

ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ

Ἔκδοσις ἀκριβῆς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως

Ἀπόδοση εἰς τὴν νέα ἑλληνικὴ: Ἀρχιμανδρίτης Δωρόθεος Πάπαρης

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. Ὅτι ἀκατάληπτον τὸ θεῖον καὶ ὅτι οὐ δεῖ ζητεῖν καὶ περιεργάζεσθαι τὰ μὴ παραδεδομένα ἡμῖν ὑπὸ τῶν ἁγίων προφητῶν καὶ ἀποστόλων καὶ εὐαγγελιστῶν. «Θεὸν οὐδεὶς ἑώρακε πώποτε. Ὁ μονογενὴς υἱὸς ὁ ὢν ἐν τοῖς κόλποις τοῦ πατρὸς, αὐτὸς ἐξηγήσατο». Ἄρρητον οὖν τὸ θεῖον καὶ ἀκατάληπτον. «Οὐδεὶς γὰρ ἐπιγινώσκει τὸν πατέρα εἰ μὴ ὁ υἱός, οὐδὲ τὸν υἱὸν εἰ μὴ ὁ πατήρ». Καὶ τὸ πνεῦμα δὲ τὸ ἅγιον οὕτως οἶδε τὰ τοῦ θεοῦ, ὡς τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου οἶδε τὰ ἐν αὐτῷ. Μετὰ δὲ τὴν πρώτην καὶ μακαρίαν φύσιν οὐδεὶς ἔγνω ποτὲ τὸν Θεόν, εἰ μὴ ὡς αὐτὸς ἀπεκάλυψεν, οὐκ ἀνθρώπων μόνον ἀλλ' οὐδὲ τῶν ὑπερκοσμίων δυνάμεων καὶ αὐτῶν, φημί, τῶν Χερουβὶμ καὶ Σεραφίμ. Οὐκ ἀφήκε μέντοι ἡμᾶς ὁ Θεὸς ἐν παντελεῖ ἀγνωσίᾳ· πᾶσι γὰρ ἢ γνῶσις τοῦ εἶναι Θεὸν ὑπ' αὐτοῦ φυσικῶς ἐγκατέσπαρται. Καὶ αὐτὴ δὲ ἢ κτίσις καὶ ἢ ταύτης συνοχὴ τε καὶ κυβέρνησις, τὸ μεγαλεῖον τῆς θείας ἀνακηρύττει φύσεως. Καὶ διὰ νόμου μὲν καὶ προφητῶν πρότερον, ἔπειτα δὲ καὶ διὰ τοῦ μονογενοῦς αὐτοῦ Υἱοῦ, Κυρίου δὲ καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὸ ἐφικτὸν ἡμῖν τὴν ἑαυτοῦ ἐφάνερωσε γνῶσιν. Πάντα τοίνυν τὰ παραδεδομένα ἡμῖν διὰ τε νόμου καὶ προφητῶν καὶ ἀποστόλων καὶ εὐαγγελιστῶν δεχόμεθα καὶ γινώσκομεν καὶ σέβομεν οὐδὲν περαιτέρω τούτων ἐπιζητοῦντες· ἀγαθὸς γὰρ ὢν ὁ Θεὸς παντὸς ἀγαθοῦ παρεκτικὸς ἐστὶν οὐ φθόνω οὐδὲ πάθει τινὶ ὑποκείμενος· «μακρὰν γὰρ τῆς θείας φύσεως φθόνος τῆς γε ἀπαθοῦς καὶ μόνης ἀγαθῆς». Ὡς οὖν πάντα εἰδῶς καὶ

Ὅτι τὸ θεῖον εἶναι ἀκατάληπτον καὶ ὅτι δὲν πρέπει νὰ ερευνᾷ κανεὶς καὶ νὰ περιεργάζεται αὐτὰ που δὲν μας ἔχουν παραδοθεῖ ἀπὸ τοὺς ἁγίους προφῆτες καὶ ἀποστόλους καὶ εὐαγγελιστῆς. «Τὸν Θεὸ ποτὲ κανεὶς δὲν τον εἶδε. Ὁ μονογενὴς τοῦ Υἱός, που βρίσκεται μέσα στην αγκαλιὰ του Πατέρα του, αὐτὸς μας τον γνώρισε». Το θεῖο λοιπὸν εἶναι ἄρρητον καὶ ἀκατάληπτον. «Διότι κανένας δὲν γνωρίζει τον Πατέρα παρά μόνον ὁ Υἱός· οὔτε τον Υἱὸ γνωρίζει κανεὶς παρά μόνον ὁ Πατέρας». Καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα ἐπίσης γνωρίζει τα τοῦ Θεοῦ, ὅπως τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου γνωρίζει τα τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ μετὰ τὴν πρώτην ἐκεῖνη καὶ μακάριαν φύσιν τοῦ ἁγίου Πνεύματος κανεὶς ποτὲ δὲν γνώρισε τὸ Θεό, παρά μόνον ἐκεῖνος στον ὁποῖο ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς ἀποκάλυψε· κανένας ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους δὲν τον γνώρισε οὔτε ἀπὸ τις ὑπερκόσμιες δυνάμεις, ἀκόμη, νομίζω, καὶ αὐτὰ τα Χερουβὶμ καὶ τα Σεραφεῖμ. Ἀλλὰ ὁ Θεὸς δὲν μας ἀφησε σε τέλεια ἀγνοια. Διότι ἡ γνῶσις τῆς υπάρξεως τοῦ Θεοῦ ἔχει ἐκ φύσεως δοθεῖ σε ὅλους μας. Ἀκόμη καὶ ἡ ἴδια ἡ κτίσις καὶ ἡ συνοχὴ καὶ ἡ διακυβέρνησή τῆς διακηρύσσει τὸ μεγαλεῖο τῆς φύσεως τοῦ Θεοῦ. Μας φανέρωσε, ὅσο εἶναι δυνατόν, τὴ γνῶσις τοῦ εαυτοῦ Του πρῶτα με τὸ νόμο καὶ τοὺς προφῆτες καὶ ἔπειτα με τον μονογενὴ Υἱὸ του, τον Κύριο καὶ Θεὸ μας, Σωτήρα Ἰησοῦ Χριστό. Ὅλα, λοιπὸν, που μας ἔχει παραδώσει ὁ νόμος, οἱ προφῆτες, οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ εὐαγγελιστῆς τα ἀποδεχόμεστε, τα γνωρίζουμε καὶ τα σεβόμεστε καὶ δὲν ζητᾶμε τίποτε περισσότερο ἀπ' αὐτὰ. Διότι ὁ Θεὸς εἶναι ἀγαθὸς καὶ μας παρέχει ὅλα τα ἀγαθὰ. Δὲν πέφτει οὔτε σε ζήλεια οὔτε σε κάποιον ἄλλο πάθος· διότι ὁ φθόνος εἶναι μακριὰ ἀπὸ τὴ θεία φύσιν, ἡ ὁποία εἶναι ἀπαθῆς καὶ μόνη ἀγαθῆ. Ἐπειδὴ λοιπὸν γνωρίζει τα πάντα

τὸ συμφέρον ἐκάστῳ
προμηθεύμενος, ὅπερ συνέφερον ἡμῖν γνῶναι
ἀπεκάλυψεν, ὅπερ δὲ
οὐκ ἐδυνάμεθα φέρειν, ἀπεσιώπησε. Ταῦτα
ἡμεῖς στέρξωμεν καὶ
ἐν αὐτοῖς μείνωμεν μὴ μεταίροντες ὅρια
αἰώνια, μηδὲ ὑπερβαίνοντες
τὴν θεῖαν παράδοσιν.

καὶ προνοεῖ για το
συμφέρον του καθένα, ἀποκάλυψε σε μας αὐτό που
μας συνέφερε να
γνωρίζουμε, ἐνῶ ἀποσιώπησε αὐτό που δεν
μπορούμε να καταλάβουμε. Ἀς
αρκεσθούμε καὶ μείνουμε σ' αὐτά, χωρὶς να
μετακινούμε τα αἰώνια σύνορα
καὶ χωρὶς να παραβαίνουμε τη θεία παράδοση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 2. Περί ῥητῶν καὶ ἀρρήτων καὶ
γνωστῶν καὶ ἀγνωστων.
Χρῆ οὖν τὸν περὶ Θεοῦ λέγειν ἢ ἀκούειν
βουλούμενον σαφῶς εἰδέναι,
ὡς οὐδὲ πάντα ἀρρητα οὐδὲ πάντα ῥητά, τὰ τε
τῆς θεολογίας τὰ τε
τῆς οἰκονομίας· οὔτε μὴν πάντα ἀγνωστα,
οὔτε πάντα γνωστά·
ἕτερον δὲ ἔστι τὸ γνωστὸν καὶ ἕτερον τὸ
ῥητόν, ὡςπερ ἄλλο τὸ λαλεῖν
καὶ ἄλλο τὸ γινώσκειν. Πολλὰ τοίνυν τῶν περὶ
Θεοῦ ἀμυδρῶς
νοουμένων οὐ καιρίως ἐκφρασθῆναι δύναται,
ἀλλὰ τὰ καθ' ἡμᾶς
ἀναγκαζόμεθα ἐπὶ τῶν ὑπὲρ ἡμᾶς λέγειν·
ὡςπερ ἐπὶ Θεοῦ λέγομεν
ὑπνον καὶ ὀργὴν καὶ ἀμέλειαν χεῖράς τε καὶ
πόδας καὶ τὰ τοιαῦτα.
Ὅτι μὲν οὖν ἔστι Θεὸς ἀναρχος, ἀτελευτήτος,
αἰώνιος τε καὶ αἰδιος,
ἄκτιστος, ἄτρεπτος, ἀναλλοίωτος, ἀπλοῦς,
ἀσύνθετος, ἀσώματος,
ἀόρατος, ἀναφής, ἀπερίγραφτος, ἄπειρος,
ἀπερίληπτος, ἀκατάληπτος,
ἀπερινόητος, ἀγαθός, δίκαιος, παντοδύναμος,
πάντων κτισμάτων
δημιουργός, παντοκράτωρ, παντεπόπτης,
πάντων προνοητής,
ἐξουσιαστής, κριτής, καὶ γινώσκομεν καὶ
ὁμολογοῦμεν.
Καὶ ὅτι εἷς ἔστι Θεὸς, ἦγουν μία οὐσία, καὶ ὅτι
ἐν τρισὶν ὑποστάσεσι
γνωρίζεται τε καὶ ἔστιν, Πατρί φημι καὶ Υἱῷ
καὶ Ἁγίῳ Πνεύματι,
καὶ ὅτι ὁ Πατὴρ καὶ ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ
Ἅγιον κατὰ πάντα ἐν εἰσι,
πλὴν τῆς ἀγεννησίας καὶ τῆς γεννήσεως καὶ
τῆς ἐκπορεύσεως·
καὶ ὅτι ὁ μονογενὴς Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ
καὶ Θεὸς διὰ σπλάγχνα
ἐλέους αὐτοῦ, διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν,
εὐδοκίᾳ τοῦ Πατρὸς καὶ
συνεργίᾳ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἀσπόρως

Γι' αὐτά που εἶναι δυνατόν να λεχθῶν καὶ γι' αὐτά
που εἶναι ἀρρητα, καὶ
για ὅσα μπορεῖ να εἶναι γνωστά καὶ ὅσα ἀγνωστα.
Αὐτός που θέλει να ομιλεῖ ἢ ν' ἀκούει για το Θεό
πρέπει να γνωρίζει καλά
ὅτι ὅσα αναφέρονται στο Θεό καθ' εαυτόν καὶ ὅσα
στο ἔργο της οἰκονομίας Του,
οὔτε ὅλα ἀποσιωπῶνται οὔτε ὅλα λέγονται· οὔτε
ὅλα εἶναι ἀγνωστα οὔτε ὅλα
γνωστά. Καὶ ἄλλο εἶναι αὐτό που μπορεῖ να γίνει
γνωστό καὶ ἄλλο αὐτό που
μπορεῖ να λεχθεῖ, ὅπως ἄλλο εἶναι το να ομιλεῖ
κανεὶς καὶ ἄλλο το να γνωρίζει
κάτι. Πολλὰ λοιπόν που ἀντιλαμβανόμεστε ἀτελῶς
με το νου για το Θεό
δεν μπορούμε να τα διατυπώσουμε κατάλληλα,
ἀλλὰ ἀναγκαζόμεστε με δικές
ἐκφράσεις να ομιλοῦμε γι' αὐτά που εἶναι πάνω
ἀπὸ μας (θεία)· ἔτσι
ἀποδίδουμε στο Θεό ὑπνο, ὀργή, ἀμέλεια, χέρια,
πόδια καὶ τα ὅμοια.
Γνωρίζουμε καὶ ὁμολογοῦμε ὅτι ο Θεός εἶναι χωρὶς
ἀρχὴ καὶ τέλος, αἰώνιος,
παντοτινός, ἀδημιούργητος, ἀμετάβλητος,
ἀναλλοίωτος, ἀπλός, ἀσύνθετος,
ἀσώματος, ἀόρατος, ἀσηλάφητος, ἀπερίγραφτος,
ἀπειρος, ἀπερίοριστος,
ἀκατάληπτος,
ἀχώρητος στο νου, ἀγαθός, δίκαιος, παντοδύναμος,
δημιουργός
ὅλων των κτισμάτων, παντοκράτορας,
παντεπόπτης, προνοητής ὅλων,
ἐξουσιαστής καὶ κριτής.
Γνωρίζουμε ἐπίσης καὶ ὁμολογοῦμε ὅτι ο Θεός
εἶναι ἕνας, δηλαδή μία οὐσία·
ἀποκαλύπτεται καὶ ὑπάρχει σε τρεῖς ὑποστάσεις,
ἐννοῶ του Πατέρα, του Υἱοῦ
καὶ του Ἁγίου Πνεύματος. Καὶ ἀκόμη ὅτι ο
Πατέρας, ο Υἱὸς καὶ το Ἅγιο Πνεῦμα
εἶναι σε ὅλα ἕνα, ἐκτὸς ἀπὸ την ἀγεννησία, τη
γέννηση καὶ την ἐκπόρευση.
Γνωρίζουμε ἀκόμη καὶ ὁμολογοῦμε ὅτι ο
μονογενὴς Υἱὸς καὶ Λόγος του Θεοῦ

συλληφθεις ἀφθόρως ἐκ τῆς
Ἀγίας Παρθένου καὶ Θεοτόκου Μαρίας
γεγέννηται διὰ Πνεύματος
Ἁγίου καὶ ἄνθρωπος τέλειος ἐξ αὐτῆς γέγονε·
καὶ ὅτι ὁ αὐτὸς Θεὸς τέλειος ἐστὶν ὁμοῦ καὶ
ἄνθρωπος τέλειος, ἐκ δύο
φύσεων, θεότητος τε καὶ ἀνθρωπότητος, καὶ ἐν
δύο φύσεσι νοεραῖς
θελητικαῖς τε καὶ ἐνεργητικαῖς καὶ
αὐτεξουσίαις καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν,
τελείως ἐχούσαις κατὰ τὸν ἐκάστη πρέποντα
ὄρον τε καὶ λόγον, θεότητι
τε καὶ ἀνθρωπότητι φημι, μιᾷ δὲ συνθέτῳ
ὑποστάσει· ὅτι τε ἐπέεινε
καὶ ἐδίψησε καὶ ἐκοπίασε καὶ ἐσταυρώθη καὶ
θανάτου καὶ ταφῆς πείραν
ἐδέξατο καὶ ἀνέστη τριήμερος καὶ εἰς
οὐρανοὺς ἀνεφοίτησεν, ὅθεν καὶ
πρὸς ἡμᾶς παραγέγονε καὶ παραγενήσεται
πάλιν εἰς ὕστερον, καὶ ἡ θεία
Γραφή μάρτυς καὶ πᾶς ὁ τῶν ἁγίων χορός.
Τί δὲ ἐστὶ Θεοῦ οὐσία ἢ πῶς ἐστὶν ἐν πᾶσιν ἢ
πῶς ἐκ Θεοῦ Θεὸς
γεγέννηται ἢ ἐκπεπόρευται ἢ πῶς ἑαυτὸν
κενώσας ὁ μονογενῆς
Υἱὸς καὶ Θεὸς ἄνθρωπος γέγονεν ἐκ
παρθενικῶν αἱμάτων ἑτέρῳ
παρὰ τὴν φύσιν θεσμῶ πλαστουργηθεὶς ἢ πῶς
ἄβρόχοις ποσὶ τοῖς
ὑδασιν ἐπεπόρευτο, καὶ ἀγνοοῦμεν καὶ λέγειν
οὐ δυνάμεθα.
Οὐ δυνατὸν οὖν τι παρὰ τὰ θειωδῶς ὑπὸ τῶν
θειῶν λογίων τῆς τε
Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης ἡμῖν
ἐκπεφασμένα, ἤτοι εἰρημένα καὶ
πεφανερωμένα, εἰπεῖν τι περὶ Θεοῦ ἢ ὅλως
ἐννοήσαι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 3. Ἀπόδειξις, ὅτι ἔστι Θεός.
Ὅτι μὲν οὖν ἔστι Θεός, τοῖς μὲν τὰς Ἀγίας
Γραφὰς δεχομένοις, τὴν
τε Παλαιὰν καὶ Καινὴν Διαθήκην φημί, οὐκ
ἀμφιβάλλεται, οὔτε δὲ
τοῖς τῶν Ἑλλήνων πλείστοις· ὡς γὰρ ἔφημεν,
ἢ γνώσις τοῦ εἶναι
Θεὸν φυσικῶς ἡμῖν ἐγκατέσπαρται. Ἐπειδὴ δὲ

καὶ Θεός
ὁ ἴδιος, ἀπὸ τῆς μεγάλης τοῦ εὐσπλαγγνίας καὶ γιὰ τὴν
δικὴν μας σωτηρίαν,
με τὴν καλὴν θέλησιν τοῦ Πατέρα τοῦ καὶ τῆς
συνεργίας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος,
συνελήφθη ἀσπύρως καὶ γεννήθηκε ἀπὸ τὴν ἁγία
Παρθένου καὶ Θεοτόκου Μαρίας
με τὴν ἐπέλευσιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος· ἐγένετο
ἀπ' αὐτὴν τέλειος ἄνθρωπος.
Γνωρίζουμε ἐπίσης ὅτι ὁ ἴδιος εἶναι συγχρόνως καὶ
τέλειος Θεός καὶ τέλειος
ἄνθρωπος· ἔχει δύο φύσεις, τὴν θείαν καὶ τὴν
ἀνθρώπιν· ὑπάρχει σε δύο φύσεις
που ἔχουν νοῦ, θέλησιν, ἐνέργεια καὶ αὐτεξουσίαν·
καὶ γιὰ νὰ το πῶ μ' ἓνα λόγο,
εἶναι με δύο φύσεις, τὴν θείαν καὶ τὴν ἀνθρώπιν,
που εἶναι τέλειες ὅσον ἀφορὰ τὰ
γνωρίσματα που ἀρμόζουν στὴν καθεμία καὶ
ἀποτελοῦν μίαν σύνθετην ὑπόστασιν.
Διότι ἡ Ἁγία Γραφή καὶ ὅλη ἡ χορεία τῶν Ἁγίων
μαρτυρεῖ ὅτι καὶ πείνασε καὶ
δίψασε καὶ κουράστηκε καὶ σταυρώθηκε καὶ
δοκίμασε τὸ θάνατον καὶ τὴν ταφήν,
ἀλλὰ ἀναστήθηκε τὴν τρίτην ἡμέραν καὶ ἀναλήφθηκε
στους οὐρανοὺς, ἀπ' ὅπου
ἦλθε πάλιν εἰς ἡμᾶς καὶ θὰ ἔλθῃ ἀργότερα.
Ἀγνοοῦμε ὅμως καὶ δὲν μπορούμε νὰ πούμε ποιά
εἶναι ἡ οὐσία τοῦ Θεοῦ
ἢ πῶς εἶναι πανταχοῦ παρὼν ἢ πῶς γεννήθηκε
Θεὸς ἀπὸ Θεοῦ καὶ ἔχει
ἐκπορευθεὶ ἢ πῶς ταπεινώσῃ τὸν ἑαυτόν τοῦ
μονογενῆς Υἱοῦ καὶ Θεοῦ καὶ
ἐγένετο ἄνθρωπος ἀπὸ παρθένου, ἀφοῦ κυοφορήθηκε
με ἄλλο τρόπο πέρα
ἀπὸ τὸν φυσικόν, ἢ πῶς περπατοῦσε πάνω στα νερά
χωρὶς νὰ βραχοῦν τὰ πόδια
τοῦ. Δὲν μπορούμε, λοιπόν, οὔτε νὰ πούμε οὔτε νὰ
ἐννοήσουμε
κάτι ἄλλο ἀπ' αὐτὰ που ἡμᾶς ἔχουν ἀποκαλυφθεὶ με
Πνεῦμα Θεοῦ ἀπὸ τὰ
ιερά λόγια τῆς Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης, τὰ
ὁποῖα καὶ ἔχουν λεχθεὶ καὶ
ἔχουν ἀποκαλυφθεὶ.

Ἀπόδειξις ὅτι ὑπάρχει Θεός.
Κανεὶς βέβαια δὲν ἀμφισβητεῖ ὅτι ὑπάρχει Θεός,
οὔτε αὐτοὶ που δέχονται
τὴν Ἁγία Γραφή -ἐννοῶ καὶ τὴν Παλαιὰ καὶ τὴν
Καινὴ Διαθήκη-, ἀλλὰ οὔτε
καὶ οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας
(συγγραφεῖς). Διότι, ὅπως εἶπαμε,
ἡ γνώσις τοῦ Θεοῦ ἔχει ἀπὸ τὴν φύσιν τῆς σπαρεῖ

τοσοῦτον ἴσχυσεν ἡ
τοῦ πονηροῦ κακία κατὰ τῆς τῶν ἀνθρώπων
φύσεως, ὥστε καὶ τινες
εἰς τὸ ἀλογώτατον καὶ πάντων κακῶν
κάκιστον καταγαγεῖν τῆς
ἀπωλείας βάραθρον, τὸ λέγειν μὴ εἶναι Θεόν,
ὧν τὴν ἀφροσύνην
ἐμφαίνων ὁ ἱεροφάντης ἔφη Δαυὶδ· «Εἶπεν
ἄφρων ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ·
οὐκ ἔστιν Θεός», οἱ μὲν οὖν τοῦ Κυρίου
μαθηταὶ καὶ ἀπόστολοι τῷ
Παναγίῳ σοφισθέντες Πνεύματι καὶ τῇ αὐτοῦ
δυνάμει καὶ χάριτι
τὰς θεοσημίας ἐργαζόμενοι τῇ τῶν θαυμάτων
σαγήνῃ πρὸς τὸ φῶς
τῆς θεογνωσίας ἐκ τοῦ βυθοῦ τῆς ἀγνωσίας
αὐτοὺς ζωογονοῦντες
ἀνήγον.

Ὁμοίως καὶ οἱ τούτων τῆς χάριτος καὶ τῆς
ἀξίας διάδοχοι, ποιμένες
τε καὶ διδάσκαλοι, τὴν φωτιστικὴν τοῦ
Πνεύματος χάριν δεξάμενοι τῇ
τε τῶν θαυμάτων δυνάμει τῷ τε λόγῳ τῆς
χάριτος τοὺς ἐσκοτισμένους
ἐφώτιζον καὶ τοὺς πεπλανημένους
ἐπέστρεφον. Ἡμεῖς δὲ οἱ μὴδὲ
τὸ τῶν θαυμάτων μὴδὲ τὸ τῆς διδασκαλίας
δεξάμενοι χάρισμα
(ἀναξίους γὰρ ἑαυτοὺς τῇ πρὸς τὰς ἡδονὰς
προσπαθεῖα πεποιήκαμεν)
φέρε ὀλίγα τῶν παραδεδομένων ἡμῖν ὑπὸ τῶν
ὑποφητῶν τῆς χάριτος
περὶ τούτου διαλεξώμεθα τὸν Πατέρα καὶ τὸν
Υἱὸν καὶ τὸ Πνεῦμα
τὸ Ἅγιον ἐπικαλεσάμενοι.

Πάντα τὰ ὄντα ἢ κτιστά ἐστὶν ἢ ἄκτιστα. Εἰ
μὲν οὖν κτιστά, πάντως
καὶ τρεπτά· ὧν γὰρ τὸ εἶναι ἀπὸ τροπῆς
ἤρξατο, ταῦτα τῇ τροπῇ
ὑποκείσεται πάντως ἢ φθειρόμενα ἢ κατὰ
προαίρεσιν ἀλλοιούμενα.

Εἰ δὲ ἄκτιστα, κατὰ τὸν τῆς ἀκολουθίας
λόγον, πάντως καὶ ἄτρεπτα·
ὧν γὰρ τὸ εἶναι ἐναντίον, τούτων καὶ ὁ τοῦ
πῶς εἶναι λόγος ἐναντίος,
ἦγουν αἱ ιδιότητες. Τίς οὖν οὐ συνθήσεται
πάντα τὰ ὄντα, ὅσα ὑπὸ τὴν
ἡμετέραν αἴσθησιν, ἀλλὰ μὴν καὶ ἀγγέλους
τρέπεσθαι καὶ ἀλλοιοῦσθαι
καὶ πολυτρόπως κινεῖσθαι καὶ μεταβάλλεσθαι;
Τὰ μὲν νοητά, ἀγγέλους φημί καὶ ψυχὰς καὶ
δαίμονας, κατὰ προαίρεσιν

μέσα μας. Επειδὴ ὁμως ἡ
κακία τοῦ πονηροῦ επικράτησε πάρα πολὺ στη ζωὴ
τῶν ἀνθρώπων, με
αποτελέσματα να οδηγήσει ὀρισμένους στο πλέον
παράλογο καὶ χειρότερο
ἀπ' ὅλα τα κακά βάραθρο τῆς ἀπώλειας: να λένε
δηλαδή ὅτι δεν ὑπάρχει
Θεός· τὴν ἀφροσύνη τους τὴν περιγράφει ὁ
προφήτης Δαβὶδ λέγοντας:
«Εἶπε ὁ ἄφρων με τὴ σκέψη του· δεν ὑπάρχει
Θεός». Οἱ μαθητὲς μάλιστα
καὶ ἀπόστολοι τοῦ Κυρίου, ἀφοῦ ἐγίναν σοφοὶ ἀπὸ
το Πανάγιο Πνεῦμα καὶ
με τὴ δύναμη καὶ τὴ χάρη τοῦ ἔκαναν θεῖα σημεῖα,
αἰχμαλώτισαν τους
ἀνθρώπους με τα δίχτυα τῶν θαυμάτων καὶ τους
ἀνέσυραν ἀπὸ τὸ σκοτάδι
τῆς ἀγνοίας στο φῶς τῆς θείας γνώσεως.
Το ἴδιο καὶ οἱ διάδοχοι τους στη χάρη καὶ τὴν ἀξία,
οἱ πατέρες καὶ δάσκαλοι,
ἀφοῦ δέχθησαν τὴ φωτιστικὴ χάρη τοῦ Ἁγίου
Πνεύματος, φώτιζαν αὐτοὺς που
βρίσκονταν στὴν ἀγνοία καὶ ἐπανεφέρον στὴν
ἀλήθεια τους πλανημένους με τὴ
δύναμη τῶν θαυμάτων καὶ με τα λόγια τῆς χάριτος.
Εμεῖς ὁμως, οἱ ὀποῖοι δεν
ἀποκτήσαμε οὔτε τὸ χάρισμα τῶν θαυμάτων οὔτε
αὐτὸ τῆς διδασκαλίας -διότι
γίναμε ἀνάξιοι ἐξαιτίας τῆς προσκολλήσεώς μας
στὶς ἡδονές-
ας ἀναπτύξουμε λίγα ἀπὸ ἐκεῖνα που μας ἔχουν
παραδώσει οἱ ἐρμηνευτὲς τῆς
θείας χάριτος γιὰ τὸ θέμα αὐτό, ἀφοῦ ζητήσουμε τὴ
βοήθεια τοῦ Πατέρα,
τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Ὅλα τα ὄντα εἶναι ἢ κτιστά ἢ ἄκτιστα. Εἰάν βέβαια
εἶναι κτιστά, σίγουρα εἶναι
καὶ μεταβλητά. Διότι, ἐκεῖνα τα ὀποῖα ἀρχισαν τὴν
ὑπαρξὴ τους με τὴ μεταβολή,
αὐτὰ σίγουρα θα ὑπόκεινται στὴ μεταβολή ἢ με
φυσικὴ φθορά ἢ με θεληματικὴ
ἀλλοίωση. Εἰάν ὁμως εἶναι ἄκτιστα, σύμφωνα με
λογικὴ ἀκολουθία, θα εἶναι
ὀπωσδήποτε καὶ ἀμετάβλητα. Διότι αὐτὰ που ἔχουν
τὸ εἶναι ἀντίθετο, ἀντίθετο
ἔχουν καὶ τὸν τρόπο ὑπάρξεως, δηλαδή τὶς
ιδιότητες. Ποῖός, λοιπόν, δεν θα
συμφωνῆσει ὅτι ὅλα τα ὄντα, ὅσα ὑποπίπτουν στὶς
αἰσθήσεις μας, ἀκόμη καὶ οἱ
ἄγγελοι, μεταβάλλονται καὶ ἀλλοιώνονται καὶ με
ποικίλους τρόπους κινούνται;
Διότι τα νοητά ὄντα –ἐννοῶ τους ἀγγέλους, τὶς

τήν τε ἐν τῷ καλῷ προκοπήν καὶ τὴν ἐκ τοῦ
καλοῦ ἀποφοίτησιν,
ἐπιτεινομένην τε καὶ ὑφιεμένην, τὰ δὲ λοιπὰ
κατὰ τε γένεσιν καὶ φθορὰν
αὔξησιν τε καὶ μείωσιν καὶ τὴν κατὰ ποιότητα
μεταβολὴν καὶ τὴν
τοπικὴν κίνησιν. Τρεπτὰ τοίνυν ὄντα πάντως
καὶ κτιστά. Κτιστὰ δὲ
ὄντα πάντως ὑπὸ τινος ἐδημιουργήθησαν. Δεῖ
δὲ τὸν δημιουργὸν
ἄκτιστον εἶναι· εἰ γὰρ κάκεῖνος ἐκτίσθη,
πάντως ὑπὸ τινος ἐκτίσθη, ἕως
ἂν ἔλθωμεν εἰς τὸ ἄκτιστον. Ἄκτιστος οὖν ὢν
ὁ δημιουργὸς πάντως καὶ
ἄτρεπτός ἐστι. Τοῦτο δὲ τί ἂν ἄλλο εἴη ἢ
Θεός;
Καὶ αὐτὴ δὲ ἡ τῆς κτίσεως συνοχὴ καὶ
συντήρησις καὶ κυβέρνησις
διδάσκει ἡμᾶς, ὅτι ἔστι Θεὸς ὁ τότε τὸ πᾶν
συστησάμενος καὶ συνέχων
καὶ συντηρῶν καὶ ἀεὶ προνοούμενος· πῶς γὰρ
ἂν αἱ ἐναντία φύσεις,
πυρὸς λέγω καὶ ὕδατος, ἀέρος καὶ γῆς, εἰς ἑνὸς
κόσμου συμπλήρωσιν
ἀλλήλοις συνελλύθασιν καὶ ἀδιάλυτοι
μένουσιν, εἰ μὴ τις παντοδύναμος
δύναμις ταῦτα καὶ συνεβίβασε καὶ ἀεὶ τηρεῖ
ἀδιάλυτα;
Τί τὸ τάξαν τὰ οὐράνια καὶ ἐπίγεια, ὅσα τε δι'
ἀέρος καὶ ὅσα καθ'
ὑδατος, μᾶλλον δὲ τὰ πρὸ τούτων, οὐρανὸν
καὶ γῆν καὶ ἀέρα καὶ
φύσιν πυρός τε καὶ ὕδατος; Τίς ταῦτα ἔμιξε καὶ
ἔμερισε; Τί τὸ ταῦτα
κινήσαν καὶ ἄγον τὴν ἄληκτον φορὰν καὶ
ἀκόλυτον; Ἄρ' οὐχ ὁ τεχνίτης
τούτων καὶ λόγον ἐνθεῖς πᾶσι, καθ' ὃν τὸ πᾶν
φέρεται τε καὶ διεξάγεται;
Τίς δὲ ὁ τεχνίτης τούτων; Ἄρ' οὐχ ὁ
πεποιηκώς ταῦτα καὶ εἰς τὸ εἶναι
παραγαγών; Οὐ γὰρ τῷ αὐτομάτῳ δώσομεν
τοιαύτην δύναμιν. Ἔστω
γὰρ τὸ γενέσθαι τοῦ αὐτομάτου· τίνος τὸ
τάξει; Καὶ τοῦτο, εἰ δοκεῖ,
δῶμεν· τίνος τὸ τηρῆσαι καὶ φυλάξαι καθ' οὓς
πρῶτον ὑπέστη λόγους;
Ἐτέρου δηλαδὴ παρὰ τὸ αὐτόματον. Τοῦτο δὲ
τί ἄλλο ἐστὶν εἰ μὴ Θεός;

ψυχές και τους δαίμονες-
κινούνται προαιρετικά είτε στην πρόοδο του καλού
είτε στην απομάκρυνση
απ' αυτό, η οποία άλλοτε αυξάνει κι άλλοτε
ελαττώνεται. Τα υπόλοιπα όμως όντα
μεταβάλλονται με τη γέννηση, τη φθορά, την
αύξηση και τη μείωση, με τη
μεταβολή στην ποιότητα και την κίνηση στο χώρο.
Όντας λοιπόν μεταβλητά,
είναι σίγουρα και κτιστά. Και εφόσον είναι κτιστά,
είναι βέβαιο ότι από κάποιον
δημιουργήθηκαν. Πρέπει όμως ο δημιουργός να
είναι άκτιστος· εάν κι εκείνος
δημιουργήθηκε, από κάποιον δημιουργήθηκε, έως
ότου φθάσουμε σε κάποιο ον
άκτιστο. Όντας λοιπόν άκτιστος ο δημιουργός,
οπωσδήποτε είναι και
αμετάβλητος. Αυτό το άκτιστο ον τί άλλο θα είναι
παρά ο Θεός;
Η συνοχή, η συντήρηση και η διακυβέρνηση της
κτίσεως μας διδάσκει
ότι υπάρχει Θεός, ο οποίος δημιούργησε σο
σύμπαν, το συγκρατεί, το
συντηρεί και πάντοτε προνοεί γι' αυτό. Διότι, πώς
είναι δυνατόν αντίθετα
στοιχεία της φύσεως, όπως η φωτιά και το νερό, ο
αέρας και η γη, εάν δεν
τα συνέχει μια πανίσχυρη δύναμη που τα κρατά
αδιάσπαστα πάντοτε, να
ενώνονται μεταξύ τους για ν' αποτελέσουν μια
αρμονία και να μείνουν αδιάλυτα;
Ποιά δύναμη είναι αυτή που έφερε την τάξη στα
ουράνια και τα επίγεια, σε
όσα πετούν στον αέρα και όσα είναι μέσα στο
νερό, και κυρίως σε όσα υπήρχαν
πριν απ' αυτά, δηλαδή τον ουρανό, τη γη, τον αέρα
και στη φύση της φωτιάς και
του νερού; Ποιός τα ανέμιξε και τα διαίρεσε; Ποιά
δύναμη τα έθεσε σε κίνηση
και κατευθύνει την αδιάκοπη και ανεμπόδιστη
κίνησή τους; Άραγε δεν είναι ο
δημιουργός τους που τους έδωσε τον προορισμό
τους, σύμφωνα με τον οποίο το
καθένα κινείται και κατευθύνεται; Ποιός είναι ο
δημιουργός τους; Δεν είναι αυτός
που τα κατασκεύασε και τα έφερε στην ύπαρξη;
Διότι δεν θα θεωρήσουμε ότι η
τύχη έχει τέτοια δύναμη. Κι έστω ότι
δημιουργήθηκαν από τύχη. Τίνος έργο
είναι η τάξη τους; Τίνος έργο είναι η διατήρηση
και η διαφύλαξή τους,
σύμφωνα με τον αρχικό προορισμό τους;

	<p>Εννοείται κάποιου άλλου και όχι της τύχης. Κι τί είναι αυτό το άλλο παρά ο Θεός;</p>
<p>ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 4. Περί τοῦ τί ἐστὶ Θεός; ὅτι ἀκατάληπτον Ὅτι μὲν οὖν ἔστι Θεός, δῆλον. Τί δέ ἐστι κατ' οὐσίαν καὶ φύσιν, ἀκατάληπτον τοῦτο παντελῶς καὶ ἄγνωστον. Ὅτι μὲν γὰρ ἀσώματον, δῆλον. Πῶς γὰρ σῶμα τὸ ἄπειρον καὶ ἀόριστον καὶ ἀσχημάτιστον καὶ ἀναφές καὶ ἀόρατον καὶ ἀπλοῦν καὶ ἀσύνθετον; Πῶς γὰρ ἄτρεπτον, εἰ περιγραφτὸν καὶ παθητόν; Καὶ πῶς ἀπαθές τὸ ἐκ στοιχείων συγκείμενον καὶ εἰς αὐτὰ πάλιν ἀναλυόμενον; Σύνθεσις γὰρ ἀρχῆς μάχης, μάχη δὲ διαστάσεως, διάστασις δὲ λύσεως· λύσις δὲ ἀλλότριον Θεοῦ παντελῶς. Πῶς δὲ καὶ σταθῆσεται τὸ «διὰ πάντων ἦκειν καὶ πληροῦν τὰ πάντα Θεόν», ὡς φησὶν ἡ Γραφή· «Οὐχὶ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν ἐγὼ πληρῶ, λέγει Κύριος»; Ἀδύνατον γὰρ σῶμα διὰ σωμάτων δίηκειν μὴ τέμνον καὶ τεμνόμενον καὶ πλεκόμενον καὶ ἀντιπαρατιθέμενον, ὡσπερ ὅσα τῶν ὑγρῶν μίγνυται καὶ συγκιρνᾶται. Εἰ δὲ καὶ τινὲς φασὶν ἄυλον σῶμα, ὡς τὸ παρὰ τοῖς τῶν Ἑλλήνων σοφοῖς πέμπτον σῶμα λεγόμενον, ὅπερ ἀδύνατον, κινούμενον ἔσται πάντως, ὡσπερ ὁ οὐρανός· τοῦτον γὰρ πέμπτον σῶμά φασι. Τίς οὖν ὁ τοῦτον κινῶν; Πᾶν γὰρ κινούμενον ὑφ' ἑτέρου κινεῖται. Κἀκεῖνον τίς; Καὶ τοῦτο ἐπ' ἄπειρον, ἕως ἂν καταντήσωμεν εἰς τι ἀκίνητον· τὸ γὰρ πρῶτον κινουῦν ἀκίνητον, ὅπερ ἐστὶ τὸ θεῖον. Πῶς δὲ οὐκ ἐν τόπῳ περιγραφτὸν τὸ κινούμενον; Μόνον οὖν τὸ θεῖον ἀκίνητον, δι' ἀκινήσιας τὰ πάντα κινουῦν. Ἀσώματον τοίνυν ὑποληπτέον τὸ θεῖον. Ἄλλ' οὐδὲ τοῦτο τῆς οὐσίας παραστατικόν ἐστὶν ὡσπερ οὐδὲ τὸ ἀγέννητον καὶ τὸ ἀναρχον καὶ τὸ ἀναλλοίωτον καὶ τὸ ἀφθαρτον καὶ ὅσα περὶ Θεοῦ ἢ περὶ Θεὸν εἶναι λέγεται· ταῦτα γὰρ οὐ τὸ τί ἐστὶ σημαίνει, ἀλλὰ τί οὐκ ἔστι. Χρῆ δὲ τὸν</p>	<p>Για το τί είναι ο Θεός; Ὅτι δηλαδή είναι ακατάληπτος. Είναι, λοιπόν, φανερό ότι υπάρχει Θεός. Αλλά είναι τελείως ακατάληπτο και άγνωστο τί είναι στην ουσία και τη φύση του. Επίσης, είναι φανερό ότι είναι ασώματος. Διότι, πώς είναι δυνατόν ο άπειρος (Θεός), ο άοριστος, ο ασχημάτιστος, ο ασηλάφητος, ο αόρατος, ο απλός και ασύνθετος να είναι σώμα; Κι αν μπορεί να περιγραφεί και να πάθει, πώς μπορεί να είναι και αμετάβλητος; Και αυτό που αποτελείται από στοιχεία και διαλύεται σ' αυτά, πώς θα είναι και απαθές. Διότι η σύνθεση είναι αιτία διαμάχης, η χωρισμός αιτία της διασπάσεως. Και η διάσπαση είναι τελείως ξένη προς το Θεό. Πώς όμως θα έχει ισχύ ο λόγος της Γραφής «ότι ο Θεός είναι μέσα σ' όλα και όλα τα γεμίζει». «Λέει ο Κύριος: δεν είμαι εγώ που γεμίζω όλο τον ουρανό και τη γη;». Διότι είναι αδύνατο το σώμα να περνά μέσα από σώματα χωρίς να τα τέμνει ούτε το ίδιο να τέμνεται ή να συντίθεται και να αντιπαρατίθεται, όπως ακριβώς συμβαίνει με τα υγρά που αναμειγνύονται και αποτελούν ένα κράμα. Και εάν πάλι ορισμένοι ισχυρίζονται ότι υπάρχει άύλο σώμα, όπως αυτό που οι Έλληνες σοφοί το ονόμαζον πέμπτο σώμα -πράγμα που είναι αδύνατο-, σίγουρα όμως αυτό θα κινείται όπως ο ουρανός. Διότι αυτός είναι το πέμπτο σώμα. Και ποιός είναι αυτός που το κινεί; Διότι καθετί που κινείται, από άλλον κινείται. Και εκείνον ποιός τον κινεί; Κι έτσι θα πάμε ως το άπειρο, έως ότου φθάσουμε σε κάτι ακίνητο. Αυτό είναι το πρώτο ακίνητο που κινεί, και είναι το θεῖον. Και πώς πάλι αυτό που κινείται δεν περιορίζεται σε τόπο; Επομένως, μόνο το θεῖον είναι ακίνητο και κινεί με την ακινησία του τα πάντα. Γι' αυτό πρέπει να θεωρήσουμε το θεῖο ασώματο. Αλλά ούτε αυτό (η ακινησία) μπορεί να παραστήσει την ουσία του, όπως ούτε η έννοια αγέννητος, άναρχος, αναλλοίωτος, άφθαρτος και όσα λέγονται για το</p>

βουλούμενον τὴν τινος οὐσίαν εἰπεῖν, τί ἐστὶ, φράσαι, οὐ τό τί οὐκ ἔστι· ὅμως ἐπὶ Θεοῦ, τί ἐστίν, εἰπεῖν ἀδύνατον κατ' οὐσίαν. Οἰκειότερον δὲ μᾶλλον ἐκ τῆς πάντων ἀφαιρέσεως ποιεῖσθαι τὸν λόγον· οὐδὲν γὰρ τῶν ὄντων ἐστὶν οὐχ ὡς μὴ ὦν, ἀλλ' ὡς ὑπὲρ πάντα τὰ ὄντα καὶ ὑπὲρ αὐτὸ τὸ εἶναι ὦν. Εἰ γὰρ τῶν ὄντων αἱ γνώσεις, τὸ ὑπὲρ γινώσκιν πάντως καὶ ὑπὲρ οὐσίαν ἔσται, καὶ τὸ ἀνάπαλιν τὸ ὑπὲρ οὐσίαν καὶ ὑπὲρ γινώσκιν ἔσται. Ἄπειρον οὖν τὸ θεῖον καὶ ἀκατάληπτον, καὶ τοῦτο μόνον αὐτοῦ καταληπτόν, ἡ ἀπειρία καὶ ἡ ἀκαταληψία. Ὅσα δὲ λέγομεν ἐπὶ Θεοῦ καταφατικῶς, οὐ τὴν φύσιν ἀλλὰ τὰ περὶ τὴν φύσιν δηλοῖ. Κἂν ἀγαθόν, κἂν δίκαιον, κἂν σοφόν, κἂν ὅ τι ἂν εἴη, οὐ φύσιν λέγεις Θεοῦ, ἀλλὰ τὰ περὶ τὴν φύσιν. Εἰσὶ δὲ καὶ τινὰ καταφατικῶς ἐπὶ Θεοῦ λεγόμενα δύναμιν ὑπεροχικῆς ἀποφάσεως ἔχοντα, οἷον σκότος λέγοντες ἐπὶ Θεοῦ οὐ σκότος νοοῦμεν, ἀλλ' ὅτι οὐκ ἔστι φῶς ἀλλ' ὑπὲρ τὸ φῶς· καὶ φῶς ὅτι οὐκ ἔστι σκότος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 5. Ἀπόδειξις, ὅτι εἷς ἐστὶ θεὸς καὶ οὐ πολλοί.
Ἵτι μὲν ἐστὶ Θεός, ἱκανῶς ἀποδέδεικται, καὶ ὅτι ἀκατάληπτός ἐστιν ἢ αὐτοῦ οὐσία. Ἵτι δὲ εἷς ἐστὶ καὶ οὐ πολλοί, τοῖς μὲν τῆι θεῖα πειθομένοις Γραφῇ οὐκ ἀμφιβάλλεται. Φησὶ γὰρ ὁ Κύριος ἐν τῆι τῆς νομοθεσίας ἀρχῇ· «Ἐγὼ Κύριος ὁ Θεός σου ὁ ἐξαγαγὼν σε ἐκ γῆς Αἰγύπτου. Οὐκ ἔσονταί σοι θεοὶ ἕτεροι πλην ἐμοῦ», καὶ πάλιν· «Ἄκουε, Ἰσραὴλ· Κύριος ὁ Θεός σου Κύριος εἷς ἐστὶ». Καὶ διὰ Ἡσαΐου τοῦ προφήτου· «Ἐγὼ γάρ, φησὶ, Θεός πρῶτος καὶ ἐγὼ μετὰ ταῦτα καὶ πλην ἐμοῦ οὐκ ἔστι Θεός. Ἐμπροσθέν μου

Θεὸς ἢ σχετικὰ μετὰ τοῦ Θεοῦ. Διότι αὐτὰ δὲν φανερώουσι τί εἶναι ὁ Θεός, ἀλλὰ τί δὲν εἶναι. Πρέπει βέβαια αὐτὸς που θέλει νὰ ὀρίσῃ τὴν οὐσίαν κάποιου ὄντος νὰ πει τί εἶναι, καὶ ὅχι τί δὲν εἶναι. Ὅμως, γιὰ τὸ Θεὸ εἶναι ἀδύνατον νὰ πούμε τί εἶναι στὴν οὐσίαν του. Εἶναι περισσότερο εὐκόλο νὰ μιλήσουμε μετὰ τὴν ἀφαίρεση ὅλων τῶν ιδιωμάτων του· ἐπειδὴ δὲν ταυτίζεται μετὰ κανένα ἀπὸ τὰ ὄντα· ὅχι ὅτι τάχα δὲν ὑπάρχει, ἀλλὰ διότι ξεπερνᾷ ὅλα τὰ ὄντα καὶ αὐτὴν ἀκόμη τὴν ἐννοία τῆς ὑπάρξεως. Διότι, ἀνὰ τὰ ὄντα ἀνήκουσι οἱ γνώσεις, αὐτὸ που ξεπερνᾷ τὴν γνώσιν εἶναι καὶ πάνω ἀπὸ τὴν οὐσίαν· καὶ τὸ ἀντίστροφο, αὐτὸ που εἶναι πάνω ἀπὸ τὴν οὐσίαν, εἶναι καὶ πάνω ἀπὸ τὴν γνώσιν. Ἐπομένως, τὸ θεῖον εἶναι ἀπεριόριστον καὶ ἀκατάληπτον· τὸ μόνον που καταλαβαίνουμε γι' αὐτὸ εἶναι τὸ ἀπεριόριστον καὶ ἀκατάληπτόν του. Καὶ ὅσα λέμε καταφατικὰ γιὰ τὸ Θεὸ, δὲν φανερώουσι τὴν φύσιν του, ἀλλὰ τὰ σχετικὰ μὲν αὐτὴν. Ἡ ἐννοία ἀγαθός, δίκαιος, σοφός κτλ, ὅτι ἄλλο πούμε, δὲν ἀναφέρονται στὴν φύσιν τοῦ Θεοῦ ἀλλὰ στὰ σχετικὰ μὲν αὐτὴν. Ὑπάρχουσι καὶ ὀρισμέναι καταφατικαὶ ἐννοίαι που λέγονται γιὰ τὸ Θεὸ μετὰ καθαρῆς ἀρνητικῆς ἐννοίας· π.χ. λέγοντας σκοτάδι γιὰ τὸ Θεὸ, δὲν ἐννοοῦμε σκοτάδι, ἀλλὰ ὅτι δὲν ὑπάρχει φῶς που ξεπερνᾷ τὸ δικό του φῶς· καὶ λέγοντας φῶς, ἐννοοῦμε ὅτι δὲν εἶναι σκοτάδι.

Ἀπόδειξις, ὅτι ἓνας εἶναι ὁ Θεός καὶ ὄχι πολλοί.
Ἀποδείξαμε ἱκανοποιητικὰ ὅτι ὑπάρχει ὁ Θεός καὶ ὅτι ἡ οὐσία του εἶναι ἀκατάληπτη. Ἐπίσης, ὅσοι πιστεύουσι στὴν Ἁγίαν Γραφή, δὲν ἀμφισβητοῦσι ὅτι ὁ Θεός εἶναι ἓνας καὶ ὄχι πολλοί. Διότι τὸ λέει ὁ Κύριος στὴν ἀρχὴ τοῦ Νόμου (στο Μωϋσῆ): «Ἐγὼ εἶμαι ὁ Κύριος καὶ Θεός σου που σ' ἐβγάλα ἀπὸ τὴν γῆ τῆς Αἰγύπτου. Δὲν θὰ λατρεύεις ἄλλους θεοὺς ἐκτὸς ἀπὸ μένα». Καὶ πάλι λέει· «Ἄκουσε, λαὸς τοῦ Ἰσραὴλ· ὁ Κύριος καὶ Θεός σου εἶναι ἓνας». Τὸ λέει καὶ μετὰ τὸν προφήτην Ἡσαΐαν· «Ἐγὼ εἶμαι ὁ πρῶτος Θεός, ἐγὼ καὶ ὁ μετέπειτα καὶ κανένας ἄλλος ἐκτὸς ἀπὸ μένα. Δὲν ὑπῆρξε ἄλλος Θεός πρὶν

οὐκ ἐγένετο ἄλλος Θεὸς
καὶ μετ' ἐμὲ οὐκ ἔσται καὶ πλὴν ἐμοῦ οὐκ
ἔστι». Καὶ ὁ Κύριος δὲ ἐν
τοῖς ἱεροῖς Εὐαγγελίοις οὕτω φησὶ πρὸς τὸν
Πατέρα· «Αὕτη ἐστὶν ἡ
αἰώνιος ζωὴ, ἵνα γινώσκωσί σε τὸν μόνον
ἀληθινὸν Θεόν».
Τοῖς δὲ τῇ θείᾳ Γραφῇ μὴ πειθομένοις οὕτω
διαλεξόμεθα. Τὸ θεῖον
τέλειόν ἐστι καὶ ἀνελλιπές κατὰ τε ἀγαθότητα
κατὰ τε σοφίαν κατὰ
τε δύναμιν, ἄναρχον, ἀτελεύτητον, αἰδίων,
ἀπερίγραπτον καὶ ἀπλῶς
εἰπεῖν κατὰ πάντα τέλειον. Εἰ οὖν πολλοὺς
ἐροῦμεν θεοὺς, ἀνάγκη
διαφορὰν ἐν τοῖς πολλοῖς θεωρεῖσθαι. Εἰ γὰρ
οὐδεμία διαφορὰ ἐν
αὐτοῖς, εἷς μᾶλλον ἐστὶ καὶ οὐ πολλοί. Εἰ δὲ
διαφορὰ ἐν αὐτοῖς, ποῦ
ἡ τελειότης; Εἴτε γὰρ κατὰ ἀγαθότητα, εἴτε
κατὰ δύναμιν, εἴτε κατὰ
σοφίαν, εἴτε κατὰ χρόνον, εἴτε κατὰ τόπον
ὑστερήσει τοῦ τελείου,
οὐκ ἂν εἴη Θεός.
Ἡ δὲ διὰ πάντων ταυτότης ἓνα μᾶλλον
δείκνυσι καὶ οὐ πολλοὺς.
Πῶς δὲ καὶ πολλοῖς οὕσι τὸ ἀπερίγραπτον
φυλαχθήσεται; Ἐνθα γὰρ
ἂν εἴη ὁ εἷς, οὐκ ἂν εἴη ὁ ἕτερος. Πῶς δὲ ὑπὸ
πολλῶν κυβερνηθήσεται
ὁ κόσμος καὶ οὐ διαλυθήσεται καὶ
διαφθαρήσεται μάχης ἐν τοῖς
κυβερνώσι θεωρουμένης; Ἡ γὰρ διαφορὰ
ἐναντίωσιν εἰσάγει. Εἰ δὲ
εἴποι τις, ὅτι ἕκαστος μέρους ἄρχει, τί τὸ
τάξαν καὶ τὴν διανομὴν
αὐτοῖς ποιησάμενον; Ἐκεῖνο γὰρ ἂν εἴη
μᾶλλον Θεός. Εἷς τοίνυν ἐστὶ
Θεός, τέλειος, ἀπερίγραπτος, τοῦ παντὸς
ποιητὴς συνοχεὺς τε καὶ
κυβερνήτης, ὑπερτελής καὶ προτέλειος. Πρὸς
δὲ καὶ φυσικὴ ἀνάγκη
μονάδα εἶναι δυάδος ἀρχὴν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 6. Περὶ Λόγου Θεοῦ.
Οὗτος τοίνυν ὁ εἷς καὶ μόνος Θεὸς οὐκ ἄλογός
ἐστὶ. Λόγον δὲ ἔχων
οὐκ ἀνυπόστατον ἔξει, οὐκ ἀρξάμενον τοῦ
εἶναι οὐδὲ παυσόμενον·
οὐ γὰρ ἦν, ὅτε ἦν ποτε ὁ Θεὸς Λόγος. Ἄει δὲ
ἔχει τὸν ἑαυτοῦ Λόγον

ἀπὸ μένα, οὔτε θα υπάρξει μετὰ και ἐκτὸς ἀπὸ
μένα». Καὶ στα ἱερά
Εὐαγγέλια ὁ Κύριος λέει τα ἐξῆς πρὸς τὸν Πατέρα:
«Αὕτη εἶναι ἡ αἰώνια
ζωή, να γνωρίσουν ἐσένα, το μοναδικό ἀληθινό
Θεό».
Με ὅσους, ὁμως, δεν πιστεύουν στην Ἁγία Γραφή,
θα συζητήσουμε ως ἐξῆς.
Το θεῖο εἶναι τέλειο καὶ δεν του λείπει τίποτε οὔτε
στην αγαθωσύνη οὔτε στη
σοφία καὶ τη δύναμη· εἶναι χωρὶς ἀρχὴ καὶ τέλος,
αἰώνιο, ἀπεριόριστο καὶ
γενικά τέλειο σε ὅλα. Εἴαν, λοιπόν, παραδεχθούμε
πολλοὺς θεοὺς, υποχρεωτικά
δεχόμεστε διαφορὰ ἀνάμεσα στους πολλοὺς. Κι αν
δεν υπάρχει καμιά διαφορὰ
μεταξύ τους, τότε ὁ Θεός εἶναι ἓνας καὶ ὄχι πολλοί.
Ἄν πάλι υπάρχει διαφορὰ,
πού εἶναι ἡ τελειότητα; Διότι, αν ὑστερεῖ ἀπὸ την
τελειότητα σε κάτι, εἴτε στην
αγαθωσύνη ἢ τη δύναμη ἢ τη σοφία ἢ το χρόνο ἢ
τον τόπο, τότε δεν μπορεῖ
να εἶναι Θεός.
Ἡ ταῦτιση ὁμως σε ὅλα ἀποδεικνύει ὅτι ὁ Θεός
εἶναι μᾶλλον ἓνας καὶ ὄχι
πολλοί. Κι αν μάλιστα εἶναι πολλοί, πῶς θα
διατηρηθεῖ το ἀπεριόριστο; Διότι
ὅπου θα εἶναι ὁ ἓνας, δεν θα βρίσκεται ὁ ἄλλος.
Και πῶς οἱ πολλοὶ θεοὶ θα
διευθύνουν τὸν κόσμον καὶ δεν θα τὸν διαλύσουν
καὶ καταστρέψουν, εφόσον
θα ἔχουν πόλεμο μεταξύ τους οἱ κυβερνήτες; Διότι
ἡ διαφορὰ οδηγεῖ στην
ἐχθρα. Κι αν κάποιος υποστηρίξει ὅτι ὁ καθένας
κυβερνά ἓνα μέρος τοῦ
κόσμου, ποιός εἶναι αὐτός που ἔβαλε αὐτή την
τάξη καὶ ἔκανε τη διανομὴ;
Εκεῖνος θα εἶναι ἀσφαλῶς ὁ Θεός. Επομένως, ἓνας
εἶναι ὁ Θεός, τέλειος,
ἀπεριόριστος, δημιουργός, προνοητής καὶ
κυβερνήτης τοῦ σύμπαντος, πρὶν
καὶ πάνω ἀπ' ὅλα τέλειος. Επιπλέον, ἀποτελεῖ καὶ
φυσικὸ νόμο, ἡ μονάδα να
εἶναι ἡ βάση της δυάδος.

Για το Λόγο του Θεοῦ.
Αὐτός λοιπόν ὁ ἓνας καὶ μοναδικός Θεός δεν εἶναι
ἄλογος. Εφόσον ἔχει Λόγο,
δεν θα εἶναι χωρὶς ὑπόσταση, οὔτε θα ἔχει ἀρχὴ καὶ
τέλος ἡ ὑπαρξή του. Διότι,
δεν υπήρχε χρόνος, που να μην υπήρχε ὁ Θεός
Λόγος. (Ὁ Θεός) ἔχει πάντοτε

ἐξ αὐτοῦ γεννώμενον, οὐ κατὰ τὸν ἡμέτερον λόγον ἀνυπόστατον καὶ εἰς ἀέρα χεόμενον, ἀλλ' ἐνυπόστατον, ζῶντα, τέλειον, οὐκ ἔξω αὐτοῦ χωροῦντα, ἀλλ' ἐν αὐτῷ αἰεὶ ὄντα· ποῦ γὰρ ἔσται ἔξω αὐτοῦ γινόμενος; Ἐπειδὴ γὰρ ἡ ἡμετέρα φύσις ἐπικηρὸς ἐστὶ καὶ εὐδιάλυτος, διὰ τοῦτο καὶ ὁ λόγος ἡμῶν ἐστὶν ἀνυπόστατος. Ὁ δὲ Θεὸς αἰεὶ ὢν καὶ τέλειος ὢν τέλειον καὶ ἐνυπόστατον ἔξει τὸν ἑαυτοῦ Λόγον καὶ αἰεὶ ὄντα καὶ ζῶντα καὶ πάντα ἔχοντα, ὅσα ὁ γεννήτωρ ἔχει. Ὡσπερ γὰρ ὁ ἡμέτερος λόγος ἐκ τοῦ νοῦ προερχόμενος οὔτε δι' ὅλου ὁ αὐτός ἐστι τῷ νῷ οὔτε παντάπασιν ἕτερος —ἐκ τοῦ νοῦ μὲν γὰρ ὢν ἄλλος ἐστὶ παρ' αὐτόν, αὐτὸν δὲ τὸν νοῦν εἰς τὸ ἐμφανὲς ἄγων οὐκέτι παντάπασιν ἕτερός ἐστι παρὰ τὸν νοῦν, ἀλλὰ κατὰ τὴν φύσιν ἐν ὧν ἕτερόν ἐστι τῷ ὑποκειμένῳ— οὕτω καὶ ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος, τῷ μὲν ὑφεστάναι καθ' ἑαυτὸν διήρηται πρὸς ἐκείνον, παρ' οὐ τὴν ὑπόστασιν ἔχει, τῷ δὲ ταῦτα δεικνύειν ἐν ἑαυτῷ, ἃ περὶ τὸν Θεὸν καθορᾶται, ὁ αὐτός ἐστι κατὰ τὴν φύσιν ἐκείνῳ· ὡσπερ γὰρ τὸ ἐν ἅπασιν τέλειον ἐπὶ τοῦ Πατρὸς θεωρεῖται, οὕτως καὶ ἐπὶ τοῦ ἐξ αὐτοῦ γεγεννημένου Λόγου θεωρηθῆσεται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 7. Περί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος συλλογιστικὴ ἀπόδειξις. Δεῖ δὲ τὸν Λόγον καὶ Πνεῦμα ἔχειν· καὶ γὰρ καὶ ὁ ἡμέτερος λόγος οὐκ ἄμοιρός ἐστι τοῦ πνεύματος. Ἀλλ' ἐφ' ἡμῶν μὲν τὸ πνεῦμα ἀλλότριον τῆς ἡμετέρας ἐστὶν οὐσίας· τοῦ ἀέρος γὰρ ἐστὶν ὄλκῃ καὶ φορᾶ εἰσελκομένου καὶ προχεομένου πρὸς τὴν τοῦ σώματος σύστασιν, ὅπερ ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἐκφωνήσεως φωνὴ τοῦ λόγου γίνεται τὴν τοῦ λόγου δύναμιν ἐν ἑαυτῇ φανερούσα. Ἐπὶ δὲ τῆς θείας φύσεως τῆς ἀπλῆς καὶ ἀσυνθέτου τὸ μὲν εἶναι Πνεῦμα Θεοῦ εὐσεβῶς ὁμολογητέον διὰ τὸ μὴ εἶναι τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον ἐλλιπέστερον τοῦ ἡμετέρου λόγου, οὐκ ἐστὶ δὲ εὐσεβὲς ἀλλότριόν τι ἔξωθεν

το Λόγο του, γεννημένο ἀπ' Αὐτόν· δεν εἶναι ἀνυπόστατος καὶ σκορπισμένος στον ἀέρα ὅπως ὁ δικός μας λόγος, ἀλλὰ εἶναι ἐνυπόστατος, ζωντανός, τέλειος. Δεν προχωρεῖ ἔξω ἀπ' Αὐτόν, ἀλλὰ εἶναι πάντοτε ἐνωμένος μαζί του. Διότι, ποῦ θα εἶναι, ἀν βγει ἔξω ἀπ' Αὐτόν; Ἐπειδὴ, δηλαδή, ἡ δική μας φύση εἶναι θνητὴ καὶ φθαρτὴ, γι' αὐτὸ καὶ ὁ λόγος μας εἶναι ἀνυπόστατος. Ὁ Θεὸς ὅμως, ἐπειδὴ εἶναι αἰώνιος καὶ τέλειος, θα ἔχει καὶ τὸ Λόγο του τέλειο καὶ ἐνυπόστατο, αἰώνιο, ζωντανό καὶ κάτοχο ὅλων ὅσων κατέχει καὶ ὁ γεννήτοράς του. Διότι, ὅπως ἀκριβῶς ὁ δικός μας λόγος προέρχεται ἀπὸ τὸ νοῦ ἀλλὰ δεν ταυτίζεται ἀπόλυτα μ' αὐτόν καὶ οὔτε εἶναι σε ὅλα διαφορετικός —διότι, ἀν καὶ προέρχεται ἀπὸ τὸ νοῦ εἶναι κάτι ἄλλο ἀπ' αὐτόν· καὶ παρόλο που φανερώνει τὸ νοῦ, δεν εἶναι σε ὅλα διαφορετικός ἀπὸ τὸ νοῦ· ἀλλὰ, ὄντας κατὰ τὴ φύση ὅμοιος, εἶναι διαφορετικός στὴν ὑπόστασι— ἔτσι καὶ ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, με τὴ δική του ὑπόστασι εἶναι διαφορετικός μ' Εκείνον (γεννήτορα), ἀπὸ τὸν ὁποῖο ἔλαβε τὴν ὑπόστασι· ἐπειδὴ ὅμως δείχνει τὰ ἴδια που βλέπουμε στὸ Θεό (Πατέρα), εἶναι ὁ ἴδιος στὴ φύση μ' εκείνον. Διότι, ὅπως βλέπουμε τὸν Πατέρα νὰ εἶναι τέλειος σε ὅλα, τὸ ἴδιο βλέπουμε καὶ στὸ Λόγο που γεννήθηκε ἀπ' Αὐτόν.

Λογικὴ ἀπόδειξις γιὰ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα. Πρέπει, ἐπίσης, ὁ Λόγος νὰ ἔχει καὶ Πνεῦμα. Ἀκόμη καὶ ὁ δικός μας λόγος δεν στερεῖται πνεύμα. Σὲ μας, ὅμως, τὸ πνεῦμα εἶναι ξένο στὴ φύση μας· διότι πρόκειται γιὰ εἰσπνοὴ καὶ κίνηση τοῦ ἀέρα, ὁ ὁποῖος εἰσέρχεται καὶ διασκορπίζεται στὸ σῶμα, γιὰ νὰ τοῦ δώσει ζωὴ. Αὐτό, στὴ διάρκεια τῆς ομιλίας, γίνεται φωνὴ τοῦ λόγου, που φανερώνει μέσα τῆς τῆς δύναμη τοῦ λόγου. Στὴ θεία ὅμως φύση, που εἶναι ἀπλή καὶ ἀσύνθετη, πρέπει νὰ ὁμολογήσουμε με σεβασμὸ ὅτι ὑπάρχει τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ. Διότι ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ δεν εἶναι πιο ἐλλιπὴς ἀπὸ τὸ δικό μας λόγο· καὶ δεν εἶναι εὐσεβὲς νὰ θεωροῦμε ὅτι τὸ Πνεῦμα εἰσέρχεται στὸ Θεό ἀπέξω σαν κάτι τὸ ξένο, ὅπως συμβαίνει

ἐπεισερχόμενον τῷ Θεῷ τὸ Πνεῦμα
λογίζεσθαι ὡς καὶ ἐφ’ ἡμῶν τῶν συνθέτων.
Ἄλλ’ ὡσπερ Θεοῦ Λόγον ἀκούσαντες οὐκ
ἀνυπόστατον οὐδὲ ἐκ
μαθήσεως προσγιγόμενον οὐδὲ διὰ φωνῆς
προφερόμενον οὐδὲ εἰς
ἀέρα χεόμενον καὶ λύομενον ᾤθημεν, ἀλλ’
οὐσιωδῶς ὑφεστῶτα
προαιρετικόν τε καὶ ἐνεργόν καὶ
παντοδύναμον, οὕτω καὶ Πνεῦμα
μεμαθηκότες Θεοῦ τὸ συμπαρομαρτοῦν τῷ
Λόγῳ καὶ φανεροῦν αὐτοῦ
τὴν ἐνέργειαν οὐ πνοὴν ἀνυπόστατον
ἐννοοῦμεν —οὕτω γὰρ ἂν
καθαιρεῖται πρὸς ταπεινότητα τὸ μεγαλεῖον
τῆς θείας φύσεως, εἰ καθ’
ὁμοιότητα τοῦ ἡμετέρου πνεύματος καὶ τὸ ἐν
αὐτῷ Πνεῦμα ὑπονοοῖτο—
ἀλλὰ δύναμιν οὐσιώδη, αὐτὴν ἐφ’ ἑαυτῆς ἐν
ἰδιαζούσῃ ὑποστάσει
θεωρουμένην, ἐκ τοῦ Πατρὸς προερχομένην
καὶ ἐν τῷ Λόγῳ
ἀναπαυομένην καὶ αὐτοῦ οὖσαν ἐκφαντικὴν,
οὔτε χωρισθῆναι τοῦ
Θεοῦ, ἐν ᾧ ἐστι, καὶ τοῦ Λόγου, ᾧ
συμπαρομαρτεῖ, δυναμένην οὔτε
πρὸς τὸ ἀνύπαρκτον ἀναχεομένην, ἀλλὰ καθ’
ὁμοιότητα τοῦ Λόγου
καθ’ ὑπόστασιν οὖσαν, ζῶσαν, προαιρετικὴν,
αὐτοκίνητον, ἐνεργόν,
πάντοτε τὸ ἀγαθὸν θέλουσαν καὶ πρὸς πᾶσαν
πρόθεσιν σύνδρομον
ἔχουσαν τῇ βουλήσει τὴν δύναμιν, μήτε ἀρχὴν
ἔχουσαν μήτε τέλος.
Οὔτε γὰρ ἐνέλειπεν ποτε τῷ Πατρὶ Λόγος οὔτε
τῷ Λόγῳ Πνεῦμα.
Οὕτως διὰ μὲν τῆς κατὰ φύσιν ἐνότητος ἢ
πολύθεος τῶν Ἑλλήνων
ἐξαφανίζεται πλάνη, διὰ δὲ τῆς τοῦ Λόγου
παραδοχῆς καὶ τοῦ
Πνεύματος τῶν Ἰουδαίων καθαιρεῖται τὸ
δόγμα, ἑκατέρας τε
αἰρέσεως παραμένει τὸ χρήσιμον, ἐκ μὲν τῆς
Ἰουδαϊκῆς ὑπολήψεως
ἢ τῆς φύσεως ἐνότητος, ἐκ δὲ τοῦ Ἑλληνισμοῦ
ἢ κατὰ τὰς ὑποστάσεις
διάκρισις μόνη.
Εἰ δὲ ἀντιλέγοι ὁ Ἰουδαῖος πρὸς τὴν τοῦ Λόγου
παραδοχὴν καὶ τοῦ
Πνεύματος, ὑπὸ τῆς θείας Γραφῆς ἐλεγχέσθω
τε καὶ ἐπιστομιζέσθω.
Περὶ μὲν γὰρ τοῦ Λόγου φησὶν ὁ Δαβὶδ· «Εἰς

σε μας που εἴμαστε σύνθετοι.
Ἀλλὰ, ὅπως ακριβῶς ὅταν ἀκούσαμε γιὰ το Λόγο
τοῦ Θεοῦ, δεν τον
θεωρήσαμε χωρὶς υπόσταση οὔτε ὅτι εἶναι
αποτέλεσμα τῆς μαθήσεως ἢ
προφέρεται με φωνή και διασκορπίζεται στον ἀέρα
και χάνεται, ἀλλά
θεωρήσαμε ὅτι υφίσταται με οὐσία, ἐλεύθερη
βούληση, ἐνέργεια και
παντοδυναμία· ἐτσι, ὅταν μάθαμε και για το
Πνεῦμα του Θεοῦ, το οποίο
συμμαρτυρεῖ για το Λόγο και φανερώνει την
ἐνέργειά του, δεν το θεωρήσαμε
σαν κάποια πνοή χωρὶς υπόσταση —διότι ἐτσι
ἐξευτελίζουμε τη
μεγαλοπρέπεια τῆς θείας φύσεως, ἐφόσον
θεωροῦμε το Πνεῦμα του Θεοῦ
σχεδόν ὅμοιο με το δικό μας πνεῦμα.
Ἀντίθετα, το θεωρήσαμε δύναμη με οὐσία, που ἔχει
δική της ἰδιαίτερη
υπόσταση· προέρχεται ἀπὸ τον Πατέρα και
αναπαύεται στο Λόγο,
τον οποίο και ἀποκαλύπτει. Δεν εἶναι δυνατόν να
χωριστεῖ ἀπὸ το Θεό στον
οποῖο κατοικεῖ, οὔτε ἀπὸ το Λόγο τον οποίο
συνοδεύει· οὔτε βαδίζει πρὸς
την ἀνυπαρξία, ἀλλὰ εἶναι ὑποστατικὴ δύναμη
ὅμοια με το Λόγο,
ζωντανή, με θέληση, αυτοκινούμενη και
ενεργητικὴ·
ἐπιθυμεῖ πάντοτε το ἀγαθὸ και ἡ δύναμή της
συνοδεύει τη θέληση για κάθε
καλὸ σκοπὸ· δεν ἔχει οὔτε ἀρχὴ οὔτε τέλος. Διότι
ποτέ ο Λόγος
δεν ἀπουσίασε ἀπὸ τον Πατέρα οὔτε το Πνεῦμα
ἀπὸ το Λόγο.
Ἐτσι, ἀπὸ τη μια, με την ἐνότητα τῆς φύσεως,
ἐξαφανίζεται ἡ πλάνη τῆς
πολυθεΐας των Ἑλλήνων, κι ἀπὸ την ἄλλη, με την
ομολογία τῆς υπάρξεως
του Λόγου και του Πνεύματος, ἀνατρέπεται ἡ
πίστη των Ἰουδαίων. Και
ἀπὸ τις δύο αἰρετικές ἀποκλίσεις παραμένει ἡ
ωφέλεια: ἀπὸ την ἰουδαϊκὴ
ἀντίληψη ἔχουμε την ἐνότητα τῆς οὐσίας, ἐνὸς ἀπὸ
την ἐλληνικὴ τη
διάκριση των ὑποστάσεων.
Εἰάν ὅμως οἱ Ἰουδαῖοι ἔχουν ἀντίρρηση στην
παραδοχὴ τῆς υπάρξεως του
Λόγου και του Πνεύματος, ἡ Ἁγία Γραφή θα τους
ἐλέγξει και ἀποστομώσει.
Διότι για το Λόγο λέει ο Δαβίδ: «Ὁ Λόγος σου,

τὸν αἰῶνα, Κύριε, ὁ λόγος σου διαμένει ἐν τῷ οὐρανῷ», καὶ πάλιν· «Ἀπέστειλε τὸν λόγον αὐτοῦ καὶ ἰάσατο αὐτούς». Λόγος δὲ προφορικὸς οὐκ ἀποστέλλεται οὐδὲ εἰς τὸν αἰῶνα διαμένει. Περί δὲ τοῦ Πνεύματος ὁ αὐτὸς Δαβὶδ· «Ἐξαποστελεῖς τὸ Πνεῦμά σου, καὶ κτισθήσονται», καὶ πάλιν· «Τῷ λόγῳ Κυρίου οἱ οὐρανοὶ ἐστερεώθησαν, καὶ τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ πᾶσα ἡ δύναμις αὐτῶν», καὶ ὁ Ἰώβ· «Πνεῦμα θεῖον τὸ ποιήσαν με, πνοή δὲ παντοκράτορος ἡ συνέχουσά με.» Πνεῦμα δὲ ἀποστελλόμενον καὶ ποιοῦν καὶ στερεοῦν καὶ συνέχον οὐκ ἄσθμα ἐστί λυόμενον, ὥσπερ οὐδὲ σωματικὸν μέλος τοῦ Θεοῦ στόμα· ἀμφοτέρα γὰρ θεοπρεπῶς νοητέον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 8. Περί τῆς Ἁγίας Τριάδος Πιστεύομεν τοιγαροῦν εἰς ἓνα Θεόν, μίαν ἀρχὴν ἄναρχον, ἄκτιστον, ἀγέννητον ἀνόλεθρον τε καὶ ἀθάνατον, αἰώνιον, ἄπειρον, ἀπερίγραπτον, ἀπεριόριστον, ἀπειροδύναμον, ἀπλήν, ἀσύνθετον, ἀσώματον, ἄρρευστον, ἀπαθῆ, ἀτρεπτον, ἀναλλοιώτον, ἀόρατον, πηγὴν ἀγαθότητος καὶ δικαιοσύνης, φῶς νοερόν, ἀπρόσιτον, δύναμιν οὐδενὶ μέτρῳ γνωριζομένην, μόνῳ δὲ τῷ οἰκείῳ βουλήματι μετρομένην —πάντα γάρ, ὅσα θέλει, δύναται — πάντων κτισμάτων ὁρατῶν τε καὶ ἀοράτων ποιητικὴν, πάντων συνεκτικὴν καὶ συντηρητικὴν, πάντων προνοητικὴν, πάντων κρατοῦσαν καὶ ἄρχουσαν καὶ βασιλεύουσαν ἀτελευτητῶ καὶ ἀθανάτῳ βασιλείᾳ, μηδὲν ἐναντίον ἔχουσαν, πάντα πληροῦσαν, ὑπ' οὐδενὸς περιεχομένην, αὐτὴν δὲ μᾶλλον περιέχουσαν τὰ σύμπαντα καὶ συνέχουσαν καὶ προέχουσαν· ἀχράντως ταῖς ὄλαις οὐσίαις ἐπιβατεύουσαν καὶ πάντων ἐπέκεινα καὶ πάσης οὐσίας ἐξηρημένην ὡς ὑπερούσιον καὶ ὑπὲρ τὰ ὄντα οὔσαν, ὑπέρθεον, ὑπεράγαθον,

Κύριε, θα μένει αἰώνια στον ουρανό». Και αλλοῦ πάλι λέει: «Ἐστειλε το Λόγο του και τους θεράπευσε». Ἄν πρόκειται για λόγο προφορικό, αὐτὸς οὐτε ἀποστέλλεται οὐτε μένει αἰώνια. Ὁ ἴδιος ο Δαβίδ ομιλεῖ και για το Πνεῦμα: «Θα στείλεις το Πνεῦμα σου και θα δημιουργηθούν»· και αλλοῦ πάλι λέει: «Οι ουρανοὶ σχηματίσθηκαν με το Λόγο του Κυρίου· ὅλη η δύναμή τους εἶναι στο Πνεῦμα του στόματός του». Ὁ Ἰώβ, ἐπίσης, λέει: «Με δημιούργησε το θεῖο Πνεῦμα και με συγκρατεῖ η πνοή του παντοκράτορα». Και το Πνεῦμα που ἀποστέλλεται, δημιουργεῖ, σταθεροποιεῖ και συγκρατεῖ δεν εἶναι ἓνας ἀέρας που χάνεται, ὅπως και το στόμα δεν εἶναι μέλος του σώματος του Θεοῦ· διότι και τα δύο πρέπει να τα ενοήσουμε με θεοπρεπή τρόπο.

Για την Αγία Τριάδα Γι' αὐτό πιστεύουμε σ' ἓνα Θεό, τον πρωταρχικό αἴτιο, τον ἀδημιούργητο, ἀγέννητο, ἀφθαρτο και ἀθάνατο, αἰώνιο, ἀπειρο, ἀπερίγραπτο, ἀπεριόριστο, παντοδύναμο, ἀπλό, ἀσύνθετο, ἀσώματο, ἀμετάβλητο, ἀπαθῆ, ἀτρεπτο, ἀναλλοιώτο, ἀόρατο· σ' Αὐτόν που εἶναι πηγὴ ἀγαθότητος και δικαιοσύνης, νοερό φῶς και ἀπρόσιτο, δύναμη που ξεπερνά κάθε μέτρο και μετριέται μόνο με το δικό της θέλημα —διότι κατορθώνει ὅλα ὅσα θέλει—· σ' Αὐτόν που δημιουργεῖ ὅλα τα κτίσματα, ορατά και ἀόρατα, που ὅλα τα συνέχει, τα συντηρεῖ και τα προνοεῖ· ἐξουσιάζει, κυβερνά και βασιλεύει πάνω σ' ὅλα, με βασιλεία ἀτέλεστη και ἀθάνατη, στην οποία τίποτε δεν ἀντιστέκεται· ὅλα τα γεμίζει και ἀπὸ τίποτε δεν περιέχεται, και μᾶλλον η ἴδια περικλείει τα σύμπαντα, τα συγκρατεῖ και εἶναι ἀνώτερη ἀπ' αὐτά. (Πιστεύουμε σε μία δύναμη) που με ἀσπίλο τρόπο ζωογονεῖ ὅλα τα ὄντα και εἶναι πάνω ἀπ' αὐτά· ξεχωρίζει ἀπὸ κάθε ὄν, ἐπειδὴ εἶναι ὑπερούσια οὐσία, ἀνώτερη ἀπὸ τα κτίσματα, ὑπέρθεη, ὑπεράγαθη, ὑπερπλήρης· που ορίζει ὅλες τις ἀρχές και ἐξουσίες

ὑπερπλήρη, τὰς ὅλας ἀρχὰς καὶ τάξεις ἀφορίζουσιν καὶ πάσης ἀρχῆς καὶ τάξεως ὑπεριδρυμένην ὑπὲρ οὐσίαν καὶ ζωὴν καὶ λόγον καὶ ἔννοιαν, αὐτοφῶς, αὐτοαγαθότητα, αὐτοζωὴν, αὐτοουσίαν ὡς μὴ παρ' ἑτέρου τὸ εἶναι ἔχουσιν ἢ τι τῶν ὅσα ἐστίν, αὐτὴν δὲ πηγὴν οὖσαν τοῦ εἶναι τοῖς οὖσι, τοῖς ζῶσι τῆς ζωῆς, τοῖς λόγου μετέχουσι τοῦ λόγου, τοῖς πᾶσι πάντων ἀγαθῶν αἰτίαν· πάντα εἰδυῖαν πρὶν γενέσεως αὐτῶν· μίαν οὐσίαν, μίαν θεότητα, μίαν δύναμιν, μίαν θέλησιν, μίαν ἐνέργειαν, μίαν ἀρχὴν, μίαν ἐξουσίαν, μίαν κυριότητα, μίαν βασιλείαν, ἓν τρισὶ τελείαις ὑποστάσεσι γνωριζομένην τε καὶ προσκυνουμένην μιᾷ προσκυνήσει πιστευομένην τε καὶ λατρευομένην ὑπὸ πάσης λογικῆς κτίσεως ἀσυγχύτως ἠνωμέναις καὶ ἀδιαστάτως διαιρουμέναις· ὁ καὶ παράδοξον· εἰς Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ Ἅγιον Πνεῦμα, εἰς ᾧ καὶ βεβαπίσμεθα· οὕτω γὰρ ὁ Κύριος τοῖς ἀποστόλοις βαπτίζειν ἐνετείλατο· «Βαπτίζοντες αὐτούς», φάσκων, «εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος». Εἰς ἓνα Πατέρα, τὴν πάντων ἀρχὴν καὶ αἰτίαν, οὐκ ἕκ τινος γεννηθέντα, ἀναίτιον δὲ καὶ ἀγέννητον μόνον ὑπάρχοντα, πάντων μὲν ποιητὴν, ἐνὸς δὲ μόνου Πατέρα φύσει τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ αὐτοῦ, Κυρίου δὲ καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ προβολέα τοῦ Παναγίου Πνεύματος. Καὶ εἰς ἓνα Υἱὸν τοῦ Θεοῦ τὸν μονογενῆ, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα πρὸ πάντων τῶν αἰώνων, φῶς ἐκ φωτός, Θεὸν ἀληθινὸν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ, γεννηθέντα οὐ ποιηθέντα, ὁμοούσιον τῷ Πατρί, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο.

«Πρὸ πάντων τῶν αἰώνων» λέγοντες δείκνυμεν, ὅτι ἄχρονος καὶ ἄναρχος αὐτοῦ ἢ γέννησις· οὐ γὰρ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παρήχθη ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, τὸ ἀπαύγασμα τῆς

καὶ βρίσκεται πάνω από κάθε αρχή και εξουσία, πάνω από κάθε ουσία, ζωή, λόγο και νόημα· εἶναι ἡ ἴδια τὸ φῶς, ἡ ἴδια ἡ αγαθοσύνη, ἡ ἴδια ἡ ζωή, ἡ ἴδια ἡ οὐσία, διότι δεν δὲν ἔχει τὴν ὑπαρξὴ ἀπὸ ἄλλον ἢ ἀπὸ κάποιον ὑπάρχοντα, ἀλλὰ ἡ ἴδια εἶναι ἡ αἰτία τῆς ὑπάρξεως, ἡ ζωὴ τῶν ζώντων, ὁ λόγος ὅσων ἔχουν λογικὴ, ἡ αἰτία κάθε καλοῦ για ὅλα. Τα γνωρίζει ὅλα προτοῦ δημιουργηθῶν. Εἶναι μία οὐσία, μία θεότητα, μία δύναμη, μία θέληση, μία ἐνέργεια, μία ἀρχή, μία ἐξουσία, μία κυριότητα, μία βασιλεία, τὴν ὁποία γνωρίζουμε σε τρεῖς τέλειες ὑποστάσεις καὶ τὴν προσκυνάμε με μίαν συγχρότως προσκύνηση· κάθε λογικὴ ὑπαρξὴ τῆς δημιουργίας πιστεύει καὶ λατρεύει (τις τρεῖς ὑποστάσεις) που εἶναι ἐνωμένες ἀσύγχυτα καὶ διακρίνονται ἀχώριστα. Αὐτὸ εἶναι τὸ παράδοξο (για τὴ λογικὴ). (Πιστεύουμε) στον Πατέρα, τὸν Υἱὸ καὶ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα, που στο ὄνομά τους ἔχουμε βαπτισθεῖ. Διότι ὁ Κύριος στους ἀποστόλους αὐτὴ τὴν ἐντολὴ ἔδωσε, ὅταν βαπτίζουν. Εἶπε, «να βαπτίζουν αὐτούς στο ὄνομα τοῦ Πατέρα καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος». (Πιστεύουμε) σ' ἓνα Πατέρα, τὴ δημιουργικὴ ἀρχὴ καὶ αἰτία ὅλων, ὁ ὁποῖος δὲν γεννήθηκε ἀπὸ κάποιον, ἀλλὰ εἶναι ὁ μόνος χωρὶς ἀρχικὴ αἰτία καὶ ἀγέννητος· που εἶναι δημιουργὸς ὅλων, ἀλλὰ κατὰ φύσιν Πατέρας μόνον τοῦ μονογενῆ Υἱοῦ του, τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρα μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος καὶ ἐκπορεύει τὸ Πανάγιο Πνεῦμα. Πιστεύουμε καὶ σ' ἓνα Υἱό, μονογενῆ υἱὸ τοῦ Θεοῦ (Πατέρα), τὸν Κύριό μας Ἰησοῦ Χριστό, που γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Πατέρα πρὶν ἀπ' ὅλους τοὺς αἰῶνες, φῶς (ὁ Υἱός) ἀπὸ τὸ φῶς (τοῦ Πατέρα), ἀληθινὸς Θεός ἀπὸ ἀληθινὸ Θεό, που γεννήθηκε καὶ δεν δημιουργήθηκε, ὁμοούσιος με τὸν Πατέρα, καὶ ὁ ὁποῖος δημιούργησε τὰ πάντα. Λέγοντας «πρὸ πάντων τῶν αἰώνων» δείχνουμε ὅτι ἡ γέννησή του εἶναι ἄχρονη καὶ ἀναρχη. Διότι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ δεν προήλθε ἀπὸ τὴν ἀνυπαρξία

δόξης, ὁ χαρακτήρ
τῆς τοῦ Πατρὸς ὑποστάσεως, ἡ ζῶσα σοφία
καὶ δύναμις, ὁ λόγος
ὁ ἐνυπόστατος, ἡ οὐσιώδης καὶ τελεία καὶ
ζῶσα εἰκὼν τοῦ ἀοράτου
Θεοῦ, ἀλλ' αἶψὴ ἦν σὺν τῷ Πατρὶ καὶ ἐν αὐτῷ
αἰδίως καὶ ἀνάρχως
ἐξ αὐτοῦ γεγεννημένος· οὐ γὰρ ἦν ποτε ὁ
Πατήρ, ὅτε οὐκ ἦν ὁ Υἱός,
ἀλλ' ἅμα Πατήρ, ἅμα Υἱός ἐξ αὐτοῦ
γεγεννημένος· Πατήρ γὰρ ἐκτὸς
Υἱοῦ οὐκ ἂν κληθεῖται. Εἰ δὲ ἦν μὴ ἔχων Υἱόν,
οὐκ ἦν Πατήρ, καὶ εἰ μετὰ
ταῦτα ἔσχεν Υἱόν, μετὰ ταῦτα ἐγένετο Πατήρ
μὴ ὦν πρὸ τούτου
Πατήρ καὶ ἐτρέπη ἐκ τοῦ μὴ εἶναι Πατήρ εἰς
τὸ γενέσθαι Πατήρ,
ὅπερ πάσης βλασφημίας ἐστὶ χαλεπώτερον.
Ἀδύνατον γὰρ τὸν Θεὸν
εἰπεῖν ἔρημον τῆς φυσικῆς γονιμότητος· ἡ δὲ
γονιμότης τὸ ἐξ αὐτοῦ
ἦγουν ἐκ τῆς ἰδίας οὐσίας ὁμοιον κατὰ φύσιν
γεννᾶν.
Ἐπὶ μὲν οὖν τῆς τοῦ Υἱοῦ γεννήσεως ἀσεβὲς
λέγειν χρόνον μεσιτεῦσαι
ἢ μετὰ τὸν Πατέρα τὴν τοῦ Υἱοῦ γενέσθαι
ὑπαρξιν. Ἐξ αὐτοῦ γὰρ,
ἦγουν τῆς τοῦ Πατρὸς φύσεώς φαμεν τὴν τοῦ
Υἱοῦ γέννησιν.
Καὶ εἰ μὴ ἐξ ἀρχῆς δῶμεν τὸν Υἱὸν
συνυπάρχειν τῷ Πατρὶ ἐξ αὐτοῦ
γεγεννημένον, τροπὴν τῆς τοῦ Πατρὸς
ὑποστάσεως παρεισάγομεν·
ὅτι μὴ ὦν Πατήρ ὕστερον ἐγένετο Πατήρ· ἡ
γὰρ κτίσις, εἰ καὶ μετὰ
ταῦτα γέγονεν, ἀλλ' οὐκ ἐκ τῆς τοῦ Θεοῦ
οὐσίας, ἐκ δὲ τοῦ μὴ ὄντος
εἰς τὸ εἶναι βουλήσει καὶ δυνάμει αὐτοῦ
παρήχθη, καὶ οὐχ ἄπτεται
τροπὴ τῆς τοῦ Θεοῦ φύσεως. Γέννησις μὲν
γὰρ ἐστὶ τὸ ἐκ τῆς οὐσίας
τοῦ γεννῶντος προάγεσθαι τὸ γεννώμενον
ὁμοιον κατ' οὐσίαν,
κτίσις δὲ καὶ ποιήσις τὸ ἐξωθεν καὶ οὐκ ἐκ τῆς
οὐσίας τοῦ κτίζοντος
καὶ ποιούντος γίνεσθαι τὸ κτιζόμενον καὶ
ποιούμενον ἀνόμοιον παντελῶς.
Ἐπὶ μὲν οὖν τοῦ μόνου ἀπαθοῦς καὶ
ἀναλλοιώτου καὶ ἀτρέπτου
καὶ αἰεὶ ὡσαύτως ἔχοντος Θεοῦ καὶ τὸ γεννᾶν
καὶ τὸ κτίζειν ἀπαθές·
φύσει γὰρ ὦν ἀπαθὴς καὶ ἄρρευστος ὡς

στην ὑπαρξιν, καθὼς εἶναι ἡ ακτινοβολία τῆς θείας
δόξης, ὁ τύπος τῆς
υποστάσεως τοῦ Πατέρα, ἡ ζωντανή σοφία καὶ
δύναμις, ὁ ἐνυπόστατος
λόγος, ἡ τέλεια καὶ ζωντανή εἰκὼν τῆς οὐσίας τοῦ
ἀοράτου Θεοῦ· ἦταν
πάντοτε μετὰ τὸν Πατέρα στους κόλπους του καὶ
γεννήθηκε ἀπ' Αὐτόν
προαιωνίως καὶ χωρὶς ἀρχῆς. Δὲν υπήρχε χρόνος
ποῦ ὁ Πατέρας ἦταν χωρὶς τὸν
Υἱό, ἀλλὰ ὁ Πατέρας καὶ ὁ Υἱός, ποῦ γεννήθηκε
ἀπ' Αὐτόν, υπήρχαν συγχρόνως·
διότι χωρὶς Υἱό, δὲν καλεῖται Πατέρας. Εἴαν δὲν
εἶχε Υἱό, δὲν θὰ ἦταν Πατέρας·
κι ἀν ἀπόκτησε κατόπιν Υἱό, ἐγένετο Πατέρας μετὰ
τὴν γέννηση, χωρὶς νὰ εἶναι
πρὶν ἀπ' αὐτὴν· καὶ μεταβλήθηκε ἀπὸ τὸ νὰ μὴν
εἶναι Πατέρας στὴν κατάσταση
νὰ γίνετο Πατέρας, τὸ ὁποῖο εἶναι χειρότερο ἀπὸ
κάθε βλασφημία. Διότι εἶναι
ἀδύνατο νὰ πούμε γιὰ τὸν Πατέρα ὅτι δὲν ἔχει τὴν
φυσικὴ γονιμότητα· καὶ ἡ
γονιμότητα ἔχει τὴν ιδιότητα νὰ γεννᾶ ὁμοιο
ἀπόγονο ἀπὸ τὴν ἰδία φύση.
Γιὰ τὴν γέννηση τοῦ Υἱοῦ εἶναι ἀσέβεια νὰ λέμε ὅτι
μεσολάβησε χρονικὸ
διάστημα καὶ ὅτι ὁ Υἱός γεννήθηκε χρονικὰ μετὰ
τὸν Πατέρα.
Διότι ἰσχυρίζομαστε ὅτι ἡ γέννηση τοῦ Υἱοῦ εἶναι
ἀπὸ τὴν οὐσία τοῦ Πατέρα. Καὶ ἀν
δὲν δεχθούμε ὅτι ὁ Υἱός ἀπὸ τὴν ἀρχὴ συνυπῆρχε
μετὰ τὸν Πατέρα, ἀπὸ τὸν ὁποῖο
καὶ γεννήθηκε, θεσμοθετοῦμε μεταβολὴ στὴν
ὑπόστασή τοῦ Πατέρα· ὅτι,
δηλαδή, δὲν ἦταν στὴν ἀρχὴ Πατέρας ἀλλὰ ἐγένετο
κατόπιν. Μπορεῖ βέβαια ἡ κτίση
νὰ ἐγένετο μετέπειτα, ἀλλὰ δὲν προήλθε ἀπὸ τὴν
οὐσία τοῦ Πατέρα, ἐφόσον
δημιουργήθηκε ἀπὸ τὴν ἀνυπαρξία στὴν ὑπαρξιν μετὰ
τὴν θέληση καὶ τὴν δύναμή Του·
ἔτσι αὐτὸ δὲν σημαίνει μεταβολὴ στὴν φύση τοῦ
Θεοῦ. Διότι, γέννηση σημαίνει
προέλευση τοῦ γεννημένου ἀπὸ τὴν οὐσία τοῦ
γεννήτορα καὶ ὁμοιότητα
στὴν οὐσία· ἀντίθετα, πλάση καὶ δημιουργία
σημαίνει ὅτι τὸ δημιούργημα εἶναι
ἀπέξω καὶ ὄχι ἀπὸ τὴν οὐσία τοῦ δημιουργοῦ καὶ
παντελῶς ἀνόμοιο.
Γιὰ τὸ Θεὸ ὅμως, ὁ ὁποῖός εἶναι ὁ μόνος ἀπαθὴς,
ἀναλλοιώτος, ἀμετάβλητος
καὶ παραμένει αἰώνια στὴν ἰδία κατάσταση, καὶ ἡ
γέννηση καὶ ἡ δημιουργία

ἀπλοῦς καὶ ἀσύνθετος,
οὐ πέφυκεν ὑπομένειν πάθος ἢ ῥεῦσιν οὔτε ἐν
τῷ γεννᾶν οὔτε ἐν τῷ
κτίζειν οὐδέ τινος συνεργίας δεῖται, ἀλλ' ἢ μὲν
γέννησις ἄναρχος καὶ
αἰδῖος φύσεως ἔργον οὔσα καὶ ἐκ τῆς οὐσίας
αὐτοῦ προάγουσα, ἵνα
τροπήν ὁ γεννῶν μὴ ὑπομείνῃ καὶ ἵνα μὴ Θεὸς
πρῶτος καὶ Θεὸς
ὑστερος εἴῃ καὶ προσθήκην δέξηται. Ἡ δὲ
κτίσις ἐπὶ Θεοῦ θελήσεως
ἔργον οὔσα οὐ συναϊδίως ἐστὶ τῷ Θεῷ, ἐπειδὴ
οὐ πέφυκε τὸ ἐκ τοῦ
μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παραγόμενον συναϊδῖον
εἶναι τῷ ἀνάρχῳ καὶ
ἀεὶ ὄντι.

Ὡς περ τοίνυν οὐχ ὁμοίως ποιεῖ ἄνθρωπος καὶ
Θεός — ὁ μὲν γὰρ
ἄνθρωπος οὐδὲν ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι
παράγει, ἀλλ' ὅπερ ποιεῖ
ἐκ προϋποκειμένης ὕλης ποιεῖ, οὐ θελήσας
μόνον ἀλλὰ καὶ
προεπινοήσας, καὶ ἐν τῷ νῷ ἀνατυπώσας τὸ
γενησόμενον, εἶτα καὶ
χερσὶν ἐργασάμενος καὶ κόπον ὑπομείνας καὶ
κάματον, πολλάκις δὲ
καὶ ἀστοχήσας μὴ ἀποβάντος, καθὰ βούλεται
τοῦ ἐπιτηδεύματος· ὁ δὲ
Θεὸς θελήσας μόνον ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ
εἶναι τὰ πάντα παρήγαγεν—
οὕτως οὐδὲ ὁμοίως γεννᾷ Θεὸς καὶ ἄνθρωπος.

Ὁ μὲν γὰρ Θεὸς ἄχρονος ὢν καὶ ἄναρχος καὶ
ἀπαθής καὶ ἄρρευστος
καὶ ἀσώματος καὶ μόνος καὶ ἀτελεύτητος
ἄχρονως καὶ ἀνάρχως καὶ
ἀπαθῶς καὶ ἄρρευστῶς γεννᾷ καὶ ἐκτὸς
συνδυασμοῦ· καὶ οὔτε ἀρχὴν
ἔχει ἢ ἀκατάληπτος αὐτοῦ γέννησις, οὔτε
τέλος. Καὶ ἀνάρχως μὲν
διὰ τὸ ἄτρεπτον, ἄρρευστῶς δὲ διὰ τὸ ἀπαθές
καὶ ἀσώματον· ἐκτὸς δὲ
συνδυασμοῦ διὰ τε τὸ ἀσώματον πάλιν καὶ
ἓνα μόνον εἶναι Θεὸν
ἀπροσδεῖ ἑτέρου· ἀτελευτήτως δὲ καὶ
ἀκαταπαύστως διὰ τε τὸ
ἄναρχον καὶ ἄχρονον καὶ ἀτελεύτητον καὶ ἀεὶ
ῶσαύτως ἔχειν·
τὸ γὰρ ἄναρχον ἀτελεύτητον, τὸ δὲ χάριτι
ἀτελεύτητον οὐ πάντως
ἄναρχον ὡς περ οἱ ἄγγελοι.
Γεννᾷ τοίνυν ὁ ἀεὶ ὢν Θεὸς τὸν ἑαυτοῦ

εἶναι ἀπαθείς ιδιότητες. Αφοῦ, σαν ἀπλός καὶ
ἀσύνθετος, εἶναι ἀπὸ τῆ φύση
του ἀπαθής καὶ ἀμετάβλητος· δεν εἶναι στη φύση
του να υφίσταται πάθος ἢ
μεταβολή, οὔτε ὅταν γεννᾷ οὔτε ὅταν δημιουργεῖ,
καὶ δεν χρειάζεται βοήθεια
ἀπὸ κανέναν. Ἡ γέννησή του εἶναι χωρὶς ἀρχή καὶ
αἰώνια, ἐπειδὴ εἶναι ἔργο της
φύσεως καὶ προέρχεται ἀπὸ τὴν οὐσία του· ἐτσι ο
γεννήτορας δεν υφίσταται
μεταβολή· δεν ὑπάρχει προηγούμενος καὶ ἐπόμενος
Θεός, ὡστε να δεχθεῖ
προσθήκη. Ἡ κτίση, ὄντας ἔργο της θελήσεως του
Θεοῦ, δεν ἔχει τὴν ἴδια
οὐσία με τὸ Θεό, ἐπειδὴ αὐτὸ που προέρχεται ἀπὸ
τὸ μηδέν δεν γίνεται να
εἶναι σύγχρονο με τὸ ἀνάρχο καὶ αἰώνιο.
Ὅπως λοιπὸν ο ἄνθρωπος καὶ ο Θεός δεν
δημιουργοῦν με ἴδιο τρόπο —διότι
ο ἄνθρωπος τίποτε δεν δημιουργεῖ ἀπὸ τὸ μηδέν,
ἀλλὰ ὅ,τι φτιάχνει, τὸ κάνει
ἀπὸ προϋπάρχουσα ὕλη· καὶ τὸ κάνει ὄχι μόνον
ἐπειδὴ τὸ θέλησε, ἀλλὰ καὶ αφοῦ
σκέφτηκε καὶ σχεδίασε πρῶτα στο νοῦ του τὸ
μελλούμενο να γίνει· ἐπειτα
τὸ δουλεύει με τὰ χέρια καὶ υπομένει κόπο καὶ
κούραση· καὶ πολλές φορές
ἀπέτυχε, διότι δεν ἐγίνε τὸ ἔργο του ὅπως τὸ θέλει·
ἀντίθετα ο Θεός, μόνον με
τὴ θέλησή του τὰ δημιούργησε ὅλα ἀπὸ τὸ μηδέν
στην ὑπαρξη— ἐτσι, λοιπὸν,
δεν δημιουργεῖ με τὸν ἴδιο τρόπο ο Θεός καὶ ο
ἄνθρωπος.

Διότι ο Θεός, ὄντας ἐξω ἀπὸ τὸ χρόνο καὶ χωρὶς
ἀρχή, ἀπαθής, ἀμετάβλητος,
ἀσώματος, μόνος καὶ αἰώνιος, γεννᾷ ἐκτὸς χρόνου
καὶ χωρὶς ἀρχή, ἀπαθῶς
καὶ χωρὶς μεταβολή καὶ δίχως συνεργασία.
Μάλιστα, ἡ ἀκατάληπτη γέννησή
του δεν ἔχει οὔτε ἀρχή οὔτε τέλος. Γεννᾷ χωρὶς
ἀρχή, διότι εἶναι ἀμετάβλητος·
γεννᾷ χωρὶς μεταβολή, διότι εἶναι ἀπαθής καὶ χωρὶς
σῶμα· γεννᾷ, ἐπίσης, χωρὶς
συνεργασία, διότι εἶναι καὶ πάλι ἀσώματος, ἓνας
καὶ μοναδικός Θεός, χωρὶς
να ἔχει τὴν ἀνάγκη ἄλλου· καὶ γεννᾷ χωρὶς τέλος
καὶ διακοπή, ἐπειδὴ εἶναι
ἄναρχος, ἄχρονος, αἰώνιος καὶ ἀμετάβλητος
πάντοτε. Διότι τὸ ἀπὸ τῆ φύση του
χωρὶς ἀρχή εἶναι καὶ χωρὶς τέλος, ἐνῶ ἐκεῖνο που
χαριστικά εἶναι χωρὶς τέλος
δεν εἶναι καὶ οπωσδήποτε χωρὶς ἀρχή, ὅπως

Λόγον τέλειον ὄντα ἀνάρχως
καὶ ἀτελευτήτως, ἴνα μὴ ἐν χρόνῳ τίκτη Θεὸς
ὁ χρόνου ἀνωτέραν
ἔχων τὴν τε φύσιν καὶ τὴν ὑπαρξιν. Ὁ δὲ
ἄνθρωπος δῆλον ὡς
ἐναντίως γεννᾷ ὑπὸ γενέσιν τελῶν καὶ φθορᾶν
καὶ ῥεῦσιν καὶ
πληθυσμὸν καὶ σῶμα περικείμενος καὶ τὸ
ἄρρεν καὶ τὸ θῆλυ ἐν τῇ φύσει
κεκτημένος· ἐνδεὲς γὰρ τὸ ἄρρεν τῆς τοῦ
θήλεος βοήθειας. Ἄλλ' ἴλεως
εἶη ὁ πάντων ἐπέκεινα καὶ πᾶσαν νόησιν καὶ
κατάληψιν ὑπερκείμενος.

Διδάσκει οὖν ἡ Ἁγία Καθολικὴ καὶ
Ἀποστολικὴ Ἐκκλησία ἅμα
Πατέρα καὶ ἅμα τὸν μονογενῆ αὐτοῦ Υἱὸν ἐξ
αὐτοῦ γεγεννημένον
ἀχρόνως καὶ ἀρρεύστως καὶ ἀπαθῶς καὶ
ἀκαταλήπτως, ὡς μόνος
ὁ τῶν ὄλων οἶδε Θεός. Ὡσπερ ἅμα τὸ πῦρ καὶ
ἅμα τὸ ἐξ αὐτοῦ φῶς,
καὶ οὐ πρῶτον τὸ πῦρ καὶ μετὰ ταῦτα τὸ φῶς
ἀλλ' ἅμα· καὶ ὡσπερ
τὸ φῶς ἐκ τοῦ πυρὸς αἰεὶ γεννώμενον αἰεὶ ἐν
αὐτῷ ἐστὶ μηδαμῶς
αὐτοῦ χωριζόμενον, οὕτω καὶ ὁ Υἱὸς ἐκ τοῦ
Πατρὸς γεννᾶται
μηδαμῶς αὐτοῦ χωριζόμενος, ἀλλ' αἰεὶ ἐν
αὐτῷ ἐστίν. Ἀλλὰ τὸ μὲν
φῶς ἐκ τοῦ πυρὸς γεννώμενον ἀχωρίστως, καὶ
ἐν αὐτῷ αἰεὶ μένον
οὐκ ἔχει ἰδίαν ὑπόστασιν παρὰ τὸ πῦρ —
ποιότης γὰρ ἐστὶ φυσικὴ
τοῦ πυρὸς—, ὁ δὲ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ὁ μονογενὴς
ἐκ Πατρὸς γεννηθεὶς
ἀχωρίστως καὶ ἀδιαστάτως καὶ ἐν αὐτῷ μένων
αἰεὶ ἔχει ἰδίαν
ὑπόστασιν παρὰ τὴν τοῦ Πατρὸς.
Λόγος μὲν οὖν καὶ ἀπαύγασμα λέγεται διὰ τὸ
ἄνευ συνδυασμοῦ καὶ
ἀπαθῶς καὶ ἀχρόνως καὶ ἀρρεύστως καὶ
ἀχωρίστως γεγεννηθῆσαι
ἐκ τοῦ Πατρὸς, Υἱὸς δὲ καὶ χαρακτήρ τῆς
πατρικῆς ὑποστάσεως
διὰ τὸ τέλειον καὶ ἐνυπόστατον καὶ κατὰ
πάντα ὅμοιον τῷ Πατρὶ
εἶναι πλὴν τῆς ἀγεννησίας, μονογενὴς δέ, ὅτι
μόνος ἐκ μόνου τοῦ
Πατρὸς μόνως ἐγεννήθη. Οὐδὲ γὰρ ὁμοιοῦται
ἑτέρα γέννησις τῇ
τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ γεννήσει, οὐδὲ γὰρ ἐστίν

συμβαίνει με τοὺς ἀγγέλους.

Ὁ αἰώνιος, λοιπόν, Θεὸς γεννᾷ χωρὶς ἀρχὴ καὶ
τέλος τὸ Λόγον του, που εἶναι
τέλειος· ἐτσι ὡστε να μὴ γεννᾷ μέσα στο χρόνο ὁ
Θεός, που ἔχει τὴ φύση καὶ
τὴν ὑπαρξὴ του πάνω ἀπὸ τὸ χρόνο. Ἐνῶ ὁ
ἄνθρωπος εἶναι φανερό ὅτι γεννᾷ
με ἀντίθετο τρόπο, διότι καὶ ὁ ἴδιος γεννιέται καὶ
φθείρεται, εἶναι ρευστός
καὶ πολλαπλασιάζεται, ἔχει σῶμα καὶ διακρίνεται ἡ
φύση του σε ἀρσενικό
καὶ θηλυκό γένος. Διότι τὸ ἀρσενικό γένος
χρειάζεται τὴ βοήθεια τοῦ
θηλυκοῦ. Ἀλλὰ ἀς μας σπλαγχνισθεῖ ὁ Θεός ὁ
οποῖος εἶναι πέρα ἀπ' ὅλα καὶ
ξεπερνᾷ κάθε ἐννοία καὶ ἀντίληψη.
Ἡ Ἁγία Καθολικὴ καὶ Ἀποστολικὴ Ἐκκλησία
διδάσκει ὅτι ὑπάρχει συγχρόνως
ὁ Πατέρας καὶ ὁ μονογενὴς τοῦ Υἱός, ὁ οποῖος
γεννήθηκε ἀπ' Αὐτόν ἐκτός
χρόνου, με τρόπο ἀμετάβλητο, ἀπαθὴ καὶ
ἀκατάληπτο, ὅπως τὸ γνωρίζει
μόνον ὁ Θεός του σύμπαντος. Συμβαίνει τὸ ἴδιο με
τὴ φωτιᾶ, που ὑπάρχει
ταυτόχρονα με τὸ φῶς τῆς, καὶ ὄχι πρῶτα ἡ φωτιᾶ
καὶ μετὰ τὸ φῶς, ἀλλὰ
ταυτόχρονα. Καὶ ὅπως τὸ φῶς προέρχεται ἀπὸ τὴ
φωτιᾶ καὶ εἶναι πάντοτε μαζί
τῆς, χωρὶς καθόλου νὰ ξεχωρίζει, ἐτσι καὶ ὁ Υἱὸς
γεννιέται ἀπὸ τὸν Πατέρα
χωρὶς καθόλου νὰ χωρίζεται ἀπ' Αὐτόν· ἀλλὰ
πάντοτε εἶναι μαζί του. Τὸ φῶς
ὅμως, ἀν καὶ προέρχεται χωρὶς νὰ ξεχωρίζει ἀπὸ τὴ
φωτιᾶ καὶ μένει πάντοτε
μαζί τῆς, δὲν ἔχει δική του ξεχωριστὴ ὑπαρξὴ ἀπὸ
τὴ φωτιᾶ —διότι εἶναι
φυσικὴ ποιότητα τῆς φωτιᾶς. Ἀντίθετα, ὁ
μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, που
γεννήθηκε ἀχώριστα καὶ ἀδιάσπαστα ἀπὸ τὸν
Πατέρα καὶ μένει πάντοτε
ενωμένος μαζί Του, ἔχει ἰδιαιτέρη ὑπόστασι ἀπ'
αὐτὴν τοῦ Πατέρα.
Ὁ Λόγος, λοιπόν, ὀνομάζεται καὶ ἀπαύγασμα
(λάμψη) τοῦ Πατέρα, διότι
γεννήθηκε ἀπ' Αὐτόν χωρὶς συνεργασία, με τρόπο
ἀπαθὴ, πέρα ἀπὸ τὸ χρόνο,
ἀμετάβλητο καὶ ἀχώριστο. Ὀνομάζεται, ἐπίσης,
Υἱὸς καὶ χαρακτήρας τῆς
υποστάσεως τοῦ Πατέρα, ἐπειδὴ εἶναι τέλειος, ἔχει
δική του ὑπόστασι καὶ
εἶναι ὅμοιος σε ὅλα με τὸν Πατέρα, ἐκτός ἀπὸ τὴν
ιδιότητα τῆς ἀγεννησίας.

ἄλλος Υἱὸς τοῦ Θεοῦ.
Εἰ γὰρ καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται, ἄλλ' οὐ γεννητῶς ἄλλ' ἐκπορευτῶς. Ἄλλος τρόπος ὑπάρξεως οὗτος ἄληπτός τε καὶ ἄγνωστος, ὡσπερ καὶ ἡ τοῦ Υἱοῦ γέννησις.
Διὸ καὶ πάντα, ὅσα ἔχει ὁ Πατήρ, αὐτοῦ εἰσι πλὴν τῆς ἀγεννησίας, ἧτις οὐ σημαίνει οὐσίας διαφορὰν οὐδὲ ἀξίωμα, ἀλλὰ τρόπον ὑπάρξεως· ὡσπερ καὶ ὁ Ἀδάμ ἀγέννητος ὢν – πλάσμα γὰρ ἐστὶ Θεοῦ – καὶ ὁ Σῆθ γεννητός – υἱός γὰρ ἐστὶν τοῦ Ἀδάμ – καὶ ἡ Εὐα ἐκ τῆς τοῦ Ἀδάμ πλευρᾶς ἐκπορευθεῖσα – οὐ γὰρ ἐγεννήθη αὐτῇ – οὐ φύσει διαφέρουσιν ἀλλήλων – ἄνθρωποι γὰρ εἰσιν –, ἀλλὰ τῷ τῆς ὑπάρξεως τρόπῳ.
Χρὴ γὰρ εἰδέναι, ὅτι τὸ ἀγέννητον διὰ τοῦ ἐνόσ Νῦ γραφόμενον τὸ ἄκτιστον, ἧτοι τὸ μὴ γενόμενον σημαίνει· τὸ δὲ ἀγέννητον διὰ τῶν δύο Νῦ γραφόμενον δηλοῖ τὸ μὴ γεννηθέν.
Κατὰ μὲν οὖν τὸ πρῶτον σημαίνοντα διαφέρει οὐσία οὐσίας· ἄλλη γὰρ οὐσία ἡ ἄκτιστος, ἧτοι ἀγέννητος διὰ τοῦ ἐνόσ Νῦ, καὶ ἄλλη ἡ γεννητή, ἧτοι κτιστή. Κατὰ δὲ τὸ δεύτερον σημαίνοντα οὐ διαφέρει οὐσία οὐσίας· παντὸς γὰρ εἶδους ζώων ἡ πρώτη ὑπόστασις ἀγέννητός ἐστιν, ἄλλ' οὐκ ἀγέννητος· ἐκτίσθησαν μὲν γὰρ ὑπὸ τοῦ δημιουργοῦ τῷ Λόγῳ αὐτοῦ παραχθέντα εἰς γένεσιν, οὐ μὴν ἐγεννήθησαν μὴ προϋπάρχοντος ἐτέρου ὁμοειδοῦς, ἐξ οὗ γεννηθῶσι.
Κατὰ μὲν οὖν τὸ πρῶτον σημαίνοντα κοινωνοῦσιν αἱ τρεῖς τῆς ἀγίας θεότητος ὑπέρθεοι ὑποστάσεις· ὁμοούσιοι γὰρ καὶ ἄκτιστοι ὑπάρχουσι. Κατὰ δὲ τὸ δεύτερον σημαίνοντα οὐδαμῶς· μόνος γὰρ ὁ Πατήρ ἀγέννητος· οὐ γὰρ ἐξ ἐτέρας ἐστὶν αὐτῷ ὑποστάσεως τὸ εἶναι. Καὶ μόνος ὁ Υἱὸς γεννητός· ἐκ τῆς τοῦ Πατρὸς γὰρ οὐσίας ἀνάρχως καὶ ἀχρόνως γεγέννηται. Καὶ μόνον τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐκπορευτὸν ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Πατρὸς, οὐ

Ονομάζεται μονογενής, διότι μόνος αὐτός γεννήθηκε ἀπὸ τον Πατέρα μόνο.
Καμιά ἄλλη γέννηση δεν ἐξομοιώνεται με τὴν γέννηση τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, οὔτε ὑπάρχει ἄλλος Υἱὸς τοῦ Θεοῦ.
Ἀκόμη καὶ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα, τὸ ὁποῖο ἐκπορεύεται ἀπὸ τον Πατέρα, παρ' ὅλα αὐτὰ δεν γεννιέται ἀλλὰ ἐκπορεύεται. Αὐτὸ ἀποτελεῖ ἄλλο τρόπο ὑπάρξεως, ἀκατάληπτο καὶ ἄγνωστο, ὅπως καὶ ἡ γέννηση τοῦ Υἱοῦ.
Γι' αὐτὸ τὸ λόγο, ὅσα ἔχει ὁ Πατέρας, εἶναι καὶ δικά του, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀγεννησία, ἡ ὁποία δεν σημαίνει διαφορὰ στὴν οὐσία ἢ στο ἀξίωμα, ἀλλὰ στὸν τρόπο ὑπάρξεως. Ὅπως καὶ ὁ Ἀδάμ που δεν γεννήθηκε (ἀπὸ ἄνθρωπο) διότι τὸν ἐπλασε ὁ Θεός, καὶ ὁ Σῆθ που γεννήθηκε ἀφ' οὗ εἶναι παιδί τοῦ Ἀδάμ, καὶ ἡ Εὐα που προήλθε ἀπὸ τὴν πλευρά τοῦ Ἀδάμ καθὼς δεν γεννήθηκε, ὅλοι αὐτοὶ δεν διαφέρουν στὴ φύση μεταξύ τους – διότι ὅλοι εἶναι τὸ ἴδιο ἄνθρωποι –, ἀλλὰ διαφέρουν στὸν τρόπο τῆς ὑπάρξεως.
Καὶ πρέπει νὰ γνωρίζουμε ὅτι ἡ λέξη «ἀγέννητο» που γράφεται με ἓνα «ν» σημαίνει τὸ ἀκτιστο, δηλαδή τὸ ἀδημιούργητο· ἐνῶ ἡ λέξη «ἀγέννητο» με δύο «ν» σημαίνει αὐτὸ που δεν ἔχει γεννηθεῖ. Σύμφωνα με τὴν σημασία τῆς πρώτης λέξεως διαφέρει ἡ μία οὐσία ἀπὸ τὴν ἄλλη· διότι ἄλλη οὐσία εἶναι τὸ ἀκτιστο, δηλαδή τὸ ἀγέννητο μ' ἓνα «ν», καὶ ἄλλη τὸ γεννητό, δηλαδή τὸ κτιστό.
Σύμφωνα ὁμως με τὴν δεύτερη σημασία τῆς λέξεως δεν διαφέρει ἡ μία οὐσία ἀπὸ τὴν ἄλλη· διότι ἡ ἀρχικὴ ὑπόστασις κάθε εἶδους ζώου εἶναι ἀγέννητη (μὴ δημιουργημένη), ὄχι ἀγέννητη (ἀκτιστη). Διότι δημιουργήθηκαν καὶ ἦλθαν στὴν ὑπαρξὴ ἀπὸ τὸ δημιουργὸ Λόγο· καὶ δεν δημιουργήθηκαν, ἐπειδὴ δεν ὑπῆρχε κάποιο ἄλλο ὅμοιο οὐ, ἀπὸ τὸ ὁποῖο νὰ πλασθούν. Συνεπῶς, με τὴν πρώτη σημασία τῆς λέξεως συμφωνοῦν οἱ τρεῖς ὑπέρθεες ὑποστάσεις τῆς ἀγίας θεότητος· διότι εἶναι ὁμοούσιες καὶ ἀκτιστες.
Δεν συμφωνοῦν ὁμως καθόλου με τὴν σημασία τῆς δευτέρας λέξεως. Διότι μόνον ὁ Πατέρας εἶναι ἀγέννητος· δεν προήλθε ἡ ὑπαρξὴ τοῦ ἀπὸ κάποια ἄλλη

γεννώμενον ἄλλ' ἐκπορευόμενον. Οὕτω μὲν τῆς θείας διδασκούςης Γραφῆς, τοῦ δὲ τρόπου τῆς γεννήσεως καὶ τῆς ἐκπορεύσεως ἀκαταλήπτου ὑπάρχοντος. Καὶ τοῦτο δὲ ἰστέον, ὡς οὐκ ἐξ ἡμῶν μετηνέχθη ἐπὶ τὴν μακαρίαν θεότητα τὸ τῆς πατρότητος καὶ υἰότητος καὶ ἐκπορεύσεως ὄνομα· τοῦναντίον δὲ ἐκεῖθεν ἡμῖν μεταδέδοται, ὡς φησιν ὁ θεῖος ἀπόστολος· «Διὰ τοῦτο κάμπτω τὰ γόνατά μου πρὸς τὸν Πατέρα, ἐξ οὗ πᾶσα πατριὰ ἐν οὐρανῶ καὶ ἐπὶ γῆς». Εἰ δὲ λέγομεν τὸν Πατέρα ἀρχὴν εἶναι τοῦ Υἱοῦ καὶ μείζονα, οὐ προτερεῦειν αὐτὸν τοῦ Υἱοῦ χρόνῳ ἢ φύσει ὑποφαίνομεν, «δι' αὐτοῦ γὰρ τοὺς αἰῶνας ἐποίησεν», οὐδὲ καθ' ἕτερόν τι, εἰ μὴ κατὰ τὸ αἴτιον, τουτέστιν ὅτι ὁ Υἱὸς ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐγεννήθη καὶ οὐχ ὁ Πατὴρ ἐκ τοῦ Υἱοῦ καὶ ὅτι ὁ Πατὴρ αἰτίος ἐστὶ τοῦ Υἱοῦ φυσικῶς, ὡσπερ οὐκ ἐκ τοῦ φωτὸς τὸ πῦρ φαμεν προέρχασθαι, ἀλλὰ τὸ φῶς μᾶλλον ἐκ τοῦ πυρός. Ὅτε οὖν ἀκούσωμεν ἀρχὴν καὶ μείζονα τοῦ Υἱοῦ τὸν Πατέρα, τῷ αἰτίῳ νοήσωμεν. Καὶ ὡσπερ οὐ λέγομεν ἑτέρας οὐσίας τὸ πῦρ καὶ ἑτέρας τὸ φῶς, οὕτως οὐχ οἶόν τε φάναι ἑτέρας οὐσίας τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸν ἑτέρας, ἀλλὰ μᾶς καὶ τῆς αὐτῆς. Καὶ καθάπερ φαμεν διὰ τοῦ ἐξ αὐτοῦ προερχομένου φωτὸς φαίνειν τὸ πῦρ καὶ οὐ τιθέμεθα ὄργανον ὑπουργικὸν εἶναι τοῦ πυρός τὸ ἐξ αὐτοῦ φῶς, δύναμιν δὲ μᾶλλον φυσικὴν, οὕτω λέγομεν τὸν Πατέρα πάντα, ὅσα ποιεῖ, διὰ τοῦ μονογενοῦς αὐτοῦ Υἱοῦ ποιεῖν οὐχ ὡς δι' ὄργανου λειτουργικοῦ, ἀλλὰ φυσικῆς καὶ ἐνυποστάτου δυνάμεως. Καὶ ὡσπερ λέγομεν τὸ πῦρ φωτίζειν καὶ πάλιν φαμέν τὸ φῶς τοῦ πυρός φωτίζειν, οὕτω «πάντα, ὅσα ποιεῖ ὁ Πατὴρ, ὁμοίως καὶ ὁ Υἱὸς ποιεῖ». Ἀλλὰ τὸ μὲν φῶς οὐκ ἰδίαν ὑπόστασιν παρὰ τὸ πῦρ κέκτηται, ὁ δὲ Υἱὸς τελεία ὑπόστασις ἐστὶ τῆς πατρικῆς ἀχώριστος

υπόστασις. Καὶ μόνον ὁ Υἱὸς εἶναι γεννητός· διότι ἔχει γεννηθεῖ χωρὶς ἀρχῆς καὶ τέλος ἀπὸ τῆς οὐσίας τοῦ Πατέρα. Καὶ μόνον τὸ Ἅγιο Πνεῦμα εἶναι ἐκπορευτὸ ἀπὸ τῆς οὐσίας τοῦ Πατέρα, ὄχι γεννημένο ἀλλὰ ἐκπορευόμενο. Ἔτσι μας διδάσκει ἡ Ἁγία Γραφή, ἐνῶ ὁ τρόπος καὶ τῆς γεννήσεως καὶ τῆς ἐκπορεύσεως παραμένει ἀκατάληπτος. Πρέπει νὰ γνωρίζουμε καὶ τὸ ἐξῆς· ἡ ιδιότητα τῆς πατρότητος, τῆς υἰότητος καὶ τῆς ἐκπορεύσεως δὲν μεταφέρθηκε στὴ μακαρία θεότητα ἀπὸ τῆς δικῆς μας κατάστασις. Τὸ ἀντίθετο· ἀπὸ ἐκεῖ ἔχει δοθεῖ σὲ μας, ὅπως λέει ὁ θεῖος Ἀπόστολος: «Γι' αὐτὸ λυγίζω τὰ γόνατά μου μπροστὰ στὸν Πατέρα, ἀπὸ τὸν ὁποῖο προέρχεται κάθε πατρότητα καὶ στὸν οὐρανὸ καὶ στὴ γῆ». Ἀν μάλιστα λέμε ὅτι ὁ Πατέρας εἶναι ἡ ἀρχικὴ αἰτία τοῦ Υἱοῦ καὶ μεγαλύτερος, δὲν ἐννοοῦμε ὅτι Αὐτὸς προηγείται ἀπὸ τὸν Υἱὸ στο χρόνο καὶ τῆς φύσεως, διότι «μ' αὐτὸν (τὸν Υἱὸ) κατασκεύασε τὸ σύμπαν». Οὐτε ἐννοοῦμε ὅτι προηγείται σὲ κάτι ἄλλο, παρὰ μόνον στὴν αἰτία· δηλαδή, ὁ Υἱὸς γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Πατέρα καὶ ὄχι ὁ Πατέρας ἀπὸ τὸν Υἱὸ· ὁ Πατέρας εἶναι αἰτίος τοῦ Υἱοῦ στὴν οὐσία, ὅπως ἡ φωτιά δὲν προέρχεται ἀπὸ τὸ φῶς, ἀλλὰ μᾶλλον τὸ φῶς ἀπὸ τῆς φωτιάς. Ὅταν, λοιπόν, ἀκούσουμε ὅτι ὁ Πατέρας εἶναι ἡ ἀρχικὴ οὐσία τοῦ Υἱοῦ καὶ μεγαλύτερός του, ἀς ἐννοήσουμε ὅτι εἶναι στὴν αἰτία. Καὶ ὅπως δὲν λέμε ὅτι εἶναι ἀπὸ ἄλλη οὐσία ἡ φωτιά καὶ ἀπὸ ἄλλη τὸ φῶς, ἔτσι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ πούμε ὅτι ὁ Πατέρας εἶναι ἀπὸ ἄλλη οὐσία καὶ ἀπὸ ἄλλη ὁ Υἱὸς, ἀλλὰ εἶναι ἀπὸ τὴν μίαν καὶ ἴδιαν οὐσία. Καὶ ὅπως λέμε ὅτι ἡ φωτιά φωτίζει μὲ τὸ φῶς ποὺ βγαίνει ἀπ' αὐτήν, καὶ δὲν θεωροῦμε τὸ φῶς ποὺ πηγάζει ἀπὸ τὴν φωτιά ὡς ὑπηρετικὸ ὄργανό της, ἀλλὰ μᾶλλον ὡς φυσικὴ τῆς ιδιότητος, ἔτσι λέμε ὅτι ὁ Πατέρας ὅλα ὅσα κάνει, τα κάνει μὲ τὸ μονογενὲς τοῦ Υἱοῦ, ὁ ὁποῖος δὲν λειτουργεῖ ὡς ὑπηρετικὸ ὄργανο, ἀλλὰ ὡς φυσικὴ καὶ ἐνυπόστατη δύναμη (τοῦ Πατέρα).

ὑποστάσεως, ὡς ἀνωτέρω παρεστήσαμεν.
Ἀδύνατον γὰρ εὑρεθῆναι
ἐν τῇ κτίσει εἰκόνα ἀπαραλλάκτως ἐν ἑαυτῇ
τὸν τρόπον τῆς Ἁγίας
Τριάδος παραδεικνύουσας. Τὸ γὰρ κτιστὸν
καὶ σύνθετον καὶ ῥευστὸν
καὶ τρεπτὸν καὶ περιγραπτὸν καὶ σχῆμα ἔχον
καὶ φθαρτὸν, πῶς
σαφῶς δηλώσει τὴν πάντων τούτων
ἀπηλλαγμένην ὑπερούσιον θεϊαν
οὐσίαν; Πᾶσα δὲ ἡ κτίσις δῆλον ὡς τοῖς
πλείοσι τούτων ἐνέχεται καὶ
πᾶσα κατὰ τὴν ἑαυτῆς φύσιν τῇ φθορᾷ
ὑπόκειται.
Ὁμοίως πιστεύομεν καὶ εἰς ἐν Πνεῦμα τὸ
Ἅγιον, τὸ Κύριον καὶ
ζωοποιόν, τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον
καὶ ἐν Υἱῷ
ἀναπαυόμενον, τὸ τῷ Πατρὶ καὶ Υἱῷ
συμπροσκυνούμενον καὶ
συνδοξαζόμενον ὡς ὁμοούσιόν τε καὶ
συναΐδιον, τὸ τοῦ Θεοῦ Πνεῦμα,
τὸ εὐθές, τὸ ἡγεμονικόν, τὴν πηγὴν τῆς ζωῆς
καὶ τοῦ ἁγιασμοῦ, Θεὸν
σὺν Πατρὶ καὶ Υἱῷ ὑπάρχον καὶ
προσαγορευόμενον, ἄκτιστον,
πλήρες, δημιουργόν, παντοκρατορικόν,
παντουργόν, παντοδύναμον,
ἀπειροδύναμον, δεσπόμενον πάσης τῆς κτίσεως
οὐ δεσποζόμενον,
πληροῦν οὐ πληρούμενον, μετεχόμενον οὐ
μετέχον, ἀγιάζον οὐχ
ἀγιαζόμενον, παράκλητον ὡς τὰς τῶν ὄλων
παρακλήσεις δεχόμενον,
κατὰ πάντα ὅμοιον τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ, ἐκ
τοῦ Πατρὸς
ἐκπορευόμενον καὶ δι' Υἱοῦ μεταδιδόμενον καὶ
μεταλαμβάνομενον
ὑπὸ πάσης τῆς κτίσεως καὶ δι' ἑαυτοῦ κτίζον
καὶ οὐσιῶν τὰ
σύμπαντα καὶ ἀγιάζον καὶ συνέχον,
ἐνυπόστατον ἦτοι ἐν ἰδίᾳ
ὑποστάσει ὑπάρχον, ἀχώριστον καὶ
ἀνεκφοίτητον Πατρὸς καὶ Υἱοῦ
καὶ πάντα ἔχον, ὅσα ἔχει ὁ Πατὴρ καὶ ὁ Υἱός,
πλὴν τῆς ἀγεννησίας
καὶ τῆς γεννήσεως.
Ὁ μὲν γὰρ Πατὴρ ἀναίτιος καὶ ἀγέννητος –οὐ
γὰρ ἔκ τινος· ἐξ
ἑαυτοῦ γὰρ τὸ εἶναι ἔχει, οὐδέ τι τῶν ὅσα περ
ἐξ ἑτέρου ἔχει, αὐτὸς δὲ
μᾶλλον ἔστιν ἀρχὴ καὶ αἰτία τοῦ εἶναι καὶ τοῦ

Καὶ ὅπως λέμε ὅτι ἡ φωτιὰ φωτίζει καὶ ὅτι τὸ φῶς
τῆς φωτιᾶς ἐπίσης φωτίζει,
κατὰ τὸν ἴδιον τρόπο «ὅλα, ὅσα κάνει ὁ Πατέρας, τα
ἴδια κάνει καὶ ὁ Υἱός».
Ἀλλὰ, ἐνῶ τὸ φῶς δὲν ἔχει ἰδιαιτέρη ὑπόστασις ἀπὸ
τῆς φωτιᾶς, ὁ Υἱός
ἀποτελεῖ τέλεια ὑπόστασις καὶ εἶναι ἀχώριστος ἀπὸ
τὴν ὑπόστασις τοῦ Πατέρα,
ὅπως τὸ ἀποδείξαμε παραπάνω. Διότι εἶναι
ἀδύνατο νὰ βρεθῆ ἡ κτίσις
εἰκόνα ποὺ νὰ φανερώνῃ ἀπαράλλακτα με τὸ
περιεχόμενό τῆς τὴν κατάστασις
τῆς Ἁγίας Τριάδος. Διότι, πῶς τὸ κτιστὸ καὶ
σύνθετο, τὸ μεταβλητὸ καὶ τρεπτὸ,
τὸ περιορισμένο καὶ σχηματισμένο καὶ φθαρτὸ,
εἶναι δυνατόν νὰ φανερώσῃ
τὴ θεῖα οὐσία ποὺ εἶναι ἀπαλλαγμένη ἀπ' ὅλα
αὐτὰ; Εἶναι μάλιστα φανερό
ὅτι ὅλη ἡ κτίσις εἶναι δέσμια στα περισσότερα ἀπ'
αὐτὰ καὶ ὅτι σὴ φύσις τῆς
ἐξουσιάζεται ἀπὸ τὴ φθορά.
Πιστεύομε, ἐπίσης, καὶ στο ἕνα Ἅγιο Πνεῦμα, τὸ
Κύριο καὶ ζωοποιό,
τὸ ὁποῖο ἐκπορεύεται ἀπὸ τὸν Πατέρα καὶ
ἀναπαύεται στὸν Υἱό·
τὸ προσκυνάμε καὶ τὸ δοξάζομε μαζί με τὸν
Πατέρα καὶ τὸν Υἱό
ἐπειδὴ εἶναι ὁμοούσιο καὶ συναϊόνιο. Εἶναι τὸ
Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, τὸ εὐθές,
ποὺ ἐξουσιάζει τὸ νοῦ, πηγὴ ζωῆς καὶ ἁγιασμοῦ,
ποὺ συνυπάρχει καὶ
τὸ επικαλούμαστε μαζί με τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱό·
ποὺ εἶναι ἄκτιστο, πλήρες,
δημιουργικὸ, κυριαρχικὸ, πανδημιουργικὸ,
παντοδύναμο καὶ ἀπειροδύναμο·
ποὺ κυριαρχεῖ σ' ὅλη τὴν κτίσις χωρὶς νὰ
διευθύνεται ἀπὸ κανένα, γεμίζει
χωρὶς νὰ τὸ γεμίζουν, μετέχουν σ' αὐτὸ καὶ δὲν
μετέχει τὸ ἴδιο, ἀγιάζει καὶ
δὲν ἀγιάζεται, καὶ παρηγορεῖ διότι δέχεται τὶς
παρακλήσεις ὄλων·
εἶναι σ' ὅλα ὅμοιο με τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱό,
ἐκπορεύεται ἀπὸ τὸν Πατέρα,
μεταδίδεται μέσω τοῦ Υἱοῦ καὶ τὸ δέχεται ὅλη ἡ
κτίσις.
Μ' αὐτὸ δημιουργεῖται καὶ λαμβάνουν οὐσία τα
σύμπαντα, τα ἀγιάζει
καὶ τα συγκρατεῖ· εἶναι ἐνυπόστατο, ἔχει δηλαδὴ
δικὴ τοῦ ὑπόστασις,
ἀχώριστο καὶ συνδεδεμένο με τὸν Πατέρα καὶ τὸν
Υἱό· τα ἔχει ὅλα, ὅσα ἔχει
καὶ ὁ Πατέρας καὶ ὁ Υἱός, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ιδιότητα

πῶς εἶναι φυσικῶς τοῖς
πάσιν. Ὁ δὲ Υἱὸς ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννητῶς· τὸ
δὲ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον καὶ
αὐτὸ μὲν ἐκ τοῦ Πατρὸς, ἀλλ' οὐ γεννητῶς
ἀλλ' ἐκπορευτῶς. Καὶ ὅτι
μὲν ἔστι διαφορὰ γεννήσεως καὶ ἐκπορεύσεως,
μεμαθήκαμεν· τίς δὲ
ὁ τρόπος τῆς διαφορᾶς, οὐδαμῶς. Ἄμα δὲ καὶ
ἡ Υἱοῦ ἐκ τοῦ Πατρὸς
γέννησις, καὶ ἡ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος
ἐκπόρευσις.
Πάντα οὖν, ὅσα ἔχει ὁ Υἱὸς, καὶ τὸ Πνεῦμα ἐκ
τοῦ Πατρὸς ἔχει καὶ
αὐτὸ τὸ εἶναι. Καὶ εἰ μὴ ὁ Πατὴρ ἔστιν, οὐδὲ ὁ
Υἱὸς ἔστιν οὐδὲ τὸ
Πνεῦμα. Καὶ εἰ μὴ ὁ Πατὴρ ἔχει τι, οὐδὲ ὁ
Υἱὸς ἔχει, οὐδὲ τὸ Πνεῦμα.
Καὶ διὰ τὸν Πατέρα, τουτέστιν διὰ τὸ εἶναι τὸν
Πατέρα, ἔστιν ὁ Υἱὸς
καὶ τὸ Πνεῦμα. Καὶ διὰ τὸν Πατέρα ἔχει ὁ
Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα πάντα,
ἃ ἔχει, τουτέστι διὰ τὸν Πατέρα ἔχειν αὐτά,
πλὴν τῆς ἀγεννησίας
καὶ τῆς γεννήσεως καὶ τῆς ἐκπορεύσεως. Ἐν
ταύταις γὰρ μόναις ταῖς
ὑποστατικαῖς ιδιότησι διαφέρουσιν ἀλλήλων αἱ
ἅγιοι τρεῖς ὑποστάσεις
οὐκ οὐσία, τῷ δὲ χαρακτηριστικῶ τῆς οἰκειᾶς
ὑποστάσεως ἀδιαίρετως
διαιρούμεναι.
Φαμέν δὲ ἕκαστον τῶν τριῶν τελείαν ἔχειν
ὑπόστασιν, ἵνα μὴ ἐκ τριῶν
ἀτελῶν μίαν σύνθετον φύσιν τελείαν
γνωρίσωμεν, ἀλλ' ἐν τρισὶ
τελείαις ὑποστάσεσι μίαν ἀπλήν οὐσίαν,
ὑπερτελή καὶ προτέλειον·
πᾶν γὰρ ἐξ ἀτελῶν συγκείμενον σύνθετον
πάντως ἔστιν, ἐκ δὲ τελείων
ὑποστάσεων, ἀδύνατον σύνθεσιν γενέσθαι.
Ὅθεν οὐδὲ λέγομεν τὸ εἶδος
ἐξ ὑποστάσεων, ἀλλ' ἐν ὑποστάσεσιν. Ἀτελῶν
δὲ εἶπομεν τῶν μὴ
σωζόντων τὸ εἶδος τοῦ ἐξ αὐτῶν
ἀποτελουμένου πράγματος. Λίθος
μὲν γὰρ καὶ ξύλον καὶ σίδηρος, ἕκαστον καθ'
ἑαυτὸ τελειὸν ἔστι κατὰ
τὴν ἰδίαν φύσιν, πρὸς δὲ τὸ ἐξ αὐτῶν
ἀποτελούμενον οἶκημα ἀτελές
ἕκαστον αὐτῶν ὑπάρχει· οὐδὲ γὰρ ἔστιν
ἕκαστον αὐτῶν καθ' ἑαυτὸ
οἶκος.
Τελείας μὲν οὖν τὰς ὑποστάσεις φαμέν, ἵνα μὴ

του αγέννητου
καὶ του γεννητού.
Διότι ο Πατέρας εἶναι αναίτιος καὶ αγέννητος,
επειδὴ δεν προήλθε ἀπὸ
κανέναν·
ἔχει τὴν ὑπαρξὴ ἀπὸ τον εαυτό του καὶ, ὅ,τι ἔχει,
δεν το ἔχει ἀπὸ
ἄλλον· αὐτός μάλιστα εἶναι ἡ ἀρχὴ καὶ ἡ αἰτία τῆς
φυσικῆς υπάρξεως ὅλων
των ὄντων. Ὁ Υἱὸς πάλι προέρχεται με γέννηση
ἀπὸ τον Πατέρα· καὶ το Ἅγιο
Πνεῦμα πάλι ἀπὸ τον Πατέρα, ὄχι ὁμως με
γέννηση ἀλλὰ με ἐκπόρευση. Ἦδη
μάθαμε ὅτι ὑπάρχει διαφορὰ μεταξύ γεννήσεως καὶ
ἐκπορεύσεως· ποιὸς ὁμως
εἶναι ἀκριβῶς ὁ τρόπος τῆς διαφορᾶς, δεν το
ξέρουμε καθόλου. Το ἴδιο δεν
γνωρίζουμε τί εἶδους εἶναι ἡ γέννηση του Υἱοῦ ἀπὸ
τον Πατέρα καὶ τί
ἡ ἐκπόρευση του Ἁγίου Πνεύματος.
Ὅλα, λοιπόν, ὅσα ἔχει ὁ Υἱὸς, τα ἔχει καὶ το
Πνεῦμα ἀπὸ τον Πατέρα· ἔχει καὶ
τὴν ἴδια τὴν ὑπαρξὴ. Κι αν δεν ὑπάρχει ὁ Πατέρας,
δεν ὑπάρχει οὔτε ὁ Υἱὸς
οὔτε καὶ το Πνεῦμα. Κι αν ὁ Πατέρας δεν ἔχει κάτι,
δεν το ἔχει οὔτε ὁ Υἱὸς,
οὔτε καὶ το Πνεῦμα. Καὶ ἐξαιτίας του Πατέρα,
επειδὴ δηλαδή ὑπάρχει ὁ Πατέρας,
ὑπάρχουν ὁ Υἱὸς καὶ το Πνεῦμα. Καὶ ἐξαιτίας του
Πατέρα ὁ Υἱὸς καὶ το Πνεῦμα
ἔχουν ὅλα ὅσα ἔχουν· δηλαδή τα ἔχουν, επειδὴ τα
ἔχει ὁ Πατέρας, ἐκτός ἀπὸ τὴν
ιδιότητα τῆς ἀγεννησίας, τῆς γεννήσεως καὶ τῆς
ἐκπορεύσεως. Διότι, οἱ ἅγιοι
τρεῖς ὑποστάσεις διαφέρουν μεταξύ τους μόνον σ'
αυτές τις ὑποστατικές
ιδιότητες· δεν διαφέρουν στὴν οὐσία, ἀλλὰ
διαιροῦνται ἀχώριστα ἀπὸ τὴν
ιδιαιτερότητα τῆς καθεμιάς ὑποστάσεως.
Ἰσχυριζόμαστε, ἐπίσης, ὅτι καθένα ἀπὸ τα τρία
πρόσωπα ἔχει τέλεια ὑπόσταση,
για να μὴ δεχθούμε ὡς τέλεια μὴ ἀσύνθετη φύση
που ἀποτελεῖται ἀπὸ τρεῖς
ἀτελεῖς ὑποστάσεις· ἀλλὰ να γνωρίσουμε στὶς τρεῖς
τέλειες ὑποστάσεις μὴ ἀπλή
οὐσία με ἀπειρη καὶ προαιώνια τελειότητα.
Διότι, καθετὶ που ἀποτελεῖται ἀπὸ ἀτελῆ μέρη εἶναι
οπωσδήποτε σύνθετο, ἐνῶ
εἶναι ἀδύνατο να γίνῃ σύνθεση ἀπὸ τέλειες
ὑποστάσεις. Γι' αὐτὸ λέμε ὅτι ἡ
οὐσία δεν ἀποτελεῖται ἀπὸ ὑποστάσεις ἀλλὰ
ὑπάρχει σε ὑποστάσεις. Καὶ

σύνθεσιν ἐπὶ τῆς θείας νοήσωμεν φύσεως· «σύνθεσις γὰρ ἀρχὴ διαστάσεως». Καὶ πάλιν ἐν ἀλλήλαις τὰς τρεῖς ὑποστάσεις λέγομεν, ἵνα μὴ πλήθος καὶ δῆμον θεῶν εἰσαγάγωμεν. Διὰ μὲν τῶν τριῶν ὑποστάσεων τὸ ἀσύνθετον καὶ ἀσύγχυτον, διὰ δὲ τοῦ ὁμοουσίου καὶ ἐν ἀλλήλαις εἶναι τὰς ὑποστάσεις καὶ τῆς ταυτότητος τοῦ θελήματός τε καὶ τῆς ἐνεργείας καὶ τῆς δυνάμεως καὶ τῆς ἐξουσίας καὶ τῆς κινήσεως, ἵν' οὕτως εἴπω, τὸ ἀδιαίρετον καὶ τὸ εἶναι ἓνα Θεὸν γνωρίζομεν. Εἷς γὰρ ὄντως Θεὸς ὁ Θεὸς καὶ ὁ Λόγος καὶ τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ. Χρὴ δὲ εἰδέναι, ὅτι ἕτερόν ἐστι τὸ πράγματι θεωρεῖσθαι καὶ ἄλλο τὸ λόγῳ καὶ ἐπινοίᾳ. Ἐπὶ μὲν οὖν πάντων τῶν κτισμάτων ἢ μὲν τῶν ὑποστάσεων διαίρεσις πράγματι θεωρεῖται· πράγματι γὰρ ὁ Πέτρος τοῦ Παύλου κεχωρισμένος θεωρεῖται. Ἡ δὲ κοινότης καὶ ἡ συνάφεια καὶ τὸ ἐν λόγῳ καὶ ἐπινοίᾳ θεωρεῖται. Νοοῦμεν γὰρ τῷ νῶ, ὅτι ὁ Πέτρος καὶ ὁ Παῦλος τῆς αὐτῆς εἰσι φύσεως καὶ κοινήν μίαν ἔχουσι φύσιν· ἕκαστος γὰρ αὐτῶν ζῶόν ἐστι λογικὸν θνητόν, καὶ ἕκαστος σὰρξ ἐστὶν ἐμψυχωμένη ψυχῇ λογικῇ τε καὶ νοερᾷ. Αὕτη οὖν ἡ κοινὴ φύσις τῷ λόγῳ ἐστὶ θεωρητή. Οὐδὲ γὰρ αἱ ὑποστάσεις ἐν ἀλλήλαις εἰσὶν· ἰδίᾳ δὲ ἕκαστη καὶ ἀναμέρος, ἤγουν καθ' ἑαυτὴν κεχώριστα, πλεῖστα τὰ διαيروῦντα αὐτὴν ἐκ τῆς ἑτέρας ἔχουσα· καὶ γὰρ καὶ τόπω διεστήκασιν καὶ χρόνῳ διαφέρουσι καὶ γνώμη μερίζονται καὶ ἰσχύϊ καὶ μορφῇ, ἤγουν σχήματι καὶ ἔξει καὶ κράσει καὶ ἀξίᾳ καὶ ἐπιτηδεύματι καὶ πᾶσι τοῖς χαρακτηριστικοῖς ἰδιώμασι· πλέον δὲ πάντων τῷ μὴ ἐν ἀλλήλαις ἀλλὰ κεχωρισμένως εἶναι. Ὅθεν καὶ δύο καὶ τρεῖς ἄνθρωποι λέγονται καὶ πολλοί. Τοῦτο δὲ καὶ ἐπὶ πάσης ἐστὶν ἰδεῖν τῆς κτίσεως. Ἐπὶ δὲ τῆς Ἁγίας καὶ ὑπερουσίου καὶ πάντων ἐπέκεινα καὶ ἀλήπτου Τριάδος τὸ

ονομάσαμε ἀτελὴ αὐτὰ που δὲν διατηροῦν τὴ μορφή του ἀντικειμένου που ἀποτελεῖται ἀπ' αὐτά. Ἡ πέτρα, γιὰ παράδειγμα, τὸ ξύλο, τὸ σίδερο, τὸ καθένα εἶναι ξεχωριστὰ τέλειο στὴν ἰδιαίτερη φύση του· ὅσον ἀφορᾷ ὅμως τὸ σπίτι που χτίζεται ἀπ' αὐτά, τὸ καθένα εἶναι ἀτελές· διότι κανένα ἀπ' αὐτὰ ἀπὸ μόνο του δὲν εἶναι σπίτι. Λέμε, λοιπόν, ὅτι οἱ ὑποστάσεις εἶναι τέλειες, γιὰ νὰ μὴ νομίσουμε ὅτι ἡ θεία φύση εἶναι σύνθετη· «διότι ἡ σύνθεση ἀποτελεῖ αἰτία διαχωρισμοῦ». Καὶ πάλι λέμε ὅτι οἱ τρεῖς ὑποστάσεις ἀλληλοὑπάρχουν, γιὰ νὰ μὴ εἰσάγουμε πλήθος καὶ ὄμιλο θεῶν. Με τρεῖς ὑποστάσεις ἐννοοῦμε τὸ ἀσύνθετο καὶ ἀσύγχυτο, ἐνῶ μὲ τὸ ὁμοούσιο καὶ τὴν ἀλληλοὑπαρξὴ τῶν ὑποστάσεων καὶ τὴν ταύτιση τοῦ θελήματος, τῆς ἐνεργείας, τῆς δυνάμεως, τῆς ἐξουσίας καὶ τῆς κινήσεως, γιὰ νὰ τὸ πῶς ἐτσι, γνωρίζουμε ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ἀδιαίρετος καὶ ἓνας. Ὁ Θεὸς πράγματι εἶναι ἓνας, ὁ Θεὸς Πατέρας, ὁ Λόγος καὶ τὸ Πνεῦμα του. Καὶ πρέπει κανεὶς νὰ γνωρίζει ὅτι ἄλλο πράγμα εἶναι ἡ πραγματικὴ θεώρηση, καὶ ἄλλο θεώρηση μὲ τὴ λογικὴ καὶ τὸ νοῦ. Στὴν περίπτωση τῶν δημιουργημάτων, ἡ διάκριση τῶν ὑποστάσεων νοεῖται πραγματικά· διότι ὁ Πέτρος εἶναι στὴν πραγματικότητα ξεχωριστὸς ἀπὸ τὸν Παῦλο. Ἀλλὰ, τὰ κοινὰ γνωρίσματα καὶ ἡ συγγένεια νοοῦνται μὲ τὴ λογικὴ καὶ τὴν ἀντίληψη. Διότι μὲ τὸ νοῦ ἀντιλαμβανόμαστε ὅτι ὁ Πέτρος καὶ ὁ Παῦλος ἔχουν τὴν ἴδια, μίαν καὶ κοινὴ φύση. Ὁ καθένας τους εἶναι θνητὴ λογικὴ ὑπαρξὴ καὶ ἔχει σάρκα μὲ ψυχὴ, που διαθέτει λογικὴ καὶ νοῦ. Αὐτὴ ἡ κοινὴ φύση μπορεῖ νὰ γίνῃ ἀντιληπτὴ μὲ τὴ λογικὴ. Καὶ οὔτε οἱ ὑποστάσεις ἀλληλοὑπάρχουν. Διότι, ἡ καθεμιά υφίσταται ἰδιαίτερος καὶ χωριστὰ· ὑπάρχει, δηλαδή, μόνη τῆς, καὶ εἶναι πάρα πολλὰ αὐτὰ που τὴν διακρίνουν ἀπὸ τὴν ἄλλη. Διαφέρουν μάλιστα στὴν ἀπόσταση καὶ στὸ χρόνο· ξεχωρίζουν ἐπίσης, στὴ γνώμη, τὴ δύναμη καὶ τὴ μορφή, δηλαδή στὸ σχῆμα, τρεῖς συνήθειες, τὴν

ἀνάπαλιν. Ἐκεῖ γὰρ τὸ μὲν κοινὸν καὶ ἓν
πράγματι θεωρεῖται διὰ τε
τὸ συναΐδιον καὶ τὸ ταυτὸν τῆς οὐσίας καὶ τῆς
ἐνεργείας καὶ τοῦ
θελήματος καὶ τὴν τῆς γνώμης σύμπνοιαν τὴν
τε τῆς ἐξουσίας καὶ τῆς
δυνάμεως καὶ τῆς ἀγαθότητος ταυτότητα –οὐκ
εἶπον ὁμοιότητα,
ἀλλὰ ταυτότητα– καὶ τὸ ἓν ἕξαλμα τῆς
κινήσεως· μία γὰρ οὐσία,
μία ἀγαθότης, μία δύναμις, μία θέλησις, μία
ἐνέργεια, μία ἐξουσία,
μία καὶ ἡ αὐτὴ οὐ τρεῖς ὅμοιαι ἀλλήλαις, ἀλλὰ
μία καὶ ἡ αὐτὴ κίνησις
τῶν τριῶν ὑποστάσεων.
Ἐν γὰρ ἕκαστον αὐτῶν ἔχει πρὸς τὸ ἕτερον
οὐκ ἦττον ἢ πρὸς ἑαυτόν,
τουτέστιν ὅτι κατὰ πάντα ἓν εἰσιν ὁ Πατὴρ καὶ
ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Ἅγιον
Πνεῦμα πλὴν τῆς ἀγεννησίας καὶ τῆς
γεννήσεως καὶ τῆς ἐκπορεύσεως·
ἐπινοία δὲ τὸ διηρημένον. Ἐνα γὰρ Θεὸν
γινώσκουμεν, ἓν μόναις δὲ
ταῖς ιδιότησι τῆς τε πατρότητος καὶ τῆς
υἰότητος καὶ τῆς
ἐκπορεύσεως κατὰ τε τὸ αἴτιον καὶ αἰτιατὸν
καὶ τὸ τέλειον τῆς
ὑποστάσεως, ἦτοι τὸν τῆς ὑπάρξεως τρόπον
τὴν διαφορὰν ἐννοοῦμεν.
Οὔτε γὰρ τοπικὴν διάστασιν ὡς ἐφ’ ἡμῶν
δυνάμεθα ἐπὶ τῆς
ἀπεριγράπτου λέγειν θεότητος–ἐν ἀλλήλαις
γὰρ αἱ ὑποστάσεις εἰσίν,
οὐκ ὥστε συγχεῖσθαι, ἀλλ’ ὥστε ἔχεσθαι κατὰ
τὸν τοῦ Κυρίου λόγον·
«Ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ, καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐμοί»,
φήσαντος οὔτε θελήματος
διαφορὰν ἢ γνώμης ἢ ἐνεργείας ἢ δυνάμεως ἢ
τινος ἑτέρου, ἅτινα τὴν
πραγματικὴν καὶ δι’ ὅλου ἐν ἡμῖν γεννώσι
διαίρεσιν.
Διὸ οὐδὲ τρεῖς Θεοὺς λέγομεν τὸν Πατέρα καὶ
τὸν Υἱὸν καὶ τὸ Ἅγιον
Πνεῦμα, ἓνα δὲ μᾶλλον Θεόν, τὴν Ἁγίαν
Τριάδα, εἰς ἓν αἴτιον Υἱοῦ καὶ
Πνεύματος ἀναφερομένων, οὐ συντιθεμένων
οὐδὲ συναλειφομένων
κατὰ τὴν Σαβελλίου συναίρεσιν –ἐνοῦνται
γὰρ, ὡς ἔφημεν, οὐκ ὥστε
συγχεῖσθαι, ἀλλ’ ὥστε ἔχεσθαι ἀλλήλων· καὶ
τὴν ἐν ἀλλήλαις
περιχώρησιν ἔχουσι δίχα πάσης συναλοιφῆς

ιδιοσυγκρασία, τὴν
ἀξία, τὸ ἐπάγγελμα καὶ ὅλες τις ιδιότητες τοῦ
χαρακτήρα. Περισσότερο
ὅμως ἀπ’ ὅλα διαφέρουν στο ὅτι ζουν χωριστά καὶ
ὄχι μαζί. Γι’ αὐτὸ καὶ
λέμε, δύο, τρεῖς καὶ πολλοὶ ἄνθρωποι.
Καὶ αὐτὸ μπορούμε νὰ το διαπιστώσουμε σ’ ὅλα τὰ
κτίσματα. Ἀλλά, στὴν
Ἁγία, υπερουσία, υπερβατικὴ καὶ ἀκατάληπτη
Τριάδα παρατηροῦμε τὸ
αντίθετο. Διότι ἐκεῖ ἡ κοινωνία καὶ ἡ ἐνότητα
νοοῦνται πραγματικά,
ἐπειδὴ ὑπάρχει τὸ συναΐδιο, ἡ ταυτότητα τῆς
ουσίας, τῆς ἐνεργείας καὶ
θελήσεως, ἡ συμφωνία τῆς γνώμης, ἡ ταύτιση τῆς
ἐξουσίας, τῆς δυνάμεως
καὶ τῆς καλωσύνης καὶ ἡ ἐνιαία ἐκδήλωση τῆς
κινήσεως· ἀς προσέξουμε,
δὲν εἶπα ὁμοιότητα ἀλλὰ (ἀπόλυτη) ταύτιση. Διότι
εἶναι μία οὐσία, μία
ἀγαθότητα, μία δύναμη, μία θέληση, μία ἐνέργεια,
μία ἐξουσία· εἶναι μία
καὶ ἡ ἴδια κίνηση τῶν τριῶν ὑποστάσεων, καὶ ὄχι
τρεῖς ὁμοιες μεταξύ τους.
Διότι ἡ καθεμία (ὑπόσταση) ἀπ’ αὐτὲς σχετίζεται
μὲ τὴν ἄλλη ὄχι λιγότερο ἀπ’
ὅτι μὲ τὸν εαυτὸ τῆς· δηλαδή, ὁ Πατέρας, ὁ Υἱὸς
καὶ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα εἶναι ἓνα
σε ὅλα, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀγεννησία, τὴ γέννηση καὶ
τὴν ἐκπόρευση· ἡ διαίρεση
ὅμως θεωρεῖται μὲ τὸ νοῦ. Διότι γνωρίζουμε ἓνα
Θεὸ· καὶ μόνον στὶς
ιδιότητες τῆς πατρότητος, τῆς υἰότητος καὶ τῆς
ἐκπορεύσεως ἐννοοῦμε
τὴ διαφορὰ σχετικὰ μὲ τὴν αἰτία, τὸ ἀποτέλεσμα
καὶ τὴν τελειότητα τῆς
ὑποστάσεως, δηλαδή ὅσον ἀφορὰ στὸν τρόπο τῆς
ὑπάρξεως.
Διότι δὲν μπορούμε νὰ λέμε ὅτι ἰσχύει γιὰ τὸν
ἀπερίγραπτο Θεὸ τοπικὴ
ἀπομάκρυνση ὅπως γίνεται σὲ μας –εφόσον οἱ
ὑποστάσεις ἀλληλοὑπάρχουν,
ὄχι γιὰ νὰ συγχέονται, ἀλλὰ γιὰ ἀνήκει ἡ μία στὴν
ἄλλη, σύμφωνα μὲ τὰ λόγια
τοῦ Κυρίου, ποὺ εἶπε: «Ἐγὼ ὑπάρχω μὲ τὸν
Πατέρα, καὶ ὁ Πατέρας μὲ μένα»·
οὔτε μπορούμε νὰ μιλάμε γιὰ διαφορὰ θελήσεως ἢ
γνώμης ἢ ἐνεργείας ἢ
δυνάμεως ἢ κάποιου ἄλλου, τὰ ὁποῖα προξενοῦν
γενικὰ σὲ μας τὴν πραγματικὴ
διαίρεση.
Γι’ αὐτὸ καὶ δὲν κάνουμε λόγο γιὰ τρεῖς θεοὺς, γιὰ

καὶ συμφύσεως— οὐδὲ ἐξισταμένων ἢ κατ' οὐσίαν τεμνομένων κατὰ τὴν Ἀρείου διαίρεσιν. Ἀμέριστος γὰρ ἐν μεμερισμένοις, εἰ δεῖ συντόμως εἰπεῖν, ἢ θεότης καὶ οἶον ἐν ἡλίους τρισὶν ἔχομένοις ἀλλήλων καὶ ἀδιαστάτοις οὐσί μίᾳ τοῦ φωτὸς σύγκρασις τε καὶ συνάφεια. Ὅταν μὲν οὖν πρὸς τὴν θεότητα βλέπωμεν καὶ τὴν πρώτην αἰτίαν καὶ τὴν μοναρχίαν καὶ τὸ ἐν καὶ ταυτόν τῆς θεότητος, ἴν' οὕτως εἶπω, κίνημά τε καὶ βούλημα καὶ τὴν τῆς οὐσίας καὶ δυνάμεως καὶ ἐνεργείας καὶ κυριότητος ταυτότητα, ἐν ἡμῖν τὸ φανταζόμενον. Ὅταν δὲ πρὸς τὰ ἐν οἷς ἡ θεότης, ἢ, τὸ γε ἀκριβέστερον εἰπεῖν, ἃ ἡ θεότης καὶ τὰ ἐκ τῆς πρώτης αἰτίας ἀχρόνως ἐκείθεν ὄντα καὶ ὁμοδόξως καὶ ἀδιαστάτως, τουτέστι τὰς ὑποστάσεις τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Πνεύματος, τρία τὰ προσκυνούμενα. Εἰς Πατὴρ ὁ Πατὴρ καὶ ἄναρχος, τουτέστιν ἀναίτιος· οὐ γὰρ ἐκ τινος. Εἰς Υἱὸς ὁ Υἱὸς καὶ οὐκ ἄναρχος, τουτέστιν οὐκ ἀναίτιος· ἐκ τοῦ Πατρὸς γάρ. Εἰ δὲ τὴν ἀπὸ χρόνου λάβοις ἀρχὴν, καὶ ἄναρχος· ποιητὴς γὰρ χρόνων οὐχ ὑπὸ χρόνον. Ἐν Πνεῦμα τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, προῖον μὲν ἐκ τοῦ Πατρὸς, οὐχ υἱικῶς δὲ ἀλλ' ἐκπορευτῶς· οὔτε τοῦ Πατρὸς ἐκστάντος τῆς ἀγεννησίας, διότι γεγέννηκεν, οὔτε τοῦ Υἱοῦ τῆς γεννήσεως, ὅτι ἐκ τοῦ ἀγεννήτου· πῶς γάρ; Οὔτε τοῦ Πνεύματος ἢ εἰς Πατέρα μεταπίπτοντος ἢ εἰς Υἱόν, ὅτι ἐκπεπόρευται καὶ ὅτι Θεός· ἢ γὰρ ιδιότης ἀκίνητος. Ἡ πῶς ἂν ιδιότης μένοι, κινουμένη καὶ μεταπίπτουσα; εἰ γὰρ Υἱὸς ὁ Πατὴρ, οὐ Πατὴρ κυρίως· εἰς γὰρ κυρίως Πατὴρ. Καὶ εἰ Πατὴρ ὁ Υἱός, οὐ κυρίως Υἱός· εἰς γὰρ κυρίως Υἱός καὶ ἐν Πνεῦμα Ἅγιον. Χρὴ γινώσκειν, ὅτι τὸν Πατέρα οὐ λέγομεν ἐκ τινος· λέγομεν δὲ αὐτὸν τοῦ Υἱοῦ Πατέρα. Τὸν δὲ Υἱὸν οὐ λέγομεν αἴτιον οὐδὲ Πατέρα· λέγομεν δὲ αὐτὸν καὶ ἐκ τοῦ Πατρὸς καὶ Υἱὸν τοῦ Πατρὸς. Τὸ δὲ

τον Πατέρα, τον Υἱό και το Ἅγιο Πνεῦμα, ἀλλὰ κυρίως για ἕνα Θεό, τὴν Ἁγία Τριάδα, ἐπειδὴ ὁ Υἱός καὶ τὸ Πνεῦμα ἀναφέρονται σε ἕνα αἴτιο· δεν συνθέτουν οὔτε συγχωνεύονται, σύμφωνα με τὴ διδασκαλία τοῦ Σαβέλλιου για συνένωση—διότι, ὅπως εἶπαμε, ἐνώνονται ὄχι για να συγχέονται, ἀλλὰ να ἀλληλοὑπάρχουν· καὶ ἔχουν τὴν ἀλληλοπεριχώρηση χωρὶς καμιά συγχώνευση ἢ ἀνάμειξη· οὔτε βγαίνουν ἐξω ἀπὸ τὴν οὐσία τους οὔτε χωρίζονται, σύμφωνα με τὴ διαίρεση τῆς διδαχῆς τοῦ Αρείου. Διότι, ἀν πρέπει να το πω με συντομία, ἡ θεότητα—ἀν καὶ χωρισμένη σε μέρη—εἶναι ἀδιαίρετη, σαν μιὰ σύνθεση καὶ συνένωση τοῦ φωτὸς σε τρεῖς ἡλίους ἐνωμένους καὶ ἀχώριστους μεταξύ τους. Ὅταν, λοιπόν, για να το πω ἔτσι, στρέψουμε τὴν προσοχή μας στη θεότητα, στην πρώτη αἰτία καὶ μοναδική ἀρχή, στην ἐνότητα καὶ ταυτότητα τῆς θεότητος, στην κίνηση, τὴ βούληση καὶ τὴν ταυτότητα τῆς οὐσίας, τῆς δυνάμεως, τῆς ἐνεργείας καὶ ἐξουσίας, ἕνα γίνεται ἀντιληπτό ἀπὸ τὴ φαντασία μας. Ὅταν πάλι στρέψουμε τὴν προσοχή σ' αὐτὰ που ὑπάρχει ἡ θεότητα, ἢ, για να το πω με μεγαλύτερη ἀκρίβεια, σ' αὐτὰ που ἀποτελοῦν τὴ θεότητα καὶ σ' αὐτὰ που προήλθαν ἀπὸ τὴν πρώτη αἰτία προαιωνίως, με κοινὴ συμφωνία καὶ χωρὶς διαίρεση, ἐννοῶ δηλαδὴ τὶς ὑποστάσεις τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Πνεύματος, τότε τρία εἶναι αὐτὰ που προσκυνάμε. Ἐνας εἶναι ὁ Πατέρας, ὁ Πατέρας που εἶναι ἄναρχος, δηλαδὴ χωρὶς αἰτία· διότι δεν τὸν δημιούργησε κάποιος. Ἐνας εἶναι ὁ Υἱός, ὁ Υἱός που δεν εἶναι χωρὶς ἀρχή, δηλαδὴ ἔχει αἰτία· διότι προέρχεται ἀπὸ τὸν Πατέρα. Ἀν ὅμως ὑπολογίσεις τὴν ἀρχή με τὴν ἐναρξη τοῦ χρόνου, τότε εἶναι καὶ ἄναρχος· διότι αὐτὸς δημιούργησε τὸ χρόνο, καὶ δεν ὑπόκειται στο χρόνο. Ἐνα εἶναι τὸ Πνεῦμα, τὸ Ἅγιο Πνεῦμα, που προέρχεται ἀπὸ τὸν Πατέρα, ὄχι ὡς υἱός ἀλλὰ ἐκπορευόμενο. Οὔτε ὁ Πατέρας χάνει τὴν ἀγεννησία ἐπειδὴ γέννησε, οὔτε ὁ Υἱός χάνει τὴ γέννηση ἐπειδὴ προέρχεται ἀπὸ τὸν

Πνεῦμα τὸ Ἅγιον καὶ ἐκ τοῦ Πατρὸς λέγομεν καὶ Πνεῦμα Πατρὸς ὀνομάζομεν. Ἐκ τοῦ Υἱοῦ δὲ τὸ Πνεῦμα οὐ λέγομεν. Πνεῦμα δὲ Υἱοῦ ὀνομάζομεν· «εἴ τις γὰρ Πνεῦμα Χριστοῦ οὐκ ἔχει», φησὶν ὁ θεῖος ἀπόστολος, «οὗτος οὐκ ἔστιν αὐτοῦ». Καὶ δι' Υἱοῦ πεφανερῶσθαι καὶ μεταδίδοσθαι ἡμῖν ὁμολογοῦμεν· «Ἐνεφύσησε» γὰρ, φησὶ, καὶ εἶπε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· «Λάβετε Πνεῦμα Ἅγιον»· ὡσπερ ἐκ τοῦ ἡλίου μὲν ἢ τε ἀκτὶς καὶ ἢ ἔλλαμψις –αὐτὸς γὰρ ἔστιν ἢ πηγὴ τῆς τε ἀκτίνος καὶ τῆς ἐλλάμπσεως–, διὰ δὲ τῆς ἀκτίνος ἢ ἔλλαμψις ἡμῖν μεταδίδεται καὶ αὕτη ἔστιν ἢ φωτίζουσα ἡμᾶς καὶ μετεχομένη ὑφ' ἡμῶν. Τὸν δὲ Υἱὸν οὔτε τοῦ Πνεύματος λέγομεν οὔτε μὴν ἐκ τοῦ Πνεύματος.

αγέννητο. Πῶς εἶναι δυνατόν να γίνει αυτό; Ούτε το Πνεῦμα μεταβάλλεται σε Πατέρα ἢ σε Υἱό, ἐπειδὴ εκπορεύεται καὶ εἶναι Θεός· διότι ἡ ιδιότητα μένει σταθερὴ. Καὶ πῶς θα μείνει σταθερὴ ἡ ιδιότητα, ὅταν κινεῖται καὶ μεταβάλλεται; Διότι, εἴαν ὁ Πατέρας εἶναι Υἱός, δεν εἶναι κυριολεκτικὰ Πατέρας. Κι αν ὁ Υἱός εἶναι Πατέρας, δεν εἶναι κυριολεκτικὰ Υἱός· ἐπειδὴ ἓνας εἶναι σὴν κυριολεξία ὁ Υἱός καὶ ἓνα τὸ Ἅγιο Πνεῦμα. Πρέπει να γνωρίζουμε ὅτι για τον Πατέρα λέμε ὅτι δεν γεννήθηκε ἀπὸ κάποιον· λέμε ὅμως ὅτι αὐτός εἶναι ὁ Πατέρας του Υἱοῦ. Για τον Υἱό λέμε ὅτι δεν εἶναι οὔτε ὁ αἴτιος οὔτε Πατέρας· λέμε ὅτι προέρχεται ἀπὸ τον Πατέρα καὶ εἶναι Υἱός του Πατέρα. Καὶ για τὸ Ἅγιο Πνεῦμα πάλι λέμε ὅτι προέρχεται ἀπὸ τον Πατέρα καὶ τὸ καλοῦμε Πνεῦμα του Πατέρα. Καὶ δεν λέμε ὅτι τὸ Πνεῦμα προέρχεται ἀπὸ τον Υἱό· τὸ ὀνομάζουμε Πνεῦμα του Υἱοῦ· λέει ὁ θεῖος ἀπόστολος: «εἴαν κάποιος δεν ἔχει τὸ Πνεῦμα του Χριστοῦ, αὐτός δεν ἀνήκει σ' αὐτόν». Ὁμολογοῦμε ὅτι με τον Υἱό μας φανερώθηκε καὶ μεταδόθηκε. Λέει ὅτι «Φύσησε» καὶ εἶπε στους μαθητές του: «Λάβετε τὸ Ἅγιο Πνεῦμα». Ὅπως ακριβῶς ἡ ἀκτὶνὰ καὶ ἡ λάμψη προέρχονται ἀπὸ τον ἥλιο –διότι αὐτός εἶναι ἡ πηγὴ τῆς ἀκτίνας καὶ τῆς λάμπσεως–, καὶ με τὴν ἀκτὶνὰ μας μεταδίδεται ἡ λάμψη καὶ αὕτη εἶναι που μας φωτίζει καὶ σὴν ὀποία μετέχουμε. Για τον Υἱό, βέβαια, οὔτε λέμε ὅτι εἶναι Υἱός του Πνεύματος οὔτε γεννήθηκε ἀπὸ τὸ Πνεῦμα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 9. Περὶ τῶν ἐπὶ Θεοῦ λεγομένων. Τὸ θεῖον ἀπλοῦν ἔστι καὶ ἀσύνθετον. Τὸ δὲ ἐκ πολλῶν καὶ διαφόρων συγκείμενον σύνθετόν ἔστιν. Εἰ οὖν τὸ ἄκτιστον καὶ ἄναρχον καὶ ἀσώματον καὶ ἀθάνατον καὶ αἰώνιον καὶ ἀγαθὸν καὶ δημιουργικὸν καὶ τὰ τοιαῦτα οὐσιώδεις διαφορὰς εἶπομεν ἐπὶ Θεοῦ ἐκ τοσούτων συγκείμενον, οὐχ ἀπλοῦν ἔσται, ἀλλὰ σύνθετον, ὅπερ ἐσχάτης

Γι' αὐτὰ που λέγονται για τὸ Θεό. Τὸ θεῖο εἶναι ἀπλό καὶ ἀσύνθετο. Ἐνῶ αὐτό που ἀποτελεῖται ἀπὸ πολλά καὶ διάφορα στοιχεῖα εἶναι σύνθετο. Εἴαν ὅμως θεωρήσουμε τὸ ἀκτιστό, τὸ ἀναρχό, τὸ ἀσώματο, τὸ ἀθάνατο, τὸ αἰώνιο, τὸ ἀγαθό, τὸ δημιουργικό καὶ τὰ παρόμοια ὡς οὐσιαστικὲς διαφορὰς για τὸ Θεό, εφόσον ἀποτελεῖται ἀπὸ τόσα πολλά στοιχεῖα, δεν θα εἶναι ἀπλός ἀλλὰ σύνθετος, πράγμα που συνιστᾷ τὴ μεγαλύτερη ἀσέβεια. Γι' αὐτό πρέπει να

ἀσεβείας ἐστίν. Χρῆ τοίνυν ἕκαστον τῶν ἐπὶ Θεοῦ λεγομένων οὐ τί κατ' οὐσίαν ἐστὶ σημαίνειν οἶεσθαι, ἀλλ' ἢ, τί οὐκ ἔστι, δηλοῦν ἢ σχέσιν τινὰ πρὸς τι τῶν ἀντιδιαστελλομένων ἢ τι τῶν παρεπομένων τῇ φύσει ἢ ἐνέργειαν. Δοκεῖ μὲν οὖν κυριώτερον πάντων τῶν ἐπὶ Θεοῦ λεγομένων ὀνομάτων εἶναι ὁ ὦν, καθὼς αὐτὸς χρηματίζων τῷ Μωσῆι ἐπὶ τοῦ ὄρους φησίν· «Εἶπον τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ· Ὁ ὦν ἀπέσταλκέ με». Ὁλον γὰρ ἐν ἑαυτῷ συλλαβῶν ἔχει τὸ εἶναι οἷόν τι πέλαγος οὐσίας ἄπειρον καὶ ἀόριστον. Ὡς δὲ ὁ ἅγιος Διονύσιος φησίν, ὁ ἀγαθός. Οὐ γὰρ ἔστιν ἐπὶ Θεοῦ εἰπεῖν, πρῶτον τὸ εἶναι, καὶ τότε τὸ ἀγαθόν. Δεύτερον δὲ τὸ Θεὸς ὄνομα, ὃ λέγεται ἢ ἐκ τοῦ θέειν καὶ περιέπειν τὰ σύμπαντα ἢ ἐκ τοῦ αἰθεῖν ὃ ἐστὶ καίειν —«ὁ γὰρ Θεὸς πῦρ καταναλίσκων» πᾶσαν κακίαν ἐστίν— ἢ ἀπὸ τοῦ θεᾶσθαι τὰ πάντα· ἀλάθητος γὰρ ἐστὶ καὶ πάντων ἐπόπτης. Ἐθεάσατο γὰρ «τὰ πάντα πρὶν γενέσεως αὐτῶν» ἀχρόνως ἐννοήσας καὶ ἕκαστον κατὰ τὴν θελητικὴν αὐτοῦ ἄχρονον ἐννοίαν, ἣτις ἐστὶ προορισμὸς καὶ εἰκὼν καὶ παράδειγμα, ἐν τῷ προορισθέντι, καιρῷ γίνεται. Τὸ μὲν οὖν πρότερον αὐτοῦ τοῦ εἶναι παραστατικόν ἐστὶ καὶ τοῦ τί εἶναι, τὸ δὲ δεύτερον ἐνεργείας· τὸ δὲ ἄναρχον καὶ ἀφθαρτον καὶ ἀγένητον, ἦτοι ἄκτιστον καὶ ἀσώματον καὶ ἀόρατον καὶ τὰ τοιαῦτα, τί οὐκ ἔστι, δηλοῖ, τουτέστιν ὅτι οὐκ ἦρξατο τοῦ εἶναι, οὐδὲ φθείρεται, οὐδὲ ἔκτισται, οὐδὲ ἐστὶ σῶμα, οὐδὲ ὄραται. Τὸ δὲ ἀγαθὸν καὶ δίκαιον καὶ ὄσιον καὶ τὰ τοιαῦτα παρέπονται τῇ φύσει, οὐκ αὐτὴν δὲ τὴν οὐσίαν δηλοῖ. Τὸ δὲ Κύριος βασιλεύς τε καὶ τὰ τοιαῦτα σχέσιν πρὸς τὰ ἀντιδιαστελλόμενα δηλοῖ· τῶν γὰρ κυριευομένων λέγεται Κύριος καὶ τῶν βασιλευομένων βασιλεύς, τῶν δημιουργομένων δημιουργός καὶ τῶν ποιμαινομένων ποιμήν.

θεωροῦμε ὅτι καθετί που λέγεται γὰρ το Θεό δεν δηλώνει τί είναι κατ' ουσία ο Θεός, αλλά ἢ δείχνει τί δεν είναι, ἢ δηλώνει κάποια σχέση με κάτι αντίθετο, ἢ φανερώνει κάτι παρεπόμενο της φύσεως, ἢ δείχνει κάποια ενέργεια. Φαίνεται, λοιπόν, ὅτι το κυριότερο απ' ὅλα τα λεγόμενα ὀνόματα γὰρ το Θεό εἶναι το ὄνομα «ο Ων», ὅπως το λέει ο ἴδιος τῆ στιγμῆ που αποκρίνεται στο Μωϋσῆ πάνω στο βουνό: «Εἶπα στα παιδιά του Ἰσραὴλ· μ' ἔστειλε ο Ων». Διότι περιέκλεισε στον εαυτό του να ἔχει ὅλη τὴν ὑπαρξή, σαν κάποιον ἄπειρο καὶ ἀπεριόριστο πέλαγος ὑπάρξεως. Καὶ ὅπως λέει ο ἅγιος Διονύσιος, το ὄνομα «αγαθός». Διότι δεν επιτρέπεται να πούμε γὰρ το Θεό ὅτι πρῶτα ὑπάρχει καὶ ἔπειτα εἶναι ἀγαθός. Δεύτερο ὄνομα εἶναι το «Θεός», το οποίο προέρχεται ἢ ἀπὸ τὴ λέξη «θέειν»(=τρέχει), διότι περιτρέχει τα σύμπαντα, ἢ ἀπὸ τὴ λέξη «αἰθεῖν», που σημαίνει καίει —«διότι ο Θεός εἶναι φωτιά που ὅλα τα καίει», καὶ μαζί κάθε κακία—, ἢ προέρχεται ἀπὸ τὴ φράση «βλέπει τα πάντα»· διότι εἶναι ἀλάθητος καὶ ὅλα τα εἰδεῖ. Διότι τὰ εἶδε «ὅλα προτοῦ να γίνουν», ἀφοῦ τα εἶχε προαιώνια στο νου του· καὶ το καθετί δημιουργήθηκε στον καθορισμένο χρόνο, σύμφωνα με το προαιώνιο σχέδιο τῆς θελήσεώς του, το οποίο περιλαμβάνει τον προορισμό, τὴν εἰκόνα καὶ τὸ παράδειγμα. Το πρῶτο, λοιπόν, ὄνομα εκφράζει τὴν ἴδια τὴν ὑπαρξή καὶ τὴ φύση τῆς, ἐνῶ το δεύτερο εκφράζει τὴν ἐνέργεια. Τα ὀνόματα πάλι ἀναρχο, ἀφθαρτο καὶ ἀγένητο, δηλαδή ἀδημιούργητο, ἀσώματο, ἀόρατο καὶ τὰ παρόμοια, δηλώνουν τί δεν εἶναι· δηλαδή, ὅτι ἡ ὑπαρξή του δεν ἔχει ἀρχή, δεν φθείρεται, δεν ἔχει δημιουργηθεῖ, δεν εἶναι σῶμα καὶ δεν εἶναι ορατή. Τα ὀνόματα πάλι ἀγαθός, δίκαιος, ὄσιος καὶ τὰ ὅμοια ἔχουν σχέση με τὴ φύση (οὐσία), ἀλλά δεν δηλώνουν τὴν ἴδια τὴν οὐσία. Τα ὀνόματα Κύριος, βασιλεύς καὶ τὰ ὅμοια δείχνουν τὴ σχέση μ' αὐτὰ που ἀντιδιαστέλλονται· διότι ὀνομάζεται Κύριος αὐτῶν που τους κυριεύει, βασιλεύς αὐτῶν που κυβερνά, δημιουργός αὐτῶν

<p>ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 10. Περί θείας ένωσης και διακρίσεως Πάντα μὲν οὖν ταῦτα κοινῶς ἐπὶ πάσης τῆς θεότητος ἐκκληπτέον και ταυτῶς και ἀπλῶς και ἀμερῶς και ἠνωμένως, διακεκριμένως δὲ τὸ Πατήρ και τὸ Υἱὸς και τὸ Πνεῦμα και τὸ ἀναίτιον και τὸ αἰτιατὸν και τὸ ἀγέννητον και τὸ γεννητὸν και ἐκπορευτὸν, ἅτινα οὐκ οὐσίας εἰσὶ δηλωτικά, ἀλλὰ τῆς πρὸς ἄλληλα σχέσεως και τοῦ τῆς ὑπάρξεως τρόπου. Ταῦτα οὖν εἰδότες και ἐκ τούτων ἐπὶ τὴν θείαν οὐσίαν χειραγωγούμενοι οὐκ αὐτὴν τὴν οὐσίαν καταλαμβάνομεν, ἀλλὰ τὰ περὶ τὴν οὐσίαν· ὡσπερ οὐδέ, εἰάν γνῶμεν ὅτι ἡ ψυχὴ ἀσώματος ἐστὶ και ἄποσος και ἀσχημάτιστος, ἤδη και τὴν οὐσίαν αὐτῆς κατειλήφαμεν, οὐδέ τοῦ σώματος, εἴπερ γνῶμεν, ὅτι λευκὸν ἢ μέλαν ἐστίν, ἀλλὰ τὰ περὶ τὴν οὐσίαν. Ὁ δὲ ἀληθὴς λόγος διδάσκει ἀπλοῦν εἶναι τὸ θεῖον και μίαν ἀπλὴν ἔχειν ἐνέργειαν, ἀγαθὴν, πᾶσι τὰ πάντα ἐνεργοῦσαν κατὰ τὴν τοῦ ἡλίου ἀκτίνα, ἣτις πάντα θάλπει και ἐν ἐκάστῳ κατὰ τὴν φυσικὴν ἐπιτηδειότητα και δεκτικὴν δύναμιν ἐνεργεῖ ἐκ τοῦ δημιουργήσαντος Θεοῦ τὴν τοιαύτην εἰληφῶς ἐνέργειαν. Διακρίεται δὲ και, ὅσα τῆς θείας και φιλανθρώπου τοῦ Θεοῦ Λόγου σαρκώσεως· ἐν τούτοις γὰρ οὔτε ὁ Πατήρ οὔτε τὸ Πνεῦμα κατ' οὐδένα λόγον κεκοινώνηκεν, εἰ μὴ κατ' εὐδοκίαν και κατὰ τὴν ἄρρητον θαυματουργίαν, ἣν και καθ' ἡμᾶς ἄνθρωπος ὁ Θεὸς Λόγος γενόμενος εἰργάζετο ὡς ἀναλλοίωτος Θεὸς και Θεοῦ Υἱός.</p>	<p>δημιουργεῖ και ποιμένας αὐτῶν που ποιμαίνει. Για τη θεία ένωση και διάκριση. Όλα, λοιπόν, αυτά τα ονόματα πρέπει να τα θεωρήσουμε κοινά και τα ίδια για όλη τη θεότητα με απλότητα, χωρίς διαίρεση και ενωμένα· νοούμε χωριστά μόνο τα ονόματα Πατέρας, Υἱός και Πνεῦμα καθώς και τα αναίτιος, αιτιατός, αγέννητος, γεννητός, εκπορευτός, τα οποία δεν φανερώνουν την ουσία, ἀλλὰ τη σχέση μεταξύ τους και τον τρόπο της υπάρξεώς τους. Όταν, λοιπόν, τα γνωρίσουμε αυτά και μας οδηγήσουν προς τη θεία ουσία, δεν κατανοούμε την ίδια την ουσία, ἀλλὰ τα σχετικά μ' αυτήν. Όπως ακριβώς, εἰάν γνωρίσουμε ὅτι ἡ ψυχὴ εἶναι χωρὶς σῶμα, μέγεθος και σχῆμα, δεν σημαίνει ὅτι κατανοήσαμε ἀμέσως και τὴν οὐσία τῆς· το ἴδιο και με το σῶμα, εἰάν γνωρίσουμε ὅτι εἶναι λευκό ἢ μαύρο, δεν γνωρίσαμε τὴν οὐσία του, ἀλλὰ τα σχετικά μ' αυτήν. Η ἀληθινὴ διδασκαλία διδάσκει ὅτι το θεῖο εἶναι ἀπλό και ἔχει μια ἀπλή ἐνέργεια, που εἶναι ἀγαθὴ· αὐτὴ ενεργεῖ το καθετὶ σε ὅλα, ὅπως ἡ ἀκτίνα τοῦ ἡλίου, ἡ ὁποία τα θερμαίνει ὅλα και ενεργεῖ στο καθένα ἀνάλογα με τὴ φυσικὴ τοῦ διάθεση και τὴ δεκτικὴ τοῦ ικανότητα· διότι ἔχει λάβει αὐτοῦ τοῦ εἶδους τὴν ἐνέργεια ἀπὸ το Θεό που το δημιούργησε. Ἐξαιρούνται βέβαια ὅσα γεγονότα αναφέρονται στη θεία και φιλάνθρωπη ἐνσάρκωση τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ. Διότι δεν εἶχαν συμμετάσχει σ' αυτά με κανένα τρόπο οὔτε ὁ Πατέρας οὔτε το Πνεῦμα, παρά μόνον με τὴν καλὴ τους θέληση και τὴν ἀνέκφραστη θαυματουργία, τὴν ὁποία πραγματοποιοῖσε για μας με τὴν ἐνανθρώπησή του ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, σαν ἀναλλοίωτος Θεός και Υἱός τοῦ Θεοῦ.</p>
<p>ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 11. Περί τῶν σωματικῶς ἐπὶ Θεοῦ λεγομένων Ἐπεὶ δὲ πλείστα περὶ Θεοῦ σωματικώτερον ἐν τῇ θεία Γραφῇ συμβολικῶς εἰρημένα εὐρίσκομεν, εἰδέναι χρῆ, ὡς ἀνθρώπους ὄντας</p>	<p>Γι' αυτά που λέγονται για το Θεό ἀνθρωποπαθῶς. Ἐπειδὴ ὅμως βρίσκουμε στην Ἁγία Γραφή να ἔχουν εἰπωθεῖ πάρα πολλά για το Θεό με τρόπο ἀνθρωπομορφικό, πρέπει να γνωρίζουμε, εφόσον εἴμαστε ἀνθρώποι και ἔχουμε αὐτὴ τὴν παχιά</p>

ἡμᾶς καὶ τὸ παχὺ τοῦτο σαρκίον
περικειμένους τὰς θείας καὶ ὑψηλὰς
καὶ ἄυλους τῆς θεότητος ἐνεργείας νοεῖν ἢ
λέγειν ἀδύνατον, εἰ μὴ
εἰκόσι καὶ τύποις καὶ συμβόλοις τοῖς καθ' ἡμᾶς
χρησαίμεθα. Ὅσα
τοῖνυν περὶ Θεοῦ σωματικώτερον εἴρηται,
συμβολικῶς ἔστι
λελεγμένα, ἔχει δέ τινα ὑψηλοτέραν διάνοιαν·
ἀπλοῦν γὰρ τὸ θεῖον
καὶ ἀσχημάτιστον.
Ὁφθαλμοὺς μὲν οὖν Θεοῦ καὶ βλέφαρα καὶ
ὄρασιν τὴν τῶν
ἀπάντων ἐποπτικὴν αὐτοῦ δύναμιν καὶ τὸ
ἀλάθητον τῆς αὐτοῦ
γνώσεως ἐννοήσωμεν ἀπὸ τοῦ παρ' ἡμῖν διὰ
ταύτης τῆς αἰσθήσεως
ἐντελεστέραν γνῶσιν τε καὶ πληροφορίαν
ἐγγίνεσθαι. Ὡτα δὲ καὶ
ἀκοὴν τὸ ἐξιλεωτικὸν αὐτοῦ καὶ τῆς ἡμετέρας
δεκτικὸν δεήσεως·
καὶ γὰρ ἡμεῖς τοῖς τὰς ἰκεσίας ποιουμένοις διὰ
ταύτης τῆς αἰσθήσεως
εὐμενεῖς γινόμεθα γνησιώτερον αὐτοῖς τὸ οὐὶς
ἐπικλίνοντες. Στόμα δὲ
καὶ λαλίαν τὸ ἐνδεικτικὸν τῆς βουλήσεως
αὐτοῦ ἐκ τοῦ παρ' ἡμῖν διὰ
στόματος καὶ λαλιάς σημαίνεσθαι τὰ ἐγκάρδια
νοήματα. Βρῶσιν δὲ
καὶ πόσιν τὴν ἡμετέραν πρὸς τὸ αὐτοῦ θέλημα
συνδρομήν· καὶ γὰρ
ἡμεῖς διὰ τῆς γευστικῆς αἰσθήσεως τὴν τῆς
φύσεως ἀναπληροῦμεν
ὄρεξιν ἀναγκαίαν. Ὁσφρησιν δὲ, τὸ
ἀποδεκτικὸν τῆς πρὸς αὐτὸν
ἡμῶν ἐννοίας τε καὶ εὐνοίας ἐκ τοῦ παρ' ἡμῖν
διὰ ταύτης αἰσθήσεως
τὴν τῆς εὐωδίας ἀποδοχὴν ἐγγίνεσθαι.
Πρόσωπον δὲ τὴν δι' ἔργων αὐτοῦ ἐνδειξίν τε
καὶ ἐμφάνειαν ἐκ τοῦ
τὴν ἡμετέραν ἐμφάνειαν διὰ προσώπου
γίνεσθαι. Χεῖρας δὲ τὸ
ἀνυστικὸν τῆς ἐνεργείας αὐτοῦ· καὶ γὰρ ἡμεῖς
τὰ χρειώδη καὶ
μάλιστα τιμιώτερα διὰ τῶν οἰκείων
κατορθοῦμεν χειρῶν. Δεξιάν δὲ
τὴν ἐπὶ τοῖς αἰσίοις αὐτοῦ βοήθειαν ἐκ τοῦ καὶ
ἡμᾶς μᾶλλον ἐπὶ τῶν
εὐσχημοτέρων καὶ τιμιωτέρων καὶ πλείστης
ἰσχύος δεομένων τῇ
δεξιᾷ κεχρησθαι. Ψηλάφησιν δὲ τὴν
ἀκριβεστέραν αὐτοῦ καὶ τῶν

σάρκα, ὅτι εἶναι ἀδύνατο να
ἐννοήσουμε ἢ να μιλήσουμε για τις θείες, υψηλές
καὶ ἄυλες ἐνεργείες τῆς
θεότητος, εἴν δεν χρησιμοποιήσουμε ἀνάλογες σε
μας εἰκόνες, τύπους καὶ
σύμβολα. Ὅσα, λοιπόν, λέμε με ἀνθρωπομορφικό
τρόπο για το Θεό, τα λέμε
με συμβολική σημασία, καὶ ἔχουν κάποιο βαθύτερο
νόημα· διότι το θεῖο εἶναι
ἀπλό καὶ δεν παίρνει σχήματα.
Λέγοντας μάτια, βλέφαρα καὶ ὄραση του Θεοῦ, ας
ἐννοήσουμε συμβολικά
τὴν ἐποπτεία του πάνω σ' ὅλα καὶ το ἀλάθητο τῆς
γνώσεώς του· διότι
μ' αὐτὴ τὴν αἴσθηση (τῆς ὁράσεως) ἀποκτάμε πιο
τέλεια γνώση καὶ μάθηση.
Λέγοντας αὐτιά καὶ ἀκοή, ας ἐννοήσουμε
συμβολικά τὴ διάθεσή του
να μας σπλαγχνιστεῖ καὶ να δεχθεῖ τὴ δική μας
δέηση· διότι κι εμεῖς μ' αὐτὴ
τὴν αἴσθηση
γινόμαστε εὐδιάθετοι σ' αὐτοῦς που μας
παρακαλοῦν καὶ
τους ἀκούμε με περισσότερο ἐνδιαφέρον. Ὅταν
λέμε στόμα καὶ ομιλία, να
ἐννοήσουμε τὴ φανέρωση τῆς θελήσεώς του, διότι
καὶ σε μας οἱ διαθέσεις
τῆς καρδιάς φανερώνονται με το στόμα καὶ τὴν
ομιλία. Ὅταν λέμε φαγητό καὶ
πιτό, ας ἐννοήσουμε τὴ δική μας συμμόρφωση
στο θέλημά του· διότι κι
εμεῖς με τὴν αἴσθηση τῆς γεύσεως ἱκανοποιούμε
τὴν ἀναγκαία ἐπιθυμία τῆς
φύσεώς μας. Ὅταν λέμε ὄσφρηση, ας ἐννοήσουμε
τὴν ἀποδοχὴ τῆς σκέψεως
καὶ τῆς ἀγάπης μας γι' αὐτόν, διότι κι εμεῖς μ' αὐτὴ
τὴν αἴσθηση δεχόμαστε
τὴν εὐωδία εὐχάριστα.
Λέγοντας πάλι πρόσωπο ας ἐννοήσουμε τὴν
ἀπόδειξη καὶ τὴν ἐμφάνισή του
με τα ἔργα του, διότι καὶ ἡ δική μας ἐμφάνιση
γίνεται με το πρόσωπο.
Λέγοντας χέρια, ας νοήσουμε τὴν
ἀποτελεσματικότητα τῆς ἐνεργείας του·
κι εμεῖς τα πιο ἀναγκαία καὶ σπουδαία τα
πετυχαίνουμε με τα χέρια μας.
Λέγοντας δεξὶ χέρι, ας ἐννοήσουμε τὴ βοήθειά του
για να ἔλθουν ὅλα καλά·
διότι κι εμεῖς χρησιμοποιοῦμε το δεξὶ χέρι για τα
πιο ἀξιοπρεπή καὶ δίκαια καὶ
που χρειάζονται μεγάλη δύναμη. Λέγοντας
ψηλάφηση ας ἐννοήσουμε τὴν πιο

λίαν λεπτῶν τε καὶ κρυπτῶν διάγνωσίν τε καὶ εἴσπραξιν ἐκ τοῦ παρ' ἡμῖν μὴ δύνασθαι τοὺς ψηλαφωμένους ἐν ἑαυτοῖς τι κρύπτειν. Πόδας δὲ καὶ βάδισιν τὴν πρὸς ἐπικουρίαν τῶν δεομένων ἢ ἐχθρῶν ἄμυναν ἢ ἄλλην τινὰ πρᾶξιν ἔλευσίν τε καὶ παρουσίαν ἐκ τοῦ παρ' ἡμῖν διὰ τῆς τῶν ποδῶν χρήσεως ἀποτελεῖσθαι τὴν ἀφιξίν. Ὅρκον δὲ τὸ ἀμετάθετον τῆς βουλῆς αὐτοῦ ἐκ τοῦ παρ' ἡμῖν δι' ὄρκου τὰς πρὸς ἀλλήλους βεβαιοῦσθαι συνθήκας. Ὀργὴν δὲ καὶ θυμὸν τὴν πρὸς τὴν κακίαν ἀπέχθειαν τε καὶ ἀποστροφὴν· καὶ γὰρ ἡμεῖς τὰ ἐναντία τῆς γνώμης μισοῦντες ὀργιζόμεθα. Λήθην δὲ καὶ ὕπνον καὶ νυσταγμὸν τὴν ὑπέρθεσιν τῆς κατὰ τῶν ἐχθρῶν ἀμύνης καὶ τὴν τῆς συνήθους πρὸς τοὺς οἰκείους βοηθείας ἀναβολὴν. Καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν πάντα τὰ σωματικῶς εἰρημένα ἐπὶ Θεοῦ κεκρυμμένην ἔχει τινὰ ἔννοιαν ἐκ τῶν καθ' ἡμᾶς τὰ ὑπὲρ ἡμᾶς ἐκδιδάσκουσιν, εἰ μὴ τι περὶ τῆς σωματικῆς τοῦ Θεοῦ Λόγου ἐπιδημίας εἴρηται· αὐτὸς γὰρ πάντα τὸν ἄνθρωπον διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν ἀνεδέξατο, ψυχὴν νοεράν καὶ σῶμα καὶ τὰ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἰδιώματα τὰ τε φυσικὰ καὶ ἀδιάβλητα πάθη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 12. Ἔτι περὶ τῶν αὐτῶν Ταῦτα μὲν οὖν ἐκ τῶν ἱερῶν μεμνημέθα λογίων, ὡς ὁ θεὸς ἔφη Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης, «ὅτι ὁ Θεὸς πάντων ἐστὶν αἰτία καὶ ἀρχή, τῶν ὄντων οὐσία, τῶν ζώντων ζωή, τῶν λογικῶς ὄντων λόγος, τῶν νοερῶς ὄντων νοῦς· καὶ τῶν μὲν ἀποπιπτόντων αὐτῆς ἀνάκλησίς τε καὶ ἀνάστασις, τῶν δὲ παραφθειρόντων τὸ κατὰ φύσιν ἀνακαινισμὸς καὶ ἀναμόρφωσις· τῶν κινουμένων κατὰ τινὰ ἀνίερρον σάλον ἴδρυσις ἱερὰ καὶ τῶν ἐστηκότων ἀσφάλεια καὶ τῶν ἐπ' αὐτὴν ἀναγομένων ὁδὸς καὶ ἀνατακτικὴ χειραγωγία. »Προσθήσω δέ, ὅτι καὶ τῶν ὑπ' αὐτοῦ

ακριβὴ καὶ τέλεια γνώση καὶ προσβολὴ των πιο λεπτῶν καὶ κρυφῶν λογισμῶν· διότι καὶ αὐτοὺς που εμεῖς ψηλαφούμε δεν μπορούν να κρύψουν κάτι πάνω τους. Λέγοντας επίσης πόδια καὶ βάδην εννοούμε τον ερχομὸ καὶ τὴν παρουσία του, για να βοηθήσει ὅσους ἔχουν ἀνάγκη ἢ ν' ἀντιμετωπίσουν τοὺς ἐχθροὺς ἢ για κάποια ἄλλη πράξη· διότι καὶ σε μας ἡ ἀφιξὴ γίνεται με τὴ χρήση των ποδιῶν. Λέγοντας ὄρκο ας εννοήσουμε τὸ ἀμετακίνητο τῆς βουλῆς του, διότι κι εμεῖς με ὄρκο ἐπιβεβαιώνουμε τις συμφωνίες μεταξύ μας. Ὀργὴ καὶ θυμὸ λέγοντας εννοούμε τὴν ἀπέχθεια καὶ τὸ μίσος στὴν κακία· διότι κι εμεῖς θυμώνουμε, ἐπειδὴ μισούμε τις ἀντίθετες γνώμες. Λέγοντας ἀκόμη λησμονία, ὕπνο καὶ νυσταγμὸ, ας εννοήσουμε τὴν ἀμέλεια στὴν ἀμυνα ἐναντία στους ἐχθροὺς καὶ τὴ ματαιώση τῆς συχνῆς βοήθειας πρὸς τοὺς φίλους. Καὶ μ' ἓνα λόγο, ὅλα ὅσα ἔχουν εἰπωθεῖ για τὸ Θεὸ με ἀνθρωπομορφικὲς ἐκφράσεις, ἔχουν κρυμμένη κάποια σημασία που διδάσκει τὰ υπερφυσικά με ἀνθρωπομορφικὲς ἐκφράσεις, ἐκτὸς μόνον ἀν εἰπωθεῖ κάτι για τὴν σωματικὴ ἔλευση τοῦ Θεοῦ Λόγου. Διότι Αὐτὸς ἀνάλαβε ὅλη τὴν ἀνθρώπινη φύση για τὴ σωτηρία μας, δηλαδὴ τὴ νοερὴ ψυχὴ, τὸ σῶμα καὶ τὰ χαρακτηριστικά τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, που εἶναι τὰ φυσικά καὶ ἀδιάβλητα πάθη.

Για τα ἴδια θέματα. Αὐτά, βέβαια, τα ἔχουμε διδαχθεῖ ἀπὸ τοὺς ἱερούς συγγραφείς, ὅπως εἶπε ὁ ἅγιος Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης, «ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ἡ αἰτία καὶ ἡ ἀρχὴ ὅλων, ὁ χορηγὸς τῆς φύσεως στα ὄντα, τῆς ζωῆς στα ζωντανά, τῆς λογικῆς στα λογικά ὄντα καὶ τοῦ νοῦ στα νοερά· εἶναι ἡ ἐπαναφορὰ καὶ ἡ ἐπανόρθωση αὐτῶν που ἔχουν πέσει· ἡ ἀνακαίνιση καὶ ἀναμόρφωση ὅσων ἔχουν φθειρεῖ τὴ φύση τοὺς· εἶναι ἡ ἱερὴ σταθερότητα αὐτῶν που κινούνται με μία ἀνίερρη ταραχὴ· ἡ ἀσφάλεια αὐτῶν που στέκονται σταθεροί· καὶ ἡ ὁδὸς καὶ χειραγωγήση πρὸς τα ἄνω αὐτῶν που βαδίζουν πρὸς Αὐτόν.

πεπονημένων Πατήρ,
κυριώτερον γὰρ ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐστὶ Πατήρ, ὁ
ἐκ μὴ ὄντων εἰς τὸ εἶναι
παραγαγῶν ἢ οἱ γεννήσαντες οἱ ἐξ αὐτοῦ καὶ
τὸ εἶναι καὶ τὸ γεννᾶν
εἰληφότες· τῶν ἐπομένων καὶ ὑπ' αὐτοῦ
ποιμαινομένων ποιμῆν, τῶν
φωτιζομένων ἔλλαμψις, τῶν τελουμένων
τελεταρχία, τῶν
θεουμένων θεαρχία, τῶν διεστώτων εἰρήνην καὶ
τῶν ἀπλουμένων
ἀπλότης καὶ τῶν ἐνιζομένων ἐνότης· ἀρχῆς
ἀπάσης ὑπερούσιος καὶ
ὑπάρχιος ἀρχῆ καὶ τοῦ κρυφίου, ἦτοι τῆς
αὐτοῦ γνώσεως κατὰ τὸ
θεμιτὸν καὶ ἐφικτὸν ἐκάστω ἀγαθῇ
μετάδοσις».

Ἔτι περὶ θεῶν ὀνομάτων ἀκριβέστερον.
Τὸ θεῖον ἀκατάληπτον ὄν πάντως καὶ
ἀνώνυμον ἔσται. Ἄγνοοῦντες
οὖν τὴν οὐσίαν αὐτοῦ τῆς οὐσίας αὐτοῦ μὴ
ἐκζητήσωμεν ὄνομα·
δηλωτικὰ γὰρ τῶν πραγμάτων ἐστὶ τὰ
ὀνόματα. Ἄλλ' ἀγαθὸς ὢν
ὁ Θεὸς καὶ ἐπὶ μεθέξει τῆς ἀγαθότητος αὐτοῦ
παραγαγῶν ἡμᾶς
ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι καὶ γνωστικούς
ποιήσας ἡμᾶς, ὥσπερ οὐ
τῆς οὐσίας αὐτοῦ μετέδωκεν ἡμῖν, οὕτως οὐδὲ
τῆς γνώσεως τῆς
οὐσίας αὐτοῦ· ἀδύνατον γὰρ φύσιν τελείως
γνῶναι τὴν
ὑπερκειμένην φύσιν. Εἰ δὲ καὶ τῶν ὄντων αἰ
γνώσεις, τὸ ὑπερούσιον
πῶς γνωσθήσεται;
Δι' ἄφατον οὖν ἀγαθότητα ἠυδόκησεν ἐκ τῶν
καθ' ἡμᾶς ὀνομάζεσθαι,
ἵνα μὴ ἀμέτοχοι παντελῶς ὦμεν τῆς αὐτοῦ
ἐπιγνώσεως, ἀλλ'
ἔχωμεν κἄν ἀμυδρὰν αὐτοῦ ἔννοιαν. Καθὸ
μὲν οὖν ἀκατάληπτος
ἐστὶ, καὶ ἀκατονόμαστος· ὡς δὲ πάντων αἴτιος
καὶ πάντων τῶν
ὄντων τοὺς λόγους καὶ τὰς αἰτίας ἐν ἑαυτῷ
προέχων, ἐκ πάντων
τῶν ὄντων κατονομάζεται, καὶ ἐκ τῶν
ἐναντίων οἶον φωτὸς καὶ
σκότους, ὕδατος καὶ πυρός, ἵνα γνῶμεν, ὅτι οὐ
ταῦτα κατ' οὐσίαν
ἐστίν· ἀλλ' ἔστι μὲν ὑπερούσιος, διὸ καὶ
ἀκατονόμαστος, ὡς δὲ
πάντων τῶν ὄντων αἴτιος ἐκ πάντων τῶν

»Θα προσθέσω ἐπίσης ὅτι εἶναι Πατέρας αὐτῶν
που δημιούργησε· καὶ το
σπουδαιότερο, ὁ Θεὸς μας εἶναι Πατέρας μας, διότι
Αὐτός καὶ ὄχι οἱ γονεῖς
μας, μάς ἔφερε στη ζωὴ ἀπὸ τὴν ἀνυπαρξία· καθὼς
οἱ γονεῖς μας ἔλαβαν ἀπ'
Αὐτὸν τὴ ζωὴ καὶ τὴ δυνατότητα νὰ γεννοῦν. Εἶναι
ποιμένας αὐτῶν που Τον
ἀκολουθοῦν καὶ τοὺς ποιμαίνει· εἶναι ὁ φωτισμὸς
τῶν φωτιζομένων,
ὁ μύστης ὅσων μούονται στα ιερά μυστήρια, ἡ
αἰτία τῆς θεώσεως τῶν
θεουμένων, ἡ συμφιλίωση ὅσων ἔχουν
φιλονικήσει, ἡ ἀπλότητα τῶν ἀπλοϊκῶν
καὶ ἡ ἐνότητα ὅσων ἐνώνονται μεταξύ τους. Εἶναι
ἡ ἐξουσία πάνω ἀπὸ κάθε
ἐξουσία, ἡ ἀρχὴ τῆς υπάρξεως καὶ ἡ ἀγαθὴ
μετάδοση τῶν ἀπορρήτων
μυστηρίων, δηλαδὴ τῆς γνώσεώς Του στὸν καθένα,
σύμφωνα με τὸ μέτρο του
δυνατοῦ καὶ ἐφικτοῦ».

Ἀκόμη πιο λεπτομερῶς γιὰ τὰ ὀνόματα τοῦ Θεοῦ.
Επειδὴ τὸ θεῖο εἶναι ἀκατάληπτο, σίγουρα θὰ εἶναι
καὶ χωρὶς ὄνομα. Καὶ
επειδὴ δὲν γνωρίζουμε τὴν οὐσία του, ἀς μὴ
ζητήσουμε τὸ ὄνομα τῆς οὐσίας
του· διότι τὰ ὀνόματα φανερώνουν τὰ πράγματα. Ὁ
Θεὸς ὁμως, επειδὴ εἶναι
ἀγαθὸς καὶ μας ἔφερε ἀπὸ τὸ μηδέν στὴν ὑπαρξὴ
γιὰ νὰ μετέχουμε
στὴν ἀγαθότητά του, καὶ μας ἔκαμε ὄντα με γνώση,
ἔτσι, ὅπως δὲν μας
μετάδωσε κάτι ἀπὸ τὴν οὐσία του, οὔτε μας ἔδωσε
καὶ τὴ γνώση τῆς οὐσίας
του. Διότι δὲν εἶναι δυνατόν μὴ κτιστὴ φύση νὰ
γνωρίσει τελείως
τὴν ἀνώτερη ἀπ' αὐτὴν φύση. Καὶ ἀν, μάλιστα, οἱ
γνώσεις γιὰ τὰ ὄντα εἶναι
ἐλλιπεῖς, πῶς θὰ γνωρίσουμε αὐτὸ που ξεπερνᾶ τὴν
οὐσία;
Ὁ Θεὸς, λοιπόν, ἀπὸ τὴν πολλὴν του ἀγαθότητα,
θέλησε νὰ παίρνει δικά μας
ὀνόματα, ὥστε νὰ μὴ εἴμαστε ἐντελῶς ἀμέτοχοι
ἀπὸ τὴ γνώση του, ἀλλὰ νὰ
ἔχουμε ἔστω καὶ κάποια ἀμυδρὴ ἰδέα γι' Αὐτόν.
Ἔτσι, ὅπως εἶναι
ἀκατάληπτος, εἶναι καὶ χωρὶς ὄνομα. Ὅλα τὰ ὄντα
ὁμως ὁμολογοῦν ὅτι Αὐτός
εἶναι ἡ αἰτία ὅλων καὶ κατέχει ἐκ τῶν προτέρων τὸ
λόγο καὶ τὴν αἰτία κάθε
ὄντος· τὸ ὁμολογοῦν ἀκόμη καὶ τὰ ἀντίθετα μεταξύ
τους, ὅπως τὸ φῶς καὶ

αἰτιατῶν ὀνομάζεται.
Διὸ τῶν θεῶν ὀνομάτων τὰ μὲν ἀποφατικῶς λέγεται δηλοῦντα τὸ ὑπερούσιον, οἷον ἀνούσιος, ἄχρονος, ἄναρχος, ἀόρατος, οὐχ ὄτι τινὸς ἦττων ἐστίν ἢ τινος ἐστέρηται – αὐτοῦ γὰρ ἐστὶ τὰ πάντα καὶ ἐξ αὐτοῦ καὶ δι' αὐτοῦ γέγονε καὶ ἐν αὐτῷ συνέστηκεν–, ἀλλ' ὅτι πάντων ὑπεροχικῶς τῶν ὄντων ἐξήρηται – οὐδὲν γὰρ τῶν ὄντων, ἀλλ' ὑπὲρ πάντα ἐστί. Τὰ δὲ καταφατικῶς λεγόμενα ὡς αἰτίου τῶν πάντων κατηγορεῖται· ὡς γὰρ αἴτιος πάσης οὐσίας καὶ πάντων τῶν ὄντων λέγεται καὶ ὢν καὶ οὐσία, καὶ ὡς αἴτιος λόγου παντός καὶ σοφίας λογικοῦ τε καὶ σοφοῦ λέγεται λόγος καὶ λογικός, σοφία καὶ σοφός· ὁμοίως καὶ νοῦς καὶ νοερός, ζωὴ καὶ ζῶν, δύναμις καὶ δυνατός· καὶ ἐπὶ πάντων τῶν λοιπῶν ὁμοίως, μᾶλλον δὲ ἐκ τῶν τιμιωτέρων καὶ πλησιαζόντων αὐτῷ οἰκειοτέρως ὀνομασθήσεται.
Τιμιώτερα δὲ τὰ ἄυλα τῶν ὑλικῶν καὶ τὰ καθαρὰ τῶν ῥυπαρῶν καὶ τὰ ἅγια τῶν ἐναγῶν, καὶ μᾶλλον αὐτῷ πλησιάζοντα, ἐπεὶ καὶ πλέον μετέχουσιν αὐτοῦ. Οἰκειότερον οὖν μᾶλλον ὀνομασθήσεται ἥλιος καὶ φῶς ἢ περ σκότος, καὶ ἡμέρα ἢ περ νύξ, καὶ ζωὴ ἢ περ θάνατος, καὶ πῦρ καὶ πνεῦμα καὶ ὕδωρ ὡς ζωτικὰ ἢ περ γῆ· καὶ πρὸ πάντων καὶ πλέον ἀγαθότης ἢ περ κακία. Ταῦτόν δὲ εἰπεῖν «ὄν» ἢ περ «μὴ ὄν»· τὸ γὰρ ἀγαθὸν ὑπαρξίς καὶ ὑπάρξεως αἴτιον, τὸ δὲ κακὸν ἀγαθοῦ ἦτοι ὑπάρξεως στέρησις.
Καὶ αὗται μὲν αἱ ἀποφάσεις καὶ καταφάσεις· γλυκυτάτη δὲ καὶ ἡ ἐξ ἀμφοῖν συνάφεια, οἷον «ἢ ὑπερούσιος οὐσία, ἢ ὑπέρθεος θεότης, ἢ ὑπεράρχιος ἀρχή» καὶ τὰ τοιαῦτα. Εἰσὶ δὲ καὶ τινὰ καταφατικῶς ἐπὶ Θεοῦ λεγόμενα δυνάμιν ὑπεροχικῆς ἀποφάσεως ἔχοντα, οἷον «σκότος»· οὐχ ὅτι ὁ Θεὸς σκότος ἐστίν, ἀλλ' ὅτι οὐκ ἔστι φῶς ἀλλ' ὑπὲρ τὸ φῶς.
Λέγεται μὲν οὖν ὁ Θεὸς νοῦς καὶ λόγος καὶ

το σκοτάδι, το νερό και η φωτιά, για να γνωρίζουμε ὅτι Αὐτός δεν εἶναι στην οὐσία του αὐτά. Αλλά να γνωρίζουμε ὅτι εἶναι ὑπερούσιος, γι' αὐτὸ και χωρίς ὄνομα· και ὅλα τα δημιουργήματά του βεβαιώνουν ὅτι Αὐτός εἶναι ὁ αἴτιος κάθε ὄντος.
Γι' αὐτὸ, ἀπὸ τα θεῖα ὀνόματα ἄλλα χρησιμοποιοῦνται με ἀποφατικὴ σημασία για να δηλώσουν το ὑπερούσιο, ὅπως ἀνούσιος, ἄχρονος, ἄναρχος, ἀόρατος· ὄχι ὅτι εἶναι κατώτερος ἀπὸ κάποιον ἢ του λείπει κάτι –διότι σ' Αὐτόν ἀνήκουν ὅλα και Αὐτός τα δημιούργησε και τα συνέστησε για τον εαυτό Του· ξεχωρίζει ἀπ' ὅλα τα ὄντα, διότι υπερέχει –δεν εἶναι σαν κάποιο ὄν, ἀλλὰ πάνω ἀπ' ὅλα. Τα ὀνόματα πάλι, που χρησιμοποιοῦνται καταφατικὰ για το Θεό, λέγονται ἐπειδὴ εἶναι αἴτιος ὄλων. Ονομάζεται ὢν και οὐσία, διότι εἶναι αἴτιος κάθε οὐσίας τῶν ὄντων· ὀνομάζεται λόγος, λογικός, σοφία και σοφός, διότι εἶναι αἴτιος κάθε λόγου και σοφίας, δηλαδή του λογικοῦ και του σοφοῦ.
Παρόμοια λέγεται νοῦς, νοερός, ζωὴ, ζῶν, δύναμη και δυνατός· και σ' ὅλα τα υπόλοιπα, ἐπίσης, θα κληθεῖ με παρόμοια ὀνόματα, που θα ληφθοῦν περισσότερο ἀπὸ τα πιο αξιόλογα και κοντινὰ σ' Αὐτόν ὀνόματα.
Πιο αξιόλογα και κατάλληλα ὀνόματα γι' Αὐτόν εἶναι τα ἄυλα ἀπὸ τα υλικά, τα καθαρὰ ἀπὸ τα ρυπαρά και τα ἅγια ἀπὸ τα μiasμένα, ἐπειδὴ περισσότερο μετέχουν σ' Αὐτόν. Διότι πιο κατάλληλα θα κληθεῖ ἥλιος και φῶς παρά σκοτάδι, ἡμέρα παρά νύχτα, ζωὴ παρά θάνατος, και φωτιά και πνεῦμα και νερό, διότι ἔχουν ζωὴ, παρά γῆ. Και πάνω ἀπ' ὅλα θα ὀνομασθεῖ ἀγαθότητα και ὄχι κακό. Το ἴδιο, θα τον καλέσει κανένας «ὄν» παρά «μὴ ὄν»· διότι το ἀγαθὸ εἶναι ὑπαρξὴ και αἴτιο της ὑπάρξεως, ἐνῶ το κακό εἶναι στέρηση του ἀγαθοῦ, δηλαδή της ὑπάρξεως.
Αὐτά, λοιπόν, εἶναι τα ἀποφατικά και καταφατικά ὀνόματα· και εἶναι βέβαια πολὺ πετυχημένος ὁ συνδυασμὸς τους, για παράδειγμα «ὑπερούσια οὐσία, ὑπέρθεη θεότητα, ὑπεράρχια ἀρχή», και τα παρόμοια. Ὑπάρχουν και μερικά

πνεῦμα σοφία τε καὶ
δύναμις ὡς τούτων αἴτιος καὶ ὡς ἄυλος καὶ ὡς
παντουργός καὶ
παντοδύναμος. Καὶ ταῦτα κοινῶς ἐπὶ πάσης
λέγεται τῆς θεότητος
τά τε ἀποφατικῶς καὶ καταφατικῶς λεγόμενα.
Καὶ ἐφ' ἑκάστης τῶν
τῆς Ἁγίας Τριάδος ὑποστάσεων ὁμοίως καὶ
ὡσαύτως καὶ
ἀπαραλείπτως· ὅταν γὰρ ἐννοήσω μίαν τῶν
ὑποστάσεων, τέλειον
Θεὸν αὐτὴν οἶδα, τελείαν οὐσίαν. Ὅταν δὲ
συνάψω καὶ
συναριθμήσω τὰ τρία, ἓνα Θεὸν οἶδα τέλειον·
οὐ σύνθετόν ἐστιν ἢ
θεότης, ἀλλ' ἐν τρισὶ τελείοις ἓν τέλειον
ἀμερές καὶ ἀσύνθετον.
Ὅταν δὲ τὴν πρὸς ἄλληλα σχέσιν τῶν
ὑποστάσεων ἐννοήσω, οἶδα,
ὅτι ἐστὶν ὁ Πατὴρ ὑπερούσιος ἥλιος, πηγὴ
ἀγαθότητος, ἄβυσσος
οὐσίας, λόγου, σοφίας, δυνάμεως, φωτός,
θεότητος, πηγὴ γεννητικῆ
καὶ προβλητικῆ τοῦ ἐν αὐτῇ κρυφίου ἀγαθοῦ.
Αὐτὸς μὲν οὖν ἐστὶ
νοῦς, Λόγου ἄβυσσος, Λόγου γεννήτωρ καὶ
διὰ Λόγου προβολεὺς
ἐκφαντορικοῦ Πνεύματος· καὶ ἵνα μὴ πολλὰ
λέγω, οὐκ ἔστι τῷ
Πατρὶ λόγος, σοφία, δύναμις, θέλησις, εἰ μὴ ὁ
Υἱός, ὅς ἐστιν ἡ μόνη
δύναμις τοῦ Πατρὸς ἢ προκαταρκτικῆ τῆς τῶν
πάντων ποιήσεως.
Οὗτος ὡς τελεία ὑπόστασις γεννωμένη, ὡς
οἶδεν αὐτός, Υἱός ἐστι τε
καὶ λέγεται. Τὸ δὲ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον
ἐκφαντορικῆ τοῦ κρυφίου τῆς
θεότητος δύναμις τοῦ Πατρὸς, ἐκ Πατρὸς μὲν
δι' Υἱοῦ ἐκπορευομένη,
ὡς οἶδεν αὐτός, οὐ γεννητῶς· διὸ καὶ Πνεῦμα
Ἅγιον τὸ τελεσιουργόν
τῆς τῶν ἀπάντων ποιήσεως.
Ὅσα οὖν ἀρμόζει αἰτίῳ Πατρὶ, πηγῇ,
γεννήτορι, τῷ Πατρὶ μόνῳ
προσαρμοστέον· ὅσα δὲ αἰτιατῶ, γεννητῶ
Υἱῷ, Λόγῳ, δυνάμει
προκαταρκτικῇ, θελήσει, σοφίᾳ, τῷ Υἱῷ· ὅσα
δὲ αἰτιατῶ, ἐκπορευτῶ,
ἐκφαντορικῶ, τελεσιουργικῇ δυνάμει, τῷ
Ἁγίῳ Πνεύματι. Ὁ Πατὴρ
πηγὴ καὶ αἰτία Υἱοῦ καὶ Πνεύματος, Πατὴρ δὲ
μόνου Υἱοῦ καὶ

καταφατικά ονόματα που λέγονται γιὰ τὸ Θεὸ καὶ
ἔχουν ἐννοια ὑπερβολικῆς
αρνήσεως, ὅπως «σκοτάδι»· ὄχι ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι
σκοτάδι, ἀλλὰ δὲν εἶναι φως,
ἐπειδὴ εἶναι πάνω ἀπὸ τὸ φως.
Ονομάζεται, λοιπὸν, ὁ Θεὸς νους, λόγος, πνεῦμα,
σοφία καὶ δύναμη, διότι
εἶναι ὁ αἴτιος αὐτῶν καὶ ἄυλος καὶ δημιουργὸς τῶν
ὅλων καὶ παντοδύναμος.
Καὶ αὐτὰ τὰ ονόματα, καὶ τὰ ἀποφατικά καὶ τὰ
καταφατικά, ἀποδίδονται σὲ
ὅλο τὸ κοινὸ (οὐσία) τῆς θεότητος. Τὸ ἴδιο ὅμως
καὶ ἀπαράλλακτα
ἀποδίδονται καὶ σὲ κάθε ξεχωριστὴ ὑπόστασις τῆς
Ἁγίας Τριάδος· ὅταν
ἀναλογισθῶ μία ἀπὸ τὶς ὑποστάσεις, τὴν
ἀναγνωρίζω ὡς τέλειο Θεὸ καὶ
τέλεια οὐσία. Καὶ ὅταν πάλι συγκεντρώσω καὶ
ἀπαριθμήσω τὰ τρία
(πρόσωπα), ἀναγνωρίζω ἓνα τέλειο Θεό. Διότι ἡ
θεότητα δὲν εἶναι σύνθετη,
ἀλλὰ εἶναι ἓνα ἀχώριστο καὶ ἀσύνθετο σὲ τρία
τέλεια.
Ὅταν πάλι ἀναλογισθῶ τὴν σχέση τῶν ὑποστάσεων
μεταξὺ τους, γνωρίζω ὅτι
ὁ Πατέρας εἶναι ὑπερούσιος ἥλιος, πηγὴ
ἀγαθότητος, ἄβυσσος οὐσίας,
λόγου, σοφίας, δυνάμεως, φωτός, θεότητος, πηγὴ
που γεννᾷ καὶ προβάλλει
τὸ ἀγαθὸ που κρύβει μέσα τῆς. Ὁ ἴδιος, λοιπὸν,
εἶναι νους, ἄβυσσος τοῦ
Λόγου, γεννήτορας τοῦ Λόγου καὶ προβολέας
μέσω τοῦ Λόγου τοῦ
ἐκφαντορικοῦ Πνεύματος. Καὶ γιὰ νὰ τὸ πῶ με δυο
λόγια, δὲν ὑπάρχει γιὰ τὸν
Πατέρα λόγος, σοφία, δύναμη, θέληση, παρὰ
μόνον ὁ Υἱός του, ὁ ὁποῖος
εἶναι ἡ μοναδικὴ δύναμη τοῦ Πατέρα, ἡ πρώτη
αἰτία τῆς δημιουργίας ὅλων.
Αὐτός εἶναι καὶ ὀνομάζεται Υἱός, διότι σὰν τέλεια
ὑπόστασις γεννιέται ὅπως
αὐτὸς γνωρίζει. Καὶ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα εἶναι ἡ
δύναμη τοῦ Πατέρα που
φανερώνει τὰ κρυφὰ τῆς θεότητος· δὲν γεννιέται
ἀλλὰ ἐκπορεύεται μέσω τοῦ
Υἱοῦ ἀπὸ τὸν Πατέρα, ὅπως αὐτὸς γνωρίζει· γι'
αὐτὸ καὶ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα
τελειοποιεῖ τὴν δημιουργία τοῦ σύμπαντος.
Ὅσα, λοιπὸν, ἀρμόζουν στὸν Πατέρα που εἶναι ὁ
αἴτιος, ἡ πηγὴ καὶ ὁ
γεννήτορας, πρέπει νὰ τὰ ἀποδίδουμε μόνο στὸν
Πατέρα· ὅσα ἀρμόζουν

προβολεύς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος· ὁ Υἱὸς Υἱός, Λόγος, σοφία καὶ δύναμις, εἰκὼν, ἀπαύγασμα, χαρακτήρ τοῦ Πατρὸς καὶ ἐκ τοῦ Πατρὸς, οὐχ Υἱὸς δὲ τοῦ Πνεύματος. Τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον Πνεῦμα τοῦ Πατρὸς ὡς ἐκ Πατρὸς ἐκπορευόμενον – οὐδεμία γὰρ ὁρμὴ ἄνευ Πνεύματος– καὶ Υἱοῦ δὲ Πνεύμα οὐχ ὡς ἐξ αὐτοῦ, ἀλλ' ὡς δι' αὐτοῦ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον· μόνος γὰρ αἴτιος ὁ Πατήρ.

στο ἀποτελεσμα τῆς αἰτίας, στο γεννητό Υἱό, Λόγο, δύναμη προκαταρκτική, θέληση καὶ σοφία, να τ' ἀποδίδουμε στον Υἱό· ὅσα ἐπίσης ταιριάζουν στο ἀποτελεσμα τῆς αἰτίας, το ἐκπορευτό, ἐκφαντορικό καὶ τελεσιουργό, να τ' ἀποδίδουμε στο Ἅγιο Πνεῦμα. Ὁ Πατέρας εἶναι ἡ πηγή καὶ αἰτία τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Πνεύματος· εἶναι Πατέρας μόνον τοῦ Υἱοῦ καὶ προβολέας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ὁ Υἱὸς εἶναι Υἱός, Λόγος, σοφία καὶ δύναμη, εἰκόνα, κατοπτρισμός καὶ τύπος τοῦ Πατέρα· προέρχεται ἀπὸ τον Πατέρα καὶ ὄχι ἀπὸ το Πνεῦμα. Το Πνεῦμα εἶναι το Ἅγιο Πνεῦμα τοῦ Πατέρα, διότι ὁ Πατέρας το ἐκπορεύει καὶ διότι καμιά κίνηση δὲν ὑπάρχει χωρὶς το Πνεῦμα· το Πνεῦμα εἶναι καὶ τοῦ Υἱοῦ, ὄχι με τὴν ἐννοια ὅτι ἐκπορεύεται ἀπ' αὐτόν, ἀλλὰ μέσω αὐτοῦ ἐκπορεύεται ἀπὸ τον Πατέρα· διότι μοναδικός αἴτιος εἶναι ὁ Πατέρας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 13. Περί τόπου θεοῦ καὶ ὅτι μόνον τὸ θεῖον ἀπερίγραφτον Τόπος ἐστὶ σωματικὸς πέρας τοῦ περιέχοντος, καθ' ὃ περιέχεται τὸ περιεχόμενον· οἶον ὁ ἀήρ περιέχει, τὸ δὲ σῶμα περιέχεται. Οὐχ ὅλος ὁ περιέχων ἀήρ τόπος ἐστὶ τοῦ περιεχομένου σώματος, ἀλλὰ τὸ τέλος τοῦ περιέχοντος ἀέρος, τὸ ἐφαπτόμενον τοῦ περιεχομένου σώματος. Πάντως δέ, ὅτι τὸ περιέχον οὐκ ἔστιν ἐν τῷ περιεχομένῳ. Ἔστι δὲ καὶ νοητὸς τόπος, ἔνθα νοεῖται καὶ ἔστιν ἡ νοητὴ καὶ ἀσώματος φύσις· ἔνθαπερ πάρεστι καὶ ἐνεργεῖ καὶ οὐ σωματικῶς περιέχεται ἀλλὰ νοητῶς· οὐ γὰρ ἔχει σχῆμα, ἵνα σωματικῶς περισχεθῆ. Ὁ μὲν οὖν Θεὸς ἄυλος ὢν καὶ ἀπερίγραφτος ἐν τόπῳ οὐκ ἔστιν· αὐτὸς γὰρ ἑαυτοῦ τόπος ἐστὶ, τὰ πάντα πληρῶν καὶ ὑπὲρ τὰ πάντα ὢν καὶ αὐτὸς συνέχων τὰ πάντα. Λέγεται δὲ ἐν τόπῳ εἶναι. Καὶ λέγεται τόπος Θεοῦ, ἔνθα ἔκδηλος ἡ ἐνέργεια αὐτοῦ γίνεται. Αὐτὸς μὲν γὰρ διὰ πάντων ἀμιγῶς διήκει καὶ πᾶσι

Για τον τόπο του Θεοῦ καὶ ὅτι το θεῖο εἶναι ἀπεριόριστο Ὁ τόπος τοῦ σώματος εἶναι τα ὅρια αὐτοῦ που το περιέχει ὡς περιεχόμενο· για παράδειγμα, ὁ αέρας περιέχει, ἐνὸς το σῶμα περιέχεται. Ὅλος ὁ αέρας που περιέχει δὲν εἶναι ὁ τόπος τοῦ σώματος που περιέχεται, ἀλλὰ τα ὅρια τοῦ περιέχοντος αέρα τα ὁποῖα ἀγγίζουν το περιεχόμενο σῶμα. Γενικά ἰσχύει, αὐτὸ που περιέχει να μὴ βρίσκεται μέσα στο περιεχόμενο. Ὑπάρχει βέβαια καὶ νοητὸς τόπος, ὅπου βρίσκεται ὁ νους καὶ ἡ νοητὴ καὶ ἀσώματη φύση· εἶναι παρούσα ἐκεῖ καὶ ἐνεργεῖ, χωρὶς να περιέχεται σωματικά ἀλλὰ νοητά· διότι δὲν ἔχει σχῆμα, για να περιληφθεῖ σωματικά. Ὁ Θεός, λοιπόν, που εἶναι ἄυλος καὶ ἀπερίγραφτος, δὲν βρίσκεται σε τόπο· διότι ὁ ἴδιος εἶναι τόπος τοῦ ἑαυτοῦ του, ἀφοῦ γεμίζει τα πάντα καὶ εἶναι πάνω ἀπ' ὅλα καὶ ὅλα τα συνέχει. Λέγεται βέβαια ὅτι βρίσκεται σε τόπο. Καὶ ὀνομάζεται τόπος Θεοῦ ἐκεῖνος ὅπου ἀποκαλύπτεται ἡ ἐνέργειά του. Διότι ὁ ἴδιος χωρὶς ἀνάμειξη διέρχεται μέσω ὅλων καὶ μεταδίδει σ' ὅλα τὴν ἐνέργειά

μεταδίδωσι τῆς ἑαυτοῦ
ἐνεργείας κατὰ τὴν ἐκάστου ἐπιτηδειότητα καὶ
δεκτικὴν δύναμιν,
φημί δὴ τὴν τε φυσικὴν καὶ προαιρετικὴν
καθαρότητα· καθαρότερα
γὰρ τὰ ἄυλα τῶν ὑλικῶν καὶ τὰ ἐνάρετα τῶν
κακία συνεζευγμένων.
Λέγεται τοιγαροῦν Θεοῦ τόπος ὁ πλεόν
μετέχων τῆς ἐνεργείας καὶ
τῆς χάριτος αὐτοῦ.
Διὰ τοῦτο ὁ οὐρανὸς αὐτοῦ θρόνος –ἐν αὐτῷ
γὰρ εἰσιν οἱ ποιοῦντες
τὸ θέλημα αὐτοῦ ἄγγελοι καὶ ἀεὶ δοξάζοντες
αὐτόν· αὕτη γὰρ αὐτῷ
ἀνάπαυσις– καὶ ἡ γῆ ὑποπόδιον τῶν ποδῶν
αὐτοῦ –ἐν αὐτῇ γὰρ διὰ
σαρκὸς τοῖς ἀνθρώποις συνανεστράφη–. Ποῦς
δὲ τοῦ Θεοῦ ἡ ἀγία
σὰρξ αὐτοῦ διαφόρως ὠνόμασται. Λέγεται καὶ
ἡ Ἐκκλησία τόπος
Θεοῦ· τοῦτον γὰρ εἰς δοξολογίαν αὐτοῦ
ὥσπερ τι τέμενος
ἀφωρίσαμεν, ἐν ᾧ καὶ τὰς πρὸς αὐτόν
ἐντεύξεις ποιούμεθα. Ὁμοίως
καὶ οἱ τόποι, ἐν οἷς ἔκδηλος ἡμῖν ἡ αὐτοῦ
ἐνέργεια εἴτε διὰ σαρκὸς
εἴτε ἄνευ σώματος γέγονε, τόποι Θεοῦ
λέγονται.
Ἰστέον δέ, ὅτι τὸ θεῖον ἀμερές ἐστίν, ὅλον
ὀλικῶς πανταχοῦ ὄν καὶ
οὐ μέρος ἐν μέρει σωματικῶς διαιρούμενον,
ἀλλ' ὅλον ἐν πᾶσι καὶ
ὅλον ὑπὲρ τὸ πᾶν.
Περὶ τόπου ἀγγέλου καὶ τῆς ψυχῆς καὶ περὶ
τοῦ ἀπεριγράπτου.
Ὁ δὲ ἄγγελος σωματικῶς μὲν ἐν τόπῳ οὐ
περιέχεται ὥστε
τυποῦσθαι καὶ σχηματίζεσθαι, ὅμως λέγεται
εἶναι ἐν τόπῳ διὰ τὸ
παρεῖναι νοητῶς καὶ ἐνεργεῖν κατὰ τὴν ἑαυτοῦ
φύσιν καὶ μὴ εἶναι
ἀλλαχοῦ, ἀλλ' ἐκεῖσε νοητῶς περιγράφεσθαι,
ἔνθα καὶ ἐνεργεῖ· οὐ
γὰρ δύναται κατὰ ταῦτόν ἐν διαφόροις τόποις
ἐνεργεῖν, μόνου γὰρ
Θεοῦ ἐστὶ τὸ πανταχοῦ κατὰ ταῦτόν ἐνεργεῖν.
Ὁ μὲν γὰρ ἄγγελος
τάχει φύσεως καὶ τῷ ἐτοιμῶς, ἤγουν ταχέως,
μεταβαίνειν ἐνεργεῖ
ἐν διαφόροις τόποις, τὸ δὲ θεῖον πανταχῆ ὄν
καὶ ὑπὲρ τὸ πᾶν κατὰ
ταῦτόν διαφόρως ἐνεργεῖ μιᾷ καὶ ἀπλῆ

του, ἀνάλογα με τὴν καταλληλότητα καὶ τὴν
δεκτικὴν ἰκανότητα τοῦ καθένα·
ἐννοῶ τὴν καθαρότητα τῆς φύσεως καὶ τῆς
προαιρέσεως· καθὼς εἶναι πιο
καθαρά τα ἄυλα ἀπὸ τα ὑλικά καὶ τα ἐνάρετα ἀπὸ
τα προσκολλημένα στὴν
κακία. Γι' αὐτό, λοιπόν, τόπος Θεοῦ ονομάζεται
ἐκεῖνος που μετέχει
περισσότερο στὴν ἐνέργεια καὶ τὴ χάρι Του.
Γι' αὐτό τὸ λόγο ὁ οὐρανὸς εἶναι ὁ θρόνος τοῦ –
διότι σ' αὐτόν βρίσκονται
οἱ ἄγγελοι που κάνουν τὸ θέλημά του καὶ τὸν
δοξάζουν ἀσταμάτητα· ἡ
δοξολογία αὐτὴ εἶναι ἡ ξεκούρασή του–. Καὶ ἡ γῆ
εἶναι τὸ υποπόδιο τῶν
ποδιῶν τοῦ –διότι σ' αὐτὴν ἐξῆσε με τὴν
ἀνθρώπινη σάρκα ἀνάμεσα στους
ἀνθρώπους–· καθὼς ἡ ἀγία σάρκα τοῦ λέγεται με
ἄλλη ονομασία πόδι τοῦ
Θεοῦ. Ἀλλὰ καὶ ἡ Ἐκκλησία λέγεται τόπος τοῦ
Θεοῦ. Γιατί τὴν προσφέραμε
σαν ἱερό τόπο για νὰ τὸν δοξολογοῦμε· ἐκεῖ
προσευχόμαστε στὸ Θεό. Ἐπίσης,
λέγονται τόποι τοῦ Θεοῦ καὶ οἱ τόποι ἐκεῖνοι ὅπου
φανερῶθηκε ἡ ἐνέργειά
του, εἴτε ἐνσαρκῆ εἴτε ἀσαρκῆ.
Πρέπει μάλιστα νὰ γνωρίζουμε ὅτι τὸ θεῖο εἶναι
ἀδιαίρετο· ὅλο βρίσκεται
καθ' ὀλοκληρία παντοῦ. Δὲν διαιρεῖται σὲ μέρη,
ὅπως τὰ σώματα, ἀλλὰ ὅλο
βρίσκεται σὲ ὅλα καὶ πάνω ἀπ' ὅλα.
Για τὸν τόπο τοῦ ἀγγέλου καὶ τῆς ψυχῆς, καὶ για τὸ
ἀπερίγραπτο.
Ὁ ἄγγελος πάλι δὲν περιορίζεται σ' ἓνα τόπο ὅπως
τὰ σώματα, ὥστε νὰ
παίρνει μορφή καὶ σχῆμα. Λέγεται ὅμως ὅτι
βρίσκεται στὸ χώρο, ἐπειδὴ εἶναι
παρὼν νοητὰ καὶ ἐνεργεῖ σ' ἐκεῖνο τὸν χώρο καὶ δὲν
βρίσκεται καὶ ἀλλοῦ·
περιορίζεται νοητὰ ἐκεῖ ὅπου καὶ ἐνεργεῖ. Δὲν
μπορεῖ ταυτόχρονα νὰ ἐνεργεῖ
σὲ διαφορετικούς τόπους, διότι μόνον ὁ Θεὸς εἶναι
πανταχοῦ παρὼν καὶ
ἐνεργεῖ ταυτόχρονα. Ὁ ἄγγελος, δηλαδή, ἐξαιτίας
τῆς φύσεως καὶ τῆς
ετοιμότητός του, πολὺ γρήγορα μεταβαίνει καὶ
ἐνεργεῖ σὲ διαφορετικούς
τόπους· ἐνῶ ὁ Θεὸς εἶναι πανταχοῦ παρὼν καὶ
πάνω ἀπ' ὅλα, καὶ με μιὰ καὶ
ἀπλὴ ἐνέργειά του ἐνεργεῖ συγχρόνως με
διαφορετικούς τρόπους.
Ἡ ψυχὴ πάλι ἔχει συνδεθεῖ ὀλοκληρῆ με ὅλο τὸ

ἐνεργεία.
Ἡ δὲ ψυχὴ συνδέεται τῷ σώματι ὅλη ὅλω καὶ οὐ μέρος μέρει καὶ οὐ περιέχεται ὑπ' αὐτοῦ, ἀλλὰ περιέχει αὐτὸ, ὡσπερ πῦρ σίδηρον, καὶ ἐν αὐτῷ οὐσα τὰς οἰκείας ἐνεργείας ἐνεργεῖ. Περιγραφτὸν μὲν ἔστι τὸ τόπω ἢ χρόνω ἢ καταλήψει περιλαμβανόμενον, ἀπερίγραφτον δὲ τὸ μηδενὶ τούτων περιεχόμενον. Ἀπερίγραφτον μὲν οὖν μόνον ἔστι τὸ θεῖον ἀναρχον ὃν καὶ ἀτελεύτητον καὶ πάντα περιέχον καὶ μηδεμιᾶ καταλήψει περιεχόμενον· μόνον γὰρ ἔστιν ἀκατάληπτον καὶ ἀόριστον, ὑπ' οὐδενὸς γινωσκόμενον, αὐτὸ δὲ μόνον ἑαυτοῦ θεωρητικόν. Ὁ δὲ ἄγγελος καὶ χρόνω περιγράφεται –ἦρξαστο γὰρ τοῦ εἶναι– καὶ τόπω, εἰ καὶ νοητῶς, ὡς προεῖπομεν, καὶ καταλήψει· καὶ ἀλλήλων γὰρ τὴν φύσιν ἴσασι πως καὶ ὑπὸ κτίστου ὀρίζονται τέλει· τὰ δὲ σώματα καὶ ἀρχῇ καὶ τέλει καὶ τόπω σωματικῶ καὶ καταλήψει.
Συλλογισμαῖα περὶ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ τοῦ Λόγου καὶ τοῦ Πνεύματος.
Ἄτρεπτον παντελῶς τὸ θεῖον καὶ ἀναλλοίωτον· πάντα γὰρ τῇ προγνώσει τὰ οὐκ ἐφ' ἡμῖν προώρισεν, ἕκαστον κατὰ τὸν ἴδιον καὶ πρέποντα καιρὸν καὶ τόπον. Καὶ κατὰ τοῦτο «Ὁ Πατὴρ οὐδένα κρίνει, τὴν δὲ κρίσιν πᾶσαν δέδωκε τῷ Υἱῷ»· ἔκρινε γὰρ ὁ Πατὴρ δηλονότι καὶ ὁ Υἱὸς ὡς Θεὸς, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον· αὐτὸς δὲ ὁ Υἱὸς ὡς ἄνθρωπος σωματικῶς καταβήσεται καὶ καθιεῖται ἐπὶ θρόνου δόξης –σώματος γὰρ περιγραφοῦ ἢ κατάβασις καὶ ἢ καθέδρα– καὶ κρινεῖ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ. Πάντα ἀπέχει Θεοῦ, οὐ τόπω ἀλλὰ φύσει. Ἐπι ἡμῶν φρόνησις καὶ σοφία καὶ βουλή ὡς ἕξις συμβαίνει καὶ ἀποχωρεῖ, οὐ μὴν ἐπὶ Θεοῦ. Ἐπ' αὐτοῦ γὰρ οὐδὲν γίνεται καὶ ἀπογίνεται· ἀναλλοίωτος γὰρ ἔστι καὶ ἄτρεπτος, καὶ οὐ χρῆ συμβεβηκὸς ἐπ'

σώμα, καὶ ὄχι ἓνα μέρος τῆς μ' ἓνα μέρος του·
δεν περιέχεται σ' αὐτὸ ἀλλὰ το περιέχει, ὅπως ἡ φωτιά το σίδηρο· ὄντας μέσα στο σώμα ενεργεῖ σύμφωνα με τη φύση της. Αυτό βέβαια που περιλαμβάνεται στον τόπο, το χρόνο ἢ την αντίληψη εἶναι περιορισμένο, ἐνῶ ἐκεῖνο που κανένα ἀπ' αὐτὰ δεν το περιέχει εἶναι ἀπεριόριστο.
Ἀπεριόριστο, λοιπόν, εἶναι μόνον το θεῖο, ἐπειδὴ εἶναι χωρὶς ἀρχὴ καὶ τέλος καὶ τα περιέχει ὅλα, χωρὶς νὰ περιέχεται ἀπὸ κανένα. Διότι μόνον αὐτὸ εἶναι ἀκατάληπτο καὶ ἀπροσδιόριστο· κανένα δεν το γνωρίζει, καὶ μόνον αὐτὸ γνωρίζει τον εαυτό του. Ὁ ἄγγελος ὁμῶς καὶ περιορίζεται ἀπὸ το χρόνο –καθὼς ἔχει ἀρχὴ υπάρξεως– καὶ ἀπὸ τον τόπο, ἀν καὶ περιορίζεται νοητῶ, ὅπως εἶπαμε παραπάνω, καὶ με τὴν αντίληψη περιορίζεται. Ὁ ἓνας μάλιστα γνωρίζει κάπως τὴ φύση τοῦ ἄλλου, ἐνῶ ὁ δημιουργὸς τοὺς τα προσδιορίζει πλήρως. Τα σώματα πάλι περιορίζονται ἀπὸ τὴν ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος τοὺς, ἀπὸ τὸ χῶρο που καταλαμβάνουν, καὶ ἀπὸ τὴν αντίληψη.
Συλλογὴ χωρίων γιὰ το Θεό, δηλαδή γιὰ τον Πατέρα, τον Υἱὸ καὶ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα καὶ σχετικὰ με τὸ Λόγο καὶ τὸ Πνεῦμα. Το θεῖο εἶναι τελείως ἀμετάβλητο καὶ ἀναλλοίωτο· διότι ὅλα αὐτὰ που δεν ἐξαρτῶνται ἀπὸ μας τα ἀποφάσισε προηγουμένως με τὴ πρόγνωση τοῦ, το καθένα στον ἰδιαίτερο καὶ κατάλληλο καιρὸ καὶ τόπο. Καὶ σύμφωνα μ' αὐτὸ, «Ὁ Πατέρας δεν κρίνει κανέναν, ἀλλὰ ἔδωσε ὅλη τὴ κρίση στην ἐξουσία τοῦ Υἱοῦ»· διότι εἶναι φανερό ὅτι ἡ κρίση ἀνήκε στον Πατέρα καὶ τον Υἱὸ ὡς Θεὸ καὶ στο Ἅγιο Πνεῦμα. Ὁ ἴδιος μάλιστα ὁ Υἱὸς θα κατέβει στη γῆ, ὡς ἄνθρωπος με σώμα, καὶ θα καθίσει σε ἑνδοξο θρόνο – ἡ κατάβαση καὶ ὁ θρόνος ἀφοροῦν περιορισμένο σώμα– καὶ ἀπὸ κει θα κρίνει ὅλη τὴν οἰκουμένη με δικαιοσύνῃ. Ὅλα ἀπέχουν ἀπὸ το Θεό, ὄχι τοπικά, ἀλλὰ ἀπὸ τὴ φύση τοὺς. Σε μας ἡ σύνεση, ἡ σοφία καὶ ἡ σκέψη υπάρχουν καὶ μας ἐγκαταλείπουν ὡς συνήθεια·

αὐτοῦ λέγειν. Τὸ ἀγαθὸν
ὁ Θεὸς σύνδρομον ἔχει τῆ οὐσίας.
Ὁ ἐπιθυμῶν αἰεὶ τοῦ Θεοῦ, οὗτος ὁρᾷ αὐτόν.
Ἐν πᾶσι γὰρ ἔστιν ὁ
Θεός· τοῦ γὰρ ὄντος ἐξήπται τὰ ὄντα, καὶ οὐκ
ἔστιν εἶναι τι, εἰ μὴ ἐν
τῷ ὄντι τὸ εἶναι ἔχει, ὅτι πᾶσι μὲν ἐγκέκραται
ὁ Θεὸς ὡς συνεχῶν
τὴν φύσιν, τῇ δὲ ἁγία αὐτοῦ σαρκὶ ὁ Θεὸς
Λόγος καθ' ὑπόστασιν
ἠνώθη καὶ κατεμίχθη ἀσυγχύτως πρὸς τὸ
ἡμέτερον. Οὐδεὶς ὁρᾷ τὸν
Πατέρα εἰ μὴ ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα.
Βούλησις καὶ σοφία καὶ δύναμις ὁ Υἱὸς ἔστι
τοῦ Πατρὸς· οὐ γὰρ
λέγειν ἐπὶ Θεοῦ ποιότητα, ἵνα μὴ σύνθετον
αὐτὸν εἴπωμεν ἐξ οὐσίας
καὶ ποιότητος. Ὁ Υἱὸς ἐκ τοῦ Πατρὸς ἔστι καὶ
πάντα, ὅσα ἔχει, ἐξ
αὐτοῦ ἔχει. Διὸ οὐ δύναται ποιεῖν ἀφ' ἑαυτοῦ
οὐδέν· οὐ γὰρ ἔχει
ἰδιάζουσαν ἐνέργειαν παρὰ τὸν Πατέρα.
Ὅτι φύσει ἀόρατος ὁ Θεός, ὁρατὸς ταῖς
ἐνεργείαις γίνεται, ἐκ τῆς
τοῦ κόσμου συστάσεως καὶ κυβερνήσεως
γνωσκόμενος.
Εἰκὼν τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱὸς, καὶ Υἱοῦ τὸ
Πνεῦμα, δι' οὗ ὁ Χριστὸς
ἐνοικίων ἀνθρώπων δίδωσιν αὐτῷ τὸ κατ'
εἰκόνα.
Θεὸς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, μέσον ἀγεννήτου
καὶ γεννητοῦ καὶ δι'
Υἱοῦ τῷ Πατρὶ συναπτόμενον· Πνεῦμα Θεοῦ
λέγεται, Πνεῦμα
Χριστοῦ, νοῦς Χριστοῦ, Πνεῦμα Κυρίου,
αὐτοκύριος, Πνεῦμα
υἰοθεσίας, ἀληθείας, ἐλευθερίας, σοφίας (καὶ
γὰρ ποιητικὸν τούτων
ἀπάντων)· πάντα τῆ οὐσίᾳ πληροῦν, πάντα
συνέχον, πληρωτικὸν
κόσμου κατὰ τὴν οὐσίαν, ἀχώρητον κόσμῳ
κατὰ τὴν δύναμιν.
Θεὸς ἔστιν αἰδῖος οὐσία καὶ ἀπαράλλακτος,
δημιουργικὴ τῶν ὄντων,
εὐσεβεῖ συνειδήσει προσκυνουμένη.
Θεὸς καὶ Πατὴρ ὁ ὢν αἰεὶ ἀγέννητος, ὡς μὴ ἔκ
τινος γεννηθεῖς,
γεννήσας δὲ Υἱὸν συναΐδιον. Θεὸς ἔστιν καὶ ὁ
Υἱός, ὁ ὢν αἰεὶ σὺν τῷ
Πατρὶ, ἀχρόνως καὶ αἰδίως καὶ ἀρρεύστως καὶ
ἀπαθῶς καὶ
ἀδιαστάτως ἐξ αὐτοῦ γεγεννημένος. Θεὸς τὸ

δεν συμβαίνει ὁμως ἔτσι με το Θεό. Γι' Αὐτόν,
τίποτε δεν γίνεται και τίποτε
δεν χάνεται· διότι εἶναι αναλλοίωτος και
αμετάβλητος, και δεν πρέπει να του
αποδίδουμε κάποιο συμβάν. Ο Θεός ἔχει
συνυφασμένο στην ουσία του το αγαθό.
Ὅποιος ἐπιθυμῆ διαρκῶς το Θεό, αὐτός τον βλέπει.
Διότι ο Θεός υπάρχει σε
ὅλα· καθόσον τα κτίσματα εξαρτώνται ἀπό το Θεό
που υπάρχει, και δεν εἶναι
δυνατόν να υπάρχει κάτι, εἰάν δεν εξαρτά την
υπαρξή του ἀπό το Θεό. Ο
Θεός αναμειγνύεται με ὅλα, διότι συγκρατεῖ τη
φύση τους·
και μάλιστα ο Θεός Λόγος ἐνώθη με την ἁγία
σάρκα του υποστατικά
και ἀναμίχθηκε χωρίς συγχώνευση με τη δική μας
φύση. Κανείς δεν βλέπει
τον Πατέρα παρὰ μόνον ο Υἱός και το Πνεῦμα.
Ο Υἱός εἶναι η βούληση, η σοφία και η δύναμη του
Πατέρα. Και δεν πρέπει
ν' ἀποδίδουμε στο Θεό ποιότητα, για να μην τον
θεωρήσουμε σύνθετο, ἀπό
ουσία και ποιότητα. Ο Υἱός προέρχεται ἀπό τον
Πατέρα, και ὅλα, ὅσα ἔχει, τα
ἔχει ἀπ' αὐτόν. Γι' αὐτό και δεν κάνει τίποτε ἀπό
μόνος του· δεν ἔχει
ἰδιαίτερη ἐνέργεια ἀπ' αὐτὴν του Πατέρα.
Ο Θεός εἶναι ἀπό τη φύση του ἀόρατος και γίνεται
ορατός με τις ἐνεργείες
του· αὐτό το γνωρίζουμε ἀπό την κατασκευή και
διακυβέρνηση του κόσμου.
Ο Υἱός εἶναι εικόνα του Πατέρα, το Πνεῦμα του
Υἱοῦ· ὅταν ο Χριστός με το
Πνεῦμα κατοικεῖ μέσα στον ἄνθρωπο, του δίνει το
κατ' εικόνα.
Το Ἅγιο Πνεῦμα εἶναι Θεός, ἐνδιάμεσο του
ἀγεννήτου και του γεννητοῦ·
συνάπτεται με τον Πατέρα μέσω του Υἱοῦ. Λέγεται
Πνεῦμα Θεοῦ, Πνεῦμα
Χριστοῦ, νοῦς Χριστοῦ, Πνεῦμα Κυρίου,
Αυτοκύριος, Πνεῦμα υἰοθεσίας,
ἀληθείας, ἐλευθερίας, σοφίας (διότι τα δημιουργεῖ
ὅλα αὐτά). Εἶναι Πνεῦμα
που τα γεμίζει ὅλα με την ουσία του, ὅλα τα
συνέχει, που μπορεῖ να γεμίσει
τον κόσμο με την ουσία του, ἀλλά στη δύναμή του
δεν χωρά στον κόσμο.
Ο Θεός εἶναι ουσία αἰώνια και ἀμετάβλητη,
δημιουργός των ὄντων· Τον
προσκυνάμε με αισθήματα εὐσεβείας.
Θεός εἶναι και ο Πατέρας, ο οποίος εἶναι αἰώνια

Πνεῦμα τὸ Ἅγιόν ἐστι, δύναμις ἁγιαστική, ἐνυπόστατος, ἐκ τοῦ Πατρὸς ἀδιαστάτως ἐκπορευομένη καὶ ἐν Υἱῷ ἀναπαυομένη, ὁμοούσιος Πατρὶ καὶ Υἱῷ. Λόγος ἐστὶν ὁ οὐσιωδῶς τῷ Πατρὶ αἰὶ συμπαρών. Λόγος πάλιν ἐστὶ καὶ ἡ φυσικὴ τοῦ νοῦ κίνησις, καθ' ἣν κινεῖται καὶ νοεῖ καὶ λογίζεται οἶονεὶ φῶς αὐτοῦ ὦν καὶ ἀπαύγασμα. Λόγος πάλιν ἐστὶν ὁ ἐνδιάθετος, ὁ ἐν καρδίᾳ λαλούμενος. Καὶ πάλιν λόγος ἐστὶν ἄγγελος νοήματος. Ὁ μὲν οὖν Θεὸς Λόγος οὐσιώδης τέ ἐστι καὶ ἐνυπόστατος, οἱ δὲ λοιποὶ τρεῖς λόγοι δυνάμεις εἰσὶ τῆς ψυχῆς οὐκ ἐν ἰδίᾳ ὑποστάσει θεωρούμενοι· ὦν ὁ μὲν πρῶτος τοῦ νοῦ φυσικόν ἐστι γέννημα ἐξ αὐτοῦ αἰὶ φυσικῶς πηγαζόμενον, ὁ δεῦτερος δὲ λέγεται ἐνδιάθετος, ὁ δὲ τρίτος προφορικός. Τὸ πνεῦμα νοεῖται πολλαχῶς· Τὸ Ἅγιον Πνεῦμα. Λέγονται δὲ καὶ αἱ δυνάμεις τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου πνεύματα· πνεῦμα καὶ ὁ ἄγγελος ὁ ἀγαθός· πνεῦμα καὶ ὁ δαίμων· πνεῦμα καὶ ἡ ψυχὴ· ἔστι δέ, ὅτε καὶ ὁ νοῦς πνεῦμα λέγεται· πνεῦμα καὶ ὁ ἄνεμος· πνεῦμα καὶ ὁ ἄηρ.

αγέννητος· διότι δεν προήλθε ἀπὸ κάποιου, ἀλλὰ γέννησε τον Υἱό συναιώνιο. Θεός εἶναι καὶ ὁ Υἱός, που εἶναι πάντα με τον Πατέρα καὶ γεννήθηκε ἀπ' Αὐτόν εκτός χρόνου, χωρίς μεταβολή ἢ πάθος ἢ χωρισμό ἀπ' Αὐτόν. Θεός εἶναι καὶ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα, ἁγιαστικὴ δύναμη, ἐνυπόστατη, που ἐκπορεύεται ἀπὸ τον Πατέρα χωρίς ν' ἀπομακρύνεται ἀπ' Αὐτόν· ἀναπαύεται στον Υἱό καὶ ἔχει την ἴδια οὐσία με τον Πατέρα καὶ τον Υἱό. Ὁ Λόγος εἶναι αὐτός που βρίσκεται πάντοτε κατ' οὐσίαν με τον Πατέρα. Λόγος, ἐπίσης, εἶναι ἡ φυσικὴ κίνησις του νοῦ, σύμφωνα με την ὁποία κινεῖται, σκέφτεται καὶ συλλογίζεται, σαν να εἶναι τὸ φῶς καὶ ἡ λάμψη του. Λόγος εἶναι ἀκόμη ὁ ἐνδιάθετος, που λαλεῖται μέσα στην καρδιά. Τέλος, λόγος εἶναι αὐτός που μεταδίδει τὴ σκέψη. Συμπερασματικά, ὁ Θεός Λόγος ἔχει οὐσία καὶ ὑπόσταση, ἐνῶ οἱ υπόλοιποι τρεῖς λόγοι ἀποτελοῦν δυνάμεις τῆς ψυχῆς, χωρίς να ἔχουν ἰδιαίτερη ὑπόσταση. Ἀπ' αὐτούς, ὁ πρῶτος εἶναι γέννημα του νοῦ καὶ προέρχεται ἀπὸ τὴ φύση του, ὁ δεῦτερος λέγεται ἐνδιάθετος καὶ ὁ τρίτος προφορικός. Ἡ λέξη πνεῦμα ἔχει πολλές σημασίες. Σημαίνει τὸ Ἅγιο Πνεῦμα. Πνεύματα λέγονται καὶ οἱ δυνάμεις του Ἁγίου Πνεύματος· πνεῦμα ἀκόμη εἶναι καὶ ὁ ἀγαθός ἄγγελος· πνεῦμα εἶναι καὶ ὁ διάβολος· πνεῦμα καὶ ἡ ψυχὴ· κάποτε πνεῦμα λέγεται καὶ ὁ νοῦς· πνεῦμα εἶναι καὶ ὁ ἄνεμος καὶ ὁ ἀέρας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 14. Τὰ ἰδιώματα τῆς θείας φύσεως
Τὸ ἄκτιστον, τὸ ἄναρχον, τὸ ἀθάνατον καὶ ἀπέραντον καὶ αἰώνιον, τὸ ἄυλον, τὸ ἀγαθόν, τὸ δημιουργικόν, τὸ δίκαιον, τὸ φωτιστικόν, τὸ ἄτρεπτον, τὸ ἀπαθές, τὸ ἀπερίγραφτον, τὸ ἀχώρητον, τὸ ἀπερίοριστον, τὸ ἀόριστον, τὸ ἀσώματον, τὸ ἀόρατον, τὸ ἀπερινόητον, τὸ ἀνευδές, τὸ αὐτοκρατέξ καὶ αὐτεξούσιον, τὸ παντοκρατορικόν, τὸ ζωοδοτικόν, τὸ παντοδύναμον,

Τὰ ἰδιώματα τῆς θείας φύσεως.
Ἰδιώματα τῆς θείας φύσεως εἶναι τὸ ἀκτιστό, τὸ ἀναρχό, τὸ ἀφθαρτό, τὸ ἀθάνατο, ἀπειρο καὶ αἰώνιο, τὸ ἀγαθό, τὸ δημιουργικό, τὸ δίκαιο, τὸ φωτιστικό, τὸ ἀμετάβλητο, τὸ ἀπαθές, τὸ ἀπερίγραφο, τὸ ἀχώρητο, τὸ ἀπερίοριστο, τὸ ἀόριστο, τὸ ἀσώματο, τὸ ἀόρατο, τὸ ἀκατανόητο, ἡ ἰδιότητα να μην ἔχει καμία ἀνάγκη, τὸ αὐτοκυριαρχικό καὶ αὐτεξούσιο, τὸ ἐξουσιαστικό του σύμπαντος, τὸ ζωοποιό, τὸ παντοδύναμο, τὸ ἀπειροδύναμο, τὸ ἁγιαστικό καὶ μεταδοτικό, ἡ

τὸ ἀπειροδύναμον, τὸ ἁγιαστικὸν καὶ μεταδοτικόν, τὸ περιέχειν καὶ συνέχειν τὰ σύμπαντα καὶ πάντων προνοεῖσθαι· πάντα ταῦτα καὶ τοιαῦτα φύσει ἔχει οὐκ ἄλλοθεν εἰληφυῖα, ἀλλ' αὐτὴ μεταδιδούσα παντὸς ἀγαθοῦ τοῖς οἰκείοις ποιήμασι κατὰ τὴν ἐκάστου δεκτικὴν δύναμιν.

Ἡ ἐν ἀλλήλαις τῶν ὑποστάσεων μονὴ τε καὶ ἴδρυσις· ἀδιάστατοι γὰρ αὐταὶ καὶ ἀνεκφοίτητοι ἀλλήλων εἰσίν, ἀσύγχυτον ἔχουσαι τὴν ἐν ἀλλήλαις περιχώρησιν, οὐχ ὥστε συναλείφεσθαι ἢ συγχεῖσθαι, ἀλλ' ὥστε ἔχεσθαι ἀλλήλων. Υἱὸς γὰρ ἐν Πατρὶ καὶ Πνεύματι, καὶ Πνεῦμα ἐν Πατρὶ καὶ Υἱῷ, καὶ Πατὴρ ἐν Υἱῷ καὶ Πνεύματι, μηδεμίᾳ γινομένης συναλοιφῆς ἢ συμφύσεως ἢ συγχύσεως. Καὶ τὸ ἐν καὶ ταυτὸν τῆς κινήσεως· ἐν γὰρ ἕξαλμα καὶ μία κίνησις τῶν τριῶν ὑποστάσεων, ὅπερ ἐπὶ τῆς κτιστῆς φύσεως θεωρηθῆναι ἀδύνατον.

Καὶ ὅτι ἡ θεία ἔλλαμψις καὶ ἐνέργεια μία οὐσα καὶ ἀπλή καὶ ἀμερῆς καὶ ἀγαθοειδῶς ἐν τοῖς μεριστοῖς ποικιλλομένη καὶ τούτοις πᾶσι τὰ τῆς οἰκείας φύσεως συστατικὰ νέμουςα μένει ἀπλή, πληθυνομένη μὲν ἐν τοῖς μεριστοῖς ἀμερίστως καὶ τὰ μεριστὰ πρὸς τὴν ἑαυτῆς ἀπλότητα συνάγουσα καὶ ἐπιστρέφουσα – πάντα γὰρ αὐτῆς ἐφίεται καὶ ἐν αὐτῇ ἔχει τὴν ὑπαρξιν— καὶ αὐτῇ τοῖς πᾶσι τὸ εἶναι καθὼς ἔχει φύσεως μεταδίδωσι· καὶ αὐτὴ ἐστὶ τῶν ὄντων τὸ εἶναι καὶ τῶν ζώντων ἢ ζωῆ καὶ τῶν λογικῶς ὄντων ὁ λόγος καὶ τῶν νοερῶς ὄντων ἢ νόησις, αὐτὴ ὑπὲρ νοῦν οὐσα καὶ ὑπὲρ λόγον καὶ ὑπὲρ ζωὴν καὶ ὑπὲρ οὐσίαν.

Ἔτι δὲ καὶ τὸ διὰ πάντων διήκειν ἀμιγῶς, δι' αὐτῆς δὲ οὐδέν. Ἔτι καὶ τὸ ἀπλή γνώσει γινώσκειν τὰ πάντα καὶ πάντα τῷ θεῷ καὶ παντεποπτικῶ καὶ αὐτῷ αὐτῆς ὄμματι ἀπλῶς καθορᾶν, τὰ τε ἐνεστῶτα τὰ τε παρεληλυθότα καὶ τὰ μέλλοντα πρὶν γενέσεως

ιδιότητα να περιέχει και συγκρατεῖ τα σύμπαντα και να προνοεῖ για όλα. Όλα αυτά και τα παρόμοια η θεότητα τα ἔχει ἀπὸ τὴ φύση τῆς, χωρὶς να τα ἔχει λάβει ἀπὸ αλλοῦ.

Ἀπεναντίας, ἡ ἴδια ἡ θεότητα μεταδίδει κάθε αγαθὸ στα δημιουργήματά τῆς, ἀνάλογα με τὴ δεκτικὴ ἰκανότητα του καθένα. Ἰδίωμα τῆς θεότητος εἶναι ἡ ἀμοιβαία παραμονὴ καὶ διαμονὴ τῶν θείων ὑποστάσεων· διότι εἶναι ἀχώριστες μεταξύ τους χωρὶς να λείπει ἡ μία ἀπὸ τὴν ἄλλη· ἔχουν τὴν ἀλληλοπεριχώρησή τους ἀσύγχυτη, ὥστε οὔτε να συγχωνεύονται οὔτε να συγχέονται, ἀλλὰ να εἶναι σε ἀρμονία μεταξύ τους. Ὁ Υἱὸς δηλαδὴ εἶναι με τὸν Πατέρα καὶ τὸ Πνεῦμα, τὸ Πνεῦμα με τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸ καὶ ὁ Πατέρας με τὸν Υἱὸ καὶ τὸ Πνεῦμα, χωρὶς να συμβαίνει καμιά συγχώνευση ἢ ἀνάμειξη ἢ σύγχυση. Ἰδίωμα τῆς θεότητος ἐπίσης εἶναι ἡ ἐνότητα καὶ ταυτότητα τῆς κινήσεως· γίνεται, δηλαδὴ, μία ἐξόρμησις καὶ μία κίνησις τῶν τριῶν ὑποστάσεων, κάτι που δεν μπορεί να παρατηρηθεῖ στὴν κτιστὴ φύση.

Και ἀκόμη, ἡ θεία ἀκτινοβολία καὶ ἐνέργεια εἶναι μία, ἀπλή καὶ ἀδιαίρετη· προσφέρει πολλὰ αγαθὰ στα κτιστά που διαιροῦνται· και, ἐνὼ μοιράζει σ' ὅλα τα συστατικὰ τῆς φύσεώς τους, ἡ ἴδια παραμένει ἀπλή· μοιράζει τὸν εαυτὸ τῆς σε πολλὰ χωρὶς να διαιρεῖται ἡ ἴδια· συγκεντρώνει καὶ ἐπαναφέρει τα διαιρεμένα στὴ δικὴ τῆς ἀπλότητα – διότι ὅλα τα ὄντα τὴν ποθοῦν καὶ οφείλουν τὴν ὑπαρξὴ τους σ' αὐτὴν— καὶ αὐτὴ μεταδίδει σε ὅλα τὴν ὑπαρξὴ ἀνάλογα με τὴ φύση τους· ἐτσι ἡ θεότητα ἀποτελεῖ τὴν ὑπαρξὴ για τα ὄντα, τὴ ζωὴ για τα ζωντανά, τὴ λογικὴ για τα λογικά καὶ τὸ νοῦ για τα νοερά· ἡ ἴδια βέβαια εἶναι πέρα καὶ πάνω ἀπὸ τὸ νοῦ, τὸ λόγο, τὴ ζωὴ καὶ τὴ φύση.

Ἰδίωμα τῆς ἀκόμῃ εἶναι ὅτι περνά μέσα ἀπ' ὅλα τα ὄντα, ἐνὼ ἀπ' αὐτὴν δεν περνά κανένα ὄν. Ἐπίσης, ὅτι γνωρίζει τα πάντα με ἀπλή γνώση· ὅλα τα βλέπει με ἀπλό τρόπο, με τὸ θεῖο, παντεποπτικὸ καὶ αὐλο βλέμμα τῆς· βλέπει

αὐτῶν· τὸ ἀναμάρτητον καὶ ἀφιέναι ἁμαρτίας
καὶ σώζειν· καὶ ὅτι
πάντα μὲν, ὅσα θέλει, δύναται, οὐχ ὅσα δὲ
δύναται, θέλει· δύναται
γὰρ ἀπολέσαι τὸν κόσμον, οὐ θέλει δέ.

τα παρόντα, τα παρελθόντα και τα μέλλοντα
προτού να συμβούν. Ιδίωμά της,
επίσης, είναι η αναμαρτησία, η συγχώρεση των
αμαρτιών και η σωτηρία. Και
ακόμη, ότι μπορεί να πετύχει όλα όσα θέλει, αλλά
δεν θέλει να κάνει όσα
μπορεί· μπορεί, για παράδειγμα, να καταστρέψει
τον κόσμο, αλλά δεν το θέλει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 15. Περί αἰῶνος
Αὐτὸς τοὺς αἰῶνας ἐποίησεν, ὁ ὑπάρχων πρὸ
τῶν αἰῶνων, πρὸς
ὃν φησιν ὁ θεῖος Δαβὶδ· «Ἀπὸ τοῦ αἰῶνος καὶ
ἕως τοῦ αἰῶνος σὺ εἶ».·
Καὶ ὁ θεῖος ἀπόστολος· «Δι' οὗ καὶ τοὺς
αἰῶνας ἐποίησε».·
Χρὴ τοίνυν γινώσκειν, ὅτι τὸ τοῦ αἰῶνος
ὄνομα πολύσημόν ἐστι·
πλείστα γὰρ σημαίνει. Αἰὼν γὰρ λέγεται καὶ ἡ
ἐκάστου τῶν
ἀνθρώπων ζωὴ. Λέγεται πάλιν αἰὼν καὶ ὁ τῶν
χιλίων ἐτῶν χρόνος.
Πάλιν λέγεται αἰὼν ὅλος ὁ παρῶν βίος, καὶ
αἰὼν ὁ μέλλων, ὁ μετὰ
τὴν ἀνάστασιν, ὁ ἀτελεύτητος. Λέγεται πάλιν
αἰὼν, οὐ χρόνος, οὐδὲ
χρόνου τι μέρος ἡλίου φορᾶ καὶ δρόμῳ
μετρούμενον, ἤγουν δι'
ἡμερῶν καὶ νυκτῶν συνιστάμενον, ἀλλὰ τὸ
συμπαρεκτεινόμενον τοῖς
αἰδίοις οἶόν τι χρονικὸν κίνημα καὶ διάστημα.
Ὅπερ γὰρ τοῖς ὑπὸ
χρόνον ὁ χρόνος, τοῦτο τοῖς αἰδίοις ἐστὶν
αἰὼν.
Λέγονται μὲν οὖν ἑπτὰ αἰῶνες τοῦ κόσμου
τούτου, ἤγουν ἀπὸ τῆς
οὐρανοῦ καὶ γῆς κτίσεως μέχρι τῆς κοινῆς τῶν
ἀνθρώπων
συντελείας τε καὶ ἀναστάσεως. Ἔστι μὲν γὰρ
συντέλεια μερικὴ ὁ
ἐκάστου θάνατος· ἔστι δὲ καὶ κοινὴ καὶ
παντελῆς συντέλεια, ὅτε
μέλλει ἡ κοινὴ γίνεσθαι τῶν ἀνθρώπων
ἀνάστασις. Ὁγδοὸς δὲ αἰὼν
ὁ μέλλων.
Πρὸ δὲ τῆς τοῦ κόσμου συστάσεως, ὅτε οὐδὲ
ἡλῖος ἦν διαιρῶν ἡμέραν
ἀπὸ νυκτός, οὐκ ἦν αἰὼν μετρητός, ἀλλὰ τὸ
συμπαρεκτεινόμενον
τοῖς αἰδίοις, οἶόν τι χρονικὸν κίνημα καὶ
διάστημα· καὶ κατὰ μὲν
τοῦτο εἰς αἰὼν ἐστι, καθὼ καὶ λέγεται ὁ Θεὸς

Για τον αἰῶνα.
Αὐτός, που ὑπάρχει πριν ἀπὸ το χρόνο,
δημιούργησε τους αἰῶνες· προς
αὐτὸν λέει ο προφήτης Δαβίδ· «Πριν ἀπὸ τους
αἰῶνες καὶ ἕως το τέλος τους
εσύ ὑπάρχεις».· Καὶ ο θεῖος ἀπόστολος λέει· «Με
Αὐτὸν δημιούργησε τους
αἰῶνες».·
Πρέπει, λοιπὸν, να γνωρίζουμε ὅτι το ὄνομα του
αἰῶνα εἶναι πολύσημο·
δηλαδή, ἔχει πολλές σημασίες. Αἰῶνας ονομάζεται
ἡ ζωὴ κάθε ἀνθρώπου·
επίσης, αἰῶνας λέγεται καὶ ο χρόνος χιλίων ἐτῶν.
Ακόμη αἰῶνα καλούμε
ὄλο τον παρόντα βίῳ, ἀλλὰ καὶ την αἰώνια
μέλλουσα ζωὴ, που εἶναι μετὰ
την ἀνάσταση. Τέλος, αἰῶνας λέγεται ὄχι ο χρόνος,
οὔτε κάποιο διάστημα του
χρόνου που μετριέται με την κίνηση καὶ την τροχιά
του ἡλίου, που
συνίσταται ἀπὸ ημερόνυχτα, ἀλλὰ ἡ κίνηση καὶ το
διάστημα του χρόνου
που παρατείνεται μαζί με τα αἰώνια. Ὅ,τι δηλαδή
εἶναι ο χρόνος γι' αὐτὰ που
εξαρτῶνται ἀπὸ το χρόνο, αὐτὸ εἶναι ο αἰῶνας για
τα αἰώνια.
Αναφέρονται βέβαια ἑπτὰ αἰῶνες αὐτοῦ του
κόσμου, ἀπὸ τότε δηλαδή που
δημιουργήθηκε ο ουρανὸς καὶ ἡ γῆ μέχρι το κοινὸ
τέλος καὶ την κοινὴ
ἀνάσταση των ἀνθρώπων. Διότι ὑπάρχει καὶ
ατομικὸ τέλος, ο θάνατος του
κάθε ἀνθρώπου· ὑπάρχει ἐπίσης καὶ κοινὸ καὶ
γενικὸ τέλος, ὅταν θα γίνῃ
ἡ κοινὴ ἀνάσταση ὅλων των ἀνθρώπων. Γι' αὐτό,
ὀγδοὸς αἰῶνας εἶναι ο
μελλοντικός.
Πριν ἀκόμη ἀπὸ τη δημιουργία του κόσμου, ὅταν
δεν υπήρχε οὔτε ο ἡλῖος
που χωρίζει την ἡμέρα ἀπὸ τη νύχτα, δεν υπήρχε
αἰῶνας που να μπορεί να
μετρηθεῖ, ἀλλὰ υπήρχε αὐτὸ που παρατείνεται μαζί
με τα αἰώνια, σαν κάποια

αιώνιος, ἀλλὰ καὶ
προαιώνιος. Καὶ αὐτὸν γὰρ τὸν αἰῶνα αὐτὸς
ἐποίησε· μόνος γὰρ
ἄναρχος ὧν ὁ Θεὸς πάντων αὐτὸς ἐστὶ
ποιητῆς, τῶν τε αἰώνων καὶ
πάντων τῶν ὄντων. Θεὸν δὲ εἰπὼν δῆλον, ὅτι
τὸν Πατέρα λέγω καὶ
τὸν μονογενῆ αὐτοῦ Υἱόν, τὸν Κύριον ἡμῶν
Ἰησοῦν Χριστόν, καὶ τὸ
Πνεῦμα αὐτοῦ τὸ Πανάγιον, τὸν ἕνα Θεὸν
ἡμῶν.
Λέγονται δὲ αἰῶνες αἰώνων, καθότι καὶ οἱ τοῦ
παρόντος κόσμου
ἐπτὰ αἰῶνες πολλοὺς αἰῶνας, ἤγουν ζωᾶς
ἀνθρώπων περιέχουσι,
καὶ ὁ αἰὼν ὁ εἰς πάντων τῶν αἰώνων ἐστὶ
περιεκτικός. Καὶ αἰὼν
αἰῶνος λέγεται ὁ νῦν καὶ ὁ μέλλον. Αἰώνιος
δὲ ζωὴ καὶ αἰώνιος
κόλασις τὸ ἀτελεύτητον τοῦ μέλλοντος
αἰῶνος δηλοῖ. Οὐδὲ γὰρ
μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἡμέραις καὶ νυξίν ὁ
χρόνος ἀριθμηθήσεται· ἔσται
δὲ μᾶλλον μία ἡμέρα ἀνέσπερος, τοῦ ἡλίου
τῆς δικαιοσύνης τοῖς
δικαίοις φαιδρῶς ἐπιλάμποντος, τοῖς δὲ
ἁμαρτωλοῖς νύξ βαθεῖα
ἀπέραντος. Πῶς τοίνυν ὁ τῶν χιλίων ἐτῶν τῆς
ὠριγενιαστικῆς
ἀποκαταστάσεως ἀριθμηθήσεται χρόνος;
Πάντων οὖν τῶν αἰώνων
εἰς ποιητῆς ἐστίν, ὁ Θεὸς, ὁ καὶ τὰ σύμπαντα
δημιουργήσας,
ὁ ὑπάρχων πρὸ τῶν αἰώνων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 16. Περί δημιουργίας
Ἐπεὶ οὖν ὁ ἀγαθὸς καὶ υπεράγαθος Θεὸς οὐκ
ἠρκέσθη τῇ ἑαυτοῦ
θεωρίᾳ, ἀλλ' ὑπερβολῇ ἀγαθότητος εὐδόκησε
γενέσθαι τινὰ τὰ
εὐεργετηθόμενα καὶ μεθέξοντα τῆς αὐτοῦ
ἀγαθότητος, ἕκ τοῦ μὴ
ὄντος εἰς τὸ εἶναι παράγει καὶ δημιουργεῖ τὰ
σύμπαντα, ἀόρατά τε
καὶ ὀρατά, καὶ τὸν ἐξ ὀρατοῦ καὶ ἀόρατου
συγκείμενον ἄνθρωπον.
Κτίζει δὲ ἐννοῶν, καὶ τὸ ἐννόημα ἔργον
ὑφίσταται Λόγω
συμπληρούμενον καὶ Πνεύματι τελειούμενον.

κίνηση καὶ διάστημα του χρόνου· καὶ σύμφωνα μ'
αὐτὸ
υπάρχει ἕνας αἰώνας· γι' αὐτὸ καὶ ὁ Θεὸς λέγεται
αἰώνιος ἀλλὰ καὶ
προαιώνιος. Διότι ὁ ἴδιος δημιούργησε καὶ τὸν
αἰῶνα. Ἐπειδὴ ὁ Θεὸς εἶναι
ὁ μόνος ἀναρχος, εἶναι ὁ ἴδιος δημιουργὸς ὅλων,
καὶ τῶν αἰώνων καὶ ὅλων
τῶν ὄντων. Ὄταν λέω «Θεός», εἶναι φανερό ὅτι
ἐννοῶ τὸν Πατέρα καὶ τὸ
μονογενῆ τοῦ Υἱοῦ, τὸν Κύριό μας Ἰησοῦ Χριστό,
καὶ τὸ Πανάγιο Πνεῦμα του,
τὸν ἕνα Θεό μας.
Λέγονται ἐπίσης «αἰῶνες αἰώνων», ἐπειδὴ οἱ ἐπτὰ
αἰῶνες τοῦ παρόντος
κόσμου περιλαμβάνουν πολλοὺς αἰῶνες, δηλαδή
ζωὴς τῶν ἀνθρώπων καὶ
ἐπειδὴ ὁ ἕνας αἰώνας εἶναι περιεκτικός ὅλων τῶν
αἰώνων. Καὶ ονομάζεται
«αἰώνας αἰῶνα» ὁ τωρινὸς καὶ ὁ μελλοντικός
αἰώνας. Ἡ φράση πάλι «αιώνια
ζωὴ» καὶ «αιώνια κόλαση» δείχνει τὸ ἀτελείωτο
τοῦ μελλοντικοῦ αἰῶνα.
Διότι, μετὰ τὴν ἀνάστασι, ὁ χρόνος δεν θα
αριθμεῖται με ἡμέρες καὶ νύχτες·
θα εἶναι μᾶλλον μια ἀνέσπερη ἡμέρα, ὅπου ὁ ἡλῖος
τῆς δικαιοσύνης θα
καταλάμπει ευχάριστα τοὺς δίκαιους, ἐνὸς βαθείᾳ
καὶ ἀπέραντη νύχτα θα
ισχύει γιὰ τοὺς ἁμαρτωλοὺς. Πῶς, λοιπόν, θα
μετρηθεῖ τὸ χρονικὸ διάστημα
τῶν χιλίων ἐτῶν γιὰ τὴν ἀποκατάστασι που εἶπε ὁ
Ωριγένης; Ἐπομένως, ἕνας
δημιουργὸς ὑπάρχει γιὰ τοὺς αἰῶνες, ὁ Θεός, ὁ
ὁποῖος δημιούργησε καὶ τὰ
σύμπαντα καὶ ὑπάρχει προαιώνια.

Για τὴν Δημιουργία
Ἐπειδὴ, λοιπόν, ὁ ἀγαθὸς καὶ υπεράγαθος Θεὸς δεν
επαναπαύθηκε στὴ
θεωρία τοῦ ἑαυτοῦ του, ἀλλὰ ἀπὸ υπερβολικὴ
ἀγαθότητα θέλησε νὰ
δημιουργηθοῦν ὀρισμένα δημιουργήματα που θα
εὐεργετηθοῦν καὶ θα
μετάσχουν στὴν ἀγαθότητα του· γι' αὐτὸ, παράγει
καὶ δημιουργεῖ
ἐκ τοῦ μηδενὸς τὰ σύμπαντα, ὀρατά καὶ ἀόρατα·
δημιουργεῖ, ἐπίσης,
καὶ τὸν ἄνθρωπο που ἀποτελεῖται καὶ ἀπὸ ὀρατὴ
καὶ ἀπὸ ἀόρατη φύση.
Μόλις συλλαμβάνει τὴν ἰδέα, αὐτόματα
δημιουργεῖ· καὶ ἡ σκέψις του γίνεται

	<p>πράξη, που την ολοκληρώνει ο Λόγος και την τελειοποιεί το Πνεύμα.</p>
<p>ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 17. Περί ἀγγέλων Αὐτὸς τῶν ἀγγέλων ἐστὶ ποιητῆς καὶ Δημιουργός, ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παραγαγὼν αὐτούς, κατ' οἰκείαν εἰκόνα κτίσας αὐτούς φύσιν ἀσώματον, οἷόν τι πνεῦμα ἢ πῦρ ἄυλον, ὡς φησιν ὁ θεῖος Δαυίδ· «Ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα καὶ τοὺς λειτουργοὺς αὐτοῦ πυρὸς φλόγα», τὸ κοῦφον καὶ διάπυρον καὶ θερμὸν καὶ τομώτατον καὶ ὀξύ περὶ τὴν θεῖαν ἔφεσιν τε καὶ λειτουργίαν διαγράφων καὶ τὸ ἀνωφερές αὐτῶν καὶ πάσης ὑλικῆς ἐννοίας ἀπηλλαγμένον. Ἄγγελος τοίνυν ἐστὶν οὐσία νοερά, ἀεικίνητος, αὐτεξούσιος, ἀσώματος, Θεῶν λειτουργοῦσα, κατὰ χάριν ἐν τῇ φύσει τὸ ἀθάνατον εἰληφύϊα, ἥς οὐσίας τὸ εἶδος καὶ τὸν ὄρον μόνος ὁ Κτίστης ἐπίσταται. Ἀσώματος δὲ λέγεται καὶ ἄυλος, ὅσον πρὸς ἡμᾶς· πᾶν γὰρ συγκρινόμενον πρὸς Θεὸν τὸν μόνον ἀσύγκριτον παχύ τε καὶ ὑλικὸν εὐρίσκεται· μόνον γὰρ ὄντως ἄυλον τὸ θεῖόν ἐστὶ καὶ ἀσώματον. Ἔστι τοίνυν φύσις λογικὴ νοερά τε καὶ αὐτεξούσιος, τρεπτὴ κατὰ γνώμην, ἥτοι ἐθελότρεπτος· πᾶν γὰρ κτιστὸν καὶ τρεπτόν, μόνον δὲ τὸ ἄκτιστον ἄτρεπτον. Καὶ πᾶν λογικὸν αὐτεξούσιον. Ὡς μὲν οὖν λογικὴ καὶ νοερὰ αὐτεξούσιός ἐστιν· ὡς δὲ κτιστὴ τρεπτὴ, ἔχουσα ἐξουσίαν καὶ μένειν καὶ προκόπτειν ἐν τῷ ἀγαθῷ καὶ ἐπὶ τὸ χεῖρον τρέπεσθαι. Ἀνεπίδεκτος μετανοίας, ὅτι καὶ ἀσώματος· ὁ γὰρ ἄνθρωπος διὰ τὴν τοῦ σώματος ἀσθένειαν τῆς μετανοίας ἔτυχεν. Ἀθάνατος οὐ φύσει, ἀλλὰ χάριτι· πᾶν γὰρ τὸ ἀρξάμενον καὶ τελευτᾷ κατὰ φύσιν. Μόνος δὲ ὁ Θεὸς αἰεὶ ὢν, μᾶλλον δὲ καὶ ὑπὲρ τὸ αἰεὶ· οὐχ ὑπὸ χρόνον γάρ, ἀλλ' ὑπὲρ χρόνον ὁ τῶν χρόνων ποιητῆς. Φῶτα δευτέρα νοερὰ ἐκ τοῦ πρώτου καὶ</p>	<p>Για τους αγγέλους. Ο ίδιος είναι κτίστης και δημιουργός των αγγέλων, τους οποίους έφερε στην ύπαρξη από το μηδέν, και τους έκαμε σύμφωνα με τη δική του εικόνα να είναι ασώματη φύση, σαν κάποιος άνεμο ή άύλη φωτιά, όπως το λέει ο θεός Δαβίδ: «Αυτός που κάνει τους αγγέλους ασώματα πνεύματα και τους λειτουργούς του σαν φλόγα φωτιάς»· έτσι περιγράφει την ευκινησία, τη φλογερότητα, τη θερμότητα, τη διεισδυτικότητα και την ταχύτητά τους στον πόθο και τη διακονία του Θεού, καθώς και την προσήλωσή τους προς τα άνω και την απομάκρυνση από κάθε υλική φροντίδα. Ο άγγελος, λοιπόν, είναι νοερή ουσία, αεικίνητη, αυτεξούσια, ασώματη, που διακονεί το Θεό και έλαβε κατά χάριν στη φύση της την αθανασία· τη μορφή και την κατάσταση αυτής της υπάρξεως μόνον ο δημιουργός της γνωρίζει. Σε σχέση με μας είναι ασώματη και άύλη· αλλά, κάθε τι που συγκρίνεται με τον μόνο ασύγκριτο Θεό είναι παχύ και υλικό· διότι, μόνο το θείο είναι όντως άύλο και ασώματο. Ο άγγελος, λοιπόν, είναι φύση λογική, νοερή και αυτεξούσια, μεταβλητή στην προαίρεση, δηλαδή στη θέληση· διότι κάθε κτιστό είναι και μεταβλητό, ενώ μόνο το άκτιστο είναι αμετάβλητο. Κάθε λογικό επίσης είναι και αυτεξούσιο. (Ο άγγελος), λοιπόν, σαν λογική και νοερή φύση είναι αυτεξούσιος· σαν κτιστή φύση είναι μεταβλητή, έχοντας τη δυνατότητα και να διατηρείται και να προοδεύει στο αγαθό αλλά και να πηγαίνει προς το χειρότερο. (Ο άγγελος) δεν έχει τη δυνατότητα να μετανοήσει, διότι είναι και ασώματος. Αντίθετα ο άνθρωπος, εξαιτίας της αδυναμίας του σώματός του, μπορεί να μετανοήσει. Είναι αθάνατος κατά χάριν και όχι από τη φύση του· διότι ό,τι έχει αρχή έχει και τέλος, σύμφωνα με τους νόμους της φύσεως. Και μόνον ο Θεός είναι αιώνιος και μάλιστα πέρα από τους αιώνες· διότι ο δημιουργός</p>

ἀνάρχου φωτὸς τὸν
φωτισμὸν ἔχοντα, οὐ γλώσσης καὶ ἀκοῆς
δεόμενα, ἀλλ' ἄνευ λόγου
προφορικοῦ μεταδιδόντα ἀλλήλοις τὰ ἴδια
νοήματα καὶ βουλήματα.
Διὰ τοῦ Λόγου τοίνυν ἐκτίσθησαν πάντες οἱ
ἄγγελοι καὶ ὑπὸ τοῦ
Ἁγίου Πνεύματος διὰ τοῦ ἁγιασμοῦ
ἐτελειώθησαν, κατ' ἀναλογίαν
τῆς ἀξίας καὶ τῆς τάξεως τοῦ φωτισμοῦ καὶ
τῆς χάριτος μετέχοντες.
Περιγραπτοὶ εἰσιν· ὅτε γάρ εἰσιν ἐν τῷ
οὐρανῷ, οὐκ εἰσιν ἐν τῇ γῆ,
καὶ εἰς τὴν γῆν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἀποστελλόμενοι
οὐκ ἐναπομένουσιν ἐν
τῷ οὐρανῷ. Οὐ περιορίζονται δὲ ὑπὸ τειχῶν
καὶ θυρῶν καὶ
κλειθρῶν καὶ σφραγίδων· ἄοριστοι γάρ εἰσιν.
Ἀορίστους δὲ λέγω,
οὐ γάρ, καθότι εἰσιν, ἐπιφαίνονται τοῖς ἀξίοις,
οἷς ὁ Θεὸς φαίνεσθαι
αὐτοὺς θελήσει, ἀλλ' ἐν μετασχηματισμῷ,
καθὼς δύνανται οἱ
ὄρωντες ὄραν. Ἀόριστον γάρ ἐστι φύσει καὶ
κυρίως μόνον τὸ
ἄκτιστον· πᾶν γὰρ κτίσμα ὑπὸ τοῦ κτίσαντος
αὐτὸ Θεοῦ ὀρίζεται.
Ἐξῶθεν τῆς οὐσίας τὸν ἁγιασμὸν ἐκ τοῦ
Ἁγίου Πνεύματος ἔχοντες,
διὰ τῆς θείας χάριτος προφητεύοντες, μὴ
γάμου χρήζοντες,
ἐπειδήπερ μὴ εἰσι θνητοί.
Νόες δὲ ὄντες ἐν νοητοῖς καὶ τόποις εἰσίν, οὐ
σωματικῶς
περιγραφόμενοι· οὐ γὰρ σωματικῶς κατὰ
φύσιν σχηματίζονται, οὐδὲ
τριχῆ εἰσι διαστατοί, ἀλλὰ τῷ νοητῶς
παρεῖναι καὶ ἐνεργεῖν, ἔνθα
ἂν προσταχθῶσι, καὶ μὴ δύνασθαι κατὰ
ταύτῃ ὡς κἀκεῖσε εἶναι καὶ
ἐνεργεῖν.
Εἴτε ἴσοι κατ' οὐσίαν εἴτε διαφέροντες
ἀλλήλων, οὐκ ἴσμεν. Μόνος δὲ
ὁ ποιήσας αὐτοὺς Θεὸς ἐπίσταται, ὁ καὶ τὰ
πάντα εἰδώς.
Διαφέροντες δὲ ἀλλήλων τῷ φωτισμῷ καὶ τῇ
στάσει, εἴτε πρὸς τὸν
φωτισμὸν τὴν στάσιν ἔχοντες ἢ πρὸς τὴν
στάσιν τοῦ φωτισμοῦ
μετέχοντες καὶ ἀλλήλους φωτίζοντες διὰ τὸ
ὑπερέχον τῆς τάξεως ἢ
φύσεως. Δῆλον δέ, ὡς οἱ ὑπερέχοντες τοῖς

του χρόνου δεν εξαρτάται από το χρόνο, αλλά τον υπερβαίνει.
(Οι ἄγγελοι) εἶναι δεύτερα νοερά φῶτα, τα οποία δέχονται το φωτισμό από το πρώτο και ἀναρχο φῶς· δεν ἔχουν γλώσσα και ακοή, ἀλλά μεταδίδουν μεταξύ τους τις σκέψεις και τις αποφάσεις τους χωρίς προφορικό λόγο.
Ο Λόγος δημιούργησε όλους τους ἀγγέλους και το Ἅγιο Πνεῦμα με τον ἁγιασμό του τους τελειοποίησε· μετέχουν στο φωτισμό και τη χάρη αναλογικά με την αξία και το τάγμα τους.
Ο χώρος τους περιορίζει· διότι ὅταν εἶναι στον ουρανό, δεν βρίσκονται στη γη· κι ὅταν ο Θεός τους ἀποστέλλει στη γη, δεν παραμένουν στον ουρανό.
Βέβαια, τα τείχη, οι πόρτες, οι κλειδαριές και τα λουκέτα δεν τους περιορίζουν· διότι εἶναι ἀκαθόριστοι. Και λέγοντας «ἀκαθόριστοι», εννοῶ, ὅτι φανερώνονται στους ἀξιούς, στους οποίους θέλει ο Θεός να εμφανισθῶν, ὄχι ὅπως πραγματικά εἶναι, ἀλλά με ἄλλη μορφή, ἀνάλογα με τη δυνατότητα που ἔχουν να τους δουν. Διότι, στην κυριολεξία, μόνο το ἀκτιστο εἶναι ἀκαθόριστο· ἐνῶ κάθε δημιούργημα ἔχει τα ὀριά του, ὅπως τα ὀρίσε ο Θεός.
Ἐχουν τον ἁγιασμό ἀπὸ το Ἅγιο Πνεῦμα, ἐξῶ ἀπὸ την οὐσία τους· προφητεύουν με τη θεία χάρη και δεν ἔχουν ἀνάγκη ἀπὸ γάμο, ἐπειδὴ δεν εἶναι θνητοί.
Επειδὴ εἶναι πνευματικά ὄντα, ζουν σε τόπους πνευματικούς, χωρίς να περιορίζονται ὅπως τα σώματα· διότι δεν παίρνουν το σχῆμα του σώματος σύμφωνα με τους φυσικούς νόμους, οὔτε ἔχουν τρεις διαστάσεις, ἀλλὰ παρουσιάζονται και ενεργοῦν πνευματικά, ὅπου διαταχθῶν· δεν μπορούν βέβαια στο ἴδιο χρονικό διάστημα να βρίσκονται και να ενεργοῦν ἐδῶ κι ἐκεῖ.
Δεν γνωρίζουμε εἰάν οι ἄγγελοι εἶναι μεταξύ τους ἴσοι στην οὐσία ἢ διαφέρουν. Το γνωρίζει μόνον ο παντογνώστης Θεός, ο οποίος τους ἐπλασε.
Διαφέρουν, βέβαια, μεταξύ τους στο φωτισμό και τη θέση· δηλαδή, ἢ βρίσκονται σε θέση δεκτικὴ φωτισμοῦ ἢ μετέχουν στο φωτισμό ἀνάλογα με

ὑποβεβηκόσι μεταδιδόασι
τοῦ τε φωτισμοῦ καὶ τῆς γνώσεως.
Ἰσχυροὶ καὶ ἔτοιμοι πρὸς τὴν τοῦ θεοῦ
θελήματος ἐκπλήρωσιν καὶ
πανταχοῦ εὐθέως εὐρισκόμενοι, ἔνθα ἂν ἡ
θεία κελεύση ἐπίνευσις,
τάχει φύσεως, καὶ φυλάττοντες τὰ μέρη τῆς
γῆς, καὶ ἔθνῶν καὶ
τόπων προϊστάμενοι, καθὼς ὑπὸ τοῦ
Δημιουργοῦ ἐτάχθησαν, καὶ
τὰ καθ' ἡμᾶς οἰκονομοῦντες καὶ βοηθοῦντες
ἡμῖν. Πάντως δὲ ὅτι
κατὰ τὸ θεῖον θέλημά τε καὶ πρόσταγμα ὑπὲρ
ἡμᾶς ὄντες αἰεὶ τε περὶ
Θεὸν ὑπάρχοντες.
Δυσκίνητοι πρὸς τὸ κακὸν ἀλλ' οὐκ ἀκίνητοι,
νῦν δὲ καὶ ἀκίνητοι,
οὐ φύσει, ἀλλὰ χάριτι καὶ τῇ τοῦ μόνου
ἀγαθοῦ προσεδρεῖα.
Ὅρωντες Θεὸν κατὰ τὸ ἐφικτὸν αὐτοῖς καὶ
ταύτην τροφήν ἔχοντες.
Ἵπὲρ ἡμᾶς ὄντες ὡς ἀσώματοι, καὶ παντὸς
σωματικοῦ πάθους
ἀπηλλαγμένοι, οὐ μὴν ἀπαθείς· μόνον γὰρ τὸ
θεῖον ἀπαθές ἐστι.
Μετασηματίζονται δέ, πρὸς ὅπερ ἂν ὁ
Δεσπότης κελεύση Θεός, καὶ
οὕτω τοῖς ἀνθρώποις ἐπιφαίνονται καὶ τὰ θεῖα
αὐτοῖς
ἀποκαλύπτουσι μυστήρια.
Ἐν οὐρανῷ διατρίβουσι καὶ ἔν ἔργον ἔχουσιν
ὑμνεῖν τὸν Θεὸν καὶ
λειτουργεῖν τῷ θεῷ αὐτοῦ θελήματι. Καθὼς
δὲ ὁ ἀγιώτατος καὶ
ἱερώτατος καὶ θεολογικώτατος φησι Διονύσιος
ὁ Ἀρεοπαγίτης·
«Πᾶσα ἡ θεολογία, ἤγουν ἡ θεία Γραφή, τὰς
οὐρανίους οὐσίας ἐννέα
κέκληκε»· ταύτας ὁ θεῖος ἱεροτελεστής εἰς
τρεις ἀφορίζει τριαδικᾶς
διακοσμήσεις. «Καὶ πρώτην μὲν εἶναί», φησι,
«τὴν περὶ Θεὸν οὖσαν αἰεὶ
καὶ προσεχῶς καὶ ἀμέσως ἠνώσθαι
παραδεδομένην, τὴν τῶν
ἐξαπτερυγῶν Σεραφίμ καὶ τῶν πολυομμάτων
Χερουβίμ καὶ τῶν
ἀγιωτάτων Θρόνων, δευτέραν δὲ τὴν τῶν
Κυριοτήτων καὶ τῶν
Δυνάμεων καὶ τῶν Ἐξουσιῶν, τρίτην δὲ καὶ
τελευταίαν τὴν τῶν
Ἀρχῶν καὶ Ἀρχαγγέλων καὶ Ἀγγέλων».
Τινὲς μὲν οὖν φασιν, ὅτι πρὸ πάσης κτίσεως

τῆ θέσῃ τους καὶ φωτίζονται μεταξύ τους ἐξαιτίας
τῆς υπεροχῆς του τάγματος
ἢ τῆς φύσεως. Εἶναι φανερό ὅτι οἱ ἄγγελοι πού
υπερέχουν μεταδίδουν τὸ
φωτισμὸ καὶ τὴ γνώση στους κατώτερους.
Εἶναι ικανοὶ καὶ πρόθυμοι στὴν ἐκτέλεση τοῦ
θελήματος τοῦ Θεοῦ καὶ, λόγω
τῆς ταχύτητος τῆς φύσεώς τους, βρίσκονται
ἀμέσως παντοῦ, ὅπου τους
δώσει ἐντολὴ ὁ Θεός. Φυλάγουν τὰ μέρη τῆς γῆς,
διοικοῦν ἔθνη καὶ τόπους,
ὅπου ὁ Δημιουργός τους ἔταξε, καὶ φροντίζουν γιὰ
τὰ ἀνθρώπινα καὶ μᾶς
βοηθοῦν. Πάντως, εἶναι ἀνώτεροι ἀπὸ μᾶς,
σύμφωνα με τὸ θέλημα καὶ τὴν
ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ, καὶ βρίσκονται πάντοτε στὴν
υπηρεσία τοῦ Θεοῦ.
Εἶναι δυσκίνητοι πρὸς τὸ κακὸ, ὄχι ὁμῶς ἀκίνητοι·
τώρα ὁμῶς ἔχουν γίνει καὶ
ἀκίνητοι (στο κακό), ὄχι ἐξαιτίας τῆς φύσεώς τους,
ἀλλὰ κατὰ χάριν καὶ με
τὴν προσήλωσή τους στο μόνον ἀγαθόν.
Βλέπουν τὸ Θεὸ ὅσο τους ἐπιτρέπεται καὶ ἔχουν τὴ
θέα τοῦ σαν τροφή.
Ὡς ἀσώματοι εἶναι ἀνώτεροι ἀπὸ μᾶς· ἔχουν
ἀπαλλαγὴ ἀπὸ κάθε πάθος τοῦ
σώματος, ἀλλὰ δὲν εἶναι ἀπαθείς· διότι μόνον ὁ
Θεός εἶναι ἀπαθής.
Ἀλλάζουν τὴ μορφή τους, σύμφωνα με τὴν ἐντολὴ
τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ, καὶ
ἔτσι φανερόνεται στους ἀνθρώπους καὶ τους
ἀποκαλύπτουν τὰ θεῖα μυστήρια.
Ζοῦν στὸν οὐρανὸ καὶ ἔχουν ἓνα ἔργο, νὰ ὑμνοῦν
τὸ Θεὸ καὶ νὰ διακονοῦν
τὸ θεῖο τοῦ θέλημα. Ἐτσι τὸ λέει καὶ ὁ ἀγιώτατος,
ιερώτατος καὶ
θεολογικώτατος Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης: «Ὁλη ἡ
θεολογία, δηλαδὴ
ἡ Ἁγία Γραφή, ἔχει ξεχωρίσει τις οὐράνιες
δυνάμεις σε ἐννέα τάγματα»·
ὁ θεῖος διδάσκαλος τις κατατάσσει αὐτὲς σε τρία
τριαδικὰ συστήματα.
«Πρῶτη τριάδα», λέει, «εἶναι αὐτὴ πού εἶναι
πάντοτε γύρω ἀπὸ τὸ Θεὸ καὶ
εἶναι ἐτοιμὴ νὰ ἐνωθεῖ μαζί του ἀμέσως, δηλαδὴ ἡ
τάξι των ἐξαπτερυγῶν
Σεραφίμ, των πολυόμμάτων Χερουβίμ καὶ των
ἀγιωτάτων Θρόνων·
δεύτερη τριάδα εἶναι των Κυριοτήτων, των
Δυνάμεων καὶ των Ἐξουσιῶν·
καὶ τρίτη καὶ τελευταία τριάδα εἶναι των Ἀρχῶν,
των Ἀρχαγγέλων καὶ

ἐγένοντο, ὡς ὁ Θεολόγος λέγει Γρηγόριος· «Πρῶτον μὲν ἐννοεῖ τὰς ἀγγελικὰς δυνάμεις καὶ οὐρανίους, καὶ τὸ ἐννόημα ἔργον ἦν». Ἔτεροι δέ, ὅτι μετὰ τὸ γενέσθαι τὸν πρῶτον οὐρανόν. Ὅτι δὲ πρὸ τῆς τοῦ ἀνθρώπου πλάσεως, πάντες ὁμολογοῦσιν. Ἐγὼ δὲ τῷ Θεολόγῳ Γρηγορίῳ συντίθεμαι· ἔπρεπε γὰρ πρῶτον τὴν νοερὰν οὐσίαν κτισθῆναι καὶ οὕτω τὴν αἰσθητὴν καὶ τότε ἐξ ἀμφοτέρων τὸν ἄνθρωπον. Ὅσοι δὲ φασὶ τοὺς ἀγγέλους δημιουργοὺς τῆς οἰασθήποτε οὐσίας, οὗτοι στόμα εἰσὶ τοῦ πατρὸς αὐτῶν, τοῦ Διαβόλου· κτίσμα γὰρ ὄντες οὐκ εἰσὶ δημιουργοί. Πάντων δὲ ποιητὴς καὶ προνοητὴς καὶ συνοχεὺς ὁ Θεὸς ἐστίν, ὁ μόνος ἄκτιστος, ὁ ἐν Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ Ἁγίῳ Πνεύματι ὑμνούμενός τε καὶ δοξαζόμενος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 18. Περί Διαβόλου καὶ δαιμόνων.
Ἐκ τούτων τῶν ἀγγελικῶν δυνάμεων πρωτοστάτης τῆς περιγίου τάξεως καὶ τῆς γῆς τὴν φυλακὴν ἐγχειρισθεὶς παρὰ Θεοῦ οὐ φύσει πονηρὸς γεγονώς, ἀλλ' ἀγαθὸς ὢν καὶ ἐπ' ἀγαθῷ γενόμενος καὶ μηδ' ὄλως ἐν ἑαυτῷ παρὰ τοῦ Δημιουργοῦ κακίας ἐσχηκώς ἴχνος, μὴ ἐνέγκας τὸν τε φωτισμὸν τὴν τε τιμὴν, ἦν αὐτῷ ὁ Δημιουργὸς ἐδωρήσατο, αὐτεξουσίῳ προαιρέσει ἐτράπη ἐκ τοῦ κατὰ φύσιν εἰς τὸ παρὰ φύσιν καὶ ἐπήρθη κατὰ τοῦ πεπονηκότος αὐτὸν Θεοῦ, ἀντάραι αὐτῷ βουληθεὶς, καὶ πρῶτος ἀποστάς τοῦ ἀγαθοῦ ἐν τῷ κακῷ ἐγένετο· οὐδὲν γὰρ ἕτερόν ἐστι τὸ κακὸν εἰ μὴ τοῦ ἀγαθοῦ στέρησις, ὥσπερ καὶ τὸ σκότος φωτὸς ἐστὶ στέρησις. Τὸ γὰρ ἀγαθὸν φῶς ἐστὶ νοητόν· ὁμοίως καὶ τὸ κακὸν σκότος ἐστὶ νοητόν. Φῶς οὖν κτισθεὶς ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ καὶ ἀγαθὸς γεγονώς –καὶ γὰρ· «εἶδεν ὁ Θεὸς

τῶν Ἀγγέλων».
Μερικοὶ λένε ὅτι δημιουργήθηκαν πρὶν ἀπ' ὅλη τῆ δημιουργία, ὅπως ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, πού λέει: «(Ὁ Θεός) πρῶτα συλλαμβάνει στο νοῦ τις οὐράνιες δυνάμεις τῶν ἀγγέλων, καὶ ἡ σκέψη τοῦ ἐγίνε πράξη». Ἄλλοι λένε ὅτι δημιουργήθηκαν μετὰ τῆ δημιουργία τοῦ πρῶτου οὐρανοῦ. Ὅλοι βέβαια συμφωνοῦν ὅτι ἐγίναν πρὶν τὴν πλάση τοῦ ἀνθρώπου. Ἐγὼ συμφωνῶ με τὸ Θεολόγο Γρηγόριο. Διότι ἔπρεπε πρῶτα νὰ δημιουργηθοῦν οἱ νοερές οὐσίες, ἔπειτα τὰ αἰσθητά, καὶ στο τέλος καὶ ἀπὸ τα δύο ὁ ἄνθρωπος.
Ὅσοι τέλος ἰσχυρίζονται ὅτι οἱ ἄγγελοι εἶναι οἱ δημιουργοὶ τῶν διαφόρων υπάρξεων, αὐτοὶ αποτελοῦν τὸ στόμα τοῦ πατέρα τους, τοῦ Διαβόλου· διότι οἱ ἄγγελοι εἶναι κτίσματα καὶ ὄχι δημιουργοί. Δημιουργός, προνοητὴς καὶ συντηρητὴς ὅλων εἶναι μόνον ὁ ἀκτιστος Θεός, ὁ ὁποῖος υμνεῖται καὶ δοξάζεται στο πρόσωπο τοῦ Πατέρα, τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Για τὸ Διάβολο καὶ τοὺς δαίμονες.
Ἀπ' αὐτὲς τὲς ἀγγελικὲς δυνάμεις ἀρχηγὸς τῆς τάξεως γύρω καὶ πάνω στη γῆ, πού ὁ Θεὸς τοῦ ἀνάθεσε τὴ φύλαξή της, (ἦταν ὁ Διάβολος)· δὲν ἦταν πονηρὸς ἀπὸ τὴ φύση τοῦ, ἀλλὰ ἀγαθὸς καὶ με προορισμὸ τὸ ἀγαθό, χωρὶς νὰ ἔχει μέσα τοῦ κανένα ἴχνος κακίας γιὰ τὸ Δημιουργό. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν δέχθηκε τὸ φωτισμὸ καὶ τὴν τιμὴ πού τοῦ δώρησε ὁ Δημιουργός, με τὴ δική του ἐλεύθερη ἐπιλογή ξέφυγε ἀπὸ τὴ φυσικὴ κατάσταση στὴν παρά φύση.
Ἐπερηφανεύθηκε ἀπέναντι στο δημιουργό τοῦ Θεοῦ καὶ θέλησε νὰ ἐπαναστατήσῃ ἐναντίον τοῦ· ἀφοῦ πρῶτα ἀπομακρύνθηκε ἀπὸ τὸ ἀγαθό, κατάληξε στο κακό. Διότι τὸ κακό δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρά στέρηση τοῦ ἀγαθοῦ· ὅπως καὶ τὸ σκοτάδι εἶναι ἐλλειψη τοῦ φωτός. Τὸ ἀγαθὸ εἶναι πνευματικὸ φῶς· παρόμοια καὶ τὸ κακό εἶναι πνευματικὸ σκοτάδι. Παρόλο, λοιπόν, πού ὁ Δημιουργός τὸν ἐπλασε ἀγαθὸ –

πάντα, ὅσα ἐποίησε, καὶ ἰδοὺ καλὰ λίαν»—
αὐτεξουσίῳ θελήματι
σκότος ἐγένετο. Συναπεσπάσθη δὲ καὶ
ἠκολούθησεν αὐτῷ καὶ
συνέπεσε πλήθος ἄπειρον τῶν ὑπ' αὐτῷ
τεταγμένων ἀγγέλων.
Τῆς αὐτῆς τοιγαροῦν φύσεως τοῖς ἀγγέλοις
ὑπάρχοντες, κακοὶ
γεγόνασι, τὴν προαίρεσιν ἐκουσίως ἐκ τοῦ
ἀγαθοῦ πρὸς τὸ κακὸν
ἐκκλίναντες.
Οὐκ ἔχουσι τοίνυν ἐξουσίαν κατὰ τινος οὐδὲ
ἰσχύν, εἰ μὴ ἐκ Θεοῦ
οἰκονομικῶς συγχωρούμενοι, ὡς ἐπὶ τοῦ Ἰώβ,
καθάπερ ἐπὶ τῶν
χοίρων ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ γέγραπται.
Παραχωρήσεως δὲ Θεοῦ
γινομένης καὶ ἰσχύουσι καὶ μεταβάλλονται καὶ
μετασηματίζονται,
εἰς οἷον θέλουσι σχῆμα κατὰ φαντασίαν.
Καὶ τὰ μὲν μέλλοντα οὐδὲ οἱ ἄγγελοι τοῦ
Θεοῦ οὐδὲ οἱ δαίμονες
οἶδασιν, ὅμως προλέγουσιν· οἱ μὲν ἄγγελοι
τοῦ Θεοῦ αὐτοῖς
ἀποκαλύπτοντος καὶ προλέγειν κελεύοντος·
ἴθην, ὅσα λέγουσι,
γίνονται. Προλέγουσι δὲ καὶ οἱ δαίμονες, ποτὲ
μὲν τὰ μακρὰν
γινόμενα βλέποντες, ποτὲ δὲ στοχαζόμενοι·
ἴθην καὶ τὰ πολλὰ
ψεύδονται· οἷς οὐ δεῖ πιστεῦναι, κἄν
ἀληθεύωσι πολλάκις, οἷω τρόπῳ
εἰρήκαμεν. Οἶδασι δὲ καὶ τὰς Γραφάς.
Πᾶσα οὖν κακία ἐξ αὐτῶν ἐπενοήθη καὶ τὰ
ἀκάθαρτα πάθη. Καὶ
προσβάλλειν μὲν τῷ ἀνθρώπῳ
συνεχωρήθησαν, βιάζεσθαι δὲ τινα
οὐκ ἰσχύουσιν· ἐν ἡμῖν γὰρ ἔστι δέξασθαι τὴν
προσβολὴν ἢ μὴ
δέξασθαι. Διὸ τῷ Διαβόλῳ καὶ τοῖς δαίμοσιν
αὐτοῦ ἠτοίμασται τὸ
πῦρ τὸ ἄσβεστον, ἢ κόλασις ἢ αἰώνιος, καὶ
τοῖς ἐπομένοις αὐτῷ.
Χρὴ δὲ γινώσκειν, ὅτι, ὅπερ ἔστι τοῖς
ἀνθρώποις ὁ θάνατος, τοῦτο
τοῖς ἀγγέλοις ἢ ἐκπτώσις. Μετὰ γὰρ τὴν
ἐκπτώσιν οὐκ ἔστιν αὐτοῖς
μετάνοια, ὡσπερ οὐδὲ τοῖς ἀνθρώποις μετὰ
τὸν θάνατον.

σύμφωνα με το: «Εἶδε ο Θεός
τα δημιουργήματα που ἐπλασε καὶ ἦταν ὅλα πολὺ
καλά»— ἐκεῖνος ὁμως, με
την ελευθερὴ θέλησή του, ἐγένε σκοτεινός. Καὶ
ἀπειρο πλήθος ἀγγέλων, που
εἶχε στις διαταγές του, ἐπαναστάτησε μαζί του καὶ
τον ἀκολούθησε στην
πτώση του. Καὶ παρότι ἔχουν τὴν ἴδια φύση με
τους ἀγγέλους, ἔχουν γίνε κακοί,
ἐπειδὴ ἐστρεψαν με τὴ θέλησή τους τὴν προτίμηση
ἀπὸ το ἀγαθὸ πρὸς το κακὸ.
Δεν ἔχουν βέβαια οὔτε ἐξουσία οὔτε δύναμη
ἐναντίον κάποιου, παρὰ μόνον
ὅταν τους ἐπιτρέψει ο Θεός σύμφωνα με το σχέδιο
τῆς οἰκονομίας του, ὅπως
στην περίπτωση του Ἰώβ καὶ ὅπως ἔχει γραφεί στο
Εὐαγγέλιο για τους
χοίρους. Ὄταν ὁμως το ἐπιτρέψει ο Θεός, καὶ
δύναμη ἔχουν καὶ ἀλλάζουν καὶ
μεταμορφώνονται φανταστικά σε ὅποια μορφή
θέλουν.
Το μέλλον δεν το γνωρίζουν οὔτε οἱ ἀγγελοι του
Θεοῦ οὔτε οἱ δαίμονες·
κάνουν ὁμως προβλέψεις. Οἱ ἀγγελοι προβλέπουν,
ἐπειδὴ τους τα
ἀποκαλύπτει ο Θεός καὶ προστάζει να τα
προλέγουν. Γι' αὐτό, ὅσα λένε,
ἐκπληρώνονται. Καὶ οἱ δαίμονες ὁμως προλέγουν,
ἄλλοτε ἐπειδὴ βλέπουν
αὐτὰ που γίνονται στο μακρινὸ μέλλον καὶ ἄλλοτε
ἐπειδὴ τα φαντάζονται· γι'
αὐτό καὶ λένε πολλὰ ψέμματα. Κανείς δεν πρέπει
να τους πιστεῦει, ἀκόμη κι
αν λένε τὴν ἀλήθεια ορισμένες φορές, με τον
τρόπο που ἔχουμε πει. Διότι
γνωρίζουν καλὰ καὶ τις Γραφές.
Κάθε κακία καὶ τα ἀκάθαρτα πάθη εἶναι δική τους
εφεύρεση. Τους
ἐπιτρέπεται βέβαια να πειράζουν τον ἀνθρωπο,
χωρὶς ὁμως να ἔχουν το
δικαίωμα να τον ἐκβιάζουν· ἀπὸ μας ἐξαρτάται να
συγκατατεθούμε στην
προσβολή ἢ ὄχι. Γι' αὐτό καὶ ἔχει ετοιμασθεῖ ἡ
ἀκοίμητη φωτιά καὶ ἡ αἰώνια
κόλαση για το Διάβολο καὶ τους δαίμονές του, που
τον ἀκολουθοῦν.
Πρέπει να γνωρίζουμε ἐπίσης ὅτι αὐτό που εἶναι ο
θάνατος για τους
ἀνθρώπους, εἶναι ἡ πτώση για τους ἀγγέλους. Διότι
μετὰ τὴν πτώση δεν
υπάρχει γι' αὐτούς μετάνοια, ὅπως καὶ για τους
ἀνθρώπους μετὰ το θάνατό

	τους.
<p>ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 19. Περί κτίσεως ὄρατης Αὐτός ὁ Θεὸς ἡμῶν ὁ ἐν Τριάδι καὶ ἐν μονάδι δοξολογούμενος, «ἐποίησε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς» ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παραγαγὼν τὰ σύμπαντα· τὰ μὲν οὐκ ἐκ προϋποκειμένης ὕλης, οἷον οὐρανόν, γῆν, ἀέρα, πῦρ, ὕδωρ, τὰ δὲ ἐκ τούτων τῶν ὑπ' αὐτοῦ γεγονότων, οἷον ζῶα, φυτὰ, σπέρματα· ταῦτα γὰρ ἐκ γῆς καὶ ὕδατος, ἀέρος τε καὶ πυρὸς τῷ τοῦ Δημιουργοῦ προστάγματι γεγόνασιν.</p>	<p>Για τα ορατά δημιουργήματα Ο ἴδιος ο Θεός μας, που τον δοξολογούμε ως Τριάδα και Μονάδα, «έφτιαξε τον ουρανό, τη γη και όλα όσα βρίσκονται σ' αυτά»· έφτιαξε το σύμπαν από το μηδέν. Άλλα τα έφτιαξε από ύλη που δεν προϋπήρχε, όπως τον ουρανό, τη γη, τον αέρα, τη φωτιά, το νερό. Άλλα πάλι τα δημιούργησε από ύλη που ήδη είχε δημιουργήσει, για παράδειγμα τα ζώα, τα φυτά και τα σπέρματα. Διότι αυτά έχουν δημιουργηθεί με πρόσταγμα του Δημιουργού από χόμα και νερό, από αέρα και φωτιά.</p>
<p>ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 20. Περί οὐρανοῦ Οὐρανός ἐστι περιοχὴ ὄρατων τε καὶ ἀοράτων κτισμάτων· ἐντός γὰρ αὐτοῦ αἱ τε νοεραὶ τῶν ἀγγέλων δυνάμεις καὶ πάντα τὰ αἰσθητὰ περικλείονται καὶ περιορίζονται. Μόνον δὲ τὸ θεῖον ἀπερίγραπτόν ἐστι, πάντα πληροῦν καὶ πάντα περιέχον καὶ πάντα περιορίζον, ὡς ὑπὲρ πάντα ὄν καὶ πάντα δημιουργήσαν. Ἐπεὶ τοίνυν οὐρανὸν φησιν ἡ Γραφή καὶ «οὐρανὸν τοῦ οὐρανοῦ» καὶ «οὐρανοὺς οὐρανῶν» καὶ «ἕως τρίτου οὐρανοῦ» ὁ μακάριος Παῦλος ἠρπάχθαι φησί, λέγομεν, ὅτι ἐν τῇ τοῦ παντός κοσμογενεῖᾳ οὐρανοῦ ποίησιν παρελάβομεν, ὃν οἱ τῶν ἕξω σοφοὶ ἄναστρον σφαῖράν φασι, τὰ Μωσέως σφετερισάμενοι δόγματα. Ἔτι δὲ καὶ τὸ στερέωμα ἐκάλεσεν ὁ Θεὸς οὐρανόν, ὃν ἐν μέσῳ τοῦ ὕδατος γενέσθαι προσέταξεν, τάξας αὐτὸν διαχωρίζειν ἀνὰ μέσον τοῦ ὕδατος τοῦ ἐπάνω τοῦ στερεώματος καὶ ἀνὰ μέσον τοῦ ὕδατος τοῦ ὑποκάτω τοῦ στερεώματος. Τούτου τὴν φύσιν ὁ θεῖος Βασίλειος λεπτήν φησιν, ὡσεὶ καπνόν, ἐκ τῆς θείας μεμνημένος Γραφῆς. Ἔτεροι δὲ ὕδατώδη, ὡς ἐν μέσῳ τῶν ὑδάτων γενόμενον· ἄλλοι ἐκ τῶν τεσσάρων στοιχείων, ἄλλοι πέμπτον σῶμα καὶ ἕτερον παρὰ τὰ τέσσαρα. Τινὲς μὲν οὖν ἐδόξασαν ἐν κύκλῳ τὸ πᾶν</p>	<p>Για τον ουρανό Ο ουρανός είναι ο τόπος των ορατών και αοράτων δημιουργημάτων· διότι μέσα σ' αυτόν περιλαμβάνονται και περικλείονται οι νοερές αγγελικές δυνάμεις και όλα τα αισθητά. Μόνο το θείο είναι απεριόριστο· το θείο γεμίζει, περιλαμβάνει και τα περικλείει όλα, επειδή είναι πέρα απ' όλα και τα δημιούργησε όλα. Επειδή, λοιπόν, η Αγία Γραφή ομιλεί για ουρανό και «ουρανό του ουρανού» και «ουρανοὺς των ουρανῶν» και ο μακάριος Παῦλος λέει ὅτι ανέβηκε «ἕως τον τρίτο ουρανό», λέμε ὅτι στη δημιουργία του σύμπαντος έχουμε την παράδοση για τη δημιουργία του ουρανοῦ· οι σοφοὶ του κόσμου ονομάζουν τον ουρανό ἀναστρη σφαῖρα, αφού οικειοποιήθηκαν τη διδασκαλία του Μωϋσή. Ακόμη ο Θεός και το στερέωμα το ονόμασε ουρανό· ἔδωσε μάλιστα την εντολή να σχηματισθεῖ στο μέσον του νερού και να χωρίζει το νερό που υπάρχει πάνω από το στερέωμα από το νερό που είναι κάτω από το στερέωμα. Ο Μέγας Βασίλειος, που έχει εντυφήσει στην Αγία Γραφή, λέει ὅτι η φύση του είναι λεπτή σαν καπνός. Άλλοι πάλι λένε ὅτι είναι υδάτινη, επειδή βρίσκεται στο μέσον του νερού. Άλλοι τέλος λένε ὅτι αποτελείται η φύση του από τέσσερα στοιχεία και ἄλλοι ὅτι είναι πέμπτο σῶμα, διαφορετικό από τα τέσσερα. Ορισμένοι βέβαια νόμισαν ὅτι ο ουρανός περικλείει</p>

περιέχειν τὸν οὐρανὸν,
σφαιροειδῆ τε ὑπάρχειν καὶ πανταχόθεν τὸ
ἀνώτατον μέρος αὐτῶν
εἶναι, τὸ δὲ μεσώτατον τοῦ περιεχομένου ὑπ'
αὐτοῦ τόπου εἶναι
κατώτερον μέρος, καὶ τὰ μὲν κοῦφα καὶ
ἐλαφρὰ τῶν σωμάτων τὴν
ἄνω τάξιν λαχεῖν παρὰ τοῦ Δημιουργοῦ, τὰ δὲ
βαρῆα καὶ κατωφερῆ
τὴν κατωτέραν χώραν, ἣτις ἐστὶν ἡ μέση. Ἔστι
μὲν οὖν κουφότερον
καὶ ἀνωφερέστερον στοιχείον τὸ πῦρ, ὅπερ δὴ
μετὰ τὸν οὐρανὸν
εὐθέως τετάχθαι φασί· τοῦτον δὲ λέγουσιν τὸν
αἰθέρα, μεθ' ὃν
κατώτερον τὸν ἀέρα. Τὴν δὲ γῆν καὶ τὸ ὕδωρ
ὡς βαρύτερα καὶ
κατωφερέστερα, ἐν τῷ μεσωτάτῳ κρέμασθαι·
ὡς εἶναι ἐξ ἐναντίας
κάτω μὲν τὴν γῆν καὶ τὸ ὕδωρ –τὸ δὲ ὕδωρ
κουφότερον τῆς γῆς,
ὅθεν καὶ εὐκίνητοτερον αὐτῆς ὑπάρχει–,
ἄνωθεν δὲ πανταχόθεν ὡς
περιβόλαιον κύκλω τὸν ἀέρα καὶ περὶ τὸν
ἀέρα πανταχόθεν τὸν
αἰθέρα, ἔξωθεν δὲ πάντων κύκλω τὸν
οὐρανόν.
Κυκλικῶς δὲ φασὶ κινεῖσθαι τὸν οὐρανὸν καὶ
συσφίγγειν τὰ ἐντὸς καὶ
οὕτω μένειν πάγια καὶ ἀδιάπτωτα.
Ἑπτὰ δὲ ζώνας φασὶ τοῦ οὐρανοῦ, μίαν τῆς
ἐτέρας ὑψηλοτέραν.
Λέγουσι δὲ αὐτὸν λεπτοτάτης φύσεως, ὡσεὶ
καπνὸν, καὶ καθ'
ἐκάστην ζώνην εἶναι ἓνα τῶν πλανητῶν· ἑπτὰ
γὰρ πλανήτας εἶναι
ἔφησαν, Ἥλιον, Σελήνην, Δία, Ἑρμῆν, Ἄρεα,
Ἀφροδίτην καὶ
Κρόνον. Ἀφροδίτην δὲ φασὶ τὸν ποτέ μὲν
Ἐωσφόρον, ποτέ δὲ
Ἑσπερον γινόμενον. Πλανήτας δὲ τούτους
ἐκάλεσαν, ὅτιπερ
ἐναντίως τοῦ οὐρανοῦ ποιοῦνται τὴν κίνησιν·
τοῦ γὰρ οὐρανοῦ καὶ
τῶν λοιπῶν ἀστέρων ἐξ ἀνατολῆς ἐπὶ δυσμᾶς
κινουμένων, οὗτοι
μόνοι ἀπὸ δυσμῶν ἐπὶ ἀνατολᾶς τὴν κίνησιν
ἔχουσι. Καὶ τοῦτο
γνωσόμεθα ἐκ τῆς σελήνης μικρὸν καθ'
ἐσπέραν ἀναποδιζούσης.
Ὅσοι τοίνυν ἔφησαν σφαιροειδῆ τὸν οὐρανόν,
ἴσως λέγουσιν

τα πάντα κυκλικά, ὅτι
εἶναι σφαιρικός καὶ ὅτι ἀπὸ παντοῦ αὐτὸς εἶναι το
πιο ψηλὸ σημεῖο, ἐνῶ το
κατώτερο μέρος του εἶναι το πιο κεντρικὸ σημεῖο
του τόπου που περικλείει·
θεώρησαν ἐπίσης ὅτι τα πιο αβαρῆ καὶ ελαφρὰ
σώματα ἔχουν λάβει ἀπὸ το
Δημιουργό τις ψηλές θέσεις, ἐνῶ τα βαριά καὶ με
ροπή προς τα κάτω σώματα
κατέχουν τις χαμηλότερες θέσεις, που εἶναι στο
κέντρο. Ἡ φωτιά ασφαλῶς
εἶναι το πιο ελαφρὸ καὶ ἀνωφωτικὸ στοιχείο, τὸ
οποῖο, λένε, ἔχει πάρει θέση
ἀμέσως μετὰ τον οὐρανὸ· καὶ το ονομάζουν αὐτὸ
αἰθέρα, μετὰ τον οποῖο
κατώτερος εἶναι ὁ ἀέρας. Ἡ γῆ ὁμως καὶ το νερό,
σαν βαρύτερα καὶ μεροπή
προς τα κάτω, λένε ὅτι βρίσκονται στο μέσον· ἔτσι
συμβαίνει να εἶναι
ἀντιμέτωπα στο κάτω μέρος ἡ γῆ καὶ το νερό –καὶ
το νερό εἶναι πιο ελαφρὸ
ἀπὸ τη γῆ, γι' αὐτὸ εἶναι καὶ πιο εὐκίνητο ἀπ'
αὐτὴν– καὶ ἀπὸ πάνω κυκλικά
ἀπὸ παντοῦ ὁ ἀέρας σαν μανδύας καὶ γύρω ἀπὸ τον
ἀέρα ἀπὸ παντοῦ ὁ
αἰθέρας, ἐνῶ ἔξω ἀπ' ὅλα κυκλικά βρίσκεται ὁ
οὐρανός.
Λένε, ἐπίσης, ὅτι ὁ οὐρανός κινεῖται κυκλικά καὶ
συσφίγγει τα σώματα που
εἶναι μέσα· γι' αὐτὸ μένουν σταθερά καὶ
ἀδιάπτωτα.
Λένε ἀκόμη ὅτι ὑπάρχουν ἑπτὰ ζώνες του οὐρανοῦ,
ἡ μία πιο ψηλὰ ἀπὸ τη
ἄλλη. Καὶ λένε, ἐπίσης, ὅτι ὁ οὐρανός ἔχει πολὺ
λεπτὴ σύσταση, σαν καπνός,
καὶ στη κάθε ζώνη του εἶναι κι ἓνας πλανήτης·
διότι εἶπαν ὅτι ὑπάρχουν ἑπτὰ
πλανήτες: ὁ Ἥλιος, ἡ Σελήνη, ὁ Δίας, ὁ Ἑρμῆς, ὁ
Ἄρης, ἡ Ἀφροδίτη καὶ ὁ
Κρόνος. Καὶ ονομάζουν Ἀφροδίτη αὐτὸν που
γίνεται ἄλλοτε Ἐωσφόρος καὶ
ἄλλοτε Ἑσπερος. Τους ονόμασαν πλανήτες, διότι
ἔχουν τὴν ἀντίθετη
κίνησιν μ' αὐτὴν του οὐρανοῦ· διότι, ἐνῶ ὁ οὐρανός
καὶ τα υπόλοιπα ἀστρα
κινούνται ἀπὸ τὴν ἀνατολή προς τὴ δύση, μόνον
αυτοὶ ἔχουν τὴν κίνησιν
ἀπὸ τὴ δύση στην ἀνατολή. Καὶ αὐτὸ θα το
ἀντιληφθούμε ἀπὸ τὴ σελήνη,
ἡ οποία οπισθοδρομεῖ λίγο κάθε βράδυ.
Ὅσοι, λοιπόν, εἶπαν ὅτι ὁ οὐρανός εἶναι σφαιρικός,
υποστηρίζουν πιθανόν ὅτι

ἀφίστασθαι αὐτὸν καὶ ἀπέχει τῆς γῆς,
ἄνωθέν τε καὶ ἐκ πλαγίων
καὶ κάτωθεν. Κάτωθεν δὲ καὶ ἐκ πλαγίων φημί,
ὅσον πρὸς τὴν
ἡμετέραν αἴσθησιν, ἐπεὶ κατὰ τὸν τῆς
ἀκολουθίας λόγον πανταχόθεν
τὸν ἄνω τόπον ὁ οὐρανὸς ἐπέχει καὶ ἡ γῆ τὸν
κάτω. Καί φασι τὸν
οὐρανὸν σφαιροειδῶς κυκλοῦν τὴν γῆν καὶ
συμπεριφέρειν τῇ ὀξυτάτῃ
κινήσει αὐτοῦ ἥλιόν τε καὶ σελήνην καὶ τοὺς
ἀστέρας, καὶ ὑπὲρ μὲν
γῆν ὄντος τοῦ ἡλίου ἡμέραν γίνεσθαι
ἐνταῦθα, ὑπὸ δὲ τὴν γῆν
νύκτα. Ὑπὸ δὲ γῆν κατιόντος ἡλίου ἐνταῦθα
μὲν νύκτα, ἐκεῖσε δὲ
ἡμέραν.
Ἄλλοι δὲ ἡμισφαίριον τὸν οὐρανὸν
ἐφαντάσθησαν ἐκ τοῦ τὸν
θειγόρον Δαυὶδ λέγειν· «Ὁ ἐκτείνων τὸν
οὐρανὸν ὡσεὶ δέρριν», ὅπερ
δηλοῖ τὴν σκηνὴν. Καὶ τὸν μακάριον Ἡσαΐαν·
«Ὁ στήσας τὸν
οὐρανὸν ὡσεὶ καμάραν». Καὶ ὅτι δύνων ὁ τε
ἥλιος καὶ ἡ σελήνη καὶ
τὰ ἄστρα κυκλοῖ τὴν γῆν ἀπὸ δύσεως ἐπὶ
βορρᾶν καὶ οὕτω πάλιν
ἐπὶ τὴν ἀνατολὴν ἀφικνεῖται. Ὅμως, εἴτε
οὕτως, εἴτε ἐκείνως,
ἅπαντα τῷ θεῷ προστάγματι γέγονέ τε καὶ
ἠδραστὰ καὶ τὸ θεῖον
θέλημά τε καὶ βούλημα θεμέλιον ἀσάλευτον
κέκτηται. «Αὐτὸς γὰρ
εἶπε, καὶ ἐγενήθησαν· αὐτὸς ἐνετείλατο, καὶ
ἐκτίσθησαν. Ἔστησεν
αὐτὰ εἰς τὸν αἰῶνα καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ
αἰῶνος· πρόσταγμα ἔθετο,
καὶ οὐ παρελεύσεται».
Ἔστι μὲν οὖν οὐρανὸς τοῦ οὐρανοῦ ὁ πρῶτος
οὐρανός, ἐπάνω
ὑπάρχων τοῦ στερεώματος. Ἴδου δύο οὐρανοί·
«καὶ τὸ στερέωμα
γὰρ ἐκάλεσεν ὁ Θεὸς οὐρανόν». Σύνηθες δὲ
τῇ θεῖᾳ Γραφῇ καὶ τὸν
ἀέρα οὐρανὸν καλεῖν διὰ τὸ ὁρᾶσθαι ἄνω.
«Εὐλογεῖτε» γάρ, φησί,
«πάντα τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ», τοῦ ἀέρος
λέγω. Ὁ ἀήρ γὰρ τῶν
πετεινῶν ἐστι πορεία, καὶ οὐχ ὁ οὐρανός. Ἴδου
τρεις οὐρανοί, οὓς ὁ
θεὸς ἔφη ἀπόστολος. Εἰ δὲ καὶ τὰς ἐπτὰ ζώνας
ἐπτὰ οὐρανοῦς

εἶναι μακριὰ καὶ ἀπέχει ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ ἀπὸ πάνω
καὶ ἀπὸ τα πλάγια καὶ ἀπὸ
κάτω. Λέγοντας ἀπὸ κάτω καὶ ἀπὸ τα πλάγια ἐννοῶ
τόσο, ὅσο ἀπέχει ἀπὸ τις
αἰσθήσεις μας, ἐπειδὴ, σύμφωνα με τὴ λογικὴ, ὁ
οὐρανὸς κατέχει
ἀπὸ παντοῦ
τὸν πάνω τόπο, ἐνῶ ἡ γῆ τὸν κάτω. Ἀκόμη λένε ὅτι
ὁ οὐρανὸς κυκλώνει
σφαιρικὰ τὴ γῆ καὶ περιστρέφει μαζί του με τὴν
ταχύτατη κίνησή του
τὸν ἥλιο, τὴ σελήνη καὶ τα ἄστρα· ἐπίσης, ὅταν ὁ
ἥλιος εἶναι πάνω ἀπὸ τὴ
γῆ, ἐδῶ γίνεται ἡμέρα, ἐνῶ, ὅταν εἶναι κάτω ἀπὸ τὴ
γῆ, γίνεται νύκτα. Ὅταν
πάλι ὁ ἥλιος βρίσκεται κάτω ἀπὸ τὴ γῆ, ἐδῶ γίνεται
νύκτα, ἐνῶ ἐκεῖ ἡμέρα.
Ἄλλοι πάλι φαντάσθησαν ὅτι ὁ οὐρανὸς εἶναι
ἡμισφαίριον, σύμφωνα με τα
λόγια τοῦ προφήτη Δαβὶδ: «Ὁ (Θεὸς) ἀπλώνει τὸν
οὐρανὸν ὡσεὶ
δέρμα», καὶ
ποὺ δηλώνουν τὴ σκηνὴν. Σύμφωνα, ἐπίσης, με τὸν
Ἡσαΐα: «Ὁ Θεὸς ἐφτιαξε
τὸν οὐρανὸν ὡσεὶ καμάρα». Καὶ ὅταν δύνει ὁ ἥλιος, ἡ
σελήνη καὶ τα ἄστρα
διαγράφουν κύκλο γύρω ἀπὸ τὴ γῆ, ἀπὸ τὴ δύση
ἕως τὸ βορρᾶ, κι ἔτσι
επανέρχεται στὴν ἀνατολή. Ἀλλά, εἴτε ἔτσι, εἴτε
διαφορετικά, ὅλα ἔχουν γίνῃ
καὶ στερεωθεῖ με τὴν προσταγὴ τοῦ Θεοῦ, καὶ
ἔχουν ὡς ἀμετακίνητο θεμέλιον
τὸ θεῖο θέλημα καὶ τὴ θεῖα ἀπόφαση. «Διότι, Αὐτὸς
εἶπε καὶ ἐγέναν· Αὐτὸς
ἔδωκε ἐντολὴ καὶ δημιουργήθησαν. Τα
δημιούργησε γιὰ νὰ μένουν αἰώνια·
ἔδωκε ἐντολὴ ποὺ δὲν θὰ μείνει ἐνεργητὴ».
Υπάρχει, λοιπόν, ὁ οὐρανὸς τοῦ οὐρανοῦ, ὁ
πρῶτος οὐρανός, ποὺ εἶναι
πάνω ἀπὸ τὸ στερέωμα. Ναι, δύο οὐρανοί: «διότι
καὶ τὸ στερέωμα ὁ Θεὸς
το ὀνόμασε οὐρανόν». Ἀποτελεῖ συνήθεια γιὰ τὴν
Ἁγία Γραφή καὶ τὸν ἀέρα
νὰ τὸν ὀνομάζει οὐρανόν, διότι τὸν βλέπουμε πάνω.
Καθὼς λέει: «Δοξολογεῖτε
(τὸ Θεόν) ὅλα τα πτηνὰ τοῦ οὐρανοῦ», καὶ ἐννοεῖ
τὸν ἀέρα. Διότι ὁ ἀέρας
εἶναι ὁ τύπος τῶν πτηνῶν καὶ ὄχι ὁ οὐρανός. Ναι,
ποὺ ἔχουμε τρεῖς οὐρανοῦς,
ὅπως λέει ὁ θεὸς ἀπόστολος. Κι ἂν θελήσεις πάλι
νὰ θεωρήσεις καὶ τις ἐπτὰ
ζώνας ὡσεὶ τὸν οὐρανόν, καθόλου δὲν θὰ

έκλαβειν θελήσειας, οὐδὲν τῷ λόγῳ τῆς ἀληθείας λυμαίνεται.
Σύνηθες δὲ καὶ τῇ Ἑβραϊδὶ φωνῇ τὸν οὐρανὸν πληθυντικῶς καλεῖν οὐρανοῦς. Οὐρανὸν οὖν οὐρανοῦ βουλομένη εἰπεῖν, οὐρανοῦς οὐρανῶν ἔφησεν, ὅπερ δηλοῖ οὐρανὸν οὐρανοῦ τὸν ἐπάνω τοῦ στερεώματος, καὶ τὰ ὕδατα δὲ τὰ ἐπάνω τῶν οὐρανῶν ἢ τοῦ ἀέρος καὶ τοῦ στερεώματος ἢ τῶν ἑπτὰ ζωνῶν τοῦ στερεώματος ἢ τοῦ στερεώματος τῇ συνηθείᾳ τῆς Ἑβραϊδος πληθυντικῶς οὐρανῶν ὀνομαζομένου.
Πάντα μὲν οὖν τὰ κατὰ γένεσιν ὑπόκειται φθορᾷ κατὰ τὴν τῆς φύσεως ἀκολουθίαν, καὶ οἱ οὐρανοί, χάριτι δὲ Θεοῦ συνέχονται τε καὶ συντηροῦνται. Μόνον δὲ τὸ θεῖον ἀναρχόν τε φύσει καὶ ἀτελεύτητον. Διὸ καὶ εἴρηται· «Αὐτοὶ ἀπολοῦνται, σὺ δὲ διαμένεις»· ὅμως οὐκ εἰς τὸ παντελὲς ἀφανισθήσονται οἱ οὐρανοί· «παλαιωθήσονται μὲν γὰρ καὶ ὡσεὶ περιβόλαιον εἰλιγῆσονται καὶ ἀλλαγῆσονται» καὶ «ἔσται οὐρανὸς καινὸς καὶ γῆ καινὴ».
Πολλῶ δὲ τῷ μέτρῳ ὁ οὐρανὸς μείζων ὑπάρχει τῆς γῆς. Τὴν μέντοι οὐσίαν τοῦ οὐρανοῦ οὐ δεῖ ζητεῖν, ἄγνωστον ἡμῖν οὔσαν.
Μηδεὶς δὲ ἐψυχωμένους τοὺς οὐρανοὺς ἢ τοὺς φωστῆρας ὑπολαμβάνετω· ἄψυχοι γὰρ εἰσι καὶ ἀναίσθητοι. Ὡστε εἰ καὶ φησιν ἡ θεία Γραφή· «Εὐφραίνεσθωσαν οἱ οὐρανοί, καὶ ἀγαλλιάσθω ἡ γῆ», τοὺς ἐν οὐρανῷ ἀγγέλους καὶ τοὺς ἐν τῇ γῇ ἀνθρώπους πρὸς εὐφροσύνην καλεῖ· Οἶδε δὲ ἡ Γραφή καὶ προσωποποιεῖν, καὶ ὡς ἐπὶ ἐμψύχων περὶ τῶν ἀψύχων διαλέγεσθαι, ὡς τὸ· «ἡ θάλασσα εἶδε καὶ ἔφυγεν, ὁ Ἰορδάνης ἐστράφη εἰς τὰ ὀπίσω», καὶ «τί σοί ἐστι, θάλασσα, ὅτι ἔστραφης εἰς τὰ ὀπίσω»; Καὶ ὄρη καὶ βουνοὶ ἐρωτῶνται λόγους σκιρτήσεως, ὡς περὶ καὶ ἡμῖν σύνηθες λέγειν «συνήχθη ἡ πόλις», οὐ τὰς οἰκοδομὰς

ξεφύγεις ἀπὸ τὴν ἀλήθεια.
Εἶναι μάλιστα συνηθία τῆς εβραϊκῆς γλώσσας να ονομάζει τον ουρανό στον πληθυντικό ως ουρανοῦς. Αντί να πει ουρανό του ουρανοῦ, εἶπε ουρανοῦς των ουρανῶν, πράγμα που σημαίνει ουρανό του ουρανοῦ, ο οποίος είναι πάνω ἀπὸ το στερέωμα· δηλώνει ὁμως καὶ τα νερά που εἶναι πάνω ἀπὸ τους ουρανοῦς, ἢ πάνω ἀπὸ τον αέρα καὶ ἀπὸ το στερέωμα, ἢ πάνω ἀπὸ τις ἑπτὰ ζώνες του στερεώματος, ἢ πάνω ἀπὸ το στερέωμα, το οποίο σύμφωνα με τὴ συνηθία τῆς εβραϊκῆς γλώσσας λέγεται στον πληθυντικό ἀριθμὸ «ουρανοί».
Ὅλα, λοιπόν, ὅσα δημιουργοῦνται, φθείρονται σύμφωνα με τὴν τάξη τῆς φύσεως· καὶ οἱ ουρανοί, επομένως, συγκρατοῦνται καὶ διατηροῦνται με τὴ χάρις του Θεοῦ. Μόνον ο Θεός εἶναι ἀπὸ τὴ φύση του χωρὶς ἀρχὴ καὶ τέλος.
Γι' αὐτὸ καὶ λέει ἡ Ἁγία Γραφή· «Αὐτοὶ θα χαθοῦν, ἐσὺ ὁμως θα παραμένεις». Δεν θα εξαφανισθοῦν ὁμως τελείως οἱ ουρανοί· «διότι οἱ ουρανοί θα παλιώσουν, θα τυλιχθοῦν σαν ρούχο καὶ θ' ἀλλάξουν», καὶ τότε «θα σχηματισθεὶ καινούριος ουρανὸς καὶ καινούρια γῆ»
Στὴν ἑκτασὴ ο ουρανοῦς εἶναι πολὺ μεγαλύτερος ἀπὸ τὴ γῆ. Δεν πρέπει ὁμως ν' ἀναζητάμε τὴν οὐσία του ουρανοῦ, διότι μας εἶναι ἀγνωστὴ.
Καὶ κανεὶς να μην θεωρεῖ ὅτι οἱ ουρανοί καὶ τ' ἀστέρια ἔχουν ψυχή· διότι εἶναι ἀψυχα καὶ χωρὶς αἰσθήσεις. Επομένως, ἀν καὶ λέει ἡ Ἁγία Γραφή, «ας ευφρανθοῦν οἱ ουρανοί καὶ ας χαρεῖ ἡ γῆ», ἐννοεῖ ὅτι προσκαλεῖ να χαροῦν οἱ ἀγγελοὶ στον ουρανό καὶ οἱ ἀνθρωποὶ στὴ γῆ.
Διότι ἡ Ἁγία Γραφή γνωρίζει να προσωποποιεῖ καὶ να ομιλεῖ για τα ἀψυχα σαν να πρόκειται για ἐμψυχα, ὅπως ὅταν λέει· «ἡ θάλασσα εἶδε καὶ ἀπομακρύνθηκε, ὁ Ἰορδάνης γύρισε πρὸς τα πίσω», καὶ ἐπίσης «γιατί, θάλασσα, ἀπομακρύνθηκες καὶ συ, Ἰορδάνη, γύρισες πρὸς τα πίσω»; Καὶ τα βουνά καὶ οἱ λόφοι παρακινοῦνται να σκιρτήσουν,

σημαίνει βουλομένους,
ἀλλὰ τοὺς τῆς πόλεως οἰκήτορας· καὶ «οἱ
οὐρανοὶ διηγούνται δόξαν
Θεοῦ», οὐ φωνὴν ὡσὶν αἰσθητοῖς ἀκουομένην
ἀφιέντες, ἀλλ' ἐκ τοῦ
οἰκείου μεγέθους τὴν τοῦ Δημιουργοῦ δύναμιν
ἡμῖν παριστάνοντες,
ὧν τὸ κάλλος κατανοοῦντες, τὸν ποιητὴν ὡς
ἀριστοτέχνην
δοξάζομεν.

ὅπως κι εμεῖς συνηθίζουμε
να λέμε «συγκεντρώθηκε ἡ πόλη», χωρὶς να
θέλουμε να δείξουμε τα
οικοδομήματα ἀλλὰ τους κατοίκους τῆς πόλεως.
Καὶ λέγοντας «οἱ ουρανοὶ
διηγούνται τὴ δόξα τοῦ Θεοῦ», δεν εννοοῦμε ὅτι
αφήνουν φωνὴ που τὴν
ἀκουν τ' αὐτιά, ἀλλὰ ὅτι παρουσιάζουν σε μας με
τὸ μέγεθός τους τὴ δύναμη
τοῦ Δημιουργοῦ· ἔτσι, κατανοοῦμε τὸ κάλλος τους
καὶ δοξάζουμε τὸ
Δημιουργό σαν ἀριστὸ τεχνίτη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 21.

Περὶ φωτός, πυρός, φωστήρων ἡλίου τε καὶ
σελήνης καὶ ἄστρον
Τὸ πῦρ ἐν τῶν τεσσάρων στοιχείων ἐστὶ,
κουφόν τε καὶ
ἀνωφερέστερον τῶν λοιπῶν, καυστικόν τε καὶ
φωτιστικόν,
τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ
κτισθέν· φησὶ γὰρ ἡ θεία
Γραφή· «Καὶ εἶπεν ὁ Θεός· Γενηθήτω φῶς, καὶ
ἐγένετο φῶς». Οὐχ
ἕτερον γὰρ ἐστὶ τὸ πῦρ, εἰ μὴ τὸ φῶς, ὡς τινὲς
φασιν. Ἕτεροι δὲ τὸ
«κοσμικὸν πῦρ» ὑπὲρ τὸν ἀέρα φασίν, ὃ
καλοῦσιν αἰθέρα.
Ἐν ἀρχῇ μὲν οὖν ἐποίησεν ὁ Θεός τὸ φῶς,
ἦτοι τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ,
καλλωπισμὸν καὶ κόσμον πάσης τῆς ὁρατῆς
κτίσεως· ἄφελε γὰρ τὸ
φῶς, καὶ πάντα ἐν τῷ σκότει ἀδιάγνωστα
μένουσι τὴν οἰκίαν μὴ
δυνάμενα εὐπρέπειαν ἐπιδείξασθαι. «Ἐκάλεσε
δὲ ὁ Θεός τὸ μὲν φῶς
ἡμέραν, τὸ δὲ σκότος ἐκάλεσε νύκτα». Σκότος
δὲ ἐστὶν οὐκ οὐσία τις,
ἀλλὰ συμβεβηκός· φωτός γὰρ ἐστὶ στέρησις.
Ὁ γὰρ ἀήρ οὐκ ἐν τῇ
οὐσίᾳ αὐτοῦ ἔχει τὸ φῶς. Αὐτὸ οὖν τὸ
ἐστερηθῆναι τὸν ἀέρα φωτός
σκότος ἐκάλεσεν ὁ Θεός. Καὶ οὐχὶ ἡ οὐσία
τοῦ ἀέρος ἐστὶ σκότος,
ἀλλ' ἡ τοῦ φωτός στέρησις, ὅπερ συμβεβηκός
μᾶλλον δηλοῖ ἢ περ
οὐσίαν. Οὐκ ἐκλήθη δὲ πρώτη ἡ νύξ, ἀλλ' ἡ
ἡμέρα· ὥστε πρώτη ἐστὶν
ἡ ἡμέρα καὶ ἐσχάτη ἡ νύξ. Ἀκολουθεῖ οὖν ἡ
νύξ τῇ ἡμέρᾳ, καὶ ἀπ'
ἀρχῆς τῆς ἡμέρας ἕως τῆς ἄλλης ἡμέρας ἐν
νυχθήμερόν ἐστιν· ἔφη

Για τὸ φῶς, τὴ φωτιά, τους φωστήρες, δηλαδή τὸν
ἥλιο, τὴ σελήνη καὶ τὰ
ἄστρα.
Ἡ φωτιά εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ τέσσερα στοιχεῖα,
ελαφρὸ καὶ ἀνυψωτικὸ σε σχέση
με τὰ υπόλοιπα· καυστικὴ καὶ συγχρόνως
φωτιστικὴ· τὴ δημιούργησε
ὁ Δημιουργός τὴν πρώτη ἡμέρα. Διότι λέει ἡ Ἁγία
Γραφή· «Καὶ εἶπε ὁ Θεός·
να δημιουργηθεῖ φῶς, καὶ δημιουργήθηκε».
Καθόσον, ἡ φωτιά δεν εἶναι
κάτι
τὸ διαφορετικὸ ἀπὸ τὸ φῶς, ὅπως λένε μερικοί.
Ἄλλοι πάλι λένε ὅτι τὸ
«κοσμικὸ πῦρ» εἶναι ἀνω ἀπὸ τὸν ἀέρα καὶ τὸ
ονομάζουν αἰθέρα.
Στὴν ἀρχή, λοιπόν, τὴν πρώτη ἡμέρα δημιούργησε
ὁ Θεός τὸ φῶς, σαν
στολίδι καὶ κόσμημα ὅλου τοῦ ορατοῦ κόσμου.
Διότι, ἀν ἀφαιρέσεις τὸ φῶς,
ὅλα μένουν μέσα στο σκοτάδι ἀγνωστα, ἐπειδὴ δεν
μποροῦν να φανερώσουν
τὴν ομορφιά τους. «Καὶ ὠνόμασε ὁ Θεός τὸ φῶς
ἡμέρα, ἐνῶ τὸ σκοτάδι
νύχτα». Καὶ τὸ σκοτάδι δεν εἶναι κάποια ὑπαρξη,
ἀλλὰ κάποιο συμβάν·
εἶναι ἀπουσία τοῦ φωτός. Διότι ὁ ἀέρας δεν ἔχει
μέσα στὴν οὐσία του τὸ φῶς.
Ὀνόμασε, λοιπόν, ὁ Θεός σκοτάδι τὴ στέρηση τοῦ
ἀέρα ἀπὸ τὸ φῶς.
Καὶ ἡ οὐσία τοῦ ἀέρα δεν εἶναι σκοτάδι, ἀλλὰ ἡ
στέρησή του ἀπὸ τὸ φῶς,
πράγμα τὸ ὁποῖο δηλώνει ἓνα γεγονός που
συμβαίνει παρά μια οὐσία.
Καὶ δεν ὠνόμασε πρώτα τὴ νύχτα, ἀλλὰ τὴν ἡμέρα·
ἔτσι, πρώτα εἶναι ἡ ἡμέρα
καὶ τελευταία ἡ νύχτα. Ἡ νύχτα, λοιπόν, ἀκολουθεῖ
τὴν ἡμέρα, καὶ ἀπὸ τὴν
ἀρχή μιας ἡμέρας ἕως τὴν ἄλλη ἡμέρα

γὰρ ἡ Γραφή· «Καὶ ἐγένετο ἑσπέρα καὶ ἐγένετο πρωΐ, ἡμέρα μία».
Ἐν μὲν οὖν ταῖς τρισὶν ἡμέραις ἀναγεομένου καὶ συστελλομένου τοῦ φωτὸς τῷ θεῷ προστάγματι ἢ τε ἡμέρα καὶ ἡ νύξ ἐγένετο. Τῇ δὲ τετάρτῃ ἡμέρᾳ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν φωστῆρα τὸν μέγαν, ἦτοι τὸν ἥλιον εἰς ἀρχὰς καὶ ἐξουσίας τῆς ἡμέρας· δι' αὐτοῦ γὰρ ἡ ἡμέρα συνίσταται· ἡμέρα γὰρ ἐστὶν ἐν τῷ τὸν ἥλιον ὑπὲρ γῆν εἶναι, καὶ διάστημα ἡμέρας ἐστὶν ὁ ἀπὸ ἀνατολῆς μέχρι δύσεως ὑπὲρ γῆν τοῦ ἡλίου δρόμος· καὶ τὸν φωστῆρα τὸν ἐλάσσω, ἦτοι τὴν σελήνην καὶ τοὺς ἀστέρας εἰς ἀρχὰς καὶ ἐξουσίας τῆς νυκτὸς τοῦ φωτίζειν αὐτήν. Νύξ δὲ ἐστὶν ἐν τῷ τὸν ἥλιον ὑπὸ γῆν εἶναι, καὶ διάστημα νυκτὸς ἐστὶν ὁ ἀπὸ δύσεως μέχρι ἀνατολῆς ὑπὸ γῆν τοῦ ἡλίου δρόμος.
Ἡ σελήνη τοῖνυν καὶ οἱ ἀστέρες ἐτάχθησαν τῆν νύκτα φωτίζειν, οὐχ ὡς τῇ ἡμέρᾳ πάντοτε ὑπὸ γῆν ὄντες (εἰσὶ γὰρ καὶ ἐν ἡμέρᾳ ἀστέρες ἐν τῷ οὐρανῷ ὑπὲρ γῆν), ἀλλ' ὁ ἥλιος τούτους ἅμα καὶ τὴν σελήνην τῇ σφοδρότερᾳ αἴγλῃ ἀποκρύπτων οὐκ ἔα φαίνεσθαι.
Τοῖς φωστῆρσι τούτοις τὸ πρωτόκτιστον φῶς ὁ Δημιουργὸς ἐναπέθετο οὐχ ὡς ἀπορῶν ἄλλου φωτός, ἀλλ' ἵνα μὴ ἄργον ἐκεῖνο μείνη τὸ φῶς· φωστῆρ γὰρ ἐστὶν οὐκ αὐτὸ τὸ φῶς, ἀλλὰ φωτὸς δοχεῖον.
Ἐκ τούτων τῶν φωστήρων ἑπτὰ πλανήτας φασί. Καὶ λέγουσιν αὐτοὺς ἐναντίαν τοῦ οὐρανοῦ κινεῖσθαι κίνησιν, διὸ καὶ πλανήτας αὐτοὺς ἐκάλεσαν· τὸν μὲν γὰρ οὐρανὸν φασιν ἐξ ἀνατολῶν ἐπὶ δυσμὰς κινεῖσθαι, τοὺς δὲ πλανήτας ἐκ δυσμῶν ἐπὶ ἀνατολάς· συμπεριφέρειν δὲ τὸν οὐρανὸν τῇ ἑαυτοῦ κινήσει ὡς ὄξυτέρᾳ τοὺς ἑπτὰ πλανήτας. Τῶν δὲ ἑπτὰ πλανητῶν τὰ ὀνόματά ἐστι ταῦτα· Ἥλιος, Σελήνη, Ζεὺς, Ἑρμῆς, Ἄρης, Ἀφροδίτη, Κρόνος. Εἶναι δὲ καθ' ἑκάστην ζώνην τοῦ οὐρανοῦ ἓνα τῶν ἑπτὰ

σχηματίζεται ἓνα ημερόνυχτο. Καὶ το εἶπε ἡ Αγία Γραφή: «Ἐγινε βράδυ, ἐγινε πρωΐ, σχηματίσθηκε ἓνα ημερόνυχτο».
Στις τρεις, λοιπόν, ἡμέρες καθὼς τὸ φῶς διαχεόταν καὶ συστελλόταν μεθεῖνα ἐντολή, ἐγινε ἡ ἡμέρα καὶ ἡ νύχτα. Καὶ τὴν τέταρτη ἡμέρα ὁ Θεὸς δημιούργησε τὸ μεγάλο ἀστέρι, δηλαδή τὸν ἥλιο, γιὰ νὰ ὀρίζει τὴν ἀρχὴ καὶ τὴ διεύθυνση τῆς ἡμέρας· διότι αὐτὸς συνιστᾷ τὴν ἡμέρα, καθὼς ἡμέρα ἔχουμε ὅταν ὁ ἥλιος εἶναι πάνω στὴ γῆ· καὶ διάρκεια ἡμέρας εἶναι ἡ διαδρομὴ τοῦ ἡλίου πάνω στὴ γῆ ἀπὸ τὴν ἀνατολὴ μέχρι τὴ δύση του.
Δημιούργησε ἀκόμη τὸ μικρότερο ἀστέρι, δηλαδή τὴ σελήνη, καὶ τὰ ἀστέρια γιὰ νὰ ὀρίζουν τὴν ἀρχὴ καὶ τὴ διεύθυνση τῆς νύχτας φωτίζοντάς τὴν.
Νύχτα ἔχουμε ὅταν ὁ ἥλιος εἶναι κάτω ἀπὸ τὴ γῆ καὶ διάρκεια τῆς νύχτας εἶναι ἡ διαδρομὴ τοῦ ἡλίου κάτω ἀπὸ τὴ γῆ ἀπὸ τὴ δύση ἕως τὴν ἀνατολὴ του. Ἡ σελήνη, λοιπόν, καὶ τὰ ἀστέρια ὀρίσθησαν γιὰ νὰ φωτίζουν τὴ νύχτα· αὐτὸ δὲν σημαίνει ὅτι αὐτὰ τὴν ἡμέρα εἶναι κάτω ἀπὸ τὴ γῆ, διότι υπάρχουν καὶ τὴν ἡμέρα ἀστέρια πάνω ἀπὸ τὴ γῆ· ἀλλὰ ὁ ἥλιος με τὸ λαμπρότερο φῶς τοῦ σκεπάζει καὶ τ' ἀστέρια καὶ τὴ σελήνη, καὶ δὲν τὰ ἀφήνει νὰ φαίνονται.
Σ' αὐτὰ τ' ἀστέρια ὁ Δημιουργὸς ἔδωσε τὸ πρωτοδημιούργητο φῶς του, ὄχι διότι δὲν εἶχε ἄλλο φῶς, ἀλλὰ γιὰ νὰ μὴ παραμείνει ἐκεῖνο τὸ φῶς ἀχρηστο. Διότι τὸ ἀστέρι δὲν εἶναι τὸ ἴδιο τὸ φῶς, ἀλλὰ δοχεῖο τοῦ φωτός.
Λένε ὅτι ἀπ' αὐτὰ τ' ἀστέρια προέρχονται οἱ ἑπτὰ πλανήτες, οἱ ὁποῖοι κινούνται ἀντίθετα ἀπὸ τὴν κίνηση τοῦ οὐρανοῦ· γι' αὐτὸ καὶ τοὺς ὀνόμασαν πλανήτες. Λένε, δηλαδή, ὅτι ὁ οὐρανὸς κινεῖται ἀπὸ τὴν ἀνατολὴ στὴ δύση, ἐνῶ οἱ πλανήτες ἀπὸ τὴ δύση στὴν ἀνατολὴ· λένε ἀκόμη ὅτι ὁ οὐρανὸς με τὴν ταχύτητα τῆς κινήσεώς του συμπαράσφρει τοὺς ἑπτὰ πλανήτες.
Τὰ ὀνόματα τῶν ἑπτὰ πλανητῶν εἶναι τὰ εξῆς: Ἥλιος, Σελήνη, Ζεὺς, Ἑρμῆς, Ἄρης, Ἀφροδίτη καὶ Κρόνος. Καὶ σε κάθε ζώνῃ τοῦ οὐρανοῦ ὑπάρχει καὶ ἓνας ἀπὸ τοὺς ἑπτὰ πλανήτες. Στὴν πρώτη

πλανητῶν· ἐν μὲν τῇ
πρώτῃ, ἦτοι ἀνωτέρῳ, τὸν Κρόνον, ἐν δὲ τῇ
δευτέρῳ τὸν Δία, ἐν δὲ
τῇ τρίτῃ τὸν Ἄρεα, ἐν δὲ τῇ τετάρτῃ τὸν
Ἥλιον, ἐν δὲ τῇ πέμπτῃ
τὴν Ἀφροδίτην, ἐν δὲ τῇ ἕκτῃ τὸν Ἑρμῆν, ἐν
δὲ τῇ ἑβδόμῃ καὶ
κατωτέρῳ τὴν Σελήνην.
Τρέχουσι δὲ δρόμον ἄληκτον, ὃν ὁ
Δημιουργὸς ἔταξεν αὐτοῖς, καὶ
καθὼς ἔθεμελίωσεν αὐτά, ὡς φησιν ὁ θεῖος
Δαυίδ· «Σελήνην καὶ
ἀστέρας, ἃ σὺ ἔθεμελίωσας». Διὰ γὰρ τοῦ
εἰπεῖν «ἔθεμελίωσας»
ἐσήμανε τὸ πάγιον καὶ ἀμετάβλητον τῆς ὑπὸ
Θεοῦ δοθείσης αὐτοῖς
τάξεώς τε καὶ εἰρμοῦ. Ἔταξε γὰρ αὐτοὺς εἰς
καιροὺς καὶ εἰς ἡμέρας
καὶ εἰς ἑνιαυτούς.
Διὰ μὲν γὰρ τοῦ ἡλίου αἱ τέσσαρες τροπαὶ
συνίστανται. Καὶ πρώτη
μὲν ἡ ἑαρινή· ἐν αὐτῇ γὰρ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὰ
σύμπαντα καὶ δηλοῖ
τὸ καὶ μέχρι τοῦ νῦν ἐν αὐτῇ τῶν ἀνθῶν τὴν
βλάστησιν γίνεσθαι,
ἣτις καὶ ἰσημερινή τροπή ἐστίν· δώδεκα γὰρ
ὥρων τὴν τε ἡμέραν καὶ
τὴν νύκτα καθίστησιν. Αὕτη ἐκ τῆς μέσης
ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου
συνίσταται, εὐκραῆς οὖσα, αἵματος ἀύξητικῆ,
θερμῆ καὶ ὑγρᾶ
ὑπάρχουσα καὶ δι' ἑαυτῆς μεσιτεύουσα τῷ
χειμῶνι τε καὶ τῷ θέρει,
τοῦ μὲν χειμῶνος θερμότερα καὶ ξηροτέρα,
τοῦ δὲ θέρους ψυχροτέρα
καὶ ὑγροτέρα. Διατείνει δὲ αὕτη ἡ ὥρα ἀπὸ
Μαρτίου καὶ μέχρις
Ἰουνίου κδ'.

Εἶτα ὑψουμένης τῆς τοῦ ἡλίου ἀνατολῆς ἐπὶ
τὰ βορειότερα μέρη ἡ
θερινὴ τροπή διαδέχεται, μεσιτεύουσα τῷ τε
ἔαρι καὶ τῷ μετοπώρῳ,
ἐκ μὲν τοῦ ἔαρος τὸ θερμὸν ἔχουσα, ἐκ δὲ τοῦ
μετοπώρου τὸ ξηρόν·
θερμὴ γὰρ ἐστὶ καὶ ξηρὰ καὶ τὴν ξανθὴν αὔξει
χολήν. Αὕτη δὲ
μεγίστην μὲν τὴν ἡμέραν ἔχει ὥρων
πεντεκαίδεκα, τὴν δὲ νύκτα
πάνυ σμικροτάτην, ὥρων ἑννέα διάστημα
ἔχουσαν. Καὶ αὕτη δὲ
διατείνει ἀπὸ Ἰουνίου κδ' μέχρι μηνὸς
Σεπτεμβρίου κε'.

καὶ ψηλότερη ζώνη ὁ Κρόνος, στὴ δεύτερη ὁ Δίας,
στὴν τρίτη ὁ Ἄρης,
στὴν τέταρτη ὁ Ἥλιος, στὴν πέμπτη ἡ Ἀφροδίτη,
στὴν ἕκτη ὁ Ἑρμῆς
καὶ στὴν ἑβδόμη καὶ χαμηλότερη ἡ Σελήνη.
Διανύουν ἀτέλειωτη διαδρομή, πού ὁ Δημιουργὸς
τούς ὀρίσει, καθὼς ἔθεσε
τὰ θεμέλιά τους, ὅπως το λέει ὁ προφήτης Δαβίδ:
«Τὴ Σελήνην καὶ τὰ ἀστρα,
τῶν ὁποίων Ἐσὺ ἔθεσες τὰ θεμέλια». Λέγοντας
«θεμελίωσες», ἐννοεῖ τὴ
σταθερὴ καὶ ἀμετάβλητη τάξιν καὶ σειράν, πού τους
ἔδωσε ὁ Θεός.
Διότι τὰ ἔχει τάξιν νὰ ὀρίζουν τὶς εποχάς, τὶς
ἡμέρας καὶ τὰ ἔτη.
Ἀπὸ τὸν ἥλιον δηλαδὴ σχηματίζονται οἱ τέσσαρις
εποχάς. Πρῶτη ἡ ἀνοιξή.
Στὴ διάρκειά της ὁ Θεὸς ἐφταξέ τὸ Σύμπαν· αὐτό
το ἀποδεικνύει τὸ γεγονός
ὅτι μέχρι καὶ σήμερον ἀνθίζουν τὰ φυτὰ αὐτὴ τὴν
εποχήν, ἡ ὁποία καὶ λέγεται
περίοδος τῆς ἰσημερίας· διότι κάνει νὰ διαρκεῖ καὶ
ἡ ἡμέρα καὶ ἡ νύκτα
δώδεκα ὥρες. Αὐτὴ σχηματίζεται ἐξαιτίας τῆς
ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου ἀπὸ τὸ
μέσον τοῦ ὀρίζοντα, εἶναι εὐκρατὴ, αὐξάνει τὸ
αἷμα, εἶναι θερμὴ καὶ υγρὴ
καὶ εἶναι ἀνάμεσα στὸ χειμῶνα καὶ τὸ καλοκαίρι·
εἶναι πῖο θερμὴ εποχή
ἀπὸ τὸ χειμῶνα, ἀλλὰ καὶ πῖο ψυχρὴ καὶ υγρὴ ἀπὸ
τὸ καλοκαίρι. Καὶ διαρκεῖ
αὐτὴ ἡ εποχή ἀπὸ τὴν εἰκοστὴ πρῶτη Μαρτίου
μέχρι τὶς εἰκοσι τέσσαρις
Ἰουνίου.
Ἐπειτα, καθὼς ἀνυψώνεται ἡ ἀνατολή τοῦ ἡλίου
πρὸς τὰ βορειότερα μέρη,
ἀκολουθεῖ ἡ θερινὴ περίοδος, πού εἶναι ἀνάμεσα
στὴν ἀνοιξή καὶ τὸ
φθινόπωρο· ἀπὸ τὴν ἀνοιξή ἔχει τὴ θερμότητα καὶ
ἀπὸ τὸ φθινόπωρο τὴν
ξηρασία· εἶναι δηλαδὴ θερμὴ, ξερὴ καὶ αὐξάνει τὴν
ξανθὴν χολήν. Καὶ ἔχει
πολύ μεγάλη ἡμέρα, διάρκειας δεκαπέντε ὡρῶν,
ἐνὼ τὴ νύκτα πάρα πολύ
μικρὴ, διάρκειας ἐννέα ὡρῶν. Καὶ διαρκεῖ αὐτὴ ἡ
εποχή ἀπὸ τὶς εἰκοσι
τέσσαρις Ἰουνίου ἕως τὶς εἰκοσι πέντε Σεπτεμβρίου.
Ἐπειτα, με τὴν ἐπάνοδο τοῦ ἡλίου στὸ μέσο τῆς
ἀνατολῆς, ἡ φθινοπωρινὴ
περίοδος διαδέχεται τὴ θερινήν, καὶ εἶναι ἀνάμεσα
στὸ ψύχος καὶ τὴ

Εἶτα πάλιν εἰς τὴν μέσην ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου ἐπανιόντος ἢ μετοπωρινή τροπὴ τὴν θερινὴν τροπὴν ἀμείβει, μέση πῶς ἔχουσα ψύξεώς τε καὶ θερμῆς, ξηρότητός τε καὶ ὑγρότητος, καὶ μεσιτεύουσα τῇ τε θερινῇ καὶ τῇ χειμερινῇ τροπῇ, ἕκ μὲν τῆς θερινῆς τὸ ξηρόν, ἕκ δὲ τῆς χειμερινῆς τὸ ψυχρὸν ἔχουσα· ψυχρὰ γὰρ ἔστι καὶ ξηρὰ χολῆς τε μελαίνης αὐξητικὴ πέφυκεν. Αὕτη πάλιν ἰσημερινή τροπὴ ὑπάρχει δώδεκα ὥρων τὴν τε ἡμέραν καὶ τὴν νύκτα ἔχουσα. Διατείνει δὲ αὕτη ἀπὸ Σεπτεμβρίου κε' μέχρι Δεκεμβρίου κε'.

Τοῦ δὲ ἡλίου ἐπὶ τὴν μικροτέραν καὶ χθαμαλωτέραν, ἥτοι μεσημβρινὴν ἀνατολὴν κατιόντος, ἢ χειμερινὴ ἐπιλαμβάνεται τροπὴ, ψυχρὰ τε καὶ ὑγρὰ τυγχάνουσα καὶ μεσιτεύουσα τῇ τε μετοπωρινῇ καὶ τῇ ἔαρινῃ, ἕκ μὲν τῆς μετοπωρινῆς τὸ ψυχρὸν ἔχουσα, ἕκ δὲ τῆς ἔαρινῆς τὸ ὑγρὸν κεκτημένη. Αὕτη δὲ σμικροτάτη μὲν τὴν ἡμέραν ἔχει, ἑννέα ὥρων ὑπάρχουσαν, τὴν δὲ νύκτα μεγίστην, ὥρων ὑπάρχουσαν πεντεκαίδεκα, φλέγματος δὲ αὕτη ὑπάρχει αὐξητικὴ.

Διατείνει δὲ ἀπὸ κε' Δεκεμβρίου μέχρις κα' Μαρτίου. Σοφῶς γὰρ ὁ Δημιουργὸς προενοήσατο, ὡς ἂν μὴ ἐξ ἄκρας ψυχρότητος ἢ θερμότητος ἢ ὑγρότητος ἢ ξηρότητος ἐπὶ τὴν ἄκραν ἐναντίαν ἐρχόμενοι ποιότητα χαλεποῖς περιπέσωμεν ἀρρωστήμασι· σφαλερὰς γὰρ τὰς αἰφνιδίους μεταβολὰς οἶδεν ὁ λόγος. Οὕτω μὲν οὖν ὁ ἥλιος τὰς τροπὰς καὶ δι' αὐτῶν τὸν ἐνιαυτὸν ἀπεργάζεται, καὶ τὰς ἡμέρας δὲ καὶ τὰς νύκτας· τὰς μὲν ἀνατέλλων καὶ ὑπὲρ γῆν γινόμενος, τὰς δὲ ὑπὸ γῆν δύνων καὶ τοῖς ἄλλοις φωστῆρσι, σελήνῃ τε καὶ ἄστρασι, τὴν φαῦσιν παραχωρῶν συνίστησι.

Φασὶ δὲ καὶ δώδεκα ζῳδία ἐξ ἀστέρων εἶναι ἐν τῷ οὐρανῷ, ἐναντίαν κίνησιν ἔχοντα τῷ τε ἡλίῳ καὶ τῇ σελήνῃ καὶ τοῖς ἄλλοις πέντε

θερμότητα, τὴν ξηρασίαν καὶ τὴν υγρασίαν· βρίσκεται ἀνάμεσα στο καλοκαίρι καὶ το χειμῶνα, καὶ διατηρεῖ ἀπὸ το καλοκαίρι τὴν ξηρασίαν καὶ ἀπὸ το χειμῶνα τὴν υγρασίαν· εἶναι δηλαδὴ ψυχρὴ καὶ ξερὴ εποχὴ καὶ αὐξάνει τὴ μαύρη χολή. Αὕτη, ἐπίσης, εἶναι περίοδος τῆς ἰσημερίας· ἔχει καὶ ἡμέρα καὶ ἡ νύκτα δώδεκα ὥρες. Διαρκεῖ ἀπὸ τῆς εἴκοσι πέντε Σεπτεμβρίου μέχρι τῆς εἴκοσι πέντε Δεκεμβρίου.

Ὅταν τέλος ὁ ἥλιος κατέβει στο πιο μικρὸ καὶ χαμηλὸ σημεῖο, δηλαδὴ τὴ μεσημβρινὴ ἀνατολή, φθάνει ἡ χειμερινὴ περίοδος, ποὺ εἶναι ψυχρὴ καὶ υγρὴ καὶ βρίσκεται ἀνάμεσα στο φθινόπωρο καὶ τὴν ἀνοιξή· ἀπὸ το φθινόπωρο κρατᾷ τὴν ψύχρα, ἐνῶ ἀπὸ τὴν ἀνοιξή τὴν υγρασίαν.

Ἡ περίοδος αὕτη ἔχει τὴν πιο μικρὴ ἡμέρα, ἀπὸ ἑννέα ὥρες, καὶ τὴν πιο μεγάλη νύκτα, ἀπὸ δεκαπέντε ὥρες· ἔχει τὴν ιδιότητα ν' αὐξάνει τὰ φλέγματα. Διαρκεῖ ἀπὸ τῆς εἴκοσι πέντε Δεκεμβρίου μέχρι τὴν εικοστή πρώτη Μαρτίου.

Καθόσον ὁ Δημιουργὸς με πολλή σοφία προνόησε, νὰ μὴ μεταβαίνουμε ἀπὸ το υπερβολικὸ ψύχος ἢ τὴ θερμότητα ἢ τὴν υγρασίαν ἢ τὴν ξηρασίαν στὴν ακριβῶς ἀντίθετη κατάσταση καὶ ἔτσι νὰ πέφτουμε στῆς πιο βαριές ἀσθένειες. Διότι ἡ λογικὴ μας διδάσκει ὅτι οἱ ξαφνικὲς ἀλλαγές εἶναι επικίνδυνες.

Ἔτσι, λοιπόν, ὁ ἥλιος σχηματίζει τῆς εποχῆς καὶ με αὐτὲς ολοκληρώνει τὸ ἔτος, ἀλλὰ καὶ τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νύχτες· τῆς ἡμέρας τῆς σχηματίζει με τὴν ἀνατολή του καὶ τὴν πορεία ἀνω ἀπὸ τὴ γῆ, ἐνῶ τῆς νύχτες με τὴ δύση του κάτω ἀπὸ τὴ γῆ καὶ με τὴν παραχώρηση του φωτισμοῦ του στους ἄλλους φωστήρες, τὴ σελήνη δηλαδὴ καὶ τ' ἀστέρια.

Λένε, ἐπίσης, ὅτι ὑπάρχουν στον οὐρανὸ καὶ δώδεκα ζῳδία ἀπὸ ἀστέρια, ποὺ ἔχουν ἀντίθετη κίνηση ἀπὸ τὸν ἥλιο, τὴ σελήνη καὶ τοὺς ἄλλους πέντε πλανήτες· καὶ ὅτι ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ δώδεκα ζῳδία περνοῦν οἱ ἐπτὰ πλανήτες.

Ὁ ἥλιος, λοιπόν, συμπληρώνει ἕνα μῆνα κατὰ τὴ διάρκεια κάθε ζῳδίου καὶ ἔτσι στους δώδεκα μῆνες περνᾷ μέσα ἀπὸ τὰ δώδεκα

πλανήταις, καὶ διὰ τῶν δώδεκα ζῳδίων
παρέρχεσθαι τοὺς ἑπτὰ.
Ὁ μὲν οὖν ἥλιος καθ' ἕκαστον ζῳδίων
ἀποτελεῖ μῆνα ἓνα καὶ διὰ
τῶν δώδεκα μηνῶν τὰ δώδεκα ζῳδία
διέρχεται. Τῶν δὲ δώδεκα
ζῳδίων τὰ ὀνόματά ἐστι ταῦτα καὶ οἱ τούτων
μῆνες. Κριός, μηνὶ
Μαρτίῳ κα' δέχεται τὸν ἥλιον, Ταῦρος
Ἀπριλίῳ κγ', Δίδυμοι Μαΐῳ
κδ', Καρκίνος Ἰουνίῳ κδ', Λέων Ἰουλίῳ κε',
Παρθένος Αὐγούστῳ κε',
Ζυγὸς Σεπτεμβρίῳ κε', Σκορπιός Ὀκτωβρίῳ
κε', Τοξότης Νοεμβρίῳ
κε', Αἰγόκερως Δεκεμβρίῳ κε', Ὑδροχόος
Ἰανουαρίῳ κε', Ἰχθύες
Φεβρουαρίῳ κδ'.
Ἡ δὲ σελήνη καθ' ἕκαστον μῆνα τὰ δώδεκα
ζῳδία διέρχεται
κατωτέρα οὕσα καὶ ταχύτερον ταῦτα
διοδεύουσα· ὡς γάρ, ἐὰν
ποιήσῃ πῶλον ἔνδον ἄλλου πῶλου, ὁ ἔνδον
πῶλος μικρότερος
εὐρεθήσεται, οὕτως καὶ ὁ δρόμος τῆς σελήνης
κατωτέρας οὕσης
ὀλιγώτερός ἐστι καὶ ἀνύεται τάχιον.
Οἱ μὲν οὖν Ἕλληνες διὰ τῆς τῶν ἄστρον
τούτων ἡλίου τε καὶ
σελήνης ἀνατολῆς καὶ δύσεως καὶ
συγκρούσεώς φασι πάντα
διοικεῖσθαι τὰ καθ' ἡμᾶς· περὶ ταῦτα γὰρ ἡ
ἀστρολογία καταγίνεται.
Ἡμεῖς δὲ φαμεν, ὅτι σημεῖα μὲν ἐξ αὐτῶν
γίνονται, ὄμβρου καὶ
ἀνομβρίας, ψύξεώς τε καὶ θερμῆς, ὑγρότητος
καὶ ξηρότητος καὶ
ἀνέμων καὶ τῶν τοιούτων, τῶν δὲ ἡμετέρων
πράξεων οὐδαμῶς.
Ἡμεῖς γὰρ αὐτεξούσιοι ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ
γενόμενοι κύριοι τῶν
ἡμετέρων ὑπάρχομεν πράξεων. Εἰ γὰρ ἐκ τῆς
τῶν ἀστέρων φορᾶς
πάντα πράττομεν, κατ' ἀνάγκην πράττομεν, ἢ
πράττομεν· τὸ δὲ
κατ' ἀνάγκην γινόμενον οὔτε ἀρετὴ οὔτε
κακία ἐστίν.
Εἰ δὲ μήτε ἀρετὴν μήτε κακίαν κεκτήμεθα,
οὔτε ἐπαίνων καὶ
στεφάνων, οὔτε ψόγων ἢ κολάσεων
ὑπάρχομεν ἄξιοι· εὐρεθήσεται δὲ
καὶ ὁ Θεὸς ἄδικος τοῖς μὲν ἀγαθὰ, τοῖς δὲ
θλίψεις διδούς. Ἄλλ' οὐδὲ

ζῳδία. Τα ὀνόματα τῶν
δώδεκα ζῳδίων καὶ οἱ ἀντίστοιχοι μῆνες τοὺς εἶναι
οἱ ἐξῆς: ὁ Κριός, τὴν 21η
τοῦ μῆνα Μαρτίου δέχεται τὸν ἥλιο, ὁ Ταῦρος τὴν
23η Ἀπριλίου, οἱ Δίδυμοι
τὴν 24η Μαΐου, ὁ Καρκίνος τὴν 24η Ἰουνίου, ὁ
Λέων τὴν 25η Ἰουλίου, ὁ
Παρθένος τὴν 25η Αὐγούστου, ὁ Ζυγὸς τὴν 25η
Σεπτεμβρίου, ὁ Σκορπιός τὴν
25η Ὀκτωβρίου, ὁ Τοξότης τὴν 25η Νοεμβρίου, ὁ
Αἰγόκερως τὴν 25η
Δεκεμβρίου, ὁ Ὑδροχόος τὴν 25η Ἰανουαρίου, οἱ
Ἰχθύες τὴν 24η Φεβρουαρίου.
Ἡ σελήνη ὅμως περνᾷ ἀπὸ τὰ δώδεκα ζῳδία κάθε
μῆνα, ἐπειδὴ βρίσκεται
πιο χαμηλά καὶ τα διατρέχει πιο γρήγορα. Εἶναι,
δηλαδή, ὅπως ὅταν
κατασκευάσεις μιὰ σφαῖρα μέσα σὲ ἄλλη· τότε ἡ
εσωτερικὴ σφαῖρα θὰ εἶναι
μικρότερη. Ἔτσι καὶ ἡ διαδρομὴ τῆς σελήνης, ποὺ
βρίσκεται πιο χαμηλά,
εἶναι λιγότερη καὶ διανύεται γρηγορότερα.
Οἱ εἰδωλολάτρες βέβαια ἰσχυρίζονται ὅτι ἡ ζωὴ
μας καθορίζεται ἀπὸ τὴν
ἀνατολή, τὴ δύση καὶ τὴ σύγκρουση αὐτῶν τῶν
ἀστρον, δηλαδή τοῦ ἡλίου
καὶ τῆς σελήνης· καὶ με αὐτὰ βέβαια ἀσχολεῖται ἡ
ἀστρολογία. Ἐμεῖς ὅμως
υποστηρίζομε ὅτι μπορεῖ κάποια συμβάντα νὰ
προέρχονται ἀπ' αὐτὰ, ὅπως
ἡ βροχὴ καὶ ἡ ἀνομβρία, ἡ ψύχρα καὶ ἡ ζέστη, ἡ
υγρασία καὶ ἡ ξηρασία, οἱ
ἀνεμοὶ καὶ τὰ παρόμοια· σὲ καμία περίπτωση ὅμως
δὲν ἐξαρτῶνται οἱ πράξεις
μας. Διότι ὁ Δημιουργὸς μας ἐπλασε αὐτεξούσιους,
νὰ εἴμαστε υπεύθυνοι
γιὰ τὶς πράξεις μας. Εἴαν, ὅ,τι κάνομε τὸ
οφείλομε στὴν κίνηση τῶν
αστέρων, τότε τὸ κάνομε καταναγκαστικά· καὶ
ὅ,τι γίνεται καταναγκαστικά,
δὲν εἶναι οὔτε ἀρετὴ οὔτε κακία.
Ἄν ὅμως δὲν ἔχομε ἀποκτήσει οὔτε ἀρετὴ οὔτε
κακία, τότε δὲν ἀξίζομε
οὔτε ἐπαίνους καὶ βραβεῖα, οὔτε κατηγορίες καὶ
τιμωρίες· θ' ἀποδειχθεῖ
μάλιστα ὅτι καὶ ὁ Θεὸς εἶναι ἀδικός, διότι σ'
ἄλλους μοιράζει ἀγαθὰ καὶ σ'
ἄλλους θλίψεις. Κι ἂν ὅλα τὰ κατευθύνει ἡ ἀνάγκη,
τότε ὁ Θεὸς δὲν θὰ
χρειαστῆ νὰ κυβερνᾷ καὶ νὰ προνοεῖ γιὰ τὰ
δημιουργήματά του. Καὶ ἡ λογικὴ
ἀκόμη θὰ μας εἶναι περιττὴ· διότι ἂν δὲν εἴμαστε

κυβέρνησιν, οὐδὲ τῶν ἑαυτοῦ κτισμάτων ὁ
Θεὸς ποιήσεται πρόνοιαν,
εἰ κατ' ἀνάγκην ἄγονται τὰ πάντα καὶ
φέρονται. Καὶ τὸ λογικὸν δὲ
περιττὸν ἐν ἡμῖν ἔσται· μηδεμιᾶς γὰρ ὄντες
πράξεως κύριοι περιττῶς
βουλευόμεθα. Τὸ δὲ λογικὸν πάντως τῆς
βουλῆς ἡμῖν ἔνεκεν δέδοται·
ὅθεν πᾶν λογικὸν καὶ αὐτεξούσιον.
Ἡμεῖς δὲ φαμεν, ὅτι οὐκ αὐτὰ αἰτία τινὸς εἰσι
τῶν γινομένων, οὔτε
γενέσεως τῶν γινομένων, οὔτε τῶν
φθειρομένων φθορᾶς· σημεῖα δὲ
μᾶλλον ὄμβρων τε καὶ τῆς τοῦ ἀέρος
μεταβολῆς. Ἴσως δ' ἂν τις
εἴποι, ὅτι καὶ πολέμων οὐκ αἰτία, ἀλλὰ σημεῖα
συνίστανται· καὶ ἡ
ποιότης δὲ τοῦ ἀέρος, ποιουμένου ὑπὸ ἡλίου
καὶ σελήνης καὶ τῶν
ἀστέρων, ἄλλως καὶ ἄλλως διαφόρους κράσεις
καὶ ἕξεις καὶ διαθέσεις
συνίστησιν. Αἱ δὲ ἕξεις τῶν ἐφ' ἡμῖν·
κρατοῦνται γὰρ τῷ λόγῳ καὶ
ἄγονται τρεπόμενα.
Συνίστανται δὲ πολλάκις καὶ κομῆται, σημεῖα
τινα θάνατον
δηλοῦντα βασιλέων, ἅτινα οὐκ εἰσι τῶν ἐξ
ἀρχῆς γεγενημένων
ἄστρον, ἀλλὰ τῷ θείῳ προστάγματι κατ'
αὐτὸν τὸν καιρὸν
συνίστανται καὶ πάλιν διαλύονται. Ἐπεὶ καὶ ὁ
κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου
δι' ἡμᾶς κατὰ σάρκα φιλόνητον καὶ
σωτήριον γέννησιν ὄφθεις
τοῖς μάγοις ἀστήρ οὐ τῶν ἐν ἀρχῇ γενομένων
ἄστρον ἦν. Καὶ δηλον
ἐκ τοῦ ποτὲ μὲν ἐξ ἀνατολῆς ἐπὶ δύσιν
ποιεῖσθαι τὸν δρόμον, ποτὲ δὲ
ἐκ βορρᾶ ἐπὶ νότον, καὶ ποτὲ μὲν κρύπτεσθαι,
ποτὲ δὲ φαίνεσθαι·
τοῦτο γὰρ οὐκ ἔστιν ἄστρον τάξεως ἢ
φύσεως.
Χρὴ δὲ γινώσκειν, ὡς ἐκ τοῦ ἡλίου φωτίζεται
ἡ σελήνη οὐχ ὡς
ἀπορήσαντος τοῦ Θεοῦ δοῦναι αὐτῇ ἴδιον
φῶς, ἀλλ' ἵνα ῥυθμὸς καὶ
τάξις ἐντεθῇ τῇ κτίσει, ἄρχοντος καὶ
ἀρχομένου, καὶ παιδευθῶμεν καὶ
ἡμεῖς κοινωνεῖν ἀλλήλοις καὶ μεταδιδόναι καὶ
ὑποτάσσεσθαι, πρῶτον
μὲν τῷ ποιητῇ καὶ Δημιουργῷ, Θεῷ καὶ
Δεσπότη, ἔπειτα καὶ τοῖς

υπεύθυνοι για καμιά μας
πράξη, τότε περιττεύει η λογική. Καθόσον, το
λογικό μας έχει δοθεί για να
σκεφτόμαστε· γι' αυτό, κάθε λογικό ον είναι και
αυτεξούσιο (υπεύθυνο).
Εμεῖς ὁμῶς ισχυριζόμεσθε ὅτι τα ἀστρα δεν εἶναι η
αιτία κανενός απ' αὐτά
που συμβαίνουν, οὔτε αιτία δημιουργίας των
δημιουργημάτων οὔτε αιτία
καταστροφῆς αὐτῶν που φθείρονται· ἀλλὰ μάλλον
εἶναι προμηνύματα
βροχῶν και αλλαγῆς των ἀέρων. Κατὰ τον ἴδιο
τρόπο θα ἔλεγε κάποιος
ὅτι δεν αποτελοῦν αἰτία των πολέμων ἀλλὰ
συνιστοῦν προμηνύματα. Και η
ποιότητα του ἀέρα, η οποία δημιουργεῖται ἀπὸ τον
ἡλιο, τη σελήνη και τα
ἀστρα, συνθέτει κάθε φορά διαφορετικές κράσεις,
συνήθειες και διαθέσεις.
Οι συνήθειες μάλιστα εξαρτῶνται ἀπὸ μας· διότι
τις εξουσιάζει η λογική και
στις μεταβολές τους κατευθύνονται απ' αὐτήν.
Σχηματίζονται μάλιστα πολύ συχνά και κομήτες,
κάποια σημάδια δηλαδή που
φανερώνουν το θάνατο των βασιλέων· αυτοί δεν
ανήκουν στα ἀστρα που
δημιουργήθηκαν ἐξαρχῆς, ἀλλὰ σχηματίστηκαν σε
ειδική περίπτωση με θεῖο
πρόσταγμα και πάλι διαλύονται. Επειδὴ και ο
αστέρας που φάνηκε στους
μάγους στη φιλόνητον και σωτήρια κατὰ σάρκα
γέννηση του Κυρίου, δεν
ἦταν ἀπὸ τα ἀστρα που δημιουργήθηκαν ἀπὸ την
ἀρχή της δημιουργίας. Και
φαίνεται αὐτό ἀπὸ το γεγονός ὅτι η πορεία του
ἦταν ἀλλοτε ἀπὸ ἀνατολή στη
δύση, ἀλλοτε ἀπὸ βορρᾶ προς νότο, ἀλλοτε
χανόταν και ἀλλοτε φαινόταν. Τα
χαρακτηριστικά δηλαδή αὐτά δεν ἀνήκαν στην
τάξη ἢ τη φύση των ἀστρον.
Πρέπει ἀκόμη να γνωρίζουμε ὅτι η σελήνη
φωτίζεται ἀπὸ τον ἡλιο, ὄχι διότι
δεν εἶχε ο Θεός να της δώσει ἰδιαίτερο φως, ἀλλὰ
για να ὑπάρχει ρυθμὸς και
τάξη μέσα στη δημιουργία, με τη διαβάθμιση
ἀρχοντα και υπηκόου· για να
μάθουμε κι εμεῖς να εἴμαστε κοινωνικοί μεταξύ
μας, να προσφέρουμε στους
ἀλλους και να υποτασσόμεσθε πρῶτα στο
Δημιουργό και Πλάστη μας, το
Θεό και Δεσπότη, και ἔπειτα στους ἀρχοντες που
Αὐτός έχει ὀρίσει· μήτε να

ὕπ' αὐτοῦ καθισταμένοις ἄρχουσι, καὶ μὴ ἀνακρίνειν, τίνος ἔνεκεν οὗτος ἄρχει, ἐγὼ δὲ οὐ, δέχεσθαι δὲ πάντα τὰ ἐκ Θεοῦ εὐχαρίστως καὶ εὐγνωμόνως.
Ἐκλείπει δὲ ὁ τε ἥλιος καὶ ἡ σελήνη τῶν τῆν κτίσιν προσκυνούντων παρὰ τὸν κτίσαντα τῆν ἄνοιαν διελέγχοντα καὶ παιδεύοντα, ὡς τρεπτὰ εἰσι καὶ ἀλλοιωτά. Πᾶν δὲ τρεπτὸν οὐ Θεός· κατὰ τὴν ἰδίαν γὰρ φύσιν φθαρτὸν ἅπαν τρεπτόν.
Ἐκλείπει δὲ ὁ μὲν ἥλιος τοῦ σώματος τῆς σελήνης ὡσπερ τινός μεσότοιχον γινομένου καὶ ἀποσκιάζοντος καὶ μὴ ἐῶντος διαδοθῆναι ἡμῖν τὸ φῶς. Ὅσον οὖν εὐρεθῆ τὸ σῶμα τῆς σελήνης ἀποκρύπτει τὸν ἥλιον, τοσοῦτον καὶ ἡ ἔκλειψις γίνεται. Εἰ δὲ μικρότερον ἔστι τὸ τῆς σελήνης σῶμα, μὴ θαυμάσης· καὶ ὁ ἥλιος γὰρ ὑπὸ τινων λέγεται πολυπλασίῳ τῆς γῆς, ὑπὸ δὲ τῶν Πατέρων ἴσος τῆς γῆς· καὶ πολλάκις μικρὸν νέφος καλύπτει αὐτὸν ἢ καὶ μικρὸς βουνὸς ἢ τοίχος.
Ἡ δὲ τῆς σελήνης ἔκλειψις ἐκ τοῦ ἀποσκιάσματος τῆς γῆς γίνεται, ὅτε γένηται πεντεκαίδεκαταΐα ἡ σελήνη καὶ εὐρεθῆ ἐξ ἐναντίας κατὰ τὸ ἄκρον κέντρον, ὁ μὲν ἥλιος ὑπὸ γῆν, ἡ δὲ σελήνη ὑπὲρ γῆν· ἀποσκίασμα γὰρ ποιεῖ ἡ γῆ καὶ οὐ φθάνει τὸ ἡλιακὸν φῶς φωτίσαι τὴν σελήνην, κάκειθεν ἐκλείπει.
Χρῆ δὲ γινώσκειν, ὅτι τελεία ἐκτίσθη ἡ σελήνη ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ, ἧτοι πεντεκαίδεκαταΐα· ἔπρεπε γὰρ ἀπηρτισμένην γενέσθαι. Τῆ δὲ τετάρτη ἡμέρα, ὡς ἔφημεν, ἔκτισται ὁ ἥλιος. Προέλαβεν οὖν τὸν ἥλιον ἔνδεκα ἡμέρας· ἀπὸ γὰρ τετάρτης ἡμέρας ἕως πεντεκαδεκάτης ἔνδεκά εἰσι. Διὸ καὶ κατὰ χρόνον οἱ δώδεκα μῆνες τῆς σελήνης ἔνδεκα ἡμέρας λείπουσιν ἐκ τῶν δώδεκα μηνῶν τοῦ ἡλίου· οἱ μὲν γὰρ τοῦ ἡλίου τριακοσίας ἐξήκοντα πέντε ἡμέρας ἔχουσιν. Διὸ τοῦ τετάρτου συντιθεμένου κατὰ τέσσαρα ἔτη μία ἀποτελεῖται ἡμέρα, ἧτις λέγεται βίσεξτον. Καὶ ὁ ἐνιαυτὸς ἐκεῖνος τζεστ' ἡμέρας

εξετάζουμε, γιατί ἔχει αὐτὸς τὴν ἐξουσία καὶ ὄχι ἐγώ· ἀλλὰ ὅλα ὅσα μας δίνει ὁ Θεὸς νὰ τα δεχόμαστε με ευχαρίστηση καὶ ευγνωμοσύνη.
Ὁ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη παθαίνουν ἐκλειψη· κι ἔτσι ἀποδεικνύουν ὡς ἀνόητη πράξη τὴν προσκύνηση των δημιουργημάτων καὶ ὄχι του Δημιουργοῦ· διότι τὰ κτίσματα τοῦς διδάσκουν ὅτι μεταβάλλονται καὶ ἀλλοιώνονται. Καὶ κάθε τι το μεταβλητὸ δὲν εἶναι Θεός· διότι σύμφωνα με τὴ φύση τους ὅλα τὰ μεταβλητὰ εἶναι φθαρτά.
Ὁ ἥλιος παθαίνει ἐκλειψη, ὅταν τὸ σῶμα τῆς σελήνης παρεμβάλλεται σαν κάποιος μεσότοιχος καὶ ρίχνει τὴ σκιά τῆς, χωρὶς νὰ επιτρέπει νὰ μεταδοθεῖ τὸ φῶς τῆς σε μας. Καὶ ὅσο διάστημα τὸ σῶμα τῆς σελήνης κρύβει τὸν ἥλιο, τόσο διαρκεῖ καὶ ἡ ἐκλειψη. Καὶ μὴν ἀπορεῖς, ἀν τὸ σῶμα τῆς σελήνης εἶναι πιο μικρό. Διότι καὶ ὁ ἥλιος θεωρεῖται ἀπὸ ὀρισμένους πολὺ μεγαλύτερος ἀπὸ τὴ γῆ, ἐνῶ ἀπὸ τους Ἁγίους Πατέρες ἴσος πρὸς τὴ γῆ· καὶ παρ' ὄλ' αὐτὰ συχνά ἓνα μικρὸ σύννεφο ἢ ἓνας μικρὸς λόφος ἢ τοίχος τὸν σκεπάζει.
Ἡ ἐκλειψη ὁμῶς τῆς σελήνης προκαλεῖται ἀπὸ τὴ σκιά τῆς γῆς, ὅταν ἡ σελήνη γίνε δεκαπέντε ἡμερῶν καὶ βρεθεῖ στο ἀπέναντι ἀντίθετο ἄκρο· (σε μια ευθεία) δηλαδή, ὁ ἥλιος κάτω ἀπὸ τὴ γῆ, ἐνῶ ἡ σελήνη πάνω ἀπὸ τὴ γῆ. Τότε ἡ γῆ ρίχνει τὴ σκιά τῆς καὶ δὲν φθάνει τὸ φῶς τοῦ ἡλίου νὰ φωτίσει τὴ σελήνη· ἔτσι γίνεται ἡ ἐκλειψη τῆς.
Πρέπει ἐπίσης νὰ γνωρίζουμε ὅτι ὁ Δημιουργὸς ἐφτιαξε τὴ σελήνη τέλεια, δηλαδή δεκαπέντε ἡμερῶν· διότι ἔπρεπε νὰ δημιουργηθεῖ τέλεια. Καὶ τὴν τέταρτη ἡμέρα, ὅπως εἶπαμε, δημιουργήθηκε ὁ ἥλιος. Προηγήθηκε, δηλαδή, ἀπὸ τὸν ἥλιο ἔνδεκα ἡμέρες· καθὼς ἀπὸ τὴν τέταρτη ἕως τὴ δεκάτη πέμπτη υπάρχουν ἔνδεκα ἡμέρες. Καὶ γι' αὐτὸ, στο ἔτος οἱ δώδεκα μῆνες τῆς σελήνης υπολείπονται ἔνδεκα ἡμέρες ἀπὸ τους δώδεκα μῆνες τοῦ ἡλίου· καθὼς οἱ μῆνες τοῦ ἡλίου ἔχουν τριακόσιες ἐξήντα πέντε ἡμέρες. Γι' αὐτὸ με με τὸν υπολογισμὸ ἐνός τετάρτου τῆς ἡμέρας κάθε τέσσαρα χρόνια

ἔχει.

Οἱ δὲ τῆς σελήνης ἐνιαυτοὶ τνδ' εἰσιν ἡμερῶν·
ἢ γὰρ σελήνη, ἄφ' οὗ
γεννηθῆ, ἤγουν ἀνακαινισθῆ, αὖξει, ἕως ἂν
γένηται ἡμερῶν ἰδ'
ἡμίσεος τετάρτου, καὶ ἄρχεται λήγειν, ἕως
ἡμερῶν κθ' ἡμίσεος,
καὶ τελειῶς γίνεται ἀφώτιστος. Καὶ πάλιν
συναπτομένη τῷ ἡλίῳ
ἀναγεννᾶται καὶ ἀνακαινίζεται, ὑπόμνημα
φέρουσα τῆς ἡμῶν
ἀναστάσεως. Καθ' ἕκαστον οὖν ἐνιαυτὸν τὰς
ἕνδεκα ἡμέρας
ἀποδίδωσι τῷ ἡλίῳ. Κατὰ οὖν τρεῖς χρόνους
ὁ ἐμβόλιμος μῆν
γίνεται τοῖς Ἑβραίοις, καὶ ὁ ἐνιαυτὸς ἐκεῖνος
δεκατριῶν μηνῶν
εὐρίσκεται ἐκ τῆς προσθήκης τῶν ἕνδεκα
ἡμερῶν.

Δῆλον δὲ ὡς σύνθετός ἐστιν ὁ τε ἥλιος καὶ ἡ
σελήνη καὶ τὰ ἄστρα,
καὶ φθορᾶ κατὰ τὴν ἰδίαν φύσιν ὑπόκεινται.
Τὴν δὲ τούτων φύσιν
οὐκ ἴσμεν. Τινὲς μὲν οὖν φασὶ τὸ πῦρ ἐκτός
τινος ὕλης ἀφανὲς εἶναι,
ἄθεν καὶ σβεννύμενον ἀφανίζεται. Ἔτεροι δὲ
τοῦτο σβεννύμενον εἰς
ἀέρα φασὶ μεταβάλλεσθαι.
Ὁ ζωδιακὸς κύκλος λοξῶς κινεῖται,
διηρημένος εἰς τμήματα δώδεκα,
ἅτινα καλεῖται ζῳδία. Τὸ δὲ ζῳδίων ἔχει
δεκανοὺς τρεῖς, μοίρας λ'
ἢ δὲ μοῖρα ἔχει λεπτὰ ξ'. Ἔχει οὖν ὁ οὐρανὸς
μοίρας τξ', τὸ ὑπὲρ γῆν
ἡμισφαίριον μοίρας ρπ' καὶ τὸ ὑπὸ γῆν ρπ'.

Οἴκοι πλανητῶν

Κριὸς καὶ Σκορπίος Ἄρεως, Ταῦρος καὶ Ζυγὸς
Ἀφροδίτης, Δίδυμοι
καὶ Παρθένος Ἑρμοῦ, Καρκίνος Σελήνης,
Λέων Ἡλίου, Τοξότης καὶ
Ἰχθύες Διός, Αἰγόκερος καὶ Ὑδροχόος Κρόνου.

Ὑψώματα

Κριὸς Ἡλίου, Ταῦρος Σελήνης, Καρκίνος Διός,
Παρθένος Ἄρεως,
Ζυγὸς Κρόνου, Αἰγόκερος Ἑρμοῦ, Ἰχθύες
Ἀφροδίτης.

Τὰ σχήματα τῆς σελήνης.

Σύνοδος, ὅτε γένηται ἐν τῇ μοίρᾳ, ἐν ἣ ἐστιν ὁ
ἥλιος· γέννα, ὅταν
ἀποστῆ τοῦ ἡλίου μοίρας ιε'· ἀνατολή, ὅτε

συμπληρώνεται μία ἡμέρα, ἡ οποία ονομάζεται
δίσεκτος. Κι ἔτσι το ἔτος
ἐκεῖνο ἔχει τριακόσιες ἐξήντα ἕξι ἡμέρες.

Τὰ ἔτη ὅμως τῆς σελήνης ἔχουν τριακόσιες
πενήντα τέσσερις ἡμέρες· διότι ἡ
σελήνη, ἀφ' οὗ γεννηθεῖ, δηλαδή εμφανισθεῖ ὡς
νέα, μεγαλώνει ἕως ὅτου
γίνει δεκατέσσερις καὶ μισὴ ἡμέρες· τότε ἀρχίζει
να μικραίνει ἕως τὴν
εικοστὴ ἐνάτη καὶ μισὴ ἡμέρα, ὅποτε γίνεται
τελειῶς σκοτεινὴ. Καὶ πάλι ὅμως
ἔρχεται σε ἐπαφὴ με τὸν ἥλιο, ξαναγεννιέται καὶ
γίνεται νέα προτυπώνοντας
τὴ δική μας ἀνάσταση. Κάθε ἔτος, λοιπόν,
ἐπιστρέφει στὸν ἥλιο τὶς ἕνδεκα
ἡμέρες. Καὶ ἔτσι, κάθε τρία χρόνια, δημιουργεῖται
ὁ ἐμβόλιμος μῆνας γιὰ τοὺς
Ἑβραίους· καὶ τὸ ἔτος ἐκεῖνο ἔχει δεκατρεῖς μῆνες,
λόγω τῆς προσθήκης
τῶν ἕνδεκα ἡμερῶν.

Καὶ εἶναι φανερό ὅτι ὁ ἥλιος, ἡ σελήνη καὶ τὰ
ἄστρα εἶναι σύνθετα, καὶ
σύμφωνα με τὴ φύση τοὺς πέφτουν στὴ φθορά. Δὲν
γνωρίζουμε βέβαια τὴ
φύση τοὺς. Ορισμένοι λένε ὅτι ἡ φωτιά εἶναι
ἀφανής, ἐπειδὴ εἶναι ἐξω ἀπὸ
τὴν ὕλη· γι' αὐτὸ καὶ χάνεται, ὅταν σβήνει. Ἄλλοι
πάλι λένε ὅτι, ὅταν σβήνει,
μεταβάλλεται σε ἀέρα.

Ὁ ζωδιακὸς κύκλος κινεῖται πλάγια, διαιρεμένος σε
δώδεκα τμήματα, τὰ
οποῖα ονομάζουμε ζῳδία. Τὸ κάθε ζῳδίου ἔχει τρεῖς
δεκανοὺς (διαίρεση τοῦ
ζωδιακοῦ κύκλου: τόξο δέκα μοιρῶν ποὺ
αντιστοιχεῖ σε 10 ἡμέρες), δηλαδή
τριάντα μοῖρες· ἡ κάθε μοῖρα ἔχει ἐξήντα λεπτά.

Ἔτσι ὁ οὐρανὸς ἔχει
τριακόσιες ἐξήντα μοῖρες, δηλαδή ἑκατὸν ογδόντα
μοῖρες τὸ πάνω ἀπὸ τὴ γῆ
ἡμισφαίριο καὶ ἑκατὸν ογδόντα τὸ κάτω.

Οἴκοι (αστρολογικὰ σημεῖα τοῦ ζωδιακοῦ κύκλου,
στα οποία ὅταν εἰσέλθει
ὁ πλανήτης, δέχεται ἐπίδραση) τῶν πλανητῶν
Ὁ Κριὸς καὶ ὁ Σκορπιὸς εἶναι οἶκος τοῦ Ἄρη, ὁ
Ταῦρος καὶ ὁ Ζυγὸς τῆς
Ἀφροδίτης, οἱ Δίδυμοι καὶ ἡ Παρθένος τοῦ Ἑρμῆ, ὁ
Καρκίνος τῆς Σελήνης,
ὁ Λέων τοῦ Ἡλίου, ὁ Τοξότης καὶ οἱ Ἰχθεῖς τοῦ Δία,
ὁ Αἰγόκερος καὶ ὁ
Ὑδροχόος τοῦ Κρόνου.

Ὑψώματα (ἡ υψηλὴ στάση τοῦ ἀστέρα στὸν
ορίζοντα).

φανῆ μηνοειδῆ δίς, ὅταν
ἀπέχη μοίρας ξ´· διχοτόμοι δύο, ὅταν ἀπέχη
μοίρας ζ´· ἀμφίκυρτοι
δύο, ὅταν ἀπέχη μοίρας ρκ´· πλησισέληνοι, αἱ
καὶ πλησιφαεῖς, δύο,
ὅταν ἀπέχη μοίρας ρν´· πανσέληνος, ὅταν
ἀπέχη μοίρας ρπ´. Δίς δὲ
εἴπομεν, μίαν ἀύξουσης καὶ μίαν ληγούσης.
Διὰ δύο ἡμισυ ἡμερῶν
παρέρχεται ἡ σελήνη ἕκαστον ζῶδιον.

Ο Κριός εἶναι ὑψωμα τοῦ Ἡλίου, ο Ταύρος τῆς
Σελήνης, ο Καρκίνος τοῦ Δία,
ἡ Παρθένος τοῦ Ἄρη, ο Ζυγὸς τοῦ Κρόνου, ο
Αἰγόκερος τοῦ Ἑρμῆ, οἱ Ἰχθεῖς
τῆς Ἀφροδίτης.
Τὰ σχήματα τῆς Σελήνης.
Σύνοδος εἶναι ὅταν ἡ σελήνη φθάσει στὴ μοίρα
ποῦ βρίσκεται ὁ ἥλιος· γέννα
εἶναι ὅταν ἔχει ἀπομακρυνθεῖ ἀπὸ τὸν ἥλιο
δεκαπέντε μοίρες· ἀνατολή, ὅταν
δύο φορές φανεῖ ἡμισέληνος καὶ ἀπέχει ἐξήντα
μοίρες· διχοτόμοι δύο, ὅταν
ἀπέχει ἐνενήντα μοίρας· ἀμφίκυρτοι δύο, ὅταν
ἀπέχει ἑκατὸν εἴκοσι μοίρες·
πλήρεις φωτισμοῦ δύο, οἱ ὁποῖες λέγονται καὶ
πλησιφαεῖς, ὅταν ἀπέχει ἑκατὸν
πενήντα μοίρες· πανσέληνος, ὅταν ἀπέχει ἑκατὸν
ογδόντα μοίρες. Εἶπαμε
δύο φορές, δηλαδὴ μία ὅταν γεμίζει καὶ μία ὅταν
αδειάζει. Ἡ σελήνη περνᾷ
κάθε ζῶδιο στὸ διάστημα διόμισυ ἡμερῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 22. Περί ἀέρος καὶ ἀνέμων
Ἄηρ ἐστὶ στοιχεῖον λεπτότατον, ὑγρὸν τε καὶ
θερμόν, τοῦ μὲν πυρὸς
βαρύτερον, τῆς δὲ γῆς καὶ τῶν ὑδάτων
κουφότερον, ἀναπνοῆς καὶ
ἐκφωνήσεως αἴτιον, ἀχρωμάτιστον, ἥτοι ἐκ
φύσεως χρῶμα μὴ
κεκτημένον, διειδές, διαφανές (φωτὸς γὰρ ἐστὶ
δεκτικόν) καὶ ταῖς
τρισὶν αἰσθήσεσιν ἡμῶν διακονοῦν (δι' αὐτοῦ
γὰρ ὁρῶμεν, ἀκούομεν,
ὀσφραϊνόμεθα), δεκτικὸν θάλψεώς τε καὶ
ψύξεως ξηρότητός τε καὶ
ὑγρότητος, οὐ πᾶσαι αἱ κατὰ τόπον κινήσεις
εἰσὶν· ἄνω, κάτω, ἔσω,
ἔξω, δεξιὰ, ἀριστερὰ καὶ ἡ κυκλοφορικὴ
κίνησις. Οἴκοθεν μὴ
κεκτημένος τὸ φῶς, ἀλλ' ὑπὸ ἡλίου καὶ
σελήνης καὶ ἄστρον καὶ
πυρὸς φωτιζόμενος. Καὶ τοῦτό ἐστιν, ὃ εἶπεν ἡ
Γραφή, ὅτι «σκότος ἦν
ἐπάνω τῆς ἀβύσσου», θέλουσα δεῖξαι, ὡς οὐκ
οἴκοθεν ὁ ἀήρ τὸ φῶς
κέκτηται, ἀλλ' ἄλλη τίς ἐστὶν οὐσία ἡ τοῦ
φωτός.
Ἄνεμος δὲ ἐστὶ κίνησις ἀέρος ἢ ἀνεμὸς ἐστὶ
ρεῦμα ἀέρος τῆς τῶν
τόπων ἐξαλλαγῆς, ὅθεν ρεῖ, τὰς ἐπωνυμίας
ἀμείβων. Καὶ ὁ τόπος δὲ
τοῦ ἀέρος ἐστὶ· τόπος γὰρ ἐστὶν ἐκάστου

Για τὸν αέρα καὶ τοὺς ἀνέμους.
Ο αέρας εἶναι στοιχεῖο πολὺ λεπτό, υγρὸ καὶ
θερμό, πιο βαρὺ ἀπὸ τὴ φωτιά,
πιο ελαφρὸ ἀπὸ τὸ χῶμα καὶ τὸ νερό, αἴτιο τῆς
αναπνοῆς καὶ τῆς ομιλίας·
εἶναι ἀχρωμάτιστο, δηλαδὴ δὲν ἔχει ἀπὸ τὴ φύση
τοῦ χρώμα, διαυγές,
διάφανο (δηλαδὴ τὸ διαπερνᾷ τὸ φῶς) καὶ
ἐξυπηρετεῖ τὶς τρεῖς αἰσθήσεις μας
(διότι μέσω αὐτοῦ βλέπουμε, ἀκούμε,
ὀσφραϊνόμαστε)· εἶναι στοιχεῖο ποῦ
δέχεται τὴ θερμότητα καὶ τὴν ψυχρότητα, τὴν
ξηρότητα καὶ τὴν υγρασία·
στον αέρα ἀνήκουν ὅλες οἱ κινήσεις στὸ χῶρο·
δηλαδὴ πάνω, κάτω, μέσα,
ἔξω, δεξιὰ, ἀριστερὰ καὶ κυκλικά. Δὲν ἔχει δικό
τοῦ φῶς,
ἀλλὰ φωτίζεται ἀπὸ τὸν ἥλιο, τὴ σελήνη, τὰ ἄστρα
καὶ τὴ φωτιά. Καὶ αὐτό
τὸ βεβαιώνει ὁ λόγος τῆς Γραφῆς, ὅτι «σκότος
υπήρχε πάνω ἀπὸ τὴν
ἀβύσσο»· πράγμα ποῦ σημαίνει ὅτι ὁ αέρας δὲν
ἔχει δικό του φῶς, ἀλλὰ
ἡ οὐσία τοῦ φωτός εἶναι κάποια ἄλλη.
Ο ἀνεμὸς ἀκόμη εἶναι κίνησις τοῦ αέρα ἢ ρεῦμα
τοῦ αέρα ποῦ ἀλλάζει τὶς
ονομασίες τοῦ ἀπὸ τοὺς διαφορετικοὺς τόπους ἀπὸ
τοὺς ὁποῖους φυσᾷ. Ἀλλὰ
καὶ ὁ τόπος ἀνήκει στὸν αέρα· διότι ὡς τόπος
θεωρεῖται ἡ περιοχὴ κάθε

σώματος ἢ τούτου περιοχῆ.
 Τί δὲ περιέχει τὰ σώματα, εἰ μὴ ἀήρ; Εἰσὶ δὲ
 τόποι διάφοροι, ὅθεν ἢ
 τοῦ ἀέρος γίνεται κίνησις, ἐξ ὧν καὶ οἱ ἄνεμοι
 τὰς ἐπωνυμίας ἔχουσι·
 δώδεκα δὲ οἱ πάντες εἰσὶ. Φασὶ δὲ τὸν ἀέρα
 σβέσιν πυρὸς ἢ ἀτμὸν
 ὕδατος θερμανθέντος. Ἔστι γοῦν ὁ ἀήρ κατὰ
 μὲν τὴν οἰκείαν φύσιν
 θερμὸς, ψύχεται δὲ τῇ γειτνιάσει τῇ πρὸς τὸ
 ὕδωρ καὶ τὴν γῆν, ὡς τὰ
 μὲν κάτω μέρη αὐτοῦ ψυχρὰ εἶναι, τὰ δὲ ἄνω
 θερμά.
 Ἄνεμοι πνέουσιν ἀπὸ ἀνατολῆς θερινῆς
 καικίας, ὁ καὶ μέσης, ἀπὸ
 ἀνατολῆς ἰσημερινῆς ἀπηνλιώτης, ἀπὸ
 ἀνατολῆς χειμερινῆς εὐρος,
 ἀπὸ δύσεως χειμερινῆς λίβης, ἀπὸ δύσεως
 ἰσημερινῆς ζέφυρος, ἀπὸ
 δύσεως θερινῆς ἀργέστης, ἧτοι Ὀλυμπίας, ὁ
 καὶ Ἰάπυξ. Εἶτα νότος
 καὶ ἀπαρκτίας ἀντιπνέοντες ἀλλήλοις. Ἔστι δὲ
 μέσος ἀπαρκτίου καὶ
 καικίου βορέας. Εὐρου δὲ καὶ νότου μέσος
 Φοῖνιξ, ὁ καλούμενος
 εὐρόνοτος. Μέσος δὲ νότου καὶ λιβὸς
 λιβόνοτος, ὁ καὶ λευκόνοτος.
 Μέσος δὲ ἀπαρκτίου καὶ ἀργέστου θρασκίας,
 ἧτοι κέρκιος ὑπὸ τῶν
 περιοίκων ὀνομαζόμενος.
 (Ἔθνη δὲ οἰκεῖ τὰ πέρατα κατ' ἀπηνλιώτην
 Βακτριανοί, κατ' εὐρον
 Ἰνδοί, κατὰ Φοῖνικα Ἐρυθρὰ θάλασσα καὶ
 Αἰθιοπία, κατὰ λιβόνοτον
 οἱ ὑπὲρ Σύρτιν Γαράμαντες, κατὰ λίβη
 Αἰθίοπες καὶ οἱ δυσμικοί
 Ὑπέρμαυροι, κατὰ ζέφυρον Στήλαι καὶ ἀρχαί
 Λιβύης καὶ Εὐρώπης,
 κατὰ ἀργέστην Ἰβηρία, ἢ νῦν Ἰσπανία, κατὰ δὲ
 θρασκίαν Κελτοί καὶ
 τὰ ὄμορα· κατὰ ἀπαρκτίαν οἱ ὑπὲρ τὴν
 Θράκην Σκύθαι, κατὰ
 βορρῶν Πόντος, Μαιῶτις καὶ Σαρμάται, κατὰ
 καικίαν, Κασπία
 θάλασσα καὶ Σάκαι).

σώματος. Και τί ἄλλο περιέχει τα σώματα, παρά ο
 αέρας; Υπάρχουν μάλιστα
 διάφοροι τόποι, απ' όπου προέρχεται η κίνηση του
 αέρα και από τους
 οποίους οι άνεμοι παίρνουν τις ονομασίες τους· και
 ὅλοι οι άνεμοι εἶναι
 δώδεκα. Λένε ἀκόμη ὅτι ο αέρας εἶναι σβήσιμο
 φωτιάς ἢ ατμός νερού που
 ἔχει θερμανθεῖ. Ο αέρας, λοιπόν εἶναι θερμὸς στη
 φύση του, ἀλλά ψύχεται
 ἀπὸ τὴν επαφή του με το νερό και το ἔδαφος, με
 ἀποτέλεσμα τα κάτω
 στρώματά του να εἶναι ψυχρά, ενώ τα πάνω θερμά.

Ἄνεμοι φυσοῦν οἱ ἐξῆς: ἀπὸ τὴ θερινὴ ἀνατολή ο
 καικίας
 (=βορειοανατολικός), που ονομάζεται και μέσης,
 ἀπὸ τὴν ἰσημερινὴ ἀνατολή
 ο ἀπηνλιώτης (=ανατολικός), ἀπὸ τὴ χειμερινὴ
 ἀνατολή ο εὐρος (=ανατολικός-
 νοτιοανατολικός), ἀπὸ τὴ χειμερινὴ δύση ο λίβης
 (=νοτιοδυτικός), ἀπὸ τὴν
 ἰσημερινὴ δύση ο ζέφυρος (=δυτικός),
 ἀπὸ τὴ θερινὴ δύση ο ἀργέστης (=βορειοδυτικός),
 δηλαδή ο Ὀλυμπίας, που
 λέγεται και Ἰάπυξ. Ἐπειτα πνέουν ἀντίθετα μεταξύ
 τους ο νότος και
 ο ἀπαρκτίας (=βόρειος). Ενδιάμεσος πάλι μεταξύ
 του ἀπαρκτία και του
 καικία πνέει ο βορέας (=βόρειος-
 βορειοανατολικός). Ενδιάμεσος μεταξύ
 του εὐρου και του νότου πνέει ο Φοῖνιξ (=νότιος-
 νοτιοανατολικός), ο οποίος
 λέγεται εὐρόνοτος. Ενδιάμεσος πάλι μεταξύ νότου
 και λίβης εἶναι ο λιβόνοτος,
 που λέγεται και λευκόνοτος (=νότιος-
 νοτιοδυτικός). Ενδιάμεσος τέλος
 μεταξύ ἀπαρκτίου και ἀργέστου εἶναι ο θρασκίας
 (=βόρειος-βορειοδυτικός),
 που λέγεται κέρκιος ἀπὸ τους γύρω κατοίκους.
 (Τα ἄκρα του κόσμου τα κατοικοῦν τα ἐξῆς ἔθνη·
 πρὸς τὸν ἀπηνλιώτη οἱ
 Βακτριανοί, πρὸς τὸν εὐρο οἱ Ἰνδοί· πρὸς τὸν
 Φοῖνικα βρίσκεται ἡ Ἐρυθρὰ
 θάλασσα και ἡ Αἰθιοπία· πρὸς τὸν λιβόνοτο οἱ
 Γαράμαντες που κατοικοῦν
 πάνω ἀπὸ τὴ Σύρτη· πρὸς τὸ λίβη οἱ Αἰθίοπες και
 οἱ Ὑπέρμαυροι τῆς δύσεως·
 πρὸς τὸν ζέφυρο βρίσκονται οἱ Στήλες του
 Ηρακλέους και οἱ ἀρχές τῆς
 Λιβύης και τῆς Εὐρώπης· πρὸς τὸν ἀργέστη ἡ
 Ἰβηρία, ἡ σημερινὴ Ἰσπανία·

	<p>προς τον θρασκία οι Κέλτες και τα γειτονικά έθνη· προς τον απαρκτία οι Σκύθες που κατοικούν πάνω από τη Θράκη· προς το βορρά είναι ο Πόντος, η Μαιώτιδα και οι Σαρμάτες· προς τον καικία είναι η Κασπία θάλασσα και οι Σάκες).</p>
<p>ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 23. Περι ύδάτων Και τὸ ὕδωρ δὲ ἐν τῶν στοιχείων τῶν τεσσάρων ἐστὶ, ποιήμα Θεοῦ, κάλλιστον. Ὑδωρ ἐστὶ στοιχεῖον ὑγρὸν τε καὶ ψυχρὸν, βαρὺ τε καὶ κατωφερές, εὐδιάχυτον. Τούτου δὲ μνημονεύει ἡ θεία Γραφή λέγουσα· «Καὶ σκότος ἦν ἐπάνω τῆς ἀβύσσου, καὶ Πνεῦμα Θεοῦ ἐπεφέρετο ἐπάνω τοῦ ὕδατος»· ἄβυσσος γὰρ οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν, εἰ μὴ ὕδωρ πολὺ, οὗ τὸ τέλος ἀκατάληπτον ἀνθρώποις. Ἐν ἀρχῇ μὲν οὖν τὸ ὕδωρ ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἐπεπόλαζε. Καὶ πρῶτον μὲν ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸ στερέωμα διαχωρίζον ἀναμέσον τοῦ ὕδατος τοῦ ἐπάνω τοῦ στερεώματος καὶ τοῦ ὕδατος τοῦ ὑποκάτω τοῦ στερεώματος· ἐν τῷ μέσῳ γὰρ τῆς ἀβύσσου τῶν ὑδάτων ἐστερεώθη τῷ δεσποτικῷ προστάγματι. Ὅθεν καὶ στερέωμα εἶπεν ὁ Θεὸς γενέσθαι, καὶ ἐγένετο. Τίνος δὲ χάριν ἐπάνω τοῦ στερεώματος ὕδωρ ὁ Θεὸς ἀπέθετο; Διὰ τὴν τοῦ ἡλίου καὶ τοῦ αἰθέρος θερμότην ἔκκαυσιν· εὐθέως γὰρ μετὰ τὸ στερέωμα ὁ αἰθὴρ ἐφήπλωται. Καὶ ὁ ἥλιος δὲ σὺν τῇ σελήνῃ καὶ τοῖς ἄστροις ἐν τῷ στερεώματι εἰσι· καὶ εἰ μὴ ἐπέκειτο ὕδωρ, ἐφλέχθη ἂν ὑπὸ τῆς θερμῆς τὸ στερέωμα. Εἶτα προσέταξεν ὁ Θεὸς συναχθῆναι τὰ ὕδατα εἰς συναγωγὴν μίαν. Τὸ δὲ «μία συναγωγὴν» λέγειν οὐ δηλοῖ τὸ ἐν ἐνὶ τόπῳ συναχθῆναι αὐτὰ—ἰδοὺ γὰρ μετὰ ταῦτά φησι· «Καὶ τὰ συστήματα τῶν ὑδάτων ἐκάλεσε θαλάσσας», ἀλλὰ τὸ ὁμοῦ καθ' ἑαυτὰ κεχωρισμένα τῆς γῆς γενέσθαι τὰ ὕδατα ὁ λόγος ἐδήλωσε. «Συνήχθησαν τοίνυν τὰ ὕδατα εἰς τὰς συναγωγὰς αὐτῶν, καὶ ὤφθη ἡ ξηρά».</p>	<p>Για τα νερά. Και το νερό, επίσης, είναι ένα από τα τέσσερα στοιχεία το πιο ωραίο δημιούργημα του Θεού. Το νερό είναι στοιχείο υγρό και ψυχρό, βαρὺ και με ροπή προς τα κάτω, που εύκολα χύνεται. Αυτό υπενθυμίζει η Αγία Γραφή όταν λέει: «Υπήρχε σκοτάδι πάνω από την άβυσσο και το Πνεύμα του Θεού βρισκόταν πάνω από τα νερά». Η άβυσσος δεν είναι τίποτε άλλο παρά τα πολλά νερά, που το τέλος τους είναι ασύλληπτο για τον άνθρωπο. Στην αρχή, βέβαια, το νερό κυριαρχούσε σ' όλη την επιφάνεια της γης. Και ο Θεός δημιούργησε πρώτα το στερέωμα, που χωρίζει το νερό που είναι πάνω από το στερέωμα από το νερό που είναι κάτω από το στερέωμα· διότι, με την εντολή του Δεσπότη Θεού, δημιουργήθηκε το στερέωμα στο μέσον της αβύσσου των νερών. Και γι' αυτό, είπε ο Θεός να γίνει το στερέωμα, και έγινε. Για ποιό λόγο, όμως, ο Θεός τοποθέτησε νερό πάνω από το στερέωμα; Λόγω της υπερβολικής θερμότητας του ήλιου και του αιθέρα· καθώς, αμέσως μετά το στερέωμα, απλώνεται από κάτω ο αιθέρας. Αλλά και ο ήλιος και η σελήνη και τα άστρα βρίσκονται στο στερέωμα. Κι αν δεν είχε τοποθετηθεί νερό πάνω απ' αυτό, το στερέωμα θα είχε ανάψει από θερμότητα. Κατόπιν, ο Θεός έδωσε εντολή να συγκεντρωθούν τα νερά σε μία συναγωγή. Η φράση «μία συναγωγή» δεν σημαίνει ότι αυτά συγκεντρώθηκαν σ' ένα τόπο, —διότι λέει, στη συνέχεια, «τα συστήματα των νερών τα ονόμασε θάλασσες»— η φράση δηλώνει ότι τα νερά συγκεντρώθηκαν όλα μαζί, ξεχωριστά από την ξηρά. «Τα νερά, λοιπόν, συγκεντρώθηκαν στις δεξαμενές τους και</p>

Ἐντεῦθεν αἱ δύο
θάλασσαι αἱ τὴν Αἴγυπτον περιέχουσαι –μέση
γὰρ αὕτη τῶν δύο
κεῖται θαλασσῶν– συνήχθησαν, διάφορα
πελάγη καὶ ὄρη καὶ νήσους
καὶ ἀγκῶνας καὶ λιμένας ἔχουσαι καὶ κόλπους
διαφόρους περιέχουσαι
αἰγιαλούς τε καὶ ἀκτάς –αἰγιαλὸς μὲν γὰρ ὁ
ψαμμώδης λέγεται, ἀκτὴ
δὲ ἡ πετρώδης καὶ ἀγχιβαθῆς, ἥτοι ἡ εὐθέως
ἐν τῇ ἀρχῇ βάθος
ἔχουσα. Ὅμοίως καὶ ἡ κατὰ τὴν ἀνατολήν,
ἣτις λέγεται Ἰνδική, καὶ ἡ
βορεινή, ἣτις λέγεται Κασπία· καὶ αἱ λίμναι δὲ
ἐντεῦθεν συνήχθησαν.
Ἔστιν οὖν ὁ μὲν Ὀκεανὸς οἷόν τις ποταμὸς
κυκλῶν πᾶσαν τὴν γῆν,
περὶ οὗ εἴρηκεν, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ἡ Γραφή, ὅτι
«ποταμὸς ἐκπορεύεται ἐκ
τοῦ παραδείσου», πότιμον καὶ γλυκὺ ὕδωρ
ἔχων. Οὗτος χορηγεῖ τὸ
ὕδωρ ταῖς θαλάσσαις, ὅπερ ἐν ταῖς θαλάσσαις
χρονίζον καὶ ἐστῶς
ἀκίνητον πικρὸν γίνεται, τοῦ ἡλίου ἀεὶ τὸ
λεπτότερον ἀνιμωμένον
καὶ τῶν σιφῶνων, ὅθεν καὶ τὰ νέφη
συνίστανται καὶ οἱ ὄμβροι
γίνονται διὰ τῆς διηθήσεως γλυκαινομένου
τοῦ ὕδατος.
Οὗτος καὶ εἰς τέσσαρας ἀρχάς, ἥτοι εἰς
τέσσαρας ποταμοὺς
διαιρεῖται. «Ὄνομα τῷ ἐνὶ Φεισῶν», τουτέστι
Γάγγης ὁ Ἰνδικός.
«Καὶ ὄνομα τῷ ἄλλῳ Γηῶν»· οὗτός ἐστιν ὁ
Νεῖλος ὁ ἀπὸ Αἰθιοπίας
εἰς Αἴγυπτον κατερχόμενος. Καὶ ὄνομα τῷ
τρίτῳ Τίγρις. Καὶ ὄνομα
τῷ τετάρτῳ Εὐφράτης. Εἰσὶ δὲ καὶ ἕτεροι
πλείστοι καὶ μέγιστοι
ποταμοί, ὧν οἱ μὲν εἰς τὴν θάλασσαν
κενοῦνται, οἱ δὲ καὶ ἐν τῇ γῇ
ἀναλίσκονται. Ὅμως καὶ πᾶσα ἡ γῆ διάτρητός
ἐστὶ καὶ ὑπόνομος
ὥσπερ τινὰς φλέβας ἔχουσα, δι' ὧν ἐκ τῆς
θαλάσσης δεχομένη τὰ
ὑδατα τὰς πηγὰς ἀνίησι.
Πρὸς οὖν τὴν ποιότητα τῆς γῆς καὶ τὸ τῶν
πηγῶν ὕδωρ γίνεται.
Διηθεῖται μὲν γὰρ καὶ διυλίζεται διὰ τῆς γῆς
τὸ θαλάττιον ὕδωρ καὶ
οὕτω γλυκαίνεται. Εἰ δὲ ὁ τόπος, ὅθεν ἡ πηγὴ
ἀναδίδοται, τύχοι

φάνηκε
ἡ ξηρὰ». Ἐτσι σχηματίστηκαν οἱ δύο θάλασσες που
περιβρέχουν τὴν Αἴγυπτο
–καθόσον αὐτὴ βρίσκεται ἀνάμεσα σε δύο
θάλασσες.
(Οἱ θάλασσες) περιέχουν διάφορα πελάγη, βουνά,
νησιά, κόλπους καὶ
λιμένες, που περιλαμβάνουν αἰγιαλούς καὶ ακτές –
αἰγιαλὸς λέγεται
ἡ παραλία που ἔχει ἄμμο, ἐνῶ ακτὴ λέγεται αὐτὴ
που ἔχει
πέτρες καὶ εἶναι
ἀπότομη, δηλαδή αὐτὴ που ἔχει βάθος ἀπὸ τὴν
ἀρχὴ τῆς. Παρόμοια,
σχηματίσθηκε θάλασσα στα ἀνατολικά καὶ λέγεται
Ἰνδική, καθὼς καὶ
βόρεια καὶ λέγεται Κασπία· ἀλλὰ καὶ οἱ λίμνες
σχηματίσθηκαν ἀπὸ τότε.
Ὁ Ὀκεανός, λοιπόν, εἶναι σαν ποταμὸς που
περικυκλώνει ὅλη τὴ γῆ· γι'
αὐτὸν, ὅπως νομίζω, εἶπε ἡ Ἁγία Γραφή, ὅτι «ένα
ποτάμι πηγάζει ἀπὸ τὸν
Παράδεισο» τὸ ὁποῖο ἔχει πόσιμο καὶ γλυκὸ νερό.
Αὐτὸς χύνει στις θάλασσες
τὸ νερό του, τὸ ὁποῖο, ὅταν μείνει στάσιμο στις
θάλασσες γιὰ πολὺ χρόνο,
γίνεται πικρὸ, ἐπειδὴ ὁ ἥλιος καὶ οἱ σίφωνες
ἀντλοῦν πάντοτε τὸ πιο ελαφρὸ
μέρος του· ἐτσι σχηματίζονται τὰ σύννεφα καὶ
πέφτουν οἱ βροχές, ἐνῶ
ταυτόχρονα τὸ νερό γίνεται γλυκὸ καὶ καθαρίζεται.

Αὐτὸς (ὁ Ὀκεανός) διαιρεῖται σε τέσσερα μέρη,
δηλαδή σε τέσσερις ποταμούς.
Τὸ ὄνομα τοῦ πρώτου εἶναι Φεισῶν, δηλαδή ὁ
Γάγγης στὴν Ἰνδία. Τὸ ὄνομα
τοῦ δευτέρου εἶναι Γηῶν· αὐτὸς εἶναι ὁ Νεῖλος,
που πηγάζει ἀπὸ τὴν Αἰθιοπία
καὶ χύνεται στὴν Αἴγυπτο. Τὸ ὄνομα τοῦ τρίτου
εἶναι Τίγρης καὶ τοῦ
τετάρτου Εὐφράτης. Υπάρχουν βέβαια καὶ πολλὰ
ἄλλα μεγάλα ποτάμια, ἀπὸ
τα ὁποῖα ἄλλα χύνονται στὴ θάλασσα καὶ ἄλλα
σκορπίζουν στὴν ξηρὰ.
Γι' αὐτὸ ὅλη ἡ ξηρὰ εἶναι διάτρητη καὶ ἔχει
υπόγεια νερά σαν φλέβες,
μέσα ἀπὸ τις ὁποῖες παίρνει τὰ θαλάσσια νερά καὶ
ἀναβλύζει τις πηγές.
Καὶ τὸ νερό τῶν πηγῶν εἶναι ἀνάλογο με τὴν
ποιότητα τῆς γῆς. Διότι, τὸ
θαλασσινὸ νερό καθαρίζει καὶ διυλίζεται μέσα στὴ
γῆ, καὶ ἐτσι γίνεται γλυκὸ.

πικρὸς ἢ ἄλμυρός, πρὸς τὴν γῆν καὶ τὸ ὕδωρ ἀνάγεται. Στενούμενον δὲ πολλακίς τὸ ὕδωρ καὶ βίᾳ ῥηγνύμενον θερμαίνεται, κάντεὔθεν τὰ αὐτοφυῆ θερμὰ ἀνάγονται ὕδατα. Τῷ οὖν θείῳ προστάγματι κοιλώματα ἐν τῇ γῆ γεγόνασι, καὶ οὕτως εἰς τὰς συναγωγὰς αὐτῶν συνήχθη τὰ ὕδατα· ἐντεὔθεν καὶ τὰ ὄρη γεγόνασι.

Πρώτῳ τοίνυν τῷ ὕδατι προσέταξεν ὁ Θεὸς ἐξάγαγεῖν ψυχὴν ζῶσαν, ἐπειδὴ ἤμελλε δι' ὕδατος καὶ τοῦ ἐν ἀρχῇ ἐπιφερομένου τοῖς ὕδασι Πνεύματος ἀνακαινίζειν τὸν ἄνθρωπον. Τοῦτο γὰρ ὁ θεὸς ἔφη Βασίλειος. Ἐξήγαγε δὲ ζῶα μικρὰ τε καὶ μεγάλα, κῆτη, δράκοντας, ἰχθύας ἐν τοῖς ὕδασι ἔρποντας καὶ πετεινὰ πτερωτά.

Διὰ τῶν πετεινῶν οὖν συνάπτεται τὸ τε ὕδωρ καὶ ἡ γῆ καὶ ὁ ἀήρ· ἐξ ὕδατων μὲν γὰρ ταῦτα γέγονεν, ἐν τῇ γῆ δὲ διατρίβει καὶ ἐν ἀέρι ἵπταται. Κάλιστον δὲ στοιχεῖον τὸ ὕδωρ καὶ πολύχρηστον καὶ ῥύπου καθάρσιον, οὐ μόνον μὲν σωματικοῦ, καὶ ψυχικοῦ δέ, εἰ προσλάβοι τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος.

Αν ὅμως το ἔδαφος του τόπου, απ' όπου πηγάζει το νερό, είναι πικρό ή αλμυρό, τότε και το νερό είναι ανάλογο με το χῶμα. Συχνά, επίσης, επειδή το νερό συμπιέζεται και εκτινάσσεται με πίεση, γίνεται ζεστό, και έτσι πηγάζουν τα φυσικά θερμά νερά. Με εντολή, λοιπόν, του Θεού υπάρχουν κοιλώματα στη γη, και μ' αυτόν τον τρόπο τα νερά συγκεντρώθηκαν στις δεξαμενές τους· από εκεί δημιουργήθηκαν και τα βουνά.

Πρώτα στο νερό, λοιπόν, ἔδωσε εντολή ο Θεός να βγάλει ζωντανούς οργανισμούς, επειδή επρόκειτο ν' ανακαινίσει τον ἄνθρωπο με το νερό και με το Ἅγιο Πνεῦμα, το οποίο στην αρχή της δημιουργίας κινούνταν πάνω από τα νερά. Αυτό βέβαια το εἶπε ο Μέγας Βασίλειος. Και ἔβγαλε το νερό μικρά και μεγάλα ζῶα, θαλάσσια κῆτη, δράκοντες, ιχθείς που ἔρπουν μέσα στα νερά και πτηνά που πετοῦν. Με τα πτηνά συνδέονται το νερό, η ξηρά και ο αέρας· διότι αυτά προήλθαν από τα νερά, ζουν στην ξηρά και πετοῦν στον αέρα. Το νερό μάλιστα είναι το πιο ωραίο στοιχείο της φύσεως και πολύ χρήσιμο· καθαρίζει, ὄχι μόνον τη σωματική βρωμιά, αλλά και την ψυχική, εφόσον δεχθεῖ τη χάρη του Ἁγίου Πνεύματος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 23. Περί πελαγῶν
 Διαδέχεται τὸ Αἰγαῖον πέλαγος Ἑλλήσποντος, λήγων εἰς Ἄβυδον καὶ Σηστόν· εἶτα ἡ Προποντίς, λήγουσα εἰς Χαλκηδόνα καὶ Βυζάντιον, ἔνθα τὰ στενά, ἀφ' ὧν ὁ Πόντος ἄρχεται· εἶτα ἡ Μαιώτις λίμνη. Πάλιν δὲ ἀπ' ἀρχῆς Εὐρώπης καὶ Λιβύης Ἰβηρικόν, τὸ ἀπὸ Στηλῶν εἰς Πυρήνην τὸ ὄρος· Λιγυστικὸν δὲ, τὸ ἕως τῶν τῆς Τυρρηνίας περάτων· Σαρδόνιον δὲ, τὸ ὑπὲρ τὴν Σαρδῶ, νεῦον πρὸς τὴν Λιβύην κάτω· Τυρρηρικὸν δὲ, τὸ μέχρι Σικελίας λήγων, ἀρχόμενον ἀπὸ τῶν τῆς Λιγυστικῆς ἄκρων· εἶτα Λιβυκόν· εἶτα Κρητικόν καὶ Σικελικόν καὶ Ἴόνιον καὶ Ἄδριον, τὸ δὲ ἀνακεχυμένον ἐκ τοῦ Σικελικοῦ πελάγους, ὃν καλοῦσιν Κορινθιακὸν κόλπον, ἦτοι

Για τα πελάγη
 Ο Ελλήσποντος, που τελειώνει στην Ἄβυδο και τη Σηστό, διαδέχεται το Αἰγαῖο πέλαγος. Ἐπειτα εἶναι η Προποντίδα, η οποία καταλήγει στη Χαλκηδόνα και το Βυζάντιο, ὅπου εἶναι τα στενά ἀπὸ τα οποία αρχίζει ο Πόντος. Ακολουθεῖ η λίμνη Μαιώτις. Επίσης, στην ἄκρη της Ευρώπης και της Λιβύης εἶναι το Ἰβηρικό πέλαγος, ἀπὸ τις Στήλες του Ηρακλή ἕως τα Πυρηναῖα ὄρη. Μετά εἶναι το Λιγυστικό πέλαγος, που φθάνει στα πέρατα της Τυρρηνίας. Μετά εἶναι το Σαρδόνιο πέλαγος, πάνω ἀπὸ την Σαρδηνία, και εκτείνεται κάτω προς τη Λιβύη· το Τυρρηνικό πέλαγος επίσης, που καταλήγει στη Σαρδηνία και αρχίζει ἀπὸ τα ὅρια της Λιγυστικῆς· ἔπειτα το Λυβικό πέλαγος· κατόπιν το Κρητικό, της Σικελίας, το Ἴόνιο, της Ἀδριατικῆς,

Ἄλκυονίδα θάλασσαν. Τῷ δὲ Σουνίῳ καὶ Σκυλλαίῳ περιεχόμενον πέλαγος, Σαρωνικόν· εἶτα Μυρτώων καὶ Ἰκάριον, ἐν ᾧ αἱ Κυκλάδες· εἶτα Καρπάθιον καὶ Παμφύλιον καὶ Αἰγύπτιον. Ὑπὲρ δὲ τὸ Ἰκάριον ἐξῆς ἀναχεῖται τὸ Αἰγαῖον. Ἔστι δὲ ὁ τῆς Εὐρώπης παράπλους ἀπὸ Τανάιδος ποταμοῦ ἐκβολῶν ἕως Ἡρακλέους στηλῶν στάδια ςθψθ· τῆς δὲ Λιβύης ἀπὸ Τίγγεως ἕως στόματος Κανωβικοῦ στάδια βθσνβ· τῆς δὲ Ἀσίας ἀπὸ Κανώβου ἕως Τανάιδος ποταμοῦ μετὰ τῶν κόλπων ὁ παράπλους στάδια δρια'. Ὁμοῦ παράλιος σὺν κόλποις τῆς καθ' ἡμᾶς οἰκουμένης στάδια ιγθοβ'.

που απλώνεται στο πέλαγος της Σικελίας και που το ονομάζουν Κορινθιακό κόλπο ή Αλκυονίδα θάλασσα. Μετά είναι το Σαρωνικό πέλαγος, μεταξύ του Σουνίου και του Σκυλλαίου· ακολουθεί το Μυρτώο και Ικάριο πέλαγος, όπου βρίσκονται οι Κυκλάδες. Έπειτα είναι το Καρπάθιο, Παμφύλιο και Αιγυπτιακό πέλαγος. Ο παράπλους της Ευρώπης από τις εκβολές του ποταμού Τάναη (=Δον) έως τις Ηράκλειες στήλες είναι εξακόσια εννέα χιλιάδες επτακόσια εννέα στάδια· ο παράπλους της Λιβύης από τη Τίγγη (=Ταγγέρη) έως την είσοδο του Κανώβου (=Αβουκίρ) είναι διακόσια εννέα χιλιάδες διακόσια πενήντα δύο στάδια. Ο περίπλους της Ασίας από τον Κάνωβο έως τον ποταμό Τανάη με τις ακτές των κόλπων είναι τέσσερις χιλιάδες εκατόν ένδεκα στάδια. Παρόμοια, ο περίπλους όλης της οικουμένης μαζί με το μήκος των ακτών είναι ένα εκατομμύριο τριακόσιες εννέα χιλιάδες και εβδομήντα δύο στάδια.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 24. Περί γῆς καὶ τῶν ἐξ αὐτῆς. Ἡ γῆ ἐν τῶν τεσσάρων στοιχείων ἐστὶ ξηρόν τε καὶ ψυχρόν καὶ βαρὺ καὶ ἀκίνητον, ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ παρηγμένον. «Ἐν ἀρχῇ» γάρ, φησὶν, «ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν», ἦς τὴν ἔδραν καὶ τὴν βάσιν οὐδεὶς τῶν ἀνθρώπων εἰπεῖν δεδύνηται. Οἱ μὲν γὰρ ἐπὶ ὑδάτων φασὶν ἠδράσθαι καὶ πεπήχθαι αὐτήν, ὡς φησὶν ὁ θεῖος Δαυὶδ· «Τῷ στερεώσαντι τὴν γῆν ἐπὶ τῶν ὑδάτων», οἱ δὲ ἐπὶ τοῦ ἀέρος. Ἄλλος δὲ φησὶν· «Ὁ ἐδράσας τὴν γῆν ἐπ' οὐδενός». Καὶ πάλιν ὁ θεηγόρος Δαυὶδ ὡς ἐκ προσώπου τοῦ Δημιουργοῦ· «Ἐγώ», φησὶν, «ἐστερέωσα τοὺς στύλους αὐτῆς», τὴν συνεκτικὴν αὐτῆς δύναμιν στύλους ὀνομάσας. Τὸ δὲ «ἐπὶ θαλασσῶν ἐθεμελίωσεν αὐτήν» δηλοῖ τὸ πανταχόθεν περικεχύσθαι τῇ γῇ τὴν τοῦ ὕδατος φύσιν. Κἂν οὖν ἐφ' ἑαυτῆς, κἂν ἐπὶ ἀέρος, κἂν ἐπὶ ὑδάτων, κἂν ἐπ' οὐδενός δῶμεν ἠδράσθαι αὐτήν, χρὴ μὴ

Για τη γη και για όσα προέρχονται απ' αυτήν. Η γη είναι ένα από τέσσερα στοιχεία της φύσεως· είναι ξηρό, ψυχρό, βαρύ και ακίνητο. Ο Θεός τη δημιούργησε από το μηδέν την πρώτη ημέρα της δημιουργίας. Διότι, (η Γραφή) λέει «ο Θεός δημιούργησε στην αρχή τον ουρανό και τη γη»· και κανείς άνθρωπος δεν μπορεί να γνωρίζει τη θέση και τη βάση της γης. Άλλοι λένε ότι έχει στηριχθεί και σταθεροποιηθεί πάνω στα νερά, όπως λέει ο προφήτης Δαβίδ: «Αυτός που τη στερέωσε πάνω στα νερά»· άλλοι πάλι λένε ότι στηρίζεται στον αέρα. Και άλλος λέει: «Αυτός που στήριξε τη γη πάνω στο τίποτε». Και πάλι ο προφήτης Δαβίδ λέει για λογαριασμό του Δημιουργού: «Εγώ στήριξα τους στύλους της γης»· και με τη λέξη «στύλοι» εννοεί τα θεμέλιά της που την συγκρατούν. Η φράση πάλι «θεμελίωσε τη γη στις θάλασσες» εννοεί ότι η γη περιβάλλεται από παντού με νερά. Έτσι, είτε δεχθούμε ότι η γη στηρίζεται στον εαυτό της, είτε στον αέρα, είτε στα νερά, είτε πάνω σε τίποτε, πρέπει να μην απομακρυνθούμε

ἀφίστασθαι τῆς εὐσεβοῦς ἐννοίας, ἀλλὰ πάντα ὁμοῦ συγκρατεῖσθαι, ὁμολογεῖν καὶ συνέχεσθαι τῇ δυνάμει τοῦ κτίσαντος.

Ἐν ἀρχῇ μὲν οὖν, καθὼς φησιν ἡ θεία Γραφή, ὑπὸ ὑδάτων ἐκαλύπτετο καὶ ἀκατασκεύαστος, ἦτοι ἀκόσμητος ἦν. Τοῦ δὲ Θεοῦ προστάξαντος τὰ τῶν ὑδάτων δοχεῖα γεγόνασι, καὶ τότε τὰ ὄρη ὑπῆρξαν, τῷ τε θείῳ προστάγματι τὸν οἰκεῖον ἀνείληφε κόσμον παντοδαπέσι γλόαις καὶ φυτοῖς ὠραῖσθεισα, οἷς τὸ θεῖον ἐνέθηκε πρόσταγμα δυνάμιν αὐξητικήν τε καὶ θρεπτικήν καὶ σπερματικήν, ἦτοι ὁμοίου γεννητικήν.

Ἐξήγαγε δὲ τοῦ Δημιουργοῦ κελεύσαντος καὶ παντοῖα γένη ζῶων ἐρπετῶν τε καὶ θηρίων καὶ κτηνῶν. Πάντα μὲν πρὸς τὴν τοῦ ἀνθρώπου εὐκαιρον χρήσιν, ἀλλὰ τούτων τὰ μὲν πρὸς βρῶσιν, οἷον ἐλάφους, πρόβατα, δορκάδας καὶ τὰ τοιαῦτα, τὰ δὲ πρὸς διακονίαν, οἷον καμήλους, βοῦς, ἵππους, ὄνους καὶ τὰ τοιαῦτα, τὰ δὲ πρὸς τέρψιν οἷον πθήκους, καὶ τῶν ὀρνέων κίσσας τε καὶ ψιττακοὺς καὶ τὰ τοιαῦτα· καὶ τῶν φυτῶν δὲ καὶ βοτανῶν τὰ μὲν κάρπιμα καὶ ἐδώδιμα, τὰ δὲ εὐώδη καὶ ἀνθηρὰ πρὸς τέρψιν ἡμῖν δεδωρημένα, οἷον τὸ ρόδον καὶ τὰ τοιαῦτα, τὰ δὲ πρὸς νοσημάτων ἴασιν. Οὐκ ἔστι γὰρ οὐδὲν ζῶον, οὐδὲ φυτόν, ἐν ᾧ οὐκ ἐνέργειάν τινα τῇ τῶν ἀνθρώπων χρεια χρησιμεύουσιν ὁ Δημιουργὸς ἐναπέθετο. Ὁ γὰρ τὰ πάντα πρὶν γενέσεως αὐτῶν ἐπιστάμενος εἰδώς, ὡς μέλλει ἐν αὐτεξουσίῳ παραβάσει ὁ ἄνθρωπος γενέσθαι καὶ τῇ φθορᾷ παραδίδοσθαι, πάντα πρὸς εὐκαιρον χρήσιν αὐτοῦ, τὰ τε ἐν τῷ στερεώματι τὰ τε ἐν τῇ γῇ καὶ τὰ ἐν ὕδασι ἐκτίσει.

Πρὸ μὲν οὖν τῆς παραβάσεως, πάντα ὑποχείρια τῷ ἀνθρώπῳ ἦν· ἄρχοντα γὰρ αὐτὸν κατέστησεν ὁ Θεὸς πάντων τῶν ἐν τῇ γῇ καὶ τῶν ἐν τοῖς ὕδασι. Καὶ ὁ ὄφις δὲ συνήθης τῷ ἀνθρώπῳ ἦν, μᾶλλον

ἀπὸ τον ευσεβή λογισμό, ἀλλά να ομολογοῦμε ὅτι ἡ δύναμη του Δημιουργοῦ εἶναι που τα συγκρατεῖ ὅλα καὶ τα συντηρεῖ. Στὴν ἀρχή, λοιπόν, ὅπως μας λέει ἡ Ἁγία Γραφή, ἡ γῆ καλυπτόταν ἀπὸ νερά καὶ ἦταν ἀδιαμόρφωτη, δηλαδή ἀστόλιστη. Ὅταν ὅμως ἔδωσε ἐντολή ὁ Θεός, σχηματίσθηκαν οἱ δεξαμενές των νερῶν καὶ τότε φάνηκαν τα βουνά.

Με τὴν θείαν ἐντολή, ἡ γῆ πήρε τὸν κατάλληλο στολισμό της, ἀφοῦ ομορφυνε με κάθε εἶδους χόρτα καὶ φυτά. Μέσα σ' αὐτά ὁ Θεός, με ἐντολή του, ἔβαλε τὴν αὐξητική, θρεπτική καὶ ἀναπαραγωγική δύναμη, που γεννά τα ἴδια εἶδη.

Επίσης, με πρόσταγμα του Δημιουργοῦ, ἡ γῆ ἔδωσε κάθε εἶδους ζῶα, ἐρπετά, θηρία καὶ κτήνη. Ὅλα, βέβαια, ἔγιναν για να τα ἔχει ὁ ἄνθρωπος στὴν ἀναγκαῖα χρήση· ἀλλὰ ἀπ' αὐτά να τα ἔχει για φαγητό, ὅπως ἐλάφια, πρόβατα, ζαρκάδια καὶ παρόμοια· ἀλλὰ να τα ἔχει για να τὸν υπηρετοῦν, ὅπως καμήλες, βόδια, ἄλογα, γαϊδούρια καὶ τὰ ὅμοια· καὶ ἀλλὰ να τα ἔχει για διασκέδαση, ὅπως τοὺς πίθηκους καὶ ἀπὸ τα πτηνά τις καρακάξες, τοὺς παπαγάλους καὶ τὰ παρόμοια. Ἀπὸ τα φυτά καὶ τα βότανα, ἀλλὰ εἶναι καρποφόρα καὶ φαγώσιμα, ἀλλὰ εὐωδιαστά καὶ ἀνθοστόλιστα, τα ὁποῖα μας ἔχουν δοθεῖ ὡς δῶρα ὅπως τα τριαντάφυλλα καὶ τὰ ὅμοια, καὶ ἀλλὰ για θεραπεία ἀπὸ ἀσθένειες. Διότι δεν υπάρχει κανένα ζῶο οὔτε φυτό, μέσα στο ὁποῖο ὁ Δημιουργὸς δεν ἔβαλε κάποια χρήσιμη ἐνέργεια για τις ἀνάγκες των ἀνθρώπων. Διότι ὁ Θεός, ἐπειδὴ τα γνώριζε ὅλα πρὶν τα δημιουργήσει καὶ γνώριζε ἐπίσης ὅτι ὁ ἄνθρωπος πρόκειται θεληματικά να γίνει παραβάτης καὶ να παραδοθεῖ στὴ φθορά, τα δημιούργησε ὅλα – αὐτά που υπάρχουν στο στερεώμα, στὴ γῆ καὶ το νερό– για να χρησιμοποιεῖ ὁ ἄνθρωπος κατάλληλα.

Πρὶν, λοιπόν, ἀπὸ τὴν παράβαση, ὅλα ἦταν στὴν ἐξουσία του ἀνθρώπου, καθὼς ὁ Θεός τὸν εἶχε καταστήσει ἀρχοντα ὅλων των κτισμάτων καὶ τῆς γῆς καὶ των ὑδάτων. Καὶ τὸ φίδι μάλιστα ἦταν ἐξοικειωμένο με τὸν ἄνθρωπο καὶ

τῶν ἄλλων αὐτῷ προσερχόμενος καὶ τερπνοῖς
προσομιλῶν τοῖς
κινήμασιν. Ὅθεν δι' αὐτοῦ τὴν κακίστην ὁ
ἄρχεκακος Διάβολος
ὑποθήκην τοῖς προπάτορσιν εἰσηγήσατο. Καὶ ἡ
γῆ δὲ αὐτομάτη τοὺς
καρπούς ἔφερε πρὸς χρείαν τῶν ὑποχειρίων
αὐτῷ ζώων, καὶ οὔτε
ὄμβρος ἦν τῇ γῆ οὔτε χειμῶν. Μετὰ δὲ τὴν
παράβασιν, ἦνίκα
«παρασυνεβλήθη τοῖς κτήνεσι τοῖς ἀνοήτοις
καὶ ὠμοιώθη αὐτοῖς»,
ἄρχειν ἐν ἑαυτῷ τὴν ἄλογον ἐπιθυμίαν τοῦ
λογικοῦ νοῦ
παρασκευάσας, παρήκοος τῆς τοῦ Δεσπότη
ἐντολῆς γενόμενος,
ἐπανεστη τῷ ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ
χειροτονηθέντι ἄρχοντι
ἢ ὑποχείριος κτίσις, καὶ ἐτάγη ἐν ἰδρώτι
ἐργάζεσθαι τὴν γῆν, ἐξ ἧς
ἐλήφθη.
Ἄλλ' οὐδὲ νῦν ἄχρηστος ἢ τῶν θηρίων χρήσις
ἐκφοβοῦσα καὶ πρὸς
ἐπίγνωσιν καὶ ἐπίκλησιν τοῦ πεπονηκότος
φέρουσα Θεοῦ. Καὶ ἡ
ἄκανθα δὲ μετὰ τὴν παράβασιν ἐξεφύη τῆς
γῆς κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου
ἀπόφασιν, μεθ' ἣν συνεζεύχθη καὶ τῇ
ἀπολαύσει τοῦ ῥόδου ἢ ἄκανθα
εἰς ὑπόμνησιν τῆς παραβάσεως ἡμῶς ἄγουσα,
δι' ἣν ἄκάνθας καὶ
τριβόλους ἢ γῆ ἀνατέλλειν ἡμῖν κατεδικάσθη.
Ὅτι μὲν ταῦτα οὕτως ἔχει, πιστευτέον ἐκ τοῦ
καὶ μέχρι τοῦ νῦν τὴν
τούτων διαμονὴν ἐνεργεῖν τὸν τοῦ Κυρίου
λόγον· ἔφη γάρ·
«Αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε καὶ πληρώσατε
τὴν γῆν».
Σφαιροειδῆ δὲ τινὲς φασὶ τὴν γῆν, ἕτεροι δὲ
κωνοειδῆ. Ἦττων δὲ καὶ
πάνυ μικροτέρα ἐστὶ τοῦ οὐρανοῦ, ὥσπερ τις
στιγμὴ ἐν μέσῳ
τούτου κρεμαμένη. Καὶ αὕτη δὲ παρελεύσεται
καὶ ἀλλαγῆσεται.
Μακάριος δὲ ἐστὶν ὁ τὴν τῶν πραέων γῆν
κληρονομῶν· ἢ γὰρ
μέλλουσα τοὺς ἀγίους ὑποδέχεσθαι γῆ
ἀθάνατός ἐστι. Τίς οὖν ἀξίως
τὴν ἄπειρόν τε καὶ ἀκατάληπτον τοῦ
Δημιουργοῦ σοφίαν
θαυμάσειεν; Ἦ τίς τῆς πρεπούσης εὐχαριστίας
ἐφίκοιτο τοῦ δοτήρος

τον πλησίαζε περισσότερο ἀπὸ τα ἄλλα ζῶα καὶ με
ευχάριστες κινήσεις του
σώματός του τον διασκέδαζε. Γι' αὐτὸ ο ἀρχεκακος
Διάβολος μέσω αὐτοῦ
εἰσηγήθηκε στους προπάτορες τῆ χειρότερη
συμβουλή. Ἡ γῆ πάλι αὐτόματα
παρήγαγε καρπούς για τὶς ἀνάγκες τῶν ζώων που
ἦταν στὴν ἐξουσία του, καὶ
οὔτε βροχὴ υπήρχε στὴ γῆ οὔτε κακοκαιρία. Μετὰ
τὴν παράβαση ὁμως,
ὅταν «μπλέχτηκε με τὰ ἀνόητα ζῶα καὶ ἐγινε
ὁμοιος μ' αὐτά», ἔκανε ὥστε
ἡ παράλογη ἐπιθυμία νὰ ἐξουσιάζει τὸ λογικὸ νοῦ
του, διότι παράκουσε
τὴν ἐντολὴ τοῦ Δεσπότη. Τότε, ἡ κτίση που ἦταν
κάτω ἀπὸ τὴν ἐξουσία
τοῦ ἀνθρώπου, καθὼς εἶχε ὀρισθεῖ ἄρχοντάς τῆς
ἀπὸ τὸ Δημιουργό,
επαναστάτησε ἐναντίον του· ἐτσι πῆρε τὴν ἐντολὴ
νὰ ἐργάζεται με ἰδρώτα
τῆ γῆ, ἀπὸ τὴν ὁποία προήλθε.
Ἀλλὰ καὶ ἡ τωρινὴ χρησιμότητα τῶν θηρίων δὲν
εἶναι χωρὶς ὠφέλεια, διότι
μας προκαλοῦν φόβο καὶ μας ὀδηγοῦν στὴν
ἐπίκληση τῆς βοήθειας τοῦ Θεοῦ.
Καὶ τὰ ἀγκάθια ἀκόμη που, σύμφωνα με ἀπόφαση
τοῦ Κυρίου, φύτρωσαν ἀπὸ
τὴ γῆ μετὰ τὴν παράβαση, μετὰ ἀπ' αὐτὴν
συνδέθηκαν με τὴν ἀπόλαυση
τῶν τριαντάφυλλων, για νὰ μας υπενθυμίζουν τὴν
παράβαση, ἐξαιτίας τῆς
ὁποίας ἡ γῆ τιμωρήθηκε νὰ βγάζει για μας ἀγκάθια
καὶ τριβόλια.
Καὶ ὅτι αὐτὰ ἐτσι εἶναι, πρέπει νὰ τὸ πιστεύουμε
ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι μέχρι καὶ
σήμερα ὁ λόγος τοῦ Κυρίου ἐνεργεῖ τὴ διατήρησή
τους· διότι εἶπε:
«Ν' αυξάνεσθε καὶ νὰ πολλαπλασιάζεσθε καὶ νὰ
γεμίσετε τὴ γῆ».
Ὄρισμένοι λένε ὅτι ἡ γῆ εἶναι σφαιρικὴ, ἐνὼ ἄλλοι
κωνικὴ. Εἶναι βέβαια πολὺ
πιο μικρὴ ἀπὸ τὸν οὐρανὸ, σαν μια κουκίδα που
αιωρεῖται στὸ μέσον του.
Ἀλλὰ καὶ αὕτη θα παρέλθει καὶ θα μεταβληθεῖ. Καὶ
εἶναι μακάριος αὐτὸς που
κληρονομεῖ τὴ γῆ τῶν πράων ἀνθρώπων· διότι ἡ
μέλλουσα γῆ που θα
υποδεχθεῖ τοὺς ἀγίους εἶναι ἀθάνατη. Ποιός,
λοιπόν, μπορεῖ νὰ ἐκφράσει
θαυμασμό ὅπως ἀξίζει για τὴν ἀπειρὴ καὶ
ἀκατάληπτη σοφία τοῦ Δημιουργοῦ;
Ἦ, ποιός μπορεῖ νὰ εὐχαριστήσῃ ἐπάξια τὸν

έντὸς Γάγγου τοῦ ποταμοῦ μ' Ἰνδική ἢ ἐκτὸς
Γάγγου τοῦ ποταμοῦ μ'
Σῖναι μὴ Ταπροβάνη νῆσος. Ὅμοῦ γίνονται
Εὐρώπης μὲν πίνακες ἰ,
ἐπαρχίαι λ', πόλεις ἐπίσημοι ρὴ Λιβύης δὲ
πίνακες μὲν ἦ, χώραι δὲ ἰ',
πόλεις ἐπίσημοι ν' Ἀσίας δὲ μεγάλης πίνακες
μὲν ἰ', ἐπαρχίαι δὲ μὴ, πόλεις
ἐπίσημοι ρ' αἰ πάσαι τῆς οἰκουμένης χώραι ϑ',
πόλεις τ'. Ἔθνη δὲ οἰκεῖ τὰ
πέρατα· κατ' ἀπηλιώτην Βακτριανοί, κατ'
εὐρον Ἰνδοί, κατὰ Φοίνικα
Ἐρυθρὰ θάλασσα καὶ Αἰθιοπία, κατὰ
λευκόνοτον οἱ ὑπὲρ Σύρτιν
Γεράμαντες, κατὰ λίβα Αἰθίοπες καὶ δυσμικοὶ
Ἰπέρμαυροι, κατὰ ζέφυρον
Στῆλαι καὶ ἀρχαὶ Λιβύης καὶ Εὐρώπης, κατὰ
ἀργέστην Ἰβηρία ἢ νῦν
Ἰσπανία, κατὰ δὲ θρασκίαν Κελτοὶ καὶ τὰ
ὄμορα, κατὰ ἀπαρκτίαν οἱ ὑπὲρ
Θράκην Σκύθαι, κατὰ βορρᾶν Πόντος
Μαιώτις καὶ Σαρμάται, κατὰ
καικίαν Κασπία θάλασσα καὶ Σάκες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 25. Περί παραδείσου
Ἐπειδὴ δὲ ἔμελλεν ὁ Θεὸς ἐξ ὄρατῆς τε καὶ
ἀοράτου κτίσεως
πλαστουργεῖν τὸν ἄνθρωπον κατ' οἰκείαν
εἰκόνα τε καὶ ὁμοίωσιν,
ὥσπερ τινὰ βασιλεῶ καὶ ἄρχοντα πάσης τῆς
γῆς καὶ τῶν ἐν αὐτῇ
προκαθίστησιν αὐτῷ οἷόν τι βασιλεῖον, ἐν ᾧ
διαιτώμενος μακαρίαν
καὶ πανολβίαν ἔξει ζωὴν. Οὗτός ἐστιν ὁ θεῖος
πaráδεισος, Θεοῦ
χερσὶν ἐν Ἐδέμ πεφυτευμένος, εὐφροσύνης καὶ
θυμηδίας ἀπάσης
ταμειῖον. Ἐδέμ γὰρ τρυφή ἐρμηνεύεται. Ἐν τῇ
ἀνατολῇ μὲν πάσης
τῆς γῆς ὑψηλότερος κείμενος, εὐκραῆς δὲ καὶ
ἀέρι λεπτῷ καὶ
καθαρωτάτῳ περιλαμπόμενος, φυτοῖς
ἀειθαλέσι κομῶν, εὐωδίας
πλήρης, φωτὸς ἔμπλεως, ὥρας ἀπάσης
αἰσθητῆς καὶ κάλλους
ὑπερβαίνων ἐπίνοιαν, θεῖον ὄντως χωρίον καὶ
ἄξιον τοῦ κατ' εἰκόνα
Θεοῦ ἐνδιαίτημα, ἐν ᾧ οὐδὲν τῶν ἀλόγων
ἠϋλίζετο, μόνος δὲ ὁ
ἄνθρωπος, τῶν θεῶν χειρῶν τὸ
πλαστούργημα.
Ἐν μέσῳ τούτου ξύλον ζωῆς ὁ Θεὸς

Για τον Παράδεισο.
Επειδὴ ἐπρόκειτο ὁ Θεὸς νὰ πλάσει τὸν ἄνθρωπο
ἀπὸ ορατῆ καὶ ἀόρατη
φύση, σύμφωνα με τὴ δική του εἰκόνα καὶ
ομοιότητα, σαν κάποιο βασιλιά
καὶ ἄρχοντα ὅλης τῆς γῆς καὶ τῶν ἀγαθῶν τῆς, γι'
αὐτὸ το λόγο προετοιμάζει
γι' αὐτὸν κάτι σαν παλάτι, μέσα στο ὁποῖο ἀν
κατοικεῖ θα ἔχει μακάρια καὶ
τρισευτυχισμένη ζωὴ. Αὐτὸς ὁ τόπος εἶναι ὁ θεῖος
πaráδεισος, τὸν ὁποῖο
ὁ Θεὸς ἔχει φυτέψει με τὰ χέρια του, ταμείο κάθε
χαράς καὶ ευχαριστήσεως.
Διότι ἡ λέξη Ἐδέμ σημαίνει ἀπόλαυση. Ἦταν
βέβαια στὴν ἀνατολή καὶ
βρισκόταν πιο ψηλά ἀπ' ὅλη τὴ γῆ, ἀλλὰ εἶχε
εὐκρατο κλίμα καὶ
ακτινοβολοῦσε ἀπὸ λεπτὸ καὶ πολὺ καθαρὸ ἀέρα·
ἦταν κατάφυτος ἀπὸ
αειθαλὴ φυτὰ, γεμάτος ἀπὸ εὐωδία καὶ φως, ὁ
ὁποῖος ξεπερνᾶ στὴ φαντασία
κάθε ἐποχὴ τοῦ ἔτους καὶ ὁμορφιά· εἶναι πράγματι
θεῖος τόπος καὶ ἄξια
κατοικία τοῦ ἀνθρώπου που πλάσθηκε κατ' εἰκόνα
Θεοῦ, μέσα στὸν ὁποῖο
δεν σύχναζε κανένα ἀπὸ τὰ ἀλόγα ζῶα, ἀλλὰ μόνον
ὁ ἄνθρωπος, τὸ
πλαστούργημα τοῦ Θεοῦ.

ἐφύτευσεν καὶ ξύλον τῆς γνώσεως. Τὸ μὲν ξύλον τῆς γνώσεως ἀπόπειράν τινα καὶ δοκιμὴν καὶ γυμνάσιον τῆς τοῦ ἀνθρώπου ὑπακοῆς καὶ παρακοῆς. Διὸ καὶ ξύλον τοῦ γινώσκειν καλὸν καὶ πονηρὸν κέκληται, ἢ ὅτι δύναμιν ἐδίδου γνωστικὴν τοῖς μεταλαμβάνουσι τῆς οἰκειᾶς φύσεως, ὅπερ καλὸν μὲν τοῖς τελείοις, κακὸν δὲ τοῖς ἀτελεστέροις, ἔτι καὶ τὴν ἔφεσιν λιχνοτέροις, ὡσπερ στερεὰ τροφή τοῖς ἀπαλοῖς ἔτι καὶ δεομένοις γάλακτος· οὐκ ἐβούλετο γὰρ ὁ κτίσας ἡμᾶς Θεὸς μεριμνᾶν καὶ περὶ πολλὰ τυρβάζεσθαι, οὐδὲ φροντιστὰς καὶ προνοητὰς τῆς ἰδίας ζωῆς γενέσθαι. Ὅπερ δὴ καὶ πέπονθεν ὁ Ἀδάμ· γευσάμενος γὰρ ἔγνω, ὅτι γυμνὸς ἦν, καὶ περιζῶμα ἑαυτῷ περιεποιεῖτο· φύλλα γὰρ συκῆς λαβῶν περιεζῶσατο. Πρὸ δὲ τῆς γεύσεως γυμνοὶ ἦσαν ἀμφοτέροι, ὁ τε Ἀδάμ καὶ ἡ Εὐά, καὶ οὐκ ἠσχύνοντο. Τοιοῦτους δὲ ἀπαθείς ἐβούλετο εἶναι ἡμᾶς ὁ Θεός (ἀπαθείας γὰρ ἄκρας τοῦτο ἔστιν). Ἔτι δὲ καὶ ἀμερίμνους, ἐν ἔργον ἔχοντας, τὸ τῶν ἀγγέλων, ὑμνεῖν ἀλήκτως καὶ ἀδιαλείπτως τὸν κτίσαντα, καὶ τῆς αὐτοῦ κατατροφᾶν θεωρίας καὶ αὐτῷ ἐπιρρίπτειν τὴν ἑαυτῶν μέριμναν. Ὅπερ καὶ διὰ τοῦ προφήτου Δαβὶδ πρὸς ἡμᾶς ἀπεφθέγγετο· «Ἐπίρριψον ἐπὶ Κύριον τὴν μέριμνάν σου», λέγων, «καὶ αὐτός σε διαθρέψει». Καὶ ἐν τοῖς ἱεροῖς Εὐαγγελίοις τοὺς οἰκειοὺς μαθητὰς διδάσκων φησὶ· «Μὴ μεριμνήσητε τῇ ψυχῇ ὑμῶν, τί φάγητε, καὶ τῷ σώματι ὑμῶν, τί ἐνδύσησθε». Καὶ πάλιν· «Αἰτεῖτε τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν». Καὶ πρὸς τὴν Μάρθαν· «Μάρθα, Μάρθα, μεριμνᾶς καὶ τυρβάζῃ περὶ πολλά, ἐνὸς δὲ ἔστι χρεία· Μαρία γὰρ τὴν ἀγαθὴν μερίδα ἐξελέξατο, ἣτις οὐκ ἀφαιρεθήσεται ἀπ' αὐτῆς»· τὸ καθῆσθαι δηλονότι παρὰ τοῦς πόδας

Καὶ στο μέσον του Παραδείσου ο Θεός φύτευσε το δένδρο της ζωῆς καὶ το δένδρο της γνώσεως. Το δένδρο της γνώσεως δόθηκε ὡς αφορμὴ, δοκιμασία καὶ ἀσκήση της υπακοῆς καὶ παρακοῆς του ἀνθρώπου. Γι' αὐτὸ καὶ πήρε το ὄνομα «ξύλο της γνώσεως του καλοῦ καὶ του κακοῦ»· διότι ἔδινε σε ὅσους το δοκίμαζαν τὴ δύναμη νὰ γνωρίσουν τὴ φύση τους· αὐτὸ ὅμως ἦταν καλὸ γιὰ τους τελείους, ἀλλὰ κακὸ γιὰ τους ἀτελεῖς καὶ τους ἐπιρρεπεῖς στὶς ἐπιθυμίες· ἀκριβῶς ὅπως ἡ ξηρὰ τροφή κάνει κακὸ στα βρέφη που τρέφονται ἀκόμη με γάλα. Διότι ὁ Θεὸς που μας ἐπλασε δὲν ἠθέλε νὰ μεριμνάμε καὶ ν' ἀσχολοῦμαστε με πολλὰ, οὔτε ἀκόμη νὰ φροντίζουμε καὶ νὰ προνοοῦμε γιὰ τὴ δική μας τὴ ζωή. Ἐδῶ ὅμως τὴν ἐπάθε ὁ Ἀδάμ· διότι, μόλις γεύθηκε τὸν καρπὸ τοῦ δένδρου, αἰσθάνθηκε τὴ γύμνια του καὶ φρόντισε νὰ βάλει ἐνδύμα· πήρε δηλαδὴ φύλλα συκιάς καὶ ντύθηκε. Ἐνῶ, πρὶν ἀπὸ τὴ γεύση, καὶ οἱ δύο, ὁ Ἀδάμ καὶ ἡ Εὐά, ἦταν γυμνοὶ, ἀλλὰ δὲν ντρέπονταν. Διότι, τόσο πολὺ ὁ Θεὸς ἠθέλε νὰ εἶμαστε ἀπαθείς (διότι ἡ γυμνότητα εἶναι χαρακτηριστικὸ τῆς τελείας ἀπάθειας). ἠθέλε ἀκόμη νὰ εἶμαστε ἀμερίμνοι, ἔχοντας ἕνα ἔργο, τὸ ἀγγελικὸ, νὰ δοξολογοῦμε δηλαδὴ ἀκατάπαυστα τὸν Πλάστη μας, νὰ ἐντροφούμε στὴ δική του θεωρία καὶ νὰ ἐμπιστευόμαστε σ' Αὐτὸν τὴ φροντίδα τοῦ ἑαυτοῦ μας. Αὐτὸ μας το εἶπε καὶ με τὸν προφήτη Δαβὶδ, με τὰ ἐξῆς λόγια· «Ἄφησε τὴ μέριμνά σου στὸν Κύριον καὶ Αὐτός θα σε ἀναθρέψει». Ἀλλὰ καὶ στα ἱερά Εὐαγγέλια δίδασκε τοὺς μαθητὰς του με τὰ ἀκόλουθα λόγια· «Μὴ φροντίσετε γιὰ τὴν ψυχὴ σας τί θα φάει, καὶ γιὰ τὸ σῶμα τί θα φορέσει». Καὶ συνεχίζει· «Ζητάτε τὴ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ καὶ τὴ δικαίωση που Αὐτός προσφέρει, καὶ τὰ ὑπόλοιπα θα ἐλθουν στὴ ζωὴ σας». Καὶ πρὸς τὴ Μάρθα λέει· «Μάρθα, Μάρθα, μεριμνᾶς καὶ ἀσχολεῖσαι με πολλὰ, ἀλλὰ ἕνα εἶναι ἀναγκαῖο· ἡ Μαρία ἔκανε τὴν καλὴ ἐπιλογή, τὴν ὁποία δε θα τὴ χάσει

αὐτοῦ καὶ ἀκούειν τῶν λόγων αὐτοῦ.
Τὸ δὲ τῆς ζωῆς ξύλον ἢ ξύλον ἔχον ἐνέργειαν
ζωῆς παρεκτικὴν ἢ τοῖς
τῆς ζωῆς ἀξίους καὶ τῷ θανάτῳ οὐχ
ὑποκειμένοις μόνοις ἐδώδιμον.
Τινὲς μὲν οὖν αἰσθητὸν τὸν παράδεισον
ἐφαντάσθησαν, ἕτεροι δὲ
νοητόν. Πλὴν ἔμοιγε δοκεῖ, ὅτι ὡσπερ ὁ
ἄνθρωπος αἰσθητὸς ἅμα καὶ
νοητὸς δεδημιούργητο, οὕτω καὶ τὸ τούτου
ἱερώτατον τέμενος
αἰσθητὸν ἅμα καὶ νοητὸν καὶ διπλὴν ἔχον τὴν
ἐμφασιν· τῷ γὰρ
σώματι ἐν τῷ θειοτάτῳ χώρῳ καὶ ὑπερκαλλεῖ,
καθὼς ἱστορήσαμεν,
αὐλιζόμενος, τῇ ψυχῇ ἐν ὑπερτέρῳ καὶ
ἀσυγκρίτῳ καὶ
περικαλλεστέρῳ τόπῳ διέτριβε Θεὸν ἔχων
οἶκον τὸν ἔνοικον καὶ
αὐτὸν ἔχων εὐκλεῆς περιβόλαιον καὶ τὴν
αὐτοῦ περιβεβλημένος
χάριν καὶ τοῦ μόνου γλυκυτάτου καρποῦ τῆς
αὐτοῦ θεωρίας
κατατρυφῶν, οἷά τις ἄγγελος ἄλλος καὶ ταύτη
τρεφόμενος. Ὅπερ
δὴ καὶ ξύλον ζωῆς ἀξίως ὠνόμασται· ζωῆς
γὰρ θανάτῳ μὴ
διακοπτομένης ἢ γλυκύτης τῆς θείας μεθέξεως
τοῖς μεταλαμβάνουσι
μεταδίδωσιν. Ὁ δὴ καὶ πᾶν ξύλον ὁ Θεὸς
ἐκάλεσεν· «Ἀπὸ παντὸς
ξύλου τοῦ ἐν τῷ παραδείσῳ βρώσει», φησί,
«φάγεσθε·» αὐτὸς γὰρ
ἐστι τὸ πᾶν, ἐν ᾧ καὶ δι' οὗ τὸ πᾶν συνέστηκε.

Τὸ δὲ τῆς τοῦ καλοῦ τε καὶ κακοῦ γνώσεως
ξύλον ἢ τῆς πολυσχεδοῦς
θεωρίας διάγνωσις. Αὕτη δὲ ἐστὶν ἡ τῆς
οἰκειᾶς ἐπίγνωσις φύσεως,
ἣτις καλὴ μὲν τοῖς τελείοις καὶ ἐν τῇ θείᾳ
θεωρίᾳ βεβιωκόσιν,
ἐξ ἑαυτῆς τὴν τοῦ Δημιουργοῦ μεγαλοουργίαν
δημοσιεύουσα, τοῖς μὴ
δεδιόσι μετάπτωσιν διὰ τὸ ἐκ τοῦ χρόνου εἰς
ἕξιν τινὰ τῆς τοιαύτης
ἐληλακέναι θεωρίας, οὐ καλὴ δὲ τοῖς νέοις ἔτι
καὶ τὴν ἔφεσιν
λιγνοτέροις, οὓς διὰ τὸ ἀβέβαιον τῆς ἐν τῷ
κρείττονι διαμονῆς καὶ
μήπω παγίως ἐνεδρασθῆναι τῇ τοῦ μόνου
καλοῦ προσεδρεῖα ἢ τοῦ
οἰκείου κηδεμονία σώματος πρὸς ἑαυτὴν

ποτέ».

Ὡς ἐπιλογή τῆς ἐννοούσε βέβαια ὅτι καθόταν στα
πόδια του καὶ ἀκούγε
τα λόγια του.
Τὸ δένδρο ὅμως τῆς ζωῆς ἦταν δένδρο που εἶχε
ζωοπάροχη ἐνέργεια καὶ
ἦταν φαγώσιμο μόνον ἀπ' αὐτοὺς που ἦταν ἀξιοὶ
τῆς ζωῆς καὶ δεν
υπόκεινταν στο θάνατο. Ορισμένοι βέβαια
θεωροῦσαν αἰσθητὸ τὸν παράδεισο,
ἐνῶ ἄλλοι νοητό. Εγὼ ὅμως ἔχω τὴ γνώμη ὅτι,
ὅπως ὁ ἄνθρωπος πλάστηκε καὶ
αἰσθητὸς καὶ νοητὸς, ἔτσι καὶ τὸ ἱερώτατο τέμενός
του δημιουργήθηκε
ταυτόχρονα αἰσθητὸ καὶ νοητὸ καὶ με διπλὴ ὄψη.
Διότι, ὅπως ἐξιστορήσαμε,
κατοικοῦσε με τὸ σῶμα στο θεϊκὸ καὶ πανέμορφο
τόπο,
ἐνῶ με τὴν ψυχὴ ζοῦσε σε ἀκόμη ἀνώτερο καὶ
ἀσύγκριτο καὶ
πανέμορφο τόπο, ἔχοντας ὡς ἔνοικο τῆς κατοικίας
του τὸ Θεὸ καὶ ὡς
ἐνδοξο ἐνδυμα τὸν ἴδιο τὸ Θεό· ἦταν ντυμένος με
τὴ Χάρη του καὶ
απολάμβανε τὸ μοναδικὸ γλυκύτατο καρπὸ, τὴ
θεωρία τοῦ προσώπου του,
ἡ ὁποία τὸν ἐτρέφε σαν ἄλλο ἄγγελο. Γι' αὐτὸ τὸ
λόγο, πανάξια πήρε τὸ
ὄνομα «δένδρο τῆς ζωῆς». Διότι ἡ γλυκύτητα τῆς
κοινωνίας με τὸ Θεὸ
μεταδίδει στους μετόχους τῆς ζωῆς που δεν
διακόπτεται ἀπὸ τὸ θάνατο.
Ὁ Θεὸς αὐτὸ τὸ ὄνομασε «κάθε δένδρο» καὶ εἶπε:
«Ἀπὸ κάθε δένδρο που
βρίσκεται στὸν Παράδεισο θα τρώτε»· διότι ὁ Ἴδιος
εἶναι τὸ παν καὶ με τὴ
δύναμή του σχημάτισε τὰ πάντα.
Τὸ δένδρο τῆς γνώσεως τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ
εἶναι ἡ διάκριση τῆς
κάθε εἶδους παρατηρήσεως. Καὶ αὕτη εἶναι ἡ
τέλεια γνώση τῆς φύσεως,
ἡ ὁποία εἶναι βέβαια καλὴ γιὰ τους τέλειους καὶ γι'
αὐτοὺς που ζοῦν τὴ
θεωρία τοῦ Θεοῦ, διότι τους καθιστᾶ γνωστὴ τὴν
παντοδυναμία τοῦ
Δημιουργοῦ καὶ δεν φοβούνται τὴν πτώση, καθὼς
με τὴν πάροδο τοῦ χρόνου
ἔχουν φθάσει σε κάποιον βαθμὸ αὐτῆς τῆς θεωρίας·
δεν εἶναι ὅμως καλὴ γιὰ
τους νέους καὶ ἐπιρρεπεῖς στὶς ἐπιθυμίες, διότι ἡ
φροντίδα γιὰ τὸ σῶμα τους
τραβά τὴν προσοχὴ καὶ τους ἀποσπᾶ, καθὼς εἶναι

ἀνθέλκειν καὶ περισπᾶν
πέφυκεν.
Οὕτω διπλοῦν οἶμαι τὸν θεῖον παράδεισον.
Καὶ ἀληθῶς οἱ θεοφόροι
Πατέρες παρέδωκαν οἱ τε οὕτως, οἱ τε ἐκείνως
διδάξαντες. Δυνατὸν
δὲ νοῆσαι πᾶν ξύλον τὴν ἐκ πάντων τῶν
κτισμάτων τῆς θείας
δυνάμεως γινομένην ἐπίγνωσιν, ὡς φησιν ὁ
θεῖος ἀπόστολος· «Τὰ
γὰρ ἀόρατα αὐτοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς
ποιήμασι νοούμενα
καθορᾶται». Πασῶν δὲ τῶν ἐννοιῶν καὶ
θεωριῶν τούτων ἡ καθ' ἡμᾶς
ὑψηλοτέρα πέφυκεν, ἡ τῆς ἡμετέρας φημί
συστάσεως, ὡς φησιν ὁ
θεῖος Δαυίδ· «Ἐθαυμαστώθη ἡ γνῶσίς σου ἐξ
ἐμοῦ», τουτέστιν ἐκ τῆς
ἐμῆς κατασκευῆς. Ἐπισφαλῆς δὲ αὕτη τῷ
Ἀδάμ ὑπῆρχε νεοπαγεῖ
ᾧ ὄντι, δι' ἃς εἶπομεν αἰτίας.
Ἡ ξύλον μὲν ζωῆς τὴν ἐκ πάντων τῶν
αἰσθητῶν ἐγγινομένην
θειοτέραν ἔννοιαν καὶ τὴν δι' αὐτῶν ἐπὶ τὸν
ἀπάντων γενεσιουργόν
τε καὶ δημιουργόν καὶ αἴτιον ἀναγωγῆν, ὅπερ
καὶ πᾶν ξύλον
ὠνόμασε, τὸ πλήρες καὶ ἀδιαίρετον, μόνην τε
τοῦ καλοῦ φέρων τὴν
μέθεξιν, ξύλον δὲ γνώσεως καλοῦ καὶ πονηροῦ
τὴν αἰσθητὴν καὶ
ἐνήδονον βρώσιν, τὴν τῷ δοκεῖν μὲν
γλυκαίνουσαν, τῷ ὄντι δὲ ἐν
μετουσίᾳ κακῶν τὸν μετέχοντα καθιστῶσαν·
φησὶ γὰρ ὁ Θεός· «Ἀπὸ
παντός ξύλου τοῦ ἐν τῷ παραδείσῳ βρώσει
φαγῆ», διὰ πάντων,
οἶμαι, τῶν κτισμάτων ἐπ' ἐμὲ τὸν ποιητὴν
ἀναβιβάσθητι, λέγων, καὶ
ἕνα καρπὸν ἐκ πάντων κάρπωσαι, ἐμὲ τὴν
ὄντως ζωὴν. Πάντα σοὶ
ζωὴν καρποφορεῖτωσαν, καὶ τὴν ἐμὴν μέθεξιν
ποιοῦ τῆς οἰκείας
ὑπάρξεως σύστασιν· οὕτω γὰρ ἔση ἀθάνατος.
«Ἀπὸ δὲ τοῦ ξύλου
τοῦ γινώσκειν καλὸν καὶ πονηρὸν, οὐ φάγεσθε
ἀπ' αὐτοῦ. Ἡ δ' ἂν
ἡμέρα φάγητε ἀπ' αὐτοῦ, θανάτω
ἀποθανεῖσθε»· φυσικῶς γὰρ ἡ
αἰσθητὴ βρώσις τοῦ ὑπεκρεῦσαντός ἐστιν
ἀναπλήρωσις καὶ εἰς
ἀφεδρῶνα χωρεῖ καὶ φθοράν· καὶ ἀμήχανον

ασταθεῖς στὴν παραμονὴ
στο ἀγαθὸ καὶ δὲν σταθεροποιήθηκαν ἀκόμη στὴν
αφοσίωση στὸ μοναδικὸ
καλὸ.
Θεωρῶ, λοιπὸν, ὅτι ὁ θεῖος Παράδεισος ἔχει δύο
ἐννοιες. Καὶ οἱ θεοφόροι
Πατέρες μας παρέδωσαν τὴν ἀλήθεια, εἴτε δίδαξαν
τὴ μία εἴτε τὴν ἄλλη ἐννοια.
Μποροῦμε μάλιστα νὰ ἐρμηνεύσουμε ὅτι ἡ
ἐκφραση «παν ξύλον» σημαίνει
τὴν τέλεια γνώση που προέρχεται ἀπὸ τὰ
δημιουργήματα τῆς θείας δυνάμεως,
ὅπως λέει ὁ θεῖος Ἀπόστολος: «Ὁ ἀόρατος κόσμος
γίνεται ἀντιληπτὸς ἀπὸ τὰ
κτιστὰ δημιουργήματα». Καὶ ἀπ' ὅλες τὶς ἐννοιες
καὶ παρατηρήσεις πιο
σπουδαία εἶναι αὐτὴ που ἀναφέρεται σὲ μας, στὴ
δικὴ μας σύσταση, ὅπως λέει
ὁ προφήτης Δαβὶδ: «Ἀπὸ τὴν γνώση του εαυτοῦ
μου θαυμάζω τὴ σοφία σου»·
δηλαδή, ἀπὸ τὴν παρατήρηση τῆς φύσεώς μου.
Αὐτὴ ὅμως ἡ γνώση ἦταν
ἐπικίνδυνη γιὰ τὸν Ἀδάμ, που ἦταν ἀπειρος, γιὰ
τοὺς λόγους που ἐκθέσαμε.
Ἡ πρέπει νὰ θεωρήσουμε ὡς δένδρο τῆς ζωῆς τὴν
πιο βαθιὰ ἐννοια γιὰ τὸ
Θεὸ που προέρχεται ἀπὸ τὰ κτιστὰ, καὶ τὴν
ἀναγωγή μέσω αὐτῶν στὸν
Πλάστη, Δημιουργὸ καὶ Αἴτιο ὅλων τῶν ὄντων· καὶ
αὐτὸ τὸ ὄνομασε «παν
ξύλον», ἐννοώντας δηλαδή τὴν πληρότητα καὶ τὴν
ἐνότητα, που μας παρέχει
τὴν μοναδικὴ μετοχὴ του καλοῦ· καὶ «δένδρο τῆς
γνώσεως του καλοῦ καὶ του
κακοῦ» ὄνομασε τὴν αἰσθητὴ καὶ ἡδονικὴ βρώση,
ἡ ὁποία φαίνεται γλυκιά,
ἀλλὰ στὴν πραγματικὴτητα ὁδηγεῖ αὐτὸν που τὴν
γεύεται στὴν μετοχὴ τῶν
κακῶν· διότι λέει ὁ Θεός: «Ἀπὸ κάθε δένδρο του
Παραδείσου μπορεῖς νὰ
φας»· νομίζω εἶναι σαν νὰ λέει ὁ Θεός, «με ὅλα τὰ
κτιστὰ ὁδηγήσου σὲ μένα
τὸν Πλάστη καὶ δοκίμασε τὸν μοναδικὸ καρπὸ,
ἐμένα, τὴν ὄντως ζωὴ. Ὅλα ας
σου προσφέρουν ὡς καρπὸ τὴν ζωὴ, καὶ τὴν
κοινωνία μαζί μου νὰ τὴν κάνεις
συστατικὸ τῆς υπάρξεώς σου· διότι ἔτσι θὰ γίνεις
ἀθάνατος». «Καὶ δὲν θὰ
φάτε ἀπὸ τὸ δένδρο τῆς γνώσεως του καλοῦ καὶ
του κακοῦ. Τὴν ἡμέρα που
θὰ φάτε ἀπ' αὐτό, θὰ πεθάνετε». Διότι ἡ αἰσθητὴ
τροφή εἶναι ἀπὸ τὴ φύση τῆς

ἄφθαρτον διαμένειν τὸν
αἰσθητῆς βρώσεως ἐν μετουσίᾳ γινόμενον.

Ἦ ζύλον μὲν ζωῆς ἢ μετοχή τοῦ θεοῦ, δι' ἧς
καὶ οἱ ἄγγελοι τρέφονται, δι'
ἧς τὴν ἀφθαρσίαν λαμβάνειν ἠμέλλομεν· ἔδει
γὰρ ἡμᾶς πρῶτον
ἀδιακρίτως ὑποταγῆναι τῷ νόμῳ τοῦ θεοῦ,
ἕως εἰς τελείαν ἕξιν τῆς
ἀρετῆς ἤλθομεν, καὶ οὕτως δῶρον παρὰ θεοῦ
λαβεῖν τὴν διάκρισιν
καλοῦ τε καὶ κακοῦ, ὅπερ ἐστὶ ζύλον τοῦ
γινώσκειν καλὸν καὶ κακόν.
Οὐκ ἀσφαλῆς γὰρ τῷ ἀρτιπαγεῖ ἢ διάκρισις
τῶν λογισμῶν καὶ τὸ
ἀντιρρητικὸν διὰ τὸ ἐμπαθῆ ἔτι καὶ ἠδυπαθῆ
ἔχειν τὸν λογισμόν. Ξύλον
μὲν οὖν ζωῆς φημι τὴν ἐκ θεοῦ δεδομένην
ἐντολήν· ζύλον γὰρ ζωῆς ἐστὶν
ἡ δικαιοσύνη πᾶσι τοῖς ἀντεχομένοις αὐτῆς.
Καὶ ἠυλόγηται ζύλον, δι' οὗ
δικαιοσύνη πεφύτευται, φησὶ Σολομών· ζύλον
δὲ γνώσεως τὴν διάκρισιν
καλοῦ τε καὶ κακοῦ. Ἔδει οὖν τὸν Ἀδάμ διὰ
τῆς ἀδιακρίτου ὑπακοῆς
ἐνωθῆναι θεῷ καὶ πλουτῆσαι τῇ ἐνώσει τὴν
θέωσιν ἐν καιρῷ, ὅτε ὁ φύσει
θεὸς ἠυδόκει, καὶ πάντων τὴν ἀληθῆ γνῶσιν
τε καὶ διάκρισιν καὶ τὴν
ἀπέραντον ζωὴν. Ἔδει δὲ ἀπόπειραν γενέσθαι
τῆς ἀδιακρίτου ὑπακοῆς.
Δίδωσι τοίνυν ἐντολήν ὁ θεός, μὴ γεύσασθαι
τοῦ ξύλου τῆς γνώσεως,
μὴ πιστεῦσαι τῇ ἰδίᾳ διακρίσει μηδὲ φαγεῖν
ἀπὸ ξύλου τινὸς ἔχοντος
φυσικὴν ἐνέργειαν ἐμποητικὴν τῆς
ἐπιγνώσεως ἑαυτοῦ ἢ τοῦ ἰδίας
φύσεως. Προσβαλόντος οὖν τοῦ πονηροῦ διὰ
τοῦ ὄψεως καὶ εἰπόντος·
«ἔσσεσθε ὡς θεοὶ γινώσκοντες καλὸν καὶ
πονηρόν», ἐὰν φάγητε, ἐπίστευσε
τῇ ἰδίᾳ διακρίσει, καὶ ἔδοξεν αὐτῷ καλὸν ἢ
θέωσις καὶ ἡ γνῶσις. Καὶ οὐκ
ἐλογίσαστο, ὅτι πάντα καλὰ ἐν καιρῷ αὐτῶν
καὶ οὐ καλὸν τὸ καλόν, εἰ
μὴ καλῶς γένηται, καὶ ὡς οὐ χρὴ προαρπάζειν
τὸ δοθησόμενον παρὰ
γνώμην τοῦ διδόντος τὸ εἶναι καὶ τὸ εὐ εἶναι.
Καὶ εἶδεν, ὡς καλόν, καὶ
ἔφαγεν καὶ ἐγυμνώθη τῆς πρὸς θεὸν
ἐκστάσεως, καὶ διηνοίχθησαν οἱ
ὀφθαλμοὶ οἱ σωματικοί, καὶ τὰ πάθη

αναπλήρωση αὐτῶν που αποβάλλονται καὶ
πηγαίνει στον αφεδρώνα καὶ
χάνεται· καὶ εἶναι ἀδύνατον νὰ μένει ἀφθαρτος
αὐτός που καταναλώνει τὴν
αἰσθητὴ τροφή.

ἐκινήθησαν, καὶ ἔγνωσαν, ὅτι
γυμνοὶ εἰσι, καὶ ἠσχύνθησαν. Καὶ
περιεσπάσθησαν ἀπὸ θεοῦ καὶ ὡς νήπιοι
ἐλιχνεύθησαν πρὸς τὴν ἡδονὴν καὶ
ἐξωρίσθησαν ἐκ τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς
καὶ θνητοὶ γεγόνασιν. Ἦδει δὲ ὁ ἐχθρὸς ἐκ τῆς
πείρας, ὅτι τὸ
προσεδρεύειν θεῷ θεώσεως καὶ ζωῆς αἰωνίου
γίνεται πρόξενον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 26. Περὶ ἀνθρώπου
Οὕτω μὲν οὖν τὴν νοητὴν οὐσίαν ὑπεστήσατο
ὁ Θεός, ἀγγέλους
φημί καὶ πάντα τὰ κατ' οὐρανὸν τάγματα –
ταῦτα γὰρ ἀριδῆλως
νοερᾶς ἐστὶ καὶ ἀσωμάτου φύσεως·
«ἀσωμάτου» δὲ φημι
συγκρινομένης πρὸς τὴν τῆς ὕλης παχύτητα·
μόνον γὰρ ὄντως τὸ
θεῖον ἄυλόν τε καὶ ἀσώματον–, ἔτι δὲ καὶ τὴν
αἰσθητὴν, οὐρανὸν τε
καὶ γῆν καὶ τὰ τούτων ἐν μέσῳ κείμενα· καὶ
τὴν μὲν οἰκείαν (οἰκεία
γὰρ Θεῷ ἢ λογικῆ φύσις καὶ νῶ μόνῳ ληπτῆ),
τὴν δὲ πάντῃ που
πορρωτάτῳ κειμένην, ὡς ὑπὸ τὴν αἴσθησιν
δηλαδὴ πίπτουσιν.
Ἦδει δὲ ἐξ ἀμφοτέρων μίξιν γενέσθαι, καὶ
σοφίας μείζονος γνώρισμα
καὶ τῆς περὶ τὰς φύσεις πολυτελείας, ὡς φησὶν
ὁ θεηγόρος Γρηγόριος,
οἶόν τινα σύνδεσμον «τῆς ὁρατῆς τε καὶ
ἀοράτου φύσεως». Τὸ δὲ
«ἔδει», φημί, τὴν τοῦ Δημιουργοῦ ὑπεμφαίνων
βούλησιν· αὕτη γὰρ
θεσμὸς καὶ νόμος πρεπωδέστατος, καὶ οὐδεὶς
ἔρει τῷ πλαστουργῷ·
«Τί με ἐποίησας οὕτως»; Ἐξουσίαν γὰρ ἔχει ὁ
κεραμεὺς ἐκ τοῦ ἰδίου
πηλοῦ διάφορα κατασκευάζειν σκευὴ πρὸς
ἔνδειξιν τῆς ἑαυτοῦ σοφίας.
Ἐπεὶ δὲ ταῦτα οὕτως εἶχεν, ἐξ ὁρατῆς τε καὶ
ἀοράτου φύσεως
δημιουργεῖ τὸν ἀνθρώπον οἰκείαις χερσὶ κατ'
οἰκείαν εἰκόνα τε καὶ
ὁμοίωσιν· ἐκ γῆς μὲν τὸ σῶμα διαπλάσας,
ψυχὴν δὲ λογικὴν καὶ
νοερὰν διὰ τοῦ οἰκείου ἐμφυσηματος δοῦς
αὐτῷ, ὅπερ δὴ θεῖαν
εἰκόνα φαμέν· τὸ μὲν γὰρ «κατ' εἰκόνα» τὸ
νοερὸν δηλοῖ καὶ

Για τον ἄνθρωπο.
Ἔτσι, λοιπόν, δημιούργησε ο Θεός τις νοητές
υπάρξεις, εννοῶ τους ἀγγέλους
καὶ ὅλα τα οὐράνια τάγματα –διότι αὐτὰ
ολοφάνερα ἔχουν νοερὴ καὶ
ασώματη φύση· λέγοντας «ασώματη φύση», τὴν
εννοῶ σε σύγκριση με τὴν
παχύτητα τῆς ὕλης· διότι μόνον τὸ θεῖο εἶναι
πραγματικά ἄυλο καὶ ἀσώματο.
Δημιούργησε ἀκόμη τὴν αἰσθητὴ φύση, δηλαδὴ
τὸν οὐρανὸ, τὴ γῆ καὶ τὰ
ἐνδιάμεσά τους· καὶ δημιούργησε ἀπὸ τῆς μίας τὴν
νοητὴ φύση πλησιέστερη
στο Θεό (διότι ἡ λογικὴ φύση εἶναι οἰκεία στο Θεό
καὶ γίνεται ἀντιληπτὴ μόνο
με τὸ νοῦ)
καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη τὴν αἰσθητὴ φύση ἐντελῶς
μακριὰ του, ἐπειδὴ
γίνεται ἀντιληπτὴ μόνο με τις αἰσθήσεις.
Ἀλλὰ ἔπρεπε νὰ δημιουργηθεῖ καὶ σύνθεση ἀπὸ τις
δύο φύσεις, ὡς γνώρισμα
μεγαλύτερης σοφίας καὶ γενναιοδωρίας πρὸς τις
φύσεις, ὅπως λέει ὁ θεῖος
Γρηγόριος: «σαν κάποιος σύνδεσμος «τῆς ὁρατῆς
καὶ ἀορατῆς φύσεως». Καὶ
λέω «ἔπρεπε», θέλοντας νὰ δηλώσω τὴ θέληση τοῦ
Δημιουργοῦ· διότι αὐτὴ
ἀποτελεῖ τὸν πιο κατάλληλο θεσμὸ καὶ νόμο, καὶ
κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ πεῖ
στον Πλάστη: «Γιατί μ' ἐφτιαξες ἔτσι;». Διότι ὁ
ἀγγειοπλάστης ἔχει τὴ δύναμη
νὰ φτιάχνει ἀπὸ τὴν ἴδια λάσπη διάφορα σκευὴ, γιὰ
νὰ δείξει τὴ σοφία του.
Ὅταν λοιπόν αὐτὰ ἦταν ἔτσι, ὁ Θεός δημιουργεῖ με
τὰ χέρια του τὸν ἄνθρωπο
καὶ ἀπὸ ὁρατὴ καὶ ἀπὸ ἀόρατη φύση, ν' ἀποτελεῖ
δικὴ του εἰκόνα καὶ
ὁμοίωση· τὸ σῶμα τὸ ἐπλάσασε ἀπὸ τὴ γῆ, ἐνῶ με τὸ
δικό του φύσημα ἔδωσε
τὴ λογικὴ καὶ νοερὴ ψυχὴ, πράγμα τὸ ὁποῖο τὸ
ονομάζουμε θεῖα εἰκόνα.

αυτεξούσιον, τὸ δὲ «καθ' ὁμοίωσιν» τὴν τῆς ἀρετῆς κατὰ τὸ δυνατόν ὁμοίωσιν.
Ἄμα δὲ τὸ σῶμα καὶ ἡ ψυχὴ πέπλασται· οὐ τὸ μὲν πρῶτον, τὸ δὲ ὕστερον κατὰ τὰ Ὁριγένους ληρήματα.
Ἐποίησεν οὖν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον ἄκακον, εὐθὴ, ἐνάρετον, ἄλυπον, ἀμέριμον, πάσῃ ἀρετῇ κατηγλαϊσμένον, πᾶσιν ἀγαθοῖς κομῶντα, οἶόν τινα κόσμον δευτέρον, ἐν μεγάλῳ μικρόν, ἄγγελον ἄλλον, προσκυνητὴν μικτόν, ἐπόπτην τῆς ὁρατῆς κτίσεως, μύστην τῆς νοουμένης, βασιλέα τῶν ἐπὶ γῆς, βασιλευόμενον ἄνωθεν, ἐπίγειον καὶ οὐράνιον, πρόσκαιρον καὶ ἀθάνατον, ὁρατὸν καὶ νοούμενον, μέσον μεγέθους καὶ ταπεινότητος, τὸν αὐτὸν πνεῦμα καὶ σάρκα· σάρκα διὰ τὴν ἔπαρσιν, πνεῦμα διὰ τὴν χάριν· τὸ μὲν ἵνα πάσῃ καὶ πάσχων ὑπομιμνήσκηται καὶ παιδεύηται, τὸ δὲ ἵνα μὲν καὶ δοξάζῃ τὸν εὐεργέτην, τῷ μεγέθει φιλοτιμούμενον, ζῶον ἐνταῦθα οἰκονομούμενον τουτέστιν ἐν τῷ παρόντι βίω, καὶ ἀλλαγοῦ μεθιστάμενον ἐν τῷ αἰῶνι τῷ μέλλοντι, καὶ πέρας τοῦ μυστηρίου τῆ πρὸς Θεὸν νεύσει θεοῦμενον· θεοῦμενον δὲ τῆ μετοχῇ τῆς θείας ἐλλάμψεως καὶ οὐκ εἰς τὴν θείαν μεθιστάμενον οὐσίαν.
Ἐποίησε δὲ αὐτὸν φύσιν ἀναμάρτητον καὶ θέλησιν αὐτεξούσιον.
Ἀναμάρτητον δὲ φημι οὐχ ὡς μὴ ἐπιδεχόμενον ἁμαρτίαν –μόνον γὰρ τὸ θεῖον ἁμαρτίας ἐστὶν ἀνεπίδεκτον–, ἀλλ' οὐχ ὡς ἐν τῇ φύσει τὸ ἁμαρτάνειν ἔχοντα, ἐν τῇ προαιρέσει δὲ μᾶλλον, ἥτοι ἐξουσίαν ἔχοντα μένειν καὶ προκόπτειν ἐν τῷ ἀγαθῷ τῆ θείᾳ συνεργούμενον χάριτι, ὡσαύτως καὶ τρέπεσθαι ἐκ τοῦ καλοῦ καὶ ἐν τῷ κακῷ γίνεσθαι, τοῦ Θεοῦ παραχωροῦντος διὰ τὸ αὐτεξούσιον· οὐκ ἀρετῇ γὰρ τὸ βίᾳ γινόμενον.
Ψυχὴ τοίνυν ἐστὶν οὐσία ζῶσα, ἀπλή, ἄσώματος, σωματικοῖς ὀφθαλμοῖς κατ' οἰκείαν φύσιν ἀόρατος, λογική

Διότι το νοερό και το αυτεξούσιο του ανθρώπου δείχνει το «κατ' εικόνα», ενώ η, όσο είναι δυνατόν, ομοιότητα στην αρετή δείχνει το «καθ' ὁμοίωσιν».
Και πλάσθηκαν συγχρόνως το σῶμα και η ψυχὴ· ὄχι το ἓνα πρῶτα και το ἄλλο ἔπειτα, σύμφωνα με τις φλυαρίες του Ὁριγένη.
Ὁ Θεός, λοιπόν, ἐπλασε τον ἄνθρωπο ἄκακο, ἀπλό, ἐνάρετο, χαρούμενο, ἀμέριμο, στολισμένο με κάθε ἀρετῇ, προικισμένα με ὅλα τα ἀγαθὰ, σαν κάποιον δευτέρο κόσμο, μικρό κόσμο μέσα σε μεγάλο, ἄλλο ἄγγελο, σύνθετο προσκυνητῆ, ἐπόπτη της ὁρατῆς δημιουργίας, γνώστη των μυστηρίων της ἀόρατης, ἐπίγειο βασιλιά που τον κυβερνά ἀπὸ ψηλά, ταυτόχρονα ἐπίγειο και οὐράνιο, πρόσκαιρο και ἀθάνατο, ὁρατό και νοητό, ἐνδιάμεσο μεταξύ μεγαλείου και μικρότητος, τον ἴδιο και πνεῦμα και σάρκα.
Εἶναι σάρκα ἐξαιτίας της υπερηφάνειας και πνεῦμα ἐξαιτίας της χάριτος· το ἓνα, για να υποφέρει και υποφέροντας να θυμάται και να γίνεται συνετός, και το ἄλλο, για να μένει σταθερός και να δοξάζει τον ευεργέτη του φιλοτιμούμενος ἀπὸ το μεγαλεῖο του· τον ἐπλασε ζῶσα ὑπαρξη που κατ' οικονομία ζει ἐδῶ, δηλαδή στην παρούσα ζωὴ, ἀλλὰ που προορίζεται για αλλοῦ, να μετοικήσει στη μέλλουσα ζωὴ· και το τέλος του μυστηρίου εἶναι ὅτι θεώνεται με την κίνησή του προς το Θεό· θεώνεται μάλιστα με την μετοχῇ στο θεῖο φωτισμό, ἀλλὰ χωρίς να μεταβάλλεται σε θεία οὐσία.
Και τον ἐπλασε ἀναμάρτητο στη φύση του και αυτεξούσιο στη θέλησή του.
Λέγοντας «ἀναμάρτητο» δεν ἐννοῶ ὅτι δεν εἶναι δεκτικός ἁμαρτίας –μόνον ὁ Θεός εἶναι ἀνεπίδεκτος ἁμαρτίας–, ἀλλὰ ἐννοῶ ὅτι δεν ἔχει την ἁμαρτία στη φύση του, ἀλλὰ μᾶλλον στην προαίρεσή του· δηλαδή, ἔχει τη δύναμη να διατηρεῖται και να προοδεύει στο ἀγαθό, με τη βοήθεια της θείας χάριτος· και ἐπίσης, μπορεί να παρεκτραπεί ἀπὸ το καλό και να οδηγηθεῖ στο κακό, με παραχώρηση του Θεοῦ, ἐξαιτίας του αυτεξουσίου του· διότι, ὅτι γίνεται ἐξαναγκαστικά, δεν εἶναι ἀρετῇ.

τε και νοερά,
ἀσχημάτιστος, ὀργανικῶ κεχρημένη σῶματι
καὶ τούτῳ ζωῆς,
αὐξήσεώς τε καὶ αἰσθήσεως καὶ γεννήσεως
παρεκτική, οὐχ ἕτερον
ἔχουσα παρ' ἑαυτὴν τὸν νοῦν, ἀλλὰ μέρος
αὐτῆς τὸ καθαρώτατον·
ὥσπερ γὰρ ὀφθαλμὸς ἐν σῶματι, οὕτως ἐν
ψυχῇ νοῦς· αὐτεξούσιος,
θελητική τε καὶ ἐνεργητική, τρεπτή, ἥτοι
ἐθελότρεπτος, ὅτι καὶ
κτιστή. Πάντα ταῦτα κατὰ φύσιν ἐκ τῆς τοῦ
δημιουργήσαντος
αὐτὴν χάριτος εἰληφῦια, ἐξ ἧς καὶ τὸ εἶναι καὶ
τὸ φύσει οὕτως εἶναι
εἴληφεν.
Ὅσαχῶς τὸ ἀσώματον
Ἀσώματα δὲ καὶ ἀόρατα καὶ ἀσχημάτιστα
κατὰ δύο τρόπους
νοοῦμεν· τὰ μὲν κατ' οὐσίαν, τὰ δὲ κατὰ
χάριν· καὶ τὰ μὲν φύσει ὄντα,
τὰ δὲ πρὸς τὴν τῆς ὕλης παχύτητα. Ἐπὶ Θεοῦ
μὲν οὖν φύσει, ἐπὶ δὲ
ἀγγέλων καὶ δαιμόνων καὶ ψυχῶν χάριτι, καὶ
ὡς πρὸς τὴν τῆς ὕλης
παχύτητα λέγεται ἀσώματον.
Σῶμά ἐστι τὸ τριχῆ διαστατὸν ἤγουν τὸ ἔχον
μῆκος καὶ πλάτος καὶ
βάθος, ἥτοι πάχος. Πᾶν δὲ σῶμα ἐκ τῶν
τεσσάρων στοιχείων
συνίσταται, τὰ δὲ τῶν ζώων σῶματα ἐκ τῶν
τεσσάρων χυμῶν.
Χρῆ εἰδέναι, ὅτι τέσσαρα στοιχεῖα ἐστὶ γῆ,
ξηρὰ καὶ ψυχρὰ· ὕδωρ,
ψυχρὸν καὶ ὑγρὸν· ἀήρ, ὑγρὸς καὶ θερμὸς·
πῦρ, θερμὸν καὶ ξηρὸν.
Ὅμοίως καὶ χυμοὶ τέσσαρες, ἀναλογοῦντες
τοῖς τέσσαρσι στοιχείοις·
μέλαινα χολὴ ἀναλογοῦσα τῇ γῇ (ξηρὰ γάρ
ἐστὶ καὶ ψυχρὰ)· φλέγμα
ἀναλογοῦν τῷ ὕδατι (ψυχρὸν γάρ ἐστὶ καὶ
ὑγρὸν)· αἷμα ἀναλογοῦν
τῷ ἀέρι (ὑγρὸν γάρ ἐστὶ καὶ θερμὸν)· ξανθὴ
χολὴ ἀναλογοῦσα τῷ
πυρί (θερμὴ γάρ ἐστὶ καὶ ξηρὰ). Οἱ μὲν οὖν
καρποὶ ἐκ τῶν στοιχείων
συνίστανται, οἱ δὲ χυμοὶ ἐκ τῶν καρπῶν, τὰ δὲ
τῶν ζώων σῶματα
ἐκ τῶν χυμῶν καὶ εἰς τὰ αὐτὰ ἀναλύεται· πᾶν
γὰρ συντιθέμενον εἰς
τὰ αὐτὰ ἀναλύεται, ἐξ ὧν συνετέθη.
Ὅτι ὁ ἄνθρωπος κοινωνεῖ καὶ ἀψύχοις καὶ

Ἡ ψυχὴ, ἐπίσης, εἶναι ζῶσα ὑπαρξή, ἀπλή,
ασώματη· ἡ φύσις τῆς εἶναι
ἀόρατη μετὰ τὰ μάτια τοῦ σώματος· εἶναι λογικὴ καὶ
νοερή,
χωρὶς σχῆμα· κατοικεῖ σὲ ὀργανικὸ σῶμα καὶ τοῦ
παρέχει ζωὴν,
ἀνάπτυξη, ἀντίληψη καὶ γέννηση· δὲν ἔχει τὸν νοῦν
σαν κάτι διαφορετικὸ ἀπὸ
τὸν εαυτὸ τῆς, ἀλλὰ σαν τὸ πιο καθαρὸ στοιχεῖο
τῆς· διότι, ὅπως εἶναι
τὸ μάτι σὲ τὸ σῶμα, ἐτσι εἶναι καὶ ὁ νοῦς γιὰ τὴν
ψυχὴν. Εἶναι αὐτεξούσια καὶ
ἔχει θέληση καὶ ἐνέργεια· εἶναι μεταβλητὴ, δηλαδὴ
μεταβάλλεται σύμφωνα με
τὴ θέλησή τῆς, διότι εἶναι κτιστή. Ὅλα αὐτὰ τὰ ἔχει
λάβει με φυσικὴ τάξη ἀπὸ
τὴ χάρι τῆς Δημιουργοῦ τῆς, ἡ ὁποία τῆς ἔδωσε
καὶ τὴν ὑπαρξὴ καὶ τὴ φύση.
Με πόσους τρόπους νοεῖται τὸ ἀσώματο.
Ἀντιλαμβανόμεστε τὰ ἀσώματα, τὰ ἀόρατα καὶ τὰ
ἀμορφα με δύο τρόπους:
ἀλλὰ κατ' οὐσίαν καὶ ἀλλὰ κατὰ χάριν· διότι τὰ
πρῶτα εἶναι ἀπὸ τὴ φύση
τους, ἐνῶ τὰ δευτέρω σὲ ἀντίθεση με τὴν παχύτητα
τῆς ὕλης. Γιὰ τὸ Θεὸ
βέβαια λέμε «ἀσώματος ἀπὸ τὴ φύση του», ἐνῶ γιὰ
τους ἀγγέλους, τους
δαίμονες καὶ τὶς ψυχὲς λέμε «ἀσώματοι χαριστικά
καὶ σὲ ἀντίθεση με τὴν
παχύτητα τῆς ὕλης».
Σῶμα εἶναι αὐτὸ που ἔχει τρεῖς διαστάσεις, δηλαδὴ
μῆκος, πλάτος καὶ βάθος
ἢ πάχος. Καὶ κάθε σῶμα συνίσταται ἀπὸ τέσσερα
στοιχεῖα, ἐνῶ τὰ σῶματα
τῶν ζώων ἀποτελοῦνται ἀπὸ τέσσερις χυμοῦς.
Πρέπει μάλιστα νὰ γνωρίζουμε ὅτι τὰ τέσσερα
στοιχεῖα εἶναι: ἡ γῆ, που εἶναι
ξηρὴ καὶ ψυχρὴ· τὸ νερὸ, που εἶναι ψυχρὸ καὶ
υγρὸ· ὁ ἀέρας, που εἶναι υγρὸς
καὶ θερμὸς· ἡ φωτιά, που εἶναι θερμὴ καὶ ξερὴ.
Τὸ ἴδιο καὶ οἱ χυμοὶ εἶναι τέσσερις καὶ ἀναλογοῦν
στὰ τέσσερα στοιχεῖα: ἡ
μαύρη χολὴ, που ἀναλογεῖ σὲ τὴ γῆ (διότι εἶναι ξερὴ
καὶ ψυχρὴ)· τὸ φλέγμα, που
ἀναλογεῖ σὲ τὸ νερὸ (διότι εἶναι ψυχρὸ καὶ υγρὸ)· τὸ
αἷμα, που ἀναλογεῖ σὲ τὸν
ἀέρα (διότι εἶναι υγρὸ καὶ θερμὸ)· ἡ ξανθὴ χολὴ,
που ἀναλογεῖ σὲ τὴ φωτιά
(διότι εἶναι θερμὴ καὶ ξερὴ). Οἱ καρποὶ, λοιπόν,
ἀποτελοῦνται ἀπὸ τὰ
στοιχεῖα, οἱ χυμοὶ πάλι ἀπὸ τοὺς καρπούς, ἐνῶ τὰ
σῶματα τῶν ζώων

άλόγοις καὶ λογικοῖς.
Χρῆ γινώσκειν, ὅτι ὁ ἄνθρωπος καὶ τοῖς
ἀψύχοις κοινωνεῖ καὶ τῆς
τῶν ἀλόγων μετέχει ζωῆς καὶ τῆς τῶν
λογικῶν μετείληψε νοήσεως.
Κοινωνεῖ γὰρ τοῖς μὲν ἀψύχοις κατὰ τὸ σῶμα
καὶ τὴν ἀπὸ τῶν
τεσσάρων στοιχείων κρᾶσιν, τοῖς δὲ φυτοῖς
κατὰ τε ταῦτα καὶ τὴν
θρεπτικὴν καὶ αὐξητικὴν καὶ σπερματικὴν,
ἡγουν γεννητικὴν δύναμιν,
τοῖς δὲ ἀλόγοις καὶ ἐν τούτοις μὲν, ἐξ
ἐπιμέτρου δὲ κατὰ τὴν ὄρεξιν,
ἡγουν θυμὸν καὶ ἐπιθυμίαν καὶ κατὰ τὴν
αἴσθησιν καὶ κατὰ τὴν καθ'
ὄρμην κίνησιν.
Αἰσθήσεις μὲν οὖν εἰσι πέντε· ὄρασις, ἀκοή,
ὄσφρησις, γεύσις, ἀφή. Τῆς
δὲ καθ' ὄρμην κινήσεώς ἐστι τὸ ἀπὸ τόπου εἰς
τόπον μεταβατικὸν καὶ
τὸ κινητικὸν ὅλου τοῦ σώματος καὶ τὸ
φωνητικὸν καὶ ἀναπνευστικόν·
ταῦτα γὰρ ἐν ἡμῖν ἐστι ποιεῖν καὶ μὴ ποιεῖν.
Συνάπτεται δὲ διὰ τοῦ λογικοῦ ταῖς ἀσωμάτους
καὶ νοεραῖς φύσεσι
λογιζόμενος καὶ νοῶν καὶ κρίνων ἕκαστα καὶ
τὰς ἀρετὰς μεταδιώκων
καὶ τῶν ἀρετῶν τὸν κολοφῶνα, τὴν
εὐσέβειαν, ἀσπαζόμενος· διὸ καὶ
μικρὸς κόσμος ὁ ἄνθρωπος ἐστίν.
Χρῆ δὲ εἰδέναι, ὡς ἴδια μὲν τοῦ σώματος
μόνου τομὴ καὶ ρεῦσις καὶ
μεταβολή. Μεταβολὴ μὲν ἢ κατὰ ποιότητα,
ἡγουν θερμασίαν καὶ
ψύξιν καὶ τὰ τοιαῦτα. Ῥεῦσις δὲ ἢ κατὰ
κένωσιν· κενοῦται γὰρ ξηρὰ
καὶ ὑγρὰ καὶ πνεύματα, ὧν χρῆζει τῆς
ἀναπληρώσεως· ὥστε φυσικὰ
εἰσι πάθη ἢ τε πείνα καὶ ἢ δίψα· τομὴ δὲ ἢ τῶν
χυμῶν ἀπ' ἀλλήλων
διαχώρισις καὶ ὁ εἰς εἶδος καὶ ὕλην μερισμός.
Ἴδια δὲ τῆς ψυχῆς ἢ εὐσέβεια καὶ ἢ νόησις.
Κοινὰ δὲ ψυχῆς καὶ
σώματος αἱ ἀρεταί, ἐχουσῶν καὶ τούτων ἐπὶ
τὴν ψυχὴν τὴν
ἀναφοράν, οἷον ψυχῆς προσχρωμένης σώματι.
Χρῆ γινώσκειν, ὅτι τὸ λογικὸν φύσει κατάρχει
τοῦ ἀλόγου·
διαίρουσιν γὰρ αἱ δυνάμεις τῆς ψυχῆς εἰς
λογικὸν καὶ ἄλογον.
Τοῦ δὲ ἀλόγου μέρη εἰσι δύο· τὸ μὲν ἀνήκοόν
ἐστὶ λόγου, ἡγουν οὐ

αποτελοῦνται ἀπὸ τους χυμούς, καὶ ἀναλύονται σ'
αυτὰ· διότι καθετί που
εἶναι σύνθετο, ἀναλύεται στα μέρη ἀπὸ τα οποία
συντίθεται.
Ὅτι ὁ ἄνθρωπος μετέχει καὶ στα ἀψυχα καὶ τα
ἄλογα καὶ τα λογικά ὄντα.
Πρέπει νὰ γνωρίζουμε ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἔχει κοινὰ
γνωρίσματα με τα ἀψυχα·
ἀκόμη μετέχει στη ζωὴ των ἀλόγων ζώων καὶ ἔχει
πάρει τη νόηση ἀπὸ τα
λογικά ὄντα. Τα κοινὰ, δηλαδή, γνωρίσματα με τα
ἀψυχα εἶναι στο σῶμα
καὶ στη σύνθεσή του ἀπὸ τέσσερα στοιχεῖα· με τα
φυτὰ ἔχει κοινὰ στοιχεῖα τη
θρεπτικὴ δυνατότητα, τὴν αὐξητικὴ καὶ τὴν
σπερματικὴ, δηλαδή τὴν
ἀναπαραγωγικὴ· με τα ἄλογα ζῶα ἔχει καὶ τα
παραπάνω, ἀλλὰ ἐπιπλέον καὶ
τον πόθο, δηλαδή τὸ θυμὸ καὶ τὴν ἐπιθυμία, καὶ
ἀκόμη τὴν αἴσθησι καὶ τὴν
ορμέμφυτη κίνησι.
Οἱ αἰσθήσεις βέβαια εἶναι πέντε· ἡ ὄρασις, ἡ ἀκοή,
ἡ ὄσφρησις, ἡ γεύσις, ἡ ἀφή.
Στὴν ορμέμφυτη ὅμως κίνησι ἀνήκει ἡ ικανότητα
νὰ μεταβαίνει ἀπὸ τόπο σε
σε τόπο, ἡ ικανότητα τῆς κινήσεως ὅλου τοῦ
σώματος καὶ ἡ ικανότητα τῆς
φωνῆς καὶ τῆς ἀναπνοῆς· διότι ἀπὸ μας ἐξαρτάται
νὰ τα κάνουμε ἢ νὰ μὴν τα
κάνουμε.
Ὁ ἄνθρωπος συνδέεται με τὸ λογικὸ του με τις
ἀσώματες καὶ νοερές φύσεις,
διότι συλλογίζεται, σκέφτεται καὶ κρίνει τὸ καθετί·
ἐπιδιώκει τις ἀρετές καὶ
ποθεῖ τὴν κορωνίδα των ἀρετῶν, ἐννοῶ τὴν
εὐσέβεια· γι' αὐτὸ καὶ ὁ
ἄνθρωπος εἶναι ἕνας μικρὸς κόσμος.
Πρέπει ἀκόμη νὰ γνωρίζουμε ὅτι ἀποκλειστικὰ
χαρακτηριστικὲς ιδιότητες τοῦ
σώματος εἶναι ἡ τομὴ, ἡ ρεῦσις καὶ ἡ μεταβολή.
Μεταβολὴ βέβαια εἶναι αὐτὴ
που γίνεται σχετικὰ με τὴν ποιότητα, δηλαδή ἡ
θέρμανσις, ἡ ψύξις καὶ τα
παρόμοια. Ρεῦσις πάλι εἶναι αὐτὴ που γίνεται με τὸ
ἀδειασμα· ἀδειάζουν
δηλαδή τα στερεὰ, τα υγρά καὶ τα αέρια, καὶ
χρειάζεται ἡ ἀναπλήρωσή τους·
επομένως, ἡ πείνα καὶ ἡ δίψα εἶναι φυσιολογικὲς
μεταβολές. Τομὴ πάλι εἶναι
ὁ διαχωρισμός των χυμῶν μεταξύ τους καὶ ἡ
διαίρεσή τους σύμφωνα με τὴν
μορφή καὶ τὴν υλική τους σύστασι.

πειθεται λόγῳ, τὸ δὲ κατήκοον ἔστι καὶ ἐπιπειθὲς λόγῳ. Ἀνήκοον μὲν οὖν καὶ μὴ πειθόμενον λόγῳ ἔστι τὸ ζωτικόν, ὃ καὶ σφυγμικόν καλεῖται, καὶ τὸ σπερματικόν, ἧγουν γεννητικόν καὶ τὸ φυτικόν, ὃ καὶ θρεπτικόν καλεῖται· τούτου δὲ ἔστι καὶ τὸ αὐξητικόν, τὸ καὶ διαπλάσσει τὰ σώματα. Ταῦτα γὰρ οὐ λόγῳ κυβερνῶνται, ἀλλὰ τῇ φύσει. Τὸ δὲ κατήκοον καὶ ἐπιπειθὲς λόγῳ διαιρεῖται εἰς ἐπιθυμίαν καὶ θυμόν. Καλεῖται δὲ κοινῶς τὸ ἄλογον μέρος τῆς ψυχῆς παθητικόν καὶ ὀρεκτικόν. Χρῆ δὲ γινώσκειν, ὅτι τοῦ ἐπιπειθοῦς λόγῳ ἔστι καὶ ἡ καθ' ὄρμην κίνησις. Τοῦ δὲ μὴ πειθομένου λόγῳ ἔστι τὸ θρεπτικόν καὶ γεννητικόν καὶ σφυγμικόν· καλεῖται δὲ φυτικόν μὲν τὸ αὐξητικόν καὶ τὸ θρεπτικόν καὶ τὸ γεννητικόν, ζωτικόν δὲ τὸ σφυγμικόν. Τοῦ μὲν οὖν θρεπτικοῦ δυνάμεις εἰσὶ τέσσαρες· ἐλκτική ἢ ἔλκουσα τὴν τροφήν, καθεκτική ἢ κατέχουσα τὴν τροφήν καὶ μὴ ἔῶσα αὐτὴν εὐθέως ἐκκριθῆναι, ἀλλοιωτική ἢ ἀλλοιούσα τὴν τροφήν εἰς τοὺς χυμούς, ἀποκριτική ἢ τὸ περίττωμα διὰ τοῦ ἀφεδρῶνος ἐκκρίνουσα καὶ ἐκβάλλουσα. Χρῆ δὲ εἰδέναι, ὅτι τῶν κατὰ τὸ ζῶον δυνάμεων αἱ μὲν εἰσι ψυχικαί, αἱ δὲ φυσικαί, αἱ δὲ ζωτικαί. Καὶ ψυχικαί μὲν αἰ κατὰ προαίρεσιν, ἧγουν ἡ καθ' ὄρμην κίνησις καὶ ἡ αἴσθησις. Τῆς δὲ καθ' ὄρμην κινήσεως ἔστι τὸ τε κατὰ τὸν μεταβατικόν καὶ κινητικόν ὄλου τοῦ σώματος καὶ φωνητικόν καὶ ἀναπνευστικόν· ἐν ἡμῖν γάρ ἔστι τὸ ποιῆσαι καὶ τὸ μὴ ποιῆσαι ταῦτα. Φυσικαί δὲ καὶ ζωτικαί αἱ ἀπροαίρετοι. Καὶ φυσικαί μὲν ἡ θρεπτική καὶ αὐξητική καὶ σπερματική, ζωτική δὲ ἡ σφυγμική· αὗται γὰρ καὶ θελόντων ἡμῶν καὶ μὴ θελόντων ἐνεργοῦσι. Δεῖ δὲ γινώσκειν, ὅτι τῶν πραγμάτων τὰ μὲν ἔστιν ἀγαθὰ, τὰ δὲ φαῦλα. Προσδοκώμενον μὲν οὖν ἀγαθὸν ἐπιθυμίαν συνιστᾷ, παρὸν δὲ ἡδονήν· ὁμοίως δὲ πάλιν προσδοκώμενον

Χαρακτηριστικὴ πάλι ιδιότης τῆς ψυχῆς εἶναι ἡ ευσέβεια καὶ ἡ νόησις. Ἐνῶ οἱ ἀρετὲς ἀποτελοῦν κοινὰς ιδιότητες τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος· ἀποδίδονται ὁμῶς ἐν τῇ ψυχῇ, διότι ἡ ψυχὴ κυβερνᾷ τὸ σῶμα. Πρέπει νὰ γνωρίζουμε ὅτι τὸ λογικὸ ἀπὸ τῆ φύσεως τοῦ κυβερνᾷ τὸ ἄλογο· διότι οἱ δυνάμεις τῆς ψυχῆς διαιροῦνται ἐν λογικῷ καὶ ἄλογῳ. Τα μέρη μάλιστα τοῦ ἀλόγου εἶναι δύο· τὸ ἓν εἶναι κομφοστὴ φωνὴ τοῦ λογικοῦ, δὲν ὑπακούει δηλαδὴ ἐν τῇ λογικῇ, ἐνῶ τὸ ἄλλο εἶναι προσεκτικὸ καὶ ὑπάκουο ἐν τῇ λογικῇ. Ἀνυπάκουο βέβαια καὶ ἀπειθαρχο ἐν τῇ λογικῇ εἶναι τὸ ζωτικὸ μέρος τῆς ψυχῆς, τὸ οὗνομαζέται καὶ σφυγμικόν· ἐπίσης καὶ τὸ σπερματικὸ μέρος, δηλαδὴ τὸ ἀναπαραγωγικὸ καὶ τὸ φυτικόν, τὸ οὗνομαζέται καὶ θρεπτικόν· σ' αὐτὸ ἀνήκει καὶ τὸ αὐξητικὸ μέρος, τὸ οὗνομαζέται καὶ διαπλάθει τὸ σῶμα. Αὐτὰ δὲν ἐξουσιάζει ἡ λογική, ἀλλὰ ἡ φύσις. Τὸ μέρος πάλι τῆς ψυχῆς ποὺ εἶναι προσεκτικὸ καὶ ὑπάκουο ἐν τῇ λογικῇ διαιρεῖται ἐν ἐπιθυμίᾳ καὶ θυμῷ. Μάλιστα, τὸ ἄλογο μέρος τῆς ψυχῆς οὗνομαζέται παθητικὸ καὶ ὀρεκτικόν (αυθόρμητο). Καὶ πρέπει νὰ γνωρίζουμε ὅτι ἡ ὀρμέφυτη κίνησις ἀνήκει ἐν τὸ μέρος τῆς ψυχῆς ποὺ ὑπακούει ἐν τῇ λογικῇ. Σ' αὐτὸ ὁμῶς ποὺ δὲν ὑπακούει ἐν τῇ λογικῇ ἀνήκει τὸ θρεπτικόν, τὸ γεννητικόν καὶ τὸ σφυγμικόν. Τὸ αὐξητικόν, τὸ θρεπτικόν καὶ τὸ γεννητικόν οὗνομαζέονται «φυτικόν», ἐνῶ τὸ σφυγμικόν καλεῖται «ζωτικόν». Τὸ θρεπτικόν ἔχει τέσσαρες δυνάμεις: τὴν ἐλκτική, ποὺ ἔλκει τὴν τροφήν· τὴν καθεκτική ποὺ κρατεῖ τὴν τροφήν καὶ δὲν τῆς ἐπιτρέπει νὰ ἀποβληθεῖ ἀμέσως· τὴν ἀλλοιωτική, ποὺ μεταβάλλει τὴν τροφήν ἐν χυμοῦ· τὴν ἀποκριτική, ἡ οὗνομαζέται ἀποβάλλει τὰ περιττώματα ἐμῶς τοῦ ἀφεδρῶνα καὶ τὰ ἀπορρίπτει ἀπὸ τὸν ὀργανισμό. Πρέπει νὰ γνωρίζουμε ὅτι ἀπὸ τῆς δυνάμεις ποὺ ὑπάρχουν ἐν τῶν ὄντων ἄλλες εἶναι ψυχικὲς, ἄλλες φυσικὲς καὶ ἄλλες ζωτικὲς. Ψυχικὲς εἶναι αὐτὲς ποὺ ἀνήκουν ἐν τῇ προαίρεσι, δηλαδὴ ἡ ἐπιθυμία καὶ ἡ

κακὸν φόβον, παρὸν δὲ
λύπην. Δεῖ δὲ εἰδέναι, ὅτι ἀγαθὸν ἔνταῦθα
εἰπόντες ἢ τὸ ὄντως
ἀγαθὸν ἢ τὸ δοκοῦν ἀγαθὸν εἶπομεν· ὁμοίως
καὶ κακόν.

αἴσθησις. Στην επιθυμία
ανήκει
ἡ ικανότητα μεταβάσεως ἀπὸ τόπο σε τόπο, ἡ
κίνηση ὅλου τοῦ
σώματος, ἡ φωνητικὴ καὶ αναπνευστικὴ
ικανότητα· ἀπὸ μας ἐξαρτάται νὰ τα
ενεργούμε αὐτὰ ἢ νὰ μὴν τα ενεργούμε. Φυσικὲς
καὶ ζωτικὲς δυνάμεις εἶναι
αὐτὲς ποὺ ενεργοῦν χωρὶς τὴ θέλησή μας. Φυσικὲς
εἶναι ἡ θρεπτικὴ, ἡ
αὐξητικὴ καὶ ἡ αναπαραγωγικὴ· ζωτικὴ εἶναι ἡ
σφυγμικὴ. Αὐτὲς ενεργοῦν
εἴτε το θέλουμε εἴτε ὄχι.
Επίσης, πρέπει νὰ γνωρίζουμε ὅτι ἄλλα ἀπὸ τα
πράγματα εἶναι ἀγαθὰ καὶ ἄλλα
κακά. Το ἀγαθὸ ποὺ προσδοκάμε γεννᾷ τὴν
ἐπιθυμία, ἐνῶ αὐτὸ ποὺ ἔχει
πραγματοποιηθεῖ γεννᾷ τὴν εὐχαρίστησις.
Παρόμοια, το προσδοκώμενο κακὸ
δημιουργεῖ φόβο, ἐνῶ τα πραγματοποιημένο λύπη.
Καὶ νὰ γνωρίζουμε ὅτι
λέγοντας ἀγαθὸ ἐννοοῦμε καὶ το ἀληθινὸ ἀγαθὸ
καὶ το θεωρούμενο· το ἴδιο
ἐννοοῦμε καὶ με το κακὸ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 27. Περὶ ἡδονῶν.
Τῶν ἡδονῶν αἱ μὲν εἰσι ψυχικαί, αἱ δὲ
σωματικαί. Καὶ ψυχικαὶ μὲν,
ὅσαι μόνης εἰσι τῆς ψυχῆς αὐτῆς καθ' αὐτὴν
ὡς αἱ περὶ τὰ μαθήματα
καὶ τὴν θεωρίαν. Σωματικαὶ δὲ αἱ μετὰ
κοινωνίας τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ
σώματος γινόμεναι καὶ διὰ τοῦτο σωματικαὶ
καλούμεναι ὡς αἱ περὶ
τροφᾶς καὶ συνουσίας καὶ τὰ τοιαῦτα. Μόνου
δὲ τοῦ σώματος οὐκ
ἂν εὔροι τις ἡδονάς.
Πάλιν τῶν ἡδονῶν αἱ μὲν εἰσιν ἀληθεῖς, αἱ δὲ
ψευδεῖς· καὶ αἱ μὲν τῆς
διανοίας μόνης κατ' ἐπιστήμην καὶ θεωρίαν, αἱ
δὲ μετὰ σώματος κατ'
αἴσθησιν. Καὶ τῶν μετὰ σώματος ἡδονῶν αἱ
μὲν εἰσι φυσικαὶ ἅμα καὶ
ἀναγκαῖαι, ὧν χωρὶς ζῆν ἀδύνατον, ὡς αἱ
τροφαὶ αἱ τῆς ἐνδείας
ἀναπληρωτικαί, καὶ τὰ ἐνδύματα ἀναγκαῖα, αἱ
δὲ φυσικαὶ μὲν, οὐκ
ἀναγκαῖαι δέ, ὡς αἱ κατὰ φύσιν καὶ κατὰ
νόμον μίξεις (αὗται γὰρ εἰς
μὲν τὴν διαμονὴν τοῦ παντὸς γένους
συντελοῦσι, δυνατὸν δὲ καὶ
χωρὶς αὐτῶν ἐν παρθενίᾳ ζῆν)· αἱ δὲ οὕτε

Για τις ἡδονές.
Απὸ τις ἡδονές ἄλλες εἶναι ψυχικὲς καὶ ἄλλες
σωματικὲς. Ψυχικὲς βέβαια
εἶναι ὅσες ἀνήκουν ἀποκλειστικὰ στὴν ἴδια τὴν
ψυχὴ, ὅπως οἱ σχετικὲς με τις
ἐπιστήμες καὶ τὴ γνώση. Σωματικὲς πάλι εἶναι
αὐτὲς ποὺ ἀπολαμβάνει ἀπὸ
κοινού ἡ ψυχὴ με το σῶμα καὶ γι' αὐτὸ
ονομάζονται σωματικὲς, ὅπως εἶναι
οἱ σχετικὲς με τὴν τροφή, τὴ συνουσία καὶ τα
παρόμοια. Ἀποκλειστικὰ μόνον
σωματικὲς ἡδονές δεν συναντάς.
Ἄλλες πάλι ἡδονές εἶναι πραγματικὲς καὶ ἄλλες
ψεύτικες· οἱ ἡδονές
ἀποκλειστικὰ τοῦ νοῦ προέρχονται ἀπὸ τις
ἐπιστήμες καὶ τὴ γνώση, ἐνῶ οἱ
σωματικὲς ἀπὸ τις αἰσθήσεις. Ἀπὸ τις σωματικὲς
ἡδονές ἄλλες εἶναι
φυσιολογικὲς καὶ ἀναγκαῖες, διότι δεν υπάρχει ζωὴ
χωρὶς αὐτὲς· τέτοιες εἶναι
οἱ τροφές ποὺ χορταίνουν τὴν πείνα καὶ ἡ
ἀπαραίτητη ἐνδυσση. Ἄλλες εἶναι
φυσιολογικὲς, ὄχι ὅμως ἀπαραίτητες, ὅπως οἱ
φυσικὲς καὶ νόμιμες σαρκικὲς
ἐπαφές (διότι αὐτὲς συντελοῦν στὴν ἀναπαραγωγή
ὅλου τοῦ ἀνθρώπινου
γένους· μπορεῖ ὅμως νὰ ζήσει κάποια καὶ με

<p>ἀναγκαῖαι οὔτε φυσικαί, ὡς μέθη καὶ λαγνεῖα καὶ πλησμοναὶ τὴν χρεῖαν ὑπερβαίνουσαι· οὔτε γὰρ εἰς σύστασιν τῆς ζωῆς ἡμῶν συντελοῦσιν οὔτε εἰς διαδοχὴν τοῦ γένους, τοῦναντίον δὲ καὶ βλάπτουσιν. Τὸν τοίνυν κατὰ Θεὸν ζῶντα δεῖ μετέρχεσθαι τὰς ἀναγκαῖας ἅμα καὶ φυσικάς, ἐν δευτέρᾳ δὲ τάξει τὰς φυσικάς καὶ οὐκ ἀναγκαῖας τίθεσθαι μετὰ τοῦ προσήκοντος καιροῦ καὶ τρόπου καὶ μέτρου γινομένης, τὰς δὲ ἄλλας χρῆ πάντως παρατεῖσθαι. Καλὰς δὲ ἡδονὰς χρῆ ἡγεῖσθαι τὰς μὴ συμπελεγμένας λύπῃ, μήτε μεταμέλειαν ἐμποιοῦσας, μηδὲ ἑτέρας βλάβης γεννητικάς, μήτε τοῦ μετρίου πέραν χωρούσας, μηδὲ τῶν σπουδαίων ἔργων ἡμᾶς ἀφελκούσας ἐπὶ πολὺ ἢ καταδουλούσας.</p>	<p>παρθενία). Ἄλλες πάλι ἡδονές δεν εἶναι ἀπαραίτητες οὔτε φυσιολογικές, ὅπως ἡ μέθη, ἡ ἀκολασία καὶ το υπερβολικό φαγητό· διότι δεν συντελοῦν οὔτε στη διατήρηση τῆς ζωῆς μας οὔτε στην ἀναπαραγωγή του γένους· το ἀντίθετο, καὶ βλάπτουν. Αυτός, λοιπόν, που ζεὶ σύμφωνα με το θέλημα του Θεοῦ πρέπει ν' ἀπολαμβάνει τις ἀπαραίτητες καὶ φυσιολογικές ἡδονές, να βάζει σε δεύτερη μοῖρα τις φυσιολογικές ἀλλὰ ὄχι ἀπαραίτητες ἡδονές, –στον κατάλληλο χρόνο, με τον ορθό τρόπο καὶ μέτρο–, καὶ ν' ἀποφεύγει τελείως τις ἄλλες. Πρέπει να θεωροῦμε καλές ἡδονές αὐτές που δεν συνδέονται με τὴν λύπη· αὐτές που δεν προξενοῦν μεταμέλεια, οὔτε δημιουργοῦν ἄλλη βλάβη, οὔτε προχωροῦν πέρα ἀπὸ το κανονικό, οὔτε μας ἀποσποῦν πολὺ χρόνο ἀπὸ τις σοβαρές ἀσχολίες οὔτε μας κάνουν δούλους.</p>
<p>ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 28. Περί λύπης Τῆς δὲ λύπης εἶδη τέσσαρα· ἄχος, ἄχθος, φθόνος, ἔλεος. Ἄχος μὲν οὖν ἐστὶ λύπη ἀφωνίαν ἐμποιοῦσα, ἄχθος δὲ λύπη βαρύνουσα, φθόνος δὲ λύπη ἐπὶ ἄλλοτρίοις ἀγαθοῖς, ἔλεος δὲ λύπη ἐπὶ ἄλλοτρίοις κακοῖς.</p>	<p>Για τὴν λύπη. Τὰ εἶδη τῆς λύπης εἶναι τέσσερα· ἡ κατάθλιψη, ἡ στενοχώρια, ὁ φθόνος καὶ ἡ συμπάθεια. Κατάθλιψη εἶναι ἡ λύπη που μας ἀφαιρεῖ τὴ φωνή· στενοχώρια εἶναι ἡ λύπη που βαραίνει τὴν ψυχὴ· φθόνος εἶναι ἡ λύπη για τα ἀγαθὰ των ἄλλων· καὶ συμπάθεια εἶναι ἡ λύπη για τὴ ξένη δυστυχία.</p>
<p>ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 29. Περί φόβου. Διαιρεῖται δὲ καὶ ὁ φόβος εἰς ἕξ· εἰς ὄκνον, εἰς αἰδῶ, εἰς αἰσχύνην, εἰς κατάπληξιν, εἰς ἐκπληξιν, εἰς ἀγωνίαν. Ὄκνος μὲν οὖν ἐστὶ φόβος μελλούσης ἐνεργείας. Αἰδῶς δὲ φόβος ἐπὶ προσδοκίᾳ ψόγου· κάλλιστον δὲ τοῦτο τὸ πάθος. Αἰσχύνη δὲ φόβος ἐπὶ αἰσχυρῶ πεπραγμένῳ· οὐδὲ τοῦτο δὲ ἀνέλπιστον εἰς σωτηρίαν. Κατάπληξις δὲ φόβος ἐκ μεγάλης φαντασίας. Ἐκπληξις δὲ φόβος ἐξ ἀσυνήθους φαντασίας. Ἀγωνία δὲ φόβος διαπτώσεως, ἦγουν ἀποτυχίας· φοβούμενοι γὰρ ἀποτυχεῖν τῆς πράξεως ἀγωνιῶμεν.</p>	<p>Για τὸ φόβο. Καὶ ὁ φόβος διαιρεῖται σε ἕξι εἶδη: στο δισταγμό, τὴν ντροπὴ, τὴν αἰσχύνη, τὴν κατάπληξη, τὴν ἐκπληξη καὶ τὴν ἀγωνία. Δισταγμός λοιπόν εἶναι ὁ φόβος για μια μελλοντικὴ μας πράξη. Ντροπὴ εἶναι ὁ φόβος για προσδοκώμενη σε βάρος μας κατηγορία· αὐτὸ τὸ συναίσθημα μάλιστα εἶναι πολὺ καλό. Αἰσχύνη εἶναι ὁ φόβος για αἰσχυρές πράξεις· καὶ αὐτὸ τὸ συναίσθημα καλλιεργεῖ τὴ σωτηρία μας. Κατάπληξις εἶναι ὁ φόβος ἀπο μεγάλῃ φαντασίῳση. Ἐκπληξις εἶναι ὁ φόβος ἀπὸ ἀσυνήθιστη φαντασία. Ἀγωνία εἶναι ὁ φόβος τῆς πτώσεως, δηλαδή τῆς ἀποτυχίας· ἔχουμε ἀγωνία ἀπὸ φόβο μήπως ἀποτύχουμε στις πράξεις μας.</p>
<p>ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 30. Περί θυμοῦ Θυμὸς δὲ ἐστὶ ζέσις τοῦ περὶ καρδίαν αἵματος</p>	<p>Για τὸ θυμό. Ὁ θυμὸς εἶναι ὁ βρασμός του αἵματος γύρω ἀπὸ</p>

ἐξ ἀναθυμιάσεως τῆς
 χολῆς ἢ ἀναθολώσεως γινομένη. Διὸ καὶ χολῆ
 λέγεται καὶ χόλος.
 Ἔστι δέ, ὅτε ὁ θυμὸς καὶ ὄρεξις ἐστὶν
 ἀντιτιμωρήσεως· ἀδικούμενοι
 γὰρ ἢ νομίζοντες ἀδικεῖσθαι θυμούμεθα, καὶ
 γίνεται τότε μικτὸν τὸ
 πάθος ἐξ ἐπιθυμίας καὶ θυμοῦ.
 Εἶδη δὲ τοῦ θυμοῦ τρία· ὀργή, ἣτις καλεῖται
 χολή καὶ χόλος, καὶ μῆνις
 καὶ κότος. Θυμὸς μὲν γὰρ ἀρχὴν καὶ κίνησιν
 ἔχων, ὀργή καὶ χολή καὶ
 χόλος λέγεται. Μῆνις δὲ χολή ἐπιμένουσα,
 ἤγουν μνησικακία· εἴρηται
 δὲ παρὰ τὸ μένειν καὶ τῇ μνήμῃ παραδίδοσθαι.
 Κότος δὲ ὀργή
 ἐπιτηροῦσα καιρὸν εἰς τιμωρίαν· εἴρηται δὲ
 καὶ οὗτος παρὰ τὸ
 κείσθαι.
 Ἔστι δὲ ὁ θυμὸς τὸ δορυφορικὸν τοῦ
 λογισμοῦ, ἔκδικος τῆς ἐπιθυμίας·
 ὅταν γὰρ ἐπιθυμήσωμεν πράγματος καὶ
 κωλυθῶμεν ὑπὸ τινος,
 θυμούμεθα κατ' αὐτοῦ ὡς ἀδικηθέντες, τοῦ
 λογισμοῦ δηλονότι
 κρίναντος ἄξιον ἀγανακτήσεως τὸ γινόμενον
 ἐπὶ τῶν φυλαττόντων
 κατὰ φύσιν τὴν οἰκείαν τάξιν.

την καρδιά και προέρχεται
 ἀπὸ ερεθισμό ἢ αναταραχὴ τῆς χολῆς. Γι' αὐτὸ
 ονομάζεται και χολή και χόλος.
 Κάποτε ο θυμὸς εἶναι ἐπιθυμία ἀντεκδικήσεως·
 ὅταν μας ἀδικοῦν ἢ νομίζουμε
 ὅτι μας ἀδικοῦν, τότε θυμώνουμε· στὴν περίπτωση
 αὐτὴ ἔχουμε ἀνάμεικτο
 πάθος, ἀπὸ ἐπιθυμία και θυμὸ.
 Τρία εἶναι τὰ εἶδη τοῦ θυμοῦ: ἡ ὀργή, που λέγεται
 και χολή και χόλος, ἡ μῆνη
 και ο κότος. Διότι ο θυμὸς που ἔχει ἀρχή και
 κίνηση, λέγεται και χολή και
 χόλος. Μῆνη εἶναι θυμὸς που κρατάει, δηλαδή
 μνησικακία· λέγεται ἔτσι ἀπὸ
 τὸ γεγονός ὅτι παραμένει και διατηρεῖται στὴ
 μνήμη. Κότος εἶναι ἡ ὀργή που
 καιροφυλακτεῖ να ἐκδικηθεῖ· και ἔχει πάρει αὐτὴ
 τὴν ονομασία ἀπὸ τὸ
 «κείσθαι» (ἔχει καθίσει).
 Εἶναι μάλιστα ο θυμὸς υπηρέτης τοῦ λογισμοῦ,
 υπερασπιστῆς τῆς ἐπιθυμίας·
 ὅταν, δηλαδή, ἐπιθυμήσουμε κάποιο πράγμα και
 κάποιος μας ἐμποδίζει,
 θυμώνουμε ἐναντίον τοῦ ὅτι μας ἀδίκησε· ο
 λογισμὸς, δηλαδή, βγάζει τὴν
 ἀπόφαση ὅτι αὐτὸ που ἐγίνε εἶναι ἄξιο να
 προκαλέσει ἀγανάκτηση σ' αὐτοῦς
 που ἀπὸ τὴ φύση τοὺς προστατεύουν τὴ σχετικὴ
 τάξη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 31. Περί τοῦ φανταστικοῦ
 Φανταστικόν ἐστὶ δύναμις τῆς ἀλόγου ψυχῆς
 διὰ τῶν αἰσθητηρίων
 ἐνεργοῦσα, ἣτις λέγεται αἴσθησις. Φανταστὸν
 δὲ καὶ αἰσθητὸν τὸ τῇ
 φαντασίᾳ καὶ τῇ αἰσθήσει ὑποπίπτον· ὡς
 ὄρασις μὲν αὐτῇ ἢ ὀπτική
 δύναμις, ὀρατὸν δὲ τὸ ὑποπίπτον τῇ ὀράσει,
 λίθος τυχὸν ἢ τι τῶν
 τοιούτων. Φαντασία δὲ ἐστὶ πάθος τῆς ἀλόγου
 ψυχῆς ὑπὸ
 φανταστοῦ τινος γινόμενον, φάντασμα δὲ
 πάθος διάκενον ἐν τοῖς
 ἀλόγοις τῆς ψυχῆς ἀπ' οὐδενὸς φανταστοῦ
 γινόμενον. Ὅργανον δὲ
 τοῦ φανταστικοῦ ἢ ἐμπρόσθιος κοιλία τοῦ
 ἐγκεφάλου.

Για τὴ φαντασία.
 Τὸ φανταστικὸ εἶναι ικανότητα τοῦ ἀλόγου μέρους
 τῆς ψυχῆς, που ἐνεργεῖ με
 τὶς αἰσθήσεις και λέγεται αἴσθησις. Φανταστὸ και
 αἰσθητὸ εἶναι αὐτὸ που
 υποπίπτει στὴ φαντασία και τὴν αἴσθησις· ὅπως
 ὄραση εἶναι ἡ ἴδια ἡ ὀπτικὴ
 δύναμη, και ὀρατὸ εἶναι αὐτὸ που υποπίπτει στὴν
 ὄραση, για παράδειγμα
 κάποια πέτρα ἢ κάτι παρόμοιο. Φαντασία πάλι
 εἶναι πάθος τοῦ ἀλόγου
 μέρους τῆς ψυχῆς που τὴν προκαλεῖ κάποιο
 φανταστὸ· φάντασμα πάλι εἶναι
 πάθος χωρίς περιεχόμενο, στο χώρο τοῦ ἀλόγου
 μέρους τῆς ψυχῆς, που δεν
 τὸ προκαλεῖ κάποιο φανταστὸ. Ὅργανο τοῦ
 φανταστικοῦ μέρους τῆς ψυχῆς
 εἶναι ἡ κοιλότητα στο μπροστὰ μέρος τοῦ
 ἐγκεφάλου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 32. Περί αἰσθήσεως
 Αἴσθησις ἐστὶ δύναμις τῆς ψυχῆς ἀντιληπτικὴ
 τῶν ὑλῶν, ἣγουν

Για τὴν αἴσθησις.
 Ἡ αἴσθησις εἶναι δύναμη τῆς ψυχῆς ικανὴ ν'
 ἀντιλαμβάνεται τὰ υλικά

διαγνωστική· αίσθητήρια δὲ τὰ ὄργανα, ἦγον
τὰ μέλη, δι' ὧν
αἰσθανόμεθα· αἰσθητὰ δὲ τὰ τῆ αἰσθήσει
ὑποπίπτοντα· αἰσθητικὸν δὲ
τὸ ζῶον τὸ ἔχον τὴν αἴσθησιν. Εἰσὶ δὲ
αἰσθήσεις πέντε, ὁμοίως καὶ
αἰσθητήρια πέντε.
Πρώτη αἴσθησις ὄρασις. Αἰσθητήρια δὲ καὶ
ὄργανα τῆς ὀράσεως τὰ
ἐξ ἐγκεφάλου νεύρα καὶ οἱ ὀφθαλμοί.
Αἰσθάνεται δὲ ἡ ὄψις κατὰ
πρῶτον μὲν λόγον τοῦ χρώματος,
συνδιαγινώσκει δὲ τῷ χρώματι
καὶ τὸ κεχρωσμένον σῶμα καὶ τὸ μέγεθος
αὐτοῦ καὶ τὸ σχῆμα καὶ
τὸν τόπον, ἔνθα ἐστί, καὶ τὸ διάστημα τὸ
μεταξὺ καὶ τὸν ἀριθμὸν,
κίνησίν τε καὶ στάσιν καὶ τὸ τραχὺ καὶ λείον
καὶ ὁμαλὸν καὶ
ἀνώμαλον καὶ τὸ ὀξύ καὶ τὸ ἀμβλύ καὶ τὴν
σύστασιν, εἴτε ὑδατώδης
ἐστίν, εἴτε γεώδης ἦγον ὑγρὰ ἢ ξηρά.
Δευτέρα αἴσθησις ἐστὶν ἀκοή, τῶν φωνῶν καὶ
τῶν ψόφων οὔσα
αἰσθητική. Διαγινώσκει δὲ αὐτῶν τὴν ὀξύτητα
καὶ τὴν βαρύτητα,
λειότητά τε καὶ τραχύτητα καὶ μέγεθος.
Ὅργανα δὲ αὐτῆς τὰ νεύρα
τὰ ἐξ ἐγκεφάλου τὰ μαλακὰ καὶ τῶν ὠτων ἢ
κατασκευή. Μόνος δὲ
ἄνθρωπος καὶ πίθηκος οὐ κινουσι τὰ ὦτα.
Τρίτη αἴσθησις ὄσφρησις, ἣτις γίνεται μὲν διὰ
τῶν ῥινῶν
ἀναπεμπουσῶν τοὺς ἀτμοὺς ἐπὶ τὸν
ἐγκέφαλον, περαίνεται δὲ εἰς τὰ
πέρατα τῶν προσθίων κοιλιῶν τοῦ ἐγκεφάλου.
Ἔστι δὲ αἰσθητική
καὶ ἀντιληπτική τῶν ἀτμῶν. Τῶν δὲ ἀτμῶν ἡ
γενικωτάτη διαφορὰ
ἐστὶν εὐωδία καὶ δυσωδία καὶ τὸ μέσον
τούτων, ὃ μήτε εὐωδὴς ἐστὶ
μήτε δυσωδὴς. Γίνεται δὲ εὐωδία τῶν ὑγρῶν
τῶν ἐν τοῖς σώμασιν
ἀκριβῶς πεφθέντων, μέσως δὲ μέση διάθεσις·
καταδεέστερον δὲ ἢ μηδὲ
ὄλως πεφθέντων ἢ δυσωδία γίνεται.
Τετάρτη αἴσθησις ἡ γεύσις. Ἔστι δὲ τῶν
χυμῶν ἀντιληπτική, ἦγον
αἰσθητική. Ὅργανα δὲ αὐτῆς ἡ γλῶσσα καὶ
ταύτης πλέον τὸ ἄκρον
καὶ ἡ ὑπερώα, ἣν καλοῦσιν τινες οὐρανίσκον,
ἐν οἷς ἐστὶ τὰ ἐξ

πράγματα, δηλαδή διαγνωστική ικανότητα.
Αἰσθητήρια πάλι εἶναι τα ὄργανα,
δηλαδή τα μέλη του σώματος, με τα οποία
αἰσθανόμεσθε. Αἰσθητὰ εἶναι αὐτὰ
που υποπίπτουν στις αἰσθήσεις. Αἰσθητικὸν εἶναι
αὐτὸ που ἔχει αἰσθήσεις.
Οἱ αἰσθήσεις εἶναι πέντε καὶ τα αἰσθητήρια πέντε.
Πρώτη αἴσθησις εἶναι ἡ ὄρασις· αἰσθητήρια καὶ
ὄργανα τῆς ὀράσεως εἶναι τα
νεύρα τοῦ ἐγκεφάλου καὶ τα μάτια. Ἡ ὄρασις
πρῶτα ἀντιλαμβάνεται το
χρῶμα, διακρίνει στη συνέχεια καὶ το
χρωματισμένο σῶμα,
τὸ μέγεθος καὶ τὸ σχῆμα τοῦ, τὸν τόπο ὅπου
βρίσκεται,
τὸ ἐνδιάμεσο διάστημα, τὴν ποσότητα,
τὴν κίνηση καὶ τὴν στάση, τὸ τραχὺ καὶ τὸ λείον, τὸ
ομαλὸ καὶ
τὸ ἀνώμαλο, τὸ κοφτερό καὶ τὸ ἀμβλύ, τὴ σύνθεσι,
αν εἶναι ὑδατίνη ἢ
χωματένια, δηλαδή ξερὴ ἢ ὑγρὴ.
Δεύτερη αἴσθησις εἶναι ἡ ἀκοή, ἡ ὁποία
ἀντιλαμβάνεται τις φωνές καὶ τοὺς
θορύβους. Διακρίνει τὸν ὀξύ ἢ βαρὺ τόνον τοὺς, τὴν
ἀπαλότητα,
τὴν σκληρότητα καὶ τὴν ἐνταση. Ὅργανά τῆς εἶναι
τα μαλακὰ νεύρα τοῦ
ἐγκεφάλου καὶ ἡ ἰδιοσυστασία τῆς κατασκευῆς τῶν
αὐτιῶν. Μόνον ὁ
ἄνθρωπος καὶ ὁ πίθηκος δὲν κινοῦν τα αὐτιά τοὺς.
Τρίτη αἴσθησις εἶναι ἡ ὄσφρησις, ἡ ὁποία
παράγεται μέσα ἀπὸ τα ρουθούνια,
τα ὁποία στέλνουν τις ἀναπνοές στον ἐγκέφαλο· ἡ
ὄσφρησις καταλήγει στα
ἄκρα τῶν ἐμπροσθίων κοιλοτήτων τοῦ ἐγκεφάλου.
Ἡ ὄσφρησις αἰσθάνεται
καὶ ἀντιλαμβάνεται τις οσμές. Ἡ βασικὴ διάκρισις
τῶν οσμῶν εἶναι ἡ εὐωδία,
ἡ δυσωδία καὶ τὸ ἐνδιάμεσόν τοὺς, τὸ ὁποῖο δὲν
μυρίζει οὔτε ωραία οὔτε
ἀσχημα. Εὐωδία ἔχουμε, ὅταν τα ὑγρά που
υπάρχουν στα σώματα
εξατμίζονται ἀμέσως· ἐνδιάμεση κατάστασις, ὅταν
εξατμίζονται μέτρια· καὶ
δυσωδία ὑπάρχει, ὅταν δὲν εξατμίζονται καθόλου ἢ
πολύ λίγο.
Τέταρτη αἴσθησις εἶναι ἡ γεύσις. Αὐτὴ ἔχει τὴν
ιδιότητα ν' ἀντιλαμβάνεται
τοὺς χυμούς, δηλαδή νὰ τοὺς αἰσθάνεται. Ἐχει ὡς
ὄργανα τὴ γλῶσσα καὶ
περισσότερο τὸ ἄκρον τῆς καὶ τὴν ὑπερώα, που
ορισμένοι τὴν ὀνομάζουν

ἐγκεφάλου φερόμενα νεύρα πεπλατυσμένα και ἀπαγγέλλοντα τῷ ἡγεμονικῷ τὴν γενομένην ἀντίληψιν, ἤγουν αἴσθησιν. Αἱ δὲ καλούμεναι γευστικαὶ ποιότητες τῶν χυμῶν εἰσιν αὗται· γλυκύτης, δριμύτης, ὀξύτης, στρυφνότης, αὐστηρότης, πικρότης, ἀλμυρότης, λιπαρότης, γλισχρότης· τούτων γὰρ ἔστιν ἡ γεῦσις διαγνωστική. Τὸ δὲ ὕδωρ ἄποιόν ἔστι κατὰ ταύτας τὰς ποιότητας· οὐδεμίαν γὰρ αὐτῶν ἔχει. Ἡ δὲ στρυφνότης ἐπίτασις και πλεονασμός ἔστι τῆς αὐστηρότητος. Πέμπτη αἴσθησις ἔστιν ἡ ἀφή, ἣτις κοινή ἔστι πάντων τῶν ζώων· ἣτις γίνεται ἐκ τοῦ ἐγκεφάλου πεμπομένων νεύρων εἰς ὅλον τὸ σῶμα. Διὸ και ὅλον τὸ σῶμα, ἀλλὰ και τὰ ἄλλα αἰσθητήρια τὴν τῆς ἀφῆς ἔχουσιν αἴσθησιν. Ὑπόκειται δὲ τῇ ἀφῇ τὸ ψυχρὸν και θερμόν, τὸ τε μαλακὸν και σκληρὸν και γλίσχρον και κραῦρον, βαρὺ τε και κοῦφον· διὰ μόνης γὰρ ἀφῆς ταῦτα γνωρίζεται. Κοινὰ δὲ ἀφῆς και ὄψεως τὸ τε τραχὺ και λειόν, τὸ τε ξηρὸν και ὑγρόν, παχὺ τε και λεπτόν, ἄνω τε και κάτω και ὁ τόπος και τὸ μέγεθος, ὅταν ᾖ τοιοῦτον, ὡς κατὰ μίαν προσβολὴν τῆς ἀφῆς περιλαμβάνεσθαι· και τὸ πυκνόν τε και μακρόν, ἤγουν ἀραιόν και τὸ στρογγύλον, ὅταν ᾖ μικρόν, και ἄλλα τινὰ σχήματα. Ὅμοίως δὲ και τοῦ πλησιάζοντος σώματος αἰσθάνεται, σὺν τῇ μνήμῃ δὲ και τῇ διανοίᾳ· ὡσαύτως δὲ και ἀριθμοῦ μέχρι δύο ἢ τριῶν και τούτων μικρῶν και ῥαδίως περιλαμβανομένων. Τούτων δὲ μᾶλλον τῆς ἀφῆς ἡ ὄρασις ἀντιλαμβάνεται. Χρὴ γινώσκειν, ὡς ἕκαστον τῶν ἄλλων αἰσθητηρίων διπλοῦν ὁ Δημιουργὸς κατεσκεύασεν, ἵνα τοῦ ἐνὸς βλαπτομένου τὸ ἕτερον ἀναπληροῖ τὴν χρεῖαν· δύο γὰρ ὀφθαλμοὺς και δύο ὠτα και δύο πόρους τῆς ῥινὸς και δύο γλώσσας, ἀλλ' ἐν τοῖς μὲν τῶν ζώων διηρημένας, ὡς ἐν τοῖς ὄφθεσιν, ἐν τοῖς δὲ

ουρανίσκο· σ' αὐτὰ βρίσκονται τα νεύρα που ἔρχονται ἀπὸ τον ἐγκέφαλο, τα οποία καταλαμβάνουν πολὺ χώρο και εἰδοποιούν τον ἡγεμόνα νου για ὅ,τι ἀντιλήφθηκαν, δηλαδή αἰσθάνθηκαν. Οι ονομαζόμενες πάλι γευστικὲς ποιότητες των χυμῶν εἰναι οι ἐξῆς: ἡ γλυκύτητα, ἡ καυστικότητα, ἡ οξύτητα, ἡ ἀψάδα, ἡ στυφότητα, ἡ πικρότητα, ἡ ἀλμυρότητα, ἡ λιπαρότητα, ἡ κολλητικότητα. Ἡ γεύση ἔχει τὴ δυνατότητα ὅλες αὐτὲς να τις διακρίνει. Το νερό ὁμως εἰναι δὲν ἔχει σχέση με αὐτὲς τις ποιότητες· διότι δὲν ἔχει καμία ἀπ' αὐτὲς. Ἡ ἀψάδα πάλι εἰναι αὐξηση και πλεονασμός τῆς στυφότητος. Πέμπτη αἴσθηση εἰναι ἡ ἀφή, τὴν ὁποία ἔχουν ὅλα τα ζῶα. Αὐτὴ σχηματίζεται ἀπὸ τα νεύρα που ο ἐγκέφαλος στέλνει σε ὅλο το σῶμα. Γι' αὐτὸ και ὅλο το σῶμα ἀλλὰ και τα ὑπόλοιπα αἰσθητήρια ἔχουν τὴν αἴσθηση τῆς ἀφῆς. Ἡ ἀφή ἀντιλαμβάνεται το ψυχρὸ και το θερμό, το μαλακό και το σκληρό το κολλώδες και το ξηρό, το βαρὺ και το ελαφρό· αὐτὰ γίνονται ἀντιληπτά μόνον με τὴν ἀφή. Κοινὰ αἰσθήματα τῆς ἀφῆς και τῆς ὀράσεως εἰναι το τραχὺ και το λείο, το ξηρό και το υγρό, το παχὺ και το λεπτό, το πάνω και το κάτω, ἡ θέση και ἡ ποσότητα, ὅταν ὑπάρχει τέτοια που ἡ ἀφή να τὴν ἀντιλαμβάνεται με μία ἐνέργειά τῆς· ἀκόμη κοινὰ εἰναι το πυκνὸ και το μακρό, δηλαδή το ἀραιὸ και το στρογγύλο, ὅταν εἰναι μικρό, και κάποια ἄλλα σχήματα. Παρόμοια ἡ ἀφή αἰσθάνεται και το σῶμα που πλησιάζει, με τὴ συνεργασία βέβαια τῆς μνήμης και του νου. Το ἴδιο ἀντιλαμβάνεται και τὴν ποσότητα μέχρι δύο ἢ τρία σώματα και εφόσον αὐτὰ εἰναι μικρά και εὐκόλα γίνονται ἀντιληπτά. Αὐτὰ ὁμως, περισσότερο ἀπὸ τὴν ἀφή, τα ἀντιλαμβάνεται ἡ ὄραση. Πρέπει να γνωρίζουμε ὅτι ο Δημιουργὸς κατασκεύασε το καθένα ἀπὸ τα ἄλλα αἰσθητήρια διπλό, ὡστε, ὅταν το ἕνα καταστρέφεται, το ἄλλο ν' ἀναπληρώνει το χαλασμένο· ἔτσι ἐφτιαξε δύο μάτια, δύο ἀυτιά, δύο ρουθούνια τῆς μύτης, δύο γλώσσες, οι ὁποῖες σε

<p>ήνωμένας, ὡς ἐν τῷ ἀνθρώπῳ· τὴν δὲ ἀφὴν ἐν ὄλῳ τῷ σώματι πλὴν ὀστέων καὶ νεύρων, ὀνύχων τε καὶ κεράτων καὶ τριχῶν καὶ συνδέσμων καὶ ἄλλων τινῶν τοιούτων. Χρὴ γινώσκειν, ὅτι ἡ μὲν ὄψις κατ' εὐθείας γραμμὰς ὄρα, ἡ δὲ ὄσφρησις καὶ ἡ ἀκοή οὐ κατ' εὐθειαν μόνον, ἀλλὰ πανταχόθεν. Ἡ δὲ ἀφὴ καὶ ἡ γεύσις οὐδὲ κατ' εὐθειαν οὐδὲ πανταχόθεν γνωρίζουσιν, ἀλλὰ τότε μόνον, ὅταν αὐτοῖς πλησιάσωσι τοῖς ἰδίῳις αἰσθητοῖς.</p>	<p>κάποια ζῶα, ὅπως στα φίδια, υπάρχουν χωριστά, και σ' άλλα ὄντα, ὅπως στον ἀνθρώπο, εἶναι ενωμένες σε μία. Την αφή ὁμως την σκόρπισε σε ὄλο το σώμα, εκτός από τα οστά, τα τα νύχια, τα κέρατα, τις τρίχες, τις αρθρώσεις και σε μερικά άλλα τέτοια. Να γνωρίζουμε ἀκόμη ὅτι η ὄραση βλέπει σε ευθεία γραμμή, η ὄσφρηση ὁμως και η ἀκοή αντιλαμβάνονται ὄχι μόνο σε ευθεία ἀλλὰ ἀπό παντού. Η αφή πάλι και η γεύση δεν αντιλαμβάνονται οὔτε σε ευθεία γραμμή οὔτε ἀπό παντού, ἀλλὰ τότε μόνον, ὅταν ἔλθουν κοντά στα ἴδια τα αἰσθητά.</p>
<p>ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 33. Περὶ τοῦ διανοητικοῦ Τοῦ δὲ διανοητικοῦ εἰσιν αἱ τε κρίσεις καὶ αἱ συγκαταθέσεις καὶ αἱ ὀρμαὶ αἱ πρὸς τὴν πράξιν καὶ αἱ ἀφορμαὶ καὶ αἱ ἀποφυγαὶ τῆς πράξεως· ἰδικῶς δὲ αἱ τε νοήσεις τῶν νοητῶν καὶ αἱ ἀρεταὶ καὶ αἱ ἐπιστήμαι καὶ τῶν τεχνῶν οἱ λόγοι καὶ τὸ βουλευτικὸν καὶ τὸ προαιρετικόν. Τούτου δὲ ἐστὶ τὸ καὶ διὰ τῶν ὀνείρων θεσπίζον ἡμῖν τὸ μέλλον, ἥπερ μόνην ἀληθῆ μαντεῖαν οἱ Πυθαγόρειοι λέγουσιν εἶναι, τοῖς Ἑβραίοις ἀκολουθήσαντες. Ἔργανον δὲ καὶ τούτου ἡ μέση κοιλία τοῦ ἐγκεφάλου καὶ τὸ ψυχικὸν πνεῦμα τὸ ἐν αὐτῇ.</p>	<p>Για το διανοητικό. Στο διανοητικό ἀνήκουν οι κρίσεις, οι συγκαταθέσεις, οι επιθυμίες που οδηγοῦν στις πράξεις, οι αἰτίες και οι ἀποφυγές των πράξεων. Εἰδικὰ ἀνήκουν σ' αὐτὸ η νόηση των νοητῶν, οι ἀρετές, οι ἐπιστήμες, οι θεωρίες των τεχνῶν, η ἰκανότητα της σκέψεως και της προαιρέσεως. Αὐτὸ εἶναι ἐκεῖνο που με ὄνειρα καθορίζει το μέλλον μας και το ὁποῖο οι Πυθαγόρειοι, ἀφού ἀκολούθησαν τους Ἑβραίους, λένε ὅτι ἀποτελεῖ την μόνη πραγματικὴ τέχνη της μαντείας. Ἔργανο και του διανοητικοῦ εἶναι η μεσαία κοιλότητα του ἐγκεφάλου και το ψυχικὸ πνεῦμα που ὑπάρχει σ' αὐτήν.</p>
<p>ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 34. Περὶ τοῦ μνημονευτικοῦ Τὸ δὲ μνημονευτικὸν ἐστὶ μνήμη και ἀναμνήσεως αἰτιὸν τε και ταμειὸν· μνήμη γάρ ἐστὶ φαντασία ἐγκαταλελειμμένη ἀπὸ τινος αἰσθήσεως τῆς κατ' ἐνέργειαν φαινομένης ἢ σωτηρία αἰσθήσεως τε καὶ νοήσεως. Ἡ γὰρ ψυχὴ τῶν μὲν αἰσθητῶν διὰ τῶν αἰσθητηρίων ἀντιλαμβάνεται, ἡγουν αἰσθάνεται, και γίνεται δόξα, τῶν δὲ νοητῶν διὰ τοῦ νοῦ, και γίνεται νόησις· ὅταν οὖν τοῦς τύπους, ὧν τε ἐδόξασεν, ὧν τε ἐνόησεν, διασώζη, μνημονεύειν λέγεται. Δεῖ δὲ γινώσκειν, ὅτι ἡ τῶν νοητῶν ἀντίληψις οὐ γίνεται, εἰ μὴ ἐκ μαθήσεως ἢ φυσικῆς ἐννοίας, οὐ γὰρ ἐξ αἰσθήσεως· τὰ μὲν γὰρ</p>	<p>Για το μνημονικό. Τὸ μνημονικό εἶναι η αἰτία και το ταμείο της μνήμης και της ἀναμνήσεως. Διότι μνήμη εἶναι φαντασία που ἔχει μείνει μέσα μας ἀπὸ κάποια αἰσθήση, που ενεργεῖ και παρουσιάζεται, ἢ εἶναι διατήρηση της αἰσθήσεως και της νοήσεως. Η ψυχὴ ἀντιλαμβάνεται, δηλαδὴ αἰσθάνεται, τα αἰσθητά με τα αἰσθητήρια ὄργανα, και δημιουργεῖ την παράσταση· ἐνὼ με το νου ἀντιλαμβάνεται τα νοητά και δημιουργεῖ τη νόηση. Ὄταν, λοιπόν, διατηρεῖ τις μορφές των παραστάσεων ἢ των σκέψεων, τότε λέμε ὅτι θυμάται. Πρέπει ἀκόμη να γνωρίζουμε ὅτι η ἀντίληψη των νοητῶν δεν ἀποκτάται παρὰ μόνον με τη μάθηση ἢ με την ἐννοια που σχηματίζεται ἀπὸ τη φύση και ὄχι</p>

αἰσθητὰ καθ' ἑαυτὰ μνημονεύεται· τὰ δὲ νοητά, εἴ τι μὲν ἐμάθομεν, μνημονεύομεν, τῆς δὲ οὐσίας αὐτῶν μνήμην οὐκ ἔχομεν.

Ἀνάμνησις δὲ λέγεται μνήμης ἀπολλυμένης ὑπὸ λήθης ἀνάκτησις.

Λήθη δὲ ἐστὶ μνήμης ἀποβολή. Τὸ μὲν οὖν φανταστικὸν διὰ τῶν

αἰσθήσεων ἀντιλαμβανόμενον τῶν ὑλῶν παραδίδωσι τῷ

διανοητικῷ ἢ διαλογιστικῷ· ταῦτόν γὰρ ἀμφοτέρω· ὁ παραλαβὸν

καὶ κρίναν παραπέμπει τῷ μνημονευτικῷ.

Ὅργανον δὲ τοῦ

μνημονευτικοῦ ἢ ὀπισθεν κοιλία τοῦ

ἐγκεφάλου, ἦν καὶ

παρεγκεφαλίδα καλοῦσι, καὶ τὸ ἐν αὐτῇ

ψυχικὸν πνεῦμα.

ἀπὸ τις αἰσθήσεις. Διότι τα αἰσθητὰ διατηροῦνται στη μνήμη ἀπὸ τη μορφὴ

τους· ἐνὼ τα νοητά, ἐάν τα γνωρίσαμε, τα θυμόμαστε, ἀλλὰ δεν μπορούμε να

ἔχουμε στη μνήμη σχηματισμένη την οὐσία τους.

Ἀνάμνηση, ἐπίσης, λέγεται ἡ ἀνάκτηση τῆς μνήμης που χάθηκε ἀπὸ τη λήθη

(λησμονιά). Λήθη πάλι εἶναι ἡ ἀπώλεια τῆς μνήμης. Το φανταστικὸ, λοιπὸν,

που ἀντιλαμβάνεται με τις αἰσθήσεις τα υλικά ὄντα, μεταδίδει τὴν ἀντίληψή

τους στη διάνοια ἢ στο νοῦ· διότι καὶ τα δύο αὐτά εἶναι το ἴδιο. Αὐτά, ἀφοῦ

παραλάβουν τὴν ἐντύπωση καὶ σχηματίσουν

γνώμη, τὴν παραπέμπουν στο

μνημονικὸ. Ὅργανο πάλι τοῦ μνημονικοῦ εἶναι ἡ

ἐμπρόσθια κοιλότητα τοῦ

ἐγκεφάλου, τὴν ὁποία ὀνομάζουν καὶ

παρεγκεφαλίδα, καὶ το ψυχικὸ πνεῦμα

που ὑπάρχει ἐκεῖ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 35. Περὶ ἐνδιάθετου λόγου καὶ προφορικοῦ

Πάλιν δὲ διαιρεῖται τὸ λογικὸν τῆς ψυχῆς εἰς τε τὸν ἐνδιάθετον λόγον

καὶ εἰς τὸν προφορικόν. Ἔστι δὲ ἐνδιάθετος μὲν λόγος κίνημα ψυχῆς

ἐν τῷ διαλογιστικῷ γινόμενον ἄνευ τινὸς ἐκφωνήσεως· ὅθεν πολλάκις

καὶ σιωπῶντες λόγον ὅλον παρ' ἑαυτοῖς διεξερχόμεθα καὶ ἐν τοῖς

ὄνειροις διαλεγόμεθα. Κατὰ τοῦτο δὲ μάλιστα λογικοὶ πάντες ἐσμέν·

καὶ γὰρ οἱ ἐκ γεννητῆς κωφοὶ ἢ οἱ διὰ τι νόσημα ἢ πάθος τὴν φωνὴν

ἀποβαλόντες οὐδὲν ἦττον λογικοὶ εἰσιν. Ὁ δὲ προφορικὸς λόγος ἐν

τῇ φωνῇ καὶ ταῖς διαλέκτοις τὴν ἐνέργειαν ἔχει, ἥγουν ὁ διὰ γλώσσης

καὶ στόματος προφερόμενος λόγος· διὸ καὶ προφορικὸς λέγεται.

Ἔστι δὲ ἄγγελος νοήματος. Κατὰ τοῦτο δὲ καὶ λαλητικοὶ λεγόμεθα.

Για τὸν ἐνδιάθετο καὶ προφορικὸ λόγο.

Διαιρεῖται ἀκόμη τὸ λογικὸ τῆς ψυχῆς σε ἐνδιάθετο καὶ προφορικὸ λόγο.

Ὁ ἐνδιάθετος λόγος εἶναι κίνηση τῆς ψυχῆς που συμβαίνει μέσα στο νοῦ,

χωρὶς ὅμως να εἰπωθεῖ τίποτε με τὸ στόμα· γι' αὐτό, πολλές φορές, ἐνὼ

σιωπάμε, κάνουμε ολόκληρη συνομιλία μέσα μας καὶ συζητάμε στα ὄνειρά

μας. Καὶ αὐτό τὸ γεγονὸς πιστοποιεῖ τὴν λογικότητά μας· μάλιστα, ὅσοι εἶναι

ἀπὸ τὴ γέννησή τους κουφοὶ ἢ, ἐξαιτίας κάποιας ἀρρώστιας ἢ δυστυχήματος,

ἔχασαν τὴ φωνή τους, εἶναι ἐξίσου λογικοὶ. Ὁ προφορικὸς λόγος πάλι δείχνει

τὴν ἐνέργειά του με τὴ φωνή καὶ τις γλωσσικὲς διαλέκτους· εἶναι, δηλαδή, ὁ

λόγος που ἐκφέρεται με τὴ γλώσσα καὶ τὸ στόμα· γι' αὐτό καὶ ὀνομάζεται

προφορικὸς. Εἶναι μάλιστα ἀγγελιαφόρος τῆς σκέψεως. Καὶ για τὸ λόγο αὐτό

λεγόμαστε ὀμιλητικοί.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 36. Περὶ πάθους καὶ ἐνεργείας

Τὸ πάθος ὁμωνύμως λέγεται· λέγεται γὰρ πάθος καὶ τὸ σωματικόν

ὡς τὰ νοσήματα καὶ τὰ ἔλκη, λέγεται πάλιν πάθος καὶ τὸ ψυχικόν, ἢ

τε ἐπιθυμία καὶ ὁ θυμὸς. Ἔστι δὲ κοινῶς μὲν καὶ γενικῶς πάθος ζῶου,

ὧ ἔπεται ἡδονὴ καὶ λύπη· ἔπεται γὰρ τῷ πάθει λύπη. Καὶ οὐκ αὐτὸ

Για τὸ πάθος καὶ τὴν ἐνέργεια.

Τὸ πάθος εἶναι λέξη με πολλές σημασίες· πάθος ὀνομάζουμε καὶ αὐτό που

συμβαίνει στο σῶμα, ὅπως ἀρρώστειες καὶ πληγές, καὶ αὐτό που γίνεται στη

ψυχὴ, ὅπως ἡ ἐπιθυμία καὶ ὁ θυμὸς. Γενικά καὶ το ἴδιο για ὅλα, πάθος ἐνός

όντος εἶναι αὐτό που ἔχει ἐπακόλουθο τὴν ἡδονὴ καὶ τὴ λύπη· διότι ἡ λύπη

τὸ πάθος ἐστὶ λύπη· τὰ γὰρ ἀναίσθητα
πάσχοντα οὐκ ἀλγεῖ. Οὐκ
ἄρα τὸ πάθος ἐστὶν ἄλγημα, ἀλλ' ἢ τοῦ
πάθους αἴσθησις. Δεῖ δὲ
τοῦτο ἀξιόλογον εἶναι, ἦγουν μέγα, ἵνα τῇ
αἰσθήσει ὑποπέσῃ.
Τῶν δὲ ψυχικῶν παθῶν ὄρος ἐστὶν οὗτος·
πάθος ἐστὶ κίνησις τῆς
ὀρεκτικῆς δυνάμεως αἰσθητῆ ἐπὶ φαντασίᾳ
ἀγαθοῦ ἢ κακοῦ. Καὶ
ἄλλως· πάθος ἐστὶ κίνησις ἄλογος τῆς ψυχῆς
δι' ὑπόληψιν καλοῦ ἢ
κακοῦ. Ἡ μὲν ὑπόληψις τοῦ καλοῦ τῆν
ἐπιθυμίαν κινεῖ, ἡ δὲ τοῦ κακοῦ
ὑπόληψις τὸν θυμόν. Τὸ δὲ γενικὸν, ἦγουν
κοινὸν πάθος, οὕτως
ὀρίζεται· πάθος ἐστὶ κίνησις ἐν ἑτέρῳ ἐξ
ἑτέρου. Ἐνέργεια δὲ ἐστὶ
κίνησις δραστηκῆ· δραστηκὸν δὲ λέγεται τὸ ἐξ
αὐτοῦ κινούμενον.
Οὕτως καὶ ὁ θυμὸς ἐνέργεια μὲν ἐστὶ τοῦ
θυμοειδοῦς, πάθος δὲ τῶν
δύο μερῶν, τῆς ψυχῆς καὶ προσέτι παντὸς τοῦ
σώματος, ὅταν ὑπὸ
τοῦ θυμοῦ βιαίως ἄγῃται πρὸς τὰς πράξεις· ἐξ
ἑτέρου γὰρ ἐν ἑτέρῳ
γέγονεν ἡ κίνησις, ὅπερ λέγεται πάθος.
Καὶ καθ' ἕτερον δὲ τρόπον ἢ ἐνέργεια πάθος
λέγεται· ἐνέργεια μὲν
γὰρ ἐστὶ κατὰ φύσιν κίνησις, πάθος δὲ, παρὰ
φύσιν. Κατὰ τοῦτον οὖν
τὸν λόγον ἢ ἐνέργεια πάθος λέγεται, ὅταν μὴ
κατὰ φύσιν κινήται,
εἴτε ἐξ ἑαυτοῦ, εἴτε ἐξ ἑτέρου. Τῆς οὖν
καρδίας ἢ μὲν κατὰ τοὺς
σφυγμοὺς κίνησις φυσικὴ οὔσα ἐνέργειά
ἐστὶν, ἡ δὲ κατὰ τοὺς
παλμοὺς ἄμετρος οὔσα καὶ οὐ κατὰ φύσιν
πάθος ἐστὶ καὶ οὐκ ἐνέργεια.
Οὐ πᾶσα δὲ κίνησις τοῦ παθητικοῦ πάθος
καλεῖται, ἀλλ' αἱ
σφοδρότεραι καὶ εἰς αἴσθησιν προβαίνουσαι· αἱ
γὰρ μικραὶ καὶ
ἀνεπαίσθητοι οὐδέπω πάθη εἰσὶ· δεῖ γὰρ ἔχειν
τὸ πάθος καὶ μέγεθος
ἀξιόλογον. Διὸ πρόσκειται τῷ ὄρω τοῦ
πάθους κίνησις αἰσθητῆ·
αἱ γὰρ μικραὶ κινήσεις λανθάνουσαι τὴν
αἴσθησιν οὐ ποιοῦσι πάθος.
Χρῆ γινώσκειν, ὅτι ἡ ἡμετέρα ψυχὴ διττὰς
ἔχει τὰς δυνάμεις, τὰς μὲν
γνωστικὰς, τὰς δὲ ζωτικὰς. Καὶ γνωστικαὶ μὲν

ακολουθεῖ τὸ πάθος. Καὶ δὲν εἶναι ἡ λύπη τὸ ἴδιο
τὸ πάθος· διότι αὐτὰ που
δὲν ἔχουν αἰσθήσεις, ὅταν πάσχουν, δὲν πονοῦν.
Επομένως, τὸ πάθος
δὲν εἶναι πόνος, ἀλλὰ (πόνος εἶναι) ἡ αντίληψη τοῦ
πάθους. Καὶ πρέπει τὸ
πάθος νὰ εἶναι ἀξιόλογο, δηλαδὴ μεγάλο, γιὰ νὰ τὸ
αντιληφθῶν οἱ αἰσθήσεις.
Ὁ ὀρισμὸς τῶν ψυχικῶν παθῶν εἶναι ὁ ἐξῆς· πάθος
εἶναι ἡ αἰσθητὴ κίνησις τῆς
ἐπιθυμητικῆς δυνάμεως τῆς ψυχῆς γιὰ νὰ
φαντασθῶμε κάτι καλὸ ἢ κακὸ. Καὶ
ἀλλιῶς· πάθος εἶναι ἄλογη κίνησις τῆς ψυχῆς γιὰ νὰ
κατανοήσῃ τὸ καλὸ ἢ τὸ
κακὸ. Ἡ κατανόηση βέβαια τοῦ καλοῦ διεγείρει τὴν
ἐπιθυμίαν, ἐνῶ τοῦ κακοῦ
τὸ θυμὸ. Τὸ γενικὸν, δηλαδὴ τὸ κοινὸ πάθος, ἔχει
τὸν ἀκόλουθο ὀρισμὸν· πάθος
εἶναι κίνησις που προκαλεῖται ἀπὸ τὸν ἕναν στὸν
ἄλλον. Ἐνέργεια πάλι εἶναι
δραστηκὴ κίνησις· καὶ δραστηκὸν ὀνομάζεται αὐτὸ
που κινεῖται ἀπὸ μόνον του.
Ἔτσι βέβαια καὶ ὁ θυμὸς ἀποτελεῖ ἐνέργεια τοῦ
θυμοειδοῦς, ἀλλὰ εἶναι πάθος
καὶ τῶν δύο μερῶν, δηλαδὴ τῆς ψυχῆς καὶ
προπαντὸς ὅλου τοῦ σώματος,
ὅταν ὁ θυμὸς τὸ ἐξωθεῖ με βία σὲ πράξεις· τὸ ἕνα
δηλαδὴ προξένησις κίνησις
στὸ ἄλλο, γεγονὸς που ὀνομάζεται πάθος.
Καὶ με διαφορετικὸν τρόπον ἢ ἐνέργεια ὀνομάζεται
πάθος· ἐνέργεια δηλαδὴ
εἶναι ἡ φυσικὴ κίνησις, ἐνῶ πάθος ἡ παρὰ φύσιν.
Σύμφωνα λοιπὸν μ' αὐτὰ,
ἡ ἐνέργεια λέγεται πάθος, ὅταν δὲν κινεῖται
φυσικὰ, εἴτε ἀπὸ τὸν εαυτὸ τῆς
εἴτε ἀπὸ κάποιον ἄλλον. Γιὰ παράδειγμα, ἡ κίνησις
τῆς καρδίας με τοὺς
σφυγμοὺς ἀποτελεῖ φυσικὴ κίνησις, ἐνῶ ἡ κίνησις
τῆς με τοὺς παλμοὺς,
ἐπειδὴ εἶναι ἀκονόνιστη καὶ ἀφύσικη, ἀποτελεῖ
πάθος καὶ ὄχι ἐνέργεια.
Κάθε κίνησις ὅμως τοῦ παθητικοῦ μέρους τῆς
ψυχῆς δὲν ὀνομάζεται πάθος,
ἀλλὰ οἱ πιο δυνατὲς που γίνονται ἀντιληπτές· οἱ
μικρές καὶ ἀνεπαίσθητες
κινήσεις δὲν εἶναι ἀκόμη πάθη· πρέπει δηλαδὴ τὸ
πάθος νὰ ἔχει καὶ ἀξιόλογο
μέγεθος. Γι' αὐτὸ προσθέτομε στὸν ὀρισμὸν τοῦ
πάθους καὶ τὸν
προσδιορισμὸν «αἰσθητὴ κίνησις»· καθὼς οἱ μικρές
κινήσεις, ἐπειδὴ διαφεύγουν
τὴν ἀντίληψή μας, δὲν δημιουργοῦν πάθος.

εἴσι νοῦς, διάνοια,
δόξα, φαντασία, αἴσθησις, ζωτικαὶ δέ, ἤγουν
ὄρεκτικαί, βούλησις καὶ
προαίρεσις. Ἴνα δὲ σαφέστερον γένηται τὸ
λεγόμενον,
λεπτολογήσωμεν τὰ περὶ τούτων. Καὶ πρῶτον
περὶ τῶν γνωστικῶν
εἶπωμεν.
Περὶ μὲν οὖν φαντασίας καὶ αἰσθήσεως ἱκανῶς
ἤδη ἐν τοῖς
προλελεγμένοις εἴρηται. Διὰ τῆς αἰσθήσεως
τοῖνον ἐν τῇ ψυχῇ
συνίσταται πάθος, ὃ καλεῖται φαντασία· ἐκ δὲ
τῆς φαντασίας γίνεται
δόξα. Εἶτα ἡ διάνοια ἀνακρίνασα τὴν δόξαν,
εἴτε ἀληθῆς ἐστίν, εἴτε
ψευδῆς, κρίνει τὸ ἀληθές· ὅθεν καὶ διάνοια
λέγεται ἀπὸ τοῦ διανοεῖν
καὶ διακρίνειν. Τὸ οὖν κριθέν καὶ ὀρισθέν
ἀληθές νοῦς λέγεται.
Ἄλλως δέ· Χρῆ γινώσκειν, ὅτι ἡ μὲν πρώτη
τοῦ νοῦ κίνησις νόησις
λέγεται· ἡ δὲ περὶ τι νόησις ἔννοια λέγεται,
ἣτις ἐπιμείνασα καὶ
τυπώσασα τὴν ψυχὴν πρὸς τὸ νοούμενον
ἐνθύμησις προσαγορεύεται.
Ἡ δὲ ἐνθύμησις ἐν ταύτῳ μείνασα καὶ ἑαυτὴν
βασανίσασα καὶ
ἀνακρίνασα φρόνησις ὀνομάζεται. Ἡ δὲ
φρόνησις πλατυνθεῖσα ποιεῖ
τὸν διαλογισμὸν, ἐνδιάθετον λόγον
ὀνομαζόμενον, ὃν ὀριζόμενοί
φασιν, κίνημα ψυχῆς πληρέστατον, ἐν τῷ
διαλογιστικῷ γινόμενον,
ἄνευ τινὸς ἐκφωνήσεως, ἐξ οὗ τὸν
προφορικὸν λόγον φασὶ
προέρχεσθαι τὸν διὰ γλώσσης λαλούμενον.
Εἰπόντες τοῖνον περὶ τῶν γνωστικῶν
δυνάμεων εἶπωμεν καὶ περὶ
τῶν ζωτικῶν, ἤγουν ὄρεκτικῶν.
Χρῆ γινώσκειν, ὅτι τῇ ψυχῇ ἐνέσπαρται
φυσικῶς δύναμις ὄρεκτικῆ
τοῦ κατὰ φύσιν ὄντος καὶ πάντων τῶν
οὐσιωδῶς τῇ φύσει
προσόντων συνεκτικῆ, ἣτις λέγεται θέλησις· ἡ
μὲν γὰρ οὐσία τοῦ τε
εἶναι καὶ ζῆν καὶ κινεῖσθαι κατὰ νοῦν τε καὶ
αἴσθησιν ὀρέγεται, τῆς
οἰκείας ἐφιεμένη φυσικῆς καὶ πλήρους
ὄντοτης. Διόπερ καὶ οὕτως
ὀρίζονται τοῦτο τὸ φυσικὸν θέλημα· θέλημά
ἐστὶν ὄρεξις λογικῆ τε

Οφείλομε να γνωρίζουμε ότι η ψυχή μας έχει δύο
ειδῶν δυνάμεις, τις
γνωστικές και τις ζωτικές. Γνωστικές είναι ο νους,
η διάνοια, η γνώμη,
η φαντασία και η αίσθηση. Ζωτικές, δηλαδή
επιθυμητικές, είναι η βούληση
και η προαίρεση. Για να κάνουμε μάλιστα πιο
συγκεκριμένο αυτό που λέμε,
ας αναφερθούμε με λεπτομέρειες σ' αυτές. Και
πρώτα να μιλήσουμε για τις
γνωστικές δυνάμεις.
Αρκετά ἤδη είπαμε προηγουμένως για την
φαντασία και την αίσθηση.
Με την αίσθηση, λοιπόν, δημιουργείται στην ψυχή
πάθος,
το οποίο ονομάζουμε φαντασία· και από τη
φαντασία δημιουργείται η ιδέα.
Στη συνέχεια, η διάνοια, αφού εξετάσει την ιδέα,
αν είναι αληθῆς ἢ ψευδῆς,
καταλήγει στην αλήθεια· γι' αυτό λέγεται και
διάνοια, επειδή εξετάζει και
ξεχωρίζει (την αλήθεια). Εκείνο, λοιπόν, που
αποδείχθηκε και βρέθηκε
αληθινό ονομάζεται νους (διανόημα).
Και με ἄλλη διατύπωση· πρέπει να γνωρίζουμε ότι
η πρώτη κίνηση του νου
λέγεται νόηση· η νόηση πάλι για κάτι λέγεται
λογισμός, ο οποίος, αν
παραμείνει και σχηματίσει στην ψυχή παράσταση
σχετική με το νοούμενο,
καλεῖται σκέψη. Η σκέψη πάλι, αν μείνει
προσηλωμένη στο ίδιο και ελέγξει
και εξετάσει τον εαυτό της, λέγεται φρόνηση. Η
φρόνηση πλέον, αν
διευρυνθεί, σχηματίζει διαλογισμό, που τον
ονομάζουμε ἐνδιάθετο λόγο και
τον ορίζουμε ως πλήρη κίνηση της ψυχῆς που
συμβαίνει στο μέρος του
διανοητικού, χωρίς τίποτε να εκφωνείται· αυτός,
λένε, δημιουργεί τον
προφορικό λόγο, ο οποίος ομιλεῖται με τη γλώσσα.
Αφού, λοιπόν, είπαμε για τις γνωστικές δυνάμεις,
ας μιλήσουμε και για τις
ζωτικές, δηλαδή τις επιθυμητικές.
Πρέπει να γνωρίζουμε ότι κάποια δύναμη έχει
σπαρῆ μέσα στην ψυχή από τη
φύση· αυτή επιθυμεί αυτό που είναι φυσικό και
συγκρατεῖ ὅλα ὅσα ανήκουν
κατ' ουσίαν στη φύση μας· λέγεται θέληση. Η
ὑπαρξή μας, δηλαδή, επιθυμεί
να ὑπάρχει με το νου και την αίσθηση· να ζει και
να κινεῖται ποθώντας τη

καὶ ζωτικὴ ἐκ μόνων ἠρτημένη τῶν φυσικῶν.
Ὡστε ἡ μὲν θέλησις
ἐστὶν αὐτὴ ἢ φυσικὴ καὶ λογικὴ ὄρεξις πάντων
τῶν τῆς φύσεως
συστατικῶν, ἢ ἀπλῆ δύναμις· ἢ γὰρ τῶν
ἄλογων ὄρεξις μὴ οὐσα
λογικὴ οὐ λέγεται θέλησις.
Βούλησις δὲ ἐστὶ ποιὰ φυσικὴ θέλησις, ἥγουν
φυσικὴ καὶ λογικὴ ὄρεξις
τινος πράγματος. Ἐγκεῖται μὲν γὰρ τῆ τοῦ
ἀνθρώπου ψυχῆ δύναμις
τοῦ λογικῶς ὀρέγεσθαι. Ὅτε οὖν φυσικῶς
κινηθῆ αὐτὴ ἢ λογικὴ
ὄρεξις πρὸς τι πρᾶγμα, λέγεται βούλησις·
βούλησις γὰρ ἐστὶν ὄρεξις
καὶ ἔφεσις τινος πράγματος λογικῆ.
Λέγεται δὲ βούλησις καὶ ἐπὶ τῶν ἐφ' ἡμῖν καὶ
ἐπὶ τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν,
τουτέστι καὶ ἐπὶ τῶν δυνατῶν καὶ ἐπὶ τῶν
ἀδυνάτων. Βουλόμεθα
γὰρ πολλάκις πορνεῦσαι ἢ σωφρονῆσαι ἢ
ὑπνώσαι ἢ τι τῶν
τοιούτων· καὶ ταῦτα τῶν ἐφ' ἡμῖν εἰσι καὶ
δυνατά. Βουλόμεθα δὲ καὶ
βασιλεῦσαι· τοῦτο οὐκ ἔστι τῶν ἐφ' ἡμῖν.
Βουλόμεθα δὲ τυχόν καὶ
μηδέποτε ἀποθανεῖν· τοῦτο τῶν ἀδυνάτων
ἐστίν.
Ἔστι δὲ ἡ βούλησις τοῦ τέλους, οὐ τῶν πρὸς
τὸ τέλος. Τέλος μὲν οὖν
ἐστὶ τὸ βουλευτὸν ὡς τὸ βασιλεῦσαι, ὡς τὸ
υγιᾶναι· πρὸς τὸ τέλος δὲ
τὸ βουλευτὸν, ἥγουν ὁ τρόπος, δι' οὗ
ὀφείλομεν υγιᾶναι ἢ
βασιλεῦσαι· εἶτα μετὰ τὴν βούλησιν ζήτησις
καὶ σκέψις. Καὶ μετὰ
ταῦτα, εἰ τῶν ἐφ' ἡμῖν ἐστὶ, γίνεται βουλή,
ἥγουν βούλευσις. Βουλή
δὲ ἐστὶν ὄρεξις ζητητικὴ περὶ τῶν ἐφ' ἡμῖν
πρακτῶν γινομένη·
βουλεύεται γὰρ, εἰ ὠφείλε μετελθεῖν τὸ
πρᾶγμα ἢ οὐ. Εἶτα κρίνει τὸ
κρεῖττον, καὶ λέγεται κρίσις. Εἶτα διατίθεται
καὶ ἀγαπᾷ τὸ ἐκ τῆς
βουλῆς κριθὲν, καὶ λέγεται γνώμη· ἐὰν γὰρ
κρίνη καὶ μὴ διατεθῆ πρὸς
τὸ κριθὲν, ἥγουν ἀγαπήσῃ αὐτό, οὐ λέγεται
γνώμη. Εἶτα μετὰ τὴν
διάθεσιν γίνεται προαίρεσις, ἥγουν ἐπιλογή·
προαίρεσις γὰρ ἐστὶ δύο
προκειμένων τὸ αἰρεῖσθαι καὶ ἐκλέγεσθαι
τοῦτο πρὸ τοῦ ἐτέρου.

δικῆ τῆς φυσικῆ καὶ τέλεια ὑπαρξῆ. Γι' αὐτὸ καὶ ο
ορισμὸς τοῦ φυσικοῦ
θελήματος εἶναι ο ἐξῆς: θέλημα εἶναι λογικὴ
ἐπιθυμία τῶν ζωτικῶν, που
ἐξαρτάται μόνον ἀπ' ὅσα ἀνήκουν στη φύση μας.
Επομένως, ἡ θέληση εἶναι
ἡ ἴδια ἡ φυσικὴ καὶ λογικὴ ἐπιθυμία ὅλων τῶν
συστατικῶν τῆς φύσεώς μας,
ἡ ἀπλῆ δύναμις· ἀντίθετα, ἡ ἐπιθυμία τῶν ἄλογων
όντων, ἐπειδὴ δεν εἶναι
λογικὴ, δεν λέγεται θέληση.
Ἡ βούληση εἶναι κάποια φυσικὴ θέληση, δηλαδή
φυσικὴ καὶ λογικὴ ἐπιθυμία
κάποιου πράγματος. Ὑπάρχει, δηλαδή, μέσα στην
ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου δύναμις
τῆς λογικῆς ἐπιθυμίας. Ὅταν, λοιπόν, ἡ λογικὴ
ἐπιθυμία κινηθεῖ φυσικὰ πρὸς
κάποιο πρᾶγμα, λέγεται βούληση· βούληση,
δηλαδή, εἶναι ἡ λογικὴ ἐπιθυμία
καὶ ο πόθος κάποιου πράγματος.
Ἡ βούληση χρησιμοποιεῖται καὶ γιὰ ὅσα
ἐξαρτῶνται ἀπὸ μας καὶ γιὰ ὅσα δεν
ἐξαρτῶνται, δηλαδή καὶ γι' αὐτὰ που εἶναι δυνατόν
να γίνουν καὶ γι' αὐτὰ
δεν εἶναι. Ἐπιθυμοῦμε, γιὰ παράδειγμα,
πολλές φορές να πορνεύσουμε ἢ να εγκρατευθούμε
ἢ να κοιμηθούμε ἢ κάτι
παρόμοιο· αὐτὰ ἐξαρτῶνται ἀπὸ μας καὶ μποροῦν
να γίνουν. Θέλουμε, ἀκόμη,
να γίνουμε βασιλιάδες· αὐτὸ ὅμως δεν ἐξαρτάται
ἀπὸ μας. Ἐπιθυμοῦμε τέλος
να μὴν πεθάνουμε ποτέ· αὐτὸ ὅμως εἶναι ἀπὸ τα
ἀδύνατα.
Ἡ βούληση ἀναφέρεται στον σκοπό, ὄχι σ' αὐτὰ
που οδηγοῦν στον σκοπό.
Σκοπὸς βέβαια εἶναι τὸ ἀντικείμενο τῆς
βουλήσεως, ὅπως να βασιλεύσουμε ἢ
να γίνουμε υγιεῖς. Στον σκοπὸ οδηγεῖ ἡ σκέψη,
δηλαδή ὁ τρόπος με τον οποίο
πρέπει να γίνουμε υγιεῖς ἢ να βασιλέψουμε.
Ἐπειτα, μετὰ ἀπὸ τὴ βούληση,
ἀκολουθεῖ ἡ ἐρευνα καὶ ἡ ἐξέταση. Καὶ μετὰ ἀπ'
αὐτὰ, ἀν ἐξαρτάται ἀπὸ μας,
ἀκολουθεῖ βουλή, δηλαδή ἀπόφαση. Καὶ «βουλή»
εἶναι ἐπιθυμία γιὰ να
ἐρευνήσουμε αὐτὰ που πρέπει να πράξουμε.
Σκέφτεται, δηλαδή, κάποιος,
ἀν πρέπει ν' ἀσχοληθεῖ με τὴν ὑπόθεση ἢ ὄχι.
Ἐπειτα σκέφτεται τὸ καλύτερο,
καὶ αὐτὸ λέγεται διάκριση. Στὴ συνέχεια,
ἀποδέχεται καὶ ἀγαπᾷ αὐτὸ που
ἐκρίνε με τὴ σκέψη του, καὶ αὐτὸ ονομάζεται

Εἶτα ὁρμᾶ πρὸς τὴν πρᾶξιν, καὶ λέγεται ὁρμῆ.
Εἶτα κέχρηται, καὶ
λέγεται χρήσις. Εἶτα παύεται τῆς ὀρέξεως
μετὰ τὴν χρήσιν.
Ἐπὶ μὲν οὖν τῶν ἀλόγων ὄρεξις γίνεται τινος,
καὶ εὐθέως ὁρμῆ πρὸς
τὴν πρᾶξιν· ἄλογος γάρ ἐστιν ἡ ὄρεξις τῶν
ἀλόγων, καὶ ἄγονται
ὑπὸ τῆς φυσικῆς ὀρέξεως. Διὸ οὐδὲ θέλησις
λέγεται ἢ τῶν ἀλόγων
ὄρεξις, οὐδὲ βούλησις· θελήσις γάρ ἐστι
λογικὴ καὶ αὐτεξούσιος
φυσικὴ ὄρεξις. Ἐπὶ δὲ τῶν ἀνθρώπων λογικῶν
ὄντων ἄγεται
μᾶλλον ἢ φυσικὴ ὄρεξις ἥπερ ἄγει·
αὐτεξουσίως γὰρ καὶ μετὰ λόγου
κινεῖται, ἐπειδὴ συνεζευγμένοι εἰσὶν αἱ
γνωστικαὶ καὶ ζωτικαὶ
δυνάμεις ἐν αὐτῷ. Αὐτεξουσίως οὖν ὀρέγεται
καὶ αὐτεξουσίως
βούλεται καὶ αὐτεξουσίως ζητεῖ καὶ σκέπτεται
καὶ αὐτεξουσίως
βουλευεται καὶ αὐτεξουσίως κρίνει καὶ
αὐτεξουσίως διατίθεται καὶ
αὐτεξουσίως προαιρεῖται καὶ αὐτεξουσίως
ὁρμᾶ καὶ αὐτεξουσίως
πράττει ἐπὶ τῶν κατὰ φύσιν ὄντων.
Χρῆ δὲ γινώσκειν, ὅτι ἐπὶ Θεοῦ βούλησιν μὲν
λέγομεν, προαίρεσιν δὲ
κυρίως οὐ λέγομεν· οὐ γὰρ βουλευεται ὁ
Θεός. Ἄγνοιας γάρ ἐστι τὸ
βουλευέσθαι· περὶ γὰρ τοῦ γινωσκομένου
οὐδεὶς βουλευεται. Εἰ δὲ ἢ
βουλή ἄγνοιας, πάντως καὶ ἢ προαίρεσις. Ὁ δὲ
Θεὸς πάντα εἰδῶς
ἀπλῶς οὐ βουλευεται.
Οὔτε δὲ ἐπὶ τῆς τοῦ Κυρίου ψυχῆς φαμεν
βουλήν ἢ προαίρεσιν· οὐ
γὰρ εἶχεν ἄγνοιαν. Εἰ γὰρ καὶ τῆς ἀγνοούσης
τὰ μέλλοντα φύσεως
ἦν, ἀλλ' ὅμως καθ' ὑπόστασιν ἐνωθεῖσα τῷ
Θεῷ Λόγω πάντων τὴν
γνώσιν εἶχεν οὐ χάριτι, ἀλλ', ὡς εἴρηται, διὰ
τὴν καθ' ὑπόστασιν
ἔνωσιν· ὁ αὐτὸς γὰρ ἦν καὶ Θεὸς καὶ
ἄνθρωπος. Διὸ οὐδὲ γνωμικὸν
εἶχε θέλημα. Θέλησιν μὲν γὰρ εἶχε τὴν
φυσικὴν, τὴν ἀπλήν, τὴν ἐν
πάσαις ταῖς ὑποστάσεσι τῶν ἀνθρώπων
ὁμοίως θεωρουμένην, τὴν
δὲ γνώμην, ἥγουν τὸ θελητὸν, οὐκ εἶχεν ἢ
ἀγία αὐτοῦ ψυχῆ ἐναντίον

συγκατάθεση. Ἄν βέβαια δὲν
αποφασίσαι ν' αποδεχθεῖ τὴν κρίση του, δηλαδή
δὲν τὴν ἀγαπήσει, τότε
δὲν ονομάζεται συγκατάθεση. Ἐπειτα, μετὰ τὴν
αποδοχή, ἔρχεται
ἡ προαίρεση, δηλαδή ἡ ἐπιλογή· προαίρεση
δηλαδή εἶναι ἡ ἐκλογή του ενός
μεταξὺ δύο πραγμάτων, νὰ προτιμήσουμε αὐτὸ
ἀντὶ γιὰ τὸ ἄλλο. Κατόπιν,
σπεύδει νὰ τὸ κάνει πράξη, καὶ αὐτὸ ονομάζεται
ὁρμῆ. Ἐπειτα, ἐκπληρώνει
τὴν ἐπιθυμία, καὶ αὐτὸ λέγεται χρήση. Τέλος, μετὰ
τὴν χρήση, ἡ ἐπιθυμία
σταματᾷ.
Στὴν περίπτωση βέβαια τῶν ἀλόγων ζώων, ὅταν
ἔχουν ἐπιθυμία κάποιου
πράγματος, ἀμέσως ὁρμούν νὰ τὴν
πραγματοποιήσουν· διότι ἡ ἐπιθυμία
τῶν ἀλόγων ζώων εἶναι ἀλογική καὶ κατευθύνεται
ἀπὸ τὴν φυσικὴ ἐπιθυμία. Γι' αὐτὸ ἡ ἐπιθυμία τῶν
ἀλόγων ζώων δὲν
ονομάζεται θέληση οὔτε βούληση· διότι ἡ θέληση
εἶναι λογικὴ καὶ αὐτεξούσια
φυσικὴ ἐπιθυμία. Στους ἀνθρώπους ὅμως, οἱ ὁποῖοι
ἔχουν λογικὴ, ἡ φυσικὴ
τοὺς ἐπιθυμία μᾶλλον κατευθύνεται παρὰ
κατευθύνει· διότι αὐτὴ κινεῖται
ἐλεύθερα καὶ λογικά, ἐπειδὴ μέσα στον ἀνθρώπο οἱ
γνωστικὲς καὶ ζωτικὲς
δυνάμεις ἐπικοινωνοῦν μεταξύ τους. (Ὁ
ἄνθρωπος), λοιπόν, ἐλεύθερα
ἐπιθυμεί, ἐλεύθερα θέλει, ἐλεύθερα ἐρευνᾷ καὶ
ἐξετάζει, ἐλεύθερα σκέφτεται,
ἐλεύθερα διακρίνει, ἐλεύθερα παίρνει θέση
ἀπέναντι στα πράγματα,
ἐλεύθερα ἐκλέγει, ἐλεύθερα σπεύδει (γιὰ
ἐκπλήρωση τῶν ἐπιθυμιῶν) καὶ
ἐλεύθερα ἐνεργεῖ σ' αὐτὰ που εἶναι σύμφωνα με τὴ
φύση του.
Πρέπει ἐπίσης νὰ γνωρίζουμε ὅτι στο Θεὸ
ἀποδίδουμε βούληση καὶ ὄχι
προαίρεση· διότι ὁ Θεὸς δὲν σκέφτεται. Ἡ σκέψη
ἀποτελεῖ γνώρισμα τῆς
ἀγνοίας· κανεὶς ὅμως δὲν σκέφτεται γιὰ κάτι που
τὸ γνωρίζει. Ἐάν, λοιπόν,
ἡ σκέψη εἶναι γνώρισμα τῆς ἀγνοίας, ὁπωσδήποτε
εἶναι καὶ ἡ προαίρεση.
Ἀλλὰ ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος τὰ γνωρίζει ὅλα ἀπολύτως,
δὲν σκέφτεται.
Ἀλλὰ οὔτε στὴν ψυχὴ τοῦ Κυρίου ἀποδίδουμε
σκέψη ἢ προαίρεση· διότι δὲν
εἶχε ἀγνοία. Ἄν καὶ ἡ (ἀνθρώπινη) φύση τοῦ

του θείου αὐτοῦ θελήματος οὐδὲ ἄλλο παρὰ τὸ θεῖον αὐτοῦ θέλημα.
Ἡ γὰρ γνώμη συνδιαιρεῖται ταῖς ὑποστάσεσι πλὴν τῆς ἁγίας καὶ ἀπλῆς καὶ ἀσυνθέτου καὶ ἀδιαιρέτου θεότητος· ἐκεῖ γὰρ τῶν ὑποστάσεων μὴ εἰς ἅπαν διαιρουμένων καὶ διισταμένων, οὐδὲ τὸ θελητὸν διαιρεῖται. Κάκει μὲν, ἐπειδὴ μία ἡ φύσις, μία καὶ ἡ φυσικὴ θέλησις· ἐπειδὴ δὲ καὶ αἱ ὑποστάσεις ἀδιάστατοί εἰσιν, ἔν καὶ τὸ θελητὸν καὶ μία ἡ κίνησις τῶν τριῶν ὑποστάσεων.
Ἐπὶ δὲ τῶν ἀνθρώπων, ἐπειδὴ μὲν ἡ φύσις μία, μία καὶ ἡ φυσικὴ θέλησις· ἐπειδὴ δὲ αἱ ὑποστάσεις κεχωρισμένοι εἰσὶ καὶ διεσθήκασιν ἀλλήλων κατὰ τε τόπον καὶ χρόνον καὶ τὴν πρὸς τὰ πράγματα διάθεσιν καὶ ἕτερα πλεῖστα, τούτου ἕνεκα διάφορα τὰ θελήματα καὶ αἱ γνώμαι. Ἐπὶ δὲ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐπειδὴ μὲν διάφοροι αἱ φύσεις, διάφοροι καὶ αἱ θελήσεις αἱ φυσικαὶ τῆς αὐτοῦ θεότητος καὶ τῆς αὐτοῦ ἀνθρωπότητος, ἡγουν αἱ θελητικαὶ δυνάμεις· ἐπειδὴ δὲ μία ἡ ὑπόστασις καὶ εἷς ὁ θέλων, ἔν καὶ τὸ θελητὸν, ἡγουν τὸ γνωμικὸν θέλημα, τῆς ἀνθρωπίνης αὐτοῦ θελήσεως ἐπομένης δηλαδὴ τῇ θεῖα αὐτοῦ θελήσει καὶ ταῦτα θελούσης, ἃ ἡ θεία αὐτοῦ ἤθελε θέλησις θέλειν αὐτήν.
Χρῆ δὲ γινώσκειν, ὡς ἕτερον μὲν ἔστιν ἡ θέλησις, ἕτερον δὲ βούλησις, ἕτερον δὲ τὸ θελητὸν καὶ ἕτερον τὸ θελητικὸν καὶ ἕτερον ὁ θέλων.
Θελήσις μὲν γὰρ ἔστιν αὐτὴ ἡ ἀπλὴ δύναμις τοῦ θέλειν, βούλησις δὲ ἡ περὶ τι θέλησις, θελητὸν δὲ τὸ ὑποκείμενον τῇ θελήσει πρᾶγμα, ἡγουν ὅπερ θέλομεν· οἷον κινεῖται ἡ ὄρεξις πρὸς βρῶσιν· ἡ μὲν ἀπλῶς ὄρεξις ἡ λογικὴ θέλησις ἔστιν, ἡ δὲ πρὸς βρῶσιν ὄρεξις βούλησις ἔστιν, αὐτὴ δὲ ἡ βρῶσις θελητὸν ἔστι, θελητικὸν δὲ τὸ ἔχον τὴν θελητικὴν δύναμιν, οἷον ὁ ἄνθρωπος. Θέλων δὲ αὐτὸς ὁ κεκρημένος τῇ θελήσει.
Δεῖ εἰδέναι, ὡς τὸ θέλημα, ποτὲ μὲν τὴν

αγνοοῦσε τα μέλλοντα να συμβούν, ὁμως, επειδὴ ενώθηκε υποστατικά με το Θεό Λόγο, είχε τη γνώση όλων ὄχι χαριστικά ἀλλά, ὅπως λέγεται, εξαιτίας της υποστατικῆς ενώσεώς της· διότι ο ἴδιος ἦταν καὶ Θεός καὶ ἄνθρωπος. Γι' αὐτό καὶ δεν είχε γνωμικὸ θέλημα. Εἶχε βέβαια ἀπλὴ φυσικὴ θέληση, τὴν ἴδια που συναντάμε σε κάθε ἀνθρώπινη ὑπόστασι· ἀλλὰ ἡ ἀγία του ψυχὴ δεν εἶχε γνώμη, δηλαδὴ επιθυμητό, τὸ ὁποῖο (να μπορεῖ να εἶναι) ἀντίθετο στο θεῖο του θέλημα ἢ κάτι το διαφορετικὸ ἀπὸ το θεῖο του θέλημα.
Διότι ἡ γνώμη χωρίζεται μαζί με τις ὑποστάσεις (πρόσωπα), ἐκτός ἀπὸ τα πρόσωπα της ἁγίας, ἀπλῆς, ἀσύνθετης καὶ ἀδιαίρετης Θεότητος· επειδὴ οἱ ὑποστάσεις της Θεότητος εἶναι ἀδιαίρετες καὶ ἀχώριστες, οὔτε καὶ ἡ θέλησή τους χωρίζεται. Καὶ στη θεότητα βέβαια, επειδὴ ἡ φύση εἶναι μία, μία εἶναι καὶ ἡ φυσικὴ τους θέληση. Καὶ επειδὴ οἱ ὑποστάσεις εἶναι ἀχώριστες, εἶναι καὶ μία ἡ θέλησή καὶ ἡ κίνησι (ἐνέργεια) των τριῶν ὑποστάσεων.
Στὴν περίπτωση των ἀνθρώπων μάλιστα, επειδὴ μία εἶναι ἡ φύση, μία εἶναι καὶ ἡ θέληση· επειδὴ ὁμως τα πρόσωπα των ἀνθρώπων εἶναι χωριστά καὶ διαφέρουν μεταξύ τους στον τόπο, το χρόνο, τὴ σχέση τους πρὸς τα πράγματα καὶ ἄλλα πολλά, εξαιτίας αὐτοῦ ἔχουμε καὶ διαφορετικὰ θελήματα καὶ γνώμες. Σχετικὰ ὁμως με το πρόσωπο του Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, επειδὴ οἱ φύσεις διαφέρουν, διαφέρουν καὶ οἱ φυσικὲς θελήσεις της θείας καὶ της ἀνθρωπίνης φύσεώς του, δηλαδὴ οἱ θελητικὲς δυνάμεις. Επειδὴ ὁμως μία εἶναι ἡ ὑπόστασις του προσώπου του καὶ ἕνας αὐτὸς που θέλει, ἕνα εἶναι καὶ αὐτό που θέλει, δηλαδὴ τὸ γνωμικὸ του θέλημα· διότι ἡ ἀνθρώπινη θέλησή του ἀκολουθεῖ τὴ θεία του θέληση καὶ θέλει αὐτά, τα ὁποῖα ἡ θεία του θέληση ἤθελε να θέλει αὐτὴ (ἡ ἀνθρώπινη). Πρέπει ἀκόμη να γνωρίζουμε ὅτι ἄλλο εἶναι ἡ θέληση καὶ ἄλλο ἡ βούληση, ἄλλο τὸ θελητό, ἄλλο τὸ θελητικὸ καὶ ἄλλο ὁ θέλων.

θέλησιν δηλοῖ, ἤτοι τὴν
θελητικὴν δυνάμιν καὶ λέγεται θέλημα
φυσικόν, ποτέ δὲ τὸ θελητὸν
καὶ λέγεται θέλημα γνωμικόν.

Θέληση, δηλαδή, είναι η ίδια η απλή δύναμη να θέλουμε, ενώ βούληση είναι η θέληση για κάτι· θελητό πάλι είναι το αντικείμενο της θελήσεως, δηλαδή αυτό που θέλουμε· για παράδειγμα, η επιθυμία κινείται για φαγητό· η απλή επιθυμία είναι λογική θέληση, ενώ η επιθυμία για φαγητό είναι βούληση· η ίδια η τροφή είναι το θελητό, ενώ θελητικό είναι αυτό που έχει τη δύναμη της θελήσεως, για παράδειγμα ο άνθρωπος. Θέλων πάλι είναι αυτός που χρησιμοποιεί τη θέληση. Πρέπει να γνωρίζουμε ότι το θέλημα άλλοτε σημαίνει τη θέληση, δηλαδή τη θελητική δύναμη και ονομάζεται φυσικό θέλημα· άλλοτε πάλι σημαίνει το επιθυμητό και ονομάζεται γνωμικό θέλημα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 37. Περί ἐνεργείας.
Χρῆ γινώσκειν, ὡς πᾶσαι αἱ δυνάμεις αἰ
προειρημέναι, αἶ τε
γνωστικαὶ αἶ τε ζωτικαὶ καὶ αἰ φυσικαὶ καὶ αἰ
τεχνικαὶ, ἐνέργειαι
λέγονται· ἐνέργεια γὰρ ἐστὶν ἡ φυσικὴ
ἐκάστης οὐσίας δυνάμις τε καὶ
κίνησις. Καὶ πάλιν· ἐνέργειά ἐστὶ φυσικὴ ἢ
πάσης οὐσίας ἔμφυτος
κίνησις. Ὅθεν δηλον, ὅτι, ὦν ἡ οὐσία ἢ αὐτή,
τούτων καὶ ἡ ἐνέργεια
ἢ αὐτή, ὦν δὲ αἱ φύσεις διάφοροι, τούτων καὶ
αἱ ἐνέργειαι διάφοροι·
ἀμήχανον γὰρ οὐσίαν ἄμοιρον εἶναι φυσικῆς
ἐνεργείας.
Ἐνέργεια πάλιν ἐστὶ φυσικὴ, ἢ δηλωτικὴ
ἐκάστης οὐσίας δυνάμις.
Καὶ πάλιν· ἐνέργειά ἐστὶ φυσικὴ καὶ πρώτη ἢ
ἀεικίνητος δυνάμις τῆς
νοερᾶς ψυχῆς, τουτέστιν ὁ ἀεικίνητος αὐτῆς
λόγος φυσικῶς ἐξ αὐτῆς
αἰ πηγαζόμενος. Καὶ πάλιν· ἐνέργειά ἐστὶ
φυσικὴ ἢ ἐκάστης οὐσίας
δυνάμις τε καὶ κίνησις, ἧς χωρὶς μόνον τὸ μὴ
ᾔν.
Λέγονται δὲ ἐνέργειαι καὶ αἱ πράξεις ὡς τὸ
λαλεῖν, τὸ περιπατεῖν,
τὸ ἐσθίειν καὶ πίνειν καὶ τὰ τοιαῦτα. Καὶ τὰ
πάθη δὲ τὰ φυσικὰ
πολλάκις ἐνέργειαι λέγονται, οἶον πείνα, δίψα
καὶ τὰ τοιαῦτα.
Λέγεται πάλιν ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς
δυνάμεως.

Για την ενέργεια.
Πρέπει να γνωρίζουμε ότι όλες οι δυνάμεις που έχουμε αναφέρει, οι γνωστικές, οι ζωτικές, οι φυσικές και οι τεχνικές, ονομάζονται ενέργειες. Ενέργεια είναι η φυσική δύναμη και κίνηση κάθε ουσίας. Και επίσης· φυσική ενέργεια είναι η ἐμφυτη κίνηση κάθε ουσίας. Γι' αυτό είναι φανερό ότι όποια όντα έχουν την ίδια ουσία, αυτά έχουν και την ίδια ενέργεια· όποια όμως έχουν διαφορετικές φύσεις, αυτά έχουν και διαφορετικές ενέργειες· διότι είναι αδύνατο η ουσία να είναι αμέτοχη στη φυσική ενέργεια. Φυσική ενέργεια πάλι είναι η δύναμη που φανερώνει κάθε ουσία. Και επίσης· φυσική και πρώτη ενέργεια είναι η αεικίνητη δύναμη της νοερῆς ψυχῆς, δηλαδή η αεικίνητη δύναμη της διάνοιάς της, η οποία από τη φύση της πηγάζει πάντοτε απ' αυτήν. Και ακόμη· φυσική ενέργεια είναι η δύναμη και η κίνηση κάθε ουσίας, χωρίς την οποία υπάρχει μόνο αυτό που δεν έχει ύπαρξη. Ενέργειες ονομάζονται και οι πράξεις, όπως το να ομιλεί κανείς, να περπατά, να τρώει, να πίνει και τα παρόμοια. Και ακόμη, τα φυσικά πάθη λέγονται πολλές φορές ενέργειες, όπως η πείνα, η δίψα και τα παρόμοια. Ενέργεια ονομάζεται τέλος και το αποτέλεσμα της δυνάμεως.

Διττῶς δὲ λέγεται καὶ τὸ δυνάμει καὶ τὸ ἐνεργείᾳ. Λέγομεν γὰρ τὸν παῖδα τὸν θηλάζοντα δυνάμει γραμματικόν· ἔχει γὰρ ἐπιτηδειότητα διὰ μαθήσεως γενέσθαι γραμματικός. Λέγομεν πάλιν τὸν γραμματικόν καὶ δυνάμει γραμματικόν καὶ ἐνεργείᾳ· ἐνεργείᾳ μὲν, ὅτι ἔχει τὴν γνῶσιν τῆς γραμματικῆς, δυνάμει δέ, ὅτι δύναται ἐξηγεῖσθαι, οὐκ ἐνεργεῖ δὲ τὴν ἐξήγησιν. Λέγομεν πάλιν ἐνεργείᾳ γραμματικόν, ὅτε ἐνεργεῖ, ἢ γουν ἐξηγεῖται. Χρῆ οὖν γινώσκειν, ὅτι ὁ δεῦτερος τρόπος κοινός ἐστι τοῦ δυνάμει καὶ τοῦ ἐνεργείᾳ· δεῦτερος μὲν τοῦ δυνάμει, πρῶτος δὲ τοῦ ἐνεργείᾳ. Ἐνέργεια φύσεώς ἐστι πρώτη καὶ μόνη καὶ ἀληθῆς, ἢ αὐθαίρετος, ἢ τοι λογικὴ καὶ αὐτεξούσιος ζωὴ καὶ τοῦ καθ' ἡμᾶς εἶδους συστατικὴ· ἢς οἱ ἀποστεροῦντες τὸν Κύριον, οὐκ οἶδα ὅπως αὐτὸν Θεὸν ἐνανθρωπήσαντα λέγουσιν. Ἐνέργειά ἐστι φύσεως κίνησις δραστηκὴ· δραστηκὸν δὲ λέγεται τὸ ἐξ ἑαυτοῦ κινούμενον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 38. Περί ἐκούσιου καὶ ἀκούσιου
Ἐπειδὴ τὸ ἐκούσιον ἐν πράξει τινὶ ἐστι καὶ τὸ νομιζόμενον δὲ ἀκούσιον ἐν πράξει τινὶ ἐστι, πολλοὶ δὲ τινες καὶ τὸ ὄντως ἀκούσιον οὐ μόνον ἐν τῷ πάσχειν ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ πράττειν τίθενται, δεῖ εἰδέναι, ὅτι πρᾶξις ἐστὶν ἐνέργεια λογικὴ, ταῖς δὲ πράξεσιν ἔπεται ἔπαινος ἢ ψόγος· καὶ αἱ μὲν αὐτῶν μεθ' ἡδονῆς, αἱ δὲ μετὰ λύπης πράττονται· καὶ αἱ μὲν αὐτῶν εἰσιν αἰρεταὶ τῷ πράττοντι, αἱ δὲ φευκταί· καὶ τῶν αἰρετῶν αἱ μὲν αἰεὶ αἰρεταί, αἱ δὲ κατὰ τινα χρόνον. Ὅμοίως καὶ τῶν φευκτῶν. Καὶ πάλιν· αἱ μὲν τῶν πράξεων ἔλεοῦνται, αἱ δὲ συγγνώμης ἀξιοῦνται, αἱ δὲ μισοῦνται καὶ κολάζονται. Τῷ μὲν οὖν ἐκούσιῳ πάντως ἐπακολουθεῖ ἔπαινος ἢ

Με διπλὴ σημασία λέγονται καὶ οἱ ἐκφράσεις «δυνάμει» καὶ «ἐνεργείᾳ». Το παιδί που θηλάζει το ονομάζουμε δυνάμει γραμματοδιδάσκαλο· διότι ἔχει τὴν ικανότητα με τὴ μάθηση νὰ γίνεῖ γραμματοδιδάσκαλος. Το γραμματοδιδάσκαλο πάλι τον λέμε καὶ δυνάμει καὶ ἐνεργείᾳ γραμματοδιδάσκαλο· ἐνεργείᾳ, διότι γνωρίζει τὴ γραμματικὴ τέχνη, καὶ δυνάμει, διότι μπορεῖ νὰ τὴν διδάξει, ἀλλὰ δὲν διδάσκει. Τον καλοῦμε πάλι ἐνεργείᾳ γραμματοδιδάσκαλο, ὅταν ἐργάζεται, δηλαδὴ διδάσκει. Πρέπει λοιπὸν νὰ γνωρίζουμε ὅτι ἡ δεῦτερη περίπτωση ἀνήκει ἀπὸ κοινού καὶ στο δυνάμει καὶ στο ἐνεργείᾳ· κατὰ δεῦτερο λόγο ἀνήκει στο δυνάμει, ἐνῶ κατὰ πρῶτο ἀνήκει στο ἐνεργείᾳ. Πρῶτη, μοναδικὴ καὶ ἀληθινὴ ἐνέργεια τῆς φύσεώς μας εἶναι ἡ ανεξάρτητη, δηλαδὴ ἡ λογικὴ καὶ ἐλεύθερη ζωὴ, που εἶναι συστατικὴ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεώς μας· αὐτοὶ που ἀρνοῦνται αὐτὴ τὴ φύση (ἀνθρώπινη) γιὰ τὸν Κύριο, δὲν ξέρω πῶς τὸν ονομάζουν ἐνανθρωπήσαντα Θεό. Ἡ ἐνέργεια εἶναι δραστηκὴ κίνηση τῆς φύσεως· καὶ ονομάζεται δραστηκὸ αὐτὸ που κινεῖται ἀπὸ τὸν εαυτό του.

Για τὸ ἐκούσιο καὶ τὸ ἀκούσιο.
Ἐπειδὴ σε μιὰ πράξη ὑπάρχει ἡ ἐκούσια καὶ σ' ἄλλη ἡ θεωρούμενη ἀκούσια συμμετοχὴ καὶ πολλοὶ πιστεύουν ὅτι ὑπάρχει ἡ ἀκούσια συμμετοχὴ ὄχι μόνον ὅταν υποφέρουμε ἀλλὰ καὶ ὅταν ἐνεργούμε, πρέπει νὰ γνωρίζουμε ὅτι ἡ πράξη εἶναι λογικὴ ἐνέργεια καὶ ὅτι μετὰ τὶς πράξεις ἀκολουθεῖ ἢ ἔπαινος ἢ κατηγορία. Καὶ ἄλλες πράξεις γίνονται με ευχαρίστηση καὶ ἄλλες με λύπη. Αὐτὸς που τίς κάμει, ἄλλες τὶς προτιμᾷ καὶ ἄλλες τὶς ἀποφεύγει· καὶ ἀπ' αὐτῆς που προτιμᾷ, ἄλλες τὶς προτιμᾷ γιὰ πάντα, ἐνῶ ἄλλες πρόσκαιρα· τὸ ἴδιο καὶ αὐτῆς που ἀποφεύγει. Ἐπίσης, ἄλλες ἀπὸ τὶς πράξεις κινοῦν τὴν συμπάθεια, ἄλλες θεωροῦνται ἀξίες συγχωρήσεως, ἄλλες εἶναι μισητές καὶ ἄλλες ἀξίες τιμωρίας. Στὴν ἐκούσια, λοιπὸν, συμμετοχὴ ἀκολουθεῖ ὁποσδήποτε ἔπαινος

ψόγος καὶ τὸ μεθ' ἡδονῆς
πράττεσθαι καὶ τὸ αἰρετὰς εἶναι τὰς πράξεις
τοῖς πράττουσιν ἢ αἰεὶ ἢ
τότε, ὅτε πράττονται. Τῷ δὲ ἀκουσίῳ τὸ
συγγνώμης ἢ ἐλέους
ἀξιοῦσθαι, καὶ τὸ μετὰ λύπης πράττεσθαι καὶ
τὸ μὴ εἶναι αἰρετὰς
μηδὲ δι' ἑαυτοῦ τελεῖν τὸ πραττόμενον, εἰ καὶ
βιάζοιτο.
Τοῦ δὲ ἀκουσίου τὸ μὲν ἐστὶ κατὰ βίαν, τὸ δὲ
δι' ἄγνοιαν· κατὰ βίαν
μὲν, ὅταν ἡ ποιητικὴ ἀρχὴ, ἡγουν αἰτία
ἐξωθὲν ἐστίν, ἡγουν ὅταν
ὑφ' ἑτέρου βιαζώμεθα, μηδ' ὅλως πειθόμενοι,
μηδὲ συμβαλλόμεθα
κατ' οἰκειαν ὀρμὴν, μηδὲ ὅλως συμπράττωμεν
ἢ δι' ἑαυτῶν τὸ
βιασθὲν ποιῶμεν· ὃ καὶ ὀριζόμενοι φαμεν·
ἀκούσιόν ἐστὶν οὐ ἢ ἀρχὴ
ἐξωθεν μηδὲν συμβαλλομένου κατ' οἰκειαν
ὀρμὴν τοῦ βιασθέντος.
Ἀρχὴν δὲ φαμεν τὴν ποιητικὴν αἰτίαν. Τὸ δὲ
δι' ἄγνοιαν ἀκούσιόν
ἐστίν, ὅταν μὴ αὐτοὶ παρέχωμεν αἰτίαν τῆς
ἀγνοίας, ἀλλ' οὕτω
συμβῆ. Εἰ γὰρ μεθύων τις φόνον ποιήσει,
ἀγνοῶν ἐφόνευσεν, οὐ μὴν
ἀκουσίως· τὴν γὰρ αἰτίαν τῆς ἀγνοίας, ἡγουν
τὴν μέθην, αὐτὸς
ἔπραξεν. Εἰ δὲ τις ἐν τῷ συνήθει τόπῳ
τοξεύων τὸν πατέρα
παριόντα ἀπέκτεινε, δι' ἄγνοιαν λέγεται
ἀκουσίως τοῦτο πεποιηκέναι.
Τοῦ οὖν ἀκουσίου διττοῦ ὄντος, τοῦ μὲν κατὰ
βίαν, τοῦ δὲ δι'
ἄγνοιαν, τὸ ἐκούσιον ἀμφοτέροις ἀντίκειται·
ἔστι γὰρ ἐκούσιον τὸ
μήτε κατὰ βίαν μήτε δι' ἄγνοιαν γινόμενον.
Ἐκούσιον τοίνυν ἐστίν,
οὐ ἢ ἀρχὴ, τουτέστιν ἢ αἰτία, ἐν αὐτῷ εἰδότες
τὰ καθ' ἕκαστα, δι' ὧν
καὶ ἐν οἷς ἢ πράξις. «Καθ' ἕκαστα» δὲ ἐστίν, ἃ
καλεῖται παρὰ τοῖς
ρήτορσι περιστατικὰ μόρια· οἷον τίς, ἡγουν ὁ
πράξας, τίνα, ἡγουν
τὸν παθόντα, τί, ἡγουν αὐτὸ τὸ πραχθέν,
τυχὸν ἐφόνευσεν· τί, ἡγουν ὀργάνῳ, ποῦ, ἡγουν τόπῳ, πότε, ἡγουν
ἐν ποίῳ χρόνῳ, πῶς,
ὁ τρόπος τῆς πράξεως, διὰ τί, ἡγουν διὰ ποίαν
αἰτίαν.
Ἰστέον, ὡς εἰσὶ τινὰ μέσα ἐκουσίων καὶ

ἡ κατηγορία καὶ ὅτι αὐτὸς που τις κάμει τις
προτιμὰ ἢ για πάντα ἢ για κάποιο
χρονικὸ διάστημα που γίνονται. Στην ἀκούσια
ὅμως συμμετοχὴ ἀκολουθεῖ
ἡ συγχώρεση ἢ ἡ συμπάθεια, ὅτι γίνονται με λύπη
καὶ ὅτι δεν τις ἐπιλέγει οὔτε
τις ἐνεργεῖ ἀπὸ τον εαυτό του αὐτὸς που τις κάμει,
ἀκόμη κι αν πιέζεται.
Ἡ ἀκούσια συμμετοχὴ οφείλεται ἀπὸ τη μια στη
βία κι ἀπὸ την ἄλλη στην
ἀγνοια· στη βία βέβαια οφείλεται, ὅταν ἡ
δημιουργικὴ ἀρχὴ, δηλαδή ἡ αἰτία
τῆς βρίσκεται ἐξω ἀπο μας, ὅταν δηλαδή ἄλλος
μας πιέζει, χωρὶς καθόλου να
μας πείθει καὶ χωρὶς να συμμετέχουμε αὐθόρμητα
ἢ να συμπράττωμε ἢ να
κάνουμε ἀπὸ μόνοι μας αὐτὸ για το οποίο μας
πιέζουν. Ὁ ὀρισμὸς αὐτοῦ
εἶναι: ἀκούσια συμμετοχὴ εἶναι αὐτὴ τῆς ὁποίας ἡ
ἀρχὴ βρίσκεται ἐξω ἀπὸ
μας, χωρὶς καθόλου να συμμετέχει με τον εαυτό
του αὐτὸς που δέχθηκε
πίεση. Ἀρχὴ πάλι ὀνομάζουμε τη δημιουργικὴ
αἰτία. Ἡ ἀκούσια ὅμως
συμμετοχὴ οφείλεται στην ἀγνοια, ὅταν οἱ ἴδιοι δεν
γινόμαστε αἰτίοι τῆς
ἀγνοίας, ἀλλὰ ὅταν ἔτσι συμβεῖ. Για παράδειγμα,
αν κάποιος μεθυσμένος
κάνει φόνον, σκότωσε ἀπὸ ἀγνοια, ἀλλὰ ὄχι ἄθελα·
διότι ο ἴδιος προξένησε
την αἰτία τῆς ἀγνοίας, δηλαδή τη μέθη. Αν ὅμως
κάποιος ρίχνοντας το τόξον
του σε συνηθισμένο τόπον, σκότωσε τον πατέρα του
που περνούσε τυχαία,
τότε λέμε ὅτι χωρὶς τη θέλησή του το ἔπραξε, ἀπὸ
ἀγνοια.
Ἐνῶ, λοιπόν, ἡ ἀκούσια συμμετοχὴ εἶναι δύο
εἰδῶν, ἓνα εἶδος με πίεση καὶ
ἄλλο ἀπὸ ἀγνοια, ἡ ἐκούσια συμμετοχὴ εἶναι
ἀντίθετη καὶ στα δύο· διότι
ἐκούσια συμμετοχὴ εἶναι ἐκείνη που γίνεται χωρὶς
πίεση καὶ χωρὶς ἀγνοια.
Ἐκούσια, λοιπόν, συμμετοχὴ εἶναι αὐτὴ που ἡ ἀρχὴ
τῆς, δηλαδή ἡ αἰτία,
υπάρχει σ' αὐτὸν τον ἴδιο που γνωρίζει τις σχετικὲς
λεπτομέρειες, με τις
ὁποῖες συντελεῖται ἡ πράξις. Σχετικὲς λεπτομέρειες
εἶναι αὐτὲς που οἱ ῥήτορες
ὀνομάζουν παραμέτρους: ὅπως «ποιος», δηλαδή ὁ
δράστης, «ποιό», δηλαδή ἡ πράξις, αν τυχόν
το θῦμα, «ποιά», δηλαδή ἡ πράξις, αν τυχόν
διέπραξε φόνον· «με τι», δηλαδή με

ἀκουσίων, ἅτινα ἀηδὴ καὶ
λυπηρὰ ὄντα διὰ μείζον κακὸν καταδεχόμεθα,
ὡς διὰ ναυάγιον
ἀποβάλλομεν τὰ ἐν τῷ πλοίῳ.
Ἰστέον, ὡς τὰ παιδιά καὶ τὰ ἄλογα ἐκουσίως
μὲν ποιεῖ, οὐ μὴν δὲ καὶ
προαιρούμενα, καὶ ὅσα διὰ θυμὸν πράττομεν
μὴ προβουλεύσαμενοι,
ἐκουσίως ποιοῦμεν, οὐ μὴν καὶ κατὰ
προαίρεσιν. Καὶ ὁ φίλος
αἰφνιδίως ἐπέστη ἐκουσίως μὲν ἡμῖν, οὐ μὴν
καὶ προαιρούμενος. Καὶ
ὁ θησαυρῷ ἀνεπίστως περιτυχῶν ἐκουσίως
περιέτυχεν, οὐ μὴν καὶ
προαιρούμενος. Πάντα ταῦτα ἐκούσια μὲν διὰ
τὸ ἐπ' αὐτοῖς ἦδυσθαι,
οὐ μὴν καὶ κατὰ προαίρεσιν, διότι οὐκ ἀπὸ
βουλῆς· δεῖ δὲ πάντως
βουλήν προηγεῖσθαι τῆς προαιρέσεως, καθὼς
εἴρηται.

ποιο ὄργανο, «που», δηλαδή σε ποιοό τόπο, «πότε»,
δηλαδή σε ποιο χρόνο,
«πῶς», δηλαδή με ποιο τρόπο ἐγίνε η πράξη,
«γιατί», δηλαδή για ποια αιτία.
Πρέπει να γνωρίζουμε ὅτι υπάρχουν ορισμένες
ἐνεργειές μας ἐνδιάμεσες
μεταξὺ ἐκουσίων καὶ ἀκουσίων, τις οποίες
δεχόμεστε, ἀν καὶ εἶναι
δυσάρεστες καὶ λυπηρές, για ν' ἀποφύγουμε
μεγαλύτερο κακό, ὅπως στὴν
περίπτωση τοῦ ναυαγίου ρίχνουμε στὴ θάλασσα τὰ
εμπορεύματα τοῦ πλοίου.
Πρέπει να γνωρίζουμε ὅτι τὰ παιδιά καὶ τὰ ἄλογα
ἐνεργοῦν με τὴ θέλησή τους,
ἀλλὰ χωρὶς να προαποφασίσουν· καὶ ὅτι, ὅσα
κάνουμε ἐξαιτίας τῆς οργῆς,
χωρὶς προηγουμένως να σκεφθούμε, τὸ κάνουμε με
τὴ θέλησή μας, ἀλλὰ ὄχι
καὶ με προηγούμενη ἀπόφαση. Καὶ ὁ φίλος μας
παρουσιάστηκε ξαφνικά με τὴ θέλησή μας, χωρὶς
ὅμως να προαποφασίσουμε.
Κι αὐτός που βρῆκε ἀνέλπιστα θησαυρό, τὸν
βρῆκε με τὴ θέλησή του, ἀλλὰ
χωρὶς να προαποφασίσει. Ὅλα αὐτὰ εἶναι ἐκούσια,
διότι μας προκαλοῦν
ευχαρίστηση, ἀλλὰ δὲν γίνονται με προηγούμενη
ἀπόφαση, διότι δὲν τὰ
ἐχουμε σκεφθεῖ. Πρέπει, ἐπίσης, ὅπως εἶπαμε, ἡ
σκέψη να προηγείται ἀπὸ τὴν
ἀπόφαση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 39. Περὶ τοῦ ἐφ' ἡμῖν, τουτέστι
τοῦ αὐτεξουσίου.
Ὁ περὶ τοῦ αὐτεξουσίου λόγος, τουτέστι τοῦ
ἐφ' ἡμῖν, πρώτην μὲν
ἔχει ζήτησιν, εἰ ἔστι ἐφ' ἡμῖν· πολλοὶ γὰρ οἱ
πρὸς τοῦτο
ἀντιβαίνοντες. Δευτέραν δέ, τίνα ἔστι τὰ ἐφ'
ἡμῖν καὶ τίνων
ἐξουσίαν ἔχομεν. Τρίτην τὴν αἰτίαν ἐξετάσαι,
δι' ἣν ὁ ποιήσας ἡμᾶς
Θεὸς αὐτεξουσίους ἐποίησεν. Ἀναλαμβάντες
οὖν περὶ τοῦ πρώτου,
πρῶτον εἴπωμεν ἀποδεικνύντες, ὅτι ἔστι τινὰ
ἐφ' ἡμῖν, ἐκ τῶν παρ'
ἐκείνοις ὁμολογουμένων, καὶ εἴπωμεν οὕτως.
Τῶν γινομένων πάντων ἢ Θεὸν φασὶν αἴτιον
εἶναι ἢ ἀνάγκην ἢ
εἰμαρμένην ἢ φύσιν ἢ τύχην ἢ τὸ αὐτόματον.
Ἀλλὰ τοῦ μὲν Θεοῦ
ἔργον οὐσία καὶ πρόνοια, τῆς δὲ ἀνάγκης τῶν
ἀεὶ ὡσαύτως ἐχόντων

Για τὴν ἐξουσία τῆς βουλήσεώς μας, δηλαδή για τὸ
αὐτεξούσιο.
Ὁ λόγος για τὸ αὐτεξούσιο, δηλαδή για τὴν
ἐξουσία τῆς βουλήσεώς μας, ἔχει
πρῶτο στόχο, ἀν ὑπάρχει κάτι που ἐξαρτάται ἀπὸ
μας· διότι πολλοὶ εἶναι που
διαφωνοῦν μ' αὐτό. Δεύτερο στόχο ἔχει, ποια εἶναι
αὐτὰ που ἐξαρτῶνται ἀπὸ
μας καὶ στα οποία ἔχουμε ἐξουσία. Καὶ τρίτο
στόχο, να βρούμε για ποια αἰτία
ὁ Δημιουργός μας Θεός μας ἔκανε αὐτεξουσίους.
Αναλύοντας τὸν πρῶτο
στόχο, ἀς ἀποδείξουμε πρῶτα ὅτι υπάρχουν
ορισμένα ἀπ' αὐτὰ που δέχονται
ἐκεῖνοι (που διαφωνοῦν) που ἐξαρτῶνται ἀπὸ μας,
κι ἔτσι ν' ἀρχίσουμε τὸ λόγο.
Λένε ὅτι αἰτία ὅλων αὐτῶν που συμβαίνουν εἶναι ἢ
ὁ Θεός ἢ ἡ ἀνάγκη ἢ ἡ
μοῖρα ἢ ἡ φύση ἢ ἡ τύχη ἢ ὁ αὐτοματισμός. Ἀλλὰ,
ἔργο τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ
ὑπαρξη καὶ ἡ πρόνοια, ἐνῶ τῆς ἀνάγκης ἔργο εἶναι

ἡ κίνησις· τῆς δὲ εἰμαρμένης τὸ ἐξ ἀνάγκης τὰ δι' αὐτῆς ἐπιτελεῖσθαι (καὶ γὰρ αὕτη τῆς ἀνάγκης ἐστί)· τῆς δὲ φύσεως γένεσις, αὔξησις, φθορά, φυτὰ καὶ ζῶα· τῆς δὲ τύχης τὰ σπάνια καὶ ἀπροσδόκητα· ὀρίζονται γὰρ τὴν τύχην σύμπτωσιν καὶ συνδρομῆν δύο αἰτίων ἀπὸ προαιρέσεως τὴν ἀρχὴν ἔχόντων, ἄλλο τι, παρ' ὃ πέφυκεν, ἀποτελούντων, ὡς τάφρον ὀρύσσοντα θησαυρὸν εὐρεῖν· οὔτε γὰρ ὁ θεὸς τὸν θησαυρὸν οὕτως ἔθηκεν, ὥστε ἄλλον τοῦτον εὐρεῖν, οὔτε ὁ εὐρῶν οὕτως ὠρυξεν, ὡς εὐρεῖν θησαυρόν, ἀλλ' ὁ μὲν ἴν' ὅταν θέλῃ, ἀνέληται, ὁ δὲ ἵνα τάφρον ὀρύξῃ· συνέπεσε δὲ ἄλλο τι, παρ' ὃ προηροῦντο ἀμφοτέροι. Τοῦ δὲ αὐτομάτου τὰ τῶν ἀψύχων ἢ ἀλόγων συμπτώματα ἄνευ φύσεως καὶ τέχνης. Οὕτως αὐτοὶ φασι. Τίτι τοίνυν τούτων ὑπαγάγωμεν τὰ διὰ τῶν ἀνθρώπων, εἴπερ ὁ ἄνθρωπος οὐκ ἔστιν αἴτιος καὶ ἀρχὴ πράξεως; Οὐδὲ γὰρ Θεῷ θεμιτὸν ἐπιγράφειν αἰσχροῦς ἔσθ' ὅτε πράξεις καὶ ἀδίκους οὐδὲ ἀνάγκη (οὐ γὰρ τῶν αἰεὶ ὡσαύτως ἔχόντων ἐστίν), οὐδὲ εἰμαρμένη (οὐ γὰρ τῶν ἐνδεχομένων, ἀλλὰ τῶν ἀναγκαίων τὰ τῆς εἰμαρμένης λέγουσιν), οὔτε φύσει (φύσεως γὰρ ἔργα ζῶα καὶ φυτὰ), οὐδὲ τύχῃ (οὐ γὰρ σπάνιοι καὶ ἀπροσδόκητοι τῶν ἀνθρώπων αἱ πράξεις), οὔτε τῷ αὐτομάτῳ (ἀψύχων γὰρ λέγουσιν ἢ ἀλόγων συμπτώματα τοῦ αὐτομάτου). Λεῖπεται δὴ αὐτὸν τὸν πράττοντα καὶ ποιοῦντα ἄνθρωπον ἀρχὴν εἶναι τῶν ἰδίων ἔργων καὶ αὐτεξούσιον. Ἔτι, εἰ μηδεμιᾶς ἐστὶν ἀρχὴ πράξεως ὁ ἄνθρωπος, περιττῶς ἔχει τὸ βουλευέσθαι· εἰς τί γὰρ χρήσεται τῇ βουλῇ μηδεμιᾶς ὡς κύριος πράξεως; Πᾶσα γὰρ βουλή πράξεως ἔνεκα. Τὸ δὲ κάλλιστον καὶ τιμιώτατον τῶν ἐν ἀνθρώπῳ περιττὸν ἀποφαίνειν τῶν ἀτοπωτάτων ἂν εἴῃ. Εἰ τοίνυν βουλευέται, πράξεως ἔνεκα βουλευέται· πᾶσα γὰρ βουλή

ἡ κίνησις ὅσων βρίσκονται στην ἴδια κατάσταση αἰώνια· ἔργο πάλι τῆς μοίρας εἶναι να γίνονται υποχρεωτικά ὅσα ἡ ἴδια φέρει (διότι καὶ ἡ ἴδια ἀποτελεῖ ἔργο τῆς ἀνάγκης)· ἔργο τῆς φύσεως πάλι εἶναι ἡ δημιουργία, ἡ αὔξησις, ἡ φθορά, τὰ φυτὰ καὶ τὰ ζῶα· τῆς τύχης πάλι εἶναι τὰ σπάνια καὶ ἀπροσδόκητα· διότι δίνουν ὀρισμὸς στὴν τύχη ὡς σύμπτωση καὶ συνεργασία δύο αἰτιῶν, που ξεκινοῦν ἀπὸ τὴν προαίρεση, ἀλλὰ ἔχουν διαφορετικὸ ἀποτέλεσμα ἀπὸ τὸ φυσιολογικὸ· ὅπως συμβαίνει μ' αὐτὸν που σκάβει τάφρο καὶ βρίσκει θησαυρό· διότι οὔτε αὐτὸς που ἐκρυσσε τὸ θησαυρό, τὸν τοποθέτησε γιὰ νὰ τον βρεῖ ἄλλος, οὔτε αὐτὸς που τὸν βρήκε ἔσκαψε γιὰ νὰ βρεῖ θησαυρό· τὸ ἀντίθετο, ὁ ἕνας ἔσκαψε γιὰ νὰ τον βρεῖ ὅποτε θέλει, καὶ ὁ ἄλλος γιὰ νὰ φτιάξει τάφρο. Συνέβη ὁμως κάτι διαφορετικὸ ἀπ' αὐτὸ που καὶ οἱ δύο ἐπιδίωκαν. Τέλος, ἔργο τοῦ αὐτοματισμοῦ εἶναι τὰ τυχαία συμβάντα τῶν ἀψύχων καὶ ἀλόγων ζώων, που συμβαίνουν χωρὶς τὴ μεσολάβηση τῆς φύσεως ἢ τῆς τέχνης. Ἐτσι λένε αὐτοὶ. Σε ποῖο, λοιπὸν, ἀπὸ αὐτὰ θὰ κατατάξουμε τὶς ἀνθρώπινες πράξεις, ἀν ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι ἡ αἰτία καὶ ἡ ἀρχὴ κάποιας πράξεως; Διότι δὲν εἶναι δίκαιο ν' ἀποδίνουμε συχνὰ αἰσχροῦς καὶ ἀδίκες πράξεις στὸ Θεό, οὔτε στὴν ἀνάγκη (διότι δὲν εἶναι χαρακτηριστικὸ αὐτῶν που βρίσκονται στὴν ἴδια κατάσταση), οὔτε στὴ μοίρα (διότι λένε ὅτι αὐτὰ που ἀνήκουν στὴ μοίρα δὲν ἀνήκουν στα ἐνδεχόμενα ἀλλὰ στα υποχρεωτικά νὰ συμβοῦν), οὔτε στὴ φύση (διότι ἔργα τῆς φύσεως εἶναι τὰ ζῶα καὶ τὰ φυτὰ), οὔτε στὴν τύχη (διότι οἱ ἀνθρώπινες πράξεις δὲν εἶναι σπάνιες καὶ ἀπροσδόκητες), οὔτε στὸν αὐτοματισμὸ (διότι τὰ συμβάντα τοῦ αὐτοματισμοῦ λένε ὅτι γίνονται στα ἀψύχα καὶ ἀλογα ζῶα). Μας ἀπομένει, λοιπὸν, νὰ εἶναι ὁ ἴδιος ὁ ἄνθρωπος, που ἐνεργεῖ καὶ δημιουργεῖ· νὰ εἶναι ἡ αἰτία τῶν ἔργων τοῦ καὶ ἐλεύθερος στὴ βούλησή του. Επιπλέον, εἰάν ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι ὁ αἴτιος καμιάς πράξεως, δὲν του

πράξεως ἔνεκα καὶ διὰ
πρᾶξιν.

χρειάζεται ν' αποφασίζει· τί να την κάνει την απόφασή του, αν δεν είναι αίτιος καμιάς πράξεως; Η απόφαση υπάρχει για να κάνει πράξεις. Θα ήταν όμως από τα πιο παράλογα να παρουσιάζουμε ως άχρηστη την πιο ωραία και πολύτιμη ικανότητα του ανθρώπου. Αν, λοιπόν, αποφασίζει, αποφασίζει για πράξεις· διότι κάθε απόφαση γίνεται για την πράξη και με σκοπό την εκτέλεσή της.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 40. Περί τῶν γινομένων
Τῶν γινομένων τὰ μὲν εἰσιν ἐφ' ἡμῖν, τὰ δὲ οὐκ ἐφ' ἡμῖν. Ἐφ' ἡμῖν μὲν οὖν εἰσιν, ὧν ἡμεῖς ἔσμεν αὐτεξούσιοι ποιεῖν τε καὶ μὴ ποιεῖν, τουτέστι πάντα τὰ δι' ἡμῶν ἔκουσίως πραττόμενα (οὐ γὰρ ἔκουσίως ἔλέγετο πράττεσθαι τῆς πράξεως οὐκ οὔσης ἐφ' ἡμῖν) καὶ ἀπλῶς, οἷς ἔπεται ψόγος ἢ ἔπαινος καὶ ἐφ' οἷς ἐστι προτροπὴ καὶ νόμος. Κυρίως δὲ ἐφ' ἡμῖν ἐστὶ τὰ ψυχικὰ πάντα καὶ περὶ ὧν βουλευόμεθα· ἢ δὲ βουλή τῶν ἐπίσης ἐνδεχομένων ἐστίν. Ἐπίσης δὲ ἐνδεχόμενόν ἐστιν, ὃ αὐτὸ τε δυνάμεθα, καὶ τὸ ἀντικείμενον αὐτῷ· ποιεῖται δὲ τούτου τὴν αἴρεσιν ὁ νοῦς ὁ ἡμέτερος, καὶ οὗτός ἐστιν ἀρχὴ πράξεως. Ταῦτα τοίνυν ἐστὶ τὰ ἐφ' ἡμῖν, τὰ ἐπίσης ἐνδεχόμενα, οἷον τὸ κινεῖσθαι καὶ μὴ κινεῖσθαι, ὀρμᾶν καὶ μὴ ὀρμᾶν, ὀρέγεσθαι τῶν μὴ ἀναγκαίων καὶ μὴ ὀρέγεσθαι, ψεύδεσθαι καὶ μὴ ψεύδεσθαι, διδόναι καὶ μὴ διδόναι, χαίρειν ἐφ' οἷς δεῖ καὶ μὴ χαίρειν ὁμοίως, καὶ ἐφ' οἷς οὐ δεῖ, καὶ ὅσα τοιαῦτα, ἐν οἷς ἐστὶ τὰ τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς κακίας ἔργα· τούτων γὰρ ἔσμεν αὐτεξούσιοι. Τῶν δὲ ἐπίσης ἐνδεχομένων εἰσὶ καὶ αἱ τέχναι· ἐφ' ἡμῖν γὰρ ἐστὶ μετελθεῖν, ἢν ἂν θελήσωμεν, καὶ μὴ μετελθεῖν. Χρὴ δὲ γινώσκειν, ὡς ἢ μὲν αἴρεσις τῶν πρακτῶν ἀεὶ ἐφ' ἡμῖν ἐστίν· ἢ δὲ πρᾶξις πολλάκις κωλύεται κατὰ τινὰ τρόπον τῆς προνοίας.

Γι' αυτά που συμβαίνουν.
Απ' αυτά που συμβαίνουν, άλλα εξαρτώνται από μας και άλλα όχι. Από μας εξαρτώνται αυτά τα οποία εμείς είμαστε ελεύθεροι να κάνουμε ή όχι, δηλαδή όλα αυτά που εκτελούμε με τη θέλησή μας (διότι δεν θα λέγαμε ότι κάνουμε κάτι με τη θέλησή μας, αν η πράξη δεν εξαρτάται από μας)· μ' ένα λόγο, από μας εξαρτώνται όσα έχουν ως συνέπεια κατάκριση ή έπαινο και για όσα υπάρχει παραίνεση ή νόμος. Κυρίως εξαρτώνται από μας όσα ανήκουν στην ψυχή και για όσα αποφασίζουμε· διότι παίρνουμε απόφαση για τα ενδεχόμενα να συμβούν. Εξίσου ενδεχόμενο είναι αυτό που και το ίδιο μπορούμε να κάνουμε και το αντίθετό του· το επιλέγει όμως η διάνοιά μας και αποτελεί την αιτία της πράξεως. Αυτά, λοιπόν, είναι εκείνα που εξαρτώνται από μας, τα οποία είναι εξίσου ενδεχόμενα να συμβούν, όπως να κινούμαστε ή όχι, να σπεύδουμε ή όχι, να επιθυμούμε τα μη απαραίτητα ή όχι, να λέμε ψέματα ή όχι, να δίνουμε ή όχι, να χαιρόμαστε για όσα πρέπει, αλλά και το ίδιο να μην χαιρόμαστε για όσα δεν πρέπει, και όλα τα παρόμοια, στα οποία υπάγονται τα έργα της αρετής και της κακίας. Διότι όλα αυτά εξαρτώνται από την ελευθερία μας. Στα ενδεχόμενα, επίσης, να συμβούν ανήκουν και οι τέχνες· από μας εξαρτάται να ασκήσουμε όποια τέχνη θελήσουμε ή να μην ασκήσουμε. Πρέπει ακόμη να γνωρίζουμε ότι η εκλογή αυτών που είναι δυνατόν να γίνουν πράξη εξαρτάται από μας· αλλά την πράξη εμποδίζει πολλές φορές κάποιο σχέδιο της θείας πρόνοιας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 41. Διὰ ποίαν αἰτίαν
αὐτεξούσιοι γεγόναμεν
Φαμέν τοίνυν εὐθέως τῷ λογικῷ
συνεισέρχασθαι τὸ αὐτεξούσιον καὶ
τοῖς γεννητοῖς συμπεφυκέναι μεταβολήν καὶ
τροπήν. Πᾶν γάρ
γεννητὸν καὶ τρεπτὸν ἔστιν. Ὡν γὰρ ἡ ἀρχὴ
τῆς γενέσεως ἀπὸ
τροπῆς ἤρξατο, ἀνάγκη ταῦτα τρεπτὰ εἶναι.
Τροπὴ δὲ ἔστι τὸ ἐκ μὴ
ὄντων εἰς τὸ εἶναι παραχθῆναι καὶ τὸ ἐξ
ὑποκειμένης ὕλης ἕτερόν τι
γενέσθαι. Τὰ μὲν οὖν ἄψυχα καὶ ἄλογα
τρέπονται κατὰ τὰς
προειρημένους σωματικὰς ἀλλοιώσεις, τὰ δὲ
λογικὰ κατὰ προαίρεσιν.
Τοῦ γὰρ λογικοῦ τὸ μὲν ἔστι θεωρητικόν, τὸ
δὲ πρακτικόν.
Θεωρητικὸν μὲν τὸ κατανοοῦν, ὡς ἔχει τὰ
ὄντα, πρακτικὸν δὲ τὸ
βουλευτικόν, τὸ ὀρίζον τοῖς πρακτοῖς τὸν
ὀρθὸν λόγον. Καὶ καλοῦσι
τὸ μὲν θεωρητικὸν νοῦν, τὸ δὲ πρακτικὸν
λόγον· καὶ τὸ μὲν
θεωρητικὸν σοφίαν, τὸ δὲ πρακτικὸν
φρόνησιν.
Πᾶς οὖν ὁ βουλευόμενος ὡς ἐπ' αὐτῷ τῆς
αἰρέσεως οὔσης τῶν
πρακτέων βουλεύεται, ἵνα τὸ προκριθὲν ἐκ τῆς
βουλῆς ἔλθῃ καὶ
ἐλόμενος πράξῃ· εἰ δὲ τοῦτο, ἐξ ἀνάγκης
παρυφίσταται τῷ λογικῷ
τὸ αὐτεξούσιον· ἢ γὰρ οὐκ ἔσται λογικόν, ἢ
λογικὸν ὄν κύριον ἔσται
πράξεων καὶ αὐτεξούσιον. Ὅθεν καὶ τὰ ἄλογα
οὐκ εἰσιν αὐτεξούσια·
ἄγονται γὰρ μᾶλλον ὑπὸ τῆς φύσεως ἢ περ
ἄγουσι· διὸ οὐδέ
ἀντιλέγουσι τῇ φυσικῇ ὀρέξει, ἀλλ', ἅμα
ὀρεχθῶσιν τινος, ὀρμῶσιν
πρὸς τὴν πρᾶξιν. Ὁ δὲ ἄνθρωπος, λογικὸς ὢν,
ἄγει μᾶλλον τὴν
φύσιν, ἢ περ ἄγεται· διὸ καὶ ὀρεγόμενος, εἴπερ
ἐθέλοι, ἐξουσίαν ἔχει
τὴν ὀρεξιν ἀναχαιτίσαι ἢ ἀκολουθήσαι αὐτῇ.
Ὅθεν τὰ μὲν ἄλογα
οὐδέ ἐπαινεῖται οὐδέ ψέγεται, ὁ δὲ ἄνθρωπος
καὶ ἐπαινεῖται καὶ ψέγεται.
Χρὴ δὲ γινώσκειν, ὅτι καὶ οἱ ἄγγελοι, λογικοὶ
ὄντες, αὐτεξούσιοι
ὑπάρχουσι, καὶ ὡς κτιστοὶ καὶ τρεπτοί. Καὶ
ἔδειξεν ὁ μὲν Διάβολος

Για ποιό λόγο δημιουργηθήκαμε αυτεξούσιοι.
Υποστηρίζουμε ότι το αυτεξούσιο εισέρχεται στον
άνθρωπο αμέσως μαζί με
το λογικό, και ότι η αλλαγή και μεταβολή είναι
φυσικές ιδιότητες ὅσων
γεννιούνται. Διότι, κάθετι που γεννιέται είναι και
μεταβλητό. Καθώς, αφού η
αρχή της δημιουργίας γίνεται με μεταβολή, είναι
επόμενο τα ὄντα να είναι
μεταβλητά. Και μεταβολή σημαίνει να παραχθεί
κάτι από το μηδέν και από
προϋπάρχουσα ύλη να γίνει κάτι άλλο. Τα άψυχα
βέβαια και τα άλογα ζώα
μεταβάλλονται σύμφωνα με τις σωματικές
μεταβολές που προαναφέραμε, ενώ
τα λογικά ὄντα σύμφωνα με την προαίρεσή τους.
Και από τα μέρη του
λογικού, το ένα είναι θεωρητικό και το άλλο
πρακτικό. Θεωρητικό είναι αυτό
που αντιλαμβάνεται σε ποιά κατάσταση είναι τα
ὄντα, ενώ πρακτικό είναι
αυτό που αποφασίζει και το οποίο ορίζει σε ὅσα
μπορούν να γίνουν ως
κριτήριο τον ὀρθό λόγο. Και ονομάζουν το
θεωρητικό νου, ενώ το πρακτικό
λόγο· επίσης, ονομάζουν το θεωρητικό σοφία, ενώ
το πρακτικό σύνεση.
Γι' αυτό καθένας που σκέφτεται, σκέφτεται με την
ιδέα ότι από τον εαυτό του
εξαρτάται η απόφαση γι' αυτά που μπορεί να
γίνουν· ἔτσι ὥστε να εκλέξει
αυτό που προτίμησε με τη σκέψη, και, αφού το
εκλέξει, να το πράξει. Κι αν
είναι ἔτσι τα πράγματα, τότε το αυτεξούσιο
συνυπάρχει υποχρεωτικά με το
λογικό. Διότι, ἢ δεν θα υπάρχει λογικό ἢ το λογικό
θα είναι υπεύθυνο για τις
πράξεις, και αυτεξούσιο. Γι' αυτό και τα άλογα ζώα
δεν είναι αυτεξούσια· η
φύση τους τα κατευθύνει μᾶλλον παρά τα ίδια την
κατευθύνουν· και δεν
αντιδρούν στη φυσική επιθυμία, αλλά, όταν
επιθυμήσουν κάτι, αμέσως
κινούνται για εκπλήρωσή της. Ενώ ο άνθρωπος,
επειδή είναι λογικός, μᾶλλον
κατευθύνει τη φύση, παρά αυτή τον εξουσιάζει· γι'
αυτό, όταν επιθυμεί κάτι,
μπορεί, αν θέλει, ἢ ν' ανακόψει την επιθυμία του ἢ
να την ακολουθήσει. Και
για το λόγο αυτό, τα άλογα ζώα ούτε τα επαινούμε
ούτε τα κατακρίνουμε,
ενώ τον άνθρωπο και τον επαινούμε και τον

ἀγαθὸς ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ γενόμενος, αὐτεξουσίως δὲ τῆς κακίας εὐρετῆς γεγονώς, καὶ αἱ σὺν αὐτῷ ἀποστατήσασαι δυνάμεις, ἤγουν οἱ δαίμονες, τὰ δὲ λοιπὰ τάγματα τῶν ἀγγέλων ἐν τῷ ἀγαθῷ διαμείναντα.

κατακρίνουμε.

Πρέπει να γνωρίζουμε ότι οι ἄγγελοι, επειδή είναι λογικοί, είναι αὐτεξούσιοι, και σαν δημιουργήματα είναι μεταβλητοί. Και το ἀπόδειξε αὐτὸ ο Διάβολος, ο οποίος, αν και δημιουργήθηκε ἀγαθὸς ἀπὸ το Δημιουργό, με ἐλεύθερη ἀπόφασή του ἐφεύρε τὴν κακία· τὸ ἴδιο ἔκαναν και οἱ ἀγγελικὲς δυνάμεις που ἐπαναστάτησαν μαζί του, δηλαδή οἱ δαίμονες, ἐνὼ τὰ ὑπόλοιπα ἀγγελικὰ τάγματα ἔμειναν σταθερὰ στο ἀγαθό.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 42. Περὶ τῶν οὐκ ἔφ' ἡμῖν. Τῶν δὲ οὐκ ἔφ' ἡμῖν τὰ μὲν ἐκ τῶν ἔφ' ἡμῖν ἔχει τὰς ἀρχάς, ἥτοι τὰς αἰτίας, τουτέστιν αἱ ἀμοιβαὶ τῶν πράξεων ἡμῶν ἐν τε τῷ παρόντι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι, τὰ δὲ λοιπὰ πάντα τῆς θείας βουλῆς ἐξήρηται. Ἡ μὲν γὰρ γένεσις πάντων ἐκ τοῦ Θεοῦ, ἡ δὲ φθορὰ διὰ τὴν ἡμετέραν κακίαν ὑπεισῆχθη πρὸς τιμωρίαν καὶ ὠφέλειαν. «Θεὸς γὰρ θάνατον οὐκ ἐποίησεν οὐδὲ τέρπεται ἐπ' ἀπωλεία ζώντων»· δι' ἀνθρώπου δὲ μᾶλλον θάνατος, τουτέστι τῆς τοῦ Ἀδάμ παραβάσεως, ὁμοίως καὶ αἱ λοιπαὶ τιμωρίαι. Τὰ δὲ λοιπὰ πάντα τῷ Θεῷ ἀναθετέον· ἡ τε γὰρ γένεσις ἡμῶν τῆς δημιουργικῆς αὐτοῦ δυνάμεως ἐστὶ, καὶ ἡ διαμονὴ τῆς συνεκτικῆς δυνάμεως αὐτοῦ, καὶ ἡ κυβέρνησις καὶ σωτηρία τῆς προνοητικῆς αὐτοῦ δυνάμεως καὶ ἡ τῶν ἀγαθῶν αἰώνια ἀπόλαυσις τῆς ἀγαθότητος αὐτοῦ, τοῖς φυλάσσουσι τὸ κατὰ φύσιν, ἔφ' ᾧ καὶ ἐπλάσθημεν. Ἐπειδὴ δὲ τινες ἀντιλέγουσι τῇ προνοίᾳ, εἴπωμεν λοιπὸν ὀλίγα καὶ περὶ προνοίας.

Γι' αὐτὰ που δεν ἐξαρτῶνται ἀπὸ μας.

Ἀπ' ὅσα δεν ἐξαρτῶνται ἀπὸ μας, ἄλλα ἔχουν τις ἀρχές, δηλαδή τὴν αἰτία τους, σε μας, ὅπως οἱ ἀμοιβές των πράξεων μας στὴν παρούσα καὶ μέλλουσα ζωὴ, ἐνὼ τὰ ὑπόλοιπα ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὴ βουλή του Θεοῦ.

Ἡ δημιουργία, δηλαδή, ὅλων ἀνήκει στο Θεό, ἐνὼ ἡ φθορὰ τους εἰσάχθηκε

ἀπὸ τὴ δική μας κακία, γιὰ νὰ τιμωρηθούμε καὶ ὠφεληθούμε. «Διότι ὁ Θεὸς

δὲ δημιούρησε τὸ θάνατο οὔτε ευχαριστιέται ἀπὸ τὴν ἀπώλεια των ζωντανών».

Ὁ θάνατος μᾶλλον προήλθε ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο, καὶ συγκεκριμένα ἀπὸ τὴν

παράβαση του Ἀδάμ· τὸ ἴδιο καὶ οἱ ὑπόλοιπες τιμωρίες. Ὅλα ὅμως τὰ

ὑπόλοιπα πρέπει νὰ τα ἀποδώσουμε στο Θεό· διότι ἡ δημιουργία μας εἶναι

ἀποτέλεσμα τῆς δημιουργικῆς του δυνάμεως· ἡ διατήρησή μας ἀνήκει στὴν

συντηρητικὴ του δύναμη· ἡ διακυβέρνηση καὶ ἡ σωτηρία μας ἀνήκει στὴν

πρόνοιά του· καὶ ἡ ἀπόλαυση των αἰώνιων ἀγαθῶν στὴν ἀγαθότητά του, γιὰ

ἐκεῖνους που διατηροῦν τὸ «κατὰ φύσιν», γιὰ τὸ ὁποῖο καὶ μας ἐπλασε.

Ἐπειδὴ ὅμως ὀρισμένοι ἀρνοῦνται τὴ θεία πρόνοια, ἀς πουμε, λοιπὸν, λίγα

καὶ γιὰ τὴν πρόνοιά του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 43. Περὶ προνοίας
Πρόνοια τοῖνυν ἐστὶν ἐκ Θεοῦ εἰς τὰ ὄντα γινομένη ἐπιμέλεια. Καὶ πάλιν· Πρόνοιά ἐστὶ βούλησις Θεοῦ, δι' ἣν πάντα τὰ ὄντα τὴν πρόσφορον διεξαγωγὴν λαμβάνει. Εἰ δὲ Θεοῦ βούλησις ἐστὶν ἡ πρόνοια, πᾶσα ἀνάγκη πάντα τὰ τῇ προνοίᾳ γινόμενα κατὰ τὸν

Γιὰ τὴν Πρόνοια

Πρόνοια εἶναι ἡ φροντίδα που δείχνει ὁ Θεὸς γιὰ τὰ δημιουργήματα. Καὶ

ἀκόμη· Πρόνοια εἶναι ἡ θέληση του Θεοῦ, ἐξαιτίας τῆς ὁποίας ὅλα τὰ ὄντα

ἐκπληρώνουν τὸν κατάλληλο προορισμό τους. Εἴαν ἡ πρόνοια εἶναι θέληση

του Θεοῦ, εἶναι ἐντελῶς ἀπαραίτητο ὅλα ὅσα κάνει ἡ πρόνοια σύμφωνα με τὴ

ὀρθὸν λόγον κάλλιστά τε καὶ θεοπρεπέστατα γίνεσθαι καὶ ὡς οὐκ ἔνι κρείττω γενέσθαι. Ἀνάγκη γὰρ τὸν αὐτὸν εἶναι ποιητὴν τῶν ὄντων καὶ προνοητὴν· οὔτε γὰρ πρέπον οὔτε ἀκόλουθον ἄλλον μὲν ποιητὴν εἶναι τῶν ὄντων, ἄλλον δὲ προνοητὴν· οὕτω γὰρ ἓν ἀσθενεῖα πάντως εἰσὶν ἀμφοτέροι, ὁ μὲν τοῦ ποιεῖν, ὁ δὲ τοῦ προνοεῖν.

Ὁ Θεὸς τοίνυν ἐστὶν ὃ τε ποιητὴς καὶ προνοητὴς, καὶ ἡ ποιητικὴ δὲ αὐτοῦ δύναμις καὶ ἡ συνεκτικὴ καὶ ἡ προνοητικὴ ἢ ἀγαθὴ αὐτοῦ θέλησίς ἐστι· «πάντα γάρ, ὅσα ἠθέλησεν, ὁ Κύριος ἐποίησεν ἓν τῷ οὐρανῷ καὶ ἓν τῇ γῆ», καὶ τῷ θελήματι αὐτοῦ οὐδεὶς ἀνθέστηκεν.

ἠθέλησε γενέσθαι τὰ πάντα, καὶ γέγονε· θέλει συνίστασθαι τὸν κόσμον, καὶ συνίσταται, καὶ πάντα, ὅσα θέλει, γίνεται.

Ὅτι δὲ προνοεῖ καὶ ὅτι καλῶς προνοεῖ, ὀρθότατα σκοπήσειεν ἂν τις οὕτως· Μόνος ὁ Θεὸς ἐστὶ φύσει ἀγαθὸς καὶ σοφός· ὡς οὖν ἀγαθὸς προνοεῖ (ὁ γὰρ μὴ προνοῶν οὐκ ἀγαθός· καὶ γὰρ καὶ οἱ ἄνθρωποι καὶ τὰ ἄλογα τῶν οἰκείων τέκνων προνοοῦνται φυσικῶς, καὶ ὁ μὴ προνοῶν ψέγεται), ὡς δὲ σοφὸς ἄριστα τῶν ὄντων ἐπιμελεῖται.

Χρὴ τοίνυν τούτοις προσέχοντας πάντα θαυμάζειν, πάντα ἐπαινεῖν, πάντα ἀνεξετάστως ἀποδέχεσθαι τὰ τῆς προνοίας ἔργα, κἄν φαίνηται τοῖς πολλοῖς ἄδικα διὰ τὸ ἄγνωστον καὶ ἀκατάληπτον εἶναι τοῦ Θεοῦ τὴν πρόνοιαν καὶ τοὺς λογισμοὺς ἡμῶν καὶ τὰς πράξεις καὶ τὰ μέλλοντα αὐτῷ μόνῳ γνωστά.

Πάντα δὲ λέγω τὰ οὐκ ἔφ' ἡμῖν· τὰ γὰρ ἔφ' ἡμῖν οὐ τῆς προνοίας ἐστίν, ἀλλὰ τοῦ ἡμετέρου αὐτεξουσίου.

Τῆς δὲ προνοίας τὰ μὲν κατ' εὐδοκίαν ἐστί, τὰ δὲ κατὰ συγχώρησιν.

Κατ' εὐδοκίαν μὲν, ὅσα ἀναντιρρήτως εἰσὶν ἀγαθὰ, κατὰ συχώρησιν δὲ ὅσα εἰσὶ πονηρά. Συγχωρεῖ γὰρ πολλάκις καὶ τὸν δίκαιον περιπεσεῖν συμφοραῖς, ἵνα τὴν ἓν

λογικὴ, να γίνονται ὅλο και πιο ωραία και θεοπρεπή και ὅσο γίνεται καλύτερα.

Διότι εἶναι ἀνάγκη το ἴδιο πρόσωπο να εἶναι και δημιουργός και προνοητής των ὄντων. Δεν εἶναι πρέπον και λογικό ἄλλος να εἶναι ο δημιουργός των ὄντων και ἄλλος ο προνοητής. Διότι ἔτσι και οι δύο θα εἶναι ελλιπεῖς, ο ἓνας σχετικὰ με τη δημιουργικότητα και ἄλλος με την πρόνοια.

Ὁ Θεός, λοιπόν, εἶναι ο δημιουργός και προνοητής και η ἀγαθὴ θέλησή του ἀποτελεῖ τη δημιουργικὴ, συντηρητικὴ και προνοητικὴ του δύναμη· «διότι, ὅλα ὅσα θέλησε ο Κύριος, τα δημιούργησε και στον ουρανὸ και στη γῆ», και κανεῖς δεν ἀντιστάθηκε στο θελήμα του.

Θέλησε να γίνουν ὅλα, και ἐγιναν· θέλει να ὑπάρχει ο κόσμος, και ὑπάρχει· ὅλα, ὅσα θέλει, γίνονται.

Μπορεῖ κανεῖς να κάνει πολὺ ὀρθές σκέψεις για την πρόνοια του Θεοῦ, και μάλιστα ὅτι εἶναι καλή. Να σκεφθεῖ, δηλαδή, ὅτι μόνον ο Θεός εἶναι ἀπὸ τη φύση του ἀγαθός και σοφός· και επειδὴ εἶναι ἀγαθός, προνοεῖ (διότι αὐτός που δεν προνοεῖ δεν εἶναι ἀγαθός· ἀπόδειξη ἀποτελεῖ ὅτι και οι ἄνθρωποι και τα ζῶα προνοοῦν ἀπὸ τη φύση τους για τα παιδιά τους, ενώ αὐτός που δεν τα φροντίζει κατηγορεῖται)· και επειδὴ (ο Θεός) εἶναι σοφός, φροντίζει για τα δημιουργήματα με τον καλύτερο τρόπο.

Πρέπει, λοιπόν, ἔχοντας στραμμένη την προσοχή μας σ' αὐτά, ὅλα τα ἔργα της θείας πρόνοιας να τα θαυμάζουμε, να τα ἐπαινούμε, να τα ἀποδεχόμεσθε χωρίς να τα ἐξετάζουμε, ἀκόμη κι αν φαίνονται στους πολλοὺς ἄδικα· διότι η πρόνοια του Θεοῦ μας εἶναι ἀγνωστη και ἀκατανόητη, και μόνον αὐτός γνωρίζει τους λογισμοὺς, τις πράξεις μας και τα μέλλοντα. Και με ὅλα αὐτά ἐννοῶ ὅσα δεν ἐξαρτῶνται ἀπὸ μας· ὅσα ἐξαρτῶνται ἀπὸ μας, δεν εἶναι ἔργο της προνοίας του, ἀλλὰ της ἐλεύθερης βουλήσεώς μας.

Και ἀπ' αὐτά που ἀνήκουν στην πρόνοια Του, ο Θεός ἄλλα τα κάνει με ευχαρίστηση και ἄλλα με παραχώρηση. Με

αὐτῷ λανθάνουσαν ἀρετὴν
δείξει τοῖς ἄλλοις, ὡς ἐπὶ τοῦ Ἰώβ. Ἄλλοτε
συγχωρεῖ τῶν ἀτόπων
τι πραχθῆναι, ἵνα διὰ τῆς πράξεως τῆς
δοκouseis ἀτόπου μέγα τι καὶ
θαυμαστὸν κατορθωθῆ ὡς διὰ τοῦ σταυροῦ
τὴν σωτηρίαν τῶν
ἀνθρώπων.
Κατ' ἄλλον τρόπον συγχωρεῖ τὸν ὄσιον
πάσχειν κακῶς, ἵνα μὴ ἐκ
τοῦ ὀρθοῦ συνειδότος ἐκπέση ἢ καὶ ἐκ τῆς
δοθείσης αὐτῷ δυνάμεώς
τε καὶ χάριτος εἰς ἀλαζονείαν ἐκπέση ὡς ἐπὶ
τοῦ Παύλου.
Ἐγκαταλείπεται τις πρὸς καιρὸν πρὸς
διόρθωσιν ἄλλου, ἵνα τὸ κατ'
αὐτὸν σκοποῦντες οἱ ἄλλοι παιδεύωνται, ὡς
ἐπὶ τοῦ Λαζάρου καὶ
τοῦ πλουσίου· φυσικῶς γὰρ ὀρώντες τινὰς
πάσχοντας συστελλόμεθα.
Ἐγκαταλείπεται τις καὶ εἰς ἄλλου δόξαν, οὐ δι'
οἰκείας ἢ γονέων
ἁμαρτίας ὡς ὁ ἐκ γενετῆς τυφλὸς εἰς δόξαν
τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου.
Πάλιν συγχωρεῖται τις παθεῖν εἰς ἄλλου ζῆλον,
ἵνα τῆς δόξης τοῦ
παθόντος μεγαλυνθείσης ἄοκνον τὸ πάθος τοῖς
ἄλλοις γένηται ἐλπίδι
τῆς μελλούσης δόξης καὶ ἐπιθυμίᾳ τῶν
μελλόντων ἀγαθῶν, ὡς ἐπὶ
τῶν μαρτύρων. Παραχωρεῖται τις καὶ εἰς
αἰσχρὰν ἔμπεσεῖν πρᾶξιν
ἐνίστε εἰς διόρθωσιν ἐτέρου χειρόνος πάθους·
οἶον, ἔστι τις
ἐπαιρόμενος ἐπὶ ταῖς ἀρεταῖς καὶ τοῖς
κατορθώμασιν αὐτοῦ·
παραχωρεῖ τοῦτον ὁ Θεὸς εἰς πορνείαν
ἔμπεσεῖν, ὅπως διὰ τοῦ
πτώματος εἰς συναίσθησιν τῆς οἰκείας
ἀσθενείας ἐλθὼν ταπεινωθῆ
καὶ προσελθὼν ἐξομολογήσεται τῷ Κυρίῳ.
Χρῆ δὲ γινώσκειν, ὅτι ἢ μὲν αἴρεσις τῶν
πρακτῶν ἐφ' ἡμῖν ἐστι,
τὸ δὲ τέλος τῶν μὲν ἀγαθῶν τῆς τοῦ Θεοῦ
συνεργίας δικαίως
συνεργούντος τοῖς προαιρουμένοις τὸ ἀγαθὸν
ὀρθῶ τῷ συνειδότι
κατὰ τὴν πρόγνωσιν αὐτοῦ, τῶν δὲ πονηρῶν
τῆς ἐγκαταλείψεως
τοῦ Θεοῦ πάλιν κατὰ τὴν πρόγνωσιν αὐτοῦ
δικαίως
ἐγκαταλιμπάνοντος.

ευχαρίστηση κάνει ὅσα
αναντίρρητα εἶναι καλὰ, ἐνῶ με παραχώρηση ὅσα
εἶναι κακά. Επιτρέπει,
δηλαδή, πολλές φορές καὶ ὁ δίκαιος νὰ πέσει σε
συμφορές, γιὰ νὰ φανερώσει
στους ἄλλους τὴν ἀρετὴν ποὺ εἶναι κρυμμένη μέσα
του, ὅπως συνέβη με τὸν
Ἰώβ. Ἄλλοτε επιτρέπει νὰ συμβεῖ ἓνα παράδοξο
γεγονός, γιὰ νὰ πετύχει μ'
αὐτὸ κάτι σπουδαῖο καὶ θαυμαστό, ὅπως με τὸν
σταυρὸ πραγματοποιήσε τὴ
σωτηρία τῶν ἀνθρώπων.
Σε ἄλλη περίπτωση επιτρέπει νὰ υποφέρει ὁ ὀσιος,
γιὰ νὰ μὴν ξεφύγει ἀπὸ
τὴν ὀρθὴ συνείδηση ἢ γιὰ νὰ μὴν παρασυρθεῖ σε
ἀλαζονεία ἀπὸ τὴ δύναμη
καὶ τὴ χάρις ποὺ του δόθηκε, ὅπως στὴν περίπτωση
τοῦ Παύλου.
Ἐγκαταλείπεται κάποιος γιὰ ὀρισμένο χρονικὸ
διάστημα γιὰ νὰ διορθωθεῖ
ὁ ἄλλος, γιὰ νὰ διδάσκονται δηλαδή οἱ ἄλλοι
βλέποντας τὴ δυστυχία του,
ὅπως ἐγένε με τὸ Λάζαρο καὶ τὸν πλούσιο· διότι
εἶναι ἀπὸ τὴ φύση μας, ὅταν
βλέπουμε κάποιους νὰ υποφέρουν, νὰ ζαρώνουμε
ἀπὸ φόβο.
Ἐγκαταλείπεται κάποιος ὄχι ἐξαιτίας τῶν ἁμαρτιῶν
του ἢ τῶν ἁμαρτιῶν τῶν
γονέων του, ἀλλὰ γιὰ νὰ δοξασθεῖ ἓνας ἄλλος,
ὅπως ὁ ἐκ γενετῆς τυφλὸς
ἐγκαταλείφθηκε γιὰ νὰ δοξασθεῖ ὁ υἱὸς τοῦ
ἀνθρώπου.
Παραχωρεῖ πάλι ὁ Θεὸς νὰ κακοπαθήσει κάποιος
γιὰ ν' αὐξηθεῖ ὁ ζῆλος
ἄλλου, με σκοπὸ ἀπὸ τὸ μεγαλεῖο τῆς δόξης τοῦ
παθόντος νὰ γίνουν καὶ
οἱ ἄλλοι ἀτρόμητοι στὸ μαρτύριο, με τὴν ἐλπίδα
τῆς μελλοντικῆς δόξης καὶ τῶν
μελλοντικῶν ἀγαθῶν, ὅπως γίνεται με τοὺς
μάρτυρες. Επιτρέπει, ἐπίσης, νὰ
πέσει κάποιος ἀκόμη καὶ σε αἰσχρὴν πράξη, γιὰ νὰ
διορθώσει τὸ χειρότερο
πάθος κάποιου ἄλλου· γιὰ παράδειγμα,
υπερηφανεύεται κάποιος γιὰ τὶς
ἀρετὲς καὶ τὰ κατορθώματά του· παραχωρεῖ ὁ Θεὸς
νὰ πέσει σε πορνεία, ὥστε
ἀφοῦ συναισθανθεῖ με τὴν πτώση τὴν ἀδυναμία
του, νὰ ταπεινωθεῖ καὶ νὰ
προσέλθει νὰ ἐξομολογηθεῖ στὸν Κύριο.
Πρέπει, ἐπίσης, νὰ γνωρίζουμε ὅτι ἡ ἐκλογή αὐτῶν
ποὺ πρέπει νὰ κάνουμε
ἐξαρτᾶται ἀπὸ μας, ἀλλὰ ἡ ἐκτέλεση τῶν ἀγαθῶν

Τῆς δὲ ἐγκαταλείψεως εἰσιν εἶδη δύο· ἔστι γὰρ ἐγκατάλειψις οἰκονομικὴ καὶ παιδευτικὴ καὶ ἔστιν ἐγκατάλειψις τελεία ἀπογνωστικὴ. Οἰκονομικὴ μὲν καὶ παιδευτικὴ ἢ πρὸς διόρθωσιν καὶ σωτηρίαν καὶ δόξαν τοῦ πάσχοντος γινομένη ἢ καὶ πρὸς ἄλλων ζῆλον καὶ μίμησιν ἢ καὶ πρὸς δόξαν Θεοῦ· ἢ δὲ τελεία ἐγκατάλειψις, ὅτε τοῦ Θεοῦ πάντα πρὸς σωτηρίαν πεποιηκότος ἀνεπαίσθητος καὶ ἀνιάτρευτος, μᾶλλον δὲ ἀνιάτος ἐξ οἰκείας προθέσεως διαμεινῆ ὁ ἄνθρωπος· τότε παραδίδοται εἰς τελείαν ἀπώλειαν ὡς ὁ Ἰούδας. Φεῖσονται ἡμῶν ὁ Θεὸς καὶ ἐξελοῖτο τῆς τοιαύτης ἐγκαταλείψεως. Χρὴ δὲ εἰδέναι, ὡς πολλοὶ εἰσιν οἱ τρόποι τῆς τοῦ Θεοῦ προνοίας, καὶ μῆτε λόγῳ ἐρμηνευθῆναι, μῆτε νῶ περιληφθῆναι δυνάμενοι. Δεῖ γινώσκειν, ὡς πᾶσαι αἱ σκυθρωπαὶ ἐπιφοραὶ τοῖς μετ' εὐχαριστίας δεχομένοις πρὸς σωτηρίαν ἐπάγονται καὶ πάντως ὠφελείας γίνονται πρόξενoi. Χρὴ εἰδέναι, ὡς ὁ Θεὸς προηγουμένως θέλει πάντας σωθῆναι καὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ τυχεῖν· οὐ γὰρ ἐπὶ τὸ κολάσαι ἔπλασεν ἡμᾶς, ἀλλὰ πρὸς τὸ μετασχεῖν τῆς ἀγαθότητος αὐτοῦ, ὡς ἀγαθός. Ἄμαρτάνοντας δὲ θέλει κολάζεσθαι ὡς δίκαιος. Λέγεται οὖν τὸ μὲν πρῶτον προηγούμενον θέλημα καὶ εὐδοκία, ἐξ αὐτοῦ ὄν, τὸ δὲ δεύτερον ἐπόμενον θέλημα καὶ παραχώρησις, ἐξ ἡμετέρας αἰτίας. Καὶ αὕτη διττὴ· ἢ μὲν οἰκονομικὴ καὶ παιδευτικὴ πρὸς σωτηρίαν, ἢ δὲ ἀπογνωστικὴ πρὸς τελείαν κόλασιν, ὡς εἰρήκαμεν. Ταῦτα δὲ ἐπὶ τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν. Τῶν δὲ ἐφ' ἡμῖν τὰ μὲν ἀγαθὰ προηγουμένως θέλει καὶ εὐδοκεῖ, τὰ δὲ πονηρὰ καὶ ὄντως κακὰ οὔτε προηγουμένως οὔτε ἐπομένως θέλει· παραχωρεῖ δὲ τῶ ἀυτεξουσίῳ· τὸ γὰρ κατὰ βίαν γινόμενον οὐ λογικόν, οὐδὲ ἀρετῆ. Προνοεῖ δὲ ὁ Θεὸς πάσης τῆς κτίσεως καὶ διὰ

εἶναι ἔργο τῆς βοήθειας τοῦ Θεοῦ, ὁ οποίος δίκαια βοηθεῖ αὐτοὺς που προτιμοῦν το ἀγαθὸ με ορθή συνείδηση, σύμφωνα με τη δική του πρόγνωση, ενώ η τέλεση των κακῶν εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ἐγκαταλείψεως τοῦ Θεοῦ, ὁ οποίος, σύμφωνα με την πρόγνωσή του, δίκαια ἐγκαταλείπει. Ὑπάρχουν δύο εἶδη τῆς ἐγκαταλείψεως· ὑπάρχει δηλαδή ἐγκατάλειψη οἰκονομικὴ καὶ διδακτικὴ καὶ ὑπάρχει ἐγκατάλειψη που οδηγεῖ σε πλήρη ἀπελπισία. Οἰκονομικὴ καὶ διδακτικὴ εἶναι αὐτὴ που γίνεται για διόρθωση, σωτηρία καὶ δόξα αὐτοῦ που υποφέρει ἢ καὶ για τὸ ζῆλο των ἄλλων καὶ για μίμηση ἢ καὶ για δόξα τοῦ Θεοῦ. Ἡ τελεία ὁμως ἐγκατάλειψη γίνεται ὅταν, ἐνῶ ὁ Θεὸς κάνει τα πάντα για τη σωτηρία του, ὁ ἄνθρωπος παραμένει μὲ πρόθεσή του ἀναίσθητος καὶ ἀδιόρθωτος, ἢ καλύτερα ἀθεράπευτος· τότε ἀφήνεται σε να χαθεῖ τελείως, ὅπως ὁ Ἰούδας. Εἶθε να μας λυπηθεῖ ὁ Θεὸς καὶ να μας γλυτώσει ἀπὸ τέτοιου εἶδους ἐγκατάλειψη. Πρέπει ἀκόμη να γνωρίζουμε ὅτι ὑπάρχουν πολλοὶ τρόποι τῆς θείας πρόνοιας, οἱ οποίοι οὔτε ὁ λόγος τους ἐρμηνεύει οὔτε ὁ νους τους συλλαμβάνει. Πρέπει να γνωρίζουμε ὅτι ὅλες οἱ λυπηρὲς δοκιμασίες οδηγούν στη σωτηρία ἐκείνους οἱ οποίοι τις δέχονται με εὐχαρίστηση καὶ ὁπωσδήποτε τους προξενούν ὠφέλεια. Πρέπει να γνωρίζουμε ὅτι ὁ Θεὸς θέλει πάνω ἀπ' ὅλα ὅλοι να σωθοῦν καὶ να κληρονομήσουν τη βασιλεία του· διότι δεν μας δημιούργησε για να μας τιμωρεῖ, ἀλλὰ για να μετάσχουμε στην ἀγαθότητά του, ἐπειδὴ ὁ ἴδιος εἶναι ἀγαθός. Θέλει ὁμως, ἐπειδὴ εἶναι καὶ δίκαιος, να τιμωροῦνται αὐτοὶ που ἀμαρτάνουν. Τὸ πρῶτο θέλημα, λοιπόν, ονομάζεται προηγούμενο θέλημα καὶ εὐδοκία, ἐπειδὴ προέρχεται ἀπ' αὐτόν (τὸ Θεό), ἐνῶ τὸ δεύτερο λέγεται ἐπόμενο θέλημα καὶ παραχώρηση, ἐπειδὴ προέρχεται ἀπὸ δική μας ὑπαιτιότητα. Καὶ αὐτὴ (ἡ παραχώρηση) εἶναι δύο εἰδῶν: ἡ μία οἰκονομικὴ καὶ διδακτικὴ για τη

πάσης τῆς κτίσεως εὐεργετῶν καὶ παιδεύων
καὶ δι' αὐτῶν πολλάκις
τῶν δαιμόνων ὡς ἐπὶ τοῦ Ἰώβ καὶ τῶν χοίρων.

σωτηρία μας, ἡ ἄλλη οδηγεῖ στην ἀπελπισία καὶ
τέλεια τιμωρία, ὅπως ἔχουμε
πεῖ. Καὶ αὐτὰ ἰσχύουν γιὰ ὅσα δὲν ἐξαρτῶνται ἀπὸ
μας.

Ἀπ' αὐτὰ πάλι που ἐξαρτῶνται ἀπὸ μας, (ὁ Θεός)
καταρχὴν θέλει καὶ
συγκατατίθεται στὰ ἀγαθὰ, ἐνῶ τὰ κακὰ καὶ
ἀληθινὰ ἐπιζήμια οὔτε στὴν ἀρχὴ
οὔτε κατόπιν τὰ θέλει· τὰ ἀφήνει στὴ διάθεση τοῦ
αὐτεξουσίου· διότι αὐτό
που γίνεται με πίεση οὔτε λογικό εἶναι οὔτε ἀρετὴ.
Ὁ Θεός προνοεῖ γιὰ ὅλη
τὴν κτίση καὶ μέσω τῆς κτίσεως μας εὐεργετεῖ καὶ
διδάσκει, πολλές φορές
ἀκόμη καὶ μέσω τῶν δαιμόνων, ὅπως στὴν
περίπτωση τοῦ Ἰώβ, καὶ τῶν
γουρουνιῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 44. Περί προγνώσεως καὶ
προορισμοῦ

Χρῆ γινώσκειν, ὡς πάντα μὲν προγινώσκει ὁ
Θεός, οὐ πάντα δὲ
προορίζει· προγινώσκει γὰρ καὶ τὰ ἐφ' ἡμῖν,
οὐ προορίζει δὲ αὐτὰ· οὐ
γὰρ θέλει τὴν κακίαν γενέσθαι οὐδὲ βιάζεται
τὴν ἀρετὴν. Ὡστε τῆς
θείας προγνωστικῆς κελεύσεως ἔργον ἐστὶν ὁ
προορισμός. Προορίζει
δὲ τὰ οὐκ ἐφ' ἡμῖν κατὰ τὴν πρόγνωσιν
αὐτοῦ· ἤδη γὰρ κατὰ τὴν
πρόγνωσιν αὐτοῦ προέκρινε πάντα ὁ Θεός
κατὰ τὴν ἀγαθότητα
καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ.

Χρῆ δὲ γινώσκειν, ὅτι ἡ μὲν ἀρετὴ ἐκ τοῦ
Θεοῦ ἐδόθη ἐν τῇ φύσει καὶ
αὐτός ἐστι παντὸς ἀγαθοῦ ἀρχὴ καὶ αἰτία καὶ
ἐκτὸς τῆς αὐτοῦ
συνεργίας καὶ βοηθείας ἀδύνατον ἀγαθὸν
θελῆσαι ἢ πράξει ἡμᾶς.
Ἐφ' ἡμῖν δὲ ἐστὶν ἡ ἐμμεῖναι τῇ ἀρετῇ καὶ
ἀκολουθῆσαι τῷ Θεῷ πρὸς
ταύτην καλοῦντι ἢ ἀποφοιτῆσαι τῆς ἀρετῆς,
ὅπερ ἐστὶν ἐν τῇ κακίᾳ
γενέσθαι καὶ ἀκολουθῆσαι τῷ Διαβόλῳ πρὸς
ταύτην καλοῦντι
ἀβιάστως· ἡ γὰρ κακία οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν, εἰ
μὴ ἀναχώρησις τοῦ
ἀγαθοῦ, ὡσπερ καὶ τὸ σκότος τοῦ φωτός ἐστὶν
ἀναχώρησις.

Μένοντες οὖν ἐν τῷ κατὰ φύσιν ἐν τῇ ἀρετῇ
ἐσμεν, ἐκκλίνοντες δὲ ἐκ
τοῦ κατὰ φύσιν, ἤγουν ἐκ τῆς ἀρετῆς, εἰς τό

Γιὰ τὴν πρόγνωση καὶ τὸν προορισμό.

Πρέπει νὰ γνωρίζουμε ὅτι ὁ Θεός ὅλα τὰ γνωρίζει
ἐκ τῶν προτέρων, ἀλλὰ δὲν
προαποφασίζει ὅλα· γνωρίζει, δηλαδή, ἐκ τῶν
προτέρων αὐτὰ που
ἐξαρτῶνται ἀπὸ μας, ἀλλὰ δὲν τὰ προαποφασίζει·
διότι δὲν θέλει
οὔτε τὴν κακία νὰ κάνουμε οὔτε ὁμῶς μας ἐκβιάζει
στὴν ἀρετὴ. Ἐπομένως, ὁ
προορισμός εἶναι ἔργο τοῦ προγνωστικοῦ
προστάγματος τοῦ Θεοῦ. Ἐπίσης,
προαποφασίζει αὐτὰ που δὲν ἐξαρτῶνται ἀπὸ μας
λόγω τῆς προγνώσεώς του·
διότι ἕως τώρα ὁ Θεός, σύμφωνα με τὴν πρόγνωση
του, τὰ προκαθόρισε ὅλα
με κριτήριο τὴν ἀγαθότητα καὶ τὴ δικαιοσύνη του.
Πρέπει, ἐπίσης, νὰ γνωρίζουμε ὅτι ὁ Θεός ἔδωσε
τὴν ἀρετὴ στὴ φύση μας,
ὅτι ὁ ἴδιος εἶναι ἡ πηγὴ καὶ ἡ αἰτία κάθε ἀγαθοῦ
καὶ εἶναι ἀδύνατο χωρὶς τὴ
συνεργασία καὶ βοήθειά του νὰ θελήσουμε ἢ νὰ
κάνουμε κάτι καλό. Ἀλλὰ
ἀπὸ μας ἐξαρτάται ἢ νὰ μείνουμε σταθεροὶ στὴν
ἀρετὴ καὶ ν' ἀκολουθήσουμε
τὸ Θεὸ που μας προσκαλεῖ πρὸς αὐτήν, ἢ νὰ
απομακρυνθούμε ἀπὸ τὴν ἀρετὴ,
που σημαίνει νὰ οδηγηθούμε στὴν κακία καὶ ν'
ἀκολουθήσουμε τὸ Διάβολο
που μας προσκαλεῖ χωρὶς βία σ' αὐτήν· διότι τίποτε
ἄλλο δὲν εἶναι ἡ κακία,
παρὰ ἀπομάκρυνση ἀπὸ τὸ ἀγαθό, ὅπως ἀκριβῶς
τὸ σκοτάδι εἶναι
ἀπομάκρυνση τοῦ φωτός. Παραμένοντας, λοιπόν,
στὴ φυσικὴ μας κατάσταση,

παρὰ φύσιν ἐρχόμεθα καὶ
ἐν τῇ κακίᾳ γινόμεθα.
Μετάνοιά ἐστὶν ἐκ τοῦ παρὰ φύσιν εἰς τὸ κατὰ
φύσιν καὶ ἐκ τοῦ
Διαβόλου πρὸς τὸν Θεὸν ἐπάνοδος δι'
ἀσκήσεως καὶ πόνων.
Τοῦτον τοίνυν τὸν ἄνθρωπον ὁ Δημιουργὸς
ἄρρενα κατεσκεύασε,
μεταδοὺς αὐτῷ τῆς ἑαυτοῦ θείας χάριτος καὶ
ἐν κοινωνίᾳ ἑαυτοῦ
διὰ ταύτης αὐτὸν ποιησάμενος· ὅθεν καὶ τὴν
τῶν ζώων ὀνομασίαν
προφητικῶς, ὡς δούλων αὐτῷ δοθέντων,
δεσποτικῶς ἐποίησατο.
Κατ' εἰκόνα γὰρ Θεοῦ λογικὸς τε καὶ νοερός
καὶ αὐτεξούσιος
γενόμενος, εἰκότως τὴν τῶν ἐπιγείων ἀρχὴν
ἐνεχειρίζετο ὑπὸ τοῦ
κοινοῦ τῶν ἀπάντων Δημιουργοῦ τε καὶ
Δεσπότη.
Εἰδὼς δὲ ὁ προγνώστης Θεός, ὡς ἐν
παραβάσει γενήσεται καὶ τῇ
φθορᾷ ὑποπεσεῖται, ἐποίησεν ἐξ αὐτοῦ τὸ
θῆλυ, «βοηθὸν αὐτῷ κατ'
αὐτόν»· βοηθὸν δὲ πρὸς τὴν διὰ γεννήσεως
μετὰ τὴν παράβασιν τοῦ
γένους ἐκ διαδοχῆς σύστασιν. Ἡ γὰρ πρώτη
πλάσις γένεσις λέγεται
καὶ οὐ γέννησις· γένεσις μὲν γὰρ ἐστὶν ἢ ἐκ
Θεοῦ πρώτη πλάσις,
γέννησις δὲ ἢ ἐκ καταδίκης τοῦ θανάτου διὰ
τὴν παράβασιν ἐξ
ἀλλήλων διαδοχῆ.
Τοῦτον ἔθετο ἐν τῷ παραδείσῳ τῷ τε νοητῷ
καὶ τῷ αἰσθητῷ· ἐν μὲν
γὰρ τῷ αἰσθητῷ ἐπὶ γῆς σωματικῶς
διαιτώμενος ψυχικῶς τοῖς
ἀγγέλοις συναναστρέφετο θείας γεωργῶν
ἐννοίας καὶ ταῦταις
τρεφόμενος, γυμνὸς τῇ ἀπλότητι καὶ ἀτέχνῳ
ζωῇ πρὸς μόνον τὸν
Δημιουργὸν διὰ τῶν κτισμάτων ἐναγόμενος
καὶ τῇ αὐτοῦ θεωρίᾳ
ἐνηδυνόμενός τε καὶ εὐφραϊνόμενος.
Ἐπειδὴ τοίνυν αὐτὸν αὐτεξούσιῳ θελήματι
φυσικῶς κατεκόσμησε,
δίδωσι νόμον αὐτῷ μὴ γεύσασθαι τοῦ ξύλου
τῆς γνώσεως. Περί οὗ
ξύλου αὐταρκῶς ἐν τῷ περὶ παραδείσου
κεφαλαίῳ κατὰ γε τὴν
ἡμετέραν εἰρήκαμεν δύναμιν. Ταύτην τὴν
ἐντολὴν αὐτῷ δίδωσιν

εἶμαστε στὴν ἀρετὴ, ἐνὸς παρεκκλίνοντας ἀπὸ τὴν
φύσιν μας, δηλαδὴ τὴν
ἀρετὴ, ἐρχόμεστε στὸ παρὰ φύσιν καὶ καταλήγουμε
στὴν κακία.
Μετάνοια εἶναι ἡ ἐπιστροφή, με ἀσκήση καὶ κόπο,
ἀπὸ τὴν παρὰ φύσιν στὴ
φυσικὴ κατάσταση καὶ ἀπὸ τὸ Διάβολο στὸ Θεό.
Ὁ Δημιουργὸς ἐπλασε τὸν ἄνθρωπο ἄνδρα στὸ
φύλο· τοῦ μετάδωσε τὴ δικὴ
τοῦ θεῖα χάρι καὶ τὸν ἔφερε σε κοινωνία μαζί τοῦ
μέσω αὐτῆς. Για τὸ λόγο
αὐτό, ὡς κυρίαρχος, ἔδωσε με προφητικὸ χάρισμα
τὰ ονόματα τῶν ζώων,
τὰ οἷα τοῦ δόθηκαν για να τὸν υπηρετοῦν.
Ἐπειδὴ, δηλαδὴ, ὁ Θεός
τὸν ἐπλασε κατ' εἰκόνα τοῦ, να εἶναι λογικὸς,
πνευματικὸς καὶ αὐτεξούσιος,
δικαιολογημένα πήρε στα χέρια τοῦ ἀπὸ τὸ
Δημιουργό καὶ Κύριο ὅλων
τὴν ἐξουσία σε ὅλη τὴν κτίση.
Ἐπειδὴ ὅμως ὁ προγνώστης Θεός γνώριζε ὅτι ὁ
ἄνδρας θα γίνε παραβάτης
καὶ θα πέσει στὴ φθορά, δημιούργησε ἀπ' αὐτόν τὴ
γυναῖκα, «πλάσμα ὅμοιο
καὶ βοηθό τοῦ»· βοηθό μάλιστα ὥστε, μετὰ τὴν
παράβαση, με τὴ γέννηση να
γίνεται ἡ ἀναπαραγωγή τοῦ ἀνθρώπινου γένους.
Διότι ἡ ἀρχικὴ πλάση λέγεται
δημιουργία καὶ ὄχι γέννηση· δημιουργία δηλαδὴ
εἶναι ἡ ἀρχικὴ πλάση,
ἐνὸς γέννηση ἡ διαδοχὴ τοῦ γένους που προήλθε
μετὰ τὴν καταδίκη σε
θάνατο ἐξαιτίας τῆς παραβάσεως.
(Ὁ Θεός) τοποθέτησε τὸν ἄνθρωπο σε νοητό καὶ
αἰσθητό παράδεισο· διότι,
ἀν καὶ ζούσε σωματικὰ μέσα σε αἰσθητό ἐπίγειο
παράδεισο, συναναστρεφόταν
ψυχικὰ με τοὺς ἀγγέλους, καλλιεργώντας θεῖα
νοήματα καὶ τρεφόμενος ἀπ'
αὐτά· ἦταν γυμνός, ζώντας ἀπλή καὶ ἀνεπιτήδευτη
ζωή, καὶ ἀνυψωνόταν
μέσω τῶν δημιουργημάτων μόνο πρὸς τὸ
Δημιουργό· αἰσθανόταν
ευχαρίστηση καὶ χαρὰ με τὴ θεωρία τοῦ Θεοῦ.
Ἀφοῦ, λοιπόν, στόλισε τὴ φύση τοῦ (τοῦ
ἀνθρώπου) με τὸ αὐτεξούσιο θέλημα,
τοῦ ἔδωσε ἐντολή να μὴ φάει ἀπὸ τὸ δένδρο τῆς
γνώσεως. Γι' αὐτό τὸ
δένδρο ἔχουμε πει ἀρκετὰ —ὅσα μπορούσαμε— στὸ
κεφάλαιο σχετικὰ με τὸν
Παράδεισο. Αὐτὴ τὴν ἐντολή ἔδωσε ὁ Θεός στὸν
ἄνθρωπο, με τὴν ὑπόσχεση

ἐπαγγειλάμενος, ὡς, εἰ μὲν φυλάξοι τὸ τῆς
ψυχῆς ἀξίωμα τῷ λόγῳ
τὴν νίκην διδούς, ἐπιγινώσκων τὸν κτίσαντα
καὶ τούτου φυλάττων
τὸ πρόσταγμα, τῆς αἰδίου μεθέξει
μακαριότητος καὶ ζήσεται εἰς τὸν
αἰῶνα κρείττων θανάτου γενόμενος. Εἰ δέ γε
τὴν ψυχὴν ὑποτάξει
τῷ σώματι καὶ τὰ τοῦ σώματος προτιμήσει
τερπνὰ, τὴν οἰκείαν
τιμὴν ἀγνοήσας καὶ τοῖς ἀνοήτοις
παρειακασθεὶς κτήνεσι, τοῦ
πεποιηκότος τὴν ζεύγλην ἀποσεισάμενος καὶ
τὸ θεῖον αὐτοῦ
παριδῶν ἐπίταγμα, θανάτῳ ἔσται ὑπεύθυνος
καὶ φθορᾷ καὶ πόνῳ
καθυποβληθήσεται τὸν ταλαίπωρον ἔλκων
βίον.
Οὐ γὰρ ἦν λυσιτελεὲς ἀπειραστος ἔτι
τυγχάνοντα καὶ ἀδόκιμον τῆς
ἀφθαρσίας τυχεῖν, ἵνα μὴ εἰς τύφον ἐμπέσῃ καὶ
κρίμα τοῦ Διαβόλου.
Ἐκεῖνος γὰρ διὰ τὸ ἀφθαρτον μετὰ τὴν ἐκ
προαιρέσεως ἔκπτωσιν
τὴν ἐν τῷ κακῷ ἀμεταμέλητον ἔσχε καὶ
ἄτρεπτον παγιότητα,
ὥσπερ αὐτὸς πάλιν καὶ οἱ ἄγγελοι, μετὰ τὴν ἐκ
προαιρέσεως τῆς ἀρετῆς
ἐκλογὴν, τὴν ἐν τῷ καλῷ διὰ τῆς χάριτος
ἀμετακίνητον ἴδρυσιν.
Ἔδει τοίνυν πρότερον δοκιμασθέντα τὸν
ἄνθρωπον – ἄνθρωπος γὰρ
ἀπειραστος καὶ ἀδόκιμος, οὐδενός λόγου
ἄξιος – καὶ τῇ πείρᾳ διὰ τῆς
τηρήσεως τῆς ἐντολῆς τελειωθέντα, οὕτω τὴν
ἀφθαρσίαν ἀρετῆς
κομίσασθαι ἔπαθλον· μέσος γὰρ Θεοῦ καὶ
ὑλῆς γενόμενος, διὰ μὲν
τῆς τηρήσεως τῆς ἐντολῆς μετὰ τὴν
ἀπαλλαγὴν τῆς πρὸς τὰ ὄντα
φυσικῆς σχέσεως, ἐνωθεὶς τῷ Θεῷ καθ' ἕξιν,
τὴν περὶ τὸ καλὸν
παγιότητα λαμβάνειν ἀμετακίνητον ἔμελλε,
διὰ δὲ τῆς παραβάσεως
πρὸς τὴν ὑλὴν μᾶλλον κινηθεὶς καὶ τῆς αὐτοῦ
αἰτίας, τοῦ Θεοῦ φημι,
ἀποσπάσας τὸν νοῦν, τῇ φθορᾷ
προσοικειοῦσθαι, καὶ παθητὸς ἀντὶ
ἀπαθοῦς καὶ θνητὸς ἀντὶ ἀθανάτου γίνεσθαι
καὶ συνδυασμοῦ καὶ
ῥευστῆς γεννήσεως ἐπιδέεσθαι καὶ τῇ ἐφέσει
τῆς ζωῆς τῶν μὲν ἡδέων,

ὅτι, εἴαν διαφυλάξῃ τὴν ἀξία τῆς ψυχῆς, χαρίζοντας
τὴν νίκην στο λογικόν, τὸ
οποῖο θὰ ἀναγνωρίζῃ τὸ Δημιουργόν καὶ θὰ τηρεῖ
τὴν ἐντολήν του, τότε
θὰ γίνῃ μέτοχος τῆς αἰώνιας μακαριότητος καὶ θὰ
ζῆ αἰώνια, διότι θὰ φανεῖ
ἀνώτερος ἀπὸ τοῦ θανάτου. Εἴαν ὅμως ὑποδουλώσῃ
τὴν ψυχὴν στο σῶμα καὶ
προτιμήσῃ τῆς σωματικῆς ἀπολαύσεως,
λησμονώνοντας τὴν προσωπικήν του
ἀξία καὶ ἐξομοιούμενος με τὰ ἀλόγια ζῶα, ἐπειδὴ
ἐδίωξε ἀπὸ πάνω του τὴν
χάρην τοῦ Δημιουργοῦ καὶ ἀρνήθηκε νὰ τηρήσῃ τὴν
θεῖαν ἐντολήν του,
τότε θὰ εἶναι ὑπόλογος σὲ θάνατο καὶ θὰ δοκιμάσῃ
τὴν φθορά καὶ τὸν πόνο,
ζώντας ἀθλια ζωὴ.
Διότι δὲν ἦταν ωφέλιμο νὰ γίνῃ ἀθάνατος χωρὶς
πειρασμούς καὶ δοκιμασία,
γιὰ νὰ μὴν υπερηφανευθεῖ καὶ πέσῃ σὲ πτώση
ἀνάλογη με τοῦ Διαβόλου.
Εκεῖνος δηλαδή, ἐπειδὴ ἦταν ἀφθαρτος, μετὰ τὴν
θεληματικὴν πτώσην του,
ἀπόκτησε τὴν ἀμετανόητη καὶ μόνιμη παγιότητά του
στο κακόν· ὅπως, ἐπίσης,
ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρά οἱ ἄγγελοι, μετὰ τὴν ἐκούσια
ἐπιλογήν τῆς ἀρετῆς ἀπὸ
μέρους τους, ἀπόκτησαν με τὴν χάριν τὴν
ἀμετακίνητην διαμονήν τους στο καλόν.
Ἔπρεπε, λοιπόν, ἀφοῦ πρῶτα δοκιμασθεῖ ὁ
ἄνθρωπος – διότι ἄνθρωπος
χωρὶς πειρασμόν καὶ δοκιμασίαν δὲν ἔχει καμιά ἀξία –
καὶ ἀφοῦ φθάσῃ στὴν
τελειότητα με τὴν ἐμπειρίαν τῆς τηρήσεως τῆς
ἐντολῆς, ν' ἀποκομίσει μ' αὐτό
τὸν τρόπο τὴν ἀρετὴν ὡς βραβεῖόν τῆς ἀρετῆς.
Καθὼς, λοιπόν, ὁ ἄνθρωπος
δημιουργήθηκε ἐνδιάμεσος μετὰ τὸ Θεόν καὶ ὑλῆς,
ἀφοῦ ἐνωθεῖ με τὸ Θεόν
χάρη στὴ συνήθεια που πήρε νὰ τηρεῖ τὴν ἐντολήν
Τοῦ καὶ μετὰ τὴν ἀπαλλαγὴν
ἀπὸ τοῦ
φυσικοῦ δεσμοῦ με τὰ υλικά πράγματα, ἐπρόκειτο νὰ
ἀποκτήσῃ μόνιμη
τὴν σταθερότητα στο καλόν. Ἀντίθετα με τὴν
παράβασην, ἀφοῦ ὁ ἄνθρωπος
στράφηκε περισσότερο πρὸς τὰ υλικά καὶ
ἀπομάκρυνε τὸ νοῦν του ἀπὸ τοῦ
Δημιουργοῦ τοῦ Θεοῦ, ἐπρόκειτο νὰ ἐξοικειωθεῖ με
τὴν φθορά καὶ νὰ καταστήσῃ
ἀπὸ ἀπαθῆς παθητὸς καὶ ἀπὸ ἀθάνατος θνητὸς· νὰ
ἔχει ἐπίσης ἀνάγκη ἀπὸ

ὡς δὴθεν ταύτην συνιστώντων ἀντέχεσθαι,
πρὸς δὲ τοὺς τούτων
προμηθουμένους τὴν στέρησιν ἀδεῶς
ἀπεχθάνεσθαι· καὶ τὴν μὲν
ἔφεσιν ἐκ Θεοῦ πρὸς τὴν ὕλην, τὸν δὲ θυμὸν
ἐκ τοῦ τῆς σωτηρίας
ὄντως ἐχθροῦ μεταφέρειν πρὸς τὸ ὁμόφυλον.
Φθόνῳ τοίνυν
Διαβόλου ἠτήθη ὁ ἄνθρωπος· οὐ γὰρ ἔφερεν
ὁ φθονερός καὶ
μισόκαλος δαίμων αὐτὸς διὰ τὴν ἔπαρσιν
κάτω γενόμενος ἡμᾶς
τῶν ἄνω τυχεῖν, ὅθεν καὶ θεότητος ἐλπίδι ὁ
ψεύστης δελεάζει τὸν
ἄθλιον καὶ πρὸς τὸ ἴδιον τῆς ἐπάρσεως ὕψος
ἀναγαγῶν, πρὸς τὸ
ὅμοιον καταφέρει τῆς πτώσεως βάραθρον.

συνεύρεση καὶ σπερματικὴ γέννηση καὶ ἀπὸ πόθο
για τὴ ζωὴ νὰ
προσκολλάται στὶς ἀπολαύσεις, ἐπειδὴ τάχα αὐτὲς
τὴ συνθέτουν· καὶ νὰ
αἰσθάνεται μεγάλη ἀποστροφή σὲ ὅσους
προσπαθοῦν νὰ του στειρήσουν τὶς
ἀπολαύσεις· καὶ ἐστρεψε τὴν ἐπιθυμία του ἀπὸ τὸ
Θεὸ πρὸς τὴν ὕλη καὶ τὸ
θυμὸ του ἀπὸ τὸν πραγματικὸ ἐχθρὸ τῆς σωτηρίας
του πρὸς τοὺς
συνανθρώπους του. Ὁ ἄνθρωπος, λοιπὸν, νικῆθηκε
ἀπὸ φθόνου τοῦ Διαβόλου·
ὁ φθονερός καὶ μισόκαλος δαίμονας δὲν ἄντεχε νὰ
πετύχουμε εμεῖς τὴν
ουράνια βασιλεία, ἐνῶ ὁ ἴδιος ἐπέσει ἀπὸ
υπερηφάνεια· γι αὐτὸ ὁ ψεύτης με
δόλωμα τὴν ἰσοθεΐα πέτυχε νὰ παρασύρει τὸ
δυστυχὲ ἀνθρώπο καὶ, ἀφοῦ τὸν
ἀνέβασε στὸ ὕψος τῆς δικῆς υπερηφάνειας, τὸν
γκρέμισε στὸ δικό του
βάραθρο τῆς πτώσεως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 45. Περὶ τῆς θείας οἰκονομίας
καὶ περὶ τῆς δι' ἡμᾶς
κηδεμονίας καὶ τῆς ἡμῶν σωτηρίας.
Ταύτη τοίνυν τῇ προσβολῇ τοῦ ἀρχεκάκου
δαίμονος δελεασθέντα
τὸν ἄνθρωπον καὶ τὴν τοῦ Δημιουργοῦ
ἐντολήν οὐ φυλάξαντα καὶ
γυμνωθέντα τῆς χάριτος καὶ τὴν πρὸς Θεὸν
παρρησίαν
ἀπεκδυσάμενον καὶ σκεπασθέντα τῇ τοῦ
μοχθηροῦ βίου τραχύτητι
—τοῦτο γὰρ τὰ φύλλα τῆς συκῆς— καὶ
περιβληθέντα τὴν νέκρωσιν,
ἦτοι τὴν θνητότητα καὶ παχύτητα τῆς σαρκός—
τοῦτο γὰρ ἡ τῶν
νεκρῶν δερμάτων ἀμφιάσις— καὶ τοῦ
παραδείσου κατὰ τὴν τοῦ Θεοῦ
δικαιοκρισίαν γεγονότα ἐξόριστον καὶ θανάτω
κατάκριτον καὶ φθορᾷ
ὑποχείριον, οὐ παρεῖδεν ὁ συμπαθὴς, ὁ τὸ
εἶναι δοῦς καὶ τὸ εἶναι
χαριστάμενος, ἀλλὰ πολλοῖς πρότερον
παιδαγωγήσας καὶ πρὸς
ἐπιστροφήν καλέσας στόνῳ καὶ τρόμῳ,
ὑδατος κατακλυσμῷ καὶ
παντὸς τοῦ γένους μικροῦ δεῖν πανωλεθρίᾳ,
συγχύσει καὶ διαιρέσει
γλωσσῶν, ἀγγέλων ἐπιστασία, πόλεων
ἐμπρησμῷ, τυπικαῖς
θεοφανείαις, πολέμοις, νίκαις, ἡτταῖς, σημείοις

Για τὴ θεία οἰκονομία καὶ για τὴ φροντίδα του για
μας καὶ τὴ σωτηρία μας.
Ἐπειδὴ, λοιπὸν, ἐξαιτίας αὐτῆς τῆς προσβολῆς τοῦ
αρχηγού τῆς κακίας
δαίμονα, ἐξαπατήθηκε ὁ ἄνθρωπος καὶ δὲν φύλαξε
τὴν ἐντολή του
Δημιουργοῦ, ἀπογυμνώθηκε ἀπὸ τὴ χάρη καὶ τὴν
παρρησία που εἶχε ἀπὸ
τὸ Θεὸ καὶ σκέπασε τὴ γύμνια του με τὴ
σκληρότητα τῆς ἀθλίας ζωῆς του
—διότι αὐτὸ σημαίνουν τὰ φύλλα τῆς συκιάς—
περιτυλίχθηκε τὴ νεκρότητα,
δηλαδή τὴ θνητότητα καὶ τὴν υλοφροσύνη τῆς
σάρκας —διότι αὐτὸ δείχνει
ἡ ἐνδυσση τῶν δερμάτινων χιτῶνων—· ἐξορίστηκε
ἀπὸ τὸν παράδεισο
σύμφωνα με τὴ δίκαιη κρίση τοῦ Θεοῦ·
καταδικάστηκε σὲ θάνατο καὶ τὸν
υποδούλωσε στὴ φθορά. Παρ' ὅλα αὐτά, ὁ
εὐσπλαγχνὸς Θεός, που μας
ἐπλασε καὶ μας ἔδωσε τὴ χάρη του, δὲν ἔμεινε
αδιάφορος, ἀλλὰ ἀφοῦ πρῶτα
με πολλοὺς τρόπους μας παιδαγόγησε καὶ μας
κάλεσε νὰ μετανοήσουμε
με στεναγμούς καὶ τρόμους, με τὸν κατακλυσμὸ
καὶ τὴν παρ' ὀλίγο
ἐξολόθρευση ὅλου τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, με τὴ
σύγχυση καὶ διαίρεση τῶν
γλωσσῶν, με ἐμφανίσεις ἀγγέλων, με ἐμπρησμὸ
τῶν πόλεων, με εἰκονικὲς

καὶ τέρασι καὶ
ποικίλαις δυνάμεσι, νόμῳ, προφήταις, δι' ὧν
τὸ σπουδαζόμενον ἦν
ἢ τῆς ἀμαρτίας ἀναίρεσις, πολυσχεδῶς
χεθείσης καὶ
καταδουλωσαμένης τὸν ἄνθρωπον καὶ πᾶν
εἶδος κακίας
ἐπισωρευσάσης τῷ βίῳ καὶ ἢ πρὸς τὸ εὖ εἶναι
τοῦ ἀνθρώπου ἐπάνοδος.
Ἐπειδὴ δι' ἀμαρτίας ὁ θάνατος εἰς τὸν κόσμον
εἰσῆλθεν, ὡς περ τι
θηρίον ἄγριον καὶ ἀνήμερον τὸν ἀνθρώπινον
λυμαινόμενος βίον, ἔδει
δὲ τὸν λυτροῦσθαι μέλλοντα ἀναμάρτητον
εἶναι καὶ μὴ τῷ θανάτῳ
διὰ τῆς ἀμαρτίας ὑπεύθυνον, ἔτι δὲ
νευρωθῆναι καὶ ἀνακαινισθῆναι
τὴν φύσιν καὶ ἔργῳ παιδαγωγηθῆναι καὶ
διδασθῆναι ἀρετῆς ὁδόν,
τῆς μὲν φθορᾶς ἀπάγουσαν, πρὸς δὲ τὴν ζωὴν
ποδηγοῦσαν τὴν αἰώνιον·
τέλος τὸ μέγα περὶ αὐτὸν τῆς φιλανθρωπίας
ἐνδείκνυται πέλαγος·
αὐτὸς γὰρ ὁ Δημιουργὸς τε καὶ Κύριος τὴν
ὑπὲρ τοῦ οἰκείου
πλάσματος ἀναδέχεται πάλιν καὶ ἔργῳ
διδάσκαλος γίνεται· καὶ
ἐπειδὴ θεότητος ἐλπίδι ὁ ἐχθρὸς δελεάζει τὸν
ἄνθρωπον, σαρκὸς
προβλήματι δελεάζεται καὶ δείκνυται ἅμα τὸ
ἀγαθὸν καὶ τὸ σοφόν,
τὸ δίκαιόν τε καὶ τὸ δυνατὸν τοῦ Θεοῦ· τὸ μὲν
ἀγαθόν, ὅτι οὐ
παρεῖδε τοῦ οἰκείου πλάσματος τὴν ἀσθένειαν,
ἀλλ' ἐσπλαγχνίσθη
ἐπ' αὐτῷ πεσόντι καὶ χεῖρα ὤρεξε· τὸ δὲ
δίκαιον, ὅτι ἀνθρώπου
ἠττηθέντος, οὐχ ἕτερον ποιεῖ νικῆσαι τὸν
τύραννον, οὐδὲ βία
ἐξαρπάξει τοῦ θανάτου τὸν ἄνθρωπον, ἀλλ' ὄν
πάλαι διὰ τῆς
ἀμαρτίας καταδουλοῦται ὁ θάνατος, τοῦτον ὁ
ἀγαθὸς καὶ δίκαιος
νικητὴν πάλιν πεποίηκε καὶ τῷ ὁμοίῳ τὸν
ὅμοιον ἀνεσώσατο, ὅπερ
ἄπορον ἦν· τὸ δὲ σοφόν, ὅτι εὗρε τοῦ ἀπόρου
λύσιν εὐπρεπεστάτην·
εὐδοκία γὰρ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ὁ
μονογενῆς Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ
Θεοῦ καὶ Θεός, ὁ ὧν εἰς τὸν κόλπον τοῦ
Πατρὸς, ὁ ὁμοούσιος τῷ
Πατρὶ καὶ τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι, ὁ προαιώνιος, ὁ

φανερώσεις τοῦ Θεοῦ, με πολέμους, με νίκες, με
ἡττες, με θαυμαστά σημεῖα
καὶ πολλά θαύματα, με τὸ Νόμο, με τοὺς προφῆτες,
που τὸ κήρυγμα τοὺς εἶχε
σκοπὸ τὴν κατάργησιν τῆς ἀμαρτίας, ἡ ὁποία με
πολλὰς διακλαδώσεις
απλώθηκε καὶ υποδούλωσε τὸν ἄνθρωπον καὶ
συσσώρευσε στὴ ζωὴ του
κάθε εἶδος κακίας· με τὸ κήρυγμα τῶν προφητῶν
που εἶχε σκοπὸ ἐπίσης τὴν
ἐπάνοδο τοῦ ἀνθρώπου στὴ θεία ζωὴ.
Ἐπειδὴ, δηλαδή, ὁ θάνατος εἰσῆλθε στὸν κόσμον
ἐξαιτίας τῆς ἀμαρτίας καὶ
κατατρώει τὴν ἀνθρώπινη ζωὴ σαν κάποιον ἄγριο
καὶ ἀνήμερο θηρίο, ἔπρεπε
αὐτὸς που ἐπρόκειτο νὰ τὴν λυτρώσει νὰ εἶναι
ἀναμάρτητος καὶ ὄχι ὑπόλογος
στο θάνατο ἐξαιτίας τῆς ἀμαρτίας· ἔπρεπε ἀκόμη ἡ
ἀνθρώπινη φύση νὰ
ενισχυθεῖ καὶ ἀνανεωθεῖ, νὰ παιδαγωγηθεῖ με
πράξεις καὶ νὰ διδασθῆ τὸ
δρόμο τῆς ἀρετῆς που δὲν ὀδηγεῖ στὴν
καταστροφή, ἀλλὰ στὴν αἰώνια ζωὴ.
Τέλος, ὁ Θεὸς φανερώνει τὸ μεγάλο πέλαγος τῆς
ἀγάπης του γιὰ τὸν
ἄνθρωπον. Διότι ὁ ἴδιος ὁ Δημιουργὸς καὶ Κύριος
παίρνει πάνω του τὸν
ἀγῶνα γιὰ τὸ ἀγαπημένο του πλάσμα καὶ γίνεται
στὴν πράξιν δάσκαλος. Καὶ
ἐπειδὴ ὁ ἐχθρὸς με τὴν ἐλπίδα τῆς ἰσοθεΐας
ξεγέλασε τὸν ἄνθρωπον, τώρα ὁ
ἴδιος ξεγελιέται ἀπὸ τὸ προκάλυμμα τῆς σάρκας.
Ταυτόχρονα ἀποδείχεται
ἡ ἀγαθότητα, ἡ σοφία, ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ δύναμη
τοῦ Θεοῦ. Ἡ ἀγαθότητά
του, διότι δὲν ἀδιαφόρησε γιὰ τὴν ἀδυναμία τοῦ
πλάσματος του, ἀλλὰ τὸ
σπλαγγνίστηκε, ὅταν ἔπεσε, καὶ τοῦ ἀπλώσε τὸ
χέρι. Ἡ δικαιοσύνη του, διότι
ἐνῶ ὁ ἄνθρωπος νικήθηκε, δὲν φέρνει ἄλλον νὰ
νικήσει τὸν δυνάστη
(διάβολο) οὔτε με βία γλυτώνει τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ
το θάνατο, ἀλλὰ τὸν ἴδιο
τὸν ἄνθρωπον, που ὁ θάνατος λόγῳ τῆς ἀμαρτίας
υπόταξε, αὐτὸν ὁ ἀγαθὸς καὶ
δίκαιος (Θεός) τὸν ἀναδείχνει πάλιν νικητὴ καὶ
σώζει τὸ ὅμοιο με τὸ ὅμοιο,
πράγμα που ἦταν ἀδύνατο· ἡ σοφία του φαίνεται,
διότι βρήκε ἀξιοπρεπὴ λύση
γιὰ κάτι ἀδύνατο. Διότι, με τὴν καλὴ θέληση τοῦ
Θεοῦ Πατέρα, ὁ μονογενῆς
τοῦ Υἱὸς καὶ Θεὸς Λόγος, που εἶναι στὸν τόπο του

ἄναρχος, ὁ ἐν ἀρχῇ
ὦν καὶ πρὸς τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα ὦν καὶ
Θεὸς ὦν, ὁ ἐν μορφῇ Θεοῦ
ὑπάρχων κλίνας οὐρανοὺς κατέρχεται,
τουτέστιν, τὸ ἀταπεινῶτον
αὐτοῦ ὕψος ἀταπεινῶτως ταπεινώσας
συγκαταβαίνει τοῖς ἑαυτοῦ
δούλοις συγκατάβασιν ἄφραστον τε καὶ
ἀκατάληπτον –τοῦτο γὰρ
δηλοῖ ἡ κατάβασις– καὶ Θεὸς ὦν τέλειος
ἄνθρωπος τέλειος γίνεται
καὶ ἐπιτελεῖται τὸ πάντων καινῶν καινότατον,
τὸ μόνον καινὸν ὑπὸ
τὸν ἥλιον, δι’ οὗ ἡ ἄπειρος τοῦ Θεοῦ
ἐμφανίζεται δύναμις.
Τί γὰρ μεῖζον τοῦ γενέσθαι τὸν Θεὸν
ἄνθρωπον; Καὶ ὁ Λόγος σὰρξ
ἀτρέπτως ἐγένετο ἐκ Πνεύματος Ἁγίου καὶ
Μαρίας τῆς Ἁγίας
Ἄειπαρθένου καὶ Θεοτόκου, καὶ μεσίτης Θεοῦ
καὶ ἀνθρώπων
χρηματίζει ὁ μόνος φιλόανθρωπος, οὐκ ἐκ
θελήματος ἢ ἐπιθυμίας ἢ
συναφείας ἀνδρὸς ἢ γεννήσεως ἐνηδότου ἐν
τῇ ἀχράντῳ μήτρᾳ τῆς
Παρθένου συλληφθεὶς, ἀλλ’ ἐκ Πνεύματος
Ἁγίου καὶ τῆς πρώτης τοῦ
Ἀδάμ γενέσεως· καὶ γίνεται ὑπήκοος τῷ Πατρὶ
τῷ καθ’ ἡμᾶς καὶ ἐξ
ἡμῶν προσλήμματι τὴν ἡμετέραν παρακοὴν
ἰώμενος καὶ
ὑπογραμμὸς ἡμῖν ὑπακοῆς γινόμενος, ἧς
ἐκτὸς οὐκ ἔστι σωτηρίας τυχεῖν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 46. Περί τοῦ τρόπου τῆς
συλλήψεως τοῦ Θεοῦ Λόγου
καὶ τῆς θείας αὐτοῦ σαρκώσεως.
Ἄγγελος γὰρ Κυρίου ἀπεστάλη πρὸς τὴν
Ἁγίαν Παρθένον, ἐκ
δαινικοῦ φύλου καταγομένην· «πρόδηλον
γὰρ ὡς ἐξ Ἰούδα
ἀνατέταλκεν ὁ Κύριος ἡμῶν», «ἐξ ἧς φυλῆς
οὐδεὶς προσέσχηκε τῷ
θυσιαστηρίῳ», ὡς ὁ θεὸς ἔφη ἀπόστολος,
περὶ οὗ ὕστερον ἐροῦμεν
ἀκριβέστερον, ἦν εὐαγγελιζόμενος ἔλεγε·
«Χαῖρε, κεχαριτωμένη,

Θεοῦ Πατέρα καὶ εἶναι
ομοούσιος μετὰ τὸν Πατέρα καὶ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα, ὁ
προαιώνιος καὶ ἀναρχος,
ὄντας
ἐξαρχῆς μετὰ τὸν Θεὸν Πατέρα καὶ Θεὸς ὁ ἴδιος,
ἔχοντας τὴν θεϊκὴν φύσιν,
ἐκλίνας τοὺς οὐρανοὺς καὶ κατέβηκε κάτω εἰς τὴν γῆν·
ταπεινώσας, δηλαδή, τὸ
ἀταπεινῶτον ὕψος του χωρὶς να χάσει τὴν δόξαν του
καὶ συγκαταβαίνει μετὰ
ἀνέκφραστη καὶ ἀκατάληπτη συγκατάβαση εἰς τοὺς
δούλους του – διότι αὐτὸ
δείχνει ἡ κατάβασις του– ὄντας τέλειος Θεὸς
γίνεται τέλειος ἄνθρωπος καὶ
πραγματοποιεῖ τὸ πιο πρωτάκουστο ἀπ’ ὅλα τα
καινοφανῆ, τὸ μοναδικὸ
καινούργιο κάτω ἀπὸ τὸν ἥλιο, μετὰ τὸ οποίο
φανερώνεται ἡ ἀπειρὴ δύναμις
τοῦ Θεοῦ.
Διότι, τί μεγαλύτερο ὑπάρχει ἀπὸ τὸ να γίνει ὁ
Θεὸς ἄνθρωπος; Καὶ ὁ Λόγος,
χωρὶς να μεταβληθεῖ ἡ θεία φύσις του, σαρκώθηκε
ἀπὸ Ἅγιο Πνεῦμα καὶ τὴν
Μαρία, τὴν ἁγία καὶ ἀειπαρθένο Θεοτόκο· ὁ μόνος
φιλόανθρωπος γίνεται
μεσίτης μετὰ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων. Συλλήφθηκε
μέσα εἰς τὴν ἀχραντὴν μήτρα
τῆς Παρθένου ὄχι μετὰ τὸ θέλημα, τὴν ἐπιθυμία, τὴν
σχέση μετὰ ἀνδρα καὶ τὴν
γέννηση που εἶναι καρπὸς ἡδονῆς, ἀλλὰ ἀπὸ τὸ
Ἅγιο Πνεῦμα καὶ μετὰ τὸν
τρόπο τῆς ἀρχικῆς δημιουργίας τοῦ Ἀδάμ. Κάνει
ὑπακοὴν εἰς τὸν Πατέρα
θεραπεύοντας τὴν δικὴν μας παρακοὴν μετὰ τὸ
ἀνθρώπινο σῶμα που πῆρε ἀπὸ
μας, μετὰ τὸ να γίνει σε μας τύπος ὑπακοῆς, χωρὶς
τὴν ὁποία δεν εἶναι δυνατόν
να ἐπιτύχουμε τὴν σωτηρία.

Για τὸν τρόπο τῆς συλλήψεως τοῦ Θεοῦ Λόγου καὶ
τῆς θείας σαρκώσεως.
Ἄγγελος Κυρίου στάλθηκε εἰς τὴν ἁγία Παρθένο, ἡ
ὁποία καταγόταν ἀπὸ τὴν
γενεὰ τοῦ Δαβὶδ. Ὅπως εἶπε ὁ θεὸς Ἀπόστολος:
«Εἶναι φανερόν ὅτι ὁ
Κύριός μας προήλθε ἀπὸ τὴν
φυλὴν τοῦ Ἰούδα, ἀπὸ τὴν ὁποία κανεὶς δεν εἶχε
πλησιάσει εἰς τὸ θυσιαστήριον»· γι’ αὐτὸ θα
μιλήσουμε εἰς τὴν συνέχεια μετὰ
λεπτομέρειας. Σ’ αὐτὴν ὁ ἄγγελος ἔφερε τὴν
χαρμόσυνην εἰδησιν λέγοντας:
«Να χαίρεσαι εσύ που εἶσαι ἡ πιο χαριτωμένη· ὁ

ὁ Κύριος μετὰ σοῦ. Ἡ δὲ διεταράχθη ἐπὶ τῷ λόγῳ» καὶ φησι πρὸς αὐτὴν ὁ ἄγγελος· «Μὴ φοβοῦ, Μαριάμ· εὗρες γὰρ χάριν παρὰ Κυρίῳ καὶ τέξῃ Υἱὸν καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν. Αὐτὸς γὰρ σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν.» Ὅθεν καὶ τὸ «Ἰησοῦς» σωτὴρ ἐρμηνεύεται. Τῆς δὲ διαπορούσης· «Πῶς ἔσται μοι τοῦτο, ἐπεὶ ἄνδρα οὐ γινώσκω;», πάλιν φησι πρὸς αὐτὴν ὁ ἄγγελος· «Πνεῦμα Ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σέ, καὶ δύναμις Ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι. Διὸ καὶ τὸ γεννώμενον ἐκ σοῦ ἅγιον κληθήσεται, Υἱὸς Θεοῦ». Ἡ δὲ πρὸς αὐτόν· «Ἰδοὺ ἡ δούλη Κυρίου· γένοιτό μοι κατὰ τὸ ῥῆμά σου». Μετὰ οὖν τὴν συγκατάθεσιν τῆς Ἁγίας Παρθένου Πνεῦμα Ἅγιον ἐπήλθεν ἐπ' αὐτὴν κατὰ τὸν τοῦ Κυρίου λόγον, ὃν εἶπεν ὁ ἄγγελος, καθάρισεν αὐτὴν καὶ δύναμιν δεκτικὴν τῆς τοῦ Λόγου θεότητος παρέχον, ἅμα δὲ καὶ γεννητικὴν. Καὶ τότε ἐπεσκίασεν ἐπ' αὐτὴν ἡ τοῦ Θεοῦ τοῦ Ὑψίστου ἐνυπόστατος σοφία καὶ δύναμις, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ὁ τῷ Πατρὶ ὁμοούσιος, οἶονεὶ θεῖος σπόρος, καὶ συνέπηξεν ἑαυτῷ ἐκ τῶν ἀγνῶν καὶ καθαρωτάτων αὐτῆς αἱμάτων σάρκα ἐψυχωμένην ψυχῇ λογικῇ τε καὶ νοερᾷ, ἀπαρχὴν τοῦ ἡμετέρου φυράματος, οὐ σπερματικῶς ἀλλὰ δημιουργικῶς διὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, οὐ ταῖς κατὰ μικρὸν προσθήκαις ἀπαρτιζομένου τοῦ σχήματος, ἀλλ' ὑφ' ἓν τελειωθέντος, αὐτὸς ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος χρηματίσας τῇ σαρκὶ ὑπόστασις· οὐ γὰρ προῦποστάση καθ' ἑαυτὴν σαρκὶ ἠνώθη ὁ θεῖος Λόγος, ἀλλ' ἐνοικήσας τῇ γαστρὶ τῆς Ἁγίας Παρθένου ἀπεριγράπτως ἐν τῇ ἑαυτοῦ ὑποστάσει ἐκ τῶν ἀγνῶν τῆς Ἄειπαρθένου αἱμάτων σάρκα ἐψυχωμένην ψυχῇ λογικῇ τε καὶ νοερᾷ ὑπεστήσατο ἀπαρχὴν προσλαβόμενος τοῦ ἀνθρωπίνου φυράματος, αὐτὸς ὁ Λόγος γενόμενος τῇ σαρκὶ ὑπόστασις.

Κύριος εἶναι μαζί σου. Εκείνη ὁμως τρόμαξε στα λόγια του», και της εἶπε ο ἄγγελος: «Μη φοβάσαι, Μαρία· διότι ο Θεός σε χαρίτωσε και θα γεννήσεις παιδί που θα το ονομάσεις Ιησού. Διότι αυτός θα σώσει το λαό του από τις αμαρτίες τους». Γι' αυτό, το ὄνομα «Ιησοῦς» σημαίνει σωτήρας. Και ενώ εκείνη απορούσε, «πῶς θα γίνει αυτό, αφού δεν εἶμαι παντρεμένη», της εἶπε πάλι ο ἄγγελος: «θα σε επισκεφθεῖ το Ἅγιο Πνεῦμα και η δύναμη του ὑψίστου Θεοῦ θα σ' επισκιάσει. Γι' αυτό και το παιδί που θα γεννηθεῖ από σένα θα εἶναι εξαγιασμένο, ο Υἱός του Θεοῦ». Τότε εκείνη συγκατατέθηκε: «Να, εἶμαι πρόθυμη δούλη του Κυρίου· ας γίνει σύμφωνα με την εντολή σου». Μετά τη συγκατάθεση της αγίας Παρθένου, το Ἅγιο Πνεῦμα ἦλθε σ' αὐτήν, σύμφωνα με την υπόσχεση του Κυρίου που μετέφερε ο ἄγγελος· την καθάρισε και την ενίσχυσε με δύναμη ὡστε να δεχθεῖ και να γεννήσει το Θεό Λόγο. Τότε ἔπεσε πάνω της σαν σκιά η ἐνυπόστατη σοφία και η δύναμη του Ὑψίστου Θεοῦ, ο Υἱός του Θεοῦ, που εἶναι ὁμοούσιος με τον Πατέρα· ἔπεσε σαν θεῖος σπόρος, και δημιούργησε για τον εαυτό του από το αγνό και καθαρὸ σῶμα της σάρκα με ψυχὴ λογικὴ και νοερή· πήρε ὅ,τι πιο ἐκλεκτό από τη δική μας ἀνθρώπινη φύτρα, ὄχι με σπέρμα ἀλλὰ με δημιουργία από την ἐπενέργεια του Ἁγίου Πνεύματος· δεν σχημάτισε το σῶμα λίγο λίγο με τμηματικές προσθήκες, ἀλλὰ ολοκληρωμένο με τη μία, ἐπειδὴ ο ἴδιος ο Θεός Λόγος ἀποτελεῖ την ὑπόσταση και της σάρκα. Ο Θεός Λόγος, δηλαδή, δεν ἐνώθηκε με μία σάρκα η οποία ἐγινε πρῶτα ξεχωριστὴ ὑπόσταση, ἀλλὰ, αφού ἐνοίκησε στη γαστέρα της αγίας Παρθένου, με ἀπερίγραπτο τρόπο σχημάτισε μέσα στη δική του ὑπόσταση, από το αγνό σῶμα της Παρθένου, σῶμα με ψυχὴ λογικὴ και νοερή. Ἔτσι, ο ἴδιος ο Λόγος παίρνοντας ὅ,τι πιο ἐκλεκτό από το δικό μας ἀνθρώπινο φύραμα, ἐγινε ὑπόσταση με σάρκα. Ἐπομένως, εἶναι ταυτόχρονα και ἀνθρώπινη σάρκα

Ὅστε ἅμα σὰρξ, ἅμα Θεοῦ Λόγου σὰρξ, ἅμα σὰρξ ἔμψυχος λογική τε καὶ νοερά, ἅμα Θεοῦ Λόγου σὰρξ ἔμψυχος λογική τε καὶ νοερά. Διὸ οὐκ ἄνθρωπον ἀποθεωθέντα λέγομεν, ἀλλὰ Θεὸν ἐνανθρωπήσαντα· ὧν γὰρ φύσει τέλειος Θεὸς, γέγονε φύσει τέλειος ἄνθρωπος ὁ αὐτὸς, οὐ τραπεῖς τὴν φύσιν, οὐδὲ φαντάσας τὴν οἰκονομίαν, ἀλλὰ τῇ ἐκ τῆς Ἁγίας Παρθένου ληφθείσῃ λογικῶς τε καὶ νοερῶς ἐψυχωμένη σαρκί καὶ ἐν αὐτῷ τὸ εἶναι λαχούσῃ ἐνωθείς καθ' ὑπόστασιν ἀσυγχύτως καὶ ἀναλλοιώτως καὶ ἀδιαιρέτως, μὴ μεταβαλὼν τὴν τῆς θεότητος αὐτοῦ φύσιν εἰς τὴν τῆς σαρκὸς οὐσίαν, μήτε τὴν οὐσίαν τῆς σαρκὸς αὐτοῦ εἰς τὴν φύσιν τῆς αὐτοῦ θεότητος οὐδὲ ἐκ τῆς θείας αὐτοῦ φύσεως καί, ἧς προσελάβετο ἀνθρωπίνης φύσεως, μίαν φύσιν ἀποτελέσας σύνθετον.

και σάρκα του Θεού Λόγου· συγχρόνως και ανθρώπινη ἔμψυχη λογική και νοερή σάρκα και σάρκα ἔμψυχη λογική και νοερή του Θεού Λόγου. Γι' αυτό και δεν λέμε ὅτι ο ἄνθρωπος ἐγινε Θεός, ἀλλὰ ὅτι ο Θεός ἐγινε ἄνθρωπος· ὄντας στη φύση του τέλειος Θεός, ἐγινε ο ἴδιος τέλειος ἄνθρωπος στη φύση, χωρὶς ν' ἀλλάξει στη φύση του, και χωρὶς να μείνει ὡς φαντασία το σχέδιο της θείας οἰκονομίας. Ἀλλὰ ἐνώθηκε υποστατικά χωρὶς σύγχυση, χωρὶς μεταβολή και χωρὶς διαίρεση, με τη σάρκα που πήρε ἀπὸ την αγία Παρθένο και η οποία ἔχει λογική και νοερή ψυχή· δεν μετᾶβαλε τη φύση της θεότητός του σε φύση της σαρκός του οὔτε τη φύση της σαρκός του σε θεία φύση, και χωρὶς η θεία του φύση και η ανθρώπινη φύση, την οποία προσέλαβε, ν' ἀποτελέσουν μία σύνθετη φύση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 47. Περὶ τῶν δύο φύσεων Ἀτρέπτως γὰρ και ἀναλλοιώτως ἠνώθησαν ἀλλήλαις αἱ φύσεις, μήτε τῆς θείας φύσεως ἐκστάσης τῆς οἰκείας ἀπλότητος, μήτε μὴν τῆς ἀνθρωπίνης ἢ τραπέισης εἰς θεότητος φύσιν ἢ εἰς ἀνυπαρξίαν χωρησάσης, μήτε ἐκ τῶν δύο μιᾶς γεγεννημένης συνθέτου φύσεως· ἢ γὰρ σύνθετος φύσις οὐδ' ὀποτέρως τῶν, ἐξ ὧν συνετέθη, φύσεων ὁμοούσιος ὑπάρχειν δύναται, ἐξ ἑτέρων ἀποτελεσθεῖσα ἕτερον· οἶον τὸ σῶμα τὸ ἐκ τῶν τεσσάρων στοιχείων συντεθειμένον οὐδὲ τῷ πυρὶ λέγεται ὁμοούσιον, οὔτε πῦρ ὀνομάζεται, οὔτε ἀήρ λέγεται οὔτε ὕδωρ, οὔτε γῆ, οὐδέ τι τούτων ἐστὶν ὁμοούσιον. Εἰ τοίνυν κατὰ τοὺς αἰρετικούς μιᾶς συνθέτου φύσεως ὁ Χριστὸς μετὰ τὴν ἔνωσιν ἐχρημάτισεν, ἐξ ἀπλῆς φύσεως ἐτράπη εἰς σύνθεσιν και οὔτε τῷ Πατρὶ ἀπλῆς φύσεως ὄντι ἐστὶν ὁμοούσιος, οὔτε τῇ μητρὶ (οὐ γὰρ ἐκ θεότητος και ἀνθρωπότητος αὕτη συντέθειται), οὔτε μὴν ἐν θεότητι

Για τις δύο φύσεις. Οἱ (δύο) φύσεις (του Χριστοῦ) ἐνώθηκαν μεταξύ τους χωρὶς μετατροπή και μεταβολή, χωρὶς οὔτε η θεία φύση να χάσει την ἀπλότητά της, οὔτε βέβαια η η ανθρώπινη να μεταβληθεῖ σε θεία φύση ἢ να καταλήξει σε ἀνυπαρξία, οὔτε τέλος ἀπὸ τις δύο να βγει μία σύνθετη φύση. Διότι η σύνθετη φύση δεν μπορεῖ να εἶναι ὁμοούσια με καμία ἀπὸ τις δύο φύσεις που τη συνέθεσαν, ἀφοῦ ἀπὸ διαφορετικά στοιχεία προήλθε κάτι ἄλλο· για παράδειγμα, το σῶμα το οποίο ἀποτελεῖται ἀπὸ τέσσερα στοιχεία δεν εἶναι ὁμοούσιο οὔτε με τη φωτιά, οὔτε λέγεται φωτιά, οὔτε λέγεται ἀέρας ἢ νερό ἢ γῆ, οὔτε με κάποιο ἀπ' αὐτά εἶναι ὁμοούσιο. Εἴαν, λοιπόν, σύμφωνα με τους αἰρετικούς, ο Χριστὸς, μετὰ τὴν ἔνωση των δύο φύσεων, εἶχε μία σύνθετη φύση, τότε η φύση του ἀπὸ ἀπλή μετατράπηκε σε σύνθετη· και οὔτε εἶναι ὁμοούσιος με τον Πατέρα του που ἔχει ἀπλή φύση, οὔτε με τη μητέρα του (διότι αὕτη δεν εἶναι σύνθετη ἀπὸ θεία και ἀνθρώπινη φύση), οὔτε βέβαια

ἔστι καὶ ἀνθρωπότητι, οὔτε δὲ Θεὸς
ὀνομασθήσεται οὐδὲ ἄνθρωπος,
ἀλλὰ Χριστὸς μόνον. Καὶ ἔστι τὸ Χριστὸς οὐ
τῆς ὑποστάσεως
αὐτοῦ ὄνομα, ἀλλὰ τῆς μιᾶς κατ' αὐτοῦς
φύσεως.
Ἡμεῖς δὲ οὐ μιᾶς συνθέτου φύσεως τὸν
Χριστὸν δογματίζομεν, οὐδὲ
ἐξ ἑτέρων ἕτερον, ὡς περ ἐκ ψυχῆς καὶ
σώματος ἄνθρωπον ἢ ὡς ἐκ
τεσσάρων στοιχείων σῶμα, ἀλλ' ἐξ ἑτέρων τὰ
αὐτά· ἐκ θεότητος μὲν
γὰρ καὶ ἀνθρωπότητος Θεὸν τέλειον καὶ
ἄνθρωπον τέλειον τὸν
αὐτὸν καὶ εἶναι καὶ λέγεσθαι ἐκ δύο τε καὶ ἓν
δυσὶ φύσεσιν
ὁμολογοῦμεν. Τὸ δὲ Χριστὸς ὄνομα τῆς
ὑποστάσεως λέγομεν, οὐ
μονοτρόπως λεγόμενον, ἀλλὰ τῶν δύο
φύσεων ὑπάρχον
σημαντικόν· αὐτὸς γὰρ ἑαυτὸν ἔχρισε, χρίων
μὲν ὡς Θεὸς τὸ σῶμα
τῆ θεότητι αὐτοῦ, χριόμενος δὲ ὡς ἄνθρωπος·
αὐτὸς γὰρ ἔστι τοῦτο
κάκεινο. Χρίσις δὲ ἡ θεότης τῆς
ἀνθρωπότητος. Εἰ γὰρ μιᾶς φύσεως
συνθέτου ὣν ὁ Χριστὸς ὁμοούσιός ἐστι τῷ
Πατρὶ, ἔστι ἄρα καὶ ὁ
Πατὴρ σύνθετος καὶ τῆ σαρκὶ ὁμοούσιος, ὅπερ
ἄτοπον καὶ πάσης
βλασφημίας ἀνάπλεον.
Πῶς δὲ καὶ μία φύσις τῶν ἐναντίων οὐσιωδῶν
διαφορῶν δεκτικὴ
γενήσεται; Πῶς γὰρ δυνατόν τὴν αὐτὴν φύσιν
κατὰ ταύτῃ κτιστὴν
εἶναι καὶ ἄκτιστον, θνητὴν καὶ ἀθάνατον,
περιγραπτὴν καὶ
ἀπερίγραπτον;
Εἰ δὲ καὶ μιᾶς λέγοντες τὸν Χριστὸν φύσεως
ἀπλῆν ταύτην εἶποιεν, ἢ
γυμνὸν αὐτὸν Θεὸν ὁμολογήσουσι καὶ
φαντασίαν εἰσάξουσιν τὴν
ἐνανθρώπησιν ἢ ψιλὸν ἄνθρωπον κατὰ
Νεστόριον. Καὶ πού τὸ
ἐν θεότητι τέλειον καὶ τὸ ἐν ἀνθρωπότητι
τέλειον; Πότε δὲ καὶ δύο
τὸν Χριστὸν λέξουσιν φύσεων, μιᾶς συνθέτου
φύσεως αὐτὸν μετὰ
τὴν ἔνωσιν λέγοντες; Ὅτι γὰρ μιᾶς ὁ Χριστὸς
φύσεως πρὸ τῆς
ἐνώσεως, παντὶ που δήλον.
Ἀλλὰ τοῦτό ἐστι τὸ ποιοῦν τοῖς αἰρετικοῖς τὴν

μετέχει στη θεία και ανθρώπινη φύση, οὔτε πάλι θα
ονομασθεῖ Θεός ἢ
ἄνθρωπος, ἀλλὰ μόνον Χριστός. Καὶ τὸ ὄνομα
Χριστός δεν θα εἶναι γι'
αὐτοῦς τὸ ὄνομα τῆς υποστάσεως του, ἀλλὰ τῆς
μίας του φύσεως.
Εμεῖς ὁμῶς θεωροῦμε ὡς ἀλήθεια ὅτι ὁ Χριστὸς
δεν ἔχει μία σύνθετη φύση,
οὔτε εἶναι κάτι ἄλλο που προήλθε ἀπὸ κάτι ἄλλο,
ὅπως ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ ψυχῆ
καὶ σῶμα ἢ ὅπως τὸ σῶμα ἀπὸ τέσσερα στοιχεῖα,
ἀλλὰ λέμε ὅτι προήλθαν τα
ἴδια ἀπὸ διαφορετικὰ στοιχεῖα· ὁμολογοῦμε,
δηλαδή, ὅτι εἶναι καὶ λέγεται
τέλειος Θεός καὶ τέλειος ἄνθρωπος που ἔχει δύο
φύσεις καὶ εἶναι σε δύο
φύσεις, τῆ θεία καὶ τὴν ἀνθρώπινη. Τὸ ὄνομα
Χριστός τὸ ἀποδίδουμε στὴν
ὑπόστασι, που δεν λέγεται μονομερῶς, ἀλλὰ
δηλώνει τὶς δύο φύσεις.
Διότι ὁ ἴδιος καθαγίασε τὸν εαυτό του,
καθαγιάζοντας ἀπὸ τῆ μια ὡς Θεός τὸ
σῶμα με τὴ θεότητά του, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη
καθαγιαζόμενος ὡς ἄνθρωπος·
διότι ὁ ἴδιος εἶναι καὶ τὸ ἓνα καὶ τὸ ἄλλο. Καὶ ἡ
θεία φύση καθαγιάζει τὴν
ἀνθρώπινη. Ἀν, δηλαδή, ὁ Χριστός, ὁ ὁποῖος εἶναι
ὁμοούσιος με τὸν Πατέρα,
ἔχει σύνθετη φύση, τότε καὶ ὁ Πατέρας θα εἶναι
σύνθετος καὶ ὁμοούσιος με
τὴ σάρκα, πράγμα τὸ ὁποῖο εἶναι ἄτοπο καὶ πολὺ
βλάσφημο.
Καὶ πῶς μία φύση θα μπορέσει νὰ δεχθεῖ τὶς
ἀντίθετες διαφορὲς τῶν φύσεων;
Πῶς εἶναι, δηλαδή, δυνατόν ἡ ἴδια φύση νὰ εἶναι
ταυτόχρονα κτιστὴ καὶ
ἄκτιστη, θνητὴ καὶ ἀθάνατη, περιγραπτὴ καὶ
ἀπερίγραπτη;
Ἀν πάλι λέγοντας ὅτι ὁ Χριστός ἔχει μία φύση, τὴ
θεωροῦν ἀπλή ἢ μήπως θα
πουν ὅτι αὐτὸς εἶναι μόνον Θεός καὶ θα θεωρήσουν
τὴν ἐνανθρώπησι
φανταστικὴ ἢ ὅτι εἶναι μόνον ἄνθρωπος, σύμφωνα
με τὴ διδασκαλία τοῦ
Νεστορίου; Καὶ πού εἶναι τότε ἡ τελειότητα τῆς
θείας καὶ τῆς ἀνθρωπίνης
φύσεως; Καὶ πότε θα δεχθοῦν ὅτι ὁ Χριστός ἔχει
δύο φύσεις, ἐφόσον λένε
ὅτι μετὰ τὴν ἔνωσι αὐτὸς ἔχει μία σύνθετη φύση;
Διότι ὅλοι γνωρίζουν ὅτι ὁ
Χριστός, πρὶν τὴν ἔνωσι, εἶχε μια φύση μόνο.
Ἀλλὰ αὐτὸ εἶναι ἐκεῖνο που οδηγεῖ τοὺς αἰρετικούς

πλάνην, τὸ ταῦτὸν
λέγειν τὴν φύσιν καὶ τὴν ὑπόστασιν. Ἐπειδὴ
δὲ μίαν τῶν ἀνθρώπων
φύσιν φαμέν, ἴστέον, ὡς οὐκ ἀφορῶντες εἰς
τὸν τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ
σώματος λόγον τοῦτο λέγομεν· ἀδύνατον γὰρ
μιάς φύσεως λέγειν
τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα πρὸς ἄλληλα
συγκρινόμενα. Ἄλλ' ἔπειδὴ
πλείσται ὑποστάσεις τῶν ἀνθρώπων εἰσὶ,
πάντες δὲ τὸν αὐτὸν
ἐπιδέχονται λόγον τῆς φύσεως, πάντες γὰρ ἐκ
ψυχῆς εἰσὶ
συντεθειμένοι καὶ σώματος, καὶ πάντες τῆς
φύσεως τῆς ψυχῆς
μετελήφασιν καὶ τὴν οὐσίαν τοῦ σώματος
κέκτηνται, καὶ τὸ κοινὸν
εἶδος τῶν πλείστων καὶ διαφόρων
ὑποστάσεων, μίαν φύσιν φαμέν·
ἐκάστης δηλαδὴ ὑποστάσεως δύο φύσεις
ἐχούσης καὶ ἓν δυοῖ
τελούσης ταῖς φύσεσι, ψυχῆς λέγω καὶ
σώματος.
Ἐπὶ δὲ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ οὐκ
ἔστι κοινὸν εἶδος λαβεῖν·
οὔτε γὰρ ἐγένετο, οὔδ' ἔστιν, οὔτε ποτὲ
γενήσεται ἄλλος Χριστὸς
ἐκ θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος, ἓν θεότητι καὶ
ἀνθρωπότητι Θεὸς
τέλειος ὁ αὐτὸς καὶ ἄνθρωπος τέλειος.
Ἐντεῦθεν οὐκ ἔστιν εἰπεῖν
μίαν φύσιν ἐπὶ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ
Χριστοῦ· ὡς περ ἐπὶ τοῦ
ἀτόμου ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος συγκειμένου,
οὔτω καὶ ἐπὶ τοῦ
Χριστοῦ ἐκ θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος. Ἐκεῖ
μέν γὰρ ἄτομον, ὁ δὲ
Χριστὸς οὐκ ἄτομον· οὐδὲ γὰρ ἔχει
κατηγορούμενον εἶδος χρηστότητος.
Διὸ δὴ ἐκ δύο φύσεων τελείων, θείας τε καὶ
ἀνθρωπίνης, φαμέν
γεγενῆσθαι τὴν ἔνωσιν, οὐ κατὰ φουρμὸν ἢ
σύγχυσιν ἢ ἀνάκρασιν,
ὡς ὁ θεήλατος ἔφη Διόσκορος, Εὐτυχῆς τε καὶ
Σευήρος καὶ ἡ τούτων
ἐναγῆς συμμορία· οὐδὲ προσωπικὴν ἢ
σχετικὴν ἢ κατ' ἀξίαν ἢ
ταυτοβουλίαν ἢ ὁμοτιμίαν ἢ ὁμωνυμίαν ἢ
εὐδοκίαν, ὡς ὁ θεοστυγῆς
ἔφη Νεστόριος, Διόδωρος τε καὶ ὁ
Μοψουεστίας Θεόδωρος, καὶ ἡ
τούτων δαιμονιώδης ὁμήγουρις, ἀλλὰ κατὰ

στην πλάνη, ὅτι ταυτίζουν
τὴ φύσιν με τὴν ὑπόστασιν. Ἐπειδὴ μάλιστα
ισχυρίζομαστε ὅτι εἶναι μία ἡ φύσιν
τῶν ἀνθρώπων, πρέπει νὰ γνωρίζουμε ὅτι αὐτὸ το
λέμε ὄχι ἀποβλέποντας
στον ὀρισμὸ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος· διότι
εἶναι ἀδύνατο νὰ λέμε ὅτι ἡ
ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα, ἀν συγκριθοῦν μεταξύ τους,
ἔχουν μία φύσιν. Ἀλλὰ ἐπειδὴ
υπάρχουν πάρα πολλές ὑποστάσεις τῶν ἀνθρώπων,
καὶ ἡ φύσιν ὅλων ἔχει τὸν
ἴδιον ὀρισμὸ, διότι ὅλοι εἶναι σύνθετοι ἀπὸ ψυχὴ καὶ
σῶμα,
καὶ ὅλοι μετέχουν στὴ φύσιν τῆς ψυχῆς
καὶ ἔχουν τὴ φύσιν τοῦ σώματος, λέμε ὅτι ἡ κοινὴ
εμφάνισιν τῶν πολλῶν
καὶ διαφορετικῶν ὑποστάσεων ἔχει μία φύσιν·
καθεμία, δηλαδὴ,
ὑπόστασιν ἔχει δύο φύσεις καὶ ὑπάρχει μὲ τις δύο
φύσεις,
ἐννοῶ τὴν ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα.
Για τὸν Κύριόν μας Ἰησοῦ Χριστό ὁμως δὲν εἶναι
δυνατὸν νὰ ἐννοήσουμε
κοινὴ μορφή· διότι οὔτε ἐγίνε οὔτε ὑπάρχει οὔτε
ποτὲ θὰ γίνε ἄλλος Χριστὸς
ἀπὸ θεία καὶ ἀνθρώπινη φύσιν, ὁ ἴδιος τέλειος Θεὸς
καὶ τέλειος ἄνθρωπος
στὴ θεία καὶ ἀνθρώπινη φύσιν. Γι' αὐτὸ δὲν
μποροῦμε νὰ πούμε ὅτι ὁ Κύριός
μας Ἰησοῦς Χριστὸς ἔχει μία φύσιν· ὅπως λέμε για
τὸ ἄτομον ὅτι ἀποτελεῖται
ἀπὸ ψυχὴ καὶ σῶμα, ἐτσι λέμε καὶ για τὸν Χριστό
ὅτι ἀποτελεῖται ἀπὸ θεία
καὶ ἀνθρώπινη φύσιν. Ἐκεῖ βέβαια ἔχουμε ἄτομον,
ἀλλὰ ὁ Χριστὸς δὲν εἶναι
ἄτομον· καὶ οὔτε ἔχει ὁ Χριστὸς μία μορφή που
ἀνήκει στὴν κατηγορία τοῦ
ἀγαθοῦ.
Γι' αὐτὸ ὑποστηρίζουμε ὅτι ἡ ἔνωσιν προήλθε ἀπὸ
δύο τέλειες φύσεις, τὴ
θεία καὶ τὴν ἀνθρώπινη, ὄχι με συμφορμὸ ἢ
σύγχυσιν ἢ ἀνάμειξιν, ὅπως εἶπε
«τὸ θεόσταλτο κακὸ» ὁ Διόσκορος, ὁ Εὐτυχῆς καὶ
ὁ Σεβήρος καὶ ἡ ἀσεβῆς
συμμορία τους· οὔτε ὑποστηρίζουμε ὅτι ἡ ἔνωσιν
ἦταν προσωπικὴ ἢ σχετικὴ
ἢ ἀνάλογα με τὴν ἀξία ἢ με ταύτισιν τῆς θελήσεως
ἢ με ἰσοτιμία ἢ με ταύτισιν
τοῦ ὀνόματος ἢ με συγκατάβασιν, ὅπως εἶπε ὁ
ἐχθρὸς τοῦ Θεοῦ Νεστόριος,
ὁ Διόδωρος καὶ ὁ Θεόδωρος Μοψουεστίας καὶ ἡ
δαιμονικὴ συντροφία τους·

σύνθεσιν, ἤτοι καθ' ὑπόστασιν ἀτρέπτως καὶ ἀσυγχύτως καὶ ἀναλλοιώτως καὶ ἀδιαιρέτως καὶ ἀδιασπάρτως καὶ ἐν δυσι φύσεσι τελείως ἐχούσαις μίαν ὑπόστασιν ὁμολογοῦμεν τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ σεσαρκωμένου, τὴν αὐτὴν ὑπόστασιν λέγοντες τῆς θεότητος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος αὐτοῦ καὶ τὰς δύο φύσεις ὁμολογοῦντες σῶζεσθαι ἐν αὐτῷ μετὰ τὴν ἔνωσιν, οὐκ ἰδίᾳ καὶ ἀναμέρος τιθέντες ἑκάστην, ἀλλ' ἠνωμένας ἀλλήλαις ἐν τῇ μιᾷ συνθέτῳ ὑποστάσει. Οὐσιώδη γὰρ φαμεν τὴν ἔνωσιν, τουτέστιν ἀληθῆ καὶ οὐ κατὰ φαντασίαν. Οὐσιώδη δέ, οὐχ ὡς τῶν δύο φύσεων ἀποτελεσασῶν μίαν σύνθετον φύσιν, ἀλλ' ἐνωθεισῶν ἀλλήλαις κατὰ ἀλήθειαν εἰς μίαν ὑπόστασιν σύνθετον τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. Καὶ σῶζεσθαι αὐτῶν τὴν οὐσιώδη διαφορὰν ὀρίζομεθα· τὸ γὰρ κτιστὸν μεμένηκε κτιστὸν καὶ τὸ ἄκτιστον ἄκτιστον· τὸ θνητὸν ἔμεινε θνητὸν καὶ τὸ ἀθάνατον ἀθάνατον· τὸ περιγραφτὸν περιγραφτὸν καὶ τὸ ἀπερίγραφτον ἀπερίγραφτον· τὸ ὀρατὸν ὀρατὸν καὶ τὸ ἀόρατον ἀόρατον· τὸ μὲν διαλάμπει τοῖς θαύμασι, τὸ δὲ ταῖς ὕβρεσιν ὑποπέπτωκεν. Οἰκιοῦται δὲ τὰ ἀνθρώπινα ὁ Λόγος· αὐτοῦ γὰρ εἰσι τὰ τῆς ἀγίας αὐτοῦ σαρκὸς ὄντα, καὶ μεταδίδωσι τῇ σαρκὶ τῶν ἰδίων κατὰ τὸν τῆς ἀντιδόσεως τρόπον διὰ τὴν εἰς ἄλληλα τῶν μερῶν περιχώρησιν καὶ τὴν καθ' ὑπόστασιν ἔνωσιν, καὶ ὅτι εἷς ἦν καὶ ὁ αὐτὸς ὁ καὶ τὰ θεῖα καὶ τὰ ἀνθρώπινα ἐνεργῶν ἐν ἑκατέρᾳ μορφῇ μετὰ τῆς θατέρου κοινωνίας. Διὸ δὴ καὶ ὁ Κύριος τῆς δόξης ἐσταυρώσθαι λέγεται καίτοι τῆς θείας αὐτοῦ μὴ παθούσης φύσεως, καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου πρὸ τοῦ πάθους ἐν τῷ οὐρανῷ εἶναι ὡμολόγηται, ὡς αὐτὸς ὁ Κύριος ἔφησεν· εἷς γὰρ ἦν καὶ ὁ αὐτὸς Κύριος τῆς δόξης, ὁ φύσει καὶ ἀληθεῖα Υἱὸς ἀνθρώπου, ἤτοι ἀνθρωπος γενόμενος,

ἀλλὰ ὁμολογοῦμε ὅτι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἐγένε με σύνθεσι, δηλαδὴ υποστατικά χωρὶς μεταβολὴ καὶ αλλοίωσι, χωρὶς διαίρεσι καὶ διάσπασι καὶ με δύο φύσεις τέλειες που ἔχουν τὴν ἴδια ὑπόστασι, ἐνωῶ τῆς θείας καὶ ἀνθρωπίνης φύσεῶς του· ὁμολογοῦμε ὅτι οἱ δύο φύσεις διατηροῦνται στο πρόσωπό του μετὰ τὴν ἔνωσι, χωρὶς να θεωροῦμε ὅτι ἡ καθεμία ὑπάρχει ξεχωριστά, ἀλλὰ εἶναι ἐνωμένες καὶ οἱ δύο σε μία σύνθετη ὑπόστασι. Ὑποστηρίζουμε ὅτι ἡ ἔνωσι εἶναι οὐσιαστική, δηλαδὴ ἀληθινή καὶ ὄχι φανταστική. Οὐσιαστική, ὄχι με τὴν ἐννοια ὅτι οἱ δύο φύσεις ἀποτελέσαν μία σύνθετη φύσι, ἀλλὰ ἐνώθηκαν μεταξύ τους πραγματικά σε μία σύνθετη ὑπόστασι του Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. Καὶ υποστηρίζουμε ὅτι παραμένει ἡ οὐσιώδης διαφορὰ τους· διότι το κτιστό παρέμεινε κτιστό καὶ τὸ ἀκτιστό ἀκτιστό· τὸ θνητό παρέμεινε θνητό καὶ τὸ ἀθάνατο ἀθάνατο· τὸ περιγραφτὸ παρέμεινε περιγραφτὸ καὶ τὸ ἀπερίγραφτο ἀπερίγραφτο· τὸ ὀρατό παρέμεινε ὀρατό καὶ τὸ ἀόρατο ἀόρατο· τὸ ἕνα ἀκτινοβολεῖ με τὰ θαύματα καὶ τὸ ἄλλο ὑπέπεσε στις συκοφαντικές ὕβρεις. Ὁ Λόγος κάνει δικὰ του τὰ ἀνθρώπινα χαρακτηριστικά· διότι αὐτὰ που ἀνήκουν στην ἀγία του σάρκα εἶναι δικὰ του, καὶ μεταδίδει στη σάρκα του ἀπὸ τὰ δικὰ του με τὸν τρόπο τῆς ἀντιδόσεως, ἐπειδὴ τὰ δύο μέρη ἀλληλοπεριχωροῦνται καὶ εἶναι ἐνωμένα υποστατικά καὶ ἐπειδὴ ὁ ἐνεργῶν τὰ θεῖα καὶ τὰ ἀνθρώπινα εἶναι ἕνας με τὴ μία καὶ τὴν ἄλλη φύσι που βρίσκονται σε κοινωνία μεταξύ τους. Γι' αὐτό το λόγο λέμε ὅτι ὁ Κύριος τῆς δόξης σταυρώθηκε, ἀν καὶ δὲν ἔπαθε τίποτε ἡ θεία του φύσι· καὶ ἀκόμη ὁμολογοῦμε ὅτι ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου πρὶν ἀπὸ τὸ πάθος του εἶναι στον οὐρανό, ὅπως το εἶπε ὁ ἴδιος ὁ Κύριος· διότι ὁ Κύριος τῆς δόξης ἦταν ἕνας καὶ ὁ ἴδιος, αὐτὸς που ἀπὸ τὴ φύσι του ἦταν ἀληθινὰ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, δηλαδὴ αὐτὸς που ἐγένε ἀνθρωπος· καὶ γνωρίζουμε τὰ θαύματα καὶ τὰ πάθη

καὶ αὐτοῦ τὰ τε θαύματα καὶ τὰ πάθη
γινώσκομεν, εἰ καὶ κατ' ἄλλο
ἔθναυματούργει καὶ κατ' ἄλλο τὰ πάθη ὁ αὐτὸς
ὑπέμεινεν.

Ἴσμεν γάρ, ὡσπερ μίαν αὐτοῦ τὴν ὑπόστασιν,
οὕτω καὶ τὴν τῶν
φύσεων οὐσιώδη διαφορὰν σώζεσθαι. Πῶς δὲ
σωθεῖη διαφορὰ, μὴ
σώζομένων τῶν τὴν διαφορὰν ἔχόντων πρὸς
ἄλληλα; Διαφορὰ γὰρ
διαφερόντων ἐστὶ διαφορὰ. Τῷ μὲν οὖν λόγῳ,
ᾧ διαφέρουσιν
ἀλλήλων αἱ φύσεις τοῦ Χριστοῦ, τουτέστι τῷ
λόγῳ τῆς οὐσίας,
φαμὲν συνάπτεσθαι αὐτὸν τοῖς ἄκροις· κατὰ
μὲν τὴν θεότητα τῷ τε
Πατρὶ καὶ τῷ Πνεύματι, κατὰ δὲ τὴν
ἀνθρωπότητα τῇ τε μητρὶ καὶ
πᾶσι τοῖς ἀνθρώποις. Ὡ δὲ λόγῳ συνάπτονται
αἱ φύσεις αὐτοῦ,
διαφέρειν αὐτὸν φαμεν τοῦ τε Πατρὸς καὶ τοῦ
Πνεύματος, τῆς τε
μητρὸς καὶ τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων·
συνάπτονται γὰρ αἱ φύσεις
αὐτοῦ τῇ ὑποστάσει, μίαν ὑπόστασιν
σύνθετον ἔχουσαι, καθ' ἣν
διαφέρει τοῦ τε Πατρὸς καὶ τοῦ Πνεύματος,
τῆς τε μητρὸς καὶ ἡμῶν.

Ἀλλὰ καὶ πάσης συνθέτου φύσεως τὰ μέρη
ἅμα τὴν ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς
τὸ εἶναι παραγωγὴν ἔσχηκε πρὸς
συμπλήρωσιν τοῦ παντός. Καὶ
δυνατὸν τὰ ὁμόχρονα μίαν φύσιν ἀποτελεῖν
σύνθετον, τοιοῦτον ὄρον καὶ
φυσικὸν νόμον παρὰ τοῦ δημιουργοῦ
δεχόμενα, ὥστε φύσεως νόμῳ κατὰ
διαδοχὴν ὅμοια ἐξ ὁμοίων γεννᾶσθαι. Ἐπὶ δὲ
τοῦ κυρίου τῶν ἐνωθεισῶν
φύσεων ἡ μὲν ἀναρχὸς ἐστὶ καὶ ἀχρονος, ἡ δὲ
ἡργμένη καὶ ὑπὸ χρόνον·
καὶ οὐ γέγονεν εἶδος πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ
παντός ἐπεὶ οὐ κατέπαυσεν
ὁ θεὸς ἀπὸ τῶν ἔργων αὐτοῦ τῇ ἡμέρᾳ τῇ
ἐβδόμῃ οὔτε δύο φυσικῶς
ἠνώθησαν, ἀλλὰ παραδόξως καὶ ὑπερφυῶς.
Τὰ δὲ παράδοξα καὶ
ὑπερφυῆ οὐ φύσιν ἀποτελεῖ· οὐ γὰρ φαμεν
βάτου φύσιν προσομιλοῦσαν
πυρὶ καὶ μὴ φλεγομένην οὔδὲ φύσιν ἀνθρώπου
μεταρσίου γενομένου ὡς
ὡς ὧν Ἦν εἰς τὸν οὐρανὸν οὔτε φύσιν

του, μολονότι αὐτὸς με τὴ μίαν φύσιν ἔκανε
θαύματα καὶ με τὴν ἄλλη υπέμεινε
τα πάθη.

Διότι γνωρίζουμε ὅτι, ὅπως εἶναι μία ἡ ὑπόστασή
του, ἔτσι παραμένει
ουσιώδης ἡ διαφορὰ τῶν φύσεων του. Πῶς,
δηλαδή, θα μπορούσε νὰ μείνει
ἡ διαφορὰ, εἰάν δεν παρέμεναν αὐτὰ που ἔχουν
διαφορὰ μεταξύ τους; Διότι ἡ
διαφορὰ ὑπάρχει μεταξύ διαφορετικῶν. Λέμε,
λοιπόν, ὅτι αὐτὸς συνδέεται
με τὰ (δύο) ἄκρα, χάρις στὴν αἰτία με τὴν ὁποία οἱ
φύσεις τοῦ Χριστοῦ
διαφέρουν μεταξύ τους, χάρις δηλαδή στὴν αἰτία
τῆς οὐσίας· χάρις στὴ θεία
φύση εἶναι ἐνωμένος με τὸν Πατέρα καὶ τὸ
Πνεῦμα, καὶ χάρις στὴν ἀνθρώπινη
με τὴ μητέρα καὶ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. Καὶ χάρις
στὴν αἰτία με τὴν ὁποία
εἶναι ἐνωμένες οἱ φύσεις του, λέμε ὅτι αὐτὸς
διαφέρει ἀπὸ τὸν Πατέρα καὶ τὸ
Πνεῦμα, ἀλλὰ καὶ με τὴ μητέρα καὶ τοὺς ἄλλους
ἀνθρώπους· διότι οἱ φύσεις
εἶναι ἐνωμένες χάρις στὴν ὑπόστασή του· καθὼς
ἔχουν μία ὑπόστασι καὶ
σχετικὰ μ' αὐτὴν διαφέρουν με τὸν Πατέρα, τὸ
Πνεῦμα, τὴ μητέρα καὶ ἐμᾶς.

σώματος ἀνθρωπέου
δροσιζομένην ἐν πυρί, ἀλλὰ παράδοξα ταυτά
φαμεν περὶ μίαν ὑπόστασιν.
Οὕτω καὶ τὴν σάρκωσιν τοῦ κυρίου ἐν μιᾷ
ὑποστάσει τῶν τῆς θεότητος
ὑποστάσεων οὐ νόμῳ φύσεως, ἀλλ' ὑπερφυεῖ
οἰκονομία τὴν ἔνωσιν τῶν
φύσεων γεγενῆσθαι φαμεν καὶ οὔτε ὑπὸ
φύσεως ὄρον, ὥστε ἀπὸ Χριστοῦ
Χριστὸν γενᾶσθαι καὶ εἶδος ἀποτελεῖσθαι
Χριστῶν περιεκτικὸν πολλῶν
ὑποστάσεων, ἀλλὰ μίαν ὑπόστασιν σύνθετον
ἐκ δύο φύσεων καὶ ἐν δύο
φύσεσι καὶ δύο φύσει, ἐκάστης φύσεως καὶ
μετὰ τὴν ἔνωσιν φυλαττούσης
τὸν οἰκεῖον ὄρον τε καὶ νόμον καὶ τὴν πρὸς
ἄλληλα διαφορὰν. Ἐπὶ μὲν
γὰρ τοῦ ἀνθρώπου, καθὸ μὲν θεωρεῖται πρὸς
ἄλληλα διαφορὰ ψυχῆς τε
καὶ σώματος, δύο φύσεις φαμέν· καθὸ δὲ οὐ
θεωρεῖται φυσικὴ διαφορὰ
ὑποστάσεων ἐξ ὑποστάσεως μιᾶς, καὶ μιᾶς
μὲν φύσεως λέγονται τὰ καθ'
ὑπόστασιν διαφέροντα ὁμοειδῆ, μιᾶς δὲ
ὑποστάσεως τὰ κατ' οὐσίαν
διαφέροντα καὶ καθ' ὑπόστασιν ἠνωμένα. Αἱ
οὖν ἕτεροειδεῖς ὑποστάσεις
οὐχ ὑποστατικῶς συγκρίνονται ἢ
διακρίνονται, ἀλλὰ φυσικῶς· καὶ αἱ
ὁμοειδεῖς ὑποστάσεις οὐ φυσικῶς
συγκρίνονται ἢ διακρίνονται. Καὶ ὥσπερ
ἀδύνατον τὰ ὑποστατικῆ διαφορᾷ διαφέροντα
μιᾶς εἶναι ὑποστάσεως,
οὕτως ἀδύνατον τὰ φυσικῆ διαφορᾷ φυσικὰ
διάφορα ἢ διαφέροντα
μιᾶς εἶναι φύσεως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 48. Περὶ τοῦ τρόπου τῆς
ἀντιδόσεως
Ὅτι μὲν οὖν ἕτερόν ἐστιν οὐσία καὶ ἕτερον
ὑπόστασις, πλειστάκις
εἰρήκαμεν, καὶ ὅτι ἢ μὲν οὐσία τὸ κοινὸν καὶ
περιεκτικὸν εἶδος τῶν
ὁμοειδῶν ὑποστάσεων σημαίνει, οἷον Θεός,
ἄνθρωπος, ἢ δὲ
ὑπόστασις ἄτομον δηλοῖ, ἦτοι Πατέρα, Υἱόν,
Πνεῦμα Ἅγιον,
Πέτρον, Παῦλον. Ἰστέον τοίνυν, ὅτι τὸ μὲν τῆς
θεότητος καὶ τῆς
ἀνθρωπότητος ὄνομα τῶν οὐσιῶν, ἦτοι
φύσεων ἐστὶ παραστατικόν,

Για τον τρόπο της αντιδόσεως.
Πολλές φορές έχουμε πει ότι άλλο είναι η ουσία
και άλλο η υπόσταση·
η ουσία δηλώνει την κοινή και περιεκτική έννοια
των ομοίων υποστάσεων,
ὅπως, για παράδειγμα, (η λέξη) Θεός, (η λέξη)
ἄνθρωπος. Ο ὅρος υπόσταση
δηλώνει το άτομο, δηλαδή τον Πατέρα, τον Υἱό, το
Ἅγιο Πνεῦμα,
τον Πέτρο, τον Παῦλο. Πρέπει επίσης να
γνωρίζουμε ότι το ὄνομα «θεία» και
«ανθρώπινη φύση» δηλώνει τις ουσίες, δηλαδή τις
φύσεις, ενώ το ὄνομα
«Θεός» ἢ «ἄνθρωπος» χρησιμοποιεῖται και για να

τὸ δὲ Θεὸς καὶ ἄνθρωπος καὶ ἐπὶ τῆς φύσεως
τάττεται, ὡσπερ ὅταν
λέγωμεν· Θεὸς ἔστιν ἀκατάληπτος οὐσία, καὶ
ὅτι εἷς ἔστι Θεός·
λαμβάνεται δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ὑποστάσεων, ὡς
τοῦ μερικωτέρου
δεχομένου τὸ τοῦ καθολικωτέρου ὄνομα, ὡς
ὅταν φησὶν ἡ Γραφή·
«Διὰ τοῦτο ἔχρισέ σε ὁ Θεὸς ὁ Θεός σου»
(ἰδοὺ γὰρ τὸν Πατέρα καὶ
τὸν Υἱὸν ἐδήλωσε), καὶ ὡς ὅταν λέγη·
«Ἄνθρωπός τις ἦν ἐν χώρᾳ
τῇ Αὐσίτιδι» (τὸν γὰρ Ἰώβ μόνον ἐδήλωσεν).
Ἐπὶ οὖν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ,
ἐπειδὴ δύο μὲν τὰς φύσεις
γινώσκουμεν, μίαν δὲ τὴν ὑπόστασιν ἐξ
ἀμφοτέρων σύνθετον, ὅτε μὲν
τὰς φύσεις ἀναθεωροῦμεν, θεότητα καὶ
ἀνθρωπότητα καλοῦμεν, ὅτε
δὲ τὴν ἐκ τῶν φύσεων συντεθεῖσαν
ὑπόστασιν, ποτὲ μὲν ἐκ τοῦ
συναμφοτέρου Χριστὸν ὀνομάζομεν καὶ Θεὸν
καὶ ἄνθρωπον κατὰ
ταῦτό καὶ Θεὸν σεσαρκωμένον, ποτὲ δὲ ἐξ
ἐνὸς τῶν μερῶν, Θεὸν
μόνον καὶ Υἱὸν Θεοῦ καὶ ἄνθρωπον μόνον καὶ
Υἱὸν ἀνθρώπου·
καὶ ποτὲ μὲν ἐκ τῶν ὑψηλῶν μόνον, ποτὲ δὲ
ἐκ τῶν ταπεινῶν μόνον·
εἷς γὰρ ἔστιν ὁ κάκεινο καὶ τοῦτο ὁμοίως
ὑπάρχων, τὸ μὲν ὦν αἰεὶ
ἀναιτίως ἐκ Πατρὸς, τὸ δὲ γενόμενος ὕστερον
διὰ φιλανθρωπίαν.
Θεότητα μὲν οὖν λέγοντες οὐ κατονομάζομεν
αὐτῆς τὰ τῆς
ἀνθρωπότητος ἰδιώματα· οὐ γὰρ φαμεν
θεότητα παθητὴν ἢ κτιστὴν·
οὔτε δὲ τῆς σαρκός, ἥτοι τῆς ἀνθρωπότητος
κατηγοροῦμεν τὰ τῆς
θεότητος ἰδιώματα· οὐ γὰρ φαμεν σάρκα ἥτοι
ἀνθρωπότητα
ἄκτιστον. Ἐπὶ δὲ τῆς ὑποστάσεως, κἂν ἐκ τοῦ
συναμφοτέρου, κἂν ἐξ
ἐνὸς τῶν μερῶν ταύτην ὀνομάσωμεν,
ἀμφοτέρων τῶν φύσεων τὰ
ἰδιώματα αὐτῇ ἐπιτίθεμεν. Καὶ γὰρ ὁ Χριστός,
ὅπερ ἔστι τὸ
συναμφοτέρον, καὶ Θεὸς καὶ ἄνθρωπος
λέγεται, καὶ κτιστὸς καὶ
ἄκτιστος καὶ παθητὸς καὶ ἀπαθής. Καὶ ὅταν ἐξ
ἐνὸς τῶν μερῶν καὶ
Υἱὸς Θεοῦ καὶ Θεὸς ὀνομάζεται, δέχεται τὰ

δηλώσει τὴ φύση, ὅπως
ὅταν λέμε, ὁ Θεὸς εἶναι ἀκατάληπτη οὐσία ἢ ὁ
Θεὸς εἶναι ἓνας· ἀλλὰ
λέγεται καὶ γὰρ να δηλώσει τὴν ὑπόστασιν, διότι τὸ
μερικό λαμβάνει
τὴν ὀνομασία τοῦ γενικοῦ, ὅπως ὅταν λέει ἡ Αγία
Γραφή: «Γι' αὐτὸ τὸ λόγῳ
σε ἐχρῖσε Θεὸς ὁ Θεός σου» (ἐδῶ δηλώνει καὶ τὴν
ὑπόστασιν τοῦ Πατέρα καὶ
τοῦ Υἱοῦ), ἢ ὅπως ὅταν λέει: «Ζούσε κάποιος
ἄνθρωπος στὴν Αὐσίτιδα
χώρᾳ» (καὶ δηλώνει μόνο τὸν Ἰώβ).
Για τὸν Κύριο μας, λοιπόν, Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐπειδὴ
γνωρίζουμε ὅτι ἔχει δύο
φύσεις, ἀλλὰ ἡ ὑπόστασή του εἶναι μία, σύνθετη
καὶ ἀπὸ τις δύο, ὅταν βέβαια
ἐξετάζουμε τις φύσεις, τις ὀνομάζουμε θεία καὶ
ἀνθρώπινη· ὅταν ὁμως
ἐξετάζουμε τὴν ὑπόστασιν που συντέθηκε ἀπὸ τις
δύο φύσεις, ἄλλοτε τὸν
ὀνομάζουμε Χριστό που προήλθε καὶ ἀπὸ τις δύο,
τὸ ἴδιο Θεὸ καὶ ἄνθρωπο,
καὶ Θεὸ που σαρκώθηκε, καὶ ἄλλοτε τοῦ δίνουμε
ὄνομα ἀπὸ ἓνα ἀπὸ τα δύο
μέρη, ἢ Θεὸ μόνο καὶ Υἱὸ τοῦ Θεοῦ ἢ μόνον
ἄνθρωπο καὶ Υἱὸ τοῦ ἀνθρώπου.
Ἄλλοτε πάλι τὸν καλοῦμε με ὀνόματα που
προέρχονται μόνον ἀπὸ τα ὑψηλά
(θεία) καὶ ἄλλοτε μόνον ἀπὸ τα ταπεινά
(ἀνθρώπινα)· διότι ἓνας εἶναι ἐκεῖνος
που εἶναι ἐξίσου καὶ τὸ ἓνα καὶ τὸ ἄλλο· τὸ ἓνα,
ἐπειδὴ ὑπάρχει αἰώνια χωρὶς
αἰτία ἀπὸ τὸν Πατέρα, καὶ τὸ ἄλλο ἐπειδὴ ἐγένε
κατόπιν ἀπὸ ἀγάπης γὰρ τοὺς
ἀνθρώπους.
Ὅταν, λοιπόν, μιλάμε γὰρ τὴ θεία φύση, δὲν
ἀποδίδουμε σ' αὐτὴν τὰ
χαρακτηριστικά τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως· δὲν λέμε
δηλαδή ὅτι ἡ θεία φύση
εἶναι παθητὴ ἢ κτιστὴ· οὔτε πάλι ἀποδίδουμε στὴ
σάρκα, δηλαδή στὴν
ἀνθρώπινη φύση, τὰ χαρακτηριστικά τῆς θείας· δὲν
λέμε ὅτι ἡ σάρκα, δηλαδή
ἡ ἀνθρώπινη φύση, εἶναι ἀκτιστὴ. Για τὴν
ὑπόστασιν ὁμως, εἴτε τῆς δώσωμε
ὄνομα καὶ ἀπὸ τις δύο φύσεις εἴτε ἀπὸ τὴ μία, τῆς
ἀποδίδουμε τὰ γνωρίσματα
καὶ τῶν δύο φύσεων. Καὶ μάλιστα ὁ Χριστός, ὁ
ὁποῖος εἶναι καὶ οἱ δύο
φύσεις μαζί, λέγεται καὶ Θεὸς καὶ ἄνθρωπος, καὶ
εἶναι καὶ κτιστὸς καὶ
ἄκτιστος καὶ παθητὸς καὶ ἀπαθής. Καὶ ὅταν τὸν

τῆς συνυφεστηκυίας φύσεως ἰδιώματα, ἦτοι τῆς σαρκός, Θεὸς παθητὸς ὀνομαζόμενος καὶ Κύριος τῆς δόξης ἐσταυρωμένος, οὐ καθὸ Θεὸς ἀλλὰ καθὸ καὶ ἄνθρωπος ὁ αὐτός· καὶ ὅταν ἄνθρωπος καὶ Υἱὸς ἀνθρώπου ὀνομάζεται, δέχεται τὰ τῆς θείας οὐσίας ἰδιώματα καὶ αὐχήματα, παιδίον προαιώνιον καὶ ἄνθρωπος ἄναρχος, οὐ καθὸ παιδίον καὶ ἄνθρωπος, ἀλλὰ καθὸ Θεὸς ὢν προαιώνιος γέγονεν ἐπ' ἐσχάτων παιδίον. Καὶ οὗτός ἐστιν ὁ τρόπος τῆς ἀντιδόσεως· ἐκατέρας φύσεως ἀντιδιδοῦσης τῇ ἑτέρᾳ τὰ ἴδια διὰ τὴν τῆς ὑποστάσεως ταυτότητα καὶ τὴν εἰς ἄλληλα αὐτῶν περιχώρησιν. Κατὰ τοῦτο δυνάμεθα εἰπεῖν περὶ Χριστοῦ· «Οὗτος ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐπὶ τῆς γῆς ὤφθη καὶ τοῖς ἀνθρώποις συναναστράφη», καί· «Ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἄκτιστός ἐστι καὶ ἀπαθὴς καὶ ἀπερίγραπτος».

καλούμε με το ὄνομα της μιας φύσεως και τον λέμε Υἱό του Θεού ή Θεό, τότε δέχεται και τα γνωρίσματα της φύσεως που συνυπάρχει, της ανθρώπινης δηλαδή· λέγεται παθητός Θεός και Κύριος της δόξης που σταυρώθηκε, όχι βέβαια σαν Θεός αλλά και σαν ἄνθρωπος ο ἴδιος. Όταν πάλι λέγεται ἄνθρωπος και Υἱός του ἀνθρώπου, δέχεται τα γνωρίσματα και τη δόξα της θείας φύσεως και καλεῖται προαιώνιο παιδί και ἀναρχος ἄνθρωπος, ὄχι βέβαια επειδή ἦταν παιδί και ἄνθρωπος, ἀλλὰ επειδή, ἐνὸς εἶναι προαιώνιος Θεός, ἐγινε τελευταία παιδί. Και ο τρόπος της ἀντιδόσεως εἶναι ο ἀκόλουθος: καθεμία ἀπὸ τις φύσεις ανταποδίδει στην ἄλλη τα ιδιαίτερα γνωρίσματά της, επειδή ἔχουν την ἴδια ὑπόσταση και ἀλληλοπεριχωροῦνται. Σύμφωνα μ' αὐτὰ μποροῦμενα πούμε για το Χριστό: «Ὁ ἴδιος ο Θεός μας φανερώθηκε στη γη και συναναστράφηκε με τους ἀνθρώπους»· και ἀλλοῦ: «Ὁ ἄνθρωπος αὐτός εἶναι ἀκτιστος, ἀπαθὴς και ἀπερίγραπτος».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 49. Περί ἀριθμοῦ τῶν φύσεων Ὡσπερ δὲ ἐπὶ τῆς θεότητος μίαν φύσιν ὁμολογοῦμεν, τρεῖς δὲ ὑποστάσεις κατὰ ἀλήθειαν οὔσας φαμέν, και πάντα μὲν τὰ φυσικὰ και οὐσιώδη ἀπλᾶ φαμεν, τὴν δὲ διαφορὰν τῶν ὑποστάσεων ἐν μόναις ταῖς τρισὶν ιδιότησι, τῇ ἀναιτίῳ και πατρικῇ και τῇ αἰτιατῇ και υἱικῇ και ἐκπορευτῇ ἐπιγινώσκομεν, ἀνεκφοιτήτους δὲ αὐτὰς και ἀδιαστάτους ἀλλήλων και ἠνωμένας και ἐν ἀλλήλαις ἀσυγχύτως περιχωρούσας ἐπιστάμεθα, και ἠνωμένας μὲν ἀσυγχύτως –τρεῖς γάρ εἰσιν, εἰ και ἠνωνται–, διαιρουμένας δὲ ἀδιαστάτως. Εἰ γάρ και ἐκάστη καθ' ἑαυτὴν ὑφέστηκεν, ἦγουν τελεία ἐστὶν ὑπόστασις και τὴν οἰκείαν ιδιότητα, ἦτοι τὸν τῆς ὑπάρξεως τρόπον διάφορον κέκτηται, ἀλλ' ἠνωνται τῇ τε οὐσίᾳ και τοῖς φυσικοῖς ἰδιώμασι και τῷ μὴ διίστασθαι, μηδὲ ἐκφοιτᾶν τῆς πατρικῆς

Για τον ἀριθμὸ των φύσεων. Και ὅπως για το Θεό δεχόμεστε μία φύση, ἀλλὰ λέμε ὅτι ἀληθινὰ ἔχει τρεῖς ὑποστάσεις, και δεχόμεστε ὅτι ὅλα τα γνωρίσματα της φύσεως και της οὐσίας του εἶναι ἀπλᾶ, ἐνὸς τη διαφορὰ των ὑποστάσεων την ἀποδίδουμε μόνο στις τρεῖς ιδιότητες, δηλαδή την ἀναίτια πατρικῇ, την αἰτιατῇ υἱικῇ, και την αἰτιατῇ και ἐκπορευτῇ, και γνωρίζουμε καλά ὅτι αὐτές δεν μὲνουν μακριὰ και σε διάσταση η μία ἀπὸ την ἄλλη, ἀλλὰ εἶναι ἐνωμένες και χωρὶς να συγγέονται· εἶναι ἐνωμένες βέβαια χωρὶς να συγγέονται –διότι εἶναι τρεῖς, ἀν και εἶναι ἐνωμένες–, και εἶναι διαιρεμένες χωρὶς να ἀπομακρύνονται μεταξύ τους. Διότι ἐάν η καθεμία στέκεται ἀπὸ μόνη της, εἶναι δηλαδή τέλεια ὑπόσταση και ἔχει τη δική της ιδιαιτερότητα, δηλαδή ἰδιαίτερο τρόπο ὑπάρξεως· ὁμως εἶναι ἐνωμένες και στην οὐσία και στα γνωρίσματα της φύσεως και, επειδή δεν χωρίζονται οὔτε βγαίνουν ἐξω ἀπὸ την ὑπόσταση του

ὑποστάσεως, καὶ εἷς Θεὸς εἰσὶ τε καὶ λέγονται. Τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἐπὶ τῆς θείας καὶ ἀπορρήτου καὶ πάντα νοῦν καὶ κατάληψιν ὑπερεχούσης οἰκονομίας τοῦ ἐνὸς τῆς Ἁγίας Τριάδος Θεοῦ Λόγου, Κυρίου τε ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, δύο μὲν φύσεις ὁμολογοῦμεν, θείαν τε καὶ ἀνθρωπίνην, συνεληλυθείας ἀλλήλαις καὶ καθ' ὑπόστασιν ἐνωθείσας, μίαν δὲ ὑπόστασιν ἐκ τῶν δύο φύσεων ἀποτελεσθεῖσαν σύνθετον. Σώζεσθαι δὲ φαμεν τὰς δύο φύσεις καὶ μετὰ τὴν ἐνωσιν ἐν τῇ μιᾷ συνθέτῳ ὑποστάσει, ἡγουν ἐν τῷ ἐνὶ Χριστῷ, καὶ κατὰ ἀλήθειαν αὐτὰς εἶναι καὶ τὰ τούτων φυσικὰ ἰδιώματα, ἡνωμένας μέντοι ἀσυγχύτως καὶ ἀδιαιρέτως διαφερούσας τε καὶ ἀριθμουμένας. Καὶ ὡσπερ αἱ τρεῖς ὑποστάσεις τῆς Ἁγίας Τριάδος ἀσυγχύτως ἦνῶνται καὶ ἀδιαιρέτως διήρηνται καὶ ἀριθμοῦνται, καὶ ὁ ἀριθμὸς διαίρεσιν ἢ διάστασιν ἢ ἀλλοτρίωσιν καὶ διατομῆν ἐν αὐταῖς οὐκ ἐργάζεται (ἐνα γὰρ Θεὸν ἐπιγινώσκουμεν, τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸν καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον). Τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ αἱ τοῦ Χριστοῦ φύσεις, εἰ καὶ ἦνῶνται, ἀλλ' ἀσυγχύτως ἦνῶνται· καὶ εἰ ἐν ἀλλήλαις περιχωροῦσιν, ἀλλὰ τὴν εἰς ἀλλήλας τροπὴν τε καὶ μεταβολὴν οὐ προσίενται· φυλάττει γὰρ ἑκατέρα φύσις τὴν ἑαυτῆς φυσικὴν ἰδιότητα ἀμετάβλητον. Διὸ καὶ ἀριθμοῦνται, καὶ ὁ ἀριθμὸς οὐκ εἰσάγει διαίρεσιν. Εἷς γὰρ ἔστιν ὁ Χριστὸς ἐν τε θεότητι καὶ ἀνθρωπότητι τέλειος· ὁ γὰρ ἀριθμὸς οὐ διαίρεσεως ἢ ἐνώσεως αἴτιος πέφυκεν, ἀλλὰ τῆς ποσότητος τῶν ἀριθμουμένων σημαντικός, εἴτε ἡνωμένων εἴτε διηρημένων· ἡνωμένων μὲν, ὡς ὅτι πεντήκοντα λίθους ἔχει ὁ τοίχος οὗτος, διηρημένων δέ, ὅτι πεντήκοντα λίθοι κεῖνται ἐν τῷ πεδίῳ τούτῳ· καὶ ἡνωμένων μὲν, ὅτι δύο φύσεις εἰσὶν ἐν τῷ ἄνθρακι, πυρὸς λέγω καὶ ξύλου, διηρημένων δέ, ὅτι ἡ φύσις

Πατέρα, γι' αὐτὸ εἶναι καὶ καλοῦνται ἓνας Θεός. Με τὸν ἴδιο τρόπον καὶ σχετικὰ με τὸ θεῖο καὶ ἀνέκφραστο σχέδιο τῆς οἰκονομίας (για τὴ σωτηρία μας), που ξεπερνᾶ τὴν ἀνθρώπινη σκέψη καὶ λογικὴ, τοῦ ἐνὸς προσώπου τῆς Ἁγίας Τριάδος, τοῦ Θεοῦ Λόγου καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, δεχόμεστε δύο φύσεις, θεία καὶ ἀνθρώπινη, που συνδέθηκαν καὶ ἐνώθηκαν μεταξύ τους υποστατικά, ἀλλὰ ἀποτελέσαν μία ὑπόστασι σύνθετη ἀπὸ δύο φύσεις. Ἰσχυρίζομαστε ὅτι οἱ δύο φύσεις διατηροῦνται καὶ μετὰ τὴν ἐνωσὶ τους στη μία σύνθετη ὑπόστασι, δηλαδή στον ἓνα Χριστό· καὶ πραγματικὰ αὐτές καὶ τὰ φυσικὰ τους χαρακτηριστικὰ ὑπάρχουν, καθὼς εἶναι ἐνωμένες ἀσύγχυτα καὶ ἀδιαίρετα, ἀλλὰ καὶ διαφέρουν καὶ ἀριθμοῦνται. Καὶ ὅπως οἱ τρεῖς ὑποστάσεις τῆς Ἁγίας Τριάδος εἶναι ἐνωμένες χωρὶς νὰ συγγέονται καὶ εἶναι διαιρεμένες χωρὶς νὰ κομματιάζονται, ἀλλὰ ἀριθμοῦνται, χωρὶς ὁ ἀριθμὸς νὰ εἰσάγει διαίρεση, διάστασι, ἀποξένωση καὶ χωρισμὸ μεταξύ τους (διότι ἓνα Θεὸ γινώσκουμε καλά, τὸν Πατέρα, τὸν Υἱὸ καὶ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα). Με τὸν ἴδιο τρόπον καὶ οἱ φύσεις τοῦ Χριστοῦ, ἀν καὶ εἶναι ἐνωμένες, εἶναι ἐνωμένες χωρὶς νὰ συγγέονται· ἀν καὶ ἀλληλοπεριχωροῦνται, δὲν προχωρεῖ ἡ μία σὲ ἀλλαγὴ καὶ μετατροπὴ στη φύσιν τῆς ἄλλης. Κάθε φύσις, δηλαδή, διατηρεῖ ἀμετάβλητο τὸ γινώρισμα τῆς δικῆς τῆς φύσεως. Γι' αὐτὸ καὶ ἀριθμοῦνται, καὶ ὁ ἀριθμὸς δὲν εἰσάγει διαίρεση. Διότι ὁ Χριστὸς εἶναι ἓνας, τέλειος στη θεία καὶ ἀνθρώπινη φύσιν· ἡ ἀρίθμηση δηλαδή δὲν ἀποτελεῖ τὴν αἰτία τῆς διαίρεσεως ἢ τῆς ἐνώσεως, ἀλλὰ δηλώνει πόσα εἶναι αὐτὰ που ἀριθμοῦνται, εἴτε εἶναι ἐνωμένα εἴτε χωρισμένα· ἐνωμένα δηλαδή, ὅπως ὅταν λέμε ὅτι ὁ τοίχος αὐτὸς ἔχει πενήντα πέτρες· καὶ χωρισμένα, ὅπως ὅταν λέμε ὅτι σ' αὐτὸ τὸν τόπο βρῖσκονται πενήντα πέτρες· καὶ ἐνωμένα βέβαια, ὅπως λέμε ὅτι δύο φύσεις ὑπάρχουν μέσα στο κάρβουνο, ἐννοῶ τὴ φωτιά καὶ τὸ ξύλο, καὶ χωρισμένα, ὅπως ἡ φύσιν τῆς

τοῦ πυρὸς ἑτέρα ἐστὶ καὶ
ἢ τοῦ ξύλου ἑτέρα, ἄλλου τρόπου ἐνοῦντος
καὶ διαιροῦντος αὐτὰ
καὶ οὐ τοῦ ἀριθμοῦ. Ὡσπερ τοίνυν ἀδύνατον
τὰς τρεῖς ὑποστάσεις
τῆς θεότητος, εἰ καὶ ἦνωνται ἀλλήλαις, μίαν
ὑπόστασιν εἰπεῖν διὰ τὸ
μὴ σύγχυσιν καὶ ἀφανισμόν τῆς τῶν
ὑποστάσεων διαφορᾶς
ἐργάσασθαι, οὕτω καὶ τὰς δύο φύσεις τοῦ
Χριστοῦ, τὰς καθ'
ὑπόστασιν ἠνωμένας, ἀδύνατον μίαν φύσιν
εἰπεῖν, ἵνα μὴ ἀφανισμόν
καὶ σύγχυσιν καὶ ἀνυπαρξίαν τῆς αὐτῶν
διαφορᾶς ἐργασώμεθα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 50. Ὅτι πᾶσα ἡ θεία φύσις ἐν
μιᾷ τῶν αὐτῆς
ὑποστάσεων ἠνώθη πάσῃ τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει
καὶ οὐ μέρος μέρει.
Τὰ κοινὰ καὶ καθολικὰ κατηγοροῦνται τῶν
αὐτοῖς ὑποκειμένων
μερικῶν. Κοινὸν τοίνυν ἡ οὐσία, ὡς εἶδος,
μερικὸν δὲ ἡ ὑπόστασις.
Μερικὸν δέ, οὐχ ὅτι μέρος τῆς φύσεως ἔχει,
μέρος δὲ οὐκ ἔχει, ἀλλὰ
μερικὸν τῷ ἀριθμῷ, ὡς ἄτομον· ἀριθμῷ γὰρ
καὶ οὐ φύσει διαφέρειν
λέγονται αἱ ὑποστάσεις. Κατηγορεῖται δὲ ἡ
οὐσία τῆς ὑποστάσεως,
διότι ἐν ἐκάστη τῶν ὁμοειδῶν ὑποστάσεων
τελεία ἡ οὐσία ἐστὶ. Διὸ
οὐδὲ διαφέρουσιν ἀλλήλων αἱ ὑποστάσεις
κατ' οὐσίαν, ἀλλὰ κατὰ
τά συμβεβηκότα, ἅτινά εἰσι τὰ
χαρακτηριστικά ἰδιώματα,
χαρακτηριστικά δὲ ὑποστάσεως καὶ οὐ
φύσεως· καὶ γὰρ τὴν
ὑπόστασιν ὀρίζονται οὐσίαν μετὰ
συμβεβηκότων. Ὡστε τὸ κοινὸν
μετὰ τοῦ ἰδιάζοντος ἔχει ἡ ὑπόστασις καὶ τό
καθ' ἑαυτὴν ὑπάρξει·
ἡ οὐσία δέ, καθ' ἑαυτὴν οὐχ ὑφίσταται, ἀλλ'
ἐν ταῖς ὑποστάσεσι
θεωρεῖται. Πασχούσης τοίνυν μιᾶς τῶν
ὑποστάσεων πᾶσα ἡ οὐσία,
καθ' ἣν ἡ ὑπόστασις, πεπονθέναι λέγεται ἐν
μιᾷ τῶν αὐτῆς
ὑποστάσεων· οὐ μέντοιγε ἀνάγκη καὶ πάσας
τὰς ὁμοειδεῖς
ὑποστάσεις συμπάσχειν τῇ πασχούσῃ
ὑπόστασει.

φωτιάς διαφέρει ἀπὸ τοῦ ξύλου· ἄλλο πράγμα τα
ενώνει ἢ τα χωρίζει, ὄχι
ο ἀριθμός. Ὅπως, λοιπόν, εἶναι ἀδύνατο να πούμε
ὅτι οἱ τρεῖς υποστάσεις τῆς
θείας φύσεως, ἀν καὶ εἶναι ἐνωμένες μεταξύ τους,
εἶναι μία ὑπόστασις, γιὰ να
μὴ προκαλέσουμε σύγχυση καὶ ἐξαφάνιση τῆς
διαφορᾶς τῶν υποστάσεων
μεταξύ τους, ἔτσι εἶναι ἀδύνατο να πούμε ὅτι οἱ
δύο φύσεις τοῦ Χριστοῦ, που
εἶναι υποστατικά ἐνωμένες, ἀποτελοῦν μία φύση,
γιὰ να μὴ προκαλέσουμε
ἐξαφάνιση, σύγχυση καὶ ἀνυπαρξία τῆς διαφορᾶς
τους.

Ὅτι ὅλη ἡ θεία φύση με μίαν ἀπὸ τῆς ὑποστάσεις τῆς
ἐνώθηκε με ὅλη τὴν ἀνθρώπινη φύση καὶ ὄχι με
ἐνα μέρος τῆς.
Τὰ κοινὰ καὶ γενικὰ ἀποδίδονται σαν ἰδιότητες στα
μερικά που ὑπόκεινται
σ' αὐτὰ. Ἡ οὐσία, λοιπόν, εἶναι τὸ κοινὸ, σαν τὸ
εἶδος, ἐνὼ ἡ ὑπόστασις εἶναι
τὸ μερικὸ. Καὶ εἶναι μερικὸ, ὄχι διότι ἔχει ἐνα
μέρος τῆς φύσεως, ἀλλὰ εἶναι
μερικὸ στον ἀριθμὸ, ὡς ἄτομο· διότι οἱ ὑποστάσεις
θεωροῦνται ὅτι διαφέρουν
στον ἀριθμὸ καὶ ὄχι στη φύση. Καὶ ἡ οὐσία
ἀποδίδεται σαν ἰδιότητα στη
ὑπόστασις, ἀφοῦ ἡ οὐσία ὑπάρχει τέλεια σε κάθε
ὁμοειδῆ ὑπόστασις. Καὶ ἔτσι
οἱ ὑποστάσεις δὲν διαφέρουν μεταξύ τους στη
οὐσία, ἀλλὰ στα
συμβεβηκότα, τὰ ὁποῖα εἶναι τὰ χαρακτηριστικά
γνώρισμα,
που χαρακτηρίζουν τὴν ὑπόστασις καὶ ὄχι τὴν
οὐσία· γι' αὐτὸ ὁ ὀρισμὸς τῆς
ὑποστάσεως εἶναι οὐσία με συμβεβηκότα.
Ἐπομένως, ἡ ὑπόστασις ἔχει σαν
γνώρισμα τὸ κοινὸ με τὸ ἰδιαιτέρω γνώρισμα καὶ
ὅτι εἶναι προσωπικὴ ὑπαρξίς.
Ἡ οὐσία πάλι δὲν ὑπάρχει ἀπὸ μόνη τῆς ἀλλὰ
νοεῖται στις ὑποστάσεις. Ὅταν,
λοιπόν, παθαίνει κάτι μίαν ἀπὸ τῆς ὑποστάσεις, λέμε
ὅτι ἡ οὐσία, σε σχέση με
τὴν ὁποῖα ὑπάρχει ἡ ὑπόστασις, τὸ παθαίνει σε μίαν
ἀπὸ τῆς ὑποστάσεις τῆς.
Δὲν εἶναι ὁμως ὑποχρεωτικό, ὅταν πάσχει μίαν
ὑπόστασις, να πάσχουν καὶ
ὅλες οἱ ἄλλες ὁμοειδεῖς ὑποστάσεις.
Ἐτσι, λοιπόν, ὁμολογοῦμε ὅτι ὅλη ἡ θεία φύση

Οὕτω τοίνυν ὁμολογοῦμεν τὴν τῆς θεότητος φύσιν πᾶσαν τελείως εἶναι ἐν ἐκάστη τῶν αὐτῆς ὑποστάσεων, πᾶσαν ἐν Πατρὶ, πᾶσαν ἐν Υἱῷ, πᾶσαν ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι. Διὸ καὶ τέλειος Θεὸς ὁ Πατήρ, τέλειος Θεὸς ὁ Υἱός, τέλειος Θεὸς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον. Οὕτω καὶ ἐν τῇ ἐνανθρωπήσει τοῦ ἐνὸς τῆς Ἁγίας Τριάδος Θεοῦ Λόγου φαμέν πᾶσαν καὶ τελείαν τὴν φύσιν τῆς θεότητος ἐν μιᾷ τῶν αὐτῆς ὑποστάσεων ἐνωθῆναι τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει πάσῃ καὶ οὐ μέρος μέρει. Φησὶ γοῦν ὁ θεῖος ἀπόστολος, ὅτι «ἐν αὐτῷ κατοικεῖ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικῶς», τουτέστιν ἐν τῇ σαρκὶ αὐτοῦ· καὶ ὁ τούτου φοιτητῆς ὁ θεοφόρος καὶ τὰ θεῖα πολὺς Διονύσιος· «Ὅτι ὀλικῶς ἡμῖν ἐν μιᾷ τῶν ἐαυτῆς ἐκοινωνήσεν ὑποστάσεων». Οὐ μὴν λέγειν ἀναγκασθόμεθα, πάσας τὰς ὑποστάσεις τῆς ἁγίας θεότητος, ἥτοι τὰς τρεῖς, πάσαις ταῖς τῆς ἀνθρωπότητος ὑποστάσεσι καθ' ὑπόστασιν ἠνώσθαι· καθ' οὐδένα γὰρ κεκοινωνήκε λόγον ὁ Πατήρ καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον τῇ σαρκώσει τοῦ Θεοῦ Λόγου, εἰ μὴ καθ' εὐδοκίαν καὶ βούλησιν. Πάσῃ δὲ τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει φαμέν ἐνωθῆναι πᾶσαν τὴν τῆς θεότητος οὐσίαν. Οὐδὲν γάρ, ὧν ἐνεφύτευσε τῇ ἡμετέρᾳ φύσει ὁ Θεὸς Λόγος, ἀρχήθεν πλάσας ἡμᾶς, ἐνέλιπεν, ἀλλὰ πάντα ἀνέλαβε, σῶμα, ψυχὴν νοερὰν καὶ λογικὴν καὶ τὰ τούτων ἰδιώματα· τὸ γὰρ ἐνὸς τούτων ἀμοιροῦν ζῶον, οὐκ ἄνθρωπος. Ὅλον γὰρ ὅλος ἀνέλαβέ με, καὶ ὅλος ὅλω ἠνώθη, ἵνα ὅλω τὴν σωτηριάν χαρίσῃται· «τὸ γὰρ ἀπρόσληπτον ἀθεράπευτον». Ἦνωται τοίνυν σαρκὶ διὰ μέσου νοῦ ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, μεσιτεύοντος Θεοῦ καθαρότητι καὶ σαρκὸς παχύτητι. Ἠγεμονικὸν μὲν γὰρ ψυχῆς τε καὶ σαρκὸς νοῦς, τῆς ψυχῆς τὸ καθαρώτατον, ἀλλὰ καὶ νοῦ Θεός· καὶ ὅτε μὲν παραχωρεῖται ὑπὸ τοῦ κρείττονος, τὴν οἰκείαν ὁ νοῦς

υπάρχει τέλεια σε καθεμία ἀπὸ τις υποστάσεις της, ὅλη στον Πατέρα, ὅλη στον Υἱό καὶ ὅλη στο Ἅγιο Πνεῦμα. Γι' αὐτὸ καὶ εἶναι τέλειος Θεὸς ὁ Πατέρας, τέλειος Θεὸς ὁ Υἱός, τέλειος Θεὸς τὸ Ἅγιο Πνεῦμα. Ἔτσι καὶ σὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ ἐνὸς τῆς Ἁγίας Τριάδος, τοῦ Θεοῦ Λόγου, πιστεύουμε ὅτι ὅλη καὶ τέλεια ἡ θεία φύσιν, με μίαν ἀπὸ τις υποστάσεις της, ἐνώθηκε με ὅλη τὴν ἀνθρώπινον φύσιν, καὶ ὄχι με ἓνα μέρος της. Λέει σχετικὰ μ' αὐτὸ ὁ θεῖος Ἀπόστολος: «σ' Αὐτὸν κατοικεῖ ὅλη ἡ θεία φύσιν σωματικὰ», δηλαδὴ με τὴν ἀνθρώπινον φύσιν τοῦ· καὶ ὁ μαθητῆς του (Ἀποστόλου), ὁ σπουδαῖος θεολόγος Διονύσιος λέει: «Ἡ θεία φύσιν σε μίαν ἀπὸ τις υποστάσεις της ἐγένετο μέτοχος τῆς δικῆς μας φύσεως». Ἀλλὰ οὔτε θὰ υποχρεωθούμε νὰ λέμε ὅτι ὅλες οἱ υποστάσεις τοῦ ἁγίου Θεοῦ, δηλαδὴ οἱ τρεῖς, ἔχουν ἐνωθεῖ ὑποστατικὰ με ὅλες τις ἀνθρώπινες υποστάσεις. Διότι ὁ Πατέρας καὶ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα με κανένα λόγο δὲν μετείχαν σὴν σάρκωσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου, παρά μόνον με τὴν εὐαρέσκεια καὶ τὴ θέλησίν τους. Λέμε ὅμως ὅτι ὅλη ἡ θεία φύσιν ἔχει ἐνωθεῖ με ὅλη τὴν ἀνθρώπινον φύσιν. Διότι τίποτε ἀπ' ὅσα ὁ Θεὸς Λόγος σὴν ἀρχικὴ δημιουργία ἔβαλε μέσα σὴν φύσιν μας δὲν ἀφησε νὰ μὴν το προσλάβει, ἀλλὰ ὅλα τα προσέλαβε, δηλαδὴ σῶμα, νοερὴ καὶ λογικὴ ψυχὴ καὶ τα γνωρίσματά τους· διότι αὐτὸ που στερεῖται ἓνα ἀπ' αὐτὰ εἶναι ζῶον καὶ ὄχι ἄνθρωπος. Διότι ὅλος αὐτὸς με προσέλαβε ὀλόκληρο καὶ ἐνώθηκε ὅλος με ὅλον ἐμένα, γιὰ νὰ χαρίσῃ σε ὅλον ἐμένα τὴ σωτηρία· «διότι αὐτὸ που εἶναι ἀπρόσληπτο μένει ἀθεράπευτο». Ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, λοιπόν, ἐνώθηκε με τὴ σάρκα μέσω τοῦ νοῦ, με τὸ νὰ πάρει ὁ Θεὸς θέση ἀνάμεσα σὴν καθαρότητα καὶ τὴν παχύτητα τῆς σάρκας. Διότι ὁ νοῦς εἶναι κυβερνήτης τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος καὶ τὸ πιο καθαρὸ μέρος τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ καὶ κυβερνήτης τοῦ νοῦ εἶναι ὁ Θεός. Καὶ ὅταν το

του Χριστού ἡγεμονίαν ἐνδείκνυται.
Ἐκνικᾶται δὲ καὶ ἔπεται τῷ
κρείττονι καὶ ταῦτα ἐνεργεῖ, ἃ ἡ θεία βούλεται
θέλησις.
Χωρίον ὁ νοῦς γέγονε τῆς καθ' ὑπόστασιν
αὐτῷ ἠνωμένης θεότητος,
ὥσπερ δηλαδὴ καὶ ἡ σὰρξ, οὐ σύνοικος, ὡς ἡ
τῶν αἰρετικῶν ἐναγῆς
πλανᾶται οἴησις: «οὐ γὰρ ἂν μεδιμναῖον»,
λέγουσα, «χωρήσει
διμέδιμνον», σωματικῶς τὰ ἄυλα κρίνουσα.
Πῶς δὲ Θεὸς τέλειος καὶ
ἄνθρωπος τέλειος καὶ ὁμοούσιος τῷ τε Πατρὶ
καὶ ἡμῖν ὁ Χριστὸς
λεχθήσεται, εἰ μέρος τῆς θείας φύσεως μέρει
τῆς ἀνθρωπίνης ἐν αὐτῷ
ἦνωται φύσεως;
Λέγομεν δὲ τὴν φύσιν ἡμῶν ἐγγεγέρθαι ἐκ τῶν
νεκρῶν καὶ
ἀνεληλυθέναι καὶ κεκαθικέναι ἐκ δεξιῶν τοῦ
Πατρὸς, οὐ καθὸ πᾶσαι
αἱ τῶν ἀνθρώπων ὑποστάσεις ἀνέστησαν καὶ
ἐκάθισαν ἐκ δεξιῶν
τοῦ Πατρὸς, ἀλλὰ πᾶσα ἡ φύσις ἐν τῇ τοῦ
Χριστοῦ ὑποστάσει. Φησὶ
γοῦν ὁ θεῖος ἀπόστολος: «Συνήγειρε καὶ
συνεκάθισεν ἡμᾶς ἐν τῷ
Χριστῷ».
Καὶ τοῦτο δὲ φαμεν, ὅτι ἐκ κοινῶν οὐσιῶν ἡ
ἔνωσις γέγονε: πᾶσα γὰρ
οὐσία κοινὴ ἐστὶ πασῶν τῶν ὑπ' αὐτῆς
περιεχομένων ὑποστάσεων,
καὶ οὐκ ἔστιν εὐρεῖν μερικὴν καὶ ἰδιάζουσαν
φύσιν, ἥτοι οὐσίαν, ἐπεὶ
ἀνάγκη τὰς αὐτὰς ὑποστάσεις καὶ ὁμοουσίους
καὶ ἕτεροουσίους
λέγειν καὶ τὴν Ἁγίαν Τριάδα καὶ ὁμοούσιον καὶ
ἕτεροούσιον κατὰ
τὴν θεότητα λέγειν. Ἡ αὐτὴ τοίνυν φύσις ἐν
ἐκάστη τῶν
ὑποστάσεων θεωρεῖται. Καὶ ὅτε εἶπωμεν τὴν
φύσιν τοῦ Λόγου
σεσαρκῶσθαι κατὰ τοὺς μακαρίους
Ἀθανάσιον τε καὶ Κύριλλον,
τὴν θεότητα λέγομεν ἠνώσθαι σαρκί. Διὸ δὲ
οὐ δυνάμεθα εἰπεῖν·
ἡ φύσις τοῦ Λόγου ἔπαθεν—οὐ γὰρ ἔπαθεν ἡ
θεότης ἐν αὐτῷ—,
λέγομεν δὲ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν πεπονθέναι
ἐν τῷ Χριστῷ,
οὐ μὴν δὲ πᾶσας τὰς ὑποστάσεις τῶν
ἀνθρώπων ἐπεμφαίνοντες,

ἀνώτερο ἐπιτρέψει, τότε ο νοῦς του Χριστοῦ
παίρνει ηγετική πρωτοβουλία.
Αλλά (ο νοῦς του Χριστοῦ) υποχωρεῖ καὶ
ακολουθεῖ το ἀνώτερο καὶ
κάνει αὐτά τα οποία θέλει ἡ θεία βούληση.
Ακόμη ο νοῦς ἔχει γίνεϊ τόπος τῆς θεότητος που
υποστατικά ἐνώθηκε μ'
αὐτόν, ὅπως βέβαια καὶ ἡ σάρκα δεν εἶναι ἕνας
συγκάτοικος, ὅπως ἡ ἀσεβῆς
φαντασία τῶν αἰρετικῶν πλανιέται, λέγοντας: «ἐνα
δοχεῖο μιας μέδιμνας δεν
χωράει δύο μέδιμνες»· διότι κρίνουν τα πνευματικά
με υλικά μέτρα.
Πῶς θα ονομάσουμε το Χριστό τέλειο Θεό καὶ
τέλειο ἄνθρωπο, ὁμοούσιο με
τον Πατέρα, εἰν στο πρόσωπό του ἔχει ἐνωθεῖ
μόνον ἕνα μέρος τῆς θείας καὶ
ἕνα τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως;
Λέμε, ἐπίσης, ὅτι ἡ ἀνθρώπινη φύση μας ἔχει
ἀναστηθεῖ ἀπό τους νεκρούς
καὶ κάθισε στα δεξιὰ του Πατέρα, ὄχι ἐπειδὴ ὅλες
οι ἀνθρώπινες ὑποστάσεις
ἀναστήθηκαν καὶ κάθισαν στα δεξιὰ του Πατέρα,
ἀλλὰ ἐπειδὴ
ἀναστήθηκε ὅλη ἡ ἀνθρώπινη φύση στην
ὑπόσταση του Χριστοῦ. Διότι λέει
ο θεῖος Ἀπόστολος: «Μας ἀνάστησε καὶ μας
ἕνωσε μαζί του, χάρις στο
πρόσωπο του Χριστοῦ».
Λέμε ἐπίσης καὶ το ἐξῆς, ὅτι ἡ ἐνωσις προήλθε ἀπό
κοινές ουσίες· διότι κάθε
οὐσία εἶναι κοινὴ για τις ὑποστάσεις που
περιλαμβάνει αὐτή, καὶ δεν εἶναι
δυνατόν να βρεῖ κάποιος μερικὴ καὶ ἀπομονωμένη
φύση, δηλαδὴ οὐσία·
διαφορετικά, κατ' ἀνάγκην θα θεωρούμε τις ἴδιες
υποστάσεις καὶ ὁμοούσιες
καὶ ἑτερούσιες· το ἴδιο καὶ τὴν Ἁγία Τριάδα καὶ
ὁμοούσια καὶ ἑτερούσια στη
θεία φύση. Ἡ ἴδια, λοιπόν, φύση θεωρεῖται σε
καθεμία ἀπό τις ὑποστάσεις.
Καὶ ὅταν πούμε ὅτι ἡ φύση του Λόγου ἔχει
σαρκωθεῖ,
σύμφωνα με τους μακαρίους Ἀθανάσιο καὶ
Κύριλλο, ἐννοοῦμε
ὅτι ἡ θεότητα ἐνώθηκε με τὴ σάρκα. Γι' αὐτό καὶ
δεν μπορούμε να πούμε,
ἡ φύση του Λόγου ἔπαθε—διότι ἡ θεότητα δεν
ἔπαθε τίποτε σ' αὐτόν—,
ἀλλὰ λέμε ὅτι ἡ ἀνθρώπινη φύση ἔπαθε στο
πρόσωπο του Χριστοῦ·
δεν ὑπονοοῦμε βέβαια ὅτι ὅλες οι ἀνθρώπινες

καὶ τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει ὁμολογοῦμεν τὸν Χριστὸν πεπονθέναι.
Ὡστε φύσιν τοῦ Λόγου λέγοντες αὐτὸν τὸν Λόγον σημαίνομεν·
ὁ δὲ Λόγος καὶ τὸ κοινὸν τῆς οὐσίας κέκτηται καὶ τὸ ἰδιάζον τῆς ὑποστάσεως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 51. Περί τῆς μιᾶς τοῦ Θεοῦ Λόγου συνθέτου ὑποστάσεως
Προεῖναι μὲν οὖν ἀχρόνως καὶ ἀϊδίως φαμέν τὴν θεῖαν τοῦ Θεοῦ Λόγου ὑπόστασιν, ἀπλήν καὶ ἀσύνθετον, ἄκτιστον, ἀσώματον, ἀόρατον, ἀναφή, ἀπερίγραφτον, πάντα ἔχουσαν ὅσα ἔχει ὁ Πατήρ, ὡς αὐτῷ ὁμοούσιον, τῷ τῆς γεννήσεως τρόπῳ καὶ σχέσει τῆς πατρικῆς ὑποστάσεως διαφέρουσαν, τελείως ἔχουσαν, οὐδέποτε τῆς πατρικῆς ἐκφοιτῶσαν ὑποστάσεως, ἐπ' ἐσχάτων δὲ τῶν ἡμερῶν τῶν πατρικῶν κόλπων οὐκ ἀποστάντα τὸν Λόγον ἀπεριγράπτως γὰρ ἐνωκηκέναι τῇ γαστρὶ τῆς Ἁγίας Παρθένου ἀσπόρως καὶ ἀπεριλήπτως, ὡς οἶδεν αὐτός, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ προαιωνίῳ αὐτοῦ ὑποστάσει ὑποστήσασθαι ἑαυτῷ σάρκα ἐκ τῆς Ἁγίας Παρθένου.
Ἐν πᾶσι μὲν οὖν καὶ ὑπὲρ τὰ πάντα ἦν καὶ ἐν τῇ γαστρὶ ὑπάρχων τῆς Ἁγίας Θεοτόκου, ἀλλ' ἐν αὐτῇ ἐνεργεῖα σαρκώσεως· σεσάρκωται τοῖνυν ἐξ αὐτῆς προσλαβόμενος τὴν ἀπαρχὴν τοῦ ἡμετέρου φυράματος, σάρκα ἐψυχωμένην ψυχῇ λογικῇ τε καὶ νοερᾷ, ὥστε αὐτὴν χρηματίσαι τῇ σαρκὶ ὑπόστασιν, τὴν τοῦ Θεοῦ Λόγου ὑπόστασιν, καὶ σύνθετον γενέσθαι τὴν πρότερον ἀπλήν οὖσαν τοῦ Λόγου ὑπόστασιν –σύνθετον δὲ ἐκ δύο τελείων φύσεων, θεότητός τε καὶ ἀνθρωπότητος– καὶ φέρειν αὐτὴν τῆς θείας τοῦ Θεοῦ Λόγου υἰότητα τὸ χαρακτηριστικὸν καὶ ἀφοριστικὸν ἰδίωμα, καθ' ὃ διακέκριται τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Πνεύματος, τὰ τε τῆς σαρκὸς χαρακτηριστικὰ καὶ ἀφοριστικὰ ἰδιώματα, καθ' ἃ διαφέρει τῆς τε

υποστάσεις ἐπαθαν, ἀλλὰ ὁμολογοῦμε ὅτι ὁ Χριστὸς ἐπάθε με τὴν ἀνθρώπινη φύση του.
Επομένως, ὅταν λέμε ἡ «φύση τοῦ Λόγου», ἐννοοῦμε τὸν ἴδιο τὸ Λόγο· καὶ ὁ Λόγος ἔχει καὶ τὸ κοινὸ τῆς οὐσίας καὶ τὴν ἰδιαιτερότητα τῆς ὑποστάσεως.

Για τὴ μία σύνθετη ὑπόσταση τοῦ Θεοῦ Λόγου. Ἰσχυρίζομαστε ὅτι ἡ θεία ὑπόσταση τοῦ Θεοῦ Λόγου προϋπήρχε αἰώνια πρὶν ἀπὸ τὸ χρόνο, ἀπλή καὶ ἀσύνθετη, ἀκτιστη, ἀσώματη, ἀόρατη, ἀψηλάφητη, ἀπερίγραφτη, ἔχοντας ὅλα ὅσα ἔχει ὁ Πατέρας, ἐπειδὴ εἶναι ὁμοούσιά του. Διαφέρει με τὴν ὑπόσταση τοῦ Πατέρα στὸν τρόπο καὶ τὴ σχέση τῆς γεννήσεως, που εἶναι τέλεια, χωρὶς ποτέ νὰ ἔχει βγεῖ ἐξω ἀπὸ τὴν πατρικὴ ὑπόσταση. Τα τελευταία ὅμως χρόνια, ὁ Λόγος, χωρὶς καθόλου νὰ ἀπομακρυνθεῖ ἀπὸ τὸν τόπο τοῦ Πατέρα του, με τρόπο ἀπερίγραπτο, κατοίκησε μέσα στὴν κοιλία τῆς ἁγίας Παρθένου, χωρὶς σπέρμα καὶ χωρὶς νὰ ἐγκλειστεῖ, ὅπως αὐτὸς μόνο γνωρίζει· καὶ μέσα σ' αὐτὴν ἀπόκτησε σάρκα γιὰ τὸν εαυτό του ἀπὸ τὴν ἁγία Παρθένο ἀλλὰ στὴν προαιωνία ὑπόστασή του. Ὑπήρχε, λοιπόν, (ὁ Χριστὸς) μέσα σ' ὅλα καὶ πάνω ἀπ' ὅλα, καὶ στὴν κοιλία τῆς ἁγίας Θεοτόκου καὶ στὸ ἐνεργούμενο γεγονός τῆς σαρκώσεως.
Σαρκώθηκε ἀπ' αὐτὴν προσλαμβάνοντας τὸ πιο ἐκλεκτὸ ἀπὸ τὴ δική μας (ἀνθρώπινη) γενιά· προσέλαβε σάρκα πλουτισμένη με λογικὴ καὶ νοερὴ ψυχῇ, γιὰ νὰ χρησιμεύσει αὐτὴ ὡς ὑπόσταση τῆς σαρκας, ἡ ὑπόσταση δηλαδὴ τοῦ Θεοῦ Λόγου· ἐτσι συνέβη ὥστε ἡ ὑπόσταση τοῦ Λόγου, ἡ ὁποία πρὶν ἦταν ἀπλή, νὰ γίνῃ σύνθετη –σύνθετη ἀπὸ δύο τέλειες φύσεις, τὴ θεία καὶ τὴν ἀνθρώπινη– καὶ ν' ἀποκτήσει αὐτὴ τὸ χαρακτηριστικὸ καὶ διακριτικὸ γνῶρισμα τῆς θείας ιδιότητος τοῦ Υἱοῦ που ἔχει ὁ Θεὸς Λόγος, με τὸ ὁποῖο γνῶρισμα διακρίνεται ἀπὸ τὸν Πατέρα καὶ τὸ Πνεῦμα· νὰ ἔχει ἐπίσης καὶ τὰ χαρακτηριστικὰ καὶ διακριτικὰ γνωρίσματα τῆς ἀνθρώπινης φύσεως στα ὁποῖα διαφέρει με τὴ μητέρα καὶ τοὺς λοιποὺς

μητρός και τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων. Φέρειν δὲ
και τὰ τῆς θείας
φύσεως ἰδίωματα, καθ' ἃ ἦνεται τῷ Πατρὶ και
τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι,
και τὰ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως γνωρίσματα,
καθ' ἃ ἦνεται τῇ τε
μητρὶ και ἡμῖν. Ἔτι δὲ διαφέρει τοῦ τε Πατρὸς
και τοῦ Πνεύματος,
τῆς τε μητρός και ἡμῶν κατὰ τὸ ὑπάρχειν
Θεόν τε ὁμοῦ και
ἄνθρωπον τὸν αὐτόν· τοῦτο γὰρ τῆς τοῦ
Χριστοῦ ὑποστάσεως
ἰδιαίτατον ἰδίωμα γινώσκομεν.
Τοιγαροῦν ὁμολογοῦμεν αὐτὸν ἕνα Υἱὸν τοῦ
Θεοῦ και μετὰ τὴν
ἐνανθρώπησιν, και Υἱὸν ἀνθρώπου τὸν αὐτόν,
ἕνα Χριστόν, ἕνα
Κύριον, τὸν μόνον μονογενῆ Υἱὸν και Λόγον
τοῦ Θεοῦ, Ἰησοῦν,
τὸν Κύριον ἡμῶν, δύο αὐτοῦ τὰς γεννήσεις
σέβοντες, μίαν τὴν ἐκ
Πατρὸς προαιώνιον ὑπὲρ αἰτίαν και λόγον και
χρόνον και φύσιν
και μίαν τὴν ἐπ' ἐσχάτων δι' ἡμᾶς, καθ' ἡμᾶς
και ὑπὲρ ἡμᾶς·
«δι' ἡμᾶς», ὅτι διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν,
«καθ' ἡμᾶς», ὅτι γενόμενος
ἄνθρωπος ἐκ γυναικὸς και χρόνῳ κυήσεως,
«ὑπὲρ ἡμᾶς», ὅτι οὐκ ἐκ
σπορᾶς, ἀλλ' ἐξ Ἁγίου Πνεύματος και τῆς
Ἁγίας Παρθένου ὑπὲρ
νόμον κυήσεως· οὐ Θεὸν αὐτὸν μόνον
κηρύττοντες γυμνὸν τῆς
καθ' ἡμᾶς ἀνθρωπότητος, οὐδὲ μὴν ἄνθρωπον
μόνον ψιλοῦντες
αὐτὸν τῆς θεότητος, οὐκ ἄλλον και ἄλλον,
ἀλλ' ἕνα και τὸν αὐτόν
ὁμοῦ Θεὸν τε και ἄνθρωπον, Θεὸν τέλειον και
ἄνθρωπον τέλειον,
ὅλον Θεὸν, και ὅλον ἄνθρωπον, τὸν αὐτόν
ὅλον Θεὸν και μετὰ
τῆς σαρκὸς αὐτοῦ και ὅλον ἄνθρωπον και
μετὰ τῆς ὑπερθέου αὐτοῦ
θεότητος· διὰ τοῦ εἰπεῖν «τέλειον Θεὸν και
τέλειον ἄνθρωπον»,
τὸ πλήρες και ἀνελλιπὲς δηλοῦντες τῶν
φύσεων, διὰ δὲ τοῦ εἰπεῖν
«ὅλον Θεὸν και ὅλον ἄνθρωπον» τὸ
μοναδικὸν και ἄτμητον
δεικνύντες τῆς ὑποστάσεως.
Και «μίαν φύσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου
σεσαρκωμένην» ὁμολογοῦμεν·

ἀνθρώπου. Να φέρει ὁμως
και τα γνωρίσματα της θείας φύσεως, με τα οποία
συνδέεται με τον Πατέρα
και το Ἅγιο Πνεῦμα, καθὼς και τα γνωρίσματα της
ἀνθρωπίνης φύσεως, με τα
οποία εἶναι συνδέεται με τη μητέρα και μας.
Διαφέρει βέβαια με τον Πατέρα,
το Πνεῦμα, τη μητέρα και εμάς, στο ὅτι εἶναι ο
ἴδιος μαζί και Θεός και
ἄνθρωπος· αὐτὸ πράγματι εἶναι το ἰδιαίτερο
χαρακτηριστικὸ γνώρισμα της
υποστάσεως του Χριστοῦ.
Γι' αὐτὸ, λοιπὸν, ὁμολογοῦμε ὅτι αὐτός εἶναι ο
ἕνας Υἱὸς του Θεοῦ και μετὰ
την ἐνανθρώπησή του, και ο ἴδιος εἶναι Υἱὸς του
ἀνθρώπου, ἕνας Χριστός,
ἕνας Κύριος, ο μοναδικὸς μονογενῆς Υἱὸς και
Λόγος του Θεοῦ, ο Ἰησοῦς,
ο Κύριός μας. Προσκυνούμε τις δύο γεννήσεις του,
μία γέννηση ἀπὸ τον
Πατέρα, προαιώνια, πέρα ἀπὸ αἰτία, λογική, χρόνο
και φύση, και ἄλλη
γέννηση τελευταία για μας, σύμφωνα με τα δικά
μας, και πάνω ἀπὸ τα δικά
μας. «Για μας», διότι ἐγινε για τη δική μας
σωτηρία· «σύμφωνα με μας», διότι
γεννήθηκε ἀπὸ γυναίκα με κανονικὸ τοκετό· και
«πάνω ἀπὸ μας», διότι δεν
γεννήθηκε με σπέρμα, ἀλλὰ ἀπὸ το Ἅγιο Πνεῦμα
και την αγία Παρθένο, πέρα
ἀπὸ τη φυσιολογική κύηση. Δεν κηρύττουμε ὅτι
εἶναι μόνο Θεός χωρὶς την
ἀνθρωπίνη φύση μας, οὔτε βέβαια μόνον ἄνθρωπος
ἀπογυμνωμένος
ἀπὸ τη θεία φύση· δεν κηρύττουμε ὅτι εἶναι ἄλλος
και ἄλλος, ἀλλὰ ἕνας και
ο αὐτός, Θεός μαζί και ἄνθρωπος· εἶναι τέλειος
Θεός και τέλειος ἄνθρωπος,
ολόκληρος Θεός και ολόκληρος ἄνθρωπος· εἶναι ο
ἴδιος ὅλος Θεός
με τη σάρκα του, και ὅλος ἄνθρωπος με την
υπέρθεη θεία
φύση του. Με την ἐκφραση «τέλειος Θεός και
τέλειος ἄνθρωπος»,
δηλώνεται η πληρότητα και τελειότητα των
φύσεων· και με την ἐκφραση
«ολόκληρος Θεός και ολόκληρος ἄνθρωπος»
δηλώνεται η μοναδικότητα
και ἐνότητα της υποστάσεως.
Ὁμολογοῦμε ἀκόμη «μία φύση του Θεοῦ Λόγου η
οποία ἐχει σαρκωθεί».
Με την ἐκφραση «σαρκωμένην», θέλουμε να

διὰ τοῦ εἰπεῖν «σεσαρκωμένην», τὴν τῆς σαρκὸς οὐσίαν σημαίνοντες κατὰ τὸν μακάριον Κύριλλον. Καὶ σεσάρκωται τοῖνυν ὁ Λόγος καὶ τῆς οἰκείας ἀυλότητος οὐκ ἐξέστηκε, καὶ ὅλος σεσάρκωται καὶ ὅλος ἐστὶν ἀπερίγραπτος. Σμικρύνεται σωματικῶς καὶ συστέλλεται καὶ θεϊκῶς ἐστὶν ἀπερίγραπτος, οὐ συμπαρεκτεινομένης τῆς σαρκὸς αὐτοῦ τῇ ἀπεριγράπτῳ αὐτοῦ θεότητι. Ὅλος μὲν οὖν ἐστὶ Θεὸς τέλειος, οὐχ ὅλον δὲ Θεός· οὐ γὰρ μόνον Θεός, ἀλλὰ καὶ ἄνθρωπος· καὶ ὅλος ἄνθρωπος τέλειος, οὐχ ὅλον δὲ ἄνθρωπος· οὐ μόνον γὰρ ἄνθρωπος, ἀλλὰ καὶ Θεός. Τὸ μὲν γὰρ «ὅλον» φύσεως ἐστὶ παραστατικόν, τὸ «ὅλος» δὲ ὑποστάσεως, ὡσπερ τὸ μὲν «ἄλλο» φύσεως, τὸ «ἄλλος» δὲ ὑποστάσεως. Ἰστέον δέ, ὡς, εἰ καὶ περιχωρεῖν ἐν ἀλλήλαις τὰς τοῦ Κυρίου φύσεις φαμέν, ἀλλ' οἶδαμεν, ὡς ἐκ τῆς θείας φύσεως ἢ περιχώρησις γέγονεν· αὕτη μὲν γὰρ διὰ πάντων διήκει, καθὼς βούλεται, καὶ περιχωρεῖ, δι' αὐτῆς δὲ οὐδέν. Καὶ αὐτὴ μὲν τῶν οἰκείων αὐχημάτων τῇ σαρκὶ μεταδίδωσι μένουσα αὐτὴ ἀπαθῆς καὶ τῶν τῆς σαρκὸς παθῶν ἀμέτοχος. Εἰ γὰρ ὁ ἥλιος ἡμῖν τῶν οἰκείων ἐνεργειῶν μεταδίδους μένει τῶν ἡμετέρων ἀμέτοχος, πόσω μᾶλλον ὁ τοῦ ἡλίου ποιητὴς τε καὶ Κύριος!

Οὐ γὰρ πέπονθεν σαρκωθεὶς πῶς γὰρ ἂν πάθοι τὸ φύσει ἀπαθές; οὐδὲ ἐτράπη ὁ ἀπλοῦς σύνθετος γενόμενος· ἢ γὰρ τροπὴ πάθος ἐστὶ, τὸ δὲ ἀπαθές πάντως καὶ ἄτρεπτον. Ἐνήργησε τοιγαροῦν σαρκωθεὶς, οὐκ ἔπαθεν· οὔτε γὰρ ἡ φύσις αὐτοῦ ἢ θεία ἐτράπη ἢ προσθήκην ἐδέξατο, οὐδὲ τὸ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ ἰδίωμα, τουτέστιν ἡ υἰότης, ἐτράπη· ἔμεινε γὰρ υἱὸς τοῦ θεοῦ καὶ υἱὸς ἀνθρώπου γενόμενος. Οὐκ ἔπαθεν οὖν, ἀλλ' ἐνήργησε δημιουργήσας ἑαυτῷ σάρκα ἐψυχωμένην ψυχῇ λογικῇ τε καὶ νοερᾷ καὶ δοῦς αὐτῇ ἑαυτὸν ὑπόστασιν

φανερῶσουμε τὴ φύση τῆς σάρκας, σύμφωνα με τὸν μακάριο Κύριλλο. Σαρκώθηκε, λοιπόν, ὁ Λόγος, ἀλλὰ δὲν ἄφησε τὸ ἀσῶματο τῆς φύσεώς του· ολόκληρος σαρκώθηκε καὶ ολόκληρος εἶναι ἀπερίγραπτος. Μικραίνει σωματικά καὶ συστέλλεται ἀλλὰ παραμένει ἀπερίγραπτος στὴ θεία φύση του, χωρὶς τὸ σῶμα του νὰ ἔχει τὴν ἴδια ἔκταση με τὴν ἀπερίγραπτη θεία φύση του. Ἐπομένως, ὅλος εἶναι τέλειος Θεός, ἀλλὰ δὲν εἶναι ὡς ολότητα Θεός· διότι δὲν εἶναι μόνον Θεός, ἀλλὰ καὶ ἄνθρωπος· καὶ εἶναι ολόκληρος τέλειος ἄνθρωπος, ἀλλὰ δὲν εἶναι ὡς ολότητα ἄνθρωπος· διότι δὲν εἶναι μόνον ἄνθρωπος, ἀλλὰ καὶ Θεός. Ἡ ἐκφραση «ολότητα» σημαίνει τὴ φύση, ἐνῶ ἡ ἐκφραση «ὅλος» δηλώνει τὴν ὑπόστασι, ὅπως ἡ ἐκφραση «ἄλλο» δηλώνει τὴ φύση, ἐνῶ ἡ ἐκφραση «ἄλλος» τὴν ὑπόστασι. Πρέπει μάλιστα νὰ γνωρίζουμε ὅτι, ἀν καὶ λέμε ὅτι οἱ φύσεις τοῦ Κυρίου ἀλληλοπεριχωροῦνται, ἡ ἀλληλοπεριχώρησις γίνεται χάρις στὴ θεία φύση. Διότι αὐτὴ τὰ διαπερνά ὅλα με τὴ θέλησή της καὶ τὰ περιχωρεῖ· τίποτε ὅμως δὲν διαπερνά αὐτήν. Καὶ ἐνῶ βέβαια προσφέρει τὴ δόξα τῆς στὴ σάρκα, ἡ ἴδια παραμένει ἀπαθῆς καὶ ἀμέτοχη στα πάθη τῆς σάρκας. Διότι, ἀν ὁ ἥλιος μεταδίδει σὲ μας τὶς δικές του ἐνεργειες, ἀλλὰ ὁ ἴδιος δὲν μετέχει στα δικά μας, πόσο μᾶλλον ὁ δημιουργός καὶ Κύριος τοῦ ἡλίου!

καὶ ἐν ἑαυτῷ αὐτὴν
ὑποστήσας. Ἰστέον γάρ, ὡς ἐπὶ τῆς πυρώσεως
δύο χρῆ ἔννοεῖν.
Πεπυρῶσθαι γὰρ λέγεται τὸ πυρούμενον καθ'
ἓνα μὲν τρόπον, ὅτι ὁ
σίδηρος τυχὸν ἢ τὸ ξύλον εἰς πῦρ προϋφεστῶς
εἰσερχόμενον λαμβάνει
ἐξ αὐτοῦ πῦρ μήπω καθ' αὐτὸ προϋποστὰν
καὶ γίνεται αὐτῷ ὑπόστασις
ἐν αὐτῷ γὰρ τῷ ξύλῳ προϋπάρχοντι καὶ
προϋφεστῶτι ὑφίσταται τὸ
πῦρ, ὃ λαμβάνει ἐκ τοῦ προϋφεστῶτος πυρός
καὶ γίνεται ἢ τοῦ σιδήρου
ὑπόστασις καὶ τοῦ ἐν αὐτῷ θεωρουμένου
πυρός ὑπόστασις μία
ὑπόστασις τοῦ τε ξύλου καὶ τοῦ ἐν αὐτῷ
πυρός οὐ γὰρ ὑπέστη καθ'
αὐτὸ τὸ ἐν τῷ ξύλῳ πῦρ, ἀλλ' αἰτίαν τῆς
ὑποστάσεως καὶ τῆς ἀναμέρους
κεχωρισμένης ἐκ τῶν λοιπῶν πυρῶν
ὑπάρξεως καὶ συμπήξεως τὸ ξύλον
ἔσχε καὶ ἔστι μία ὑπόστασις τοῦ τε ξύλου καὶ
τοῦ ἐν αὐτῷ ὑποστάντος
πυρός, προηγουμένως μὲν τοῦ ξύλου,
ἐπομένως δὲ τοῦ πυρός·
προϋπάρχουσα γὰρ τοῦ ξύλου μετὰ ταῦτα
ἐγένετο καὶ τοῦ πυρός.
Λέγεται δὲ καὶ καθ' ἕτερον τρόπον πύρωσις ὡς
τοῦ πυρούμενου ξύλου
δεχομένου τὴν τοῦ πυρός ἐνέργειαν· τὸ γὰρ
λεπτότερον μεταδίδωσι τῷ
παχυτέρῳ τῆς οἰκείας ἐνεργείας. Ἐπὶ μὲν οὖν
τῆς πυρώσεως τὸ ξύλον
ἔστι τὸ πυρούμενον, καὶ λέγεται πύρωσις τοῦ
ξύλου καὶ οὐ ξύλωσις τοῦ
πυρός· τὸ γὰρ ξύλον προϋπάρχει τε καὶ
ὑπόστασις τῷ πυρὶ γίνεται καὶ
τὴν τοῦ πυρός ἐνέργειαν δέχεται. Ἐπὶ δὲ τοῦ
κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ
οὐχ οὕτως, ἀλλὰ σάρκωσις μὲν τοῦ λόγου
λέγεται ὡς τοῦ λόγου
γενομένου τῆ σαρκὶ ὑποστάσεως προὑπήρχε
γὰρ ἡ ὑπόστασις τοῦ λόγου,
καὶ ἐν αὐτῇ ὑπέστη ἡ σὰρξ, θέωσις δὲ τῆς
σαρκός· αὕτη γὰρ μετέσχε τῶν
τῆς θεότητος, καὶ οὐχ ἡ θεότης τῶν αὐτῆς
παθῶν· διὰ γὰρ τῆς σαρκός ἡ
θεότης ἐνήργει ὡς τὸ πῦρ διὰ τοῦ ξύλου, οὐχ
ἡ σὰρξ διὰ τοῦ λόγου. Οὐκ
ἔπαθε τοίνυν σαρκωθείς ὁ λόγος, ἀλλ'
ἐνήργησε τὴν σάρκωσιν μεταδοῦς
τῆ σαρκὶ τῆς τε ὑποστάσεως καὶ τῆς θεώσεως.

Θεώσεως δὲ λέγω οὐχὶ
τραπέισης εἰς θεότητος φύσιν, ἀλλὰ τῆς
μεθέξεως τῆς ὑπὸ τῶν τῆς
θεότητος ἀύχημάτων· ἔζωοποιεῖ γὰρ οὐ κατ'
οἰκείαν φύσιν, ἀλλὰ τῇ
ένώσει τῇ πρὸς τὴν θεότητα. Καὶ ἐν Θαβῶρ
ἤστραψε καὶ ἀπαστράπτει
οὐ διὰ τὴν ἰδίαν φύσιν, ἀλλὰ διὰ τὴν τῆς καθ'
ὑπόστασιν ἠνωμένης αὐτῇ
θεότητος ἐνέργειαν, ὡς τὸ ξύλον λάμπει καὶ
καίει οὐ κατὰ τὴν οἰκείαν
φυσικὴν ἐνέργειαν, ἀλλὰ διὰ τὴν τοῦ καθ'
ὑπόστασιν ἠνωμένου αὐτῷ
πυρὸς τῆς ἐνεργείας μέθεξιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 52. Πρὸς τοὺς λέγοντας· ὑπὸ
τὸ συνεχὲς ποσὸν
ἀνάγονται αἱ τοῦ Κυρίου φύσεις ἢ ὑπὸ τὸ
διωρισμένον.
Εἰ δέ τις ἐρωτῶν περὶ τῶν τοῦ Κυρίου
φύσεων, εἰ ὑπὸ τὸ συνεχὲς
ποσὸν ἀνάγονται ἢ ὑπὸ τὸ διωρισμένον,
ἐροῦμεν, ὅτι αἱ τοῦ Κυρίου
φύσεις οὔτε ἐν σώμα εἰσιν οὔτε μία ἐπιφάνεια
οὔτε μία γραμμὴ,
οὐ χρόνος, οὐ τόπος, ἵνα ὑπὸ τὸ συνεχὲς
ἀνακθῶσι ποσόν· ταῦτα
γὰρ εἰσι τὰ συνεχῶς ἀριθμούμενα.
Ἰστέον δέ, ὡς ὁ ἀριθμὸς τῶν διαφερόντων
ἔστι καὶ ἀδύνατον
ἀριθμῆσθαι τὰ κατὰ μηδὲν διαφέροντα, καθ' ὃ
δὲ διαφέρουσι, κατὰ
τοῦτο καὶ ἀριθμοῦνται· οἷον ὁ Πέτρος καὶ ὁ
Παῦλος, καθ' ὃ μὲν
ἦνωνται, οὐκ ἀριθμοῦνται· τῷ λόγῳ γὰρ τῆς
οὐσίας ἐνούμενοι
δύο φύσεις οὐ δύναται λέγεσθαι, καθ'
ὑπόστασιν δὲ διαφέροντες
δύο ὑποστάσεις λέγονται. Ὡστε ὁ ἀριθμὸς
τῶν διαφερόντων ἔστι,
καὶ ᾧ τρόπῳ διαφέρουσι τὰ διαφέροντα,
τούτῳ τῷ τρόπῳ καὶ
ἀριθμοῦνται.
Ἦνωνται μὲν αἱ τοῦ Χριστοῦ φύσεις
ἀσυγχύτως καθ' ὑπόστασιν,
διήρηται δὲ ἀδιαιρέτως λόγῳ καὶ τρόπῳ τῆς
διαφορᾶς. Καὶ ᾧ μὲν
τρόπῳ ἦνωνται, οὐκ ἀριθμοῦνται· οὐ γὰρ
καθ' ὑπόστασιν δύο εἶναι
φάμεν τὰς φύσεις τοῦ Χριστοῦ· ᾧ δὲ τρόπῳ
ἀδιαιρέτως διήρηται,

Γι' αὐτοὺς που ρωτοῦν· οἱ φύσεις τοῦ Κυρίου
υπάγονται στο ἀδιάσπαστο
ποσό ἢ στο διαχωρισμένο;
Ἄν κανεῖς ρωτᾷ για τις φύσεις τοῦ Κυρίου, ἀν
υπάγονται στο ἀδιάσπαστο
ποσόν ἢ στο διαχωρισμένο, θα ἀπαντήσουμε ὅτι οἱ
φύσεις τοῦ Κυρίου
δεν εἶναι οὔτε ἓνα σώμα οὔτε μία ἐπιφάνεια οὔτε
μία γραμμὴ,
οὔτε χρόνος οὔτε τόπος, γιὰ ν' ἀποδοθοῦν στο
ἀδιάσπαστο ποσό· διότι αὐτὰ
εἶναι ἐκεῖνα που ἀριθμοῦνται σὲ συνέχεια.
Πρέπει μάλιστα νὰ γνωρίζουμε ὅτι ἡ ἀρίθμηση
χαρακτηρίζει αὐτὰ που
διαφέρουν καὶ εἶναι ἀδύνατο ν' ἀριθμηθοῦν αὐτὰ
που δεν διαφέρουν
καθόλου· σ' αὐτὸ που διαφέρουν,
σ' αὐτὸ καὶ ἀριθμοῦνται· ὅπως ὁ Πέτρος καὶ ὁ
Παῦλος δεν ἀριθμοῦνται
σ' αὐτὸ που εἶναι ἐνωμένοι· ἐπειδὴ, δηλαδὴ, εἶναι
ἐνωμένοι ἐξαιτίας τῆς
οὐσίας τους, δεν μπορεῖ νὰ λέγονται δύο φύσεις,
ἐνῶ διαφέρουν στὴν
ὑπόστασιν καὶ λέγονται δύο ὑποστάσεις. Ἐπομένως,
ἡ ἀρίθμηση εἶναι
χαρακτηριστικὸ αὐτῶν που διαφέρουν· καὶ με
ὅποιο τρόπο διαφέρουν,
μ' αὐτὸν καὶ ἀριθμοῦνται.
Οἱ φύσεις τοῦ Χριστοῦ εἶναι βέβαια ἐνωμένες
υποστατικὰ χωρὶς νὰ
συγγέονται, ἀλλὰ διαιροῦνται καὶ ἀδιαιρέτα χάρι
στὴν αἰτία καὶ τὸν τρόπο
τῆς διαφορᾶς. Καὶ χάρι στὸν τρόπο με τὸν ὁποῖο
εἶναι ἐνωμένες, δεν ἀριθμοῦνται· διότι δεν λέμε ὅτι
οἱ φύσεις τοῦ Χριστοῦ
εἶναι δύο ὑποστάσεις. Με τὸν τρόπο πάλι που

ἀριθμούνται· δύο γάρ εἰσιν αἱ φύσεις τοῦ Χριστοῦ λόγῳ καὶ τρόπῳ τῆς διαφορᾶς. Ἦνωμένοι γὰρ καθ' ὑπόστασιν καὶ τὴν ἐν ἀλλήλαις περιχώρησιν ἔχουσαι ἀσυγγύτως ἦνονται, τὴν οἰκείαν ἑκάστη φυσικὴν διαφορὰν διασώζουσα. Τῷ τρόπῳ τοιγαροῦν τῆς διαφορᾶς καὶ μόνῳ ἀριθμούμεναι ὑπὸ τὸ διωρισμένον ποσὸν ἀναχθήσονται. Εἷς τοίνυν ἐστὶν ὁ Χριστός, Θεὸς τέλειος καὶ ἄνθρωπος τέλειος, ὃν προσκυνούμεν σὺν Πατρὶ καὶ Πνεύματι μιᾷ προσκυνήσει μετὰ τῆς ἀχράντου σαρκὸς αὐτοῦ οὐκ ἀπροσκύνητον τὴν σάρκα λέγοντες –προσκυεῖται γὰρ ἐν τῇ μιᾷ τοῦ Λόγου ὑποστάσει, ἣτις αὐτῇ ὑπόστασις γέγονεν–, οὐ τῇ κτίσει λατρεύοντες –οὐ γὰρ ὡς ψιλήν σάρκα προσκυνούμεν ἀλλ' ὡς ἠνωμένην θεότητα καὶ ὡς εἷς ἓν πρόσωπον καὶ μίαν ὑπόστασιν τοῦ Θεοῦ Λόγου τῶν δύο αὐτοῦ ἀναγομένων φύσεων. Δέδοικα τοῦ ἄνθρακος ἄψασθαι διὰ τὸ τῷ ξύλῳ συνημμένον πῦρ. Προσκυνῶ τοῦ Χριστοῦ τὸ συναμφοτέρον διὰ τὴν τῆ σαρκὶ ἠνωμένην θεότητα. Οὐ γὰρ τέταρτον παρεντίθημι πρόσωπον ἐν τῇ Τριάδι –μὴ γένοιτο–, ἀλλ' ἐν πρόσωπον ὁμολογῶ τοῦ Θεοῦ Λόγου καὶ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ· Τριάς γὰρ ἔμεινεν ἡ Τριάς καὶ μετὰ τὴν τοῦ Λόγου σάρκωσιν.

αδιαίρετα διαιρούνται, ἀριθμούνται· διότι δύο εἶναι οἱ φύσεις τοῦ Χριστοῦ χάρις στὴν αἰτία καὶ τὸν τρόπο τῆς διαφορᾶς. Ἐπειδὴ εἶναι ἐνωμένες στὴν ὑπόστασι καὶ ἀλληλοπεριχωροῦνται, εἶναι ἐνωμένες ἀσύγγυτα, διατηρώντας ἡ καθεμία τῆ δικὴ τῆς φυσικὴ διαφορὰ. Ἐπειδὴ, λοιπόν, ἀριθμούνται με τὸν τρόπο μόνον τῆς διαφορᾶς, θα υπαχθούν στο διαχωρισμένο ποσό. Ἐνας, λοιπόν, εἶναι ὁ Χριστός, τέλειος Θεός καὶ τέλειος ἄνθρωπος, τὸν ὁποῖο προσκυνούμε μαζί με τὸν Πατέρα καὶ τὸ Πνεῦμα σε μία προσκύνησι, μαζί με τὴν ἀμόλυνη σάρκα του· δὲν θεωρούμε ὅτι ἡ σάρκα του δὲν προσκυεῖται –διότι τὴν προσκυνούμε στὴ μία ὑπόστασι τοῦ Λόγου, ἡ ὁποία γιὰ χάρις τῆς ἐγίνε ὑπόστασι–· οὔτε πάλι λατρεύουμε τὴν κτίσι (εἰδῶλα) –διότι δὲν τὴν προσκυνούμε σαν ἀπλή σάρκα, ἀλλὰ ἐνωμένη με τὴ θεότητα καὶ ἐπειδὴ οἱ δύο φύσεις ἀναφέρονται σε ἓνα πρόσωπο καὶ μία ὑπόστασι τοῦ Θεοῦ Λόγου. Φοβάμαι νὰ πιάσω τὸ κάρβουνο, διότι ἐγίνε ἓνα με τὸ ἀναμμένο ξύλο. (Παρόμοια) προσκυνῶ καὶ τὶς δύο φύσεις τοῦ Χριστοῦ χάρις στὴ θεότητα που ἐνώθηκε με τὴ σάρκα. Διότι δὲν προσθέτω τέταρτο πρόσωπο στὴν Ἁγία Τριάδα –ἀλίμονο!–, ἀλλὰ ὁμολογῶ ἓνα πρόσωπο τοῦ Θεοῦ Λόγου με τὴν ἀνθρώπινη φύσι του. Ἡ Τριάδα παρέμεινε Τριάδα καὶ μετὰ τὴ σάρκωσι τοῦ Λόγου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 53. Πρὸς τό, εἰ οὐκ ἔστι φύσις ἀνυπόστατος, ἀπάντησις Εἰ γὰρ καὶ μὴ ἔστι φύσις ἀνυπόστατος ἢ οὐσία ἀπρόσωπος –ἐν ὑποστάσει γὰρ καὶ προσώποις ἢ τε οὐσία καὶ ἡ φύσις θεωρεῖται–, ἀλλ' οὐκ ἀνάγκη τὰς ἀλλήλαις ἐνωθείσας φύσεις καθ' ὑπόστασιν ἑκάστην ἰδίαν κεκτῆσθαι ὑπόστασιν· δύνανται γὰρ εἷς μίαν συνδραμοῦσαι ὑπόστασιν μῆτε ἀνυπόστατοι εἶναι μῆτε ἰδιάζουσιν ἑκάστη ἔχειν ὑπόστασιν, ἀλλὰ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἀμφοτέραι. Ἡ αὐτὴ γὰρ τοῦ Λόγου ὑπόστασις

Ἀπάντησι στὸ ἐρώτημα, ἀν ὑπάρχει φύσις ἀνυπόστατη. Μολονότι δὲν ὑπάρχει ἀνυπόστατη φύσις ἢ ἀπρόσωπη οὐσία –διότι ἡ οὐσία καὶ ἡ φύσις νοεῖται σε ὑποστάσεις καὶ πρόσωπα–, παρ' ὅλ' αὐτὰ δὲν εἶναι ὑποχρεωτικό ἡ καθεμία ἀπὸ τὶς μεταξύ τους ἐνωμένες φύσεις νὰ ἔχει ξεχωριστὰ ἰδιαίτερη ὑπόστασι· διότι μποροῦν νὰ συνενωθούν σε μία ὑπόστασι καὶ νὰ μὴν εἶναι οὔτε ἀνυπόστατες οὔτε ἡ καθεμία νὰ ἔχει ἰδιαίτερη ὑπόστασι, ἀλλὰ καὶ οἱ δύο νὰ ἔχουν μία καὶ τὴν ἴδια. Διότι ἡ ἴδια ἡ ὑπόστασι τοῦ Λόγου, ἐπειδὴ

<p>ἀμφοτέρων τῶν φύσεων ὑπόστασις χρηματίσασα οὔτε ἀνυπόστατον μίαν αὐτῶν εἶναι συγχωρεῖ, οὔτε μὴν ἕτερουποστάτους ἀλλήλων εἶναι παραχωρεῖ, οὐδὲ ποτε μὲν τῆσδε, ποτὲ δὲ ἐκείνης, ἀλλ' ἄει ἀμφοτέρων ἀδιαιρέτως καὶ ἀχωρίστως ὑπάρχει ὑπόστασις, οὐ μεριζομένη καὶ διαιρουμένη καὶ μέρος μὲν, ἑαυτῆς τῆδε, μέρος δὲ τῆδε διανέμουσα, ἀλλὰ πᾶσα ταύτης καὶ πᾶσα ἐκείνης ἀμερῶς καὶ ὅλοσχερῶς ὑπάρχουσα. Οὐ γὰρ ἰδιοσυστάτως ὑπέστη ἢ τοῦ Θεοῦ Λόγου σὰρξ οὐδὲ ἕτερα ὑπόστασις γέγονε παρὰ τὴν τοῦ Θεοῦ Λόγου ὑπόστασιν, ἀλλ' ἐν αὐτῇ ὑποστᾶσα ἐνυπόστατος μᾶλλον καὶ οὐ καθ' ἑαυτὴν ἰδιοσύστατος ὑπόστασις γέγονε. Διὸ οὐδὲ ἀνυπόστατός ἐστιν οὐδὲ ἕτεραν ἐν τῇ Τριάδι παρεισφέρει ὑπόστασιν.</p>	<p>ἐγίνε ὑπόστασις καὶ τῶν δύο φύσεων, δὲν ἐπιτρέπει σε καμία ἀπ' αυτὲς νὰ εἶναι ἀνυπόστατη, οὔτε νὰ ἔχουν μεταξύ τους διαφορετικὴ ὑπόστασις, οὔτε ἡ ὑπόστασις ἄλλοτε νὰ ἀνήκει στη μίαν καὶ ἄλλοτε στην ἄλλη (φύση), ἀλλὰ πάντοτε ἡ ὑπόστασις νὰ ἀνήκει καὶ στις δύο ἀδιαιρέτα καὶ ἀχώριστα· νὰ μὴ χωρίζεται οὔτε νὰ διαιρεῖται, καὶ νὰ μὴ διανέμει ἓνα μέρος τῆς στη μίαν καὶ ἓνα ἄλλο στην ἄλλη, ἀλλὰ ολόκληρη ν' ἀνήκει στη μίαν καὶ τὴν ἄλλη, χωρὶς διαίρεση καὶ στο σύνολό τῆς. Διότι ἡ σάρκα τοῦ Θεοῦ Λόγου δὲν ἐγίνε ὑπόστασις με ἰδιαίτερο τρόπο, οὔτε ἐγίνε κάποια διαφορετικὴ ὑπόστασις ἀπὸ τὴν ὑπόστασις τοῦ Θεοῦ Λόγου, ἀλλὰ (ἡ σάρκα) ἀπόκτησε ὑπόστασις μέσα σ' αὐτὴν (ὑπόστασις τοῦ Λόγου) καὶ ἐγίνε ἐνυπόστατη καὶ ὄχι ξεχωριστὴ ὑπόστασις ἀπὸ μόνῃ τῆς. Γι' αὐτὸ δὲν εἶναι οὔτε ἀνυπόστατη οὔτε εισάγει μέσα στην Τριάδα κάποια ἄλλη ὑπόστασις.</p>
<p>ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 54. Περὶ τοῦ τρισαγίου Ἐντεῦθεν καὶ τὴν ἐν τῷ τρισαγίῳ προσθήκη ὑπὸ τοῦ ματαιόφρονος Πέτρου τοῦ κναφέως γεγεννημένην βλάσφημον ὀριζόμεθα ὡς τέταρτον παρεισάγουσαν πρόσωπον καὶ ἀναμέρος τιθεῖσαν τὸν τοῦ Θεοῦ Υἱὸν, τὴν τοῦ Πατρὸς ἐνυπόστατον δύναμιν καὶ ἀναμέρος τὸν ἐσταυρωμένον, ὡς ἄλλον ὄντα παρὰ τὸν ἰσχυρὸν, ἢ παθητὴν τὴν Ἁγίαν Τριάδα δοξάζουσιν καὶ συσταυροῦσαν τῷ Υἱῷ τὸν Πατέρα καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον. Ἄπαγε ταύτην τὴν βλάσφημον καὶ παρέγγραπτον φλυαρίαν. Ἡμεῖς γὰρ τὸ «Ἅγιος ὁ Θεός» ἐπὶ τοῦ Πατρὸς ἐκλαμβάνομεν, οὐκ αὐτῷ μόνῳ τὸ τῆς θεότητος ἀφορίζοντες ὄνομα, ἀλλὰ καὶ τὸν Υἱὸν Θεὸν εἰδότες καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον· καὶ τὸ «Ἅγιος ἰσχυρός», ἐπὶ τοῦ Υἱοῦ τίθεμεν οὐκ ἀπαμφιεννύντες τῆς ἰσχύος τὸν Πατέρα καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον· καὶ τὸ «Ἅγιος ἀθάνατος» ἐπὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος τάττομεν,</p>	<p>Για τὸν Τρισάγιο Ὑμνο. Γι' αὐτὸ τὸ λόγο καὶ χαρακτηρίζουμε βλάσφημη τὴν προσθήκη που ἔκανε στον Τρισάγιο Ὑμνο ὁ ἀνόητος Πέτρος ὁ Κναφέας· διότι εἰσάγει ἐσφαλμένα τέταρτο πρόσωπο (στην Τριάδα) καὶ διακρίνει τὸν Υἱὸ τοῦ Θεοῦ, τὴν ἐνυπόστατη δύναμη τοῦ Πατέρα, ἀπὸ τὸν Ἐσταυρωμένο, ὅτι τάχα εἶναι ἄλλος ἀπὸ τὸν ἰσχυρὸ (Θεό)· ἢ θεωρεῖ ὅτι ἡ Ἁγία Τριάδα πάσχει καὶ ὅτι μαζί με τὸν Υἱὸ σταυρώνεται καὶ ὁ Πατέρας καὶ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα. Ἀς ἀφήσουμε στην ἀκρὴ αὐτῆς τῆς βλάσφημης καὶ πρωτοφανῆς φλυαρίας. Διότι εμεῖς θεωροῦμε ὅτι τὸ «Ἅγιος ὁ Θεός» ἀναφέρεται στὸν Πατέρα, χωρὶς νὰ περιορίζουμε τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ μόνο σ' αὐτόν, ἀλλὰ ἀναγνωρίζουμε (ὡς Θεό) καὶ τὸν Υἱὸ καὶ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα. Τὸ «Ἅγιος ἰσχυρός» τὸ ἀπευθύνουμε στὸν Υἱὸ χωρὶς ν' ἀπογυμνώνουμε ἀπὸ τὴν δύναμη τὸν Πατέρα καὶ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα. Καὶ τὸ «Ἅγιος ἀθάνατος» τὸ ἀπευθύνουμε στὸ Ἅγιο Πνεῦμα,</p>

οὐκ ἔξω τῆς ἀθανασίας τιθέντες τὸν Πατέρα
καὶ τὸν Υἱόν,
ἀλλ' ἐφ' ἐκάστης τῶν ὑποστάσεων πάσας τὰς
θεωνυμίας ἀπλῶς
καὶ ἀπολύτως ἐκλαμβάνοντες καὶ τὸν θεῖον
ἀπόστολον ἐκμιμούμενοι
φάσκοντα· «Ἡμῖν δὲ εἰς Θεός, ὁ Πατήρ, ἐξ οὗ
τὰ πάντα καὶ ἡμεῖς
ἐξ αὐτοῦ, καὶ εἰς Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, δι'
οὗ τὰ πάντα καὶ ἡμεῖς
δι' αὐτοῦ καὶ ἓν Πνεῦμα Ἅγιον, ἐν ᾧ τὰ πάντα
καὶ ἡμεῖς ἐν αὐτῷ».
Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὸν θεολόγον Γρηγόριον,
ὠδέ πη λέγοντα· «Ἡμῖν δὲ
εἰς Θεός ὁ Πατήρ, ἐξ οὗ τὰ πάντα, καὶ εἰς
Κύριος Ἰησοῦς Χριστός,
δι' οὗ τὰ πάντα, καὶ ἓν Πνεῦμα Ἅγιον, ἐν ᾧ τὰ
πάντα», τοῦ «ἐξ οὗ»
καὶ «δι' οὗ» καὶ «ἐν ᾧ» μὴ φύσεις τεμνόντων
—οὐδὲ γὰρ ἂν μετέπιπτον
αἱ προθέσεις ἢ αἱ τάξεις τῶν ὀνομάτων—, ἀλλὰ
χαρακτηρίζοντων
μῆς καὶ ἀσυγγύτου φύσεως ιδιότητος· καὶ
τοῦτο δῆλον· ἐξ ὧν εἰς ἓν
συνάγονται πάλιν, εἴ τῳ μὴ παρέργως ἐκεῖνο
ἀναγινώσκειται παρὰ
τῷ αὐτῷ ἀποστόλῳ, τὸ «ἐξ αὐτοῦ καὶ δι'
αὐτοῦ καὶ εἰς αὐτὸν τὰ
πάντα· αὐτῷ ἢ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν».
Ὅτι γὰρ οὐκ εἰς τὸν Υἱὸν μόνον λέλεκται τὸ
τρισάγιον, ἀλλ' εἰς τὴν
Ἁγίαν Τριάδα, μάρτυς ὁ θεῖος καὶ ἱερός
Αθανάσιος, Βασίλειός τε καὶ
Γρηγόριος καὶ πᾶς ὁ τῶν θεοφόρων πατέρων
χορός· ὅτι περ διὰ τῆς
τρισεῖς ἀγιότητος τὰς τρεῖς τῆς ὑπερουσίου
θεότητος ὑποστάσεις
τὰ ἅγια Σεραφίμ ἡμῖν ὑπεμφαίνουσι, διὰ δὲ
τῆς μῆς κυριότητος
τὴν μίαν τῆς θεαρχικῆς Τριάδος οὐσίαν τε καὶ
βασιλείαν γνωρίζουσι.
Φησὶ γοῦν ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· «Οὕτω μὲν
οὖν τὰ ἅγια τῶν
ἁγίων, ἃ καὶ τοῖς Σεραφίμ συγκαλύπτεται καὶ
δοξάζεται τρισὶν
ἁγιασμοῖς εἰς μίαν συνιοῦσι κυριότητα καὶ
θεότητα· ὃ καὶ ἄλλῳ τινὶ
πρὸ ἡμῶν πεφιλοσόφηται κάλλιστά τε καὶ
ὑψηλότατα».
Φασὶ μὲν οὖν οἱ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν
συντάξαντες ὅτι
λιτανεύοντος τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει λαοῦ

χωρὶς ν' αποκλείουμε ἀπὸ τὴν ἀθανασία τὸν
Πατέρα καὶ τὸν Υἱό,
ἀλλὰ ἀποδίδουμε σε κάθε ὑπόστασι ὅλα τα
ονόματα τοῦ Θεοῦ με ἀπλό καὶ
κατηγορηματικὸ τρόπο· μιμούμαστε τὸ θεῖο
ἀπόστολο που λέει:
«Για μας ἓνας εἶναι ὁ Θεός, ὁ Πατέρας, ἀπὸ τὸν
οποῖο προήλθαν τα πάντα
καὶ εμεῖς, καὶ ἓνας Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, με τὸν
οποῖο ἐγίναν ὅλα καὶ εμεῖς
ἀπ' αὐτόν, καὶ ἓνα τὸ Ἅγιο Πνεῦμα, μέσα στο
οποῖο
ζοῦν ὅλα καὶ εμεῖς
ἐπίσης». Δεχόμεστε, ἐπίσης, καὶ τα λόγια τοῦ ἁγίου
Γρηγορίου τοῦ θεολόγου:
«Για μας ἓνας εἶναι ὁ Θεός, ὁ Πατέρας, που ἔκανε
τα πάντα, ἓνας ὁ Κύριος
Ἰησοῦς Χριστός, με τὸν οποῖο ἐγίναν ὅλα, καὶ ἓνα
τὸ Ἅγιο Πνεῦμα, μέσα στο
οποῖο εἶναι ὅλα»· οἱ φράσεις «ἀπὸ τὸν οποῖο», «με
τὸν οποῖο» καὶ
«μέσα στο οποῖο» δεν κάνουν ξεχωριστές φύσεις —
διότι δεν θα μεταβαλλόταν
οἱ προθέσεις ἢ ἡ σειρά τῶν ὀνομάτων— ἀλλὰ
ἀποδίδουν τὶς ιδιότητες
τῆς μῆς καὶ ἀδιαίρετης φύσεως. Καὶ εἶναι φανερό
αὐτό· διότι ἐνώνονται
πάλι σε μία φύση, εἴαν διαβαστεῖ με προσοχὴ
ἐκεῖνο που λέει ὁ ἴδιος
ἀπόστολος, ὅτι «ὅλα προέρχονται ἀπ' αὐτόν καὶ
γίνονται μ' αὐτόν καὶ
ἀπευθύνονται σ' αὐτόν· σ' αὐτόν ἀνήκει ἡ αἰώνια
δόξα. Ἀμήν».
Ὅτι ὁ τρισάγιος Ὑμνος δεν ἀποδίδεται μόνο στὸν
Υἱό, ἀλλὰ στὴν
Ἁγία Τριάδα, μάρτυρας εἶναι ὁ θεῖος καὶ ἱερός
Αθανάσιος, ὁ Βασίλειος,
ὁ Γρηγόριος καὶ ὅλη ἡ χορεία τῶν θεοφόρων
πατέρων· τα ἅγια Σεραφεῖμ
με τὴν τριπλὴ ἀγιότητα φανερώνουν τὶς τρεῖς
ὑποστάσεις
τῆς ὑπερουσίου θεότητος, καὶ με τὴν μίαν κυριότητα
γνωρίζουν σε μας
τὴ μίαν οὐσία καὶ βασιλεία τῆς θεαρχικῆς Τριάδος.
Λέει πράγματι ὁ θεολόγος Γρηγόριος· «Ἐτσι,
λοιπόν, τα ἅγια τῶν ἁγίων,
τα οποία κρύβονται καὶ ἀπὸ τα Σεραφεῖμ καὶ
δοξάζονται με τριπλό ἁγιασμό,
οδηγοῦν σε μίαν κυριότητα καὶ θεότητα· αὐτὸ ἔχει
μελετηθεῖ πολὺ καλά
καὶ πολὺ σοβαρά καὶ ἀπὸ κάποιον ἄλλον ἀπὸ τοὺς
προηγούμενους μας».
Αὐτοὶ που ἔγραψαν τὴν ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία

διά τινά θεήλατον
 ἀπειλήν ἐπὶ Πρόκλου τοῦ ἀρχιεπισκόπου
 γεγεννημένην, συνέβη
 ἀρπαγῆναι παιδίον τοῦ λαοῦ καὶ οὕτω
 μνηθῆναι ὑπ’ ἀγγελικῆς τινοῦς
 διδασκαλίας τὸν τρισάγιον ὕμνον «Ἅγιος ὁ
 Θεός, Ἅγιος ἰσχυρός,
 Ἅγιος ἀθάνατος, ἐλέησον ἡμᾶς» καὶ αὐθις
 ἐπιστραφέντος τοῦ παιδίου
 καὶ τὸ μνηθὲν ἀπαγγείλαντος ᾄσαι τὸν ὕμνον
 ἅπαν τὸ πλῆθος καὶ
 οὕτω κοπάσαι τὴν ἀπειλήν. Καὶ ἐν τῇ Ἀγίᾳ δὲ
 καὶ μεγάλῃ
 τῇ Οἰκουμενικῇ τετάρτῃ Συνόδῳ, τῇ ἐν
 Χαλκηδόνι φημί, οὕτως
 ὑμνηθῆναι ὁ τρισάγιος οὗτος ὕμνος
 παραδέδοται· οὕτω γὰρ
 τοῖς πεπραγμένοις τῆς αὐτῆς ἁγίας Συνόδου
 ἐμφέρεται. Γέλως οὖν
 ὄντως καὶ παίγιον τὴν δι’ ἀγγέλων μνηθεῖσαν
 καὶ τῇ τῆς ἐπαγωγῆς
 λήξει πιστωθεῖσαν καὶ τῇ τοσῶνδε ἁγίων
 πατέρων Συνόδῳ
 κυρωθεῖσαν καὶ βεβαιωθεῖσαν καὶ πρότερον
 ὑπὸ τῶν Σεραφίμ
 ὑμνηθεῖσαν τὴν τρισάγιον ὠδὴν ὡς τῆς
 τρισυποστάτου θεότητος
 ἐμφαντικῆν τῇ τοῦ Κναφέως οἶον
 καταπατηθῆναι ἀλόγῳ οἰήσει καὶ
 δῆθεν διορθωθῆναι, ὡς τῶν Σεραφίμ
 ὑπερβάλλοντος. Ἄλλ’ ὦ
 τῆς αὐθαδείας, ἴνα μὴ λέγω τῆς ἀνοίας! Ἡμεῖς
 δὲ οὕτω φαμέν,
 κἂν δαίμονες διαρρήγνυνται· «Ἅγιος ὁ Θεός,
 Ἅγιος ἰσχυρός,
 Ἅγιος ἀθάνατος, ἐλέησον ἡμᾶς».

δηγούνται ὅτι, ὅταν κάποτε
 ὁ λαός στην Κωνσταντινούπολη ἔκανε λιτανεία
 ἐξαιτίας κάποιος θεόσταλτης
 ἀπειλῆς, τὴν εποχὴν ποὺ ἦταν πατριάρχης ὁ
 Πρόκλος, συνέβη
 ἓνα παιδί τοῦ λαοῦ νὰ ἀρπαγῆ καὶ νὰ διδαχθεῖ ἀπὸ
 ἀγγέλου
 τὸν τρισάγιο ὕμνο «Ἅγιος ὁ Θεός, Ἅγιος ἰσχυρός,
 Ἅγιος ἀθάνατος, ἐλέησον ἐμᾶς»· καὶ ὅταν τὸ παιδί
 ἐπανήλθε στὸν εαυτό
 τοῦ καὶ ἀνήγγειλε αὐτὸ ποὺ διδάχθηκε, τότε ὅλος ὁ
 λαός ἔψαλε τὸν ὕμνο
 καὶ ἔτσι ἡ ἀπειλὴ σταμάτησε. Επίσης, ἡ παράδοση
 λέει
 ὅτι ὁ τρισάγιος αὐτὸς ὕμνος ψάλλθηκε καὶ στὴν ἁγία
 καὶ μεγάλῃ
 τέταρτῃ Οἰκουμενικῇ Σύνοδο τῆς Χαλκηδόνος·
 διότι ἔτσι
 ἀναφέρουν τὰ πρακτικὰ τῆς ἴδιας αὐτῆς ἁγίας
 Συνόδου. Επομένως,
 ἀποτελεῖ ὄντως γελειότητα καὶ λογοπαίγνιο ἡ
 τρισάγια ὠδὴ ποὺ φανερώνει
 τὴν τρισυπόστατη θεότητα, ποὺ τὴν δίδαξαν οἱ
 ἀγγελοὶ καὶ καθιερώθηκε
 μετὰ τὴν λήξιν τῆς λιτανείας καὶ επικυρώθηκε καὶ
 πιστοποιήθηκε ἀπὸ τὴν Σύνοδο
 τῶν ἁγίων Πατέρων καὶ υμνήθηκε
 προηγουμένως ἀπὸ τὰ Σεραφείμ, (ἡ
 τρισάγια αὐτῆς ὠδῆς) νὰ καταπατηθεῖ ἀπὸ τὴν
 ἀνόητη ἀλαζονεία τοῦ Κναφέως
 καὶ νὰ διορθωθεῖ τάχα, ὡς νὰ εἶναι ἀνώτερος ἀπὸ
 τὰ Σεραφείμ. Αλίμονο
 στὴν αὐθάδεια, γιὰ νὰ μὴ πῶ τὴν ἀνοησία! Ἐμεῖς
 ὅμως, ἀκόμη καὶ ἂν οἱ
 δαίμονες σκάζουν ἀπὸ τὸ κακὸ τους, ἔτσι λέμε:
 «Ἅγιος ὁ Θεός,
 Ἅγιος ἰσχυρός, Ἅγιος ἀθάνατος, ἐλέησον ἐμᾶς».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 55. Περί τῆς ἐν εἶδει καὶ ἐν
 ἀτόμῳ θεωρουμένης φύσεως
 καὶ διαφορᾶς, ἐνώσεως καὶ σαρκώσεως, καὶ
 πῶς ἐκκληπτέον
 «τὴν μίαν φύσιν τοῦ θεοῦ λόγου
 σεσαρκωμένην».
 Ἡ φύσις ἢ ψιλῆ θεωρεῖται καθ’
 ἑαυτὴν γὰρ οὐχ ὑφέστηκεν,
 ἢ κοινῶς ἐν πάσαις ταῖς ὁμοειδέσιν
 ὑποστάσεσι ταῦτα συνάπτουσα
 καὶ λέγεται ἐν τῷ εἶδει θεωρουμένη φύσις, ἢ
 ὀλικῶς ἢ αὐτῇ
 ἐν προσλήψει συμβεβηκότων ἐν μιᾷ
 ὑποστάσει καὶ λέγεται ἐν ἀτόμῳ

Για τὴ φύση καὶ διαφορὰ, τὴν ἐνωση καὶ σάρκωση
 ποὺ θεωρεῖται
 στὸ γένος καὶ στὸ άτομο, καὶ πῶς πρέπει νὰ
 ἐννοοῦμε
 «τὴ μίαν φύσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου σαρκωμένην».
 Ἡ φύση ἢ γίνεται ἀντιληπτὴ μετὰ ἀπλὴ παρατήρηση
 διότι δὲν υφίσταται μόνη
 τῆς ἢ γενικᾶ συνδέει αὐτὲς μετὰ ὅλες τὶς ὁμοειδεῖς
 ὑποστάσεις·
 καὶ ὀνομάζεται φύση ποὺ γίνεται ἀντιληπτὴ στὸ
 εἶδος, ἢ γενικᾶ ἡ ἴδια
 μετὰ τὴν πρόσληψη τῶν συμβεβηκότων σὲ μιὰ
 ὑπόσταση καὶ ὀνομάζεται φύση
 ποὺ γίνεται ἀντιληπτὴ στὸ μεμονωμένο άτομο. Ὁ

θεωρουμένη φύσις ἡ αὐτὴ οὐσα τῆ ἐν τῷ εἶδει
θεωρημένη. Ὁ οὖν
Θεὸς Λόγος σαρκωθείς, οὔτε τὴν ἐν ψιλῇ
θεωρίᾳ κατανοουμένην
φύσιν ἀνέλαβεν –οὐ γὰρ σάρκωσις τοῦτο,
ἀλλ' ἀπάτη καὶ πλάσμα
σαρκώσεως– οὔτε τὴν ἐν τῷ εἶδει
θεωρουμένην –οὐ γὰρ πάσας τὰς
ὑποστάσεις ἀνέλαβεν–, ἀλλὰ τὴν ἐν ἀτόμῳ,
τὴν αὐτὴν οὐσαν τὴν ἐν
τῷ εἶδει –ἀπαρχὴν γὰρ ἀνέλαβε τοῦ ἡμετέρου
φυράματος–,
οὐ καθ' ἑαυτὴν ὑποστᾶσαν καὶ ἄτομον
χρηματίσασαν πρότερον
καὶ οὕτως ὑπ' αὐτοῦ προσληφθεῖσαν, ἀλλ' ἐν
τῇ αὐτοῦ ὑποστάσει
ὑπάρξασαν.
Αὐτὴ γὰρ ἡ ὑπόστασις τοῦ Θεοῦ Λόγου
ἐγένετο τῇ σαρκὶ ὑπόστασις,
καὶ κατὰ τοῦτο «Ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο»,
ἀτρέπτως δηλαδή, καὶ
ἡ σὰρξ Λόγος ἀμεταβλήτως, καὶ ὁ Θεὸς
ἄνθρωπος· Θεὸς γὰρ
ὁ Λόγος, καὶ ὁ ἄνθρωπος Θεὸς διὰ τὴν καθ'
ὑπόστασιν ἔνωσιν.
Ταύτὸν οὖν ἐστὶν εἰπεῖν φύσιν τοῦ Λόγου καὶ
τὴν ἐν ἀτόμῳ φύσιν·
οὔτε γὰρ τὸ ἄτομον, ἤγουν τὴν ὑπόστασιν
κυρίως καὶ μόνως δηλοῖ,
οὔτε τὸ κοινὸν τῶν ὑποστάσεων, ἀλλὰ τὴν
κοινήν φύσιν ἐν μιᾷ
τῶν ὑποστάσεων θεωρουμένην καὶ
ἐξεταζομένην.
Ἄλλο μὲν οὖν ἐστὶν ἔνωσις, καὶ ἕτερον
σάρκωσις· ἡ μὲν γὰρ ἔνωσις
μόνην δηλοῖ τὴν συνάφειαν, πρὸς τί δὲ
γέγονεν ἡ συνάφεια, οὐκέτι·
ἡ δὲ σάρκωσις, ταύτὸν δ' ἐστὶν εἰπεῖν καὶ
ἐνανθρώπησις, τὴν πρὸς
σάρκα, ἥτοι πρὸς ἄνθρωπον συνάφειαν δηλοῖ·
καθάπερ καὶ ἡ πύρωσις
τοῦ σιδήρου τὴν πρὸς τὸ πῦρ ἔνωσιν. Αὐτὸς
μὲν οὖν ὁ μακάριος
Κύριλλος ἐν τῇ πρὸς Σούκενσον δευτέρᾳ
ἐπιστολῇ ἐρμηνεύων τὸ
«μίαν φύσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένην»
οὕτω φησὶν· «Εἰ μὲν
γὰρ μίαν εἰπόντες τοῦ Λόγου φύσιν
σεσιγήκαμεν, οὐκ ἐπενεγκόντες
τὸ «σεσαρκωμένην», ἀλλ' οἷον ἔξω τιθέντες
τὴν οἰκονομίαν, ἦν αὐτοῖς
τάχα που καὶ οὐκ ἀπίθανος ὁ λόγος

Θεὸς Λόγος, λοιπὸν,
σαρκώθηκε χωρὶς να προσλάβει φύση που γίνεται
αντιληπτὴ με ἀπλή
παρατήρηση –διότι αὐτὸ δεν εἶναι σάρκωση, ἀλλὰ
ἀπάτη καὶ φαντασία
σαρκώσεως– οὔτε (φύση) που γίνεται αντιληπτὴ
στο εἶδος –διότι δεν
προσέλαβε ὅλες τις υποστάσεις–, ἀλλὰ ατομικὴ
φύση, ἡ ὁποία εἶναι ἡ ἴδια
που γίνεται αντιληπτὴ στο εἶδος –διότι προσέλαβε
ὅ,τι ἐκλεκτὸ ἀπὸ το γένος
μας– ἡ ὁποία δεν υπήρχε μόνη της οὔτε ἦταν
προηγούμενως ἄτομο,
καὶ στη συνέχεια τὴν προσέλαβε, ἀλλὰ ἀρχισε να
υπάρχει στὴν ὑπόστασή του.
Διότι ἡ ἴδια ἡ ὑπόστασις τοῦ Θεοῦ Λόγου ἐγένε
ὑπόστασις με σάρκα,
καὶ σχετικὰ μ' αὐτὸ «ὁ Λόγος σαρκώθηκε»,
δηλαδή χωρὶς μεταβολή, καὶ
ἡ σάρκα ἐγένε Λόγος χωρὶς μεταβολή, καὶ ὁ Θεὸς
ἐγένε ἄνθρωπος· διότι ὁ
Λόγος ἦταν Θεὸς καὶ ὁ ἄνθρωπος ἐγένε Θεὸς χάρι
στὴν υποστατικὴ ἔνωσις.
Επομένως, εἶναι τὸ ἴδιο να πούμε φύση τοῦ Λόγου
καὶ ατομικὴ φύση· διότι
δεν φανερώνει αποκλειστικὰ καὶ μόνον τὸ ἄτομο,
δηλαδή τὴν ὑπόστασις,
οὔτε φανερώνει τὸ κοινὸ τῶν υποστάσεων, ἀλλὰ
τὴν κοινή φύση, ὅταν
θεωρεῖται καὶ ἐξετάζεται σε μία πό τις υποστάσεις.
Ἄλλο πρᾶγμα βέβαια εἶναι ἡ ἔνωσις καὶ ἄλλο ἡ
σάρκωσις· διότι ἡ ἔνωσις
φανερώνει τὴ συνάφεια, ὄχι ὅμως σε σχέση με ποῖο
πρᾶγμα ἔχει γίνει·
ἡ σάρκωσις πάλι ἢ ὁ ταυτόσημος ὅρος
ἐνανθρώπησις, φανερώνει τὴ
συνάφεια πρὸς τὴ σάρκα, δηλαδή πρὸς τὸν
ἄνθρωπο· ὅπως ακριβῶς καὶ τὸ
πύρωμα τοῦ σιδήρου δείχνει τὴν ἔνωσις με τὴ
φωτιά. Ὁ ἴδιος, λοιπὸν,
ὁ μακάριος Κύριλλος στὴ δευτέρᾳ ἐπιστολῇ του
πρὸς τὸν Σούκενσο,
ερμηνεύοντας τὴ φράση «μία φύση τοῦ Θεοῦ
Λόγου σαρκωμένη», λέει τα
εξῆς: «Ἄν πούμε ὅτι ἡ φύση τοῦ Λόγου εἶναι μία
καὶ σιωπήσουμε, χωρὶς να
προσθέσουμε τὸ «σαρκωμένη», απορρίπτοντας
κατὰ κάποιον τρόπο τὴν
οικονομία (τῆς σωτηρίας), ἴσως ὁ λόγος δεν θα
ἦταν ἀπαράδεκτος γι' αὐτοῦς
προσποιοῦνται ὅτι ρωτοῦν· ἐάν τὸ ὅλο πρόσωπο
ἦταν μία φύση, πού υπήρχει

προσποιουμένοις ἔρωτᾶν· εἰ μία φύσις τὸ ὅλον, ποῦ τὸ τέλειον ἐν ἀνθρωπότητι; Ἦ πῶς ὑφέστηκεν ἢ καθ' ἡμᾶς οὐσία; Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἡ ἐν ἀνθρωπότητι τελειότης καὶ τῆς καθ' ἡμᾶς οὐσίας ἢ δήλωσις εἰσκεκόμισται διὰ τοῦ λέγειν «σεσαρκωμένην», παυσάσθωσαν καλαμίνην ῥάβδον ἑαυτοῖς ὑποστήσαντες».

Ἐνταῦθα μὲν οὖν τὴν φύσιν τοῦ Λόγου ἐπὶ τῆς φύσεως ἔταξεν.

Εἰ γὰρ ἀντὶ ὑποστάσεως τὴν φύσιν παρείληφεν, οὐκ ἄτοπον ἦν, καὶ δίχα τοῦ «σεσαρκωμένην» τοῦτο εἰπεῖν· μίαν γὰρ ὑπόστασιν τοῦ Θεοῦ Λόγου ἀπολύτως λέγοντες οὐ σφαλλόμεθα. Ὁμοίως δὲ καὶ Λεόντιος ὁ Βυζάντιος ἐπὶ τῆς φύσεως τὸ ῥητὸν ἐνόησεν, οὐκ ἀντὶ τῆς ὑποστάσεως. Ἐν δὲ τῇ πρὸς τὰς Θεοδωρήτου μέμψεις τοῦ δευτέρου ἀναθεματισμοῦ οὕτω φησὶν ὁ μακάριος Κύριλλος· «Ἡ φύσις τοῦ Λόγου, ἡγουν ἢ ὑπόστασις, ὃ ἐστὶν αὐτὸς ὁ Λόγος». Ὡστε τὸ εἰπεῖν «φύσιν τοῦ Λόγου» οὔτε τὴν ὑπόστασιν μόνην σημαίνει οὔτε τὸ κοινὸν τῶν ὑποστάσεων, ἀλλὰ τὴν κοινήν φύσιν ἐν τῇ τοῦ Λόγου ὑπόστασει ὀλικῶς θεωρουμένην.

Ἵτι μὲν οὖν ἡ φύσις τοῦ Λόγου ἐσαρκώθη, ἦτοι ἠνώθη σαρκί, εἴρηται· φύσιν δὲ τοῦ Λόγου παθοῦσαν σαρκὶ οὐδέπω καὶ νῦν ἀκηκόαμεν, Χριστὸν δὲ παθόντα σαρκὶ ἐδιδάχθημεν· ὥστε οὐ τὴν ὑπόστασιν δηλοῖ τὸ εἰπεῖν «φύσιν τοῦ Λόγου».

Λεῖπεται τοίνυν εἰπεῖν, ὅτι τὸ σεσαρκῶσθαι μὲν ἠνώσθαι ἐστὶ σαρκί, τὸ δὲ σάρκα γενέσθαι τὸν Λόγον αὐτὴν τὴν τοῦ Λόγου ὑπόστασιν ἀτρέπτως γενέσθαι τῆς σαρκὸς ὑπόστασιν.

Καὶ ὅτι μὲν ὁ Θεὸς ἄνθρωπος γέγονε καὶ ὁ ἄνθρωπος Θεός, εἴρηται.

Θεὸς γὰρ ὁ Λόγος, γέγονεν δὲ ἀμεταβλήτως ἄνθρωπος. Ὅτι δὲ ἡ θεότης ἄνθρωπος γέγονεν ἢ ἐσαρκώθη ἢ ἐνηθρώπησεν, οὐδαμῶς ἀκηκόαμεν. Ὅτι δὲ ἡ θεότης ἠνώθη τῇ ἀνθρωπότητι ἐν μιᾷ

ἡ τελειότητα στὴν ἀνθρώπινη φύσις; Ἦ πῶς υφίσταται ἡ φύσις μας; Ἐπειδὴ ὅμως καὶ ἡ τελειότητα τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως καὶ ἡ φανέρωσις τῆς οὐσίας μας δηλώνεται μετὰ τὸν ὄρο «σαρκωμένη», ας σταματήσουν αὐτοὶ ποὺ στηρίζονται σὲ καλαμίνην ῥαβδί».

Ἐδῶ, λοιπὸν, χρησιμοποίησε τὸν ὄρο «φύσις τοῦ Λόγου» σχετικὰ μετὰ τὴν φύσιν.

Διότι, εἰάν πῆρε τὸν ὄρο φύσις ἀντὶ τοῦ ὄρου ὑπόστασις, δὲν θὰ ἦταν παράδοξο νὰ το πει αὐτὸ καὶ χωρὶς τὸν ὄρο «σαρκωμένην»· καθὼς, ὅταν λέμε χωρὶς περιορισμὸ μίαν ὑπόστασιν τοῦ Θεοῦ Λόγου, δὲν πέφτουμε σὲ σφάλμα.

Τὸ ἴδιο καὶ ὁ Λεόντιος ὁ Βυζάντιος θεώρησε τὸν ὄρο σὲ σχέση μετὰ τὴν φύσιν καὶ ὄχι μετὰ τὴν ὑπόστασιν. Μάλιστα, ὁ μακάριος Κύριλλος στὴν ἀπάντησίν του στὶς κατηγορίες τοῦ Θεοδώρητου γιὰ τὸ δεῦτερο ἀναθεματισμὸ, λέει τὰ ἐξῆς:

«Ἡ φύσις τοῦ Λόγου, δηλαδὴ ἡ ὑπόστασις, δηλαδὴ ὁ ἴδιος ὁ Λόγος». Ὡστε ὁ ὄρος «φύσις τοῦ Λόγου» δὲν δηλώνει οὔτε μόνον τὴν ὑπόστασιν οὔτε τὸ κοινὸν τῶν ὑποστάσεων, ἀλλὰ τὴν κοινήν φύσιν ποὺ θεωρεῖται καθολικὰ στὴν ὑπόστασιν τοῦ Λόγου.

Εἶπαμε, λοιπὸν, ὅτι ἡ φύσις τοῦ Λόγου σαρκώθηκε, δηλαδὴ προσέλαβε τὴν σάρκα. Μέχρι τώρα ὅμως ποτέ δὲν ἔχουμε ἀκούσει ὅτι ἡ φύσις τοῦ Λόγου ἔπαθε στὴν σάρκα τῆς, ἀλλὰ διδαχθήκαμε ὅτι ὁ Χριστὸς ἔπαθε στὴν σάρκα.

Ἐπομένως, ὁ ὄρος «φύσις τοῦ Λόγου» δὲν φανερώνει τὴν ὑπόστασιν.

Ἀπομένει, λοιπὸν, νὰ πούμε ὅτι ἡ σάρκωσις εἶναι ἔνωσις μετὰ τὴν σάρκα, καὶ τὸ ὅτι ὁ Λόγος ἐγένετο σάρκα σημαίνει ὅτι ἡ ἴδια ἡ ὑπόστασις τοῦ Λόγου χωρὶς μετατροπὴν ἐγένετο καὶ ὑπόστασις τῆς σαρκὸς.

Καὶ ἤδη ἔχουμε πει ὅτι ὁ Θεὸς ἐγένετο ἄνθρωπος καὶ ὁ ἄνθρωπος Θεός. Διότι ὁ Λόγος ἦταν Θεός καὶ ἐγένετο χωρὶς τροπὴν ἄνθρωπος. Πουθενά ὅμως δὲν ἔχουμε ἀκούσει ὅτι ἡ θεότητα ἐγένετο ἄνθρωπος ἢ σαρκώθηκε ἢ ἐνανθρώπησε.

Ἀντίθετα, ἔχουμε μάθει ὅτι ἡ θεότητα ἐνώθη μετὰ τὴν ἀνθρώπινη φύσιν σὲ μίαν ἀπὸ τῶν ὑποστάσεων τῆς. Εἶπαμε, ἐπίσης, ὅτι ὁ Θεὸς παίρνει μορφή, δηλαδὴ κάνει ὑπαρξὴν τὴν ξένην φύσιν, ἐννοῶ τὴν

τῶν αὐτῆς ὑποστάσεων, μεμαθήκαμεν. Καὶ ὅτι ὁ Θεὸς μορφοῦται, ἦτοι οὐσιοῦται τὸ ἄλλότριον, ἦτοι τὸ καθ' ἡμᾶς, εἶρηται. Ἐφ' ἑκάστης γὰρ τῶν ὑποστάσεων τὸ Θεὸς ὄνομα τάττεται, θεότητα δὲ ἐπὶ ὑποστάσεως εἰπεῖν οὐ δυνάμεθα. Θεότητα γὰρ τὸν Πατέρα μόνον ἢ τὸν Υἱὸν μόνον ἢ μόνον τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον οὐκ ἀκηκόαμεν· θεότης μὲν γὰρ τὴν φύσιν δηλοῖ, τὸ δὲ Πατὴρ τὴν ὑπόστασιν, ὡσπερ καὶ ἀνθρωπότης τὴν φύσιν, Πέτρος δὲ τὴν ὑπόστασιν. Θεὸς δὲ καὶ τὸ κοινὸν τῆς φύσεως σημαίνει καὶ ἐφ' ἑκάστης τῶν ὑποστάσεων τάττεται παρωνύμως ὡσπερ καὶ ἄνθρωπος· Θεὸς γὰρ ἐστὶν ὁ θεῖαν ἔχων φύσιν, καὶ ἄνθρωπος ὁ ἀνθρωπίνην. Ἐπὶ πᾶσι τούτοις ἰστέον, ὡς ὁ Πατὴρ καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον κατ' οὐδένα λόγον τῆ σαρκώσει τοῦ Λόγου κεκοινώνηκεν εἰ μὴ κατὰ τὰς θεοσημίας καὶ κατ' εὐδοκίαν καὶ βούλησιν.

δική μας. Διότι τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ χρησιμοποιεῖται σε καθεμία ἀπὸ τις υποστάσεις, ἀλλὰ δεν μπορούμε να αποδώσουμε τὴ θεότητα σε μία ἀπὸ τις υποστάσεις. Δεν ἀκούστηκε ὅτι μόνον ὁ Πατέρας εἶναι Θεὸς ἢ μόνον ὁ Υἱὸς ἢ μόνον τὸ Ἅγιο Πνεῦμα· διότι ὁ ὅρος θεότητα δείχνει τὴ φύση, ἐνῶ ὁ Πατέρας τὴν ὑπόστασιν, ὡπως καὶ ἡ ἀνθρωπότητα τὴ φύση καὶ ὁ Πέτρος τὴν ὑπόστασιν. Καὶ ὁ ὅρος Θεὸς φανερῶνει τὸ κοινὸ τῆς φύσεως καὶ χρησιμοποιεῖται σαν ἐπώνυμο σε καθεμία ἀπὸ τις υποστάσεις, ὡπως καὶ ὁ ὅρος ἄνθρωπος· διότι Θεὸς εἶναι αὐτὸς που ἔχει θεία φύση, καὶ ἄνθρωπος αὐτὸς που ἔχει ἀνθρώπινη φύση. Επιπλέον ἀπ' αὐτὰ πρέπει να γνωρίζουμε ὅτι ὁ Πατέρας καὶ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα με κανένα τρόπο δεν ἔχουν συμμετάσχει στη σάρκωση τοῦ Λόγου, παρά μόνον με σημάδια που δείχνουν τὴν συγκατάθεσιν καὶ τὴ θέλησή τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 56. Ὅτι Θεοτόκος ἡ ἁγία παρθένος. Θεοτόκον δὲ κυρίως καὶ ἀληθῶς τὴν Ἁγίαν Παρθένον κηρύττομεν· ὡς γὰρ Θεὸς ἀληθῆς ὁ ἐξ αὐτῆς γεννηθεὶς, ἀληθῆς Θεοτόκος ἢ τὸν ἀληθινὸν Θεὸν ἐξ αὐτῆς σεσαρκωμένον γεννήσασα· Θεὸν γὰρ φάμεν ἐξ αὐτῆς γεγεννησθαι, οὐχ ὡς τῆς θεότητος τοῦ Λόγου ἀρχὴν τοῦ εἶναι λαβούσης ἐξ αὐτῆς, ἀλλ' ὡς αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ Λόγου τοῦ πρὸ αἰῶνων ἀχρόνως ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντος καὶ ἀνάρχως καὶ αἰδίως ὑπάρχοντος σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Πνεύματι ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν ἐν τῇ γαστρὶ αὐτῆς ἐνοικήσαντος καὶ ἐξ αὐτῆς ἀμεταβλήτως σαρκωθέντος καὶ γεννηθέντος. Οὐ γὰρ ἄνθρωπον ψιλὸν ἐγέννησεν ἡ Ἁγία Παρθένος, ἀλλὰ Θεὸν ἀληθινόν· οὐ γυμνὸν ἀλλὰ σεσαρκωμένον, οὐκ οὐρανόθεν τὸ σῶμα καταγαγόντα καὶ ὡς διὰ σωλήνος δι' αὐτῆς παρελθόντα,

Ὅτι ἡ ἁγία παρθένος εἶναι Θεοτόκος. Κηρύττομε μάλιστα ὅτι ἡ ἁγία Παρθένος εἶναι κυριολεκτικὰ καὶ ἀληθινὰ Θεοτόκος· ὡπως δηλαδή αὐτὸς που γεννήθηκε ἀπ' αὐτὴν εἶναι ἀληθινὸς Θεός, καὶ αὐτὴ που γέννησε με σάρκα τὸν ἀληθινὸ Θεὸ εἶναι πραγματικὴ Θεοτόκος. Διότι ἰσχυρίζομαστε ὅτι γέννησε τὸ Θεό, ὄχι με τὴν ἐννοία ὅτι ἡ θεότητα τοῦ Λόγου ἔχει τὴν ἀρχὴ τῆς ἀπ' αὐτὴν, ἀλλὰ ὅτι ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς Λόγος, που γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Πατέρα προαιώνια καὶ ἐξω ἀπὸ τὸ χρόνο καὶ ὑπάρχει μαζί με τὸν Πατέρα καὶ τὸ Πνεῦμα ἀχρονα καὶ αἰδία, αὐτὸς ὁ ἴδιος τις ἐσχάτες ἡμέρες γιὰ τὴ δική μας σωτηρία κατοίκησε μέσα στα σπλάγχνα τῆς καὶ χωρὶς μεταβολὴ σαρκώθηκε καὶ γεννήθηκε ἀπ' αὐτὴν. Διότι ἡ ἁγία Παρθένος δεν γέννησε μόνον ἄνθρωπο, ἀλλὰ ἀληθινὸ Θεό· ὄχι φανταστικὸ, ἀλλὰ με σάρκα· δεν κατέβηκε τὸ σῶμα ἀπὸ τὸν οὐρανὸ καὶ πέρασε μέσα ἀπὸ τὸ σῶμα τῆς ὡπως περνᾶ ἀπὸ σωλήνα, ἀλλὰ προσέλαβε ἀπ' αὐτὴν ὅμοια σάρκα με τὴ δική

ἀλλ' ἐξ αὐτῆς ὁμοούσιον ἡμῖν σάρκα
ἀναλαμβάντα καὶ ἐν ἑαυτῷ
ὑποστήσαντα. Εἰ γὰρ οὐρανόθεν τὸ σῶμα
κεκόμισται καὶ οὐκ
ἐκ τῆς καθ' ἡμᾶς φύσεως εἴληπται, τίς χρεία
τῆς ἐνανθρωπήσεως;
Ἦ γὰρ ἐνανθρώπησις τοῦ Θεοῦ Λόγου διὰ
τοῦτο γέγονεν, ἵνα αὐτὴ
ἢ ἀμαρτήσασα καὶ πεσοῦσα καὶ φθαρεῖσα
φύσις νικήσῃ
τὸν ἀπατήσαντα τύραννον καὶ οὕτω τῆς
φθορᾶς ἐλευθερωθῆ,
καθὼς φησιν ὁ θεῖος ἀπόστολος: «Ἐπειδὴ δι'
ἀνθρώπου ὁ θάνατος,
καὶ δι' ἀνθρώπου ἀνάστασις νεκρῶν»: εἰ τὸ
πρῶτον ἀληθῶς,
καὶ τὸ δεύτερον.
Εἰ δὲ καὶ λέγει: «Ὁ πρῶτος Ἀδάμ ἐκ γῆς
χοϊκός, ὁ δεύτερος Ἀδάμ,
ὁ Κύριος, ἐξ οὐρανοῦ», οὐ τὸ σῶμά φησιν ἐξ
οὐρανοῦ, ἀλλὰ δηλῶν
ὡς οὐ ψιλὸς ἄνθρωπός ἐστιν. Ἴδου γὰρ καὶ
Ἀδάμ αὐτὸν ὠνόμασε
καὶ Κύριον τὸ συναμφοτέρον σημαίνων. Ἀδάμ
μὲν γὰρ ἐρμηνεύεται
γηγενής· γηγενής δὲ δηλόν, ὅτι ἐστὶν ἡ
ἀνθρώπου φύσις ἢ ἐκ χοῦς
πλασθεῖσα· τὸ Κύριος δὲ τῆς θείας οὐσίας ἐστὶ
παραστατικόν.
Πάλιν δὲ φησιν ὁ ἀπόστολος: «Ἐξαπέστειλεν
ὁ Θεὸς τὸν Υἱὸν αὐτοῦ
τὸν μονογενῆ γενόμενον ἐκ γυναικός». Οὐκ
εἶπε διὰ γυναικός, ἀλλ'
«ἐκ γυναικός». Ἐσήμανεν οὖν ὁ θεῖος
ἀπόστολος, ὡς αὐτός ἐστιν
ὁ μονογενῆς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ Θεός, ὁ ἐκ
τῆς Παρθένου γενόμενος
ἄνθρωπος, καὶ αὐτός ἐστιν ὁ ἐκ τῆς Παρθένου
γεννηθείς, ὁ Υἱὸς
τοῦ Θεοῦ καὶ Θεός· γεννηθείς δὲ σωματικῶς,
καθὸ γέγονεν ἄνθρωπος,
οὐ προδιαπλασθέντι ἀνθρώπῳ ἐνοικήσας, ὡς
ἐν προφήτῃ, ἀλλ' αὐτὸς
οὐσιωδῶς καὶ ἀληθῶς γενόμενος ἄνθρωπος,
ἦτοι ἐν τῇ ὑποστάσει
αὐτοῦ ἐψυχωμένην σάρκα ψυχῇ λογικῇ τε καὶ
νοερᾷ ὑποστήσας,
αὐτὸς γεγονῶς αὐτῇ ὑπόστασις· τοῦτο γὰρ
σημαίνει τὸ «γενόμενον
ἐκ γυναικός». Πῶς γὰρ ἂν αὐτὸς ὁ τοῦ Θεοῦ
Λόγος ὑπὸ νόμον
γέγονεν, εἰ μὴ ἄνθρωπος ἡμῖν ὁμοούσιος

μας καὶ τῆς ἔδωσε τῇ
δικῇ του ὑπόστασι. Διότι, εἴαν ἔφερνε τὸ σῶμα ἀπὸ
τον ουρανὸ καὶ δεν
το πήρε ἀπὸ τῆ φύση μας, τότε ποιὰ ἀνάγκη
υπήρχε γιὰ νὰ ἐνανθρωπίσει;
Ἡ ἐνανθρώπησις μάλιστα τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ
ἐγίνε γιὰ τον ἐξῆς λόγῳ, γιὰ νὰ
μπορέσει ἡ φύση μας ποὺ ἀμάρτησε, ἔπεσε καὶ
διαφθάρθηκε, νὰ νικήσει
τον δυνάστη ποὺ μας ξεγέλασε, καὶ ἔτσι νὰ
ἐλευθερωθεῖ ἀπὸ τῆ φθορά·
ἀκριβῶς το λέει ὁ θεῖος Ἀπόστολος: «Ἐπειδὴ ὁ
θάνατος εἰσήλθε μέσω τοῦ
ἀνθρώπου, καὶ ἡ ἀνάστασις ἀπὸ τοὺς νεκροὺς θα
γίνει με ἀνθρώπο»: ἐφόσον
το πρῶτο γεγονὸς συνέβη ἀληθινά, θα συμβεῖ καὶ
το δεύτερο.
Ὅμως, ἀν καὶ λέει, «ὁ πρῶτος Ἀδάμ ἦταν χοϊκός
ἀπὸ τῆ γῆ, ἐνῶ ὁ δεύτερος
Ἀδάμ, ὁ Κύριος, εἶναι ἀπὸ τον ουρανόν», δεν ἐννοεῖ
ὅτι τὸ σῶμα εἶναι ἀπὸ τον
ουρανόν, ἀλλὰ δείχνει ὅτι δεν εἶναι ἀπλὸς
ἀνθρώπος. Γι' αὐτὸ καὶ τον κάλεσε
καὶ Ἀδάμ καὶ Κύριο, δείχνοντας ὅτι εἶναι καὶ το
ἓνα καὶ τὸ ἄλλο. Ἐπειδὴ τὸ
ὄνομα Ἀδάμ ἐξηγεῖται γήϊνος· καὶ εἶναι γήϊνος,
διότι ἡ φύση τοῦ ἀνθρώπου
πλάστηκε ἀπὸ χῶμα· ἐνῶ τὸ ὄνομα Κύριος
παριστάνει τῆ θεία οὐσία.
Καὶ πάλι λέει ὁ Ἀπόστολος: «Ὁ Θεὸς ἔστειλε τον
Υἱὸ του τὸ μονογενῆ
ποὺ ἐγίνε ἀπὸ γυναικά». Δεν εἶπε με γυναικά, ἀλλὰ
«ἀπὸ γυναικά».
Ἐδειξε, λοιπόν, ὁ θεῖος Ἀπόστολος, ὅτι αὐτὸς εἶναι
ὁ μονογενῆς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ Θεὸς ὁ ἴδιος, ὁ
οποῖος ἐγίνε ἀνθρώπος ἀπὸ
τῆν Παρθένο, καὶ αὐτὸς ποὺ γεννήθηκε ἀπὸ τὰ
σπλάγχνα τῆς Παρθένου εἶναι
ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ Θεός· γεννήθηκε με σῶμα,
χάρη στο οποίο ἐγίνε
ἀνθρώπος, καὶ δεν μπήκε μέσα σε
προκατασκευασμένο ἀνθρώπο,
ὅπως συμβαίνει με τοὺς προφῆτες, ἀλλὰ ὁ ἴδιος
ἐγίνε πραγματικὸς καὶ
ἀληθινὸς ἀνθρώπος· ἔδωσε δηλαδὴ μέσα στὴν
ὑπόστασή του ὑπαρξὴ
σε σάρκα ποὺ ἔχει ψυχὴ λογικὴ καὶ νοερή,
καὶ ἐγίνε ὁ ἴδιος ὑπόστασή τῆς· αὐτὸ πράγματι
σημαίνει ἡ ἐκφραση «ἐγίνε
ἀπὸ γυναικά». Διότι, πῶς θα μπορούσε ὁ ἴδιος ὁ
Λόγος τοῦ Θεοῦ νὰ
υποταχθεῖ στο νόμο, ἀν δεν εἶχε γίνε ἀνθρώπος

γένονεν;
Ὅθεν δικαίως και ἀληθῶς Θεοτόκον τὴν ἁγίαν
Μαρίαν ὀνομάζομεν·
τοῦτο γὰρ τὸ ὄνομα ἅπαν τὸ μυστήριον τῆς
οἰκονομίας συνίστησι.
Εἰ γὰρ Θεοτόκος ἢ γεννήσασα, πάντως Θεὸς ὁ
ἐξ αὐτῆς γεννηθεῖς,
πάντως δὲ και ἄνθρωπος. Πῶς γὰρ ἂν ἐκ
γυναικὸς γεννηθεῖη Θεὸς
ὁ πρὸ αἰῶνων ἔχων τὴν ὕπαρξιν, εἰ μὴ
ἄνθρωπος γέγονεν; Ὁ γὰρ
Υἱὸς ἀνθρώπου ἄνθρωπος δηλονότι. Εἰ δὲ
αὐτὸς ὁ γεννηθεῖς
ἐκ γυναικὸς Θεὸς ἐστιν, εἷς ἐστι δηλονότι ὁ ἐκ
Θεοῦ Πατρὸς γεννηθεῖς
κατὰ τὴν θείαν και ἄναρχον οὐσίαν και ἐπ’
ἐσχάτων τῶν χρόνων
ἐκ τῆς Παρθένου τεχθεῖς κατὰ τὴν ἠργμένην
και ὑπὸ χρόνον οὐσίαν,
ἦτοι τὴν ἀνθρωπίνην. Τοῦτο δὲ μίαν
ὑπόστασιν και δύο φύσεις και
δύο γεννήσεις σημαίνει τοῦ Κυρίου ἡμῶν
Ἰησοῦ Χριστοῦ.
Χριστοτόκον δὲ οὐ φαμεν τὴν Ἁγίαν
Παρθένον, διότι ἐπ’ ἀναιρέσει
τῆς Θεοτόκος φωνῆς ὁ μιὰρὸς και βδελυρὸς
και ἰουδαιοφύρων
Νεστόριος, τὸ σκεῦος τῆς ἀτιμίας, και ἐπι
ἀτιμία τῆς μόνης ὄντως
τετιμημένης ὑπὲρ πᾶσαν κτίσιν Θεοτόκου, κἄν
αὐτὸς διαρρηγνυται
σὺν τῷ πατρὶ αὐτοῦ τῷ Σατανᾶ, ταύτην τὴν
προσηγορίαν
ἐξηύρατο, ὡς ἐπηραζομένην· Χριστὸς γὰρ
και Δαυὶδ ὁ βασιλεὺς
και Ἀαρὼν ὁ ἀρχιερεὺς –ταῦτα γὰρ τὰ
χριόμενα, βασιλεία τε
και ἱερωσύνη– και πᾶς θεοφόρος ἄνθρωπος
Χριστὸς λέγεσθαι
δύναται, ἀλλ’ οὐ Θεὸς φύσει, ὡς και
Νεστόριος ὁ θεήλατος
τὸν ἐκ Παρθένου τεχθέντα θεοφόρον εἶπειν
ἐφρυάξατο· ἡμᾶς δὲ
μὴ γένοιτο θεοφόρον αὐτὸν εἶπειν ἢ νοῆσαι,
ἀλλὰ Θεὸν σεσαρκωμένον.
Αὐτὸς γὰρ ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο, κυηθεῖς μὲν
ἐκ τῆς Παρθένου,
προελθὼν δὲ Θεὸς μετὰ τῆς προσλήψεως, ἦδη
και αὐτῆς ὑπ’ αὐτοῦ
θεωθεισῆς ἅμα τῇ εἰς τὸ εἶναι ταύτης
παραγωγῇ, ὡς ὁμοῦ γενέσθαι
τὰ τρία, τὴν πρόσληψιν, τὴν ὕπαρξιν, τὴν

ὁμοίος στην οὐσία με μας;
Δίκαια, λοιπόν, και ἀληθινά ὀνομάζομε τὴν ἁγία
Μαρία Θεοτόκο·
διότι αὐτὸ τὸ ὄνομα εκφράζει ὅλο τὸ μυστήριον τῆς
θείας οἰκονομίας.
Διότι αὐτὴ που γέννησε εἶναι Θεοτόκος, και
οπωσδήποτε εἶναι Θεὸς αὐτὸς
που γεννήθηκε ἀπ’ αὐτὴν και οπωσδήποτε εἶναι και
ἄνθρωπος. Διότι, πῶς θα
μπορούσε αὐτὸς που προαιώνια ὑπάρχει να
γεννηθεῖ ἀπὸ γυναίκα Θεός, εἰάν
δεν γινόταν ἄνθρωπος; Διότι ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
εἶναι φανερό ὅτι εἶναι
ἄνθρωπος. Και εἰάν αὐτὸς που γεννήθηκε ἀπὸ
γυναίκα εἶναι Θεός, εἶναι
φανερό ὅτι ἕνας και ἴδιος εἶναι αὐτὸς που
γεννήθηκε ἀπὸ τὸ Θεὸ Πατέρα
σε σχέση με τὴν θεία και ἀναρχὴ οὐσία του και
αὐτὸς που γεννήθηκε τους
ἐσχάτους καιροὺς ἀπὸ τὴν Παρθένον σε σχέση με
τὴν οὐσία που ἔχει ἀρχὴ και
εἶναι μέσα στο χρόνο, δηλαδή τὴν ἀνθρωπίνην.
Αὐτὸ φανερώνει μία ὑπόστασι
και δύο φύσεις και δύο γεννήσεις τοῦ Κυρίου μας
Ἰησοῦ Χριστοῦ.
Δεν ὀνομάζομε τὴν ἁγία Παρθένον Χριστοτόκο,
διότι τὴν ὀνομασία αὐτὴ
σαν προσβλητικὴ τὴν ἐπινόησε ὁ ἀχρεῖος και
σιχαμερὸς και οπαδὸς τοῦ
Ἰουδαϊσμοῦ Νεστόριος, τὸ ὄργανο τῆς ντροπῆς,
σκάζοντας ὁ ἴδιος ἀπὸ τὸ
κακὸ του μαζί με τὸν πατέρα του τὸ Σατανά, για να
καταργήσει τὸ ὄνομα
«Θεοτόκος» και να ατιμάσει τὴν πιο τιμημένη ἀπ’
ὅλη τὴν κτίσι Θεοτόκο.
διότι χριστὸς (χρισμένος) εἶναι και ὁ βασιλιάς
Δαβὶδ και ὁ ἀρχιερέας Ἀαρὼν
–καθὼς αὐτὰ τὰ δύο χρίονται, ἡ βασιλεία και ἡ
ιερωσύνη–
και κάθε θεοφόρος ἄνθρωπος μπορεί να λέγεται
χριστὸς (χρισμένος),
ἀλλὰ ὄχι Θεὸς στη φύση του, ὅπως ὁ τιμωρημένος
ἀπὸ τὸ Θεὸ Νεστόριος
με μανία εἶπε θεοφόρο (=δέχθηκε ἐκ τῶν υστέρων
τὸ Θεὸ) αὐτὸν που
γεννήθηκε ἀπὸ τὴν Παρθένον· εμεῖς ὁμως δεν εἶναι
δυνατὸν να τον καλέσουμε
ἢ να τον θεωρήσουμε θεοφόρο, ἀλλὰ σαρκωμένο
Θεὸ.
Διότι ὁ ἴδιος ὁ Λόγος ἐγίνε ἄνθρωπος, ἐπειδὴ ἡ
Παρθένος τον κυοφόρησε·
και προήλθε Θεὸς μετὰ τὴν πρόσληψιν, καθὼς ἡ

θέωσιν αὐτῆς
ὑπὸ τοῦ Λόγου· καὶ οὕτω νοεῖσθαι καὶ
λέγεσθαι Θεοτόκον
τὴν ἁγίαν Παρθένον οὐ μόνον διὰ τὴν φύσιν
τοῦ Λόγου, ἀλλὰ καὶ
διὰ τὴν θέωσιν τοῦ ἀνθρωπίνου, ὧν ἅμα ἡ
σύλληψις καὶ ἡ ὑπαρξις
τεθαυματουργηται· ἡ μὲν σύλληψις τοῦ
Λόγου, τῆς δὲ σαρκὸς
ἡ ἐν αὐτῷ τῷ Λόγῳ ὑπαρξις, αὐτῆς τῆς
Θεομήτορος ὑπερφυῶς
χορηγούσης τὸ πλασθῆναι τῷ πλάστῃ καὶ τὸ
ἀνθρωπισθῆναι
τῷ Θεῷ καὶ ποιητῇ τοῦ παντὸς, θεοῦντι τὸ
πρόσλημμα,
σωζούσης τῆς ἐνώσεως τὰ ἐνωθέντα τοιαῦτα,
οἷα καὶ ἦνωνται·
οὐ τὸ θεῖον λέγω μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ
ἀνθρώπινον τοῦ Χριστοῦ
τὸ ὑπὲρ ἡμᾶς καὶ καθ' ἡμᾶς. Οὕτε γὰρ
γενόμενος πρότερον
καθ' ἡμᾶς ὕστερον γέγονεν ὑπὲρ ἡμᾶς, ἀλλ' ἡ
ἐκ πρώτης ὑπάρξεως
ἄμφω ὑπήρξε διὰ τὸ ἐξ ἄκρας συλλήψεως ἐν
αὐτῷ τῷ Λόγῳ
τὴν ὑπαρξιν ἐσχηκέναι· ἀνθρώπινον μὲν οὖν
ἔστι κατὰ τὴν οἰκειαν
φύσιν, Θεοῦ δὲ καὶ θεῖον ὑπερφυῶς. Ἔτι δὲ
καὶ τῆς ἐμψύχου σαρκὸς
τὰ ιδιώματα ἔσχε· κατεδέξατο γὰρ αὐτὰ ὁ
Λόγος οἰκονομίας λόγῳ
φυσικῆς κινήσεως τάξει κατὰ ἀλήθειαν
φυσικῶς γινόμενα.

σάρκα θεώθηκε ἀμέσως
μόλις τὴν προσέλαβε καὶ δημιουργήθηκε, ὥστε
συγχρόνως νὰ γίνουν καὶ
τὰ τρία, ἡ πρόσληψις, ἡ ὑπαρξις καὶ ἡ θέωσις τῆς
σάρκα ἀπὸ τοῦ Λόγου.
Ἔτσι νοεῖται καὶ λέγεται Θεοτόκος ἡ ἁγία
Παρθένος,
ὄχι μόνον ἐξαιτίας τῆς φύσεως τοῦ Λόγου, ἀλλὰ
καὶ ἐξαιτίας
τῆς θεώσεως τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, ποὺ ἡ
σύλληψις καὶ ἡ ὑπαρξὴ τους
ἐγίνε με θαυμαστό τρόπο συγχρόνως. Ἡ σύλληψις
βέβαια ἀνήκει στο Λόγο,
ἐνῶ ἡ ὑπαρξις μέσα στον ἴδιο το Λόγο ἀνήκει στη
σάρκα, καθὼς ἡ ἴδια ἡ
Θεομήτωρ με ὑπερφυσικό τρόπο χορηγεῖ στον
πλάστη τὴν πλάση του καὶ στο
Θεό καὶ Δημιουργό του σύμπαντος τὴν ἀνθρώπινη
φύση του, διότι θέωσε
αὐτὸ ποὺ προσέλαβε· ἐνῶ ἡ ἐνώση διέσωζε αὐτὰ
ποὺ ἐνώθηκαν νὰ εἶναι ὅπως
ὅταν ἐνώθηκαν· καὶ δὲν ἐννοῶ μόνο τὴ θεία φύση,
ἀλλὰ καὶ τὴν ἀνθρώπινη
φύση τοῦ Χριστοῦ, αὐτὸ ποὺ μας ξεπερνᾶ ἀλλὰ καὶ
εἶναι σύμφωνο μ' ἐμᾶς.
Διότι δὲν ἐγίνε πρῶτα σαν κι ἐμᾶς κι ἐπειτα ἐγίνε
πάνω ἀπὸ μας, ἀλλὰ ἀπὸ
τὴν πρώτη στιγμή τῆς ὑπάρξεώς του ἦταν καὶ τὰ
δύο, ἐπειδὴ εἶχε ἀπὸ τὴν
ἀρχὴ τῆς συλλήψεως τὴν ὑπαρξὴ του μέσα στον
ἴδιο το Λόγο· το ἀνθρώπινο
βέβαια εἶναι σύμφωνο με τὴν ἀνθρώπινη φύση,
ἐνῶ ὁ Θεός καὶ τὸ θεῖο
ἐννοοῦνται ὑπερφυσικά. Ἀκόμη μάλιστα ἀπόκτησε
καὶ τὰ ιδιώματα τῆς
ἐμψυχῆς σάρκα· ὁ Λόγος τὰ δέχτηκε γιὰ λόγους
οἰκονομίας, γιὰ νὰ γίνουν
αὐτὰ με τὴν τάξη τῆς φυσικῆς σειρᾶς, ἀληθινὰ καὶ
φυσιολογικά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 57. Περί τῶν ιδιωμάτων τῶν
δύο φύσεων.
Τέλεια δὲ Θεὸν ὁμολογοῦντες τὸν αὐτὸν
Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν
Χριστὸν καὶ τέλειον ἀνθρωπὸν φαμεν τὸν
αὐτὸν πάντα ἔχειν,
ὅσα ὁ Πατήρ, πλὴν τῆς ἀγεννησίας, καὶ πάντα
ἔχειν, ὅσα ὁ Ἀδάμ
ὁ πρῶτος, δίχα μόνῃς τῆς ἁμαρτίας, ἅτινά ἐστι
σῶμα καὶ ψυχὴ
λογικὴ τε καὶ νοερά· ἔχειν δὲ αὐτὸν
καταλλήλως ταῖς δύο φύσεσι

Για τὰ γνωρίσματα τῶν δύο φύσεων.
Ὁμολογώντας ὅτι ὁ ἴδιος ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς
Χριστός εἶναι τέλειος Θεός
καὶ τέλειος ἀνθρώπος, υποστηρίζουμε ὅτι ἔχει ὅλα
ὅσα ἔχει ὁ Πατέρας, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀγεννησία, καὶ
ὅλα ὅσα εἶχε ὁ πρῶτος
Ἀδάμ, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἁμαρτία· αὐτὰ ποὺ ἔχει ἀπὸ
τον Ἀδάμ εἶναι τὸ σῶμα καὶ
ἡ λογικὴ καὶ νοερὴ ψυχὴ. Αὐτός ἔχει ἀκόμη,
ἀνάλογα με τὶς δύο φύσεις,
διπλά τὰ φυσικά γνωρίσματα τῶν δύο φύσεων· ἔχει
δύο φυσικὲς θελήσεις,

<p>διπλᾶ τὰ τῶν δύο φύσεων φυσικά· δύο θελήσεις φυσικάς, τήν τε θείαν καί τήν ἀνθρώπινην, καί ἐνεργείας δύο φυσικάς, θείαν τε καί ἀνθρώπινην, καί αὐτεξούσια δύο φυσικά, θεῖόν τε καί ἀνθρώπινον, καί σοφίαν καί γνῶσιν, θείαν τε καί ἀνθρώπινην. Ὁμοούσιος γάρ ὢν τῷ Θεῷ καί Πατρὶ αὐτεξουσίως θέλει καί ἐνεργεῖ ὡς Θεός, ὁμοούσιος δὲ ὢν καί ἡμῖν αὐτεξουσίως θέλει καί ἐνεργεῖ ὡς ἄνθρωπος ὁ αὐτός· αὐτοῦ γὰρ τὰ θαύματα, αὐτοῦ καί τὰ παθήματα.</p>	<p>τη θεία και την ανθρώπινη, δύο φυσικές ενέργειες, τη θεία και την ανθρώπινη, δύο φυσικά αυτεξούσια, το θείο και το ανθρώπινο, και σοφία και γνώση, τη θεία και την ανθρώπινη. Επειδή είναι ομοούσιος με το Θεό Πατέρα, θέλει και ενεργεί αυτεξούσια σαν Θεός· και επειδή είναι ομοούσιος με μας, ο ίδιος θέλει και ενεργεί σαν άνθρωπος· δηλαδή, δικά του είναι τα θαύματα, δικά του και τα παθήματα.</p>
<p>ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 58. Περί θελημάτων και αὐτεξουσιῶν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ Ἐπειδὴ μὲν οὖν δύο φύσεις τοῦ Χριστοῦ, δύο αὐτοῦ καὶ τὰ φυσικὰ θελήματα καὶ τὰς φυσικὰς ἐνεργείας φαμέν. Ἐπειδὴ δὲ μία τῶν δύο αὐτοῦ φύσεων ἢ ὑπόστασις, ἓνα καὶ τὸν αὐτόν φαμεν θέλοντά τε καὶ ἐνεργοῦντα φυσικῶς κατ' ἄμφω, ἐξ ὧν καὶ ἐν αἷς καὶ ἄπερ ἔστι Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν· θέλει δὲ καὶ ἐνεργεῖν οὐ διηρημένως, ἀλλ' ἠνωμένως· θέλει γὰρ καὶ ἐνεργεῖ ἑκατέρα μορφή μετὰ τῆς θατέρου κοινωνίας. Ὡν γὰρ ἡ οὐσία ἢ αὐτὴ, τούτων καὶ ἡ θέλησις καὶ ἡ ἐνέργεια ἢ αὐτὴ· ὦν δὲ διάφορος ἡ οὐσία, τούτων διάφορος καὶ ἡ θέλησις καὶ ἡ ἐνέργεια. Καὶ τὸ ἀνάπαλιν, ὦν ἡ θέλησις καὶ ἡ ἐνέργεια ἢ αὐτὴ, τούτων καὶ ἡ οὐσία ἢ αὐτὴ· ὦν δὲ διάφορος ἡ θέλησις καὶ ἡ ἐνέργεια, τούτων καὶ ἡ οὐσία διάφορος. Διὸ δὴ ἐπὶ μὲν Πατρὸς καὶ Υἱοῦ καὶ Ἁγίου Πνεύματος ἐκ τῆς ταυτότητος τῆς τε ἐνεργείας καὶ τοῦ θελήματος τὴν ταυτότητα τῆς φύσεως ἐπιγινώσκομεν. Ἐπὶ δὲ τῆς θείας οἰκονομίας ἐκ τῆς διαφορᾶς τῶν ἐνεργειῶν καὶ τῶν θελημάτων καὶ τὴν τῶν φύσεων διαφορὰν ἐπιγινώσκομεν καὶ τὴν τῶν φύσεων διαφορὰν εἰδότες συνομολογοῦμεν καὶ τὸ τῶν θελημάτων καὶ</p>	<p>Για τα θελήματα και τα αυτεξούσια του Κυρίου μας Ιησού Χριστού. Επειδή, λοιπόν, λέμε ότι οι φύσεις του Χριστού είναι δύο, δύο είναι και τα φυσικά του θελήματα και οι φυσικές του ενέργειες. Επειδή όμως μία είναι η υπόσταση των δύο φύσεών του, γι' αυτό λέμε ότι ένας είναι αυτός που θέλει και ενεργεί φυσικά και στις δύο φύσεις, από τις οποίες, στις οποίες και οι οποίες είναι ο Χριστός ο Θεός μας· θέλει και ενεργεί όχι χωριστά, αλλά ενωμένα· θέλει και ενεργεί κάθε μορφή (φύση) σε συνεργασία με την άλλη. Διότι αυτά που έχουν την ίδια φύση, έχουν και την ίδια θέληση και ενέργεια· και όποια έχουν διαφορετική ουσία, αυτά έχουν και διαφορετική θέληση και ενέργεια. Και το αντίστροφο, όσα έχουν την ίδια θέληση και ενέργεια έχουν και την ίδια ουσία· όσα έχουν διαφορετική θέληση και ενέργεια έχουν και διαφορετική ουσία. Γι' αυτό, λοιπόν, για τον Πατέρα, τον Υιό και το Άγιο Πνεύμα γνωρίζουμε την ταυτότητα της φύσεως από την ταυτότητα της ενεργείας και του θελήματος. Σχετικά με τη θεία οικονομία γνωρίζουμε τη διαφορά των φύσεων από τη διαφορά των ενεργειών και των θελημάτων· και επειδή γνωρίζουμε τη διαφορά των φύσεων, δεχόμαστε και τη διαφορά των θελημάτων και των ενεργειών. Διότι, όπως ακριβώς ο αριθμός των φύσεων του ίδιου και ενός Χριστού, όταν τον εννοούμε και τον λέμε με ευσέβεια, δεν</p>

ἐνεργειῶν διάφορον. Ὡσπερ γὰρ τῶν τοῦ αὐτοῦ καὶ ἐνὸς Χριστοῦ φύσεων ὁ ἀριθμὸς εὐσεβῶς νοούμενός τε καὶ λεγόμενος οὐ διαιρεῖ τὸν ἕνα Χριστόν, ἀλλὰ σῶζομένην καὶ ἐν τῇ ἐνώσει παρίστησι τῶν φύσεων τὴν διαφορὰν, οὕτω καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν οὐσιωδῶς προσόντων ταῖς αὐτοῦ φύσεσι θελημάτων καὶ ἐνεργειῶν –κατ’ ἄμφω γὰρ τὰς φύσεις θελητικὸς ἦν καὶ ἐνεργητικὸς τῆς ἡμῶν σωτηρίας– οὐ διαίρεσιν εἰσάγει –μὴ γένοιτο–, ἀλλὰ τὴν αὐτῶν δηλοῖ καὶ μόνον, κἂν τῇ ἐνώσει, φυλακὴν καὶ σωτηρίαν· φυσικὰ γὰρ καὶ οὐχ ὑποστατικά φαμεν τὰ θελήματα καὶ τὰς ἐνεργείας. Λέγω δὲ αὐτὴν τὴν θελητικὴν καὶ ἐνεργητικὴν δύναμιν, καθ’ ἣν θέλει καὶ ἐνεργεῖ τὰ τε θέλοντα καὶ ἐνεργοῦντα. Εἰ γὰρ ὑποστατικὰ δῶμεν αὐτά, ἑτεροθελεῖς καὶ ἑτεροενεργεῖς τὰς τρεῖς ὑποστάσεις τῆς Ἁγίας Τριάδος εἰπεῖν ἀναγκασθησόμεθα. Ἰστέον γάρ, ὡς οὐ ταυτὸν ἐστὶ, θέλειν καὶ πῶς θέλειν· τὸ μὲν γὰρ θέλειν φύσεως, ὥσπερ καὶ τὸ ὄραν –πᾶσι γὰρ ἀνθρώποις πρόσεστι–, τὸ δὲ πῶς θέλειν οὐ φύσεως, ἀλλὰ τῆς ἡμετέρας γνώμης, ὥσπερ καὶ τὸ πῶς ὄραν, καλῶς ἢ κακῶς –οὐ γὰρ πάντες ἄνθρωποι ὁμοίως θέλουσιν οὐδ’ ὁμοίως ὀρώσι. Τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν ἐνεργειῶν δώσομεν· τὸ γὰρ πῶς θέλειν, πῶς ὄραν, ἢ πῶς ἐνεργεῖν, τρόπος ἐστὶ τῆς τοῦ θέλειν καὶ ὄραν καὶ ἐνεργεῖν χρήσεως, μόνω τῷ κεκρημένω προσὸν καὶ τῶν ἄλλων αὐτὸν κατὰ τὴν κοινῶς λεγομένην διαφορὰν χωρίζον. Λέγεται οὖν τὸ μὲν ἀπλῶς θέλειν θέλησις, ἧτοι ἡ θελητικὴ δύναμις, λογικὴ οὕσα ὄρεξις καὶ θέλημα φυσικόν· τὸ δὲ πῶς θέλειν, ἧτοι τὸ τῇ θελήσει ὑποκείμενον, θελητὸν καὶ θέλημα γνωμικόν· θελητικὸν δὲ ἐστὶ τὸ πεφυκὸς θέλειν, οἶον θελητικὴ ἐστὶν ἡ θεία φύσις, ὡσαύτως καὶ ἡ ἀνθρωπίνη· θέλων δὲ ἐστὶν ὁ κεκρημένος τῇ θελήσει, ἧτοι ἡ ὑπόστασις, οἶον ὁ Πέτρος.

κομματιάζει τὸν ἕνα Χριστό, ἀλλὰ παρουσιάζει τὴν διαφορὰν τῶν φύσεων νὰ διατηρεῖται στὴν ἐνότητα, παρόμοια καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν θελημάτων καὶ ἐνεργειῶν ποὺ ὑπάρχουν στὶς φύσεις τοῦ, σύμφωνα με τὴν οὐσία τοῦς –διότι καὶ με τὶς δύο φύσεις τοῦ ἠθέλε καὶ ἐνήργησε τὴ σωτηρία μας–, δὲν εἰσάγει διαίρεση –αλίμονο–, ἀλλὰ φανερώνει μόνον τὴ διαφύλαξη καὶ διάσωσή τοῦς, παρ’ ὅλη τὴν μεταξύ τοῦς ἐνωση. Διότι ἰσχυρίζομαστε ὅτι τὰ θελήματα καὶ οἱ ἐνέργειες ἀνήκουν στὶς φύσεις καὶ ὄχι στὴν ὑπόστασι. Καὶ ἐννοῶ τὴ θελητικὴ καὶ ἐνεργητικὴ δύναμή τοῦ, με τὴν ὁποία θέλει καὶ ἐνεργεῖ αὐτὰ ποὺ θέλει καὶ ἐνεργεῖ. Διότι, ἀν τὰ θεωρήσουμε ὅτι ἀνήκουν στὴν ὑπόστασι, τότε ὑποχρεωτικά θὰ θεωρήσουμε τὶς τρεῖς ὑποστάσεις τῆς Ἁγίας Τριάδος νὰ ἔχουν διαφορετικὴ θέληση καὶ ἐνέργεια. Πρέπει, δηλαδή, νὰ γνωρίζουμε ὅτι δὲν εἶναι τὸ ἴδιο πράγμα ἡ θέληση καὶ ὁ τρόπος τῆς θελήσεως· διότι ἡ θέληση ἀνήκει στὴ φύση, ὅπως καὶ ἡ ὄρασι –καθὼς ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶναι προικισμένοι μ’ αὐτήν– ὁ τρόπος ὁμως τῆς θελήσεως δὲν ἀνήκει στὴ φύση, ἀλλὰ στὴν ἀπόφασή μας, ὅπως ὁ καλὸς ἢ κακὸς τρόπος τῆς ὄρασις –διότι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι δὲν θέλουν οὔτε βλέπουν τὸ ἴδιο. Αὐτὸ τὸ δεχόμεστε καὶ γιὰ τὶς ἐνέργειες· Διότι τρόπος τῆς θελήσεως, ὁ τρόπος τῆς ὀράσεως, ὁ τρόπος τῆς ἐνεργείας ἀνήκουν στὸν τρόπο χρήσεως τῆς θελήσεως, τῆς ὀράσεως καὶ τῆς ἐνεργείας· διακρίνει αὐτὸν ποὺ τὰ χρησιμοποιεῖ καὶ τὸν ξεχωρίζει ἀπὸ τοὺς ἄλλους σὲ ὅ,τι κατὰ κοινὴ ὁμολογία διαφέρει. Ἐπομένως, τὸ νὰ θέλει ἀπλᾶ κανεῖς λέγεται θέληση· πρόκειται δηλαδή γιὰ τὴ θελητικὴ δύναμη, ἡ ὁποία εἶναι λογικὴ ἐπιθυμία καὶ θέλημα τῆς φύσεως. Ὁ τρόπος πάλι τῆς θελήσεως, αὐτὸ δηλαδή ποὺ εἶναι στὴ διάθεσι τῆς θελήσεως, λέγεται θελητὸ καὶ γνωμικὸ θέλημα· θελητικὸ πάλι εἶναι αὐτὸ ποὺ ἀπὸ τὴ φύση τοῦ θέλει· θελητικὴ γιὰ παράδειγμα εἶναι ἡ θεία καὶ ἡ ἀνθρώπινη

Ἐπειδὴ τοίνυν εἷς μὲν ἔστιν ὁ Χριστὸς καὶ μία αὐτοῦ ἡ ὑπόστασις, εἷς καὶ ὁ αὐτὸς ἔστιν ὁ θέλων καὶ ἐνεργῶν θεϊκῶς τε καὶ ἀνθρωπίνως. Ἐπειδὴ δὲ δύο φύσεις ἔχει θελητικὰς ὡς λογικὰς –πᾶν γὰρ λογικὸν θελητικόν τε καὶ αὐτεξούσιον–, δύο θελήσεις, ἦτοι θελήματα φυσικὰ ἐπ’ αὐτοῦ ἐροῦμεν. Θελητικὸς γὰρ ἔστιν ὁ αὐτὸς κατ’ ἄμφω τὰς αὐτοῦ φύσεις· τὴν γὰρ φυσικῶς ἐνυπάρχουσαν ἡμῖν θελητικὴν δύναμιν ἀνέλαβε. Καὶ ἐπειδὴ εἷς ἔστιν ὁ Χριστὸς καὶ ὁ αὐτὸς ὁ θέλων καθ’ ἑκατέραν φύσιν, τὸ αὐτὸ θελητὸν λέξομεν ἐπ’ αὐτοῦ οὐχ ὡς μόνον θέλοντος, ἃ φυσικῶς ὡς Θεὸς ἤθελεν –οὐ γὰρ θεότητος τὸ θέλειν φαγεῖν, πιεῖν καὶ τὰ τοιαῦτα–, ἀλλὰ καὶ τὰ συστατικὰ τῶν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, οὐκ ἐναντιότητα γνώμης, ἀλλ’ ἐν ιδιότητι φύσεων· τότε γὰρ ταῦτα φυσικῶς ἤθελεν, ὅτε ἡ θεία αὐτοῦ θέλησις ἤθελε καὶ παρεχώρει τῇ σαρκὶ πάσχειν καὶ πράττειν τὰ ἴδια. Ὅτι δὲ φυσικῶς πρόσεστι τῷ ἀνθρώπῳ ἡ θέλησις, ἐντεῦθεν δηλόν. Ὑπεξαίρουμένης τῆς θείας τρία εἶδη ζωῆς εἰσὶν· ἡ φυτική, ἡ αἰσθητική, ἡ νοερά. Τῆς μὲν οὖν φυτικῆς ἴδιον ἡ θρεπτική, ἡ αὐξητική, ἡ γεννητική κίνησις· τῆς δὲ αἰσθητικῆς ἡ καθ’ ὄρμην κίνησις, τῆς δὲ λογικῆς καὶ νοερᾶς ἡ αὐτεξούσιος. Εἰ οὖν κατὰ φύσιν πρόσεστι τῇ φυτικῇ ἡ θρεπτική καὶ τῇ αἰσθητικῇ ἡ καθ’ ὄρμην κίνησις, κατὰ φύσιν ἄρα πρόσεστι καὶ τῇ λογικῇ καὶ νοερᾷ ἡ αὐτεξούσιος· αὐτεξουσιότης δὲ οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν, εἰ μὴ ἡ θέλησις· γεγινώς τοίνυν ὁ Λόγος σὰρξ ἐμψυχος, νοερά καὶ αὐτεξούσιος, γέγονε καὶ θελητικός. Ἔτι δὲ καὶ ἀδίδακτὰ εἰσὶ τὰ φυσικὰ· οὐδεὶς γὰρ λογίζεσθαι ἢ ζῆν ἢ πεινῆν ἢ διψῆν ἢ ὑπνοῦν μαθάνει. Οὐτε δὲ θέλειν μαθάνομεν· ὥστε φυσικὸν τὸ θέλειν. Καὶ πάλιν· εἰ ἐν τοῖς ἀλόγοις ἄγει μὲν ἡ φύσις, ἄγεται δὲ

φύση. Αὐτὸς πάλι που θέλει εἶναι ἐκεῖνος που χρησιμοποιεῖ τὴ θέληση, δηλαδή ἡ υπόστασις· γὰρ παράδειγμα ὁ Πέτρος. Ἐπειδὴ, λοιπόν, ἓνας εἶναι ὁ Χριστὸς καὶ μία ἡ υπόστασίς του, καὶ αὐτὸς που θέλει καὶ ἐνεργεῖ καὶ θεϊκὰ καὶ ἀνθρώπινα εἶναι ἓνας καὶ ὁ ἴδιος. Καὶ ἐπειδὴ ἔχει δύο θελητικὰς φύσεις που εἶναι λογικὰς –διότι κάθε τι το λογικὸ εἶναι θελητικὸ καὶ αὐτεξούσιο– θα δεχθούμε ὅτι ἔχει δύο θελήσεις, δύο θελήματα δηλαδή τῆς φύσεως. Εἶναι δηλαδή θεληματικὸς καὶ στις δύο φύσεις του· διότι πήρε τὴ θελητικὴ δύναμη ἀπὸ τὴ φύση που ὑπάρχει μέσα μας. Καὶ ἐπειδὴ ἓνας εἶναι ὁ Χριστὸς καὶ ὁ ἴδιος θέλει καὶ με τὴ μία καὶ με τὴν ἄλλη φύση, θα του ἀποδώσουμε τὸ δικό του θέλημα· καὶ δὲν θέλει μόνον αὐτὰ που ὡς Θεὸς ἤθελε –διότι δὲν χαρακτηρίζει τὸ Θεὸ ἡ ἐπιθυμία του φαγεῖν, του πιοῦν καὶ τὰ παρόμοια–, ἀλλὰ θέλει καὶ αὐτὰ που χαρακτηρίζουν τὴν ἀνθρώπινη φύση· καὶ δὲν ἔρχονται σε ἀντίθεση (οἱ δύο φύσεις), ἀλλὰ ἐκφράζουν τὸ ιδιαίτερο γνῶρισμά τους. Διότι τότε ἡ (ἀνθρώπινη) φύση του ἤθελε νὰ πάσχει καὶ νὰ κάμει αὐτὰ που τῆς ἀνήκουν, ἀφοῦ ἡ θεία θέλησίς του τῆς τὰ παραχωροῦσε (στὴν ἀνθρώπινη). Καὶ εἶναι φανερό ἐδῶ ὅτι ἡ θέληση δίδεται στὸν ἀνθρώπο ἀπὸ τὴ φύση του. Ἀν ἐξαίρεσουμε τὴ θεία ζωὴ, ὑπάρχουν τρία εἶδη ζωῆς: ἡ φυτική, ἡ αἰσθητική καὶ ἡ νοερή. Γνώρισματα τῆς φυτικῆς ζωῆς εἶναι ἡ θρεπτική, ἡ αὐξητική καὶ ἀναπαραγωγική κίνησις· τῆς αἰσθητικῆς εἶναι ἡ κίνησις τῶν ὁρμῶν (ενστίκτων) καὶ τῆς λογικῆς καὶ νοερῆς ἡ κίνησις τοῦ αὐτεξουσιίου. Εἰάν, λοιπόν, προστίθεται σύμφωνα με τὴ φύση ἡ θρεπτικὴ κίνησις στὴ φυτικὴ ζωὴ καὶ ἡ κίνησις τῶν ὁρμῶν στὴν αἰσθητική, εἶναι ἐπόμενο νὰ προστίθεται σύμφωνα με τὴ φύση καὶ ἡ αὐτεξούσια κίνησις στὴ λογικὴ καὶ νοερὴ ζωὴ. Τὸ αὐτεξούσιο μάλιστα τίποτε ἄλλο δὲν εἶναι παρά θέληση· ἐφόσον, λοιπόν, ὁ Λόγος ἐγίνε σὰρκα με ψυχὴ, νοερὴ καὶ αὐτεξούσια, ἀπόκτησε καὶ (ἀνθρώπινη) θέληση.

ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἐξουσιαστικῶς κατὰ θέλησιν
κινουμένῳ,
ἄρα φύσει θελητικός ὁ ἄνθρωπος.
Καὶ πάλιν· εἰ κατ' εἰκόνα τῆς μακαρίας καὶ
ὑπερουσίου θεότητος
ὁ ἄνθρωπος γεγένηται, αὐτεξούσιος δὲ φύσει
καὶ θελητικῇ
ἢ θεία φύσις, ἄρα καὶ ὁ ἄνθρωπος, ὡς αὐτῆς
εἰκῶν, αὐτεξούσιος
φύσει καὶ θελητικός· τὸ γὰρ αὐτεξούσιον
θέλησιν ὠρίσαντο οἱ πατέρες.
Ἔτι δὲ εἰ πᾶσιν ἀνθρώποις ἐνυπάρχει τὸ
θέλειν καὶ οὐ τοῖς μὲν
ἐνυπάρχει, τοῖς δὲ οὐκ ἐνυπάρχει, τὸ δὲ
κοινῶς πᾶσιν ἐνθεωρούμενον
φύσιν χαρακτηρίζει ἐν τοῖς ὑπ' αὐτὸ ἀτόμοις,
ἄρα φύσει θελητικός
ὁ ἄνθρωπος.
Καὶ αὖθις· εἰ τὸ μᾶλλον καὶ ἦττον ἢ φύσις οὐκ
ἐπιδέχεται, ἐπίσης δὲ
πᾶσιν ἐνυπάρχει τὸ θέλειν καὶ οὐ τοῖς μὲν
πλέον, τοῖς δὲ ἔλαττον,
ἄρα φύσει θελητικός ὁ ἄνθρωπος· ὥστε, εἰ
φύσει θελητικός
ὁ ἄνθρωπος, καὶ ὁ Κύριος, οὐ μόνον καθὸ
Θεός, ἀλλὰ καὶ καθὸ
ἄνθρωπος γέγονε, φύσει θελητικός ἐστίν.
Ὡσπερ γὰρ τὴν ἡμετέραν
φύσιν ἀνέλαβεν, οὕτω καὶ τὸ ἡμέτερον
θέλημα φύσει ἀνείληφεν·
καὶ κατὰ τοῦτο οἱ πατέρες τὸ ἡμέτερον ἐν
ἑαυτῷ τυπῶσαι αὐτὸν
ἔφησαν θέλημα.
Εἰ φυσικὸν οὐκ ἔστι τὸ θέλημα, ἢ
ὑποστατικὸν ἔστι ἢ παρὰ φύσιν·
ἀλλ' εἰ μὲν ὑποστατικόν, ἑτερόβουλος οὕτω γε
ἔστι ὁ Υἱὸς
τῷ Πατρὶ· μόνης γὰρ ὑποστάσεως
χαρακτηριστικόν
τὸ ὑποστατικόν· εἰ δὲ παρὰ φύσιν, ἔκπτωσις
τῆς φύσεως ἔστι
τὸ θέλημα· φθαρτικὰ γὰρ τῶν κατὰ φύσιν τὰ
παρὰ φύσιν.
Ὁ τῶν ὄλων Θεός καὶ Πατὴρ ἢ καθὸ Πατὴρ
θέλει ἢ καθὸ Θεός.
Ἀλλ' εἰ μὲν καθὸ Πατὴρ, ἄλλο αὐτοῦ ἔστι
παρὰ τὸ τοῦ Υἱοῦ
θέλημα· οὐ γὰρ Πατὴρ ὁ Υἱός. Εἰ δὲ καθὸ
Θεός, Θεός δὲ ὁ Υἱός,
Θεός δὲ καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, ἄρα τὸ
θέλημα φύσεως, ἤγουν φυσικόν.
Ἔτι, εἰ κατὰ τοὺς πατέρας, ὧν τὸ θέλημα ἐν,

Ἀκόμη, αὐτὰ που χαρακτηρίζουν τὴ φύση δὲν
διδάσκονται· κανεῖς δηλαδή
δὲ μαθαίνει νὰ σκέφτεται, νὰ ζεῖ, νὰ πεινά, νὰ διψᾷ
καὶ νὰ κοιμάται. Οὐτε
πάλι μαθαίνουμε νὰ θέλουμε· επομένως, ἡ θέληση
εἶναι φυσικὸ πρᾶγμα.
Καὶ ἐπίσης· εἴν τα ἄλογα ζῶα ἐξουσιάζονται ἀπὸ
τὴ φύση, ὁ ἄνθρωπος ὅμως,
ὁ ὁποῖος κινεῖται με τὴ θέλησὶ του, ἐξουσιάζει (τὴ
φύση)·
επομένως, ὁ ἄνθρωπος ἔχει τὴ θέληση ἀπὸ τὴ φύση
του.
Ἀκόμη· εἴν ὁ ἄνθρωπος ἐγίνε κατ' εἰκόνα του
μακάριου καὶ ὑπερουσίου
Θεοῦ, καὶ ἡ θεία φύση εἶναι αὐτεξούσια καὶ
θελητικὴ ἀπὸ τον εαυτὸ της,
εἶναι ἐπόμενο καὶ ὁ ἄνθρωπος, σαν εἰκόνα του
(Θεοῦ), νὰ εἶναι ἀπὸ τὴ φύση
του αὐτεξούσιος καὶ θελητικός· διότι οἱ Πατέρες
ονόμασαν τὸ αὐτεξούσιο
θέληση.
Καὶ ἀκόμη ἡ θέληση ὑπάρχει σ' ὄλους τους
ἀνθρώπους· δὲν εἶναι σ' ἄλλους
ἐμφυτη καὶ σ' ἄλλους ὄχι.
Καὶ εἴν αὐτὸ που ἀποτελεῖ κοινὸ γνῶρισμα σε
ὄλους διακρίνει τὴ φύση των ἀτόμων που τὸ ἔχουν,
επομένως ἀπὸ τὴ φύση
του ὁ ἄνθρωπος εἶναι θελητικός.
Επίσης, εἴν ἡ φύση δὲν ἐπιδέχεται τὸ περισσότερο
ἢ τὸ λιγότερο καὶ
σ' ὄλους ἡ θέληση εἶναι ἐμφυτη, καὶ ὄχι σ' ἄλλους
περισσότερο καὶ σ' ἄλλους
λιγότερο, ἄρα εἶναι ἀπὸ τὴ φύση θελητικός
ἄνθρωπος. Επομένως, ἀν
ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἀπὸ τὴ φύση του θελητικός, καὶ ὁ
Κύριος, ὄχι μόνον ἐπειδὴ
εἶναι Θεός, ἀλλὰ καὶ ἐπειδὴ ἐγίνε ἄνθρωπος, εἶναι
θελητικός ἀπὸ τὴ φύση του.
Διότι, ὅπως ὁ ἄνθρωπος ἀνέλαβε τὴ φύση μας, ἔτσι
πήρε καὶ τὸ φυσικὸ μας
θέλημα· καὶ σχετικὰ μ' αὐτὸ οἱ Πατέρες εἶπαν ὅτι
αὐτὸς σχημάτισε στο
πρόσωπό του τὸ δικὸ μας θέλημα.
Ἀν τὸ θέλημα δὲν εἶναι φυσικὸ, ἢ θὰ ἀνήκει στὴν
ὑπόσταση ἢ θὰ εἶναι παρὰ
φύση· ἀλλὰ, ἀν ἀνήκει στὴν ὑπόσταση, τότε ὁ Υἱὸς
θὰ ἔχει διαφορετικὴ
θέληση ἀπὸ τον Πατέρα· διότι τὸ ὑποστατικὸ
θέλημα χαρακτηρίζει μόνον τὴν
ὑπόσταση. Εἴν πάλι εἶναι παρὰ φύση, τότε τὸ
θέλημα θ' ἀποτελεῖ ξεπεσμὸ
τῆς φύσεως· διότι τα ἀφύσικα καταστρέφουν τα

τούτων και ἡ οὐσία
μία, ἔν δὲ θέλημα τῆς θεότητος τοῦ Χριστοῦ
καὶ τῆς ἀνθρωπότητος
αὐτοῦ, ἄρα μία καὶ ἡ αὐτὴ τούτων ἔσται καὶ ἡ
οὐσία.

Καὶ πάλιν· εἰ κατὰ τοὺς πατέρας ἢ τῆς φύσεως
διαφορὰ τῷ ἐνὶ
θελήματι οὐ διαφαίνεται, ἀνάγκη ἢ ἔν θέλημα
λέγοντας φυσικῆν
ἐν Χριστῷ μὴ λέγειν διαφορὰν ἢ φυσικῆν
λέγοντας διαφορὰν
ἐν θέλημα μὴ λέγειν.

Καὶ αὐθις· εἰ, καθὼς φησι τὸ θεῖον
Εὐαγγέλιον, ἐλθὼν ὁ Κύριος εἰς τὰ
μέρη Τύρου καὶ Σιδῶνος «καὶ εἰσελθὼν εἰς
οἶκον οὐδένα ἠθέλησε
γνῶναι καὶ οὐκ ἠδυνήθη λαθεῖν», εἰ τὸ θεῖον
αὐτοῦ θέλημα

παντοδύναμον, θελήσας δὲ λαθεῖν οὐ
δεδύνηται, ἄρα καθὸ
ἄνθρωπος θελήσας οὐκ ἠδυνήθη καὶ
θελητικὸς ἦν καὶ καθὸ ἄνθρωπος.

Καὶ πάλιν· «Ἐλθὼν», φησὶν, «εἰς τὸν τόπον»
«εἶπε· Διψῶ». «Καὶ ἔδωκαν
αὐτῷ οἶνον μετὰ χολῆς μεμιγμένον, καὶ
γευσάμενος οὐκ ἠθέλησε
πιεῖν». Εἰ μὲν οὖν καθὸ Θεὸς ἐδίψησε, καὶ
γευσάμενος οὐκ ἠθέλησε
πιεῖν, ἐμπαθὴς ἄρα καθὸ Θεός· πάθος γὰρ ἢ τε
δίψα καὶ ἢ γεῦσις.

Εἰ δὲ οὐ καθὸ Θεός, πάντως καθὸ ἄνθρωπος
ἐδίψησε καὶ θελητικὸς ἦν
καὶ καθὸ ἄνθρωπος.

Καὶ ὁ μακάριος δὲ Παῦλος ὁ ἀπόστολος·
«Γενόμενος», φησὶν,
«ὑπήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ
σταυροῦ». Ἡ ὑπακοὴ τοῦ ὄντος
θελήματός ἐστιν ὑποταγή, ἢ τοῦ μὴ ὄντος· οὐ
γὰρ τὸ ἄλογον

ὑπήκοον ἢ παρήκοον λέξομεν· ὑπήκοος δὲ
γενόμενος τῷ Πατρὶ
ὁ Κύριος οὐ καθὸ Θεὸς γέγονεν, ἀλλὰ καθὸ
ἄνθρωπος. «Καθὸ γὰρ
Θεὸς οὔτε ὑπήκοος οὔτε παρήκοος· τῶν ὑπὸ
χεῖρα γὰρ ταῦτα»,
καθὼς ὁ θεηγόρος ἔφη Γρηγόριος. Θελητικὸς
ἄρα καὶ καθὸ
ἄνθρωπος ὁ Χριστός.

Φυσικὸν δὲ τὸ θέλημα λέγοντες, οὐκ
ἠναγκασμένον τοῦτο φαμεν,
ἀλλ' αὐτεξούσιον· εἰ γὰρ λογικόν, πάντως καὶ
αὐτεξούσιον.

φυσικά.

Ὁ Θεὸς καὶ Πατέρας ὅλου τοῦ κόσμου θέλει ἢ
επειδὴ εἶναι Πατέρας ἢ επειδὴ
εἶναι Θεός. Ἀν βέβαια θέλει σαν Πατέρας, το
θέλημά του θα εἶναι διαφορετικὸ
ἀπὸ τοῦ Υἱοῦ· διότι ὁ Υἱὸς δὲν εἶναι Πατέρας. Ἐάν
ὅμως θέλει σαν Θεός –καὶ
ὁ Υἱός, ὅπως καὶ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα, εἶναι Θεός–,
εἶναι ἐπόμενο το θέλημα να
εἶναι γνώρισμα τῆς φύσεως, να εἶναι δηλαδὴ
φυσικό.

Ἐπίσης, εἴν σύμφωνα με τοὺς Πατέρες, που ἔχουν
ένα θέλημα, εἶναι καὶ ἡ
οὐσία τοὺς μία, καὶ εφόσον το θέλημα τῆς θείας
καὶ τῆς ἀνθρώπινης φύσεως
τοῦ Χριστοῦ εἶναι ένα, ἄρα καὶ ἡ οὐσία τοὺς θα
εἶναι μία καὶ ἡ ἴδια.

Ἀκόμη, εἴν σύμφωνα με τοὺς Πατέρες, ἡ διαφορὰ
τῆς φύσεως δὲν φαίνεται
καθαρά με το ένα θέλημα, εἶναι ἀνάγκη ἢ λέγοντας
ένα θέλημα να μὴν
εννοοῦμε διαφορὰ φύσεως στο Χριστό ἢ, ὅταν
μιλάμε για φυσικὴ διαφορὰ,
να μὴν εννοοῦμε ένα θέλημα.

Καὶ ἐπιπλέον, εἴν, ὅπως λέει το ἱερό Εὐαγγέλιο,
ἦλθε ὁ Κύριος στα μέρη τῆς
Τύρου καὶ τῆς Σιδῶνος, «καὶ μπήκε σ' ένα σπίτι
χωρὶς να θέλει να τον δει
κανένας, ἀλλὰ δὲν μπόρεσε να διαφύγει τὴν
προσοχή», τότε, εφόσον το θεῖο
θέλημά του εἶναι παντοδύναμο, καὶ παρόλο που
θέλησε να διαφύγει τὴν
προσοχή δὲν τα κατάφερε, ἐπομένως, σαν
ἄνθρωπος ἠθέλε (να διαφύγει τὴν
προσοχή) καὶ δὲν τα κατάφερε· καὶ ἦταν θελητικὸς,
επειδὴ ἦταν ἄνθρωπος.

Καὶ πάλι λέει ἡ Γραφή: «Ἀφοῦ ἦλθε στον τόπο,
εἶπε «διψῶ». Καὶ του ἔδωσαν
να πιεῖ κρασί ἀνάμεικτο με ζῦδι· ὅταν ὅμως το
δοκίμασε, δὲν ἠθέλε να πιεῖ».

Ἐάν, λοιπόν, σαν Θεός δίψασε καὶ ἀφοῦ δοκίμασε
δὲν θέλησε να πιεῖ,
ἄρα σαν Θεός ἔχει πάθη· διότι ἡ δίψα καὶ ἡ γεῦση
εἶναι εἶναι πάθος.

Ἐάν ὅμως σαν ἄνθρωπος καὶ ὄχι σαν Θεός δίψασε
καὶ θέλησε να πιεῖ, ἦταν
θελητικὸς διότι ἦταν ἄνθρωπος.

Καὶ ὁ μακάριος ἀπόστολος Παῦλος λέει ἀκόμη:
«Ὑπάκουσε (στο θέλημα τοῦ
Πατέρα) μέχρι να πεθάνει, καὶ μάλιστα με
σταυρικὸ θάνατο». Ἡ ὑπακοὴ
δείχνει ὅτι υφίσταται θέλημα, ὄχι ὅτι δὲν

Οὐ μόνον γὰρ ἡ θεία καὶ ἄκτιστος φύσις
οὐδὲν ἠναγκασμένον ἔχει,
ἄλλ' οὐδὲ ἡ νοερά καὶ κτιστή. Τοῦτο δὲ
δηλόν· φύσει γὰρ ὦν ἀγαθὸς
ὁ Θεὸς καὶ φύσει δημιουργὸς καὶ φύσει Θεὸς
οὐκ ἀνάγκη ταῦτά ἐστι·
τίς γὰρ ὁ τὴν ἀνάγκην ἐπάγων;
Δεῖ δὲ εἰδέναι, ὡς αὐτεξουσιότης ὁμωνύμως
λέγεται, ἄλλως μὲν
ἐπὶ Θεοῦ, ἄλλως δὲ ἐπὶ ἀγγέλων, καὶ ἄλλως
ἐπὶ ἀνθρώπων.
Ἐπὶ Θεοῦ μὲν γὰρ ὑπερουσίως, ἐπὶ δὲ ἀγγέλων
ὡς συντρεχούσης
τῇ ἔξει τῆς προχειρήσεως καὶ παρενθήκην
ὅλως χρόνου
μὴ παραδεχομένης· ἔχων γὰρ φυσικῶς τὸ
αὐτεξούσιον
ἀπαρεμποδίστως τούτῳ κέχρηται, μηδὲ τὴν ἐκ
σώματος
ἀντιπάθειαν ἔχων μηδὲ τὸν προσβάλλοντα.
Ἐπὶ δὲ ἀνθρώπων
ὡς χρονικῶς τῆς ἔξεως προεπινοουμένης τῆς
ἐγχειρήσεως·
αὐτεξούσιος μὲν γὰρ ἐστὶν ὁ ἄνθρωπος καὶ
φυσικῶς ἔχει
τὸ αὐτεξούσιον, ἔχει δὲ καὶ τὴν ἐκ τοῦ
Διαβόλου προσβολὴν καὶ
τὴν τοῦ σώματος κίνησιν. Διὰ οὖν τὴν
προσβολὴν καὶ τὸ βάρος
τοῦ σώματος ἐφυστερίζει ἢ προχειρήσεις τῆς
ἔξεως.
Εἰ οὖν θέλων ὁ Ἀδὰμ ὑπήκουσε καὶ θελήσας
ἔφαγεν,
ἄρα πρωτοπαθὴς ἐν ἡμῖν ἢ θέλησις· εἰ δὲ
πρωτοπαθὴς ἢ θέλησις,
ταύτην δὲ μετὰ τῆς φύσεως ὁ Λόγος
σαρκωθεὶς οὐκ ἀνέλαβεν,
οὐκ ἄρα ἔξω τῆς ἀμαρτίας γεγόναμεν. Ἔτι δὲ
εἰ ἔργον αὐτοῦ
ἢ αὐτεξούσιος τῆς φύσεως ὑπάρχει δύναμις,
ταύτην δὲ οὐκ ἀνέλαβεν,
ἢ καταγνοὺς τῆς οἰκείας δημιουργίας ὡς οὐ
καλῆς ἢ φθονήσας ἡμῖν
τῆς κατ' αὐτὴν θεραπείας, ἡμᾶς μὲν τῆς
παντελοῦς ἀποστερῶν
θεραπείας, ἑαυτὸν δὲ ὑπὸ πάθος ὄντα δεικνύς
τῷ μὴ θέλειν
ἢ τῷ μὴ δύνασθαι τελείως σώζειν.
Ἀδύνατον δὲ ἐν τι σύνθετον ἐκ τῶν δύο
θελημάτων λέγειν,
ὥσπερ ἐκ τῶν φύσεων σύνθετον τὴν
ὑπόστασιν. Πρῶτον μὲν ὅτι

υφίσταται· διότι δεν θα πούμε ὅτι
αὐτό που δεν ἔχει λογικὴ κάνει υπακοή ἢ παρακοή.
Και ὁ Κύριος δεν ἔκανε
τὴν υπακοή του στον Πατέρα σαν Θεός, ἀλλὰ σαν
ἄνθρωπος. Διότι, ὅπως
λέει ὁ θεολόγος Γρηγόριος «σαν Θεός δεν ἔκανε
οὔτε υπακοή οὔτε παρακοή·
αὐτὰ ἀνήκουν στους κατώτερους». Επομένως, ὁ
Χριστὸς εἶναι θελητικὸς,
επειδὴ εἶναι καὶ ἄνθρωπος.
Λέγοντας φυσικὸ θέλημα, δεν ἐννοοῦμε ὅτι
ἐπιβάλλεται με βία, ἀλλὰ εἶναι
αυτεξούσιο· εφόσον εἶναι λογικὸ, ὁποσδήποτε
εἶναι καὶ αυτεξούσιο.
Διότι ὄχι μόνον ἡ θεία καὶ ἀκτιστὴ φύση δεν ἔχει
τίποτε ἀναγκαστικά, ἀλλὰ
οὔτε καὶ ἡ νοερὴ καὶ κτιστή.
Καὶ εἶναι φανερό αὐτό· επειδὴ ὁ Θεός εἶναι ἀπὸ
τῆ φύση του ἀγαθὸς καὶ ἀπὸ τῆ φύση του
δημιουργὸς καὶ Θεός, δεν τα ἔχει
αὐτὰ με ἐξαναγκασμό· διότι ποιὸς εἶναι αὐτὸς που
ἐπιβάλλει με ἐξαναγκασμό;
Καὶ πρέπει νὰ γνωρίζουμε ὅτι ἡ αυτεξουσιότητα ὡς
ὅρος χρησιμοποιεῖται σε
ὅλες τὶς περιπτώσεις, ἀλλὰ με ἄλλο νόημα γιὰ τὸ
Θεό, ἄλλο γιὰ τοὺς ἀγγέλους
καὶ ἄλλο γιὰ τοὺς ἀνθρώπους. Γιὰ τὸ Θεό
χρησιμοποιεῖται υπερβατικά, ἐνὼ
γιὰ τοὺς ἀγγέλους με τὴν προϋπόθεση ὅτι ἡ
ἐπιλογή τοὺς συμφωνεῖ μ' αὐτό
που ἔχουν συνηθίσει καὶ δεν υποπίπτει καθόλου
στὶς συνθήκες τοῦ χρόνου·
επειδὴ, δηλαδή, ὁ ἀγγελὸς ἔχει ἀπὸ τῆ φύση του τὸ
αυτεξούσιο,
τὸ χρησιμοποιεῖ ἀνεμπόδιστα, χωρὶς νὰ ἔχει οὔτε
τὴν ἀντίδραση τοῦ σώματος
οὔτε αὐτὸν που θὰ του ἐπιτεθεῖ. Γιὰ τοὺς
ἀνθρώπους πάλι με τὴν προϋπόθεση
ὅτι ἡ συνήθεια ἐξετάζει ἐκ τῶν προτέρων αὐτό που
πρόκειται νὰ κάνει.
Εἶναι βέβαια αυτεξούσιος ὁ ἄνθρωπος καὶ ἔχει ἀπὸ
τῆ φύση του τὸ
αυτεξούσιο, ἀλλὰ δέχεται καὶ τὴν ἐπίθεση τοῦ
Διαβόλου καὶ ἔχει καὶ τὴν
ροπή τοῦ σώματος. Εξαιτίας, λοιπόν, τῆς
προσβολῆς τοῦ διαβόλου καὶ τῆς
ἀαντιδρασης τοῦ σώματος ἡ ἐκτέλεση καθυστερεῖ
μετὰ τὴ συνήθεια.
Ἄν, λοιπόν, ὁ Ἀδὰμ υπάκουσε καὶ ἔφαγε με τὴ
θέλησή του, εἶναι ἐπόμενο
ἡ θέληση νὰ εἶναι γιὰ μας πρωτοπαθὴς. Καὶ εἰάν
εἶναι πρωτοπαθὴς καὶ

αἱ συνθέσεις τῶν ἐν ὑπόστασει ὄντων καὶ οὐ
τῶν ἑτέρῳ λόγῳ
καὶ οὐκ ἰδίῳ θεωρουμένων εἰσί· δεύτερον δέ,
ὅτι, εἰ τῶν θελημάτων
καὶ ἐνεργειῶν σύνθεσιν λέξομεν, καὶ τῶν
ἄλλων φυσικῶν ἰδιωμάτων
σύνθεσιν εἰπεῖν ἀναγκασθόμεθα, τοῦ
ἀκτίστου καὶ τοῦ κτιστοῦ,
τοῦ ἀοράτου καὶ ὀρατοῦ καὶ τῶν τοιούτων.
Πῶς δὲ καὶ τὸ ἐκ τῶν
θελημάτων σύνθετον θέλημα
προσαγορευθήσεται; Ἀδύνατον γὰρ
τὸ σύνθετον τῆ τῶν συντεθέντων ὀνομάζεσθαι
προσηγορίᾳ,
ἐπεὶ καὶ τὸ ἐκ τῶν φύσεων σύνθετον φύσιν
προσαγορεύσομεν
καὶ οὐχ ὑπόστασιν; Ἔτι δὲ καὶ εἰ ἐν σύνθετον
θέλημα ἐπὶ Χριστοῦ
λέξομεν, θελήματι τοῦ Πατρὸς αὐτὸν
χωρίζομεν· οὐ γὰρ σύνθετον
τὸ τοῦ Πατρὸς θέλημα. Λείπεται τοίνυν εἰπεῖν
μόνην τὴν ὑπόστασιν
τοῦ Χριστοῦ σύνθετον καὶ κοινήν, ὡσπερ τῶν
φύσεων, οὕτω καὶ
τῶν φυσικῶν αὐτοῦ.
Γνώμην δὲ καὶ προαίρεσιν ἐπὶ τοῦ Κυρίου
λέγειν ἀδύνατον,
εἴπερ κυριολεκτεῖν βουλόμεθα. Ἡ γνώμη γὰρ
μετὰ τὴν περὶ τοῦ
ἀγνοουμένου ζήτησιν καὶ βούλευσιν, ἥτοι
βουλήν καὶ κρίσιν πρὸς
τὸ κριθὲν ἐστὶ διάθεσις· μεθ' ἣν ἡ προαίρεσις
ἐκλεγομένη καὶ αἰρουμένη
πρὸ τοῦ ἑτέρου τὸ ἕτερον. Ὁ δὲ Κύριος οὐ
ψιλὸς ὢν ἄνθρωπος ἀλλὰ
καὶ Θεὸς καὶ πάντα εἰδῶς ἀνενδεῆς σκέψεως
καὶ ζητήσεως καὶ βουλής
ὑπῆρχε καὶ κρίσεως καὶ φυσικῶς τὴν τε πρὸς
τὸ καλὸν εἶχεν
οἰκείωσιν καὶ τὴν πρὸς τὸ κακὸν ἀλλοτριώσιν.

Οὕτω γοῦν καὶ Ἡσαΐας φησὶν, ὅτι «πρὶν ἢ
γνῶναι τὸ παιδίον
ἢ προελέσθαι πονηρὰ, ἐκλέξεται τὸ ἀγαθόν·
διότι πρὶν ἢ γνῶναι
τὸ παιδίον ἀγαθὸν ἢ κακόν, ἀπειθεῖ πονηρίᾳ
τοῦ ἐκλέξασθαι
τὸ ἀγαθόν». Τὸ γὰρ «πρὶν» δηλοῖ, ὅτι οὐ καθ'
ἡμᾶς ζητήσας
καὶ βουλευσάμενος, ἀλλὰ Θεὸς ὢν καὶ θεϊκῶς
καὶ τὸ κατὰ σάρκα
ὑποστάς, τουτέστι καθ' ὑπόστασιν ἠνωμένος

ἀν ὁ Λόγος, ὅταν σαρκώθηκε, δὲν τὴν προσέλαβε
μαζί με ὅλη τὴ φύση μας,
τότε δὲν ἐλευθερωθήκαμε ἀπὸ τὴν ἀμαρτία.
Επιπλέον, εἰάν ὁ Θεὸς
δημιούργησε τὴν αὐτεξούσια δύναμη τῆς φύσεως,
ἀλλὰ δὲν τὴν προσέλαβε,
εἴτε ἐπειδὴ θεώρησε ὅτι τὰ δημιουργήματά του δὲν
ἦταν τάχα καλὰ, εἴτε
ἐπειδὴ δὲν θέλησε αὐτὴν συγκεκριμένα νὰ
θεραπεύσει, τότε δὲν μας ἔδωσε
τὴν τέλεια θεραπεία καὶ παρουσίασε τὸν εαυτό του
νὰ κυριαρχεῖται ἀπὸ τὸ
πάθος νὰ μὴ θέλει –καὶ ὄχι νὰ μὴ μπορεῖ– τελείως
νὰ μας σώσει.
Εἶναι ἀδύνατο νὰ καλέσουμε κάποιο σύνθετο με
δύο θελήματα, ὅπως
ἀκριβῶς μία ὑπόστασις σύνθετη ἀπὸ τὶς φύσεις.
Πρώτα βέβαια διότι
οἱ συνθέσεις ἀνήκουν στα ὄντα με ὑπόστασις καὶ
ὄχι σ' αὐτὰ που τὰ
θεωροῦμε σε ἄλλη βάση ἀπὸ τὴν ὑπόστασή τους.
Ἐπειτα, εἰάν θὰ μιλήσουμε
γὶα σύνθεσις τῶν θελημάτων καὶ τῶν ἐνεργειῶν,
υποχρεωτικά θὰ πούμε καὶ γὶα
σύνθεσις καὶ τῶν ἄλλων ἰδιοτήτων, γὶα παράδειγμα
τοῦ ἀκτίστου με τὸ κτιστό,
τοῦ ἀοράτου με τὸ ὀρατό, καὶ τὰ παρόμοια. Καὶ
πὼς τότε θὰ καλέσουμε τὸ
σύνθετο θέλημα που προήλθε ἀπὸ τὰ θελήματα;
Διότι δὲν μπορεῖ τὸ σύνθετο
νὰ παίρνει τὴν ὀνομασία τῶν συνθετικῶν του
μερῶν, ἐπειδὴ καὶ αὐτὸ που
προέρχεται ἀπὸ τὴ σύνθεσις τῶν φύσεων θ'
ἀναγκαστούμε νὰ τὸ ὀνομάσουμε
φύσις καὶ ὄχι ὑπόστασις. Ἀκόμη, εἰάν μιλήσουμε γὶα
ἓνα σύνθετο θέλημα τοῦ
Χριστοῦ, θὰ τὸν ἀποκόψουμε ἀπὸ τὸ θέλημα τοῦ
Πατέρα· διότι τὸ θέλημα τοῦ
Πατέρα δὲν εἶναι σύνθετο. Ἀπομένει, λοιπόν, μόνο
τὴν ὑπόστασις τοῦ
Χριστοῦ νὰ τὴν ὀνομάσουμε σύνθετη καὶ κοινή,
ὅπως ἀκριβῶς γὶα τὶς φύσεις
του, ἔτσι καὶ γὶα τὶς φυσικὲς του ἰδιότητες.
Καὶ εἰάν θέλουμε νὰ κυριολεκτήσουμε, εἶναι
ἀδύνατο νὰ μιλοῦμε γὶα γνώμη
καὶ προαίρεσις τοῦ Κυρίου. Διότι ἡ γνώμη εἶναι
διάθεσις πρὸς τὸ ἀποτέλεσμα
που βγήκε ἀπὸ τὴν κρίσις, μετὰ ἀπὸ ἐρευνα καὶ
σκέψις γύρω ἀπὸ αὐτὸ που
ἀγνοοῦμε, δηλαδὴ μετὰ ἀπὸ ἀπόφασιν καὶ κρίσις·
μετὰ ἀπ' αὐτὴν (τὴ γνώμη)
ἀκολουθεῖ ἡ προαίρεσις που ἐπιλέγει τὸ ἓνα ἀντί

τῆ σαρκί,
αὐτῷ τῷ εἶναι καὶ τὸ πάντα εἰδέναι τὸ ἐκ
φύσεως εἶχεν ἀγαθόν·
φυσικαὶ γάρ εἰσιν αἱ ἀρεταὶ καὶ φυσικῶς καὶ
ἐπίσης πᾶσιν
ἐνυπάρχουσιν, εἰ καὶ μὴ πάντες ἐπίσης
ἐνεργοῦμεν τὰ τῆς φύσεως·
ἐκ τοῦ κατὰ φύσιν γὰρ εἰς τὸ παρὰ φύσιν διὰ
τῆς παραβάσεως
ἠλάσαμεν.
Ὁ δὲ Κύριος ἐκ τοῦ παρὰ φύσιν εἰς τὸ κατὰ
φύσιν ἡμᾶς ἐπανήγαγε·
τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ «κατ' εἰκόνα καὶ καθ'
ὁμοίωσιν». Καὶ ἡ ἀσκησις δὲ
καὶ οἱ ταύτης πόνοι οὐ πρὸς τὸ ἐπικτήσασθαι
τὴν ἀρετὴν ἐξωθεν
ἐπέισακτον οὐσαν ἐπενοήθησαν, ἀλλὰ πρὸς
τὸ τὴν ἐπέισακτον καὶ
παρὰ φύσιν κακίαν ἀποβαλέσθαι, ὥσπερ καὶ
τὸν τοῦ σιδήρου ἰὸν
οὐ φυσικὸν ὄντα, ἀλλ' ἐξ ἀμελείας
ἐπιγενόμενον, διὰ μόχθου
ἀποβάλλοντες τὴν φυσικὴν τοῦ σιδήρου
λαμπρότητα ἐμφανίζομεν.
Ἰστέον δέ, ὡς τὸ τῆς γνώμης ὄνομα
πολύτροπον καὶ πολυσήμαντόν
ἐστὶ. Ποτὲ μὲν γὰρ δηλοῖ τὴν παραίνεσιν, ὡς
φησὶν ὁ θεῖος
ἀπόστολος: «Περὶ δὲ τῶν παρθένων ἐπιταγὴν
Κυρίου οὐκ ἔχω,
γνώμην δὲ δίδωμι» ποτὲ δὲ βουλήν, ὡς ὅταν
φησὶν ὁ προφήτης
Δαυὶδ: «Ἐπὶ τὸν λαόν σου
κατεπανουργέσαντο γνώμην», ποτὲ δὲ
ψήφον, ὡς ὁ Δανιήλ: «Περὶ τίνος ἐξήλθεν ἡ
γνώμη ἡ ἀναιδῆς αὕτη;»·
ποτὲ δὲ ἐπὶ πίστεως ἢ δόξης ἢ φρονήματος, καὶ
ἀπλῶς εἰπεῖν,
κατὰ εἴκοσιν ὀκτὼ σημαινόμενα λαμβάνεται
τὸ τῆς γνώμης ὄνομα.

για το ἄλλο. Ὁ Κύριος ὁμως,
επειδὴ δεν εἶναι μόνον ἀπλὸς ἄνθρωπος ἀλλὰ καὶ
Θεὸς καὶ τα γνωρίζει ὅλα,
δεν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ σκέψη, ἐρευνα, ἀπόφαση καὶ
κρίση· ἀπὸ τῆ φύση του
ἔχει τὴν κλίση πρὸς τὸ καλὸ καὶ τὴν ἀποφυγὴ του
κακοῦ.
Ἔτσι, λοιπὸν, καὶ ὁ προφήτης Ησαΐας λέει ὅτι
«προτοῦ το παιδί γνωρίσει ἢ
ἐπιλέξει τα κακά, θα ἔχει ἐπιλέξει τα καλά· διότι
πριν το παιδί γνωρίσει το
καλὸ ἢ το κακὸ, θα παρακούσει στο κακὸ καὶ θα
διαλέξει το ἀγαθό».
Διότι το «πριν» δείχνει ὅτι δεν ἀναζήτησε οὔτε
σκέφθηκε ὅπως εμεῖς,
ἀλλὰ ὄντας Θεὸς καὶ επειδὴ ἐγίνε ἄνθρωπος με
θεϊκὸ τρόπο
—ἐνόθηκε δηλαδὴ υποστατικά με τὴν ἀνθρώπινη
σάρκα—,
εἶχε ἀπὸ τῆ φύση του το ἀγαθό, τὴν ἴδια τὴν
ὑπαρξη καὶ τὴ γνώση ὅλων.
Οἱ ἀρετές, δηλαδὴ, εἶναι γνωρίσματα τῆς φύσεως
καὶ υπάρχουν μέσα
σ' ὅλους, ἀν καὶ ὅλοι δεν ἐνεργοῦμε ἐξίσου αὐτὰ
που ἀρμόζουν στη φύση
μας· διότι, με τὴν παράβαση, ὁδηγηθήκαμε ἀπὸ τῆ
φυσικὴ στην ἀφύσικη ζωὴ.
Ὁ Κύριος ὁμως μας ἐπανεφέρε ἀπὸ τὴν ἀφύσικη
στη φυσικὴ ζωὴ· διότι αὐτὴ
εἶναι ἡ ἐννοια του «κατ' εἰκόνα καὶ καθ'
ὁμοίωσιν». Ἡ ἀσκηση πάλι
καὶ οἱ κόποι τῆς δεν ἐπινοήθησαν για ν'
ἀποκτήσουμε τὴν ἀρετὴ ἀπέξω,
σαν να εἶναι κάτι το ἐξωτερικό, ἀλλὰ για ν'
αποβάλλουμε τὴν ἐπέισακτη
καὶ ἀφύσικη κακία· ὅπως καὶ ἡ σκουριά του
σιδήρου δεν εἶναι φυσικὴ,
ἀλλὰ προέρχεται ἀπὸ ἀμέλεια, καὶ τὴν βγάζουμε με
κόπο
ἐμφανίζοντας τὴ φυσικὴ λαμπρότητα του σιδήρου.
Πρέπει ἀκόμη να γνωρίζουμε ὅτι ἡ λέξη «γνώμη»
ἔχει πολλές καὶ διαφορετικὲς
σημασίες. Ἄλλοτε σημαίνει τὴ συμβουλή, ὅπως το
λέει ὁ θεῖος ἀπόστολος:
«Για τις παρθένες δεν ἔχω ἐντολή ἀπὸ τον Κύριο,
ἀλλὰ λέω τὴ συμβουλή
μου»· ἄλλοτε σημαίνει βουλή, ὅπως ὅταν λέει ὁ
προφήτης Δαβίδ:
«Σκέφθηκα κακὴ βουλή ἐνάντια στο λαὸ σου»·
ἄλλοτε σημαίνει ἀπόφαση,
ὅπως λέει ὁ Δανιήλ: «Για ποιὸν βγήκε αὐτὴ ἡ
ντροπιαστικὴ ἀπόφαση;»·

	<p>άλλοτε το όνομα της γνώμης χρησιμοποιείται για να δηλώσει την πίστη, την άποψη, το φρόνημα και, μ' ένα λόγο, έχει είκοσι οκτώ σημασίες.</p>
<p>ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 59. Περί ἐνεργειῶν τῶν ἐν τῷ Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ Δύο δὲ καὶ τὰς ἐνεργείας φαμέν ἐπὶ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἐἶχε γάρ, ὡς μὲν Θεὸς καὶ τῷ Πατρὶ ὁμοούσιος, τὴν θεϊαν ἐνέργειαν, καὶ ὡς ἄνθρωπος γενόμενος καὶ ἡμῖν ὁμοούσιος τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως τὴν ἐνέργειαν. Ἰστέον δέ, ὡς ἄλλο ἐστὶν ἐνέργεια καὶ ἄλλο ἐνεργητικὸν καὶ ἄλλο ἐνέργημα καὶ ἄλλο ἐνεργῶν. Ἐνέργεια μὲν οὖν ἐστὶν ἡ δραστικὴ καὶ οὐσιώδης τῆς φύσεως κίνησις· ἐνεργητικὸν δὲ ἡ φύσις, ἐξ ἧς ἡ ἐνέργεια πρόεισιν· ἐνέργημα δὲ τὸ τῆς ἐνεργείας ἀποτέλεσμα· ἐνεργῶν δὲ ὁ κεκρημένος τῇ ἐνεργείᾳ, ἥτοι ἡ ὑπόστασις. Λέγεται δὲ καὶ ἡ ἐνέργεια ἐνέργημα, καὶ τὸ ἐνέργημα ἐνέργεια, ὡς καὶ τὸ κτίσμα κτίσις· οὕτω γάρ φαμέν· πᾶσα ἡ κτίσις, τὰ κτίσματα δηλοῦντες. Ἰστέον, ὡς ἡ ἐνέργεια κίνησις ἐστὶ καὶ ἐνεργεῖται μᾶλλον ἢ ἐνεργεῖ, καθὼς φησὶν ὁ θεηγόρος Γρηγόριος ἐν τῷ περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος λόγῳ· «Εἰ δὲ ἐνεργεῖα ἐστὶν, ἐνεργηθήσεται δηλονότι καὶ οὐκ ἐνεργήσεται καὶ ὁμοῦ τῷ ἐνεργηθῆναι παύσεται». Δεῖ δὲ γινώσκειν, ὅτι αὐτὴ ἡ ζωὴ ἐνεργεῖα ἐστὶ καὶ ἡ τροπὴ τοῦ ζώου ἐνέργεια, καὶ πᾶσα ἡ τοῦ ζώου οἰκονομία, ἡ θεραπευτικὴ καὶ αὐξητικὴ, ἡ γονυφυτικὴ, καὶ ἡ καθ' ὄρμην κίνησις, ἡ γονυαἰσθητικὴ καὶ ἡ νοερά καὶ αὐτεξούσιος κίνησις. Δυνάμεως δὲ ἀποτέλεσμα ἡ ἐνέργεια. Εἰ οὖν ταῦτα πάντα θεωροῦμεν ἐν τῷ Χριστῷ, ἄρα καὶ ἀνθρωπίνην ἐνέργειαν ἐπ' αὐτοῦ φήσομεν. Ἐνέργεια λέγεται τὸ πρῶτον ἐν ἡμῖν συνιστάμενον νόημα· καὶ ἔστιν ἀπλή καὶ ἄσχετος ἐνέργεια τοῦ νοῦ καθ' αὐτὸν ἀφανῶς τὰ ἴδια νοήματα προβαλλομένου, ὧν χωρὶς οὐδὲ νοῦς</p>	<p>Για τις ἐνεργεῖες που ἔχει ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστός. Υποστηρίζουμε, ἐπίσης, ὅτι ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστός ἔχει δύο ἐνεργεῖες. Διότι, σαν Θεός καὶ ὁμοούσιος με τὸν Πατέρα, εἶχε τὴ θεία ἐνέργεια· καὶ σαν ἄνθρωπος που ἐγίνε ὁμοούσιος με μας, εἶχε τὴν ἀνθρώπινη ἐνέργεια. Πρέπει ἀκόμη νὰ γνωρίζουμε ὅτι ἄλλο εἶναι ἡ ἐνέργεια, ἄλλο τὸ ἐνεργητικὸ καὶ ἄλλο ὁ ἐνεργῶν. Ἐνέργεια βέβαια εἶναι ἡ δραστικὴ καὶ πραγματικὴ κίνηση τῆς φύσεως· ἐνεργητικὸ εἶναι ἡ φύση ἀπὸ τὴν ὁποία προέρχεται ἡ ἐνέργεια· ἐνέργημα πάλι εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐνεργείας· καὶ ἐνεργῶν εἶναι αὐτὸς που χρησιμοποιεῖ τὴν ἐνέργεια, δηλαδὴ ἡ ὑπόστασις. Καὶ ἡ ἐνέργεια λέγεται ἐνέργημα καὶ τὸ ἐνέργημα ἐνέργεια, ὅπως καὶ τὸ κτίσμα λέγεται κτίσις· διότι ὅταν λέμε «πᾶσα κτίσις», ἐννοοῦμε τὰ κτίσματα. Πρέπει νὰ γνωρίζουμε ὅτι ἡ ἐνέργεια εἶναι κίνηση καὶ ἐνεργεῖται μᾶλλον παρὰ ἐνεργεῖ, ὅπως λέει ὁ θεολόγος Γρηγόριος στὸ λόγο του γιὰ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα: «Εἴναι ἐνέργεια, εἶναι φανερό ὅτι θὰ τίθεται ἀπὸ ἄλλο σὲ ἐνέργεια καὶ δὲν θὰ ἐνεργεῖ, καὶ θὰ σταματῆσει μαζί μ' αὐτὸ που τὸ ἐνεργεῖ». Πρέπει ἀκόμη νὰ γνωρίζουμε ὅτι καὶ ἡ ἴδια ἡ ζωὴ εἶναι ἐνέργεια καὶ ἡ μεταβολὴ τῶν ζωντανῶν εἶναι ἐνέργεια καὶ ὅλος ὁ τρόπος τῆς ζωῆς τους· δηλαδὴ, ἡ θεραπευτικὴ, ἡ αὐξητικὴ ἢ φυσικὴ, καὶ ἡ ἐνστικτώδης κίνηση, ἡ κίνηση τῶν αἰσθήσεων, τοῦ νοῦ καὶ τοῦ αὐτεξούσιου. Ἡ ἐνέργεια εἶναι μάλιστα ἀποτέλεσμα δυνάμεως. Ἀν, λοιπόν, αὐτὰ παρατηροῦμε νὰ τὰ ἔχει ὁ Χριστός, εἶναι ἐπόμενο νὰ του ἀποδώσουμε καὶ ἀνθρώπινη ἐνέργεια. Ἐνέργεια λέγεται ἡ πρώτη σκέψη που ἐρχεται στὸ νοῦ μας· καὶ εἶναι ἀπλή καὶ ἀνεξάρτητη ἐνέργεια τοῦ νοῦ, ὅταν μόνος του ὁ νοῦς παρουσιάζει κρυφὰ τὶς σκέψεις του, χωρὶς τὶς ὁποῖες δὲν θὰ μπορούσε</p>

ἂν κληθεῖη δικαίως.
Λέγεται δὲ πάλιν ἐνέργεια καὶ ἡ διὰ τῆς
προφορᾶς τοῦ λόγου
φανέρωσις καὶ ἐξάπλωσις τῶν νενοημένων.
Αὕτη δὲ οὐκέτι ἄσχετος
ἔστι καὶ ἀπλῆ, ἀλλ' ἐν σχέσει θεωρουμένη ἐκ
νοήματος καὶ λόγου
συντεθειμένη. Καὶ αὕτη δὲ ἡ σχέσις, ἣν ἔχει ὁ
ποιῶν πρὸς τὸ
γινόμενον, ἐνέργειά ἐστι· καὶ αὐτὸ τὸ
ἀποτελούμενον ἐνέργεια
λέγεται. Καὶ τὸ μὲν ἐστι ψυχῆς μόνης, τὸ δὲ
ψυχῆς σώματι
κεκρημένης, τὸ δὲ σώματος νοερῶς
ἐψυχωμένου, τὸ δὲ ἀποτέλεσμα·
ὁ νοῦς γὰρ προθεωρήσας τὸ ἐσόμενον οὕτω
διὰ τοῦ σώματος
ἐργάζεται. Τῆς ψυχῆς τοίνυν ἐστὶν ἡ ἡγεμονία·
κέκρηται γὰρ
ὡς ὄργάνῳ τῷ σώματι, ἄγουσα τοῦτο καὶ
ἰθύνουσα. Ἐτέρα δὲ ἐστὶν
ἡ τοῦ σώματος ἐνέργεια, ἀγομένου ὑπὸ τῆς
ψυχῆς καὶ κινουμένου.
Τὸ δὲ ἀποτέλεσμα τοῦ μὲν σώματος ἡ ἀφή καὶ
ἡ κράτησις καὶ
ἡ τοῦ ποιουμένου οἶονεὶ περιένεξις, τῆς δὲ
ψυχῆς ἡ τοῦ γινομένου
οἶονεὶ μόρφωσις καὶ σχηματισμός.
Οὕτω καὶ περὶ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ
Χριστοῦ, ἡ μὲν
τῶν θαυμάτων δύναμις τῆς θεότητος αὐτοῦ
ὑπῆρχεν ἐνέργεια,
ἡ δὲ χειρουργία καὶ τὸ θελήσαι καὶ τὸ εἰπεῖν
«θέλω, καθαρίσθητι»,
τῆς ἀνθρωπότητος αὐτοῦ ὑπῆρχεν ἐνέργεια.
Ἀποτέλεσμα δὲ
τῆς μὲν ἀνθρωπίνης ἢ τῶν ἄρτων κλάσις, τὸ
ἀκοῦσαι τὸν λεπρὸν,
τὸ «θέλω», τῆς δὲ θείας ὁ τῶν ἄρτων
πληθυσμός καὶ ἡ τοῦ λεπροῦ
κάθαρσις. Δι' ἀμφοτέρων γὰρ, διὰ τε τῆς
ψυχικῆς ἐνεργείας καὶ
τοῦ σώματος, μίαν καὶ τὴν αὐτὴν συγγενῆ καὶ
ἴσην ἐνεδεικνυτο
αὐτοῦ τὴν θεϊαν ἐνέργειαν.
Ὡσπερ γὰρ τὰς φύσεις ἠνωμένας γινώσκουμεν
καὶ τὴν ἐν ἀλλήλαις
ἐχούσας περιχώρησιν καὶ τὴν τούτων
διαφορὰν οὐκ ἀρνούμεθα,
ἀλλὰ καὶ ἀριθμοῦμεν καὶ ἀδιαίρετους ταύτας
γινώσκουμεν, οὕτω
καὶ τῶν θελημάτων καὶ τῶν ἐνεργειῶν καὶ τὸ

να γίνει λόγος για νου.
Ενέργεια πάλι ονομάζεται η ανακοίνωση και
διάδοση των σκέψεών μας
με τον προφορικό λόγο. Αυτή όμως δεν είναι
ανεξάρτητη και απλή,
ἀλλὰ, αν την παρατηρήσουμε, είναι σύνθετη ἀπὸ
τη σκέψη και το λόγο.
Ενέργεια, επίσης, είναι και η σχέση που ἔχει αὐτός
που ενεργεῖ σε σχέση μ'
αὐτὸ που ενεργεῖται· και το ἀποτέλεσμα που
προκύπτει καλεῖται ἐνέργεια.
Και ἄλλο είναι ἐνέργεια μόνον της ψυχῆς, ἄλλο της
ψυχῆς που χρησιμοποιεῖ
το σῶμα, ἄλλο του σώματος που ἔχει τη νοερὴ
ψυχὴ και ἄλλο είναι το
ἀποτέλεσμα· διότι ο νους φαντάζεται αὐτὸ που θα
γίνει και ἔτσι το ενεργεῖ
με το σῶμα. Η διεύθυνση βέβαια ἀνήκει στην
ψυχὴ· χρησιμοποιεῖ ὅμως σαν
ὄργανο το σῶμα, οδηγώντας και κατευθύνοντάς το.
Ἄλλη πάλι είναι
ἡ ἐνέργεια του σώματος, ὅταν ἡ ψυχὴ το οδηγεῖ και
το κινεῖ. Καὶ το
ἀποτέλεσμα της ἐνεργείας του σώματος είναι ἡ
ἀφή, ἡ κράτησις και
ἡ περιφορά αὐτοῦ που δημιουργεῖται· ἐνὸς το
ἀποτέλεσμα της ἐνεργείας
της ψυχῆς είναι ἡ διαμόρφωσις και ὁ σχηματισμός,
κατὰ κάποιον τρόπο, αὐτοῦ
που δημιουργεῖται.
Ἔτσι, και σχετικὰ με τον Κύριό μας Ἰησοῦ Χριστό,
ἀπὸ τῆς μίας ἡ δύναμις
τῶν θαυμάτων του ἀποτελοῦσε ἐνέργεια της
θεότητός του, κι ἀπὸ τὴν ἄλλη
ἡ χρῆσις τῶν χειρῶν του, ἡ θέλησις και ὁ λόγος του
«θέλω να καθαρισθεῖς»
ἦταν ἐνέργεια της ἀνθρωπίνης φύσεώς του. Καὶ
ἀποτέλεσμα
της ἀνθρωπίνης φύσεώς του ἦταν ὁ τεμαχισμός
τῶν ἄρτων, το ν' ἀκούσει
ὁ λεπρός τὸ «θέλω», ἐνὸς της θείας ἦταν ὁ
πολλαπλασιασμός τῶν ἄρτων και
ἡ θεραπεία του λεπροῦ. Διότι και με τα δύο, και με
τὴν ἐνέργεια της ψυχῆς
και με τὴν ἐνέργεια του σώματος, ἀποδείκνυε ὅτι ἡ
θεῖα του ἐνέργεια είναι
μία και ἡ ἴδια, συγγενική και ἴση (με τοῦ Πατέρα).
Ὅπως δηλαδὴ δεχόμεστε ὅτι οἱ φύσεις είναι
ενωμένες και
ἀλληλοπεριχωροῦνται, χωρὶς ν' ἀμφισβητοῦμε τὴ
διαφορὰ τους,
ἀλλὰ τις ἀριθμοῦμε και τις θεωροῦμε ἀδιαίρετες,

συναφές γινώσκομεν
καὶ τὸ διάφορον ἐπιγινώσκομεν καὶ
ἀριθμοῦμεν καὶ διαίρεσιν
οὐκ εἰσάγομεν· ὃν τρόπον γὰρ ἡ σὰρξ καὶ
τεθέωται καὶ μεταβολὴν
τῆς οἰκείας οὐ πέπονθε φύσεως, τὸν αὐτὸν
τρόπον καὶ τὸ θέλημα
καὶ ἡ ἐνέργεια καὶ τεθέωνται καὶ τῶν οἰκείων
οὐκ ἐξίστανται ὄρων·
εἷς γὰρ ἔστιν ὁ τοῦτο κἀκεῖνο ὦν, καὶ οὕτως
κἀκεῖνος, ἦτοι θεϊκῶς τε
καὶ ἀνθρωπίνως θέλων καὶ ἐνεργῶν.
Δύο τοίνυν τὰς ἐνεργείας ἐπὶ Χριστοῦ λέγειν
ἀναγκαῖον
διὰ τὸ διττὸν τῆς φύσεως· ὦν γὰρ ἡ φύσις
παρηλλαγμένη,
τούτων διάφορος ἡ ἐνέργεια, καὶ ὦν ἡ
ἐνέργεια παρηλλαγμένη,
τούτων ἡ φύσις διάφορος. Καὶ τὸ ἀνάπαλιν·
ὦν ἡ φύσις ἡ αὐτή,
τούτων καὶ ἡ ἐνέργεια ἡ αὐτή, καὶ ὦν ἡ
ἐνέργεια μία, τούτων
καὶ ἡ οὐσία μία, κατὰ τοὺς θεηγόρους
πατέρας. Ἀνάγκη τοίνυν
δυοῖν θάτερον ἢ μίαν ἐνέργειαν ἐπὶ Χριστοῦ
λέγοντας μίαν λέγειν
καὶ τὴν οὐσίαν ἢ, εἴπερ τῆς ἀληθείας ἐχόμεθα
καὶ δύο τὰς οὐσίας
εὐαγγελικῶς τε καὶ πατρικῶς ὁμολογοῦμεν,
δύο καὶ τὰς ἐνεργείας
καταλλήλως αὐτοῖς ἐπομένους συνομολογεῖν·
ὁμοούσιος γὰρ ὦν
τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ κατὰ τὴν θεότητα ἴσος
ἔσται καὶ κατὰ τὴν
ἐνέργειαν· ὁμοούσιος δὲ ὦν ἡμῖν ὁ αὐτὸς
κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα,
ἴσος ἔσται καὶ κατὰ τὴν ἐνέργειαν. Φησὶ γοῦν
ὁ μακάριος Γρηγόριος,
ὁ Νυσαέων ἐπίσκοπος· «Ὡν δὲ ἡ ἐνέργεια μία,
τούτων πάντως
καὶ ἡ δύναμις ἡ αὐτή· πᾶσα γὰρ ἐνέργεια
δυνάμεώς ἐστιν
ἀποτέλεσμα». Ἀδύνατον δὲ ἀκτίστου καὶ
κτιστῆς φύσεως μίαν φύσιν
ἢ δύναμιν ἢ ἐνέργειαν εἶναι. Εἰ δὲ μίαν
Χριστοῦ τὴν ἐνέργειαν
εἴπομεν, τῇ τοῦ Λόγου θεότητι προσάψομεν
τῆς νοερᾶς ψυχῆς
τὰ πάθη, φόβον φημί καὶ λύπην καὶ ἀγωνίαν.
Εἰ δὲ λέγοιεν, ὡς περὶ τῆς Ἁγίας Τριάδος
διαλεγόμενοι οἱ πατέρες
οἱ ἅγιοι ἔφασαν· «ὦν ἡ οὐσία μία, τούτων καὶ

ἔτσι καὶ γιὰ τις θελήσεις
καὶ τις ἐνεργεῖες καὶ δεχόμεστε τὴ συνάφειά τους
ἀλλὰ καὶ ἀναγνωρίζουμε
τὴ διαφορὰ τους· τις ἀριθμοῦμε, χωρὶς ὅμως νὰ
διακρίνουμε διαίρεση.
Ὅπως ἡ σὰρκα τοῦ θεώθηκε χωρὶς νὰ πάθει καμιά
μεταβολὴ
τῆς φύσεώς του, παρόμοια καὶ ἡ θέληση καὶ ἡ
ἐνέργειά του
θεώθηκαν χωρὶς νὰ χάσουν τὴ φυσικὴ τους
κατάσταση.
Διότι ὁ ἴδιος εἶναι καὶ τὸ ἓνα καὶ τὸ ἄλλο, ποῦ
θέλει καὶ ἐνεργεῖ καὶ ἔτσι καὶ
ἀλλιῶς, δηλαδὴ καὶ θεϊκὰ καὶ ἀνθρώπινα.
Υποχρεωτικά, λοιπόν, ὁμολογοῦμε ὅτι δύο εἶναι οἱ
ἐνεργεῖες τοῦ Χριστοῦ,
ἐπειδὴ ἔχει διπλὴ φύση. Διότι αὐτὰ ποῦ ἔχουν
διαφορετικὴ φύση,
καὶ ἡ ἐνέργειά τους εἶναι διαφορετικὴ· καὶ ὅποια
ἔχουν διαφορετικὴ ἐνέργεια,
καὶ ἡ φύση τους εἶναι διαφορετικὴ. Καὶ τὸ
ἀντίστροφο· αὐτὰ ποῦ ἔχουν ἴδια
φύση, ἔχουν καὶ ἴδια ἐνέργεια· καὶ ὅποια ἔχουν μίαν
ἐνέργεια, ἔχουν καὶ μίαν
φύση, σύμφωνα με τοὺς θεοφώτιστους Πατέρες.
Εἶναι ἀνάγκη, λοιπόν, νὰ
παραδεχθούμε ἓνα ἀπὸ τὰ δύο· ἢ λέγοντας ὅτι ὁ
Χριστὸς ἔχει μίαν ἐνέργεια
ὁμολογοῦμε ὅτι ἔχει καὶ μίαν οὐσία ἢ –ἐάν
ἀκολουθούμε τὴν ἀλήθεια καὶ
ὁμολογοῦμε, σύμφωνα με τὸ Εὐαγγέλιο καὶ τοὺς
Πατέρες, ὅτι ἔχει δύο οὐσίες–
νὰ δεχόμεστε συγχρόνως, ὅπως ἀρμόζει, ὅτι ἔχει
καὶ δύο ἐνεργεῖες. Διότι,
ὄντας ὁμοούσιος με τὸ Θεὸ καὶ Πατέρα στὴ θεία
φύση, θὰ εἶναι ἴσος καὶ στὴ
(θεία) ἐνέργεια· ὁ ἴδιος, ὄντας πάλι ὁμοούσιος με
μας στὴν ἀνθρώπινη φύση,
θὰ εἶναι ἴσος καὶ στὴν (ἀνθρώπινη) ἐνέργεια. Διότι
λέει ὁ μακάριος Γρηγόριος,
ἐπίσκοπος Νύσσης· «Ὅποιοι ἔχουν μίαν ἐνέργεια,
ὁποσδήποτε ἔχουν καὶ
τὴν ἴδια δύναμη· διότι κάθε ἐνέργεια εἶναι
ἀποτέλεσμα τῆς δυνάμεως». Εἶναι ἀδύνατο, λοιπόν, ἡ ἀκτιστὴ φύση νὰ ἔχει μίαν
καὶ τὴν ἴδια φύση
ἢ δύναμη ἢ ἐνέργεια με τὴν κτιστὴ. Καὶ ἀν
δεχθούμε ὅτι ὁ Χριστὸς ἔχει μίαν
ἐνέργεια, τότε τὰ πάθη τῆς νοερῆς ψυχῆς –ἐννοῶ
τὸ φόβο, τὴ λύπη καὶ
τὴν αγωνία– θὰ τ’ ἀποδώσουμε στὴ θεότητα τοῦ
Λόγου.

ή ενέργεια, και ὧν
διάφορος ή οὐσία, τούτων διάφορος και ή
ἐνέργεια», και ὡς οὐ χρή
τὰ τῆς «θεολογίας» ἐπὶ τὴν «οἰκονομίαν»
μετάγειν, ἐροῦμεν· εἰ ἐπὶ τῆς
«θεολογίας» μόνον εἴρηται τοῖς πατράσι, και
οὐκ ἔτι μετὰ
τὴν σάρκωσιν τῆς αὐτῆς ἐνεργείας ὁ Υἱὸς τῷ
Πατρὶ οὐδὲ τῆς αὐτῆς
ἔσται οὐσίας. Τίνι δὲ ἀπονεμοῦμεν τὸ «ὁ
Πατὴρ μου ἕως ἄρτι
ἐργάζεται, καὶ γὼ ἐργάζομαι», και· «ἃ βλέπει
τὸν Πατέρα ποιοῦντα,
ταῦτα και ὁ Υἱὸς ὁμοίως ποιεῖ», και· «εἰ ἐμοὶ
οὐ πιστεύετε, τοῖς ἔργοις
μου πιστεύσατε», και· «τὰ ἔργα, ἃ ἐγὼ ποιῶ,
μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ»,
και· «ὡσπερ ὁ Πατὴρ ἐγείρει τοὺς νεκροὺς και
ζωοποιεῖ, οὕτω
και ὁ Υἱὸς, οὓς θέλει, ζωοποιεῖ»; Ταῦτα γὰρ
πάντα οὐ μόνον
ὁμοούσιον και μετὰ σάρκωσιν τῷ Πατρὶ
δείκνυσιν αὐτόν, ἀλλὰ και
τῆς αὐτῆς ἐνεργείας.
Και πάλιν· Εἰ ή περὶ τὰ ὄντα πρόνοια οὐ μόνον
Πατρὸς και Ἁγίου
Πνεύματος, ἀλλὰ και τοῦ Υἱοῦ ἐστι και μετὰ
σάρκωσιν, ἐνέργεια δὲ
τοῦτό ἐστιν· ἄρα και μετὰ σάρκωσιν τῆς
αὐτῆς ἐστιν ἐνεργείας τῷ Πατρὶ.
Εἰ δὲ ἐκ τῶν θαυμάτων τῆς αὐτῆς οὐσίας ὄντα
τῷ Πατρὶ
τὸν Χριστὸν ἔγνωμεν, ἐνέργεια δὲ Θεοῦ
τυγχάνει τὰ θαύματα,
ἄρα και μετὰ σάρκωσιν τῆς αὐτῆς ἐνεργείας
ἐστὶ τῷ Πατρὶ.
Εἰ δὲ μία ἐνέργεια τῆς θεότητος αὐτοῦ και τῆς
σαρκὸς αὐτοῦ,
σύνθετος ἔσται, και ἔσται ἡ ἑτέρας ἐνεργείας
παρὰ τὸν Πατέρα
ἢ και ὁ Πατὴρ συνθέτου ἐνεργείας ἔσται. Εἰ δὲ
συνθέτου ἐνεργείας,
δῆλον ὅτι και φύσεως.
Εἰ δὲ εἴποιεν, ὅτι τῆ ἐνεργείᾳ πρόσωπον
συνεισάγεται, ἐροῦμεν, ὅτι,
εἰ τῆ ἐνεργείᾳ πρόσωπον συνεισάγεται, κατὰ
τὴν εὐλογον
ἀντιστροφὴν και τῷ προσώπῳ ἐνέργεια
συνεισαχθήσεται,
και ἔσονται, ὡσπερ τρία πρόσωπα, ἦτοι
ὑποστάσεις,
τῆς Ἁγίας Τριάδος, οὕτω και τρεῖς ἐνέργειαι, ἢ

Και αν λένε ὅτι, αναφερόμενοι οἱ ἅγιοι Πατέρες
στην Ἁγία Τριάδα, τάχα
εἶπαν· «αὐτοὶ που ἔχουν μία οὐσία, ἔχουν και μία
ἐνέργεια, κι αυτοὶ που ἔχουν
διαφορετικὴ οὐσία ἔχουν και διαφορετικὴ
ἐνέργεια», και ἀκόμη εἶπαν ὅτι δεν
πρέπει να αποδίδουμε στην οἰκονομία (=σχέδιο τῆς
σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων)
αὐτὰ που ἀνήκουν στη θεολογία (=αφορὰ τὴν
ἐσωτερικὴν ζωὴν τοῦ Θεοῦ),
θα ἀπαντήσουμε· αν οἱ Πατέρες τα εἶπαν αὐτὰ
μόνο για τὴ θεολογία και αν
ὁ Υἱὸς μετὰ τὴ σάρκωσίν του δεν ἔχει τὴν ἴδια
ἐνέργεια με τὸν Πατέρα, δεν θα
ἔχει οὔτε τὴν ἴδια οὐσία. Και σε ποιὸν θ'
αποδώσουμε τὸ νόημα τῶν φράσεων
«ὁ Πατέρας μου ἀκόμη ἐργάζεται, τὸ ἴδιο κι ἐγὼ»,
«ὁ Υἱὸς αὐτὰ που βλέπει
να κάνει ὁ Πατέρας τα κάνει και αὐτός», «εάν δεν
πιστεύετε ἐμένα, πιστέψτε
στα ἔργα μου», «τα ἔργα που κάνω δίνουν
μαρτυρία για μένα» και
«ὅπως ὁ Πατέρας ἀνασταίνει και δίνει ζωὴ στους
νεκροὺς, ἔτσι και ὁ Υἱὸς
ὅποιους θέλει τους χαρίζει τὴ ζωὴ»; Διότι ὅλα αὐτὰ
ἀποδεικνύουν ὅτι ὁ Υἱὸς
ὄχι μόνον εἶναι ὁμοούσιος με τὸν Πατέρα μετὰ τὴ
σάρκωση, ἀλλὰ ἔχει και
τὴν ἴδια ἐνέργεια.
Επίσης, αν ἡ πρόνοια για τα ὄντα δεν ἀνήκει μόνο
στον Πατέρα και τὸ Ἅγιο
Πνεῦμα, ἀλλὰ και στον Υἱὸ και μετὰ τὴν
ἐνανθρώπησίν του, και ἐφόσον ἡ
πρόνοια εἶναι ἐνέργεια, ἐπομένως και μετὰ τὴ
σάρκωση ὁ Υἱὸς ἔχει τὴν ἴδια
ἐνέργεια με τὸν Πατέρα.
Εάν πάλι ἀντιληφθῆκαμε ἀπὸ τα θαύματα ὅτι ὁ
Χριστὸς ἔχει τὴν ἴδια ἐνέργεια
με τὸν Πατέρα και ὅτι τα θαύματα ἀποτελοῦν
ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ,
ἐπομένως και μετὰ τὴ σάρκωση ὁ Υἱὸς ἔχει τὴν
ἴδια ἐνέργεια με τὸν Πατέρα.
Εάν πάλι ἡ θεότητα και ἡ ἀνθρωπότητά του ἔχουν
μία ἐνέργεια, τότε αὐτὴ
θα εἶναι σύνθετη και εἴτε θα ἔχει διαφορετικὴ
ἐνέργεια ἀπὸ τὸν Πατέρα
εἴτε και ὁ Πατέρας θα ἔχει σύνθετη ἐνέργεια. Εάν
ὅμως ἔχει σύνθετη ἐνέργεια,
σίγουρα θα ἔχει και σύνθετη φύση.
Εάν ὅμως πουν ὅτι με τὴν ἐνέργεια ἐννοεῖται
συγχρόνως και τὸ πρόσωπο,
θα πούμε ὅτι, αν με τὴν ἐνέργεια ἐννοεῖται και τὸ

ὥσπερ μία ἐνέργεια,
οὕτω καὶ ἓν πρόσωπον καὶ μία ὑπόστασις. Οἱ
δὲ ἅγιοι πατέρες
συμφώνως εἰρήκασιν τὰ τῆς αὐτῆς οὐσίας καὶ
τῆς αὐτῆς εἶναι ἐνεργείας.
Ἔτι δέ, εἰ τῇ ἐνεργείᾳ πρόσωπον συνεισάγεται,
οἱ μῆτε μίαν μῆτε
δύο Χριστοῦ τὰς ἐνεργείας λέγειν
θεσπίσαντες, οὔτε ἓν πρόσωπον
αὐτοῦ λέγειν οὔτε δύο προσέταξαν.
Καὶ ἐπὶ τῆς πεπυρακτωμένης δὲ μαχαίρας,
ὥσπερ αἱ φύσεις
σῶζονται τοῦ τε πυρός καὶ τοῦ σιδήρου, οὕτω
καὶ αἱ δύο ἐνεργεῖαι
καὶ τὰ τούτων ἀποτελέσματα. Ἔχει γὰρ ὁ μὲν
σίδηρος τὸ τμητικόν,
τὸ δὲ πῦρ τὸ καυστικόν, καὶ ἡ τομὴ μὲν τῆς
τοῦ σιδήρου ἐνεργείας
ἐστὶν ἀποτέλεσμα, ἡ δὲ καύσις τοῦ πυρός· καὶ
σῶζεται τὸ τούτων
διάφορον ἓν τῇ κεκαυμένη τομῇ καὶ ἓν τῇ
τετμημένη καύσει, εἰ καὶ
μῆτε ἡ καύσις τῆς τομῆς δίχα γίνοιτο μετὰ
τὴν ἔνωσιν μῆτε ἡ τομὴ
δίχα τῆς καύσεως· καὶ οὔτε διὰ τὸ διττὸν τῆς
φυσικῆς ἐνεργείας
δύο πεπυρακτωμένας μαχαίρας φαμέν οὔτε
διὰ τὸ μοναδικὸν
τῆς πεπυρακτωμένης μαχαίρας σύγχυσιν τῆς
οὐσιώδους αὐτῶν
διαφορᾶς ἐργαζόμεθα.
Οὕτω καὶ ἓν τῷ Χριστῷ τῆς μὲν θεότητος
αὐτοῦ ἡ θεία καὶ
παντοδύναμος ἐνέργεια, τῆς δὲ ἀνθρωπότητος
αὐτοῦ ἡ καθ' ἡμᾶς.
Ἀποτέλεσμα δὲ τῆς μὲν ἀνθρωπίνης τὸ
κρατηθῆναι τὴν χεῖρα
τοῦ παιδός καὶ ἐλκυσθῆναι, τῆς δὲ θείας ἡ
ζωοποιήσις. Ἄλλο γὰρ
τοῦτο, κάκεῖνο ἕτερον, εἰ καὶ ἀλλήλων
ἀχώριστοι ὑπάρχουσιν
ἓν τῇ θεανδρικῇ ἐνεργείᾳ. Εἰ διὰ τὸ μίαν εἶναι
τὴν τοῦ Κυρίου
ὑπόστασιν μία ἔσται καὶ ἡ ἐνέργεια, διὰ τὴν
μίαν ὑπόστασιν
μία ἔσται καὶ ἡ οὐσία.
Καὶ πάλιν· εἰ μίαν ἐνέργειαν ἐπὶ τοῦ Κυρίου
εἴποιμεν, ἡ θεῖαν ταύτην
λέξομεν ἢ ἀνθρωπίνην ἢ οὐδετέραν. Ἄλλ' εἰ
μὲν θεῖαν, Θεὸν αὐτὸν
μόνον γυμνὸν τῆς καθ' ἡμᾶς ἀνθρωπότητος
λέξομεν. Εἰ δὲ

πρόσωπο, σύμφωνα με τὴ
λογικὴ ἀντιστροφή, καὶ με τὸ πρόσωπο θὰ
ἐννοεῖται συγχρόνως καὶ ἡ ἐνέργεια·
καὶ θὰ ὑπάρχουν, ὅπως τὰ τρία πρόσωπα, δηλαδή
οἱ υποστάσεις τῆς Ἁγίας
Τριάδος, ἔτσι καὶ τρεῖς ἐνεργεῖες, ἢ ὅπως ἀκριβῶς
μία ἐνέργεια,
ἔτσι καὶ ἓν πρόσωπο καὶ μία ὑπόστασις. Ἀλλὰ οἱ
ἅγιοι Πατέρες
ἔχουν πει ὅλοι ἀπὸ κοινού ὅτι αὐτὰ που ἔχουν τὴν
ἴδια οὐσία, ἔχουν καὶ
τὴν ἴδια ἐνέργεια.
Καὶ ἀκόμη, ἀν με τὴν ἐνέργεια ἐννοεῖται
συγχρόνως καὶ τὸ πρόσωπο, τότε
αὐτοῖ που θέσπισαν νὰ λέμε ὅτι ὁ Χριστὸς δὲν ἔχει
οὔτε μία οὔτε δύο
ἐνεργεῖες, αὐτοῖ καθιέρωσαν νὰ λέμε ὅτι δὲν ἔχει
οὔτε ἓν οὔτε δύο πρόσωπα.
Καὶ ὅπως στὸ πυρακτωμένο μαχαίρι διατηροῦνται
οἱ φύσεις, τῆς φωτιάς
καὶ τοῦ σιδήρου, ἔτσι εἶναι δύο καὶ οἱ ἐνεργεῖες καὶ
τὰ ἀποτελέσματά τους.
Ἔχει δηλαδή ὁ σίδηρος τὴν ιδιότητα νὰ κόβει, καὶ
ἔχει πάλι ἡ φωτιά
τὴν ιδιότητα νὰ καίει· καὶ τὸ κόψιμο εἶναι
ἀποτέλεσμα τῆς ἐνεργείας τοῦ
σιδήρου, ἐνῶ τὸ κάψιμο τῆς φωτιάς. Ἡ διαφορὰ
τους διατηρεῖται
στὸ καμένο κόψιμο καὶ στὸ κομμένο κάψιμο, ἀν
καὶ μετὰ τὴν ἔνωση
δὲν θὰ μπορούσε νὰ γίνῃ οὔτε τὸ κάψιμο δίχως τὸ
κόψιμο οὔτε τὸ κόψιμο
δίχως τὸ κάψιμο. Καὶ οὔτε, ἐπειδὴ εἶναι διπλὴ ἡ
φυσικὴ ἐνέργεια, λέμε ὅτι
ἔχουμε δύο πυρακτωμένα μαχαίρια οὔτε πάλι,
ἐπειδὴ εἶναι ἓν τὸ
πυρακτωμένο μαχαίρι, συγχέουμε τὴ διαφορὰ που
διακρίνει
τὴ φύση τους.
Ἔτσι καὶ στὸ Χριστό, ἡ θεία καὶ παντοδύναμη
ἐνέργειά του ἀνήκει
στὴ θεία φύση, ἐνῶ ἡ ἀνθρώπινη ἐνέργεια ἀνήκει
στὴν ἀνθρώπινη φύση του.
Ἀποτέλεσμα τῆς ἀνθρώπινης ἐνεργείας του εἶναι
νὰ κρατήσῃ καὶ νὰ
τραβήξῃ τὸ χεῖρι τοῦ παιδιοῦ, ἐνῶ τῆς θείας εἶναι ἡ
παροχὴ τῆς ζωῆς. Διότι
ἄλλο εἶναι τὸ ἓν καὶ ἄλλο τὸ ἄλλο, ἀν καὶ μέσα
στὴ θεανδρικὴ ἐνέργειά του
οἱ ἐνεργεῖες εἶναι ἀχώριστες μετὰξὺ τους. Εἴαν
ὅμως, ἐπειδὴ εἶναι μία ἡ
ὑπόστασις τοῦ Κυρίου, πιστεύουμε ὅτι θὰ εἶναι καὶ

ἀνθρωπίνην, ψιλὸν αὐτὸν ἄνθρωπον
βλασφημήσομεν. Εἰ δὲ
οὐδὲ θεῖαν οὐδὲ ἀνθρωπίνην, οὐδὲ Θεὸν οὐδὲ
ἄνθρωπον,
οὐδὲ τῷ Πατρὶ οὐδὲ ἡμῖν ὁμοούσιον· ἐκ γὰρ
τῆς ἐνώσεως
ἢ καθ' ὑπόστασιν ταυτότης γέγονεν, οὐ μὴν δὲ
καὶ ἡ διαφορὰ
τῶν φύσεων ἀνήρηται. Τῆς δὲ διαφορᾶς
σωζομένης τῶν φύσεων,
σωθήσονται δηλαδὴ καὶ αἱ τούτων ἐνέργειαι·
οὐ γὰρ ἔστι
φύσις ἀνεέργητος.
Εἰ μία τοῦ Δεσπότη Χριστοῦ ἡ ἐνέργεια, ἢ
κτιστὴ ἔσται ἢ ἄκτιστος·
μέσον γὰρ τούτων οὐκ ἔστιν ἐνέργεια, ὥσπερ
οὐδὲ φύσις.
Εἰ οὖν κτιστὴ, κτιστὴν μόνην δηλώσει φύσιν·
εἰ δὲ ἄκτιστος,
ἄκτιστον μόνην χαρακτηρίσει οὐσίαν. Δεῖ γὰρ
πάντως κατάλληλα
ταῖς φύσεσιν εἶναι τὰ φυσικά· ἀδύνατον γὰρ
ἔλλιπούς φύσεως
ὑπαρξιν εἶναι. Ἡ δὲ κατὰ φύσιν ἐνέργεια οὐ
τῶν ἐκτὸς ὑπάρχει,
καὶ δῆλον, ὅτι οὔτε εἶναι οὔτε γινώσκεισθαι
τὴν φύσιν δυνατὸν
ἄνευ τῆς κατὰ φύσιν ἐνεργείας· δι' ὧν γὰρ
ἐνεργεῖ ἕκαστον,
τὴν οἰκείαν φύσιν πιστοῦται, ὅπερ ἔστι μὴ
τρεπόμενον.
Εἰ μία Χριστοῦ ἡ ἐνέργεια, ἢ αὐτὴ τῶν θεῶν
καὶ τῶν ἀνθρωπίνων
ποιητικὴ. Οὐδὲν δὲ τῶν ὄντων ἐν τοῖς κατὰ
φύσιν μένον τὰ ἐναντία
ποιεῖν δύναται· οὐ γὰρ τὸ πῦρ ψύχει καὶ
θερμαίνει, οὐδὲ ξηραίνει
καὶ ὑγραίνει τὸ ὕδωρ. Πῶς οὖν ὁ φύσει ὦν
Θεὸς καὶ φύσει γενόμενος
ἄνθρωπος τὰ τε θαύματα καὶ τὰ πάθη μὲν
ἐνεργεῖα ἐπετέλεσεν;
Εἰ οὖν ἔλαβεν ὁ Χριστὸς νοῦν ἀνθρώπινον,
ἦγουν ψυχὴν νοεράν τε
καὶ λογικὴν, διανοηθήσεται πάντως καὶ αἰεὶ
διανοηθήσεται· ἐνέργεια
δὲ νοῦ ἢ διάνοια. Ἄρα καὶ καθὸ ἄνθρωπος
ἐνεργῆς ὁ Χριστὸς
καὶ αἰεὶ ἐνεργῆς.
Ὁ δὲ μέγας ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ἐν
τῇ ἔρμηνείᾳ
τῶν Πράξεων, δευτέρῳ λόγῳ, οὕτω φησὶν·
«Οὐκ ἂν τις ἁμάρτοι

ἡ ἐνέργεια του μία, τότε
ἐξαιτίας της μιας υποστάσεως θα ἔπρεπε εἶναι καὶ
μία ἡ οὐσία του.
Καὶ ἀκόμη· ἂν ἀποδώσουμε στὸν Κύριο μία
ἐνέργεια, θα πούμε ὅτι αὐτὴ εἶναι
ἢ θεϊκὴ ἢ ἀνθρώπινη ἢ οὔτε ἡ μία οὔτε ἡ ἄλλη. Εἰάν
πούμε ὅτι εἶναι θεϊκὴ,
τότε θα δεχθούμε ὅτι εἶναι Θεὸς χωρὶς τὴν
ἀνθρώπινη φύση μας. Εἰάν πούμε
ὅτι εἶναι ἀνθρώπινη, τότε με ἀσέβεια θα τὸν
θεωρήσουμε μόνο ἄνθρωπο. Καὶ
ἂν πούμε ὅτι δὲν εἶναι οὔτε θεῖα οὔτε ἀνθρώπινη,
θα δεχθούμε ὅτι δὲν εἶναι
οὔτε Θεὸς οὔτε ἄνθρωπος οὔτε ὁμοούσιος με τὸν
Πατέρα του καὶ με μας.
Διότι ἡ ταυτότητα της υποστάσεως προήλθε ἀπὸ
τὴν ἐνώση, ἀλλὰ καὶ
ἀνατράπηκε ἡ διαφορὰ τῶν φύσεων. Ἄν ὅμως
διατηρηθεῖ ἡ διαφορὰ τῶν
φύσεων, σίγουρα θα διατηρηθοῦν καὶ οἱ ἐνεργειᾶς
τους· διότι δὲν ὑπάρχει
φύση χωρὶς ἐνέργεια.
Εἰάν ἡ ἐνέργεια τοῦ Δεσπότη Χριστοῦ εἶναι μία, θα
εἶναι ἢ κτιστὴ ἢ ἀκτιστὴ·
διότι δὲν ὑπάρχει ἐνδιάμεση ἐνέργεια, ὅπως δὲν
ὑπάρχει καὶ φύση.
Εἰάν εἶναι κτιστὴ, θα φανερῶσει μόνο κτιστὴ φύση·
εἰάν εἶναι ἀκτιστὴ,
θα δείξει ὅτι ἡ φύση εἶναι ἀκτιστὴ. Διότι πρέπει τὰ
φυσικά γνωρίσματα νὰ
συμφωνοῦν ἀπόλυτα με τὶς φύσεις· εἶναι ἀδύνατο ἡ
ὑπαρξὶς νὰ ἔχει
ἐλλιπὴ φύση. Ἡ ἐνέργεια ὅμως που εἶναι σύμφωνη
με τὴ φύση, δὲν ἀνήκει
σ' αὐτὰ που εἶναι ἐξω ἀπ' αὐτὴν· καὶ εἶναι φανερό
ὅτι ἡ φύση δὲν μπορεῖ
οὔτε νὰ ὑπάρξει οὔτε νὰ γίνῃ γνωστὴ χωρὶς τὴ
φυσικὴ τῆς ἐνέργεια. Διότι τὸ
καθένα, που εἶναι ἀμετάβλητο, με ὅ,τι ἐνεργεῖ
ἐπιβεβαιώνει τὴ φύση του.
Εἰάν ἡ ἐνέργεια τοῦ Χριστοῦ εἶναι μία, ἡ ἴδια θα
ἐνεργεῖ καὶ τὰ θεῖα καὶ τὰ
ἀνθρώπινα. Κανένα ὅμως ὄν, εἰάν μένει στὴ φύση
του, δὲν μπορεῖ νὰ ἐνεργεῖ
τὰ ἀντίθετα· γιὰ παράδειγμα, ἡ φωτιά δὲν παγώνει
καὶ θερμαίνει, οὔτε τὸ νερὸ
ξηραίνει καὶ ὑγραίνει. Επομένως, πῶς εἶναι
δυνατὸν αὐτὸς που ἦταν φύσει
Θεὸς καὶ μετὰ ἐγίνε ἄνθρωπος στὴ φύση, νὰ
ἐπιτελεῖ με μιὰ ἐνέργεια καὶ τὰ
θαύματα καὶ τὰ πάθη;
Ἄν, λοιπόν, ὁ Χριστὸς προσέλαβε ἀνθρώπινο νοῦ,

καὶ τὸ πάθος αὐτοῦ πράξις καλέσας· ἐν τῷ
γὰρ τὰ πάντα παθεῖν
ἐποίησε τὸ μέγα καὶ θαυμαστὸν ἐκείνου ἔργον
τὸν θάνατον
καταλύσας καὶ τὰ ἄλλα πάντα ἐργασάμενος». Εἰ
πάντα ἐνέργεια φύσεώς τινος οὐσιώδης
ὀρίζεται κίνησις, ὡς οἱ περὶ
ταῦτα δεινοὶ διειλήφασιν, ποῦ φύσιν τις εἶδεν
ἀκίνητον ἢ παντελῶς
ἀνενέργητον ἢ ἐνέργειαν εὔρηκεν οὐ φυσικῆς
δυνάμεως ὑπάρχουσιν
κίνησιν; Μίαν δὲ φυσικὴν τὴν ἐνέργειαν Θεοῦ
καὶ ποιήματος οὐκ ἄν
τις εὖ φρονῶν δοίη κατὰ τὸν μακάριον
Κύριλλον· οὐδὲ ζωοποιεῖ
τὸν Λάζαρον ἢ ἀνθρωπίνην φύσιν, οὐδὲ
δακρύνει ἢ θεϊκὴ ἐξουσία·
τὸ μὲν γὰρ δάκρυον τῆς ἀνθρωπότητος ἴδιον,
ἢ δὲ ζωὴ
τῆς ἐνυποστάτου ζωῆς. Ἄλλ' ὅμως κοινῶς
ἀμφοτέρων ἑκάτερα
διὰ τὸ ταυτὸν τῆς ὑποστάσεως. Εἰς μὲν γὰρ
ἔστιν ὁ Χριστὸς καὶ
ἐν αὐτοῦ τὸ πρόσωπον, ἦτοι ἡ ὑπόστασις,
ἀλλ' ὅμως ἔχει δύο φύσεις,
τῆς θεότητος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος αὐτοῦ. Ἐκ
μὲν οὖν τῆς θεότητος
ἡ δόξα φυσικῶς προῖοῦσα ἑκατέρου κοινὴ διὰ
τὴν τῆς ὑποστάσεως
ἐγένετο ταυτότητα, ἐκ δὲ τῆς σαρκὸς τὰ
ταπεινὰ ἑκατέρω κοινὰ·
εἰς γὰρ ἔστι καὶ ὁ αὐτὸς ὁ τοῦτό τε κάκεινο
ῶν, ἦτοι Θεὸς καὶ
ἄνθρωπος, καὶ τοῦ αὐτοῦ, τὰ τε τῆς θεότητος
καὶ τὰ τῆς
ἀνθρωπότητος· τὰς μὲν γὰρ θεοσημίας ἢ
θεότης εἰργάζεται, ἀλλ' οὐ
δίχα τῆς σαρκὸς, τὰ δὲ ταπεινὰ ἢ σὰρξ, ἀλλ'
οὐ χωρὶς τῆς θεότητος.
Καὶ πασχούση γὰρ τῇ σαρκὶ συνημμένη ἦν ἡ
θεότης ἀπαθῆς
διαμένουσα καὶ τὰ πάθη ἐκτελοῦσα σωτήρια,
καὶ ἐνεργούση
τῇ τοῦ Λόγου θεότητι συνημμένος ἦν ὁ ἅγιος
νοῦς νοῶν καὶ εἰδῶς
τὰ τελούμενα.
Τῶν μὲν οὖν οἰκειῶν ἀύχημάτων ἢ θεότης τῷ
σώματι μεταδίδωσιν,
αὐτὴ δὲ τῶν τῆς σαρκὸς παθῶν διαμένει
ἀμέτοχος. Οὐ γὰρ, ὡσπερ
διὰ τῆς σαρκὸς ἢ θεότης τοῦ Λόγου ἐνήργει,
οὕτω καὶ διὰ τῆς

δηλαδή ψυχὴ νοερὴ καὶ
λογικὴ, ὅπωςδήποτε θα σκέφτεται καὶ θα
σκέφτεται διαρκῶς· διότι ἡ σκέψη
ἀποτελεῖ ἐνέργεια τοῦ νοῦ. Ἐπομένως, ὁ Χριστὸς,
επειδὴ εἶναι ἄνθρωπος,
ἐνεργεῖ, καὶ ἐνεργεῖ πάντοτε.
Μάλιστα ὁ μέγας ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος
στο δεύτερο λόγο τοῦ
στην ἐρμηνεία τῶν Πράξεων, λέει τα εἰρηστικά: «Δεν θα
ἀστοχοῦσε κανεὶς να
ονόμαζε καὶ τὸ πάθος τοῦ πράξι· διότι με ὅλα τα
Πάθη τοῦ πέτυχε
ἐκεῖνο τὸ μέγας καὶ θαυμαστὸ ἔργο, να
καταργήσει δηλαδή τὸ θάνατο
καὶ να κάμει ὅλα τα υπόλοιπα».
Ἄν κάθε ἐνέργεια θεωρεῖται κίνηση τῆς οὐσίας
κάποιας φύσεως, ὅπως λένε
οἱ σοφοὶ σχετικὰ μ' αὐτά, ποῦ εἶδε κανεὶς φύση
ἀκίνητη ἢ τελείως
ἀνενέργητη ἢ ποῦ βρήκε ἐνέργεια, ἡ ὁποία να μην
εἶναι κίνηση φυσικῆς
δυνάμεως; Κανένας λογικὸς ἄνθρωπος δεν θα πει
ὅτι ὁ Θεὸς καὶ τὸ πλάσμα
τοῦ ἔχουν μία ἐνέργεια τῆς φύσεως, σύμφωνα με
τὸν μακάριο Κύριλλο.
Ἡ ἀνθρώπινη φύση δεν ζωοποιεῖ τὸν Λάζαρο οὔτε
ἡ θεία δακρύνει· διότι
τὰ δάκρυα ἀρμόζουν στὴν ἀνθρώπινη φύση, ἐνῶ ἡ
ζωὴ ἀνήκει σ' Αὐτόν
ποῦ τὴν χαρίζει. Καὶ οἱ δύο ὅμως (φύσεις) τα ἔχουν
ἀπὸ κοινού, ἐξαιτίας
τῆς ἴδιας ὑποστάσεως. Διότι ἓνας εἶναι ὁ Χριστὸς
καὶ ἓνα τὸ πρόσωπό του,
δηλαδή ἡ ὑπόστασή του· ἔχει ὅμως δύο φύσεις, τὴ
θεία καὶ τὴν ἀνθρώπινη.
Ἐφόσον, λοιπόν, ἡ δόξα πηγάζει ἀπὸ τὴ θεία φύση
του, γίνεται κοινὴ καὶ
στὴ μία καὶ τὴν ἄλλη φύση χάρις στὴν ταυτότητα
τῆς ὑποστάσεως· τὸ ἴδιο καὶ
τα κατώτερα, ποῦ προέρχονται ἀπὸ τὴν σάρκα,
γίνονται κοινὰ καὶ στὶς δύο
(φύσεις). Διότι εἶναι ἓνας καὶ ὁ ἴδιος αὐτὸς ποῦ
εἶναι καὶ τὸ ἓνα καὶ τὸ ἄλλο,
δηλαδή Θεὸς καὶ ἄνθρωπος· καὶ δικὰ του εἶναι τὰ
γνωρίσματα τῆς θείας καὶ
ἀνθρωπίνης φύσεώς του. Ἡ θεότητα, λοιπόν, ἔκανε
τὰ θαύματα, ὄχι ὅμως
χωρὶς τὴν σάρκα· ἡ σάρκα ἐπίσης ἔκανε τὰ
κατώτερα, ὄχι ὅμως χωρὶς τὴ
θεότητα. Καὶ ὅταν ἡ σάρκα ἐπάσχε, ἡ θεότητα
ἦταν ἐνωμένη μαζί της, ἀλλά
ἔμενε ἀπαθῆς καὶ πραγματοποιοῦσε τὰ σωτήρια

θεότητος ἢ σὰρξ αὐτοῦ ἔπασχεν· ὄργανον γὰρ ἢ σὰρξ τῆς θεότητος ἐχρημάτισεν. Εἰ καὶ τοῖνυν ἐξ ἄκρας συλλήψεως οὐδ' ὅτιοῦν διηρημένον ἦν τῆς ἑκατέρας μορφῆς, ἀλλ' ἐνὸς προσώπου αἰ τοῦ παντὸς χρόνου πράξεις ἑκατέρας μορφῆς γεγόνασιν, ὅμως αὐτά, ἅπερ ἀχωρίστως γεγένηται, κατ' οὐδένα τρόπον συγγέομεν, ἀλλά, τί ποίας εἴη μορφῆς, ἐκ τῆς τῶν ἔργων ποιότητος αἰσθανόμεθα. Ἐνεργεῖ τοῖνυν ὁ Χριστὸς καθ' ἑκατέραν αὐτοῦ τῶν φύσεων, καὶ «ἐνεργεῖ ἑκατέρα φύσις ἐν αὐτῷ μετὰ τῆς θατέρου κοινωνίας», τοῦ μὲν Λόγου κατεργαζομένου, ἅπερ ἐστὶ τοῦ Λόγου, διὰ τὴν αὐθεντίαν καὶ ἐξουσίαν τῆς θεότητος, ὅσα ἐστὶν ἀρχικὰ καὶ βασιλικά, τοῦ δὲ σώματος ἐκτελοῦντος, ὅσα ἐστὶ τοῦ σώματος, πρὸς τὸ βούλημα τοῦ ἐνωθέντος αὐτῷ Λόγου, οὐ καὶ γέγονεν ἴδιον. Οὐ γὰρ ἀφ' ἑαυτοῦ πρὸς τὰ φυσικὰ πάθη τὴν ὀρμὴν ἐποιεῖτο οὐδ' αὐτὴν ἐκ τῶν λυπηρῶν ἀφορμῆν καὶ παραίτησιν ἢ τὰ ἐξῶθεν προσπίπτοντα ἔπασχεν, ἀλλ' ἐκινεῖτο κατὰ τὴν ἀκολουθίαν τῆς φύσεως, τοῦ Λόγου θέλοντος καὶ παραχωροῦντος οἰκονομικῶς πάσχειν αὐτὸ καὶ πράττειν τὰ ἴδια, ἵνα διὰ τῶν ἔργων τῆς φύσεως πιστωθῇ ἢ ἀλήθεια. Ὡσπερ δὲ ὑπὲρ οὐσίαν οὐσιώθη ἐκ Παρθένου κυθεῖς, οὕτω καὶ ὑπὲρ ἄνθρωπον τὰ ἀνθρώπων ἐνήργει ἐπὶ ἀστάτου ὕδατος γηῖνοις ποσὶ πορευόμενος οὐ γεωθέντος τοῦ ὕδατος, ἀλλὰ τῆς θεότητος ὑπερφυεῖ δυνάμει συνισταμένου πρὸς τὸ ἀδιάχυτον καὶ βάρει ὑλικῶν ποδῶν μὴ ὑπέικοντος. Οὐκ ἀνθρωπίνως γὰρ ἔπραττε τὰ ἀνθρώπινα (οὐ γὰρ ἄνθρωπος μόνον, ἀλλὰ καὶ Θεός· ὅθεν καὶ τὰ τοῦτου πάθη ζωοποιὰ καὶ σωτήρια), οὐδὲ θεϊκῶς ἐνήργει τὰ θεῖα (οὐ γὰρ Θεὸς μόνον, ἀλλὰ καὶ ἄνθρωπος· ὅθεν δι' ἀφῆς καὶ λόγου καὶ τῶν τοιούτων τὰς θεοσημίας εἰργάζετο).

πάθη· καὶ ὅταν ἡ θεότητα τοῦ Λόγου ἐνεργούσε, ὁ ἅγιος νους τοῦ ἦταν ἐνωμένος· σκεφτόταν καὶ γνώριζε αὐτὰ που γίνονταν. Ἡ θεότητα, λοιπόν, μεταδίδει στο σῶμα ἀπὸ τῆ δικῆ τῆς δόξα, ἐνῶ ἡ ἴδια παραμένει ἀμέτοχη στα πάθη τῆς σάρκα. Διότι δὲν συνέβαινε, ὅπως ἡ θεότητα τοῦ Λόγου ἐνεργούσε με τὴ σάρκα, ἔτσι καὶ ἡ σάρκα τοῦ να πάσχει μαζί με τὴ θεότητά του· διότι ἡ σάρκα ὑπήρξε ὄργανο τῆς θεότητός του. Παρόλο, λοιπόν, που ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς συλλήψεως δὲν ὑπῆρχε διαίρεση σε μία ἢ ἄλλη μορφή, ἀλλὰ ὅλες οἱ πράξεις καὶ τῆς μίας καὶ τῆς ἄλλης μορφῆς σε κάθε χρονικὴ στιγμὴ ἦταν πράξεις τοῦ ἐνὸς προσώπου, ὅμως αὐτὰ που ἐγέναν ἀχώριστα, δὲν τα συγγέομε με κανένα τρόπο, ἀλλὰ, τί ἀνήκει στὴν κάθε μορφή το ἀντιλαμβανόμεστε ἀπὸ τὴν ποιότητα τῶν πράξεων. Ἐνεργεῖ, λοιπόν, ὁ Χριστὸς καὶ με τὴ μία καὶ με τὴν ἄλλη φύση του· «στο πρόσωπό του ἐνεργεῖ καθεμίᾳ φύση σε κοινωνία με τὴν ἄλλη φύση». Ὁ Λόγος ἐκτελεῖ αὐτὰ που ἀνήκουν στο Λόγο, ὅσα εἶναι γνωρίσματα τοῦ ἀρχοντα καὶ βασιλιά, ἐξαιτίας τῆς αὐθεντίας καὶ ἐξουσίας τῆς θείας φύσεώς του· ἐνῶ τὸ σῶμα ἐκτελεῖ ὅσα ἀνήκουν στο σῶμα, σύμφωνα με τὴ βούληση τοῦ Λόγου που ἐνώθηκε μ' αὐτό καὶ τὸ ἰδιοποιήθηκε. Διότι (τὸ σῶμα) δὲν κινούνταν πρὸς τα φυσικὰ πάθη ἀπὸ μόνο του, οὔτε ἔπασχε με ἀφορμὴ τὴν ἀποφυγὴ ἀπὸ τα λυπηρά ἢ τις ἐξωτερικὲς περιστάσεις, ἀλλὰ κινούνταν σύμφωνα με τὴν τάξη τῆς φύσεως· ὁ Λόγος ἠθέλε καὶ ἐπέτρεπε γιὰ λόγους οἰκονομίας να πάσχει αὐτό (τὸ σῶμα) καὶ να ἐνεργεῖ τα δικά του, ὥστε να πιστοποιηθεῖ ἡ ἀλήθεια (τῆς σαρκώσεως) ἀπὸ τις πράξεις τῆς φύσεώς του. Καὶ ὅπως ἀπόκτησε ὑπαρξὴ με ὑπερούσιο τρόπο, καθὼς ἡ Παρθένος τον κυοφόρησε, παρόμοια ἐνεργούσε καὶ τα ἀνθρώπινα με ὑπεράνθρωπο τρόπο· βιάδιζε πάνω σε τρικυμισμένη θάλασσα με τα πόδια, χωρὶς να τὸ νερὸ να γίνε

Εἰ δὲ λέγοι τις, ὡς «οὐκ ἐπ' ἀναιρέσει τῆς ἀνθρωπίνης ἐνεργείας μίαν ἐνέργειαν ἐπὶ Χριστοῦ λέγομεν, ἀλλ' ἐπειδὴ ἀντιδιαστελλομένη τῇ θεῖα ἐνεργεία πάθος λέγεται ἡ ἀνθρωπίνη ἐνέργεια, κατὰ τοῦτο μίαν ἐνέργειαν ἐπὶ Χριστοῦ λέγομεν, ἐροῦμεν κατὰ τοῦτον τὸν λόγον καὶ οἱ μίαν φύσιν λέγοντες οὐκ ἐπ' ἀναιρέσει τῆς ἀνθρωπίνης ταύτην λέγουσιν, ἀλλ' ἐπειδὴ ἀντιδιαστελλομένη ἡ ἀνθρωπίνη φύσις πρὸς τὴν θεῖαν φύσιν παθητικὴ λέγεται. Ἡμᾶς δὲ μὴ γένοιτο τῇ πρὸς τὴν θεῖαν ἐνέργειαν διαστολῇ πάθος τὴν ἀνθρωπίνην προσαγορεύσαι κίνησιν· οὐδενὸς γάρ, καθόλου φάναι, ὕπαρξις ἐκ παραθέσεως ἢ ἐκ συγκρίσεως γινώσκεται ἢ ὀρίζεται. Οὕτω γὰρ ὑπαλληλαῖτια εὐρεθήσονται τὰ ὄντα πράγματα· εἰ γὰρ διὰ τὸ ἐνέργειαν εἶναι τὴν θεῖαν κίνησιν ἡ ἀνθρωπίνη πάθος ἐστὶ, πάντως καὶ διὰ τὸ ἀγαθὴν εἶναι τὴν θεῖαν φύσιν πονηρὰ ἔσται ἡ ἀνθρωπίνη· καὶ κατὰ τὴν σὺν ἀντιθέσει ἀντιστροφῆν, διὰ τὸ πάθος λέγεσθαι τὴν ἀνθρωπίνην κίνησιν ἡ θεῖα κίνησις ἐνέργεια λέγεται, καὶ διὰ τὸ πονηρὰν εἶναι τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν ἀγαθὴ ἔσται ἡ θεῖα». Καὶ πάντα δὲ τὰ κτίσματα οὕτως ἔσται πονηρά, καὶ ψεύσεται ὁ εἰπὼν· «Καὶ εἶδεν ὁ Θεὸς πάντα, ὅσα ἐποίησε, καὶ ἰδοὺ καλὰ λίαν». Ἡμεῖς δὲ φαμεν, ὅτι οἱ ἅγιοι πατέρες πολυτρόπως τὴν ἀνθρωπίνην ὠνόμασαν κίνησιν πρὸς τὰς ὑποκειμένας ἐννοίας· προσηγόρευσαν γὰρ αὐτὴν καὶ δύναμιν καὶ ἐνέργειαν καὶ διαφορὰν καὶ κίνησιν καὶ ιδιότητα καὶ ποιότητα καὶ πάθος, οὐ κατὰ ἀντιδιαστολὴν τῆς θείας, ἀλλ' ὡς συνεκτικὴν μὲν καὶ ἀναλλοίωτον δύναμιν, ἐνέργειαν δὲ ὡς χαρακτηριστικὴν καὶ τὴν ἐν πᾶσι τοῖς ὁμοειδέσιν ἀπαραλλαξίαν ἐμφαίνουσιν, διαφορὰν δὲ ὡς ἀφοριστικὴν, κίνησιν δὲ ὡς ἐνδεικτικὴν, ιδιότητα δὲ ὡς συστατικὴν καὶ μόνη αὐτῇ καὶ οὐκ

ξηρά, ἀλλὰ αντιστεκόταν με τὴν υπερφυῆ δύναμη τῆς θεότητός του καὶ δὲν υποχωροῦσε στο βάρος τῶν υλικῶν ποδιῶν. Δὲν ενεργοῦσε, δηλαδή, τὰ ἀνθρώπινα με ἀνθρώπινο τρόπο (διότι δὲν ἦταν μόνον ἀνθρώπος, ἀλλὰ καὶ Θεός· γι' αὐτὸ καὶ τὰ πάθη του φέρνουν τὴ ζωὴ καὶ τὴ σωτηρία), οὔτε ενεργοῦσε τὰ θεῖα με θεϊκὸ τρόπο (διότι δὲν ἦταν μόνο Θεός, ἀλλὰ καὶ ἀνθρώπος· γι' αὐτὸ καὶ ἐκάμε τὰ θαυμαστά σημεῖα με τὴν ἀφή, τὸ λόγο καὶ τὰ παρόμοια). Ἐάν κάποιος λέει ὅτι «ἀποδίδουμε στο Χριστὸ μίαν ἐνέργεια ὄχι γιὰ νὰ καταργήσουμε τὴν ἀνθρώπινη ἐνέργειά του, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἡ ἀνθρώπινη ἐνέργεια, ὅταν ἀντιπαραβάλλεται με τὴ θεῖα ἐνέργεια, χαρακτηρίζεται πάθος, καὶ γι' αὐτὸ τὸ λόγο λέμε ὅτι ὁ Χριστὸς ἔχει μίαν ἐνέργεια, θὰ ἀπαντήσουμε: σύμφωνα μ' αὐτὸ τὸ ἐπιχείρημα, αὐτοὶ που λένε μίαν φύση, δὲν το λένε γιὰ νὰ καταργήσουν τὴν ἀνθρώπινη, ἀλλὰ ἐπειδὴ, ὅταν ἡ ἀνθρώπινη φύση ἀντιπαραβάλλεται πρὸς τὴ θεῖα, χαρακτηρίζεται παθητικὴ. Ἐμεῖς ὅμως ποτὲ δὲν πρέπει νὰ ονομάζουμε τὴν ἀνθρώπινη κίνηση πάθος ἐξαιτίας τῆς ἀντιδιαστολῆς πρὸς τὴ θεῖα ἐνέργεια· διότι, γιὰ νὰ μιλήσουμε γενικά, κανενὸς ἡ ὑπαρξὴ δὲν γνωρίζεται ἢ προσδιορίζεται με ἀντιπαραβολὴ ἢ σύγκριση. Ἔτσι, ὅσα ἔχουν ὑπαρξὴ θὰ βρεθοῦν ὅτι εἶναι ἀλληλοεξαρτώμενα· διότι εἴαν ἡ ἀνθρώπινη κίνηση εἶναι πάθος, ἐπειδὴ ἡ θεῖα κίνηση εἶναι ἐνέργεια, ὁποσδήποτε, ἐπειδὴ ἡ θεῖα φύση εἶναι ἀγαθὴ, θὰ εἶναι πονηρὴ καὶ ἡ ἀνθρώπινη φύση. Καὶ σύμφωνα με τὴν ἀντίθετη ἀντιστροφή, ἐπειδὴ ἡ ἀνθρώπινη κίνηση λέγεται πάθος, ἡ θεῖα κίνηση λέγεται ἐνέργεια, καὶ ἐπειδὴ ἡ ἀνθρώπινη φύση εἶναι πονηρὴ, ἡ θεῖα φύση θὰ εἶναι ἀγαθὴ». Καὶ ἔτσι, ὅλα τὰ δημιουργήματα θὰ εἶναι πονηρά, καὶ θὰ βγῆι ψεύτης ἐκεῖνος που εἶπε: «Καὶ εἶδε ὁ Θεὸς ὅλα τὰ δημιουργήματά του, καὶ νὰ, ὅλα ἦταν πολὺ καλά». Ἐμεῖς ὅμως λέμε ὅτι οἱ ἅγιοι Πατέρες ὠνόμασαν τὴν ἀνθρώπινη κίνηση σύμφωνα με τὴν ὑποκειμένης ἐννοίας με πολλοὺς

ἄλλη προσοῦσαν, ποιότητα δὲ ὡς εἰδοποιόν,
πάθος δὲ ὡς κινουμένην·
πάντα γὰρ τὰ ἐκ Θεοῦ καὶ μετὰ Θεὸν πάσχει
τῷ κινεῖσθαι
ὡς μὴ ὄντα αὐτοκίνησις ἢ αὐτοδύναμις· οὐ
κατὰ ἀντιδιαστολὴν οὖν,
ὡς εἴρηται, ἀλλὰ κατὰ τὸν δημιουργικῶς
αὐτοῖς ἐντεθέντα παρὰ
τῆς τὸ πᾶν συστησαμένης αἰτίας λόγον· ὅθεν
καὶ μετὰ τῆς θείας
συνεκφωνοῦντες αὐτὴν ἐνέργειαν
προσηγόρευσαν. Ὁ γὰρ εἰπὼν·
«Ἐνεργεῖ γὰρ ἑκατέρα μορφή μετὰ τῆς
θατέρου κοινωνίας»,
τί ἕτερον πεποίηκεν ἢ ὁ εἰπὼν· «Καὶ γὰρ
τεσσαράκοντα ἡμέρας
ἀπόσιτος μείνας, ὕστερον ἐπέινασεν»· ἔδωκε
γὰρ τῇ φύσει, ὅτε ἤθελε,
τὰ ἴδια ἐνεργεῖν· ἢ οἱ διάφορον ἐν αὐτῷ
φήσαντες ἐνέργειαν
ἢ οἱ διπλὴν ἢ οἱ ἄλλην καὶ ἄλλην; Ταῦτα γὰρ
δι' ἀντωνυμίας δύο
τὰς ἐνεργείας σημαίνουσι· καὶ δι' ἀντωνυμίας
γὰρ πολλάκις ὁ ἀριθμὸς
ἐνδείκνυται καὶ διὰ τοῦ εἰπεῖν θεῖόν τε καὶ
ἀνθρώπινον. Ἡ γὰρ
διαφορὰ διαφερόντων ἐστὶ διαφορὰ· τὰ δὲ μὴ
ὄντα, πῶς διοίσουσιν;

τρόπους· την εἶπαν, δηλαδή,
δύναμη, ἐνέργεια, διαφορὰ, κίνηση,
ιδιότητα, ποιότητα καὶ πάθος· δεν την
αντιπαρέβαλαν με τη θεία κίνηση,
ἀλλὰ την ονόμασαν δύναμη, ἐπειδὴ συγκρατεῖ καὶ
μένει αναλλοίωτη·
την εἶπαν ἐνέργεια, ἐπειδὴ χαρακτηρίζει καὶ
φανερώνει την ομοιότητα που
ἔχουν ὅλα τα ομοειδή· την εἶπαν διαφορὰ, ἐπειδὴ
ξεχωρίζει· την εἶπαν κίνηση,
ἐπειδὴ δείχνει· την εἶπαν ιδιότητα, ἐπειδὴ εἶναι
συστατική του εαυτοῦ της καὶ
ὄχι ἄλλου· την εἶπαν ποιότητα, ἐπειδὴ δείχνει το
εἶδος· καὶ την εἶπαν πάθος,
ἐπειδὴ μεταβάλλεται. Διότι ὅλα που προέρχονται
ἀπὸ το Θεό καὶ εἶναι μετὰ
το Θεό μεταβάλλονται με την κίνηση, ἐπειδὴ δεν
κινούνται οὔτε ἔχουν
δύναμη ἀπὸ μόνα τους. Την ονόμασαν, λοιπόν,
ὅπως εἶπαμε, ὄχι με
αντιπαράβολή (στη θεία κίνηση), ἀλλὰ ἀπὸ τον
σκοπὸ που τοποθέτησε μέσα
της, με δημιουργικὸ τρόπο, αὐτός που ἀποτελεῖ την
αἰτία της συστάσεως του
κόσμου. Γι' αὐτὸ καὶ την ονόμασαν με το ὄνομα
ἐνέργεια που το ἐκφωνοῦν
για το Θεό. Διότι αὐτός που εἶπε: «Ἡ καθεμιά
μορφή ἐνεργεῖ με τη συμμετοχὴ
τῆς ἄλλης», εἶπε ἀκριβῶς το ἴδιο μ' αὐτόν που εἶπε:
«Καὶ ἀφοῦ ἔμεινε
νηστικός σαράντα ἡμέρες, ὕστερα πείνασε».
Ἐπέτρεψε στη φύση, ὅταν ἤθελε,
να ἐνεργεῖ τα δικά της. Τί θα πουν πάλι αὐτοὶ που
εἶπαν ὅτι ἔχει διαφορετικὴ
ἐνέργεια ἢ οἱ ἄλλοι ὅτι ἔχει διπλὴ ἐνέργεια ἢ οἱ
ἄλλοι ὅτι ἔχει ἄλλη καὶ ἄλλη
ἐνέργεια; Διότι αὐτὰ με τις ἀντωνυμίες
φανερώνουν ὅτι οἱ ἐνεργείες εἶναι δύο·
καὶ πολλές φορές με τις ἀντωνυμίες δηλώνεται ὁ
ἀριθμὸς, καὶ με την ἐκφραση
θεῖο καὶ ἀνθρώπινο. Διότι ἡ διαφορὰ εἶναι διαφορὰ
αὐτῶν που διαφέρουν·
ἐνῶ αὐτὰ που δεν υπάρχουν, πῶς θα διαφέρουν;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 60. Πρὸς τοὺς λέγοντας· εἰ δύο
φύσεων καὶ ἐνεργειῶν
ὁ ἄνθρωπος, ἀνάγκη ἐπὶ Χριστοῦ τρεῖς φύσεις
καὶ τοσαύτας λέγειν
τὰς ἐνεργείας.
Ὁ μὲν καθ' ἕκαστα ἄνθρωπος ἐκ δύο
συγκείμενος φύσεων, ψυχῆς τε
καὶ σώματος, καὶ ταύτας ἀμεταβλήτους ἔχων

Ἀπάντηση σ' αὐτοὺς που λένε: εἴαν ὁ ἄνθρωπος
ἔχει δύο φύσεις καὶ δύο
ἐνεργείες, πρέπει για το Χριστό να παραδεχθούμε
τρεις φύσεις καὶ ἄλλες
τόσες ἐνεργείες.
Ὁ κάθε ἄνθρωπος χωριστὰ ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο
φύσεις, την ψυχὴ
καὶ το σῶμα· ἐπειδὴ τις διατηρεῖ ἀμετάβλητες στο

έν ἑαυτῷ δύο φύσεις
εἰκότως λεχθήσεται· σῶζει γὰρ ἑκατέρων καὶ
μετὰ τὴν ἔνωσιν
τὴν φυσικὴν ἰδιότητα. Οὔτε γὰρ τὸ σῶμα
ἀθάνατον ἀλλὰ φθαρτόν,
οὔτε ἡ ψυχὴ θνητὴ ἀλλ' ἀθάνατος, οὔτε τὸ
σῶμα ἀόρατον,
οὔτε ἡ ψυχὴ σωματικοῖς ὀφθαλμοῖς ὄρατὴ,
ἀλλ' ἡ μὲν λογικὴ
καὶ νοερά καὶ ἀσώματος, τὸ δὲ παχὺ τε καὶ
ὄρατόν καὶ ἄλογον.
Οὐ μίᾳ δὲ φύσεως τὰ κατ' οὐσίαν
ἀντιδιαιρούμενα· οὐ μίᾳ ἄρα
οὐσίας ψυχῆ τε καὶ σώμα.
Καὶ πάλιν· εἰ ζῶον λογικὸν θνητὸν ὁ
ἄνθρωπος, πᾶς δὲ ὄρος
τῶν ὑποκειμένων φύσεών ἐστι δηλωτικός, οὐ
ταύτῳ δὲ
κατὰ τὸν τῆς φύσεως λόγον τὸ λογικὸν τῷ
θνητῷ, οὐκ ἄρα
μίᾳ φύσεως εἶη ὁ ἄνθρωπος κατὰ τὸν τοῦ
οἰκείου ὀρισμοῦ κανόνα.
Εἰ δὲ λέγοιτό ποτε μίᾳ φύσεως ὁ ἄνθρωπος,
ἀντὶ τοῦ εἴδους
τὸ τῆς φύσεως παραλαμβάνεται ὄνομα
λεγόντων ἡμῶν,
ὅτι οὐ διαλλάττει ἄνθρωπος ἀνθρώπου κατὰ
τινα φύσεως διαφορὰν,
ἀλλὰ τὴν αὐτὴν σύστασιν ἔχοντες πάντες οἱ
ἄνθρωποι καὶ ἐκ ψυχῆς
συντεθειμένοι καὶ σώματος καὶ δύο ἕκαστος
φύσεις τελοῦντες
ὑφ' ἓνα πάντες ὀρισμὸν ἀνάγονται. Καὶ οὐ
παράλογον τοῦτο,
ὅποτε καὶ πάντων τῶν κτιστῶν, ὡς γενητῶν,
μίαν φύσιν
ὁ ἱερός Ἀθανάσιος ἔφησεν ἐν τῷ κατὰ τῶν
βλασφημούντων
τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον οὕτως λέγων· «Ὅτι δὲ
ἄνω τῆς κτίσεως ἐστι
τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον καὶ ἄλλο μὲν παρὰ τὴν
τῶν γενητῶν φύσιν,
ἴδιον δὲ τῆς θεότητος, ἔξεστι πάλιν συνιδεῖν».
Πᾶν γάρ, ὃ κοινῶς
καὶ ἐν πολλοῖς θεωρεῖται, οὐ τινὶ μὲν πλεόν,
τινὶ δὲ ἔλαττον
ὑπάρχον, οὐσία ὀνομάζεται.
Ἐπεὶ οὖν πᾶς ἄνθρωπος ἐκ ψυχῆς ἐστι
συντεθειμένος καὶ σώματος,
κατὰ τοῦτο μία φύσις τῶν ἀνθρώπων λέγεται.
Ἐπὶ δὲ τῆς
ὑποστάσεως τοῦ Κυρίου οὐ λέγειν δυνάμεθα

πρόσωπό του, εὐλόγα
λέγεται ὅτι ἔχει δύο φύσεις· διότι, καὶ μετὰ τὴν
ἔνωσιν, διατηρεῖ τὴ φυσικὴ
ἰδιότητα καὶ τῆς μίας καὶ τῆς ἄλλης. Πράγματι,
οὔτε τὸ σῶμα εἶναι ἀθάνατο
ἀλλὰ θνητό, οὔτε ἡ ψυχὴ εἶναι θνητὴ ἀλλὰ
ἀθάνατη· οὔτε τὸ σῶμα εἶναι
ἀόρατο οὔτε ἡ ψυχὴ ὀρατὴ με γυμνὸ μάτι· ἀλλὰ ἡ
μία εἶναι λογικὴ,
νοερὴ καὶ ἀσώματη, ἐνῶ τὸ ἄλλο εἶναι υλικό,
ορατό καὶ χωρὶς λογικῆ.
Καὶ εφόσον αὐτὰ που ἔχουν διαφορετικὴ οὐσία δὲν
ἀνήκουν σε μία φύση,
εἶναι ἐπόμενο ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα νὰ μὴν ἔχουν
τὴν ἴδια οὐσία.
Καὶ ἀκόμη· ὁ ἄνθρωπος εἶναι λογικὴ θνητὴ ὑπαρξὴ
καὶ κάθε κατάστασι
χαρακτηρίζει τὶς φύσεις που υπάγονται σ' αὐτήν·
δὲν εἶναι ἐπίσης τὸ ἴδιο
πράγμα, σύμφωνα με τὴ φύση, τὸ λογικὸ με τὸ
θνητό· ἐπομένως, καὶ ὁ
ἄνθρωπος δὲν θὰ ἔχει μία φύση, σύμφωνα με τὸ
παραπάνω κριτήρια που
ορίσαμε.
Ἀν πάλι λέμε ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἔχει μία φύση, τότε
χρησιμοποιούμε
στο λόγο μας τὸ ὄνομα «φύση» ἀντὶ γιὰ τὸ ὄνομα
«εἶδος»·
διότι δεχόμεστε ὅτι ἄνθρωπος ἀπὸ ἄνθρωπο δὲν
διαφέρει σε κάποια φυσικὴ
διαφορὰ, ἀλλὰ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἔχουν τὴν ἴδια
σύστασι, εἶναι σύνθετοι ἀπὸ
ψυχὴ καὶ σῶμα καὶ ἔχουν ὁ καθένας δύο φύσεις·
ἐπομένως, ὅλοι ἔχουν κοινὸ
ορισμό. Καὶ αὐτὸ δὲν εἶναι παράδοξο, καθὼς ὁ
μέγας Ἀθανάσιος,
στο λόγο του γι' αὐτοὺς που βλασφημοῦν τὸ Ἅγιο
Πνεῦμα, εἶπε
ὅτι μία εἶναι ἡ φύση ὅλων τῶν γενητῶν, διότι εἶναι
δημιουργήματα·
το εἶπε ὡς ἐξῆς: «Εἶναι δυνατό νὰ κατανοήσουμε
ὅτι τὸ Ἅγιο Πνεῦμα
εἶναι πάνω ἀπὸ τὴν κτίσι καὶ διαφορετικὸ ἀπὸ τὴ
φύση τῶν δημιουργημάτων,
ἰδιαιτέρω ὅμως πρόσωπο τῆς θεότητος». Διότι,
καθετὶ που παρατηρεῖται ἀπὸ
κοινού σε πολλὰ καὶ δὲν ὑπάρχει σ' ἄλλο
περισσότερο καὶ σ' ἄλλο λιγότερο,
λέγεται οὐσία.
Ἐπειδὴ, λοιπόν, κάθε ἄνθρωπος εἶναι σύνθετος ἀπὸ
ψυχὴ καὶ σῶμα,
γι' αὐτὸ λέμε ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἔχουν μία φύση. Για

μίαν φύσιν·
αί τε γὰρ φύσεις σώζουσι καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν
ἐκάστη
τὴν φυσικὴν ιδιότητα, καὶ εἶδος Χριστῶν οὐκ
ἔστι εὐρεῖν.
Οὐ γὰρ ἐγένετο ἄλλος Χριστὸς ἐκ θεότητός τε
καὶ ἀνθρωπότητος,
Θεός τε καὶ ἄνθρωπος ὁ αὐτός.
Καὶ πάλιν· Οὐ ταυτόν ἐστι τὸ κατ' εἶδος τοῦ
ἀνθρώπου ἔν
καὶ τὸ κατ' οὐσίαν ψυχῆς καὶ σώματος ἔν. Τὸ
μὲν γὰρ κατ' εἶδος
τοῦ ἀνθρώπου ἔν τὴν ἑν πᾶσι τοῖς ἀνθρώποις
ἀπαραλλαξίαν
ἐνδείκνυται· τὸ δὲ κατ' οὐσίαν ψυχῆς καὶ
σώματος ἔν αὐτὸ τὸ εἶναι
αὐτῶν λυμαίνεται εἰς ἀνυπαρξίαν αὐτὰ
παντελῆ ἄγον· ἢ γὰρ τὸ ἔν
εἰς τὴν τοῦ ἑτέρου μεταποιηθήσεται οὐσίαν ἢ
ἐξ ἑτέρων ἕτερον
γενήσεται καὶ ἀμφοτέρα τραπήσονται, ἢ ἐπι
τῶν ἰδίων ὄρων
μένοντα δύο φύσεις ἔσονται· οὐ γὰρ ταυτόν
κατ' οὐσίας λόγον
τὸ σῶμα τῷ ἄσωμάτῳ. Οὐκ ἀνάγκη τοίνυν
ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου
μίαν φύσιν λέγοντας, οὐ διὰ τὸ ταυτόν τῆς
οὐσιώδους ποιότητος
ψυχῆς τε καὶ σώματος, ἀλλὰ διὰ τὸ
ἀπαράλλακτον τῶν ὑπὸ τὸ εἶδος
ἀναγομένων ἀτόμων μίαν καὶ ἐπὶ Χριστοῦ
φύσιν λέγειν, ἔνθα εἶδος
περικτικὸν πολλῶν ὑποστάσεων οὐκ ἔστιν.
Ἔτι δὲ πᾶσα σύνθεσις ἐκ τῶν προσεχῶς
συντεθέντων συντεθεῖσθαι
λέγεται· οὐ γὰρ λέγομεν τὸν οἶκον ἐκ γῆς καὶ
ὑδατος συντεθεῖσθαι,
ἀλλ' ἐκ πλίνθου καὶ ξύλων. Ἔπει ἀνάγκη καὶ
τὸν ἄνθρωπον λέγειν
ἐκ πέντε τοῦλάχιστον συγκεῖσθαι φύσεων, ἔκ
τε τῶν τεσσάρων
στοιχείων καὶ ψυχῆς. Οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ Κυρίου
ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ
οὐ τὰ μέρη τῶν μερῶν σκοποῦμεν, ἀλλὰ τὰ
προσεχῶς συντεθέντα,
θεότητά τε καὶ ἀνθρωπότητα.
Ἔτι δὲ εἰ δύο φύσεις τὸν ἄνθρωπον λέγοντες
τρεις φύσεις ἐπὶ Χριστοῦ
λέγειν ἀναγκασθῶμεθα, καὶ ὑμεῖς ἐκ δύο
φύσεων τὸν ἄνθρωπον
λέγοντες ἐκ τριῶν τὸν Χριστὸν δογματίζετε
φύσεων· ὁμοίως καὶ

τὴν ὑπόστασι ὁμῶς
τοῦ Κυρίου δεν μπορούμε να πούμε ότι έχει μία
φύση.
Διότι οι φύσεις του διατηρούν και μετά την ένωση
τους η καθεμία
τη φυσική της ιδιότητα και δεν μπορεί να βρεθεί
εἶδος Χριστῶν.
Επειδὴ δεν ἐγένε ἄλλος Χριστὸς ἀπὸ θεία και
ἀνθρώπινη φύση,
ο ἴδιος και Θεός και ἄνθρωπος.
Και ἀκόμη· δεν εἶναι το ἴδιο λέγοντας «ένα» με
βάση το εἶδος του ἀνθρώπου,
και λέγοντας «ένα» με βάση την οὐσία της ψυχῆς
και του σώματος. Διότι το
«ένα» με βάση το εἶδος του ἀνθρώπου, φανερώνει
την ομοιότητα μεταξύ ὅλων
τῶν ἀνθρώπων· ἐνῶ το «ένα» με βάση την οὐσία
της ψυχῆς και του σώματος,
καταστρέφει την ἴδια την ὑπαρξή τους οδηγώντας
τα σε τέλεια ἀνυπαρξία·
διότι ἢ το ένα θα μετατραπεί στην οὐσία του
ἄλλου, ἢ θα δημιουργηθεῖ ένα
ἄλλο ἀπὸ ἄλλα και θα μεταβληθῶν και τα δύο, ἢ
θα παραμείνουν στα ὀριά
τους και θα εἶναι δύο φύσεις· επειδὴ το σωματικό
με το ἀσῶματο δεν εἶναι
το ἴδιο σύμφωνα με την οὐσία τους. Μολονότι
λέμε, λοιπόν, για τον ἄνθρωπο
μία φύση, ὄχι επειδὴ ταυτίζεται η ποιότητα της
ψυχῆς και του σώματος ἀλλὰ
επειδὴ εἶναι πανομοιότυπα τα άτομα που
αναφέρονται στο εἶδος, δεν ἀρμόζει
ὁμως να λέμε και για το Χριστό μία φύση, ἀφού
δεν ὑπάρχει εἶδος
που να περιέχει πολλές υποστάσεις.
Ακόμη κάθε σύνθεσι λέγεται ὅτι ἔχει γίνε ἀπὸ τα
ἄμεσα συνθετικά της·
δεν λέμε δηλαδή ὅτι το σπῆτι ἀποτελεῖται ἀπὸ χῶμα
και νερό, ἀλλὰ ἀπὸ
τούβλα και ξύλα. Επειδὴ εἶναι ἀνάγκη να λέμε ὅτι
ο ἄνθρωπος ἀποτελεῖται
ἀπὸ πέντε τοῦλάχιστον φύσεις, δηλαδή ἀπὸ
τέσσερα στοιχεία και την ψυχή.
Ἔτσι και για τον Κύριό μας Ἰησοῦ Χριστό δεν
εξετάζουμε τα μέρη
τῶν μερῶν, ἀλλὰ αὐτά που ἄμεσα ἐνώθηκαν,
δηλαδή τη θεία και την
ἀνθρώπινη φύση.
Ακόμη, ἀν λέμε ὅτι ο ἄνθρωπος ἔχει δύο φύσεις,
θα ἀναγκασθῶμε να πούμε
ὅτι ο Χριστὸς ἔχει τρεις φύσεις, και εσεῖς με το να
λέτε ὅτι ο ἄνθρωπος ἔχει

περί ἐνεργειῶν· κατάλληλον γάρ ἀνάγκη τῆ φύσει τὴν ἐνέργειαν εἶναι. Ὅτι δὲ δύο φύσεων ὁ ἄνθρωπος λέγεται τε καὶ ἔστι, μάρτυς ὁ θεολόγος Γρηγόριος· «Φύσεις μὲν γάρ δύο», φάσκων, «Θεὸς καὶ ἄνθρωπος· ἐπεὶ καὶ ψυχὴ καὶ σῶμα». Καὶ ἐν τῷ περὶ βαπτίσματος δὲ λόγῳ τοιάδε φησί· «Διττῶν δὲ ὄντων ἡμῶν ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος, καὶ τῆς μὲν ὁρατῆς τῆς δὲ ἀοράτου φύσεως, διττὴ καὶ ἡ καθαρσις δι' ὕδατος καὶ Πνεύματος».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 61. Περί τοῦ τεθεῶσθαι τὴν φύσιν τῆς τοῦ Κυρίου σαρκὸς καὶ τὸ θέλημα. Χρὴ εἰδέναι, ὡς οὐ κατὰ μεταβολὴν φύσεως ἢ τροπὴν ἢ ἀλλοίωσιν ἢ σύγχυσιν ἢ σὰρξ τοῦ Κυρίου τεθεῶσθαι λέγεται καὶ «ὁμόθεος» καὶ Θεὸς γενέσθαι, ὡς φησιν ὁ θεολόγος Γρηγόριος· «Ἴν τὸ μὲν ἐθέωσε, τὸ δὲ ἐθεώθη», καὶ «θαρρῶ λέγειν ὁμόθεον», καὶ «ἄνθρωπον γενέσθαι τὸ χρίσαν καὶ Θεὸν τὸ χριόμενον». Ταῦτα γὰρ οὐ κατὰ μεταβολὴν φύσεως, ἀλλὰ κατὰ τὴν οἰκονομικὴν ἔνωσιν, τὴν καθ' ὑπόστασιν λέγω, καθ' ἣν ἀδιασπᾶστος τῷ Θεῷ Λόγῳ ἦνται, καὶ τὴν ἐν ἀλλήλαις τῶν φύσεων περιχώρησιν, ὡς φαμεν καὶ τὴν τοῦ σιδήρου πύρωσιν· ὥσπερ γὰρ τὴν ἐνανθρώπησιν χωρὶς μεταβολῆς καὶ τροπῆς ὁμολογοῦμεν, οὕτω καὶ τὴν θέωσιν γενέσθαι τῆς σαρκὸς δοξάζομεν. Οὔτε γὰρ διότι ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο, τῶν ὄρων ἐξέστη τῆς οἰκειᾶς θεότητος οὔτε τῶν προσόντων αὐτῇ θεοπρεπῶν ἀυχημάτων, οὔτε μὴν ἡ σὰρξ θεωθεῖσα τῆς οἰκειᾶς ἐτρέπη φύσεως ἢ τῶν αὐτῆς φυσικῶν ιδιωμάτων. Μεμενήκασιν γὰρ καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν αἱ φύσεις ἀσύμφυρτοι καὶ αἱ τούτων ιδιότητες ἀλώβητοι. Ἡ δὲ τοῦ Κυρίου σὰρξ τὰς θείας ἐνεργείας ἐπλούτησε διὰ τὴν πρόξ

δύο φύσεις δογματίζετε ὅτι ὁ Χριστὸς ἔχει τρεῖς φύσεις· τὸ ἴδιο καὶ γὰρ τὶς ἐνεργείες· διότι εἶναι ἀρμονικὴ ἡ ἐνέργεια να συμβαδίζει με τὴ φύση. Ὁ θεολόγος Γρηγόριος μαρτυρεῖ ὅτι ὁ ἄνθρωπος καὶ λέγεται καὶ ἔχει δύο φύσεις· «Δύο φύσεις πράγματι υπάρχουν, ὁ Θεὸς καὶ ὁ ἄνθρωπος· ἐπειδὴ ὑπάρχει ψυχὴ καὶ σῶμα». Καὶ στο λόγο του γὰρ τὸ βάπτισμα λέει τα ἐξῆς· «Ἐπειδὴ εμεῖς εἴμαστε διττοί, ἀπὸ ψυχῆ καὶ σῶμα, καὶ ἡ μία φύση εἶναι ὁρατὴ ἐνῶ ἡ ἄλλη εἶναι ἀόρατη, διπλὸς εἶναι καὶ ὁ καθαρισμὸς μας με τὸ νερό καὶ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα».

Για τὸ ὅτι ἔχει θεωθεῖ ἡ φύση τῆς σάρκας τοῦ Κυρίου καὶ τὸ θέλημά της. Πρέπει να γνωρίζουμε ὅτι ἡ σάρκα τοῦ Κυρίου δεν λέγεται ὅτι ἔχει θεωθεῖ ἐξαιτίας μεταβολῆς τῆς φύσεως ἢ μετατροπῆς ἢ ἀλλοιώσεως ἢ συγχύσεως καὶ ὅτι ἐγίνε ὁμοία με τὸ Θεὸ καὶ Θεὸς ἡ ἴδια, ὅπως λέει ὁ θεολόγος Γρηγόριος· «Ἀπ' αὐτὰ τὸ ἓνα θέωσε καὶ τὸ ἄλλο θεώθηκε, καὶ τολμῶ να τὸ ονομάσω ὁμόθεο· καὶ αὐτὸ που ἐχρίσε ἐγίνε ἄνθρωπος, ἐνῶ αὐτὸ που χρίσθηκε ἐγίνε Θεός». Αὐτὰ δεν ἐγιναν με μεταβολὴ τῆς φύσεως, ἀλλὰ με ἔνωσι κατ' οἰκονομία (Θεοῦ)· ἐνοῶ τὴν ὑποστατικὴ ἔνωσι, σύμφωνα με τὴν ὁποία ἐνώθηκε ἀδιάσπαστα με τὸ Λόγο τοῦ Θεοῦ· ἐνοῶ τὴν ἀλληλοπεριχώρησι τῶν φύσεων, ὅπως συμβαίνει με τὴν πυράκτωσι τοῦ σιδήρου· διότι, ὅπως ὁμολογοῦμε τὴν ἐνανθρώπησι χωρὶς μεταβολὴ καὶ μετατροπῆ, ἔτσι πιστεύομε ὅτι ἐγίνε καὶ ἡ θέωσι τῆς σάρκα. Ὁ Λόγος, δηλαδή, ἐπειδὴ ἐγίνε σάρκα, δεν βγήκε ἐξω ἀπὸ τὰ ὅρια τῆς θεϊκῆς τοῦ φύσεως καὶ ἀπὸ τὴν θεοπρεπή τοῦ δόξα· οὔτε ὁμως ἡ σάρκα, ἐπειδὴ θεώθηκε, ἀλλάξε τὴ δικὴ τῆς φύσι καὶ τὰ φυσικὰ τῆς γνωρίσματα. Οἱ φύσεις, δηλαδή, καὶ μετὰ τὴν ἔνωσή τους ἐμειναν ἀσύγχυτες, καὶ οἱ ιδιότητές τους ἀπείραχτες. Ἡ σάρκα τοῦ Κυρίου μάλιστα πλουτίστηκε με τὶς θείες ἐνεργείες, ἐξαιτίας τῆς πλήρους ἐνώσεώς τῆς

τὸν Λόγον
ἀκραιφνεστάτην ἔνωσιν, ἥτοι τὴν καθ'
ὑπόστασιν, οὐδαμῶς
τῶν κατὰ φύσιν ἰδίων ὑποστᾶσα ἔκπτωσιν· οὐ
γὰρ κατ' οἰκειάν
ἐνέργειαν, ἀλλὰ διὰ τὸν ἠνωμένον αὐτῇ
Λόγον τὰ θεῖα ἐνήργει,
τοῦ Λόγου δι' αὐτῆς τὴν οἰκειάν
ἐνδεικνυμένου ἐνέργειαν.
Καίει μὲν γὰρ ὁ πεπυρακτωμένος σίδηρος, οὐ
φυσικῶ δὲ λόγῳ
τὴν καυστικὴν κεκτημένος ἐνέργειαν, ἀλλ' ἐκ
τῆς πρὸς τὸ πῦρ
ἐνώσεως τοῦτο κεκτημένος.
Ἡ αὐτὴ τοιγαροῦν θνητὴ τε ἦν δι' ἑαυτὴν καὶ
ζωοποιὸς διὰ τὴν πρὸς
τὸν Λόγον καθ' ὑπόστασιν ἔνωσιν. Ὅμοίως
καὶ τὴν τοῦ θελήματος
θέωσιν οὐχ ὡς μεταβληθείσης τῆς φυσικῆς
κινήσεως λέγομεν,
ἀλλ' ὡς ἠνωμένης τῷ θείῳ αὐτοῦ καὶ
παντοδυνάμῳ θελήματι,
καὶ γεγονότος Θεοῦ ἐνανθρωπήσαντος
θέλημα· ὅθεν θέλων μὲν
λαθεῖν οὐκ ἠδυνήθη δι' ἑαυτοῦ εὐδοκήσαντος
τοῦ Θεοῦ Λόγου
δειχθῆναι ἐν αὐτῷ ἀληθῶς ὑπάρχον τὸ
ἀσθενὲς τοῦ ἀνθρωπίνου
θελήματος, θέλων δὲ τὴν τοῦ λεπροῦ
ἐνήργησε κάθαρσιν
διὰ τὴν πρὸς τὸ θεῖον θέλημα ἔνωσιν.
Ἰστέον δέ, ὡς ἡ θέωσις τῆς φύσεως καὶ τοῦ
θελήματος
ἐμφαντικώτατον καὶ δεικτικώτατόν ἐστι τῶν
τε δύο φύσεων
καὶ τῶν δύο θελημάτων· ὥσπερ γὰρ ἡ
πύρωσις οὐ μεταβάλλει
τὴν τοῦ πυρωθέντος φύσιν εἰς τὴν τοῦ πυρός,
ἀλλὰ δηλοῖ
τό τε πυρωθὲν καὶ τὸ πυρῶσαν, καὶ οὐχ ἑνός,
ἀλλὰ δύο ἐστὶ
δηλωτικόν, οὕτω καὶ ἡ θέωσις οὐ μίαν φύσιν
ἀποτελεῖ σύνθετον,
ἀλλὰ τὰς δύο καὶ τὴν καθ' ὑπόστασιν ἔνωσιν.
Φησὶ γοῦν ὁ θεολόγος
Γρηγόριος· «Ὡν τὸ μὲν ἐθέωσε, τὸ δὲ
ἐθεώθη·» «ῶν» γὰρ εἰπὼν,
καὶ «τὸ μὲν» καὶ «τὸ δὲ» δύο ἔδειξεν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 62. Ἔτι περὶ θελημάτων καὶ
αὐτεξουσίων νοῶν τε
καὶ γνώσεων καὶ σοφῶν

με το Λόγο· χάρη, δηλαδή, στην υποστατική
ένωση, χωρίς καθόλου
να χάσει τα φυσικά της γνωρίσματα. Διότι, δεν
ενεργούσε τα θεῖα σύμφωνα
με τη δική της ενέργεια, αλλά χάρη στο Λόγο που
ἦταν ενωμένος μαζί της·
καθώς ο Λόγος μέσω αυτής (της σάρκας)
φανέρωνε την ἐνέργειά του.
Ὅπως ο πυρακτωμένος σίδηρος καίει χωρίς να ἔχει
αποκτήσει
την καυστικὴ ἐνέργεια με φυσικὴ αἰτία, ἀλλὰ
ἐξαιτίας της ἐνώσεώς του
με τη φωτιά.
Ἡ ἴδια, λοιπόν, ἡ σάρκα ἦταν θνητὴ ἐξαιτίας του
εαυτοῦ της, ἀλλὰ καὶ
ζωοποιὰ ἐξαιτίας της υποστατικῆς ἐνώσεώς της
με το Λόγο. Παρόμοια
λέμε καὶ για τη θέωση του θελήματος· δεν ἀλλάξε
ἡ φυσικὴ του κίνηση·
ἀλλὰ, ἀφότου ἐνώθηκε με το θεῖο καὶ παντοδύναμο
θέλημα, ἐγίνε το θέλημα
του Θεοῦ που ἐνανθρώπησε. Γι' αὐτό, ὅταν (το
ἀνθρώπινο θέλημα) θέλησε
να κρυφτεῖ, δεν τα κατάφερε· διότι ο Θεός Λόγος
θέλησε να φανεῖ
ὅτι πράγματι ὑπάρχει στον εαυτό του το ἀδύναμο
ἀνθρώπινο θέλημα·
ὅταν θέλησε, ἐνήργησε τον καθαρισμό του λεπροῦ,
χάρη στην ἐνωση
με το θεῖο θέλημα.
Πρέπει να γνωρίζουμε ἀκόμη ὅτι ἡ θέωση της
φύσεως καὶ της θελήσεως
εἶναι ἐμφαντικὴ καὶ δεικτικὴ καὶ των δύο φύσεων
καὶ των δύο θελήσεων.
Διότι ὅπως ἡ πυράκτωση δεν μεταβάλλει σε φωτιά
τὴ φύση
αυτοῦ που πυρακτώνεται, ἀλλὰ φανερώνει καὶ
αὐτό που πυρακτώθηκε
καὶ αὐτό που πυράκτωσε καὶ δεν δηλώνει ἕνα
πράγμα ἀλλὰ δύο,
ἐτσι καὶ ἡ θέωση δεν δημιουργεῖ μίαν σύνθετη
φύση, ἀλλὰ μίαν υποστατικὴ
ἐνωση δύο φύσεων. Λέει, λοιπόν, ὁ θεολόγος
Γρηγόριος:
«Ἀπ' αὐτὰ το ἕνα θέωσε καὶ το ἄλλο θεώθηκε»· με
το να πει «ἀπ' αὐτά»
καὶ «το ἕνα» καὶ «το ἄλλο» φανέρωσε δύο φύσεις.

Καὶ ἄλλα για τα θελήματα, για το αὐτεξούσιο, για
τις σκέψεις,
τις γνώσεις καὶ τις σοφίες.

Θεὸν τέλειον καὶ ἄνθρωπον τέλειον λέγοντες
τὸν Χριστὸν πάντως
πάντα δώσομεν, τὰ τε τοῦ Πατρὸς φυσικὰ τὰ
τε τῆς μητρός· γέγονε
γὰρ ἄνθρωπος, ἵνα τὸ νικηθὲν νικήσῃ. Οὐκ
ἄδύνατος γὰρ ἦν
ὁ τὰ πάντα δυνάμενος καὶ τῇ παντοδυνάμῳ
αὐτοῦ ἐξουσία
καὶ δυνάμει ἐξελέσθαι τοῦ τυραννοῦντος τὸν
ἄνθρωπον,
ἀλλ' ἦν ἐγκλήματος τῷ τυραννοῦντι ὑπόθεσις
ἄνθρωπον νικήσαντι
καὶ ὑπὸ Θεοῦ βιασθέντι. Αὐτὸν οὖν τὸν
πεσόντα νικητὴν ἀναδείξει
βουληθεὶς ὁ συμπαθὴς Θεὸς καὶ φιλόανθρωπος,
ἄνθρωπος γίνεται
τῷ ὁμοίῳ τὸ ὅμοιον ἀνακαλούμενος.
Ἵτι δὲ λογικὸν καὶ νοερὸν ζῶον ὁ ἄνθρωπος,
οὐδεὶς ἀντερεῖ.
Πῶς οὖν ἄνθρωπος γέγονεν, εἰ σάρκα ἄψυχον
ἢ ψυχὴν ἄνου
ἀνέλαβεν; Οὐ τοῦτο γὰρ ἄνθρωπος. Τί δὲ καὶ
τῆς ἐνανθρωπήσεως
ἀπωνάμεθα τοῦ πρωτοπαθήσαντος μὴ
σεσωσμένου
μηδὲ τῇ συναφείᾳ τῆς θεότητος
ἀνακεκαινισμένου τε
καὶ νενευρωμένου; «Τὸ γὰρ ἀπρόσληπτον
ἀθεράπευτον».
Ἀναλαμβάνει τοίνυν ὅλον τὸν ἄνθρωπον καὶ
τὸ τοῦτου κάλλιστον
ὑπὸ ἀρρωστίαν πεσόν, ἵνα ὅλω τὴν σωτηρίαν
χαρίσῃται.
Νοῦς δὲ ἄσοφος ἐστερημένος τε γνώσεως οὐκ
ἂν εἴη ποτέ·
εἰ γὰρ ἀνεέργητος καὶ ἀκίνητος, καὶ
ἀνύπαρκτος πάντως.
Τὸ κατ' εἰκόνα ἀνακαινίσει βουλόμενος ὁ
Θεὸς Λόγος γέγονεν
ἄνθρωπος. Τί δὲ τὸ κατ' εἰκόνα εἰ μὴ ὁ νοῦς;
Τὸ κρεῖττον οὖν παρῆς
τὸ χειρὸν ἀνέλαβε; Νοῦς γὰρ ἐν μεταχιμῳ
ἐστὶ Θεοῦ καὶ σαρκός,
τῆς μὲν ὡς σύνοικος, τοῦ Θεοῦ δὲ ὡς εἰκόν.
Νοῦς οὖν νοῖ μίγνυται,
καὶ μεσιτεύει νοῦς Θεοῦ καθαρότητι καὶ
σαρκὸς παχύτητι·
εἰ γὰρ ψυχὴν ἄνου ὁ Κύριος ἀνέλαβεν,
ἀλόγου ζώου ψυχὴν
ἀνέλαβεν.
Εἰ δέ, ὅτι σάρκα γενέσθαι τὸν Λόγον, ἔφη ὁ
Εὐαγγελιστής, ἰστέον

Ἄν ομολογήσουμε τον Χριστὸ τέλειο Θεὸ καὶ
τέλειο ἄνθρωπο, οπωσδήποτε
θα του τα αποδώσουμε ὅλα τα γνωρίσματα τῆς
φύσεως καὶ τοῦ Πατέρα καὶ
τῆς μητέρας του· διότι ἐγένε ἄνθρωπος, γὰρ
να κερδίσει αὐτὸ που χάθηκε.
Αὐτὸς που ὅλα τα μπορεῖ εἶχε τὴ δυνατότητα να
σώσει τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὸν
τύραννό του με τὴν παντοδύναμη ἐξουσία καὶ
δύναμή του· ἦταν ὁμοίος
(ἢ σάρκωσή του) τὸ ἄλλοθι στὸν τύραννο, ὅτι
νίκησε τὸν ἄνθρωπο ἀλλὰ
υποδουλώθηκε ἀπὸ τὸ Θεό. Ἐπειδὴ, δηλαδὴ, ὁ
συμπαθὴς καὶ φιλόανθρωπος
Θεὸς ἤθελε να ἀναδείξει νικητὴ τὸν ἄνθρωπο που
ἔπεσε, γίνεται ἄνθρωπος
γὰρ να ἐπαναφέρει στὴν ἀρχικὴ κατάστασι τὸ
ὅμοιο με τὸ ὅμοιο.
Καὶ κανεὶς δὲν ἀντιλέγει ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι
λογικὴ καὶ νοερὴ ὑπαρξή.
Πῶς, λοιπὸν, (ὁ Θεὸς) ἐγένε ἄνθρωπος, ἀν
προσέλαβε ἀψυχὴ σάρκα ἢ ψυχὴ
χωρὶς νου; Διότι κάτι τέτοιο δὲν εἶναι ἄνθρωπος.
Καὶ γὰρ ποῖό λόγο
να χαροῦμε γὰρ τὴν ἐνανθρώπησι, εἰάν αὐτὸς που
πρῶτος ἔπαθε (ὁ Χριστὸς)
δὲν ἔχει σωθεῖ καὶ δὲν ἔχει ἀνανεωθεῖ καὶ
δυναμώσει με τὴν ἐνωσή του
με τὴ θεότητα; «Καθὼς, ὅ,τι δὲν ἔχει προσληφθεῖ,
δὲν θεραπεύεται κιόλας».
Ἔτσι, λοιπὸν, προσλαμβάνει ὅλο τὸν ἄνθρωπο καὶ
τὸ πιο ωραῖο μέρος τῆς
υπαρξέως του που ἀσθένησε, ὥστε να χαρίσει τὴ
σωτηρία σε ὅλο
(τὸν ἄνθρωπο). Νους, δηλαδὴ, χωρὶς σοφία καὶ
γνώσι δὲν μπορεῖ ποτέ να
υπαρξέι· εἰάν στερεῖται τὴν ἐνέργεια καὶ τὴν
κίνησι, τότε εἶναι καὶ ἀνύπαρκτος.
Ἐπειδὴ ὁ Θεὸς Λόγος ἤθελε ν' ἀνακαινίσει τὸ κατ'
εἰκόνα, γι' αὐτὸ ἐγένε
ἄνθρωπος. Καὶ τί ἄλλο εἶναι τὸ κατ' εἰκόνα, παρὰ ὁ
νοῦς; Ἄφησε, λοιπὸν,
τὸ καλύτερο καὶ πήρε τὸ κατώτερο; Ναι, διότι ὁ
νοῦς βρίσκεται στὸ
μεταχιμῳ τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς σάρκας· με τὴ μίᾳ
συγκατοικεί, ἐνὸς τοῦ Θεοῦ
εἶναι εἰκόνα. Ὁ νοῦς, λοιπὸν, συνενώνεται με τὸ
νου· καὶ ὁ νοῦς συνδέει τὴν
καθαρότητα τοῦ Θεοῦ με τὴν υλικότητα τοῦ
σώματος.
Διότι, εἰάν ὁ Χριστὸς προσλάμβανε ψυχὴ χωρὶς
νου, τότε θα ἐπαίρνε ψυχὴ

ὡς παρὰ τῆ Ἁγία Γραφή ποτὲ μὲν ψυχὴ λέγεται ὁ ἄνθρωπος ὡς τὸ «ἐν ἑβδομήκοντα πέντε ψυχαῖς εἰσῆλθεν Ἰακώβ εἰς Αἴγυπτον», ποτὲ δὲ σὰρξ ὡς τὸ» ὄψεται πᾶσα σὰρξ τὸ σωτήριον τοῦ Θεοῦ». Οὐ σὰρξ τοίνυν ἄψυχος οὐδὲ ἄνους, ἀλλ' ἄνθρωπος γέγονεν ὁ Κύριος. Φησὶ γοῦν αὐτός· «Τί με δέρεις ἄνθρωπον, ὃς τὴν ἀλήθειαν ὑμῖν λελάληκα;» Ἀνέλαβε τοίνυν σάρκα ἐψυχωμένην ψυχῇ λογικῇ τε καὶ νοερᾷ, ἡγεμονικῇ μὲν τῆς σαρκός, ἡγεμονουμένη δὲ ὑπὸ τῆς τοῦ Λόγου θεότητος. Εἶχε μὲν οὖν φυσικῶς καὶ ὡς Θεὸς καὶ ὡς ἄνθρωπος τὸ θέλειν, εἶπετο δὲ καὶ ὑπετάσσετο τῷ αὐτοῦ θελήματι τὸ ἀνθρώπινον μὴ κινούμενον γνώμη ἰδίᾳ, ἀλλὰ ταῦτα θέλον, ἃ τὸ θεῖον αὐτοῦ ἤθελε θέλημα. Παραχωρούσης γὰρ τῆς θείας θελήσεως ἔπασχε τὰ ἴδια φυσικῶς. Ὅτε μὲν γὰρ παρητεῖτο τὸν θάνατον, φυσικῶς τῆς θείας αὐτοῦ θελησάσης θελήσεως καὶ παραχωρησάσης παρητήσατο τὸν θάνατον, ἠγωνίασέ τε καὶ ἐδειλίασε. Καὶ ὅτε ἤθελεν ἡ θεία αὐτοῦ θέλησις αἰρεῖσθαι τὴν ἀνθρώπινον αὐτοῦ θέλησιν τὸν θάνατον, ἐκούσιον αὐτῇ τὸ πάθος ἐγένετο· οὐ γὰρ καθὼ Θεὸς μόνον ἐκούσιως ἑαυτὸν παρέδωκεν εἰς θάνατον, ἀλλὰ καὶ καθὼ ἄνθρωπος· ὅθεν τὴν κατὰ τοῦ θανάτου τόλμαν καὶ ἡμῖν ἐχαρίσατο. Οὕτω γοῦν πρὸ τοῦ σωτηρίου πάθους φησὶ· «Πάτερ, εἰ δυνατόν, παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο»· δηλονότι ὡς ἄνθρωπος τὸ ποτήριον πίνειν ἔμελλεν, οὐ γὰρ ὡς Θεός. Ὡς ἄνθρωπος τοίνυν θέλει τὸ ποτήριον παρελθεῖν· ταῦτα τῆς φυσικῆς δειλίας τὰ ῥήματα. «Πλὴν μὴ τὸ ἐμὸν γινέσθω θέλημα», ἦτοι καθ' ὃ σοῦ ἑτεροουσίος εἰμι, «ἀλλὰ τὸ σὸν» ἦτοι, τὸ ἐμὸν καὶ σὸν, καθ' ὃ σοὶ πέφυκα ὁμοούσιος· ταῦτα τῆς εὐτολμίας τὰ ῥήματα. Πρότερον γὰρ τῆς φυσικῆς

ἀλογου ζώου. Εφόσον μάλιστα εἶπε ὁ Ευαγγελιστὴς ὅτι ὁ Λόγος ἐγένετο σάρκα, πρέπει νὰ γνωρίζουμε ὅτι στὴν Ἁγία Γραφή ὁ ἄνθρωπος ἄλλοτε λέγεται ψυχὴ, ὅπως στο (χωρίο) «ὁ Ἰακώβ εἰσῆλθε στὴν Αἴγυπτο με ἑβδομήντα πέντε ψυχές», καὶ ἄλλοτε λέγεται σάρκα, ὅπως στο (χωρίο) «κάθε σάρκα θὰ γνωρίσει τὴ σωτηρία τοῦ Θεοῦ». Ὁ Κύριος, λοιπόν, δὲν ἐγένετο ἄψυχη σάρκα οὔτε ψυχὴ χωρὶς νου, ἀλλὰ ἄνθρωπος. Το λέει καὶ ὁ ἴδιος: «Γιατί με χτυπάς, ἕναν ἄνθρωπο που σας λέει τὴν ἀλήθεια;». Προσέλαβε, λοιπόν, σάρκα εμπλουτισμένη με λογικὴ καὶ νοερὴ ψυχὴ, ἡ ὁποία κυβερνᾷ τὴ σάρκα, ἀλλὰ τὴν ἴδια τὴν ἐξουσιάζει ἡ θεία φύση τοῦ Λόγου. (Ὁ Χριστός), λοιπόν, σαν Θεὸς καὶ ἄνθρωπος, εἶχε με φυσικὸ τρόπο τὴ θέληση· ἀλλὰ ἡ ἀνθρώπινη φύση του, χωρὶς νὰ κινεῖται αὐτόνομα, ἀκολουθοῦσε καὶ ὑποτασσόταν στο (θεῖο) θέλημά του· ἤθελε ὅσα ἤθελε καὶ τὸ θεῖο θέλημά του. Ἡ θεία θέληση, δηλαδή, ἐπέτρεπε στὴν ἀνθρώπινη νὰ πάσχει με φυσικὸ τρόπο τὰ δικά της. Ὅταν, γιὰ παράδειγμα, ἤθελε ν' ἀποφύγει τὸ θάνατο, ἡ θεία του θέληση με φυσικὸ τρόπο θέλησε καὶ παραχώρησε ν' ἀποφύγει τὸ θάνατο· γι' αὐτὸ ἐνίωσε ἀγωνία καὶ δείλιασε. Καὶ ὅταν ἡ θεία θέληση θέλησε ἡ ἀνθρώπινη θέλησή του νὰ προτιμήσει τὸ θάνατο, τότε δέχθηκε ἐκούσια τὸ πάθος του. Διότι παράδωσε θεληματικὰ τὸν εαυτό του στο θάνατο ὄχι μόνον σαν Θεός, ἀλλὰ καὶ σαν ἄνθρωπος· γι' αὐτὸ καὶ μας χάρισε τὴν τόλμη ἀπέναντι στο θάνατο. Ἔτσι, λίγο πρὶν ἀπὸ τὸ σωτήριο πάθος του, λέει: «Πατέρα μου, ἀν γίνεται, ἀς ἀποφύγω νὰ πῶ αὐτὸ τὸ (πικρὸ) ποτήρι»· εἶναι φανερό ὅτι σαν ἄνθρωπος καὶ ὄχι σαν Θεός, πρόκειτο νὰ πιεῖ αὐτὸ τὸ ποτήρι. Σαν ἄνθρωπος, λοιπόν, θέλει νὰ τὸ ἀποφύγει· αὐτὰ τὰ λόγια δείχνουν τὴ δειλία τῆς (ἀνθρώπινης) φύσεως. «Παρ' ὅλ' αὐτὰ ὁμως, ἀς μὴ γίνῃ τὸ θέλημά μου», δηλαδή αὐτὸ στο ὁποῖο εἶμαι διαφορετικὸς ἀπὸ σένα στὴν οὐσία (σαν ἄνθρωπος),

ἀσθενείας πειραθείσα κατ' αἴσθησιν τὴν ἐπὶ
τῷ χωρισμῷ
τοῦ σώματος καὶ φυσικὴν συμπάθειαν
παθοῦσα ἢ τοῦ Κυρίου ψυχὴ
ὡς ἀληθῶς ἀνθρώπου γενομένου κατ'
εὐδοκίαν αὐτοῦ,
αὐθις τῷ θεῷ νευρωθείσα θελήματι τοῦ
θανάτου καταθαρρύνεται.
Ἐπειδὴ γὰρ ὁ αὐτὸς ὄλος ἦν Θεὸς μετὰ τῆς
ἀνθρωπότητος αὐτοῦ
καὶ ὄλος ἄνθρωπος μετὰ τῆς αὐτοῦ θεότητος,
αὐτὸς ὡς ἄνθρωπος
ἐν ἑαυτῷ καὶ δι' ἑαυτοῦ ὑπέταξε τὸ
ἀνθρώπινον τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ
τύπον ἡμῖν ἑαυτὸν ἄριστον καὶ ὑπογραμμὸν
διδούς καὶ ὑπήκοος
τῷ Πατρὶ γέγονεν.
Αὐτεξουσίως δὲ ἤθελε τῷ τε θεῷ καὶ τῷ
ἀνθρωπίνῳ θελήματι·
πάσῃ γὰρ λογικῇ φύσει πάντως ἐμπέφυκε τὸ
αὐτεξούσιον θέλημα.
Εἰς τί γὰρ ἔξει τὸ λογικὸν μὴ αὐτεξουσίως
λογιζομένη; Τὴν μὲν γὰρ
φυσικὴν ὄρεξιν καὶ τοῖς ἀλόγοις ζώοις ὁ
Δημιουργὸς ἐνέσπειρε
πρὸς σύστασιν τῆς οἰκείας φύσεως αὐτὰ
ἄγουσαν· λόγου γὰρ
ἀμοιροῦντα οὐ δύναται ἄγειν, ἀλλ' ἄγεται ὑπὸ
τῆς φυσικῆς ὀρέξεως.
Ὅθεν ἅμα ἢ ὄρεξις γένηται, εὐθέως καὶ ἢ
πρὸς τὴν πρᾶξιν ὀρμὴ·
οὐ γὰρ λόγῳ ἢ βουλῇ ἢ σκέψει ἢ κρίσει
κέχρηται. Ὅθεν οὔτε
ὡς ἀρετὴν μετιόντα ἐπαινείται καὶ
μακαρίζεται οὔτε ὡς κακίαν
πράττοντα κολάζεται. Ἡ δὲ λογικὴ φύσις ἔχει
μὲν τὴν φυσικὴν ὄρεξιν
κινουμένην, ὑπὸ δὲ τοῦ λόγου ἀγομένην τε
καὶ ρυθμιζομένην
ἐπὶ τῶν φυλασσόντων τὸ κατὰ φύσιν· τοῦ γὰρ
λόγου τὸ προτέρημα
τοῦτο ἐστίν, ἢ αὐτεξούσιος θέλησις, ἥντινα
φυσικὴν ἐν τῷ λογικῷ
φαινομένην κίνησιν. Διὸ καὶ ὡς ἀρετὴν μετιοῦσα
ἐπαινείται
καὶ μακαρίζεται καὶ ὡς κακίαν μετιοῦσα
κολάζεται.
Ὅστε ἤθελε μὲν αὐτεξουσίως κινουμένη ἢ τοῦ
Κυρίου ψυχῇ,
ἀλλ' ἐκεῖνα αὐτεξουσίως ἤθελεν, ἢ ἢ θεῖα
αὐτοῦ θέλησις ἤθελε
θέλειν αὐτήν· οὐ γὰρ νεύματι τοῦ Λόγου ἢ

«ἀλλά να γίνει το δικό σου», δηλαδή το δικό μου
καὶ δικό σου, διότι
(σαν Θεός) εἶμαι ομοούσιος με σένα. Αυτά είναι
λόγια τολμηρά.
Προηγουμένως, δηλαδή, ἡ ψυχὴ τοῦ Κυρίου
αισθάνθηκε τὸ φυσικὸ φόβο
για τὸ χωρισμὸ τοῦ σώματος· ἐνίωθε τὴ φυσικὴ
συμπάθεια πρὸς τὸ σῶμα,
καθὼς ἐγένε πραγματικὰ ἄνθρωπος σύμφωνα με τὴ
θέλησίν του·
ἀμέσως μετὰ, ὁμοίως, τὸ θεῖο θέλημα τῆς ἐδῶσε
δύναμη ν' ἀψηφά τὸ θάνατο.
Ἐπειδὴ, δηλαδή, ὁ ἴδιος ἦταν ὄλος Θεὸς μαζί με
τὴν ἀνθρώπινη φύση του
καὶ ὄλος ἄνθρωπος με τὴ θεῖα φύση του, αὐτὸς σαν
ἄνθρωπος
ἐκάνε στον εαυτό του τὸ ἀνθρώπινο θέλημα να
υπακούσει στο Θεὸ καὶ
Πατέρα. Ἐτσι, μας ἀφῆσε τὸν εαυτό του ἄριστο
τύπο καὶ παράδειγμα υπακοῆς
στον Πατέρα.
Τὸ θεῖο μάλιστα καὶ τὸ ἀνθρώπινο θέλημά του (τοῦ
Χριστοῦ) ἐπιθυμοῦσε
ἐλεύθερα· καθὼς κάθε λογικὴ ὑπαρξὴ ἔχει ἀπὸ τὴ
φύση τῆς αὐτεξουσίου
(ἐλεύθερο) θέλημα.
Διότι, τί να τὸ κάνει τὸ λογικὸ, εἰάν δεν σκέφτεται
ἐλεύθερα; Ὁ Δημιουργός, δηλαδή, ἐβάλε τὴ φυσικὴ
ἐπιθυμία μέσα στα ἄλογα
ζῶα, για να τα οδηγεῖ στην ἀναπαραγωγὴ τῆς
φύσεώς τους· ἐπειδὴ ὁμοίως
στεροῦνται τὴ λογικὴ, ἀδυνατοῦν να ἐξουσιάζουν
καὶ τὰ ἐξουσιάζει ἡ φυσικὴ
ἐπιθυμία. Γι' αὐτὸ, μόλις ἀνάψει ἡ ἐπιθυμία,
ἀμέσως ἐρχεται καὶ ἡ ὀρμὴ για
τὴν ἐκπλήρωσίν της· (τὰ ἄλογα ζῶα) δεν κάνουν
χρῆση τοῦ λογικοῦ ἢ τῆς
αποφάσεως ἢ τῆς σκέψεως ἢ τῆς κρίσεως. Κι ἐτσι
οὔτε ἐπαινούνται για τὴν
ἀρετὴ τους οὔτε τιμωροῦνται για τὴν κακία τους. Ἡ
λογικὴ ὁμοίως φύση ἔχει
βέβαια τὴ φυσικὴ ἐπιθυμία που τὴν παρακινεῖ,
ἀλλά, ὅσοι διατηροῦν τὴ
διαγωγὴ στα ὅρια τῆς φύσεως, τὴν κατευθύνουν
καὶ τὴ ρυθμίζουν με τὴ
λογικὴ. Τὸ προσόν τῆς λογικῆς εἶναι αὐτό, ἡ
αὐτεξουσία θέληση, τὴν ὁποία
τὴν ὀνομάζουμε φυσικὴ κίνηση τοῦ λογικοῦ ὄντος.
Γι' αὐτὸ τὴν ἐπαινούμε
καὶ μακαρίζουμε, ὅταν ἐπιδιώκει τὴν ἀρετὴ καὶ τὴν
τιμωροῦμε,
ὅταν ἐπιδιώκει τὴν κακία.

σὰρξ ἐκινεῖτο (καὶ Μωσῆς γὰρ καὶ πάντες οἱ ἅγιοι νεύματι θείῳ ἐκινούντο), ἀλλ' ὁ αὐτὸς εἰς ὧν Θεὸς τε καὶ ἄνθρωπος κατὰ τε τὴν θείαν καὶ τὴν ἀνθρωπίνην ἤθελε θέλησιν. Διὸ οὐ γνώμη, φυσικῇ δὲ μᾶλλον δυνάμει αἱ δύο τοῦ Κυρίου θελήσεις διέφερον ἀλλήλων. Ἡ μὲν γὰρ θεία αὐτοῦ θέλησις ἀναρχός τε ἦν καὶ παντουργός, ἐπομένην ἔχουσα τὴν δύναμιν καὶ ἀπαθῆς, ἡ δὲ ἀνθρωπίνη αὐτοῦ θέλησις ἀπὸ χρόνου τε ἤρξατο καὶ αὐτὴ τὰ φυσικὰ καὶ ἀδιάβλητα πάθη ὑπέμεινε καὶ φυσικῶς οὐ παντοδύναμος ἦν, ὡς δὲ τοῦ Θεοῦ Λόγου ἀληθῶς καὶ κατὰ φύσιν γενομένη καὶ παντοδύναμος.

Ἐπομένως, ἡ ψυχὴ τοῦ Κυρίου ἤθελε ἐλεύθερα· ἤθελε βέβαια ἐλεύθερα αὐτὰ που καὶ ἡ θεία θέλησή του ἐπιθυμοῦσε αὐτὴ να θέλει· ὁ Λόγος, δηλαδή, δὲν κινούσε τὴ σάρκα του με νεύμα (σαν μαριονέτα) —αφοῦ καὶ ὁ Μωϋσῆς καὶ ὅλοι οἱ ἅγιοι με θείο νεύμα κινούνταν—, ἀλλὰ ὁ ἴδιος ὄντας ἕνας, καὶ Θεὸς καὶ ἄνθρωπος, ἤθελε σύμφωνα με τὴ θεία καὶ ἀνθρώπινη θέλησή του. Ἔτσι, οἱ δύο θελήσεις τοῦ Κυρίου διέφεραν μεταξύ τους ὄχι στη γνώμη ἀλλὰ στη δυνατότητα τῆς φύσεώς τους. Ἡ θεία, δηλαδή, θέλησή του ἦταν ἀναρχὴ καὶ δημιουργὸς ὅλων, παντοδύναμη καὶ ἀπαθῆς· ἐνῶ ἡ ἀνθρώπινη θέλησή του εἶχε χρονικὴ ἀφετηρία καὶ εἶχε δεχθεῖ τὰ φυσικὰ καὶ ἀδιάβλητα πάθη· δὲν ἦταν παντοδύναμη στη φύση τῆς, ἀλλὰ, ἐπειδὴ ἐγίνε φυσικὰ καὶ πραγματικὰ θέληση τοῦ Θεοῦ Λόγου, ἐγίνε καὶ παντοδύναμη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 63. Περί τῆς θεανδρικῆς ἐνεργείας
Ὁ μακάριος Διονύσιος «καινὴν τινα θεανδρικὴν ἐνέργειαν» φήσας τὸν Χριστὸν «ἡμῖν πεπολιτευμένον», οὐκ ἀναιρῶν τὰς φυσικὰς ἐνεργείας μίαν ἐνέργειαν ἔκ τε τῆς ἀνθρωπίνης καὶ τῆς θείας γεγενημένην φησὶν —οὕτω γὰρ ἂν καὶ μίαν φύσιν εἴποιμεν καινὴν, ἔκ θείας τε καὶ ἀνθρωπίνης φύσεως γεγενημένην· «ὧν γὰρ ἡ ἐνέργεια μία, τούτων καὶ ἡ οὐσία μία» κατὰ τοὺς ἁγίους πατέρας—, ἀλλὰ θέλων δεῖξαι τὸν καινὸν καὶ ἀπόρρητον τρόπον τῆς τῶν φυσικῶν τοῦ Χριστοῦ ἐνεργειῶν ἐκφάνσεως τῷ ἀπορρήτῳ τρόπῳ τῆς εἰς ἄλληλα τῶν Χριστοῦ φύσεων περιχωρήσεως προσφόρως καὶ τὴν κατὰ ἄνθρωπον αὐτοῦ πολιτείαν ξένην καὶ παράδοξον καὶ τῇ φύσει τῶν ὄντων ἄγνωστον καὶ τὸν τρόπον τῆς κατὰ τὴν ἀπόρρητον ἔνωσιν ἀντιδόσεως· οὐ διηρημένας γὰρ φαμεν τὰς ἐνεργείας οὐδὲ διηρημένως ἐνεργοῦσας τὰς φύσεις,

Για τὴ θεανδρικὴ ἐνέργεια.
Ὁ μακάριος Διονύσιος χαρακτηρίζει τὸ Χριστό, «που ἐζήσε μεταξύ μας. ὡς κάποια καινούργια θεανδρικὴ ἐνέργεια»· χωρὶς να ἀναιρεῖ τις φυσικὲς ἐνεργεῖες, λέει ὅτι ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινη καὶ θεία ἐνέργεια προήλθε μία ἐνέργεια. Παρόμοια θα λέγαμε καὶ γιὰ μία καινούργια φύση, που προήλθε ἀπὸ τὴ θεία καὶ ἀνθρώπινη φύση· διότι, σύμφωνα με τοὺς ἁγίους Πατέρες, «ὅσα ἔχουν μία ἐνέργεια, αὐτὰ ἔχουν καὶ μία οὐσία». (Ὁ μακάριος Διονύσιος) ἤθελε να δείξει τὸν καινούργιο καὶ ἀνέκφραστο τρόπο τῆς φανερώσεως τῶν φυσικῶν ἐνεργειῶν τοῦ Χριστοῦ με τὸν ἀνέκφραστο καὶ πρόσφορο τρόπο τῆς ἀλληλοπεριχωρήσεως τῶν φύσεων τοῦ Χριστοῦ· να δείξει τὴν ξένη, παράδοξη καὶ ἄγνωστη στη φύση μας ἀνθρώπινη ζωὴ του καθὼς καὶ τὸν τρόπο τῆς ἀντιδόσεως (τῶν ιδιοτήτων τῶν φύσεων) στην ἀνέκφραστη ἔνωσή τους. Διότι οἱ ἐνεργεῖες δὲν εἶναι χωρισμένες οὔτε οἱ φύσεις ἐνεργοῦν ξεχωριστὰ, ἀλλὰ ἐνωμένα· καθεμία ἐνεργεῖ τὸ ἰδιαίτερο γνῶρισμά τῆς,

ἀλλ' ἠνωμένας, ἐκάστην μετὰ τῆς θατέρου
κοινωνίας ἐνεργοῦσαν
τοῦθ' ὅπερ ἴδιον ἔσχηκεν. Οὔτε γὰρ τὰ
ἀνθρώπινα ἀνθρωπίνως
ἐνήργησεν –οὐ γὰρ ψιλὸς ἦν ἄνθρωπος– οὐδὲ
τὰ θεῖα κατὰ Θεὸν
μόνον –οὐ γὰρ ἦν γυμνὸς Θεός–, ἀλλὰ Θεὸς
ὁμοῦ ὑπάρχων
καὶ ἄνθρωπος. Ὡσπερ γὰρ τῶν φύσεων τὴν
ἔνωσιν
καὶ τὴν φυσικὴν διαφορὰν ἐπιστάμεθα, οὕτω
καὶ τῶν φυσικῶν
θελημάτων τε καὶ ἐνεργειῶν.
Ἰστέον τοιγαροῦν, ὡς ἐπὶ τοῦ Κυρίου ἡμῶν
Ἰησοῦ Χριστοῦ ποτὲ μὲν
ὡς ἐπὶ δύο φύσεων τὸν λόγον ποιούμεθα, ποτὲ
δὲ ὡς ἕφ' ἑνὸς
προσώπου, καὶ τοῦτο δὲ κάκεινο εἰς μίαν
ἀναφέρεται ἔννοιαν·
αἱ γὰρ δύο φύσεις εἰς ἓστι Χριστός, καὶ ὁ εἰς
Χριστὸς δύο φύσεις ἔστί.
Ταῦτόν οὖν ἔστιν εἰπεῖν· ἐνεργεῖ ὁ Χριστὸς
καθ' ἑκατέραν τῶν αὐτοῦ
δύο φύσεων, καὶ ἐνεργεῖ ἑκατέρα φύσις ἐν τῷ
Χριστῷ μετὰ τῆς
θατέρου κοινωνίας. Κοινωνεῖ τοίνυν ἡ μὲν
θεῖα φύσις τῇ σαρκί
ἐνεργούσῃ διὰ τὸ εὐδοκίᾳ τῆς θείας θελήσεως
παραχωρεῖσθαι
πάσχειν καὶ πράττειν τὰ ἴδια καὶ διὰ τὸ τὴν
ἐνέργειαν τῆς σαρκὸς
πάντως εἶναι σωτήριον, ὅπερ οὐ τῆς
ἀνθρωπίνης ἐνεργείας ἔστιν,
ἀλλὰ τῆς θείας. Ἡ δὲ σὰρξ τῇ θεότητι τοῦ
Λόγου ἐνεργούσῃ διὰ τε
τὸ ὡς δι' ὄργανου τοῦ σώματος τὰς θείας
ἐκτελεῖσθαι ἐνεργείας
καὶ διὰ τὸ εἶναι τὸν ἐνεργοῦντα θεϊκῶς τε
ἅμα καὶ ἀνθρωπίνως.
Εἰδέναι γὰρ χρή, ὡς ὁ ἅγιος αὐτοῦ νοῦς καὶ
τὰς φυσικὰς αὐτοῦ
ἐνεργεῖ ἐνεργείας, νοῶν καὶ γινώσκων, ὅτι ἔστι
Θεοῦ νοῦς
καὶ ὅτι ὑπὸ πάσης προσκυνεῖται τῆς κτίσεως,
καὶ μεμνημένος
τῶν ἐπὶ τῆς γῆς αὐτοῦ διατριβῶν τε καὶ
παθῶν, κοινωνεῖ δὲ
ἐνεργούσῃ τῇ τοῦ Λόγου θεότητι καὶ διεπούσῃ
καὶ κυβερνώσῃ
τὸ πᾶν, νοῶν καὶ γινώσκων καὶ διέπων οὐχ ὡς
ψιλὸς
ἀνθρώπου νοῦς, ἀλλ' ὡς Θεῷ καθ' ὑπόστασιν

συμμετέχοντας ἡ μία στη ζωὴ
τῆς ἄλλης. Δεν ἐνεργούσε, δηλαδή, τὰ ἀνθρώπινα
μόνο με ἀνθρώπινο τρόπο,
διότι δεν ἦταν ἀπλὸς ἄνθρωπος· οὔτε πάλι τὰ θεῖα
μόνο με τρόπο θεϊκό,
διότι δεν ἦταν ἀπλὸς ἄνθρωπος· ἀλλὰ ἦταν μαζί
καὶ Θεὸς καὶ ἄνθρωπος.
Ὅπως δηλαδή γνωρίζουμε τὴν ἔνωση τῶν φύσεων
καὶ τὴ φυσικὴ διαφορὰ τους, ἔτσι γνωρίζουμε καὶ
τὴ διαφορὰ τῶν
θελήσεων καὶ ἐνεργειῶν τῶν (δύο) φύσεων.
Πρέπει νὰ γνωρίζουμε, ἐπίσης, ὅτι ἀναφερόμαστε
στον Κύριό μας Ἰησοῦ
Χριστὸ ἄλλοτε σαν νὰ πρόκειται γιὰ δύο φύσεις
καὶ ἄλλοτε σαν νὰ πρόκειται
γιὰ ἓνα πρόσωπο· καὶ τὸ ἓνα καὶ τὸ ἄλλο ἔχουν τὴν
ἴδια ἔννοια. Διότι
οἱ δύο φύσεις εἶναι ὁ ἓνας Χριστός, καὶ ὁ ἓνας
Χριστός εἶναι οἱ δύο φύσεις.
Ἐπομένως, εἶναι τὸ ἴδιο νὰ πει κανεὶς: ὁ Χριστὸς
ἐνεργεῖ με καθεμία ἀπὸ τὶς
δύο φύσεις τοῦ ἢ ἐνεργεῖ κάθε φύση στο πρόσωπο
τοῦ Χριστοῦ με συμμετοχὴ
στη ζωὴ τῆς ἄλλης. Συμμετέχει, λοιπόν, ἡ θεῖα
φύση στη σάρκα που ἐνεργεῖ,
ἐπειδὴ ἡ θεῖα θέληση τῆς ἐπιτρέπει νὰ πάσχει καὶ
νὰ κάμει τὰ δικά της
χαρακτηριστικά, καὶ ἐπειδὴ ἡ ἐνέργεια τῆς σαρκὸς
τοῦ εἶναι οπωσδήποτε
σωστικὴ, διότι δεν ἀποτελεῖ μόνον ἀνθρώπινη
ἐνέργεια ἀλλὰ καὶ θεῖα
συνέργεια. Ἡ σάρκα πάλι τοῦ Λόγου συμμετέχει
στη θεότητά του, ἐπειδὴ
τὸ σῶμα σαν ὄργανο ἐκτελεῖ τὶς θεῖες ἐνέργειες καὶ
ἐπειδὴ ἓνας εἶναι
αὐτὸς που ἐνεργεῖ ταυτόχρονα με θεϊκὸ καὶ
ἀνθρώπινο τρόπο.
Πρέπει ἀκόμη νὰ γνωρίζουμε ὅτι ὁ ἅγιος νοῦς τοῦ
(τοῦ Χριστοῦ) ἐνεργεῖ
καὶ τὶς φυσικὰς τοῦ ἐνέργειες, με τὴ σκέψη καὶ τὴ
γνώση ὅτι εἶναι νοῦς τοῦ
Θεοῦ καὶ ὅτι ὅλη ἡ κτίση τὸν προσκυνά· θυμάται
τὴ διαμονή του
πάνω στη γῆ καὶ τὰ πάθη του, καὶ συμμετέχει στη
θεότητα τοῦ Λόγου
που ἐνεργεῖ, διευθετεῖ καὶ κυβερνά τὸ παν.
Σκέφτεται καὶ γνωρίζει καὶ κυβερνά ὄχι σαν ἀπλὸς
ἀνθρώπινος νοῦς,
ἀλλὰ σαν νοῦς που ἐνώθηκε υποστατικά με τὸ Θεὸ
καὶ ἐγίνε νοῦς τοῦ Θεοῦ.
Ἡ θεανδρική ἐνέργεια, λοιπόν, φανερώνει τὸ ἐξῆς,

ήνωμένος
και Θεοῦ νοῦς χρηματίσας.
Τοῦτο οὖν δηλοῖ ἡ θεανδρική ἐνέργεια, ὅτι
ἀνδρωθέντος Θεοῦ,
ἤγουν ἐνανθρωπήσαντος, καὶ ἡ ἀνθρωπίνη
αὐτοῦ ἐνέργεια θεία ἦν,
ἤγουν τεθεωμένη καὶ οὐκ ἄμοιρος τῆς θείας
αὐτοῦ ἐνεργείας
καὶ ἡ θεία αὐτοῦ ἐνέργεια οὐκ ἄμοιρος τῆς
ἀνθρωπίνης αὐτοῦ
ἐνεργείας, ἀλλ' ἐκατέρα σὺν τῇ ἐτέρᾳ
θεωρουμένη. Λέγεται δὲ
ὁ τρόπος οὗτος περιφρασις, ὅταν τις δύο τιὰ
διὰ μιᾶς περιλάβῃ
λέξεως. Ὡσπερ γὰρ μίαν τὴν τετμημένην
καῦσιν λέγομεν
καὶ τὴν κεκαυμένην τομὴν τῆς
πεφυρακτωμένης μαχαίρας, ἄλλην δὲ
ἐνέργειάν φαμεν τὴν τομὴν καὶ ἄλλην τὴν
καῦσιν, καὶ ἄλλης
καὶ ἄλλης φύσεως, τοῦ μὲν πυρὸς τὴν καῦσιν,
τοῦ δὲ σιδήρου
τὴν τομὴν, οὕτω καὶ μίαν τοῦ Χριστοῦ
θεανδρικήν ἐνέργειαν
λέγοντες δύο τὰς ἐνεργείας νοοῦμεν τῶν δύο
φύσεων αὐτοῦ,
τῆς μὲν θεότητος αὐτοῦ τὴν θείαν, τῆς δὲ
ἀνθρωπότητος αὐτοῦ
τὴν ἀνθρωπίνην ἐνέργειαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 64. Περί τῶν φυσικῶν καὶ
ἀδιαβλήτων παθῶν
Ὁμολογοῦμεν δέ, ὅτι πάντα τὰ φυσικά καὶ
ἀδιάβλητα πάθη
τοῦ ἀνθρώπου ἀνέλαβεν. Ὅλον γὰρ τὸν
ἄνθρωπον καὶ πάντα
τὰ τοῦ ἀνθρώπου ἀνέλαβε πλὴν τῆς ἁμαρτίας·
αὕτη γὰρ οὐ φυσική
ἐστὶν οὐδὲ ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ ἡμῖν
ἐνσπαρεῖσα, ἀλλ' ἐκ τῆς
τοῦ διαβόλου ἐπισπορᾶς ἐν τῇ ἡμετέρᾳ
αὐτεξουσίᾳ προαιρέσει
ἐκουσίως συνισταμένη, οὐ βία ἡμῶν
κρατοῦσα. Φυσικά δὲ καὶ
ἀδιάβλητα πάθη εἰσὶ τὰ οὐκ ἐφ' ἡμῖν, ὅσα ἐκ
τῆς ἐπὶ τῇ παραβάσει
κατακρίσεως εἰς τὸν ἀνθρώπινον εἰσῆλθε βίον·
οἶον πείνα, δίψα,
κόπος, πόνος, τὸ δάκρυον, ἡ φθορά, ἡ τοῦ
θανάτου παραίτησις,
ἡ δειλία, ἡ ἀγωνία (ἐξ ἧς οἱ ἰδρῶτες, οἱ
θρόμβοι τοῦ αἵματος),

ὅτι ὅταν ὁ Θεός
ἀνδρώθηκε, δηλαδή ἐνανθρώπησε, καὶ ἡ
ἀνθρώπινη του ἐνέργεια ἐγίνε θεία,
δηλαδή θεωμένη καὶ ὄχι ἀμέτοχη στη θεία του
ἐνέργεια·
καὶ ἡ θεία του ἐνέργεια πάλι δὲν ἦταν ἀμέτοχη
στην ἀνθρώπινη ἐνέργειά του,
ἀλλὰ ἡ καθεμία συμμετείχε στην ἄλλη. Ὁ τρόπος
αυτὸς λέγεται
περίφραση, ὅταν δηλαδή κάποιος με μία λέξη
περιλάβῃ δύο ἐννοιες.
Διότι, ὅπως ἀκριβῶς λέμε ὅτι τὸ κομμένο κάψιμο
καὶ τὸ καμμένο κόψιμο
τοῦ πυρακτωμένου μαχαιριοῦ εἶναι ἓνα, καὶ λέμε
ἐπίσης
ἄλλη ἐνέργεια τὸ κόψιμο καὶ ἄλλη τὸ κάψιμο, καὶ
τὸ καθένα ἀνήκει
σε διαφορετικὴ φύση –τὸ κάψιμο στη φωτιά ἐνῶ τὸ
κόψιμο στο σίδηρο–,
ἐτσι καὶ ὅταν λέμε ὅτι ἡ θεανδρική ἐνέργεια τοῦ
Χριστοῦ εἶναι μία,
ἐννοοῦμε τις δύο ἐνεργείες τῶν δύο φύσεων του,
δηλαδή τὴ θεία ἐνέργεια που ἀνήκει στη θεότητά
του καὶ τὴν ἀνθρώπινη
που χαρακτηρίζει τὴν ἀνθρώπινη φύση του.

Για τὰ φυσικά καὶ ἀδιάβλητα πάθη.
Πιστεύουμε ἀκόμη ὅτι (ὁ Χριστός) πήρε ὅλα τὰ
φυσικά καὶ ἀδιάβλητα
(ἀμεμπτα) πάθη τοῦ ἀνθρώπου. Διότι προσέλαβε
ὄλο τον ἀνθρωπο
καὶ ὅλα τὰ γνωρίσματα τοῦ ἀνθρώπου, ἐκτὸς ἀπὸ
τὴν ἁμαρτία. Διότι αὐτὴ
δὲν εἶναι φυσικὸ πρᾶγμα οὔτε ὁ Δημιουργὸς τὴν
ἐσπείρε μέσα μας, ἀλλὰ
τὴν ἀποκτήσαμε θεληματικά με τὴν ἐπίδραση τοῦ
διαβόλου στην προαίρεσή
μας, χωρὶς νὰ κυριαρχεῖ πάνω μας με βία. Φυσικά
καὶ ἀδιάβλητα πάθη
εἶναι αὐτὰ που δὲν ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὴ θέλησή μας·
ὅσα εἰσῆλθαν στην
ἀνθρώπινη ζωὴ μας ἐξαιτίας τῆς καταδίκης λόγω
τῆς παραβάσεώς μας·
για παράδειγμα ἡ πείνα, ἡ δίψα, ὁ κόπος, ὁ πόνος,
τὰ δάκρυα, ἡ φθορά,
ἡ ἀποφυγὴ τοῦ θανάτου, ἡ δειλία, ἡ ἀγωνία (ἀπὸ
τὴν ὁποία προέρχονται οἱ
ιδρῶτες καὶ οἱ θρόμβοι τοῦ αἵματος), ἡ βοήθεια

ἡ διὰ τὸ ἀσθενὲς τῆς φύσεως ὑπὸ τῶν
 ἀγγέλων βοήθεια καὶ
 τὰ τοιαῦτα, ἅτινα πᾶσι τοῖς ἀνθρώποις
 φυσικῶς ἐνυπάρχουσι.
 Πάντα τοίνυν ἀνέλαβεν, ἵνα πάντα ἀγιάσῃ.
 Ἐπειράσθη καὶ ἐνίκησεν,
 ἵνα ἡμῖν τὴν νίκην πραγματεύσῃται καὶ δῶ τῇ
 φύσει δύναμιν νικᾶν
 τὸν ἀντίπαλον, ὅπως ἡ φύσις ἢ πάλαι
 νικηθεῖσα, δι' ὧν προσβολῶν
 ἐνίκηθη, διὰ τούτων νικήσῃ τὸν πάλαι
 νικήσαντα.
 Ὁ μὲν οὖν πονηρὸς ἔξωθεν προσέβαλεν οὐ
 διὰ λογισμῶν,
 ὥσπερ καὶ τῷ Ἀδάμ· κάκείνῳ γὰρ οὐ διὰ
 λογισμῶν,
 ἀλλὰ διὰ τοῦ ὄφους. Ὁ δὲ Κύριος τὴν
 προσβολὴν ἀπεκρούσατο
 καὶ ὡς καπνὸν διέλυσεν, ἵνα προσβαλόντα
 αὐτῷ τὰ πάθη
 καὶ νικηθέντα καὶ ἡμῖν εὐκαταγώνιστα γένηται
 καὶ οὕτως
 ὁ νέος Ἀδὰμ τὸν παλαιὸν ἀνασώσῃται.
 Ἀμέλει τὰ φυσικὰ ἡμῶν πάθη κατὰ φύσιν καὶ
 ὑπὲρ φύσιν ἦσαν
 ἐν τῷ Χριστῷ. Κατὰ φύσιν μὲν γὰρ ἐκινεῖτο
 ἐν αὐτῷ, ὅτε παρεχώρει
 τῇ σαρκὶ πάσχειν τὰ ἴδια· ὑπὲρ φύσιν δέ, ὅτε
 οὐ προηγείτο
 ἐν τῷ Κυρίῳ τῆς θελήσεως τὰ φυσικὰ· οὐδὲν
 γὰρ ἠναγκασμένον
 ἐπ' αὐτοῦ θεωρεῖται, ἀλλὰ πάντα ἐκούσια·
 θέλων γὰρ ἐπείνασε,
 θέλων ἐδίψησε, θέλων ἐδειλίασε, θέλων
 ἀπέθανεν.

ἀπό τους ἀγγέλους εξαιτίας
 τῆς ἀδύναμης φύσεώς μας καὶ τα παρόμοια, τα
 ὁποῖα υπάρχουν μέσα σε κάθε
 ἄνθρωπο ἀπὸ τὴ φύση του.
 Ὅλα, λοιπόν, τα προσέλαβε, γιὰ νὰ τ' ἀγιάσει ὅλα.
 Δοκίμασε τοὺς πειρασμοὺς
 καὶ νίκησε, γιὰ νὰ κερδίσει τὴ νίκη γιὰ λογαριασμὸ
 μας· νὰ δώσει τὴ δύναμη
 στὴ φύση μας νὰ νικά τὸν ἀντίπαλο, ὥστε ἡ φύση
 ποὺ παλαιὰ με τὶς
 προσβολές τοῦ ἐχθροῦ νικήθηκε, με αὐτές νὰ
 νικήσει τὸν παλαιὸ ἀντίπαλο.
 Ὁ πονηρὸς, λοιπόν, τοῦ ἔκανε (τοῦ Χριστοῦ)
 ἐπίθεση ἀπέξω, ὄχι με
 λογισμοὺς, ὅπως ἀκριβῶς καὶ στὸν Ἀδὰμ· καὶ σ'
 ἐκείνον ἐπιτέθηκε ὄχι
 με λογισμοὺς, ἀλλὰ μέσω τοῦ φιδιοῦ. Ὁ Κύριος
 βέβαια ἀπέκρουσε τὴν
 ἐπίθεση καὶ τὴ διέλυσε σαν καπνὸ, ὥστε τὰ πάθη
 ποὺ τὸν προσέβαλαν
 καὶ τὰ κατανίκησε, νὰ γίνουν κι ἀπὸ μας
 ευκολονίκητα καὶ ἔτσι
 ὁ νέος Ἀδὰμ (ὁ Χριστὸς) νὰ σώσει πάλι τὸν παλαιὸ
 (Ἀδὰμ).
 Ὅπωςδήποτε τὰ φυσικὰ μας πάθη στὸ πρόσωπο
 τοῦ Χριστοῦ ἦταν σύμφωνα
 με τὴ φύση καὶ πάνω ἀπ' αὐτήν. Κινούνταν
 σύμφωνα με τὴ φύση μέσα του,
 ὅταν ἐπέτρεπε στὴ σάρκα νὰ παθαίνει τὰ δικά της.
 Κινούνταν πάλι πάνω ἀπὸ
 τὴ φύση, ὅταν τὰ φυσικὰ δὲν προηγούνταν ἀπὸ τὴ
 θέληση τοῦ Κυρίου. Διότι
 σ' αὐτὸν δὲν υπήρχε καμιὰ ἀναγκαιότητα, ἀλλὰ
 ὅλα ἦταν θεληματικά· ἤθελε
 καὶ πείνασε, ἤθελε καὶ δίψασε, ἤθελε καὶ δειλίασε,
 ἤθελε καὶ πέθανε.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 65. Περί ἀγνοίας καὶ δουλείας
 Δεῖ γινώσκειν, ὅτι τὴν μὲν ἀγνοοῦσαν καὶ
 δούλην ἀνέλαβεν φύσιν·
 καὶ γὰρ δούλη ἐστὶν ἡ ἀνθρώπου φύσις τοῦ
 ποιήσαντος αὐτήν Θεοῦ
 καὶ οὐκ ἔχει τὴν τῶν μελλόντων γνῶσιν. «Ἐάν
 οὖν» κατὰ τὸν
 θεολόγον Γρηγόριον «χωρίσης τὸ ὀρώμενον
 τοῦ νοουμένου»,
 δούλη τε λέγεται καὶ ἀγνοοῦσα ἡ σὰρξ, διὰ δὲ
 τὴν τῆς ὑποστάσεως
 ταυτότητα καὶ τὴν ἀδιάσπαστον ἔνωσιν
 κατεπλούτησεν
 ἢ τοῦ Κυρίου ψυχὴ τὴν τῶν μελλόντων
 γνῶσιν ὡς καὶ τὰς λοιπὰς

Γιὰ τὴν ἀγνοία καὶ τὴ δουλεία.
 Πρέπει νὰ γνωρίζουμε ὅτι (ὁ Χριστὸς) προσέλαβε
 φύση τὴν ὁποῖα διακρίνει
 ἡ ἀγνοία καὶ ἡ δουλικότητα· διότι ἡ ἀνθρώπινη
 φύση εἶναι δούλη τοῦ Θεοῦ
 ποὺ τὴν ἐπλασε καὶ ἀγνοεῖ τὰ μέλλοντα. Σύμφωνα
 με τὸ Γρηγόριο
 τὸ θεολόγο, «εἰάν ξεχωρίσεις αὐτὸ ποὺ βλέπουμε
 ἀπ' αὐτὸ ποὺ
 ἀντιλαμβανόμαστε με τὸ νοῦ», ἡ σὰρκα εἶναι
 δούλη καὶ ἔχει ἀγνοία· ἀλλὰ,
 ἡ ψυχὴ τοῦ Κυρίου, χάρις στὴν ταύτισή της με τὴν
 ὑπόστασή του καὶ τὴν
 πλήρη ἔνωση μαζί του, ἐγίνε πολὺ πλούσια ἀπὸ τὴ
 γνῶση τῶν μελλόντων,

θεοσημίας. Ὡσπερ γὰρ ἡ σὰρξ τῶν ἀνθρώπων
κατὰ τὴν οἰκείαν
φύσιν οὐκ ἔστι ζωοποιός, ἡ δὲ τοῦ Κυρίου
σὰρξ ἐνώθεισα
καθ' ὑπόστασιν αὐτῷ τῷ Θεῷ Λόγω τῆς μὲν
κατὰ φύσιν
θνητότητος οὐκ ἀπέστη, ζωοποιός δὲ γέγονε
διὰ τὴν πρὸς τὸν Λόγον
καθ' ὑπόστασιν ἔνωσιν καὶ οὐ δυνάμεθα
λέγειν, ὅτι οὐκ ἦν καὶ ἔστιν
ἀεὶ ζωοποιός· οὕτως ἡ μὲν ἀνθρωπίνη φύσις
οὐσιωδῶς οὐ κέκτηται
τῶν μελλόντων τὴν γνώσιν, ἡ δὲ τοῦ Κυρίου
ψυχὴ διὰ τὴν πρὸς
τὸν Θεὸν Λόγον ἔνωσιν καὶ τὴν ὑποστατικὴν
ταυτότητα
κατεπλούτησεν, ὡς ἔφην, μετὰ τῶν λοιπῶν
θεοσημιῶν καὶ
τὴν τῶν μελλόντων γνώσιν.
Ἰστέον δέ, ὅτι οὔτε δούλον αὐτὸν λέγειν
δυνάμεθα· τὸ γὰρ
τῆς δουλείας καὶ τῆς δεσποτείας ὄνομα οὐ
φύσεώς εἰσι γνωρίσματα,
ἀλλὰ τῶν πρὸς τι, ὡσπερ τὸ τῆς πατρότητος
καὶ τῆς υἰότητος.
Ταῦτα γὰρ οὐκ οὐσίας, ἀλλὰ σχέσεώς εἰσι
δηλωτικά. Ὡσπερ οὖν
ἐπὶ τῆς ἀγνοίας εἴπομεν, ὅτι, ἐὰν ἰσχυαῖς
ἐπινοίαις, ἦτοι νοῦ λεπταῖς
φαντασίαις διέλης τὸ κτιστὸν ἐκ τοῦ
ἀκτίστου, δούλη ἐστὶν ἡ σὰρξ,
εἰ μὴ ἦνωτο τῷ Θεῷ Λόγω· ἅπαξ δὲ ἐνώθεισα
καθ' ὑπόστασιν
πῶς ἔσται δούλη; Εἷς γὰρ ὢν ὁ Χριστός, οὐ
δύναται δούλος ἑαυτοῦ
εἶναι καὶ Κύριος· ταῦτα γὰρ οὐ τῶν ἀπλῶς
λεγόμενων εἰσίν,
ἀλλὰ πρὸς ἕτερον. Τίνος οὖν ἔσται δούλος;
Τοῦ Πατρός;
Οὐκοῦν οὐ πάντα, ὅσα ἔχει ὁ Πατήρ, καὶ τοῦ
Υἱοῦ εἰσιν,
εἴπερ τοῦ Πατρός ἐστὶ δούλος, ἑαυτοῦ δὲ
οὐδαμῶς. Πῶς δὲ
περὶ ἡμῶν λέγει ὁ ἀπόστολος· «Ὡστε οὐκέτι
εἶ δούλος, ἀλλ' υἱός»,
δι' αὐτοῦ υἰοθετηθέντων, εἴπερ αὐτὸς δούλος
ἐστὶ; Προσηγορικῶς
οὖν λέγεται δούλος οὐκ αὐτὸς ὢν τοῦτο, δι'
ἡμᾶς δὲ δούλου μορφῆν
εἰληφώς καὶ δούλος μεθ' ἡμῶν κεκλημένος.
Ἀπαθῆς γὰρ ὢν δι' ἡμᾶς
ἐδούλευσε πάθεσι καὶ διάκονος τῆς ἡμῶν

ὅπως καὶ ἀπὸ τις υπόλοιπες θεοσημίες. Διότι, ὅπως
ἡ σὰρκα των ανθρώπων
σύμφωνα με τη φύση της δεν είναι ζωοποιά, ενώ η
σὰρκα του Κυρίου, επειδὴ
ἐνώθηκε υποστατικά με το Θεό Λόγο, δεν ἔχασε τη
φυσική της θνητότητα,
ἀλλὰ ἐγινε ζωοποιός εξαιτίας της υποστατικῆς
ἐνώσεως με το Λόγο·
καὶ δεν μπορούμε να πούμε ὅτι δεν ἦταν καὶ εἶναι
πάντοτε ζωοποιός.
Ἔτσι, λοιπόν, ἡ ἀνθρωπίνη φύση δεν ἔχει
ἀποκτήσει ἀπὸ τη φύση της
τη γνώση των μελλόντων, ἐνῶ ἡ ψυχὴ του Κυρίου
ἐξαιτίας της
ἐνώσεώς της με το Θεό Λόγο καὶ τὴν υποστατικὴ
ταύτιση
ἐγινε πολὺ πλούσια, ὅπως προανέφερα, στις
υπόλοιπες θεοσημίες
καὶ στη γνώση για τα μέλλοντα.
Πρέπει, ἐπίσης, να γνωρίζουμε ὅτι δεν μπορούμε
(τον Χριστό) οὔτε δούλο να
τον λέμε· διότι τα ονόματα «δούλος» ἢ «δεσπότης»
δεν εἶναι γνωρίσματα
της φύσεως, ἀλλὰ των σχέσεων, ὅπως τα ονόματα
«πατέρας» ἢ «υἱός».
Αὐτὰ δηλαδὴ δεν δείχνουν τὴν οὐσία ἀλλὰ τις
σχέσεις. Ὅπως ἀκριβῶς εἶπαμε
για τὴν ἀγνοια ὅτι, ἐὰν διακρίνεις το κτιστό ἀπὸ το
ἀκτιστο με ἀμυδρὲς ιδέες,
δηλαδὴ με λεπτὲς φαντασίες του νοῦ, τότε ἡ σὰρκα
θα ἦταν δούλη του Θεοῦ,
ἐὰν δεν ἐνώνονταν με το Θεό Λόγο· ἀφοῦ ὁμως
ἐνώθηκε υποστατικά, πῶς θα
εἶναι δούλη; Επειδὴ, δηλαδὴ, ὁ Χριστός εἶναι ἕνας,
δεν μπορεί να εἶναι καὶ
δούλος του εαυτοῦ του καὶ Κύριος· διότι αὐτὰ δεν
εἶναι ἀπὸ αὐτὰ που
λέγονται ἀπλοϊκά, ἀλλὰ σχετικὰ με κάτι ἄλλο.
Ποιανοῦ δούλος, λοιπόν,
θα εἶναι; Του Πατέρα; Καλά! Ἀλλὰ, ὅλα ὅσα ἔχει ὁ
Πατέρας, δεν εἶναι καὶ
του Υἱοῦ; Ἐὰν, λοιπόν, εἶναι δούλος του Πατέρα,
δεν εἶναι καθόλου του
εαυτοῦ του. Καὶ πῶς, ἐὰν ὁ ἴδιος εἶναι δούλος, λέει
ὁ ἀπόστολος για μας:
«ὥστε δεν εἶναι καθόλου δούλος, ἀλλὰ υἱός», καὶ
αὐτὸς μας υιοθέτησε;
Λέγεται ἐπομένως δούλος προσηγορικὰ, χωρὶς ὁ
ἴδιος να εἶναι αὐτό, ἀλλὰ
πῆρε τὴ μορφὴ του δούλου για χάρις μας καὶ
ονομάσθηκε μαζί μας δούλος.
ὄντας ἀπαθῆς, δουλώθηκε στα πάθη για μας καὶ

<p>σωτηρίας γέγονεν. Οί δὲ λέγοντες αὐτὸν δούλον διστῶσι τὸν ἕνα Χριστὸν εἰς δύο καθάπερ Νεστόριος. Ἡμεῖς δὲ Δεσπότην αὐτὸν φαμεν καὶ Κύριον πάσης τῆς κτίσεως, τὸν ἕνα Χριστὸν, τὸν αὐτὸν Θεὸν τε ὁμοῦ καὶ ἄνθρωπον, καὶ πάντα εἶδέναι· «ἐν αὐτῷ γὰρ εἰσι πάντες οἱ θησαυροὶ τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως ἀπόκρυφοι».</p>	<p>διακόνησε τη δική μας σωτηρία. Ὅσοι τον ονομάζουν δούλο χωρίζουν τον ἕνα Χριστό σε δύο, ὅπως ἔκανε ο Νεστόριος. Ἐμεῖς ὅμως τον λέμε Δεσπότη και Κύριο ὅλης της κτίσεως· εἶναι ο ἕνας Χριστός, ο ἴδιος Θεός και ἄνθρωπος ταυτόχρονα, ο οποίος τα γνωρίζει ὅλα· «διότι αὐτός κατέχει ὅλους τους ἀπόκρυφους θησαυροὺς της σοφίας και της γνώσεως».</p>
<p>ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 66. Περί προκοπῆς Προκόπτειν δὲ λέγεται «σοφία καὶ ἡλικία καὶ χάριτι», τῇ μὲν ἡλικίᾳ αὔξων, διὰ δὲ τῆς αὔξησεως τῆς ἡλικίας τὴν ἐνυπάρχουσαν αὐτῷ σοφίαν εἰς φανέρωσιν ἄγων· ἔτι δὲ τὴν τῶν ἀνθρώπων ἐν σοφίᾳ καὶ χάριτι προκοπὴν καὶ τὴν τελείωσιν τῆς τοῦ Πατρὸς εὐδοκίας, ἧγουν τὴν τῶν ἀνθρώπων θεογνωσίαν τε καὶ σωτηρίαν οἰκείαν προκοπὴν ποιούμενος καὶ οἰκειούμενος πανταχοῦ τὸ ἡμέτερον. Οἱ δὲ προκόπτειν αὐτὸν λέγοντες σοφία καὶ χάριτι, ὡς προσθήκη τούτων δεχόμενον, οὐκ ἔξ ἄκρας ὑπάρξεως τῆς σαρκὸς γεγενῆσθαι τὴν ἔνωσιν λέγουσιν, οὐδὲ τὴν καθ' ὑπόστασιν ἔνωσιν πρεσβεύουσι, Νεστορίῳ δὲ τῷ ματαιόφρονι πειθόμενοι, σχετικὴν ἔνωσιν καὶ ψιλὴν ἐνοίκησιν τερατεύονται, «μὴ γινώσκοντες, μήτε ἃ λέγουσι μήτε περὶ τίνων διαβεβαιοῦνται». Εἰ γὰρ ἀληθῶς ἠνώθη τῷ Θεῷ Λόγῳ ἢ σὰρξ ἔξ ἄκρας ὑπάρξεως, μᾶλλον δὲ ἐν αὐτῷ ὑπῆρξε καὶ τὴν ὑποστατικὴν πρὸς αὐτὸν ἔσχε ταυτότητα, πῶς οὐ τελείως κατεπλούτησε πᾶσαν σοφίαν καὶ χάριν; Οὐκ αὐτὴ τῆς χάριτος μεταλαμβάνουσα, οὐδὲ κατὰ χάριν τῶν τοῦ Λόγου μετέχουσα, ἀλλὰ μᾶλλον διὰ τὴν καθ' ὑπόστασιν ἔνωσιν τῶν τε ἀνθρωπίνων τῶν τε θείων τοῦ ἑνὸς Χριστοῦ γεγονότων, ἐπειδὴ ὁ αὐτὸς ἦν Θεὸς τε ὁμοῦ καὶ ἄνθρωπος, τὴν χάριν καὶ τὴν σοφίαν καὶ πάντων τῶν ἀγαθῶν τὴν πληρότητα</p>	<p>Για την προκοπή. Λέγεται μάλιστα ὅτι (ο Χριστός) πρόκοβε «στη σοφία, τη σωματικὴ ἀνάπτυξη και τη χάρη»· μεγάλωνε στο σώμα, και με τη σωματικὴ αὔξηση φανέρωνε τη σοφία που εἶχε μέσα του. Ἀκόμη, ἔκαμε δική την προκοπή των ἀνθρώπων στη σοφία και χάρη και εκπλήρωνε το θέλημα του Πατέρα του, που ἦταν να οδηγήσει τους ἀνθρώπους στη γνώση του Θεοῦ και τη σωτηρία· ὅλα τα δικά μας τα ἔκανε δικά του. Αὐτοὶ ὅμως που λένε ὅτι πρόκοβε στη σοφία και τη χάρη, και εννοοῦν ὅτι αὐτά (σοφία και χάρη) τα δεχόταν προσθετικά, υποστηρίζουν ὅτι ἡ ἔνωση δεν ἔγινε ἀπὸ την πρώτη ἀρχὴ της σαρκώσεως οὔτε δέχονται την υποστατικὴ ἔνωση· ακολουθοῦν τον ματαιόδοξο Νεστόριο και τερατολογοῦν για ελλιπὴ ἔνωση και φανταστικὴ ἐνσάρκωση, «αγνοώντας και τί λένε και τι υποστηρίζουν». Διότι, αν ἡ σάρκα ἐνώθηκε ἀληθινά με το Θεὸ Λόγο ἀπὸ την πρώτη στιγμή της ὑπάρξεώς της, ἢ καλύτερα, αν ἀπόκτησε ὑπάρξη μέσα του και εἶχε τη δική υποστατικὴ ταυτότητα, για ποιο λόγο να μη γίνεῖ πολὺ πλούσια σε κάθε σοφία και χάρη; Ὅχι ἐπειδὴ ἡ ἴδια συμμετεῖχε στη χάρη, οὔτε ἐπειδὴ χαριστικὰ μετεῖχε στο Λόγο, ἀλλὰ περισσότερο, χάρη στην υποστατικὴ ἔνωση των ἀνθρωπίνων και θείων γνωρισμάτων του ἐνὸς Χριστοῦ, ἐπειδὴ ο ἴδιος ἦταν μαζί και Θεὸς και ἄνθρωπος, πῆγαζε στον κόσμο τη χάρη, τη σοφία και την πληρότητα ὅλων των ἀγαθῶν.</p>

<p>τῷ κόσμῳ πηγάζουσα.</p> <p>ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 67. Περί δειλίας Τὸ τῆς δειλίας ὄνομα διπλὴν ἔχει τὴν ἔννοιαν. Ἔστι γὰρ δειλία φυσικὴ μὴ θελούσης τῆς ψυχῆς διαιρεθῆναι τοῦ σώματος διὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ ἐντεθεῖσαν αὐτῇ φυσικὴν συμπάθειάν τε καὶ οἰκειότητα, δι' ἣν φυσικῶς φοβεῖται καὶ ἀγωνιᾷ καὶ παραιτεῖται τὸν θάνατον. Ἦς ὄρος: «Κατὰ φύσιν δειλία ἐστὶ δύναμις κατὰ συστολὴν τοῦ ὄντος ἀνθεκτικῆ». Εἰ γὰρ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παρήχθη ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ τὰ πάντα, τοῦ εἶναι καὶ οὐ τοῦ μὴ εἶναι τὴν ἔφεσιν ἔχει φυσικῶς. Τούτων δὲ κατὰ φύσιν ἴδιον ἢ πρὸς τὰ συστατικὰ ὁρμῆ. Καὶ ὁ Θεὸς Λόγος τοίνυν ἄνθρωπος γενόμενος ἔσχε ταύτην τὴν ἔφεσιν ἐν μὲν τοῖς συστατικοῖς τῆς φύσεως τὴν ὁρμὴν ἐνδειξάμενος βρώσεώς τε καὶ πόσεως, ὕπνου τε ἐφιέμενος καὶ φυσικῶς ἐν πείρᾳ τούτων γενόμενος, ἐν δὲ τοῖς φθαρτικοῖς τὴν ὁρμὴν, ὡς τῷ καιρῷ τοῦ πάθους ἐκουσίως τὴν πρὸς τὸν θάνατον συστολὴν ποιήσασθαι. Εἰ γὰρ καὶ νόμῳ φύσεως ἐγίνετο τὰ γινόμενα, ἀλλ' οὐ καθ' ἡμᾶς ἠναγκασμένως· ἐκουσίως γὰρ τὰ φυσικὰ θέλων κατεδέξατο. Ὡστε αὕτη ἡ δειλία καὶ ὁ φόβος καὶ ἀγωνία τῶν φυσικῶν ἐστὶ καὶ ἀδιαβλήτων παθῶν καὶ μὴ ὑποκειμένων ἀμαρτία. Ἔστι πάλιν δειλία ἢ ἐκ προδοσίας λογισμῶν συνισταμένη καὶ ἀπιστίας καὶ τοῦ ἀγνοεῖν τὴν τοῦ θανάτου ὥραν, ὡς ὅταν νυκτὸς δειλιώμεν ψόφου τινὸς γινομένου· ἦτις παρὰ φύσιν ἐστίν, ἦν καὶ ὀριζόμενοι λέγομεν· «Παρὰ φύσιν δειλία ἐστὶ παράλογος συστολή». Ταύτην ὁ Κύριος οὐ προσήκατο· διὸ οὐδὲ ἐδειλιάσεν ποτε, εἰ μὴ ἐν τῷ τοῦ πάθους καιρῷ, εἰ καὶ οἰκονομικῶς ἑαυτὸν συνέστελλε</p>	<p>Για τη δειλία. Το ὄνομα «δειλία» ἔχει διπλὴ ἔννοια. Υπάρχει δηλαδή, φυσικὴ δειλία, ὅταν ἡ ψυχὴ δὲν θέλει ν' ἀποχωριστεῖ το σῶμα, ἐπειδὴ ὁ Δημιουργὸς ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ἔβαλε μέσα τῆς τῆς φυσικῆς συμπάθεια καὶ οἰκειότητα (πρὸς το σῶμα), καὶ γι' αὐτὸ εἶναι στὴ φύση τῆς νὰ φοβάται, νὰ αγωνιᾷ καὶ νὰ ζητεῖ ν' ἀποφύγει το θάνατο. Ὁ ὀρισμὸς τῆς εἶναι: «Φυσικὴ δειλία εἶναι ἡ δύναμη ἀμύνας τοῦ ὄντος, ὅταν φοβάται». Διότι, ἀν ὅλα προήλθαν ἀπὸ το Δημιουργό, ἀπὸ τὴν ἀνυπαρξία στὴν ὑπαρξη, τότε ἔχουν ἀπὸ τὴ φύση τοὺς τὴν ἐπιθυμία νὰ ζήσουν καὶ ὄχι το ἀντίθετο. Χαρακτηριστικὸ μάλιστα τῆς φύσεώς τοὺς εἶναι ἡ ὁρμὴ πρὸς τὰ τα συστατικὰ τοὺς. Καὶ ὁ Θεὸς Λόγος, λοιπὸν, ἐπειδὴ ἐγένε ἀνθρωπος, εἶχε αὐτὴ τὴν ἐπιθυμία (τῆς ζωῆς)· παρουσίαζε τὴν ὁρμὴ πρὸς τὰ συστατικὰ τῆς φύσεώς τοῦ, ἔχοντας τὴν ἐπιθυμία τῆς βρώσεως, τῆς πόσεως καὶ τοῦ ὕπνου. Δοκίμασε αὐτὰ με φυσικὸ τρόπο καὶ παρουσίασε τὴν ὁρμὴ πρὸς τὰ φθαρτὰ, ὅπως στὴν περίπτωση τοῦ πάθους τοῦ ἐκδήλωσε θεληματικὰ τὴν ἀποστροφή τοῦ πρὸς το θάνατο. Διότι, ἀν καὶ τὰ γεγονότα συνέβαιναν σύμφωνα με τὴ φύση, ὁμως δὲν ἦταν ἀναγκαστικά γιὰ μας· διότι δέχθηκε με τὴ θέλησή τοῦ τὰ γνωρίσματα τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. Ἐπομένως, ἡ ἴδια ἡ δειλία, ὁ φόβος καὶ ἡ ἀγωνία ἀνήκουν στα φυσικὰ καὶ ἀδιάβλητα (ἀμεμπτα) πάθη, τὰ ὁποία δὲν ὑπάγονται στὴν ἀμαρτία. Εἶναι ἀκόμη δειλία αὐτὴ ποὺ προξενεῖται ἀπὸ τὴν ἐγκατάλειψη τῶν σκέψεων μας, τὴν ἀπιστία καὶ τὴν ἀγνοία τῆς ὥρας τοῦ θανάτου, ὅπως ὅταν τὴ νύχτα φοβόμαστε, ὅταν ἀκούμε κάποιον κρότο. Αὐτὴ ἡ δειλία εἶναι ἀφύσικη, καὶ τὴν ὀρίζουμε ὡς ἐξῆς: «Αφύσικη δειλία εἶναι ἀδικαιολόγητος φόβος». Ὁ Κύριος αὐτὴν δὲν τὴν εἶχε· γι' αὐτὸ ποτε δὲν δειλίασε, παρὰ μόνον τὴν ὥρα τοῦ πάθους τοῦ, ἀν καὶ γιὰ λόγους</p>
---	--

πολλάκις· οὐ γὰρ ἠγνόει τὸν καιρόν.
Ἵτι δὲ ἀληθῶς ἐδειλίασε, φησὶν ὁ ἱερός
Ἀθανάσιος ἐν τῷ κατὰ τοῦ
Ἀπολιναρίου λόγῳ· «Διὰ τοῦτο ὁ Κύριος
ἔλεγεν· «Νῦν ἡ ψυχὴ μου
τετάρακται». Τὸ δὲ «νῦν» τοῦτό ἐστιν, ὅτε
ἠθέλησεν, ὅμως μέντοι
τὸ ὄν ἐπιδείκνυται· οὐ γὰρ τὸ μὴ ὄν ὡς παρόν
ὠνόμαζεν ὡς δοκῆσει
γινομένων τῶν λεγομένων. Φύσει γὰρ καὶ
ἀληθείᾳ τὰ πάντα
ἐγίνετο». Καὶ μεθ' ἕτερα· «Οὐδαμῶς δὲ
θεότης πάθος προσίεται
δίχα πάσχοντος σώματος, οὐδὲ ταραχὴν καὶ
λύπην ἐπιδείκνυται
δίχα ψυχῆς λυπουμένης καὶ ταρασσομένης,
οὔτε ἀδημονεῖ
καὶ προσεύχεται δίχα νοήσεως ἀδημονούσης
καὶ προσευχομένης,
ἀλλὰ γὰρ κἂν μὴ ἡττήματι φύσεως συνέβαινε
τὰ γινόμενα,
ἀλλ' ἐπιδείξει ὑπάρξεως ἐγίνετο τὰ γινόμενα». Τὸ δὲ «ἡττήματι
φύσεως μὴ συμβαίνειν τὰ γινόμενα» τὸ μὴ
ἀκουσίως ταῦτα
ὑπομένειν δηλοῖ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 68. Περί τῆς τοῦ Κυρίου
προσευχῆς
Προσευχὴ ἐστὶν ἀνάβασις νοῦ πρὸς Θεὸν ἢ
αἴτησις
τῶν προσηκόντων παρὰ Θεοῦ. Πῶς οὖν ὁ
Κύριος ἐπὶ Λαζάρου
καὶ ἐν τῷ καιρῷ τοῦ πάθους προσηύχεται;
Οὔτε γὰρ ἀναβάσεως
τῆς πρὸς τὸν Θεὸν ἐδεῖτο ὁ ἅγιος αὐτοῦ νοῦς
ἅπαξ καθ' ὑπόστασιν
τῷ Θεῷ Λόγῳ ἠνωμένος, οὔτε τῆς παρὰ Θεοῦ
αἰτήσεως
—εἷς γὰρ ἐστὶν ὁ Χριστός— ἀλλὰ τὸ ἡμέτερον
οἰκειούμενος πρόσωπον
καὶ τυπῶν ἐν ἑαυτῷ τὸ ἡμέτερον καὶ
ὑπογραμμὸς ἡμῖν γενόμενος
καὶ διδάσκων ἡμᾶς παρὰ Θεοῦ αἰτεῖν καὶ πρὸς
αὐτὸν ἀνατείνεσθαι
καὶ διὰ τοῦ ἁγίου αὐτοῦ νοῦ ὁδοποιῶν ἡμῖν
τὴν πρὸς Θεὸν ἀνάβασιν.
Ὡσπερ γὰρ τὰ πάθη ὑπέμεινεν ἡμῖν τὴν κατ'
αὐτῶν νίκην
βραβεύων, οὕτω καὶ προσεύχεται ἡμῖν

οικονομίας πολλές φορές
παρουσιαζόταν φοβισμένος· διότι γνώριζε τὴν ὥρα
τοῦ θανάτου.
Ὅτι πραγματικά (ὁ Κύριος) δείλιασε, το λέει ὁ
μέγας Ἀθανάσιος στο λόγο του
ἐνάντια στον Απολιναριο: «Γι' αὐτό ὁ Κύριος
ἔλεγε· «τώρα ἡ ψυχὴ μου
ἔχει ταραχθεῖ». Καὶ τὸ «τώρα» αὐτὸ σημαίνει, ὅτι
θέλησε· καὶ δείχνει κάτι
που ὑπάρχει· διότι δεν θα ἀνέφερε σαν παρόν κάτι
που δεν ὑπάρχει, διότι τα
λόγια θα ἦταν τοῦ ἀέρα (φαινομενικά). Ὅλα,
δηλαδή, γίνονταν πραγματικά
καὶ ἀληθινά». Καὶ παρακάτω λέει: «Με κανένα
τρόπο ἡ θεότητα δεν δέχεται
τὸ πάθος χωριστὰ ἀπὸ τὸ πάσχον σῶμα· οὔτε
παρουσιάζει ταραχὴ καὶ λύπη
χωριστὰ ἀπὸ τὴ λυπημένη καὶ ταραγμένη ψυχὴ·
οὔτε ἔχει αγωνία
καὶ προσεύχεται χωριστὰ ἀπὸ το νοῦ που αγωνιά
καὶ προσεύχεται·
ἀλλὰ, κι αν ἀκόμη δεν συνέβαιναν τα γεγονότα
δίχως τὴν ἡττα τῆς φύσεως,
θα γινόταν σίγουρα με τὴν παρουσία τῆς ὑπάρξεώς
τῆς». Ἡ φράση «δεν
συνέβαιναν τα γεγονότα δίχως τὴν ἡττα τῆς
φύσεως», σημαίνει ὅτι υπέμεινε
αὐτὰ με τὴ θέλησή τῆς.

Για τὴν προσευχὴ τοῦ Κυρίου.
Προσευχὴ εἶναι ἡ ἀνάβασις τοῦ νοῦ πρὸς τὸ Θεὸ ἢ
ἡ ζήτησις ἀπὸ το Θεό
τῶν ἀναγκαίων. Πῶς, λοιπόν, ὁ Κύριος
προσευχόταν για τὸ Λάζαρο
ἢ στὴν περίπτωση τοῦ πάθους του; Διότι ὁ ἅγιος
νοῦ του δεν εἶχε ἀνάγκη
ν' ἀνέβει πρὸς τὸ Θεό, ἐφόσον ἦταν υποστατικά
ενωμένος
με τὸ Θεὸ Λόγο, οὔτε χρειαζόταν να ζητήσει κάτι —
διότι ὁ Χριστός εἶναι
ἕνας— προσευχόταν ὁμως, ἐπειδὴ ἔκανε δικό του
τὸ δικό μας πρόσωπο καὶ
προσάρμοζε τὸν εαυτό του στο δικό μας τύπο·
γινόταν για μας παράδειγμα
καὶ μας δίδασκε να ζητάμε ἀπὸ τὸ Θεὸ καὶ ν'
ἀπευθυνόμαστε σ' αὐτόν· καὶ
με τὸν ἅγιο νοῦ τοῦ μας ἐδείχνε τὸ δρόμο για τὴν
ἀνάβασις μας πρὸς τὸ Θεό.
Ὅπως, δηλαδή, υπέμεινε τὰ πάθη χαρίζοντας σε
μας τὴν νίκη ἐναντίον τους,
κατὰ παρόμοιο τρόπο καὶ προσεύχεται, ἀνοίγοντας,
ὅπως εἶπα, τὸ δρόμο

όδοποιῶν, ὡς ἔφην,
τὴν πρὸς Θεὸν ἀνάβασιν καὶ ὑπὲρ ἡμῶν
πᾶσαν δικαιοσύνην πληρῶν,
ὡς ἔφη πρὸς Ἰωάννην, καὶ καταλλάττων ἡμῖν
τὸν ἑαυτοῦ Πατέρα
καὶ ὡς ἀρχὴν καὶ αἰτίαν ἑαυτοῦ τοῦτον τιμῶν
καὶ δεικνύς,
ὡς οὐκ ἔστιν ἀντίθεος. Ὅτε μὲν γὰρ ἔλεγεν
ἐπὶ Λαζάρου·
«Πάτερ, εὐχαριστῶ σοι, ὅτι ἤκουσάς μου.
Ἐγὼ δὲ ᾔδειν,
ὅτι πάντοτέ μου ἀκούεις, ἀλλὰ διὰ τὸν
παρεστηκότα ὄχλον εἶπον,
ἵνα γινώσιν, ὅτι σὺ με ἀπέστειλας», οὐ πᾶσι
σαφέστατον πέφυκεν,
ὅτι ὡς ἀρχὴν ἑαυτοῦ καὶ αἰτίαν τιμῶν τὸν
ἑαυτοῦ Πατέρα
καὶ δεικνύς, ὡς οὐκ ἔστιν ἀντίθεος ταῦτα
ἔφησεν;
Ὅτε δὲ ἔλεγε· «Πάτερ, εἰ δυνατόν, παρελθέτω
ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον
τοῦτο· πλὴν οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς σὺ»,
οὐ παντὶ που
δῆλόν ἐστιν, ὡς διδάσκων ἡμᾶς ἐν τοῖς
πειρασμοῖς παρὰ μόνου
τοῦ Θεοῦ αἰτεῖν τὴν βοήθειαν καὶ τὸ θεῖον τοῦ
ἡμετέρου προκρίνειν
θελήματος καὶ δεικνύς, ὡς ἀληθῶς τὰ τῆς
ἡμέτερας ὤκειώσατο
φύσεως, ὅτι τε κατὰ ἀλήθειαν δύο θελήματα
φυσικὰ μὲν
καὶ τῶν αὐτοῦ κατάλληλα φύσεων, ἀλλ' οὐχ
ὑπεναντία κέκτηται;
«Πάτερ», φησὶν ὡς ὁμοούσιος, «εἰ δυνατόν»,
οὐκ ἄγνωῶν –τί δὲ καὶ
τῷ Θεῷ ἀδύνατον;–, ἀλλὰ παιδαγωγῶν ἡμᾶς
τὸ θεῖον
τοῦ ἡμετέρου προκρίνειν θελήματος· τοῦτο
γὰρ μόνον ἀδύνατον,
ὃ Θεὸς οὐ βούλεται, οὐδὲ παραχωρεῖ. «Πλὴν
οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω,
ἀλλ' ὡς σὺ»· ὡς μὲν Θεὸς ταυτοτελῆς ὢν τῷ
Πατρί, ὡς δὲ ἄνθρωπος
τὸ τῆς ἀνθρωπότητος φυσικῶς ἐνδείκνυται
θέλημα· τοῦτο γὰρ
φυσικῶς παραιτεῖται τὸν θάνατον.
Τὸ δὲ «Θεέ μου, Θεέ μου, ἵνατί με
ἐγκατέλειπες;» τὸ ἡμέτερον
οἰκειούμενος ἔφησε πρόσωπον. Οὔτε γὰρ
Θεὸς αὐτοῦ ὁ Πατήρ,
εἰ μὴ γε, διαιρεθέντος ἰσχυαῖς τοῦ νοῦ
φαντασίαις τοῦ ὀρωμένου

για την ἀνάβασή μας πρὸς τὸ Θεό· πλήρωσε για
χάρη μας κάθε χρέος,
ὅπως εἶπε στον Ἰωάννη, καὶ μας συμφιλίωσε με τὸν
Πατέρα του,
τὸν ὁποῖο τιμᾶ καὶ προβάλλει ὡς ἀρχὴ καὶ αἴτιο
τοῦ ἑαυτοῦ, καὶ δείχνει
ὅτι δὲν εἶναι ἀντίθετός του. Διότι, ὅταν ἔλεγε στο
Λάζαρο:
«Πατέρα μου, σ' εὐχαριστῶ που με ἀκουσες. Εγὼ
βέβαια γινώριζα
ὅτι πάντοτε μ' ἀκούς, ἀλλὰ το εἶπα για τὸν λαὸ που
παρίσταται, ὥστε να
γινωρίζουν ὅτι εἶμαι ὁ ἀπεσταλμένος σου»· μ' αὐτά
τα λόγια δὲν καθιστοῦσε
ολοφάνερο ὅτι αὐτὰ τα εἶπε, ἐπειδὴ τιμοῦσε τὸν
Πατέρα του ὡς ἀρχὴ καὶ
αἰτία τῆς υπάρξεώς του καὶ ἐπειδὴ ἤθελε να δείξει
ὅτι δὲν εἶναι ἀντίθετος
με τὸ Θεό;
Καὶ ὅταν ἔλεγε: «Πατέρα μου, εἴναι δυνατόν,
ας μὴ δοκιμάσω αὐτὸ τὸ
ποτήρι· ὅμως ας μὴ γίνῃ ὅπως ἐγὼ θέλω, ἀλλὰ
ὅπως ἐσύ θέλεις», δὲν εἶναι
ολοφάνερο ὅτι μας διδάσκει στους πειρασμούς να
ζητάμε βοήθεια
μόνο ἀπὸ τὸ Θεό καὶ να προτιμάμε τὸ θεῖο θέλημα
ἀπὸ τὸ δικό μας;
Δὲν δείχνει ἀκόμη ὅτι πράγματι ἔκανε δικά του τα
γνωρίσματα τῆς φύσεώς
μας καὶ ὅτι ἀληθινὰ ἀπέκτησε δύο φυσικὰ
θελήματα καὶ ἀντίστοιχα
τῶν φύσεών του, ἀλλὰ ὄχι ἀντίθετα;
«Πατέρα μου, εἴναι δυνατόν», λέει· τὸ λέει
σαν ὁμοούσιος, ὄχι ἐπειδὴ
ἔχει ἀγνοία –διότι τί εἶναι ἀδύνατο στο Θεό;–,
ἀλλὰ μας παιδαγωγεῖ να
προτιμάμε τὸ θεῖο καὶ ὄχι τὸ δικό μας θέλημα·
διότι ἀδύνατο εἶναι μόνον ὅ,τι
ὁ Θεὸς δὲν θέλει, καὶ οὔτε τὸ ἐπιτρέπει. «Ὅμως, ας
μὴ γίνῃ ὅπως ἐγὼ θέλω,
ἀλλὰ ὅπως ἐσύ»· ὡς Θεός, δηλαδή, ἔχει τὸν ἴδιο τὸ
σκοπὸ με τὸν Πατέρα, ἐνῶ
ὡς ἄνθρωπος παρουσιάζει με τὴν ἀνθρώπινη φύση
τοῦ το ἀνθρώπινο θέλημα·
διότι αὐτὸ (τὸ ἀνθρώπινο θέλημα) ζητεῖ ἀπὸ τὴ
φύση του ν' ἀποφύγει
τὸ θάνατο.
Ἡ φράση πάλι «Θεέ μου, Θεέ μου, γιατί με
ἐγκατέλειπες;» δείχνει ὅτι ἔκανε
δικό του τὸ δικό μας πρόσωπο. Διότι, οὔτε ὁ
Πατέρας εἶναι Θεός του,
εκτός εἴναι συγκαταλεχθεῖ μεταξύ μας, ἀφοῦ πρώτα

<p>ἐκ τοῦ νοουμένου, τάσσοιτο μεθ' ἡμῶν, οὔτε κατελείφθη ὑπὸ τῆς οἰκειᾶς θεότητος, ἀλλ' ἡμεῖς ἡμεν οἱ ἐγκαταλελειμμένοι καὶ παρεωραμένοι. Ὡστε τὸ ἡμέτερον οἰκειούμενος πρόσωπον ταῦτα προσηύξατο.</p>	<p>αυτό που βλέπουμε χωριστεί από το νόημα του με αμυδρές φαντασίες του νου· ούτε πάλι εκείνος αποχωρίστηκε από τη θεότητά του, αλλά εμείς ήμασταν οι εγκαταλειμμένοι και περιφρονημένοι. Επομένως, έκανε αυτή την προσευχή διότι έκανε δική του τη φύση μας.</p>
<p>ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 69. Περί οἰκειώσεως Χρῆ εἰδέναι, ὡς δύο οἰκειώσεις εἰσί· μία φυσική καὶ οὐσιώδης, καὶ μία προσωπική καὶ σχετική. Φυσική μὲν οὖν καὶ οὐσιώδης, καθ' ἣν διὰ φιλανθρωπίαν ὁ Κύριος τήν τε φύσιν ἡμῶν καὶ τὰ φυσικά πάντα ἀνέλαβε φύσει καὶ ἀληθείᾳ γενόμενος ἄνθρωπος καὶ τῶν φυσικῶν ἐν πείρᾳ γενόμενος· προσωπική δέ καὶ σχετική, ὅτε τις τὸ ἑτέρου ὑποδύεται πρόσωπον διὰ σχέσιν, οἶκτόν φημι ἢ ἀγάπην, καὶ ἀντ' αὐτοῦ τοὺς ὑπὲρ αὐτοῦ ποιεῖται λόγους μηδὲν αὐτῷ προσήκοντας, καθ' ἣν τήν τε κατάραν καὶ τήν ἐγκατάλειψιν ἡμῶν καὶ τὰ τοιαῦτα, οὐκ ὄντα φυσικά, οὐκ αὐτὸς ταῦτα ὦν ἢ γενόμενος ὠκειώσατο, ἀλλὰ τὸ ἡμέτερον ἀναδεχόμενος πρόσωπον καὶ μεθ' ἡμῶν τασσόμενος. Τοιοῦτον δέ ἐστι καὶ τὸ «γενόμενος ὑπὲρ ἡμῶν κατάρα».</p>	<p>Για την οικείωση. Πρέπει να γνωρίζουμε ότι υπάρχουν δύο οικείώσεις· μία φυσική και πραγματική, και μία προσωπική και σχετική. Φυσική και πραγματική είναι αυτή κατά την οποία ο Κύριός μας από φιλανθρωπία ανέλαβε τη φύση μας και όλα τα σχετικά γνωρίσματά της, και έγινε στ' αλήθεια άνθρωπος και απέκτησε πείρα των φυσικῶν. Προσωπική και σχετική είναι, όταν κάποιος υποδύεται το πρόσωπο του άλλου από συμπάθεια, εννοώ ευσπλαχνία ή αγάπη, και λέει λόγια για χάρη του, που καθόλου δεν του αρμόζουν. Εξαιτίας αυτής (ο Χριστός) οικειοποιήθηκε την κατάρα, την εγκατάλειψή μας και τα παρόμοια, τα οποία δεν ανήκουν στη φύση, και ούτε ήταν δικά του ή τ' απέκτησε, αλλά τα πήρε επειδή αποδέχθηκε το πρόσωπό μας και τάχθηκε μαζί μας. Αυτή την έννοια έχει και η φράση «έγινε για μας κατάρα».</p>
<p>ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 70. Περί τοῦ πάθους τοῦ σώματος τοῦ Κυρίου καὶ τῆς ἀπαθείας τῆς αὐτοῦ θεότητος. Αὐτὸς οὖν ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος πάντα ὑπέμεινε σαρκί, τῆς θείας καὶ μόνης ἀπαθοῦς αὐτοῦ φύσεως ἀπαθοῦς μενούσης. Τοῦ γὰρ ἐνὸς Χριστοῦ τοῦ ἐκ θεότητός τε καὶ ἀνθρωπότητος συντεθειμένου, ἐν θεότητί τε καὶ ἀνθρωπότητι ὄντος, πάσχοντος τὸ μὲν παθητὸν ὡς πεφυκὸς πάσχειν, ἔπασχεν, οὐ συνέπασχε δὲ τὸ ἀπαθές. Ἡ μὲν γὰρ ψυχὴ παθητὴ οὐσα, τοῦ σώματος τεμνομένου αὐτῇ μὴ τεμνομένη συναλγεί καὶ συμπάσχει τῷ σώματι· ἡ δὲ θεότης ἀπαθῆς οὐσα, οὐ συνέπασχε τῷ σώματι.</p>	<p>Για το πάθος του σώματος του Κυρίου και για την απάθεια της θείας φύσεώς του. Ο ίδιος, λοιπόν, ο Θεός Λόγος τα υπέφερε όλα με τη σάρκα, ενώ η θεία και μόνη απαθής φύση του έμεινε απείραχτη. Διότι ο ένας Χριστός που είχε ενώσει στο πρόσωπό του τη θεία και ανθρώπινη φύση, όντας και Θεός και άνθρωπος, όταν έπασχε, έπασχε η παθητή φύση του, ενώ η απαθής (φύση) δεν συμμετείχε στο πάθος. Η ψυχή, δηλαδή, επειδή είναι παθητή, όταν το σώμα κόβεται, η ίδια, αν και δεν κόβεται, πονάει και υποφέρει μαζί με το σώμα. Αντίθετα, η θεότητα, επειδή είναι απαθής, δεν υπέφερε μαζί με το σώμα.</p>

Ἰστέον δέ, ὅτι Θεὸν μὲν σαρκὶ παθόντα φαμέν, θεότητα δὲ σαρκὶ παθοῦσαν ἢ Θεὸν διὰ σαρκὸς παθόντα οὐδαμῶς. Ὡσπερ γὰρ ἡλίου δένδρω ἐπιλάμποντος, εἰ ἀξίνη τέμνει τὸ δένδρον, ἄτμητος καὶ ἀπαθῆς διαμένει ὁ ἥλιος, πολλῶ μᾶλλον ἢ ἀπαθῆς τοῦ Λόγου θεότης καθ' ὑπόστασιν ἠνωμένη τῇ σαρκὶ τῆς σαρκὸς πασχούσης διαμένει ἀπαθῆς. Καὶ ὡσπερ, εἴ τις πεφυρακτωμένω σιδήρῳ ἐπιχέοι ὕδωρ, ὃ μὲν πέφυκε πάσχειν ὑπὸ τοῦ ὕδατος (τὸ πῦρ λέγω, σβέννυται γάρ), ἀβλαβῆς δὲ διαμένει ὁ σίδηρος (οὐ πέφυκε γὰρ ὑπὸ τοῦ ὕδατος διαφθείρεσθαι), πολλῶ πλέον τῆς σαρκὸς πασχούσης ἡ μόνη ἀπαθῆς θεότης τὸ πάθος οὐ προσήκατο καὶ ἀχώριστος αὐτῆς διαμένουσα· οὐκ ἀνάγκη γὰρ παντελῶς καὶ ἀνελλιπῶς ἔοικέναι τὰ παραδείγματα. Ἀνάγκη γὰρ ἐν τοῖς παραδείγμασι καὶ τὸ ὅμοιον θεωρεῖσθαι καὶ τὸ παρηλλαγμένον, ἐπεὶ οὐ παράδειγμα· τὸ γὰρ ἐν πᾶσιν ὅμοιον ταύτῳ ἂν εἴη καὶ οὐ παράδειγμα, καὶ μάλιστα ἐπὶ τῶν θείων. Ἀδύνατον γὰρ ἐν πᾶσιν ὅμοιον εὐρεῖν παράδειγμα, ἐπὶ τε τῆς θεολογίας, ἐπὶ τε τῆς οἰκονομίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 71. Περί τοῦ ἀχώριστον διαμεῖναι τὴν τοῦ Λόγου θεότητα τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος καὶ ἐν τῷ θανάτῳ τοῦ Κυρίου καὶ μίαν διαμεῖναι ὑπόστασιν Ἀναμάρτητος ὧν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός —«ἀμαρτίαν γὰρ οὐκ ἐποίησεν, ὁ αἴρων τὴν ἀμαρτίαν τοῦ κόσμου, οὐδὲ εὐρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ»— οὐχ ὑπέκειτο θανάτῳ, εἴπερ διὰ τῆς ἀμαρτίας εἰς τὸν κόσμον εἰσῆλθεν ὁ θάνατος. Θνήσκει τοίνυν τὸν ὑπὲρ ἡμῶν θάνατον ἀναδεχόμενος καὶ ἑαυτὸν τῷ Πατρὶ προσφέρει θυσίαν ὑπὲρ ἡμῶν· αὐτῷ γὰρ πεπλημμελήκαμεν, καὶ αὐτὸν ἔδει τὸ ὑπὲρ

Πρέπει να γνωρίζουμε ότι, λέμε ότι ο Θεός έπαθε με σάρκα, σε καμία όμως περίπτωση δεν λέμε ότι η θεότητα έπαθε με σάρκα ή ο Θεός έπαθε μέσω της σάρκας. Όπως όταν ο ήλιος φωτίζει ένα δένδρο και μια αξίνα κόβει το δένδρο, αλλά ο ήλιος παραμένει άτμητος και απαθής, πολύ περισσότερο η απαθής θεότητα του Λόγου, που είναι ενωμένη υποστατικά με τη σάρκα, όταν η σάρκα υποφέρει, αυτή μένει απαθής. Και όπως, όταν κάποιος χύνει νερό σε πυρακτωμένο σίδηρο, αυτό παθαίνει ό,τι από τη φύση τού προκαλεί το νερό (εννοώ, ότι η φωτιά σβήνει), αλλά ο σίδηρος παραμένει αβλαβής (διότι το νερό δεν μπορεί από τη φύση του να τον βλάψει), πολύ περισσότερο όταν πάσχει η σάρκα, η μόνη απαθής θεότητα δεν δέχεται το πάθος, αν και είναι αχώριστη απ' αυτήν (τη σάρκα)· δεν είναι ανάγκη βέβαια τα παραδείγματα να προσεγγίζουν τέλεια και χωρίς ψεγάδι. Διότι πρέπει να διαπιστώνουμε στα παραδείγματα και την ομοιότητα και τη διαφορά· αλλιώς, δεν θα ήταν παράδειγμα. Αυτό που είναι απολύτως όμοιο, είναι το ίδιο και όχι παράδειγμα, και μάλιστα σχετικά με τα θεία. Είναι αδύνατο βρεθεί παράδειγμα όμοιο σε όλα, και στη θεολογία και στο σχέδιο της θείας οικονομίας.

Για το ότι η θεότητα του Λόγου παρέμεινε αχώριστη από την ψυχή και το σώμα και στο θάνατο του Κυρίου, και ότι η υπόσταση παρέμεινε μία. Επειδή ο Κύριός μας Ιησούς Χριστός ήταν αναμάρτητος —«διότι δεν έκαμε αμαρτία, αυτός που σηκώνει τις αμαρτίες του κόσμου, ούτε είχε δολιότητα στο στόμα του»— δεν επρόκειτο να γνωρίσει θάνατο, διότι ο θάνατος εισήλθε στον κόσμο με την αμαρτία. Πεθαίνει όμως, διότι αναδέχεται το θάνατο για χάρη μας και προσφέρει τον εαυτό του θυσία στον Πατέρα του για μας. Διότι αμαρτήσαμε απέναντι στον Πατέρα και έτσι αυτός έπρεπε να δεχθεί το λύτρο μας,

ἡμῶν λύτρον δέξασθαι
καὶ οὕτως ἡμᾶς λυθῆναι τῆς κατακρίσεως· μὴ
γὰρ γένοιτο
τῷ τυράννῳ τὸ τοῦ Δεσπότη προσηνεχθῆναι
αἷμα. Πρόσεισι τοίνυν
ὁ θάνατος καὶ καταπιῶν τὸ τοῦ σώματος
δέλεαρ τῷ τῆς θεότητος
ἀγκίστρῳ περιπέριεται, καὶ ἀναμαρτήτου καὶ
ζωοποιοῦ γευσάμενος
σώματος διαφθείρεται καὶ πάντας ἀνάγει, οὓς
πάσαι κατέπιεν.
Ὡσπερ γὰρ τὸ σκότος τῆ τοῦ φωτὸς
ἐπεισαγωγῇ ἐξαφανίζεται,
οὕτως ἡ φθορὰ τῆς ζωῆς προσβολῇ
ἀπελαύνεται, καὶ γίνεται
πᾶσι ζωὴ, φθορὰ δὲ τῷ φθείροντι.
Εἰ καὶ τέθηκε τοιγαροῦν ὡς ἄνθρωπος καὶ ἡ
ἀγία αὐτοῦ ψυχὴ
τοῦ ἀχράντου διηρέθη σώματος, ἀλλ' ἡ
θεότης ἀχώριστος
ἀμφοτέρων διέμεινε, τῆς τε ψυχῆς φημι καὶ
τοῦ σώματος,
καὶ οὐδὲ οὕτως ἡ μία ὑπόστασις εἰς δύο
ὑποστάσεις διηρέθη·
τό τε γὰρ σῶμα καὶ ἡ ψυχὴ κατὰ ταύτῃ ἐξ
ἀρχῆς ἐν τῇ τοῦ Λόγου
ὑποστάσει ἔσχον τὴν ὑπαρξίν καὶ ἐν τῷ
θανάτῳ ἀλλήλων
διαιρεθέντα ἕκαστον αὐτῶν ἔμεινε τὴν μίαν
ὑπόστασιν
τοῦ Λόγου ἔχοντα. Ὡστε ἡ μία τοῦ Λόγου
ὑπόστασις
τοῦ τε Λόγου καὶ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος
ὑπῆρχεν ὑπόστασις·
οὐδέποτε γὰρ οὔτε ἡ ψυχὴ, οὐδὲ τὸ σῶμα
ἰδίαν ἔσχον ὑπόστασιν
παρὰ τὴν τοῦ Λόγου ὑπόστασιν· μία δὲ αἰεὶ ἡ
τοῦ Λόγου ὑπόστασις
καὶ οὐδέποτε δύο. Ὡστε μία αἰεὶ τοῦ Χριστοῦ
ἡ ὑπόστασις.
Εἰ γὰρ καὶ τοπικῶς ἡ ψυχὴ τοῦ σώματος
κεχώριστο,
ἀλλ' ὑποστατικῶς διὰ τοῦ Λόγου ἦνωτο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 72. Περί φθορᾶς καὶ διαφθορᾶς

Τὸ τῆς φθορᾶς ὄνομα δύο σημαίνει. Σημαίνει
γὰρ τὰ ἀνθρώπινα
ταῦτα πάθη· πείναν, δίψαν, κόπον, τὴν τῶν
ἡλῶν διάτρησιν,
θάνατον, ἥτοι χωρισμὸν τῆς ψυχῆς ἐκ τοῦ
σώματος καὶ τὰ τοιαῦτα.

για να ελευθερωθούμε ἀπὸ τὴν καταδίκη μας· διότι
δεν ἦταν δυνατό
ὁ τύραννος (διάβολος) να δεχθεῖ τὸ αἷμα τοῦ
Δεσπότη. Πλησιάζει, λοιπόν,
ὁ θάνατος καὶ ἀφοῦ κατάπιε τὸ δόλωμα τοῦ
σώματος με τὸ ἀγκίστρι τῆς
θεότητος, σουβλίζεται· ἀφοῦ γεύτηκε τὸ
ἀναμάρτητο καὶ ζωοποιῶ σῶμα,
ἐξοντώνεται καὶ ελευθερώνει ὅλους αὐτοὺς ποὺ
παλαιὰ εἶχε καταπιεῖ.
Ὅπως ἀκριβῶς τὸ σκοτάδι διαλύεται με τὴν
ἐμφάνιση τοῦ φωτός,
ἐτσι καὶ ἡ φθορὰ με τὴν ἐλευση τῆς ζωῆς χάνεται,
καὶ ἡ ζωὴ επικρατεῖ
παντοῦ, ἐνῶ ἡ φθορὰ μένει σ' αὐτὸν ποὺ τὴν
προξενεῖ.
Ἀν καὶ πέθανε σαν ἄνθρωπος καὶ ἡ ἀγία τοῦ ψυχῆ
χωρίστηκε
ἀπὸ τὸ ἀμόλυντο σῶμα τοῦ, ἡ θεότητά τοῦ ὁμῶς
παρέμεινε ἀχώριστη
καὶ ἀπὸ τὰ δύο, ἐννοῶ τὴ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα,
καὶ ἐτσι οὔτε ἡ μία ὑπόστασή τοῦ διαιρέθηκε σε
δύο υποστάσεις.
Διότι καὶ τὸ σῶμα καὶ ἡ ψυχὴ συγχρόνως ἀπὸ τὴν
ἀρχὴν ἀπέκτησαν
τὴν ὑπαρξὴν τοὺς μέσα στὴν ὑπόστασι τοῦ Λόγου·
καὶ με τὸ θάνατο,
ἀν καὶ χωρίστηκαν μεταξύ τοὺς, τὸ καθένα ἀπ'
αὐτὰ ἔμεινε στὴν μίαν
ὑπόστασι τοῦ Λόγου. Ἐπομένως, ἡ μία ὑπόστασι
τοῦ Λόγου
ἀποτελοῦσε τὴν ὑπόστασι τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ
σώματος τοῦ Λόγου.
Διότι ποτε ἡ ψυχὴ οὔτε τὸ σῶμα εἶχαν ξεχωριστὴ
ὑπόστασι ἐκτὸς ἀπὸ τὴν
ὑπόστασι τοῦ Λόγου· ἡ ὑπόστασι τοῦ Λόγου
πάντοτε ἦταν μία,
καὶ ποτε δύο. Ἐπομένως, πάντοτε ἡ ὑπόστασι τοῦ
Χριστοῦ εἶναι μία.
Διότι, ἀν καὶ ἡ ψυχὴ εἶχε χωριστεῖ τοπικὰ ἀπὸ τὸ
σῶμα,
παρ' ὅλ' αὐτὰ ἦταν ἐνωμένη ὑποστατικὰ με τὸ
Λόγο.

Για τὴ φθορὰ καὶ τὴ διαφθορὰ.

Ἡ λέξι φθορὰ ἔχει δύο σημασίες. Σημαίνει πρώτα
τὰ ἀνθρώπινα πάθη·
δηλαδὴ τὴν πείναν, τὴ δίψαν, τὸν κόπον, τὸ τρύπημα
ἀπὸ τὰ καρφιά,
τὸ θάνατο, τὸ χωρισμὸ δηλαδὴ τῆς ψυχῆς ἀπὸ τὸ
σῶμα καὶ τὰ παρόμοια.
Σύμφωνα μ' αὐτὴ τὴν σημασία λέμε φθαρτὸ τὸ

Κατὰ τοῦτο τὸ σημαινόμενον φθαρτὸν τὸ τοῦ Κυρίου σῶμά φαμεν· πάντα γὰρ ταῦτα ἐκουσίως ἀνέλαβε. Σημαίνει δὲ ἡ φθορὰ καὶ τὴν τελείαν τοῦ σώματος εἰς τὰ, ἐξ ὧν συνετέθη, στοιχεῖα διάλυσιν καὶ ἀφανισμόν· ἥτις μᾶλλον ὑπὸ πολλῶν διαφθορὰ λέγεται τε καὶ ὀνομάζεται. Ταύτης πείραν τὸ τοῦ Κυρίου σῶμα οὐκ ἔσχεν, ὡς φησιν ὁ προφήτης Δαβὶδ· «Ὅτι οὐκ ἐγκαταλείψεις τὴν ψυχὴν μου εἰς ἄδην, οὐδὲ δώσεις τὸν ὄσιόν σου ἰδεῖν διαφθοράν».

Ἄφθαρτον μὲν οὖν τὸ τοῦ Κυρίου σῶμα λέγειν κατὰ τὸν ἄφρονα Ἰουλιανὸν καὶ Γαϊανὸν κατὰ τὸ πρῶτον τῆς φθορᾶς σημαινόμενον πρὸ τῆς ἀναστάσεως ἀσεβές. Εἰ γὰρ ἄφθαρτον, οὐχ ὁμοούσιον ἡμῖν, ἀλλὰ καὶ δοκῆσει καὶ οὐκ ἀληθείᾳ γέγονεν, ἃ γεγονέναι φησὶ τὸ Εὐαγγέλιον, τὴν πείναν, τὴν δίψαν, τοὺς ἥλους, τὴν τῆς πλευρᾶς νύξιν, τὸν θάνατον. Εἰ δὲ δοκῆσει γέγονε, φενακισμὸς καὶ σκηνὴ τὸ τῆς οἰκονομίας μυστήριον, καὶ δοκῆσει καὶ οὐκ ἀληθείᾳ γέγονεν ἄνθρωπος, καὶ δοκῆσει καὶ οὐκ ἀληθείᾳ σεσώσμεθα. Ἄλλ' ἄπαγε, καὶ οἱ ταῦτα λέγοντες τῆς σωτηρίας ἀμοιρεῖτωσαν. Ἡμεῖς δὲ τῆς ἀληθοῦς σωτηρίας ἐτύχομεν καὶ τευξόμεθα.

Κατὰ δὲ τὸ δεῦτερον τῆς φθορᾶς σημαινόμενον ἄφθαρτον, ἦτοι ἀδιάφθορον, ὁμολογοῦμεν τὸ τοῦ Κυρίου σῶμα, καθὼς ἡμῖν οἱ θεοφόροι πατέρες παραδεδώκασι. Μετὰ μέντοι τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν τοῦ Σωτῆρος καὶ κατὰ τὸ πρῶτον σημαινόμενον ἄφθαρτον τὸ τοῦ Κυρίου σῶμά φαμεν· καὶ τῷ ἡμετέρῳ γὰρ σώματι τὴν τε ἀνάστασιν καὶ τὴν μετὰ ταῦτα ἀφθαρσίαν ὁ Κύριος διὰ τοῦ ἰδίου ἐδωρήσατο σώματος, αὐτὸς ἀπαρχὴ τῆς τε ἀναστάσεως καὶ τῆς ἀφθαρσίας καὶ τῆς ἀπαθείας ἡμῖν γενόμενος. «Δεῖ γὰρ τὸ φθαρτὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀφθαρσίαν»,

σῶμα του Κυρίου· διότι ὅλα αὐτὰ τα ἀνέλαβε με τη θέλησή του. Φθορὰ ἐπίσης σημαίνει καὶ τὴν τέλεια διάλυση καὶ εξαφάνιση τοῦ σώματος στα στοιχεῖα ἀπὸ τα ὁποῖα συντίθεται· πολλοὶ αὐτὴν τὴν ὀνομάζουν διαφθορὰ.

Τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου αὐτὴ τὴ διαφθορὰ δεν τὴν γεύθηκε, ὅπως λέει ὁ προφήτης Δαβὶδ: «Δεν θ' ἀφήσεις τὴν ψυχὴ μου στον ἄδη, οὔτε θα επιτρέψεις ὁ ὀσιός σου να γνωρίσει τὴ διαφθορὰ».

Εἶναι λοιπὸν ἀσέβεια να λέμε, σύμφωνα με τὴ γνώμη τοῦ ἀφρονα Ἰουλιανοῦ καὶ τοῦ Γαϊανού, ὅτι τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου πρὶν ἀπὸ τὴν ἀνάσταση εἶναι ἀφθαρτὸ με τὴν πρώτη σημασία τῆς λέξεως φθορὰ. Διότι εἴναι ἀφθαρτὸ, δεν εἶναι ὅμοιο στην οὐσία με τὸ δικό μας· ἀντίθετα μάλιστα, ὅλα ὅσα ἀναφέρει τὸ Εὐαγγέλιο εἶναι φανταστικά καὶ ὄχι πραγματικά, ὅπως ἡ πείνα, ἡ δίψα, τα καρφιά, ἡ λόγχευση τῆς πλευρᾶς, ὁ θάνατος.

Ἀν ὅμως ἦταν φανταστικά, τότε τὸ μυστήριον τῆς οἰκονομίας εἶναι ἀπάτη καὶ θεᾶτρο καὶ (ὁ Θεός) ἐγίνε ἀνθρωπος κατὰ φαντασία καὶ ὄχι πραγματικά· ἐπίσης, φαινομενικά καὶ ὄχι ἀληθινὰ ἔχουμε σωθεῖ. Μακριὰ ὅμως ἀπὸ μας τέτοια βλασφημία! Κι αὐτοὶ που τα λένε ἀστερηθοῦν τὴ σωτηρία. Ἐμεῖς ὅμως κερδίσαμε καὶ θ' ἀπολαύσουμε τὴν ἀληθινὴ σωτηρία.

Σύμφωνα ὅμως με τὴ δεύτερη σημασία τῆς λέξεως φθορὰ, ὁμολογοῦμε, σύμφωνα με τὴν πίστη που μας παράδωσαν οἱ θεοφόροι Πατέρες, ὅτι τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου εἶναι ἀφθαρτὸ, δηλαδὴ ἀδιάφθορο. Καὶ μετὰ ὅμως τὴν ἀνάσταση τοῦ Σωτῆρα ἀπὸ τοὺς νεκροὺς λέμε ὅτι τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου, καὶ σύμφωνα με τὴν πρώτη σημασία (τῆς φθορᾶς), εἶναι ἀφθαρτὸ. Διότι ὁ Κύριος με τὸ δικό του σῶμα χάρισε καὶ στο δικό μας σῶμα τὴν ἀνάσταση καὶ τὴν μετέπειτα ἀφθαρσία· διότι Αὐτός ἐγίνε για χάρη μας ἡ πρώτη ἀρχὴ τῆς ἀναστάσεώς μας, τῆς ἀφθαρσίας μας καὶ τῆς ἀπαθείας μας.

Τὸ λέει ὁ θεῖος Ἀπόστολος: «πρέπει τὸ φθαρτὸ να

<p>φησὶν ὁ θεὸς ἀπόστολος.</p>	<p>ντυθεὶ με την αφθαρσία».</p>
<p>ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 73. Περί τῆς ἐν τῷ ἄδῃ καθόδου Κάτεισιν εἰς ἄδην ψυχὴ τεθεωμένη, ἵνα, ὡσπερ τοῖς ἐν γῆ ὁ τῆς δικαιοσύνης ἀνέτειλεν ἥλιος, οὕτω καὶ τοῖς ὑπὸ γῆν ἐν σκότει καὶ σκιᾷ θανάτου καθημένοις ἐπιλάμψη τὸ φῶς· ἵνα, ὡσπερ τοῖς ἐν γῆ εὐηγγελίσατο εἰρήνην, αἰχμαλώτοις ἄφεσιν καὶ τυφλοῖς ἀνάβλεψιν, καὶ τοῖς πιστεύσασι γέγονεν αἴτιος σωτηρίας αἰωνίου, τοῖς δὲ ἀπειθήσασιν ἔλεγχος ἀπιστίας, οὕτω καὶ τοῖς ἐν ἄδου· «ἵνα αὐτῷ κάμψη πᾶν γόνυ ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων», καὶ οὕτω τοὺς ἀπ' αἰῶνος λύσας πεπεδημένους αὐθις ἐκ νεκρῶν ἀνεφοίτησεν ὁδοποιήσας ἡμῖν τὴν ἀνάστασιν.</p>	<p>Για την κάθοδο στον Ἄδη. Η θεωμένη ψυχὴ του (Χριστοῦ) κατεβαίνει στον ἄδη, ὥστε, ὅπως ο ἥλιος τῆς δικαιοσύνης ἀνέτειλε για τους ζωντανούς, ἔτσι να λάμψει και το φως στους πεθαμένους που βρίσκονται στο σκοτάδι και τη σκιά του θανάτου. Ὅπως ἔφερε στους ζωντανούς το χαρμόσυνο μήνυμα τῆς εἰρήνης, τη λύτρωση ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσία (του διαβόλου) και το φως στους τυφλούς, και ἐγινε σε ὅσους τον πιστεύουν ἡ αἰτία τῆς αἰώνιας σωτηρίας, ἐνῶ στους ἀπιστους αἰτία καταδίκης, ἔτσι να συμβεῖ και στους ἐνοίκους του Ἄδου· «ὥστε και τα ἐπουράνια και τα ἐπίγεια και τα ὑπόγεια να πέσουν στα γόνατα να τον προσκυνήσουν». Επομένως, ἀφοῦ ἐλευθέρωσε ἀπὸ τα δεσμὰ τους προαιώνια νεκρούς, ἀμέσως ἀναστήθηκε ἀπὸ τους νεκρούς και ἀνοίξε για μας τὸ δρόμο τῆς ἀναστάσεως.</p>
<p>ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 74. Περί τῶν μετὰ τὴν ἀνάστασιν Μετὰ δὲ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν πάντα μὲν τὰ πάθη ἀπέθετο, φθορὰν λέγω, πείνᾶν τε καὶ δίψαν, ὕπνον και κάματον καὶ τὰ τοιαῦτα. Εἰ γὰρ και ἐγεύσατο βρώσεως μετὰ τὴν ἀνάστασιν, ἀλλ' οὐ νόμῳ φύσεως –οὐ γὰρ ἐπεινάσεν–, οἰκονομίας δὲ τρόπῳ τὸ ἀληθὲς πιστούμενος τῆς ἀναστάσεως, ὡς αὐτὴ ἐστὶν ἢ σὰρξ ἢ παθοῦσα και ἀναστᾶσα· οὐδὲν δὲ τῶν τῆς φύσεως μερῶν ἀπέθετο, οὐ σῶμα, οὐ ψυχὴν, ἀλλὰ και τὸ σῶμα και τὴν ψυχὴν λογικὴν τε και νοεράν, θελητικὴν τε και ἐνεργητικὴν κέκτηται, και οὕτως ἐν δεξιᾷ τοῦ Πατρὸς καθέζεται, θέλων θεϊκῶς τε και ἀνθρωπίνως τὴν ἡμῶν σωτηρίαν και ἐνεργῶν, θεϊκῶς μὲν τὴν τῶν ὄλων πρόνοιαν τε και συντήρησιν και κυβέρνησιν, ἀνθρωπίνως δὲ μεμνημένος τῶν ἐπὶ γῆς διατριβῶν, ὁρῶν τε και γινώσκων, ὡς ὑπὸ πάσης προσκυνεῖται τῆς λογικῆς κτίσεως. Γινώσκει γὰρ</p>	<p>Για τα μετὰ τὴν ἀνάσταση. Μετὰ τὴν ἀνάστασή του ἀπὸ τους νεκρούς ἀφησε κατὰ μέρος ὅλα τα πάθη, ἐννοῶ τὴ φθορά, τὴν πείνα, τὴ δίψα, τὸν ὕπνο, τὴν κούραση και τα παρόμοια. Διότι, ἀν και δοκίμασε τροφή μετὰ τὴν ἀνάσταση, δὲν τὴ δοκίμασε σύμφωνα με τους φυσικούς νόμους – ἀφοῦ δὲν πεινούσε–, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἤθελε να βεβαιώσει τὴν ἀλήθεια τῆς ἀναστάσεως με τὸν τρόπο τῆς οἰκονομίας του, ὅτι δηλαδὴ ἡ ἴδια ἡ σὰρκα του εἶναι που ἐπάθε και ἀναστήθηκε· δὲν ἀφησε κατὰ μέρος κανένα ἀπὸ τα μέρη τῆς φύσεώς του, οὔτε τὸ σῶμα οὔτε τὴν ψυχὴ, ἀλλὰ ἔχει και τὸ σῶμα και τὴν ψυχὴ λογικὴ και νοερὴ, με θέληση και ἐνέργεια· και ἔτσι κάθεται στα δεξιὰ του Πατέρα του, θέλοντας με θεϊκό και ἀνθρώπινο τρόπο τὴ σωτηρία μας και ἐνεργώντας με θεϊκό τρόπο τὴν πρόνοια, τὴ συντήρηση και κυβέρνηση ὄλων· θυμάται με ἀνθρώπινο τρόπο τὴ διαμονὴ του πάνω στη γῆ, ἐνῶ βλέπει και γνωρίζει ὅτι ὅλη ἡ λογικὴ κτίση τον προσκυνά. Διότι ἡ ἀγία</p>

<p>ἡ ἀγία αὐτοῦ ψυχὴ, ὅτι τε καθ' ὑπόστασιν ἦνωται τῷ Θεῷ Λόγῳ, καὶ συμπροσκυνεῖται ὡς Θεοῦ ψυχὴ καὶ οὐχ ὡς ἀπλῶς ψυχὴ. Καὶ τὸ ἀναβῆναι δὲ ἐκ γῆς εἰς οὐρανοὺς καὶ τὸ καταβῆναι πάλιν ἐνέργειαι εἰσι περιγραφομένου σώματος· «Οὕτως γὰρ πάλιν ἐλεύσεται», φησί, «πρὸς ὑμᾶς, ὃν τρόπον ἐθεάσασθε αὐτὸν πορευόμενον εἰς τὸν οὐρανόν».</p>	<p>του ψυχὴ γνωρίζει ὅτι ἔχει ενωθεὶ υποστατικά με το Θεό Λόγο και ὅτι προσκυνεῖται μαζί του ὡς ψυχὴ του Θεοῦ και ὄχι ὡς ἀπλή ψυχὴ. Και η ἀνάβαση ἀπὸ τη γη στον ουρανό και η κατάβαση του πάλι εἶναι ἐνέργειες του περιορισμένου σώματος. Λέει (ο ἄγγελος) «ἔτσι πάλι θα ἔλθει πρὸς εσάς, με τον τρόπο που τον εἶδατε να ανεβαίνει στον ουρανό».</p>
<p>ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 75. Περί τῆς ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς καθέδρας Ἐκ δεξιῶν δὲ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς κεκαθικέναι φαμέν τὸν Χριστὸν σωματικῶς, οὐ τοπικὴν δὲ δεξιάν τοῦ Πατρὸς λέγομεν. Πῶς γὰρ ὁ ἀπερίγραπτος τοπικὴν σχοίη δεξιάν; Δεξιὰ γὰρ καὶ ἀριστερά τῶν περιγραφομένων εἰσί. Δεξιάν δὲ τοῦ Πατρὸς λέγομεν τὴν δόξαν καὶ τιμὴν τῆς θεότητος, ἐν ᾗ ὁ τοῦ Θεοῦ Υἱὸς πρὸ αἰώνων ὑπάρχων, ὡς Θεὸς καὶ τῷ Πατρὶ ὁμοούσιος, ἐπ' ἐσχάτων σαρκωθείς καὶ σωματικῶς κάθηται συνδοξασθείσης τῆς σαρκὸς αὐτοῦ· προσκυνεῖται γὰρ μὲν προσκυνήσει μετὰ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ ὑπὸ πάσης τῆς κτίσεως.</p>	<p>Για το ὅτι κάθεται στα δεξιὰ του Πατέρα του. Λέμε ὅτι ο Χριστὸς ἔχει καθίσει με το σώμα του στα δεξιὰ του Θεοῦ καὶ Πατέρα του, ἀλλὰ δεν εννοοῦμε τη δεξιὰ του Πατέρα ὡς τόπο. Διότι, πῶς ο ἀπερίγραπτος (Θεός) θα εἶναι δεξιὰ ἐνός τόπου; Τὸ «δεξιὰ» καὶ «αριστερά» ἀνήκουν στα περιορισμένα ὄντα. Λέγοντας «δεξιὰ του Πατέρα», εννοοῦμε τη δόξα και την τιμὴ της θεότητος, στην οποία ἐνὸς ἡταν προαιώνια ο Υἱὸς του Θεοῦ, σαν ὁμοούσιος με το Θεό Πατέρα του, τους ἐσχάτους καιροὺς σαρκώθηκε και κάθησε (στην ἴδια δόξα) με το σώμα, ἀφοῦ και η σάρκα του δοξάστηκε μαζί· και ὅλη η κτίση τον προσκυνά μαζί με τη σάρκα με την ἴδια προσκύνηση.</p>
<p>ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 76. Πρὸς τοὺς λέγοντας· Εἰ δύο φύσεις ὁ Χριστὸς, ἢ καὶ τῆ κτίσει λατρεύετε φύσιν κτιστὴν προσκυνοῦντες, ἢ μίαν φύσιν προσκυνητὴν λέγετε καὶ μίαν ἀπροσκύνητον. Τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι προσκυνούμεν· ἀσώματον μὲν πρὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως καὶ νῦν τὸν αὐτὸν σεσαρκωμένον καὶ γενόμενον ἄνθρωπον μετὰ τοῦ εἶναι Θεόν. Ἡ τοίνυν σὰρξ αὐτοῦ κατὰ μὲν τὴν ἑαυτῆς φύσιν, ἂν διέληξ ἰσχυαῖς ἐπινοίαις τὸ ὀρώμενον ἐκ τοῦ νοουμένου, ἀπροσκύνητός ἐστιν ὡς κτιστὴ, ἐνωθεῖσα δὲ τῷ Θεῷ Λόγῳ δι' αὐτὸν καὶ ἐν αὐτῷ προσκυνεῖται. Ὅνπερ γὰρ τρόπον ὁ βασιλεὺς καὶ γυμνὸς</p>	<p>Σ' αὐτοὺς που μας λένε ὅτι, ἐὰν ο Χριστὸς ἔχει δύο φύσεις, τότε συμβαίνει ἓνα ἀπὸ τα δύο: ἢ λατρεύετε και την κτίση, προσκυνώντας την κτιστὴ φύση, ἢ θεωρεῖτε ὅτι μία φύση πρέπει να προσκυνεῖται και μία δεν πρέπει. Προσκυνούμε τον Υἱὸ του Θεοῦ μαζί με τον Πατέρα και το Ἅγιο Πνεῦμα· πρὶν ἀπὸ την ἐνανθρώπηση βέβαια (τον προσκυνούμε) ἀσώματο, ἐνὸς τώρα τον ἴδιο σαρκωμένο και ολοκληρωμένο ἄνθρωπο μαζί με τη θεότητά του. Η σάρκα του βέβαια, σε ὅ,τι ἀφορὰ στη φύση της, ἀν ἀφαιρέσεις με ἰσχυρὴ φαντασία το φαινόμενο ἀπὸ το νοούμενο, σαν κτίσμα που εἶναι δεν προσκυνεῖται· ἐπειδὴ ὁμως ἐνώθηκε με το Θεό Λόγο, ἐξαιτίας του και στο πρόσωπό του προσκυνεῖται. Διότι, ὅπως ο βασιλιάς, εἴτε γυμνός εἶναι εἴτε</p>

<p>προσκυνείται και ένδεδυμένος, και ή άλουργίς, ως μέν ψιλή άλουργίς πατεΐται και περιρρίπτεται, βασιλικόν δέ γενομένη ένδυμα τιμᾶται και δοξάζεται και, εΐ τις αύτην παροικτρώσειε, θανάτω ως τὰ πολλὰ κατακρίνεται, ως δέ και ξύλον ψιλόν ούκ ἔστι τῆ ἀφή ἀπρόσιτον, πυρὶ δέ προσομιλήσαν και ἄνθραξ γενόμενον ού δι' ἑαυτό, διὰ δέ τὸ συνημμένον πυρ ἀπρόσιτον γίνεται, και ούχ ή τοῦ ξύλου φύσις ὑπάρχει ἀπρόσιτος, ἀλλ' ὁ ἄνθραξ, ἥτοι τὸ πεπυρωμένον ξύλον, οὔτως ή σὰρξ κατὰ μέν τήν ἑαυτῆς φύσιν ούκ ἔστι προσκυνητή, προσκυνείται δέ ἐν τῷ σεσαρκωμένῳ Θεῷ Λόγῳ ού δι' ἑαυτήν, ἀλλὰ διὰ τὸν ἠνωμένον αὐτῆ καθ' ὑπόστασιν Θεὸν Λόγον· και οὔ φαμεν, ὅτι σάρκα προσκυνοῦμεν ψιλὴν, ἀλλὰ σάρκα Θεοῦ, ἥτοι σεσαρκωμένον Θεόν.</p>	<p>ντυμένος, προσκυνείται· και η πορφύρα, σαν απλή πορφύρα την πατάμε και την πετάμε, ἀλλὰ μόλις γίνει ένδυμα του βασιλιά της αποδίδουμε τιμές και δόξες, ενώ, αν κάποιος την περιφρονήσει, καταδικάζεται συνήθως σε θάνατο· το ίδιο, όπως κάποιος μπορεί να πιάσει ένα απλό ξύλο, ἀλλὰ αν ενωθεί με τη φωτιά και γίνει κάρβουνο, όχι εξαιτίας της φύσεώς του ἀλλὰ εξαιτίας της ενωμένης μαζί του φωτιάς, τότε γίνεται απλησίαστο· και δεν είναι απλησίαστη η φύση του ξύλου, ἀλλὰ το κάρβουνο, δηλαδή το πυρωμένο ξύλο· έτσι και η σάρκα, σύμφωνα με τη φύση της, δεν είναι από μόνη της ἄξια προσκυνήσεως· τήν προσκυνάμε όμως όχι για χάρη της, ἀλλὰ χάρη στο σαρκωμένο Θεό Λόγο, το Θεό Λόγο που ενώθηκε υποστατικά μαζί της. Και δεν λέμε ότι προσκυνάμε απλή σάρκα, ἀλλὰ τη σάρκα του Θεού, το Θεό δηλαδή που σαρκώθηκε.</p>
<p>ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 77. Διὰ τί ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἐνηθρώπησε και ούχ ὁ Πατήρ οὔδὲ τὸ Πνεῦμα και τί ἐνανθρωπήσας κατώρθωσεν. Πατήρ ὁ Πατήρ και ούχ Υἱός· Υἱὸς ὁ Υἱὸς και ού Πατήρ· Πνεῦμα Ἅγιον τὸ Πνεῦμα και οὔ Πατήρ οὔδὲ Υἱός· ή γὰρ ιδιότης ἀκίνητος. Ἡ πῶς ἂν ιδιότης εἶη κινουμένη και μεταπίπτουσα; Διὰ τοῦτο ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ Υἱὸς ἀνθρώπου γίνεται, ἵνα μείνη ή ιδιότης ἀκίνητος· Υἱὸς γὰρ ὢν τοῦ Θεοῦ Υἱὸς ἀνθρώπου γέγονεν σαρκωθείς ἐκ τῆς Ἁγίας Παρθένου, και ούκ ἐξέστη τῆς οἰκείας ιδιότητος. Ἐνηθρώπησε δὲ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ἵνα, ἐφ' ὅπερ ἐποίησε τὸν ἄνθρωπον, πάλιν αὐτῷ χαρίσῃται· ἐποίησε γὰρ αὐτὸν κατ' εἰκόνα ἑαυτοῦ, νοερὸν και αὐτεξούσιον και καθ' ὁμοιότητα, ἥτοι ἐν ἀρεταῖς τέλειον, ως ἐφικτὸν ἀνθρώπου φύσει· αὐται γὰρ οἰονεὶ χαρακτῆρες τῆς θείας ὑπάρχουσι φύσεως· τὸ ἀμερίμνον</p>	<p>Γιατί έγινε άνθρωπος ο Υἱός και όχι ο Πατέρας ή το Ἅγιο Πνεῦμα και τί πέτυχε με την ενανθρώπησή του. Ο Πατέρας είναι Πατέρας και όχι Υἱός. Ο Υἱός είναι Υἱός και όχι Πατέρας. Το Πνεῦμα είναι Ἅγιο Πνεῦμα και όχι Πατέρας ή Υἱός· διότι η ιδιότητα δεν ἀλλάζει. Και πῶς θα ήταν προσωπική ιδιότητα, εάν ἀλλάζε και μεταβαλόταν; Γι' αυτό ο Υἱός του Θεοῦ γίνεται υἱός ἀνθρώπου, για να παραμείνει ἀμετάβλητη η ιδιότητα· ὄντας Υἱός του Θεοῦ έγινε και υἱός ἀνθρώπου, με τη σάρκωσή του ἀπό την Ἁγία Παρθένο, και δεν ἔχασε την προσωπική του ιδιότητα. Ο Υἱός του Θεοῦ έγινε ἄνθρωπος, για να χαρίσει στον ἄνθρωπο αυτό για το οποίο τον ἐπλασε· διότι τον ἔκαμε σύμφωνα με τη δική Του εικόνα, να ἔχει νου, να είναι αὐτεξούσιος και ὁμοιος μαζί Του, δηλαδή τέλειος στις ἀρετές, ὅσο είναι ἐφικτό στην ἀνθρώπινη φύση· διότι αυτές ὑπάρχουν σαν γνωρίσματα της θείας φύσεως· δηλαδή, η ἀμεριμνησία, η ἀταραξία, η ἀκεραιότητα, η ἀγαθωσύνη, η σοφία,</p>

καὶ ἀπερίσπαστον καὶ ἀκέραιον, τὸ ἀγαθόν, τὸ σοφόν, τὸ δίκαιον, τὸ πάσης κακίας ἐλεύθερον. Ἐν κοινωνίᾳ μὲν οὖν ἑαυτοῦ καταστήσας τὸν ἄνθρωπον —«ἐπ’ ἀφθαρσίᾳ γὰρ τοῦτον ἐποίησε»—, διὰ δὲ τῆς ἑαυτοῦ κοινωνίας ἀνήγαγεν αὐτὸν πρὸς τὸ ἄφθαρτον. Ἐπειδὴ δὲ διὰ τῆς παραβάσεως τῆς ἐντολῆς τοῦς τῆς θείας εἰκόνας χαρακτηήρας ἐξοφώσαμεν τε καὶ συνεχέαμεν καὶ ἐν κακίᾳ γενόμενοι τῆς θείας κοινωνίας ἐγυμνώθημεν —«τίς γὰρ μετουσία πρὸς σκότος φωτί;»— καὶ ἔξω τῆς ζωῆς γενόμενοι τῆ τοῦ θανάτου φθορᾷ ὑπεπέσαμεν, καὶ ἐπειδὴ μετέδωκε τοῦ κρείττονος καὶ οὐκ ἐφυλάξαμεν, μεταλαμβάνει τοῦ χειρόνος, τῆς ἡμετέρας λέγω φύσεως, ἵνα δι’ ἑαυτοῦ ἐν ἑαυτῷ ἀνακαινίσῃ μὲν τὸ κατ’ εἰκόνα καὶ καθ’ ὁμοίωσιν, διδάξῃ δὲ ἡμᾶς τὴν ἐνάρετον πολιτείαν καὶ ταύτην δι’ ἑαυτοῦ ποιήσῃ ἡμῖν εὐεπίβατον καὶ τῆ τῆς ζωῆς κοινωνίᾳ ἐλευθερώσῃ τῆς φθορᾶς ἀπαρχὴν γενόμενος τῆς ἡμῶν ἀναστάσεως καὶ τὸ ἀχρειωθὲν καὶ συντριβὲν σκευὸς ἀνακαινίσῃ, ἵνα τῆς τυραννίδος τοῦ διαβόλου λυτρώσῃται πρὸς θεογνωσίαν ἡμᾶς καλέσας καὶ νευρώσῃ καὶ παιδεύσῃ δι’ ὑπομονῆς καὶ ταπεινώσεως καταπαλαίειν τὸν τύραννον. Πέπαυται γοῦν ἡ τῶν δαιμόνων θρησκεία, ἡ κτίσις τῷ θεῷ ἡγίασται αἷματι, βωμοὶ καὶ ναοὶ εἰδώλων καθήρηνται, θεογνωσία πεφύτευται, Τριάς ἢ ὁμοούσιος, ἡ ἄκτιστος θεότης λατρεύεται, εἷς Θεὸς ἀληθῆς, δημιουργὸς τῶν πάντων καὶ Κύριος· ἀρεταὶ πολιτεύονται, ἀναστάσεως ἐλπίς διὰ τῆς Χριστοῦ δεδωρηται ἀναστάσεως, φρίττουσι τοὺς πάλαι ὑποχειρίους ἄνθρώπους οἱ δαίμονες, καὶ τό γε θαυμαστόν, ὅτι ταῦτα πάντα διὰ σταυροῦ καὶ παθῶν καὶ θανάτου κατώρθωται· εἰς πᾶσαν τὴν γῆν

ἡ δικαιοσύνη, ἡ ἀπαλλαγὴ ἀπὸ κάθε κακία. Αφοῦ, λοιπόν, ἐπλασε τὸν ἄνθρωπο σε κοινωνία μαζί Του —«διότι τὸν ἐπλασε με σκοπὸ να μείνει ἀφθαρτος»—, τὸν οδήγησε με τὴν κοινωνία τῆς φύσεώς του στὴν ἀφθαρσία. Ἐπειδὴ ὁμως με τὴν παράβαση τῆς ἐντολῆς μαυρίσαμε καὶ ξεθωριάσαμε τὰ γνωρίσματα τῆς θείας εἰκόνας καὶ πέφτοντας στὴν κακία ἀποξενωθήκαμε ἀπὸ τὴν ἐπαφή μας με τὸ Θεὸ —«διότι ποιά ἐπικοινωνία ὑπάρχει τοῦ φωτός με τὸ σκοτάδι;»—, βρεθήκαμε ἔξω ἀπὸ τὴν ζωὴ καὶ ὑποκύψαμε στὴ φθορὰ τοῦ θανάτου. Ἐπειδὴ μας μετὰδωσε τὸ καλύτερο καὶ δὲν τὸ διατηρήσαμε, μετέχει ὁ ἴδιος στὸ χειρότερο, ἐννοῶ τὴ φύση μας, ὥστε στὸ πρόσωπό του καὶ μέσω του ἑαυτοῦ του να ἀνανεώσει τὸ κατ’ εἰκόνα καὶ καθ’ ὁμοίωση· να μας διδάξει τὴν ἐνάρετη ζωὴ καὶ μέσω του ἑαυτοῦ του να τὴν καταστήσει γιὰ μας εὐκόλη να τὴ διαβούμε· με τὴν κοινωνία τῆς δικῆς του ζωῆς να μας ἐλευθερώσει ἀπὸ τὴ φθορὰ καὶ να γίνῃ ἡ πρώτη ἀρχὴ τῆς ἀναστάσεώς μας· να ξανακατασκευάσει τὸ ἀχρηστο καὶ θρυμματισμένον σκευὸς, γιὰ να μας ἐλευθερώσει ἀπὸ τὴν τυραννία τοῦ διαβόλου, ἀφοῦ μας κάλεσε στὴ θεογνωσία· να μας ἐνδυναμώσει καὶ ἐκπαιδεύσει με τὴν ὑπομονὴ καὶ τὴν ταπεινώση να καταπολεμάμε τὸν τύραννο. Ἡ δαιμονικὴ, λοιπόν, θρησκεία καταργήθηκε· ἡ δημιουργία ἐξαγιάστηκε με τὸ θεῖο αἷμα· οἱ βωμοὶ καὶ οἱ ναοὶ τῶν εἰδώλων καταστράφηκαν, ἡ θεογνωσία φυτεύθηκε, ἡ ὁμοούσια Τριάδα καὶ ἄκτιστη θεότητα, ὁ ἕνας Θεὸς καὶ Κύριος, ὁ δημιουργὸς τοῦ σύμπαντος, εἶναι αὐτὸς που λατρεύεται· οἱ ἀρετὲς καλλιεργούνται, ἡ ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ μας ἔδωσε ὡς δῶρο τὴν ἐλπίδα τῆς ἀναστάσεως, οἱ δαίμονες τρέμουν τοὺς ἀνθρώπους που πρὶν τοὺς εἶχαν ὑποχείριους· καὶ τὸ πιο θαυμαστό, ὅλα αὐτὰ τα κατώρθωσαν ὁ σταυρὸς, τὰ πάθη καὶ ὁ θάνατος. Σ’ ὅλη τὴ γῆ τὸ Εὐαγγέλιο τῆς θείας γνώσεως κηρύχθηκε χωρὶς να νικήσει

τὸ Εὐαγγέλιον τῆς θεογνωσίας κεκήρυκται οὐ
πολέμῳ καὶ ὄπλοις
καὶ στρατοπέδοις τοὺς ἐναντίους τροπούμενον,
ἀλλ' ὀλίγοι πτωχοί,
ἀγράμματοι, διωκόμενοι, αἰκίζόμενοι,
θανατούμενοι, σταυρωθέντα
σαρκὶ καὶ θανάτῳ κηρύττοντες τῶν σοφῶν
καὶ δυνατῶν
κατεκράτησαν· εἶπετο γὰρ αὐτοῖς τοῦ
σταυρωθέντος
ἡ παντοδύναμος δύναμις. Ὁ θάνατος ὁ πάλαι
φοβερῶτατος
ἤττηται, καὶ τῆς ζωῆς νῦν ὁ παλαιστύγητος καὶ
μισητός
προκρίνεται. Ταῦτα τῆς Χριστοῦ παρουσίας τὰ
κατορθώματα,
ταῦτα τῆς αὐτοῦ δυνάμεως τὰ γνωρίσματα.
Οὐ γὰρ ὡς διὰ Μωσέως ἕνα λαὸν ἐξ Αἰγύπτου
καὶ τῆς Φαραῶ
δουλείας θάλασσαν διαστήσας διέσωσε,
πᾶσαν δὲ μᾶλλον
τὴν ἀνθρωπότητα ἐκ φθορᾶς θανάτου καὶ τοῦ
πικροῦ τυράννου,
τῆς ἀμαρτίας, ἐρρύσατο, οὐ βία ἄγων πρὸς
ἀρετὴν,
οὐ γῆ καταχωννύς καὶ πυρὶ φλέγων καὶ
λιθοβολεῖσθαι προστάτων
τοὺς ἀμαρτάνοντας, ἀλλὰ πραότητι καὶ
μακροθυμίᾳ, πείθων
τοὺς ἀνθρώπους αἰρεῖσθαι τὴν ἀρετὴν καὶ τοῖς
ὑπὲρ ταύτης
ἐναμιλλᾶσθαι πόνοις καὶ ἐνηδύνεσθαι· πάλαι
μὲν γὰρ ἀμαρτάνοντες
ἠκίζοντο καὶ ἔτι τῆς ἀμαρτίας ἀντεῖχοντο, καὶ
θεὸς αὐτοῖς
ἡ ἀμαρτία λελόγιστο· νῦν δὲ ὑπὲρ εὐσεβείας
καὶ ἀρετῆς αἰκισμοὺς
αἰροῦνται καὶ στρεβλώσεις καὶ θάνατον.
Εὐγε, ὦ Χριστέ, Θεοῦ Λόγε καὶ σοφία καὶ
δύναμις καὶ Θεὸς
παντοκράτωρ. Τί σοι τούτων ἀπάντων οἱ
ἄποροι ἡμεῖς ἀντιδοίμεν;
Σὰ γὰρ ἅπαντα, καὶ αἰτεῖς παρ' ἡμῶν οὐδὲν ἢ
τὸ σῶζεσθαι,
αὐτὸς καὶ τοῦτο διδοὺς καὶ λαμβάνουσι χάριν
εἰδῶς δι' ἄφατον
ἀγαθότητα· σοὶ χάρις τῷ τὸ εἶναι δεδωκότι καὶ
τὸ εἶναι
χαρισαμένῳ, καὶ τούτου παραπεσόντας αἴθις
ἐπαναγαγῶν
πρὸς τοῦτο διὰ τῆς ἀφάτου συγκαταβάσεως.

τους εχθρούς
με πόλεμο, με ὅπλα καὶ στρατό· ἀλλὰ, λίγοι
αδύνατοι,
αγράμματοι, κυνηγημένοι, βασανισμένοι, με
κίνδυνο τῆς ζωῆς τους κήρυξαν
τον σταυρωμένο καὶ θανατωμένο στη σάρκα
(Χριστό) καὶ κατατρόπωσαν
τους σοφοὺς καὶ ἰσχυροὺς· διότι ἡ πανίσχυρη
δύναμη του σταυρωμένου
τους συνόδευε πάντοτε. Ὁ θάνατος, που πρωτύτερα
προκαλοῦσε πάρα πολὺ
φόβο, νικήθηκε καὶ προτιμάται τώρα ἀπὸ τὴν ζωὴ
αὐτὸς που πρὶν ἦταν
αποκρουστικός καὶ μισητός. Αὐτὰ εἶναι τὰ
κατορθώματα τῆς παρουσίας
του Χριστοῦ, τὰ γνωρίσματα τῆς δυνάμεώς του.
Δεν μας ἔσωσε ὅπως με τὸν Μωϋσῆ που,
διαιρώντας τὴ θάλασσα, ἐβγαλε
ἕνα λαὸ ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο καὶ τὴ δουλεία του
Φαραῶ, ἀλλὰ καλύτερα,
ἔσωσε ὅλη τὴν ἀνθρωπότητα ἀπὸ τὴ φθορὰ του
θανάτου καὶ ἀπὸ τὸν σκληρὸ
δυνάστη τῆς ἀμαρτίας· δεν μας οδήγησε με τὴ βία
στὴν ἀρετὴ,
δεν σκέπασε με χῶμα οὔτε μας ἔκαψε με τὴ φωτιά
οὔτε ἔδωσε ἐντολὴ νὰ
πετροβολοῦν τοὺς ἀμαρτωλοὺς, ἀλλὰ με πραότητα
καὶ μακροθυμία, πείθει
τοὺς ἀνθρώπους νὰ ἐκλέγουν τὴν ἀρετὴ καὶ νὰ
συναγωνίζονται στους κόπους
γι' αὐτὴν καὶ νὰ ευχαριστοῦνται. Διότι
προηγουμένως, ὅταν ἀμάρταναν,
βασανίζονταν καὶ ἀκόμη προσηλώνονταν στὴν
ἀμαρτία, καὶ αὐτὴ ἦταν
ὁ θεὸς τους· τώρα ὁμως προτιμοῦν γιὰ χάρι τῆς
ευσέβειας καὶ τῆς
ἀρετῆς τὰ βασανιστήρια, τὶς στρεβλώσεις καὶ τὸ
θάνατο.
Εὐγε, Χριστέ, Λόγε του Θεοῦ, σοφία καὶ δύναμη
καὶ παντοκράτωρ Θεέ!
Τί νὰ σου ανταποδώσουμε, εμεῖς οἱ φτωχοῦληδες,
γιὰ ὅλα αὐτὰ;
Δικὰ σου εἶναι ὅλα, καὶ τίποτε δεν ζητάς ἀπὸ μας
παρὰ μόνον τὴ σωτηρία μας·
ὁ ἴδιος μας τὴ χαρίζεις καὶ, ἀπὸ τὴν ἀνέκφραστη
καλωσύνη σου, αἰσθάνεσαι
ευγνωμοσύνη σ' αὐτοὺς που τὴ δέχονται! Σε σένα
ἀνήκει ἡ ευγνωμοσύνη,
που μας χαρίζεις τὴν ὑπαρξὴ καὶ τὴν ἀληθινὴ ζωὴ·
ἀκόμη κι ὅταν
απομακρυνθήκαμε ἀπ' αὐτὴν, μας ἐπανεφέρες με
τὴν ἀνέκφραστη

	συγκατάβασή σου.
<p>ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 78. Πρὸς τοὺς ἐρωτῶντας, εἰ ἡ ὑπόστασις τοῦ Χριστοῦ κτιστή ἐστὶν ἢ ἄκτιστος. Ἡ ὑπόστασις τοῦ Θεοῦ Λόγου πρὸ τῆς σαρκώσεως ἀπλή ἦν καὶ ἀσύνθετος καὶ ἀσώματος καὶ ἄκτιστος, σαρκωθείσα δὲ αὕτη γέγονε καὶ τῇ σαρκὶ ὑπόστασις καὶ γέγονε σύνθετος ἐκ θεότητος, ἧς αἶε εἶχε, καὶ ἐξ ἧς προσεῖληφε σαρκός· καὶ φέρει τῶν δύο φύσεων τὰ ἰδιώματα ἐν δυσὶ γνωριζομένη ταῖς φύσεσιν ὥστε ἡ αὐτὴ μία ὑπόστασις ἄκτιστός τε ἐστὶ τῇ θεότητι καὶ κτιστὴ τῇ ἀνθρωπότητι, ὁρατὴ καὶ ἀόρατος· ἐπεὶ ἀναγκαζόμεθα ἢ διαμεμεν τὸν ἕνα Χριστὸν δύο τὰς ὑποστάσεις λέγοντες, ἢ τὴν τῶν φύσεων ἀρνεῖσθαι διαφορὰν καὶ τροπὴν εἰσάγειν καὶ σύγχυσιν.</p>	<p>Απάντησε σε ὅσους ρωτοῦν τί εἶναι ἡ ὑπόστασις τοῦ Χριστοῦ, κτιστή ἢ ἀκτιστή. Ἡ ὑπόστασις τοῦ Θεοῦ Λόγου πρὶν ἀπὸ τῆς σάρκωσής του ἦταν ἀπλή, ἀσύνθετη, ἀσώματη καὶ ἀκτιστή· ὅταν ὁμως σαρκώθηκε, ἐγένετο καὶ ὑπόστασις τῆς σάρκας· ἐτσι ἐγένετο σύνθετη ὑπόστασις, ἀπὸ τῆς θεότητος τῆς ὁποίας εἶχε πάντοτε, καὶ ἀπὸ τῆς σάρκα, τῆς ὁποίας προσέλαβε. Ἐχει τὰ γνωρίσματα τῶν δύο φύσεων, ἐπειδὴ γίνεται γνωστὴ με δύο φύσεις. Ἐπομένως, ἡ ἴδια εἶναι μία ἀκτιστή ὑπόστασις στη θεία φύση καὶ κτιστὴ στην ἀνθρώπινη, ὁρατὴ καὶ ἀόρατη. Διαφορετικὰ, ἀναγκαζόμεστε ἢ νὰ χωρίσουμε τὸν ἕνα Χριστὸ λέγοντας δύο τις ὑποστάσεις του, ἢ ν' ἀρνηθοῦμε τὴν διαφορὰ τῶν φύσεων καὶ νὰ διδάσκουμε μετατροπὴ καὶ σύγχυση τῶν φύσεων.</p>
<p>ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 79. Περὶ τοῦ πότε ἐκλήθη Χριστός Οὐχ, ὡς τινες ψευδηγοροῦσι, πρὸ τῆς ἐκ Παρθένου σαρκώσεως ὁ νοῦς ἠνώθη τῷ Θεῷ Λόγῳ καὶ ἐκ τότε ἐκλήθη Χριστός· τοῦτο τῶν Ὁριγένους ληρημάτων τὸ ἀτόπημα προὔπαρξιν τῶν ψυχῶν δογματίσαντος. Ἡμεῖς δὲ Χριστὸν γεγενῆσθαι τε καὶ κεκλησθαι φαμεν τὸν Υἱὸν καὶ Λόγον τοῦ Θεοῦ, ἀφ' οὗ ἐν τῇ γαστρὶ τῆς Ἁγίας Ἀειπαρθένου ἐσκήνωσε καὶ σὰρξ ἀτρέπτως ἐγένετο καὶ ἐχρίσθη ἡ σὰρξ τῇ θεότητι· «χρίσις γὰρ αὕτη τῆς ἀνθρωπότητος», ὡς φησὶν ὁ θεολόγος Γρηγόριος. Καὶ ὁ ἱερώτατος δὲ τῆς Ἀλεξανδρέων Κύριλλος πρὸς τὸν βασιλέα Θεοδόσιον γράφων τάδε φησὶν· «Χρῆναι γὰρ ἔγωγέ φημι μῆτε τὸν ἐκ Θεοῦ Λόγον ἀνθρωπότητος δίχα, μῆτε μὴν τὸν ἐκ γυναικὸς ἀποτεχθέντα ναὸν, οὐχ ἐνωθέντα τῷ Λόγῳ, Χριστὸν Ἰησοῦν ὀνομάζεσθαι· ἀνθρωπότητι γὰρ καθ' ἑνωσιν οἰκονομικὴν ἀπορρήτως συνενηγεμένος ὁ ἐκ Θεοῦ Λόγος νοεῖται</p>	<p>Για τὸ πότε ὀνομάσθηκε Χριστός. Οἱ νοῦς δὲν ἐνώθηκε με τὸ Θεὸ Λόγο πρὶν ἀπὸ τῆς σάρκωσής του ἀπὸ τῆς Παρθένου καὶ ἀπὸ τότε ὀνομάσθηκε Χριστός, ὅπως ὀρισμένοι ψεύδονται. Αὐτὸ τὸ ἀτόπημα ἀνήκει στις φλυαρίες τοῦ Ὁριγένου, ὁ ὁποῖος δογματίσθηκε προὔπαρξη τῶν ψυχῶν. Ἡμεῖς ὁμως ὀμολογοῦμε ὅτι ὁ Υἱὸς καὶ Λόγος ἐγένετο καὶ ὀνομάσθηκε Χριστός ἀπὸ τότε που συλλήφθηκε μέσα στην κοιλία τῆς ἁγίας Ἀειπαρθένου καὶ πήρε σὰρκα ἀπ' αὐτὴν χωρὶς μετατροπὴ καὶ ἡ σὰρκα χρίσθηκε με τὴν θεότητα· ὅπως λέει ὁ θεολόγος Γρηγόριος, «αὕτη εἶναι ἡ χρίσις τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως». Καὶ ὁ ἱερώτατος Κύριλλος Ἀλεξανδρείας, γράφοντας στο βασιλέα Θεοδόσιο, τοῦ λέει τὰ εξῆς: «Ἐγὼ νομίζω ὅτι δὲν πρέπει νὰ ὀνομάζεται Ἰησοῦς Χριστός οὔτε ὁ Θεὸς Λόγος χωρὶς τὴν ἀνθρώπινη φύση, οὔτε ὁμως «ὁ ναός» (τὸ κατοικητήριον) που γεννήθηκε ἀπὸ τὴν γυναῖκα χωρὶς νὰ ἔχει ἐνωθεῖ με τὸ Λόγο· διότι Χριστός θεωρεῖται ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ που εἶναι ἐνωμένος με ἀπόρρητο τρόπο με τὸν ἀνθρώπο καὶ σύμφωνα με τὸ σχέδιον τῆς θείας οἰκονομίας».</p>

Χριστός». Και πρὸς τὰς βασιλίδας οὕτως· «Τινές φασιν, ὅτι τὸ Χριστὸς ὄνομα πρέπει καὶ μόνῳ καὶ ἰδίᾳ καθ' αὐτὸν νοουμένῳ καὶ ὑπάρχοντι, τῷ ἐκ Θεοῦ Πατρὸς γεννηθέντι Λόγῳ. Ἡμεῖς δὲ οὐχ οὕτω δεδιδάγμεθα φρονεῖν ἢ λέγειν· ὅτε γὰρ γέγονε σὰρξ ὁ Λόγος, τότε καὶ ὠνομάσθαι λέγομεν αὐτὸν Χριστὸν Ἰησοῦν. Ἐπειδὴ γὰρ κέχρισται τῷ ἐλαίῳ τῆς ἀγαλλιᾶσεως, ἦτοι τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, ταύτη τοι Χριστὸς ὠνομάζεται. Ὅτι δὲ περὶ τὸ ἀνθρώπινον ἢ χρίσις, οὐκ ἂν ἐνδύσειέ τις τῶν ὀρθᾶ φρονεῖν εἰωθότων». Καὶ Ἀθανάσιος δὲ ὁ παναοίδιμος ἐν τῷ περὶ τῆς σωτηριώδους ἐπιφανείας λόγῳ ὧδέ πη λέγει· «Ὁ προϋπάρχων Θεὸς πρὸ τῆς ἐν σαρκὶ ἐπιδημίας οὐκ ἦν ἄνθρωπος, ἀλλὰ Θεὸς ἦν πρὸς τὸν Θεὸν, ἀόρατος καὶ ἀπαθὴς ὢν· ὅτε τε δὲ γέγονεν ἄνθρωπος, τὸ Χριστὸς ὄνομα διὰ τῆς σαρκὸς προσάγεται, ἐπειδὴ ἀκολουθεῖ τῷ ὀνόματι τὸ πάθος καὶ ὁ θάνατος». Εἰ δὲ ἡ θεία Γραφή φησι· «Διὰ τοῦτο ἔχρισέ σε ὁ Θεός, ὁ Θεός σου ἔλαιον ἀγαλλιᾶσεως», ἰστέον ὡς πολλάκις ἡ θεία Γραφή κέχρηται τῷ παρωχηκότι χρόνῳ ἀντὶ τοῦ μέλλοντος, ὡς τὸ «μετὰ ταῦτα ἐπὶ τῆς γῆς ὤφθη καὶ τοῖς ἀνθρώποις συναναστράφη»· οὕπω γὰρ ὤφθη οὐδὲ συναναστράφη Θεὸς ἀνθρώποις, ὅτε ταῦτα ἐλέγετο· καὶ τὸ «ἐπὶ τῶν ποταμῶν Βαβυλῶνος, ἐκεῖ ἐκαθίσαμεν καὶ ἐκλαύσαμεν»· οὕπω δὲ ταῦτα ἐγεγόνει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 80. Πρὸς τοὺς ἐρωτῶντας, εἰ δύο φύσεις ἐγέννησεν ἡ Ἁγία Θεοτόκος, καὶ εἰ δύο φύσεις ἐπὶ σταυροῦ ἐκρέμαντο. Φύσεως μὲν ἔστι τὸ ἀγέννητον καὶ τὸ γενητὸν δι' ἑνὸς τοῦ ν γραφόμενον, ὅπερ δηλοῖ τὸ ἄκτιστον καὶ κτιστόν· τὸ δὲ ἀγέννητον καὶ γενητὸν οὐ φύσεως, ἀλλ' ὑποστάσεως,

Και πρὸς τις βασιλίσσες ἔτσι εἶπε: «Μερικοὶ λένε ὅτι τὸ ὄνομα Χριστὸς ἀρμόζει στο Λόγο που γεννήθηκε ἀπὸ το Θεὸ Πατέρα, που νοεῖται καὶ ὑπάρχει μόνος καὶ ξεχωριστά. Εμεῖς ὁμως δεν διδαχθήκαμε νὰ πιστεύουμε καὶ νὰ λέμε αὐτά· διότι, ὅταν ὁ Λόγος σαρκώθηκε, τότε λέμε ὅτι καὶ ὠνομάσθηκε αὐτὸς Ἰησοῦς Χριστὸς. Ἐπειδὴ με το ἐλαίο της ἀγαλλιᾶσεως, δηλαδή ἀπὸ το Θεὸ Πατέρα με τὴ χάρι του Ἁγίου Πνεύματος, γι' αὐτὸ καὶ ὠνομάζεται Χριστὸς. Καὶ κανεῖς ἀπ' αὐτοὺς που σκέφτονται συνετά δεν θὰ διστάσει νὰ πει ὅτι ἡ χρίση ἀναφέρεται στὴν ἀνθρώπινη φύση. Καὶ ὁ ὠνομαστός σε ὅλους Ἀθανάσιος, στο λόγο του γιὰ τὴ Ἐπιφάνεια του Σωτήρος, κάπως ἔτσι λέει: «Ὁ προαιώνιος Θεός, πρὶν ἀπὸ τὴν ἐνσαρκὴ παρουσία του, δεν ἦταν ἄνθρωπος, ἀλλὰ Θεός κοντά στο Θεό, ἀόρατος καὶ ἀπαθής· ὅταν ὁμως ἐγίνε ἄνθρωπος, δέχεται τὸ ὄνομα Χριστὸς ἐξαιτίας τῆς σαρκώσεως, ἐπειδὴ τὸ ὄνομα αὐτὸ τὸ ἀκολουθεῖ τὸ πάθος καὶ ὁ θάνατος». Ἄν καὶ ἡ Ἁγία Γραφή λέει, «γι' αὐτὸ σε ἐχρίσε ὁ Θεός Πατέρας σου με λάδι ἀγαλλιᾶσεως», πρέπει νὰ γνωρίζουμε ὅτι πολλές φορές ἡ Ἁγία Γραφή χρησιμοποιοῦν παρελθόντα χρόνο ἀντὶ τοῦ μέλλοντος, ὅπως στὴ φράση «μετὰ ἀπ' αὐτὰ φανερώθηκε στὴ γῆ καὶ συναναστράφηκε με τοὺς ἀνθρώπους»· διότι, ὅταν λεγόταν αὐτά, ὁ Θεός δεν εἶχε φανεῖ ἀκόμη οὔτε συναναστραφεῖ με τοὺς ἀνθρώπους· τὸ ἴδιο καὶ ἡ φράση «καθήσαμε καὶ κλάψαμε ἐκεῖ, στα ποτάμια τῆς Βαβυλώνας»· καὶ αὐτὰ δεν εἶχαν γίνε ἀκόμη.

Ἀπάντηση σ' αὐτοὺς που ρωτοῦν, εἴν ἡ ἁγία Θεοτόκος γέννησε δύο φύσεις, καὶ εἴν δύο φύσεις κρεμάσθηκαν πάνω στο σταυρό. Χαρακτηριστικό τῆς φύσεως εἶναι τὸ ἀγέννητο καὶ τὸ γενητό, που γράφονται μ' ἕνα «ν», που δείχνουν τὸ ἀκτιστό καὶ τὸ κτιστό· τὸ ἀγέννητο καὶ τὸ γενητό, δηλαδή ἡ γέννηση καὶ ἡ μὴ γέννηση,

ἦτοι τὸ γεννηθῆναι
καὶ τὸ μὴ γεννηθῆναι, ὅπερ διὰ τῶν δύο ν
ἐκφέρεται. Ἔστι οὖν
ἢ μὲν θεία φύσις ἀγέννητος, ἦτοι ἄκτιστος,
πάντα δὲ
τὰ μετὰ τὴν θείαν φύσιν γενητὰ ἦτοι κτιστά.
Θεωρεῖται τοίνυν
ἐν μὲν τῇ θεία καὶ ἀκτίστῳ φύσει τὸ μὲν
ἀγέννητον ἐν τῷ Πατρὶ
–οὐ γὰρ ἐγεννήθη–, τὸ δὲ γεννητὸν ἐν τῷ Υἱῷ
–ἐκ Πατρὸς γὰρ
αἰδίως γεγέννηται–, τὸ δὲ ἐκπορευτὸν ἐν τῷ
Ἁγίῳ Πνεύματι.
Ἐκάστου δὲ εἶδους ζῶων τὰ μὲν πρῶτα
ἀγέννητα, ἀλλ’ οὐκ ἀγέννητα·
γεγόνασι μὲν γὰρ ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ, οὐκ
ἐγεννήθησαν δὲ
ἐξ ὁμοίων. Γένεσις μὲν κτιστὴ ἐστὶ, γέννησις
δὲ ἐπὶ μὲν Θεοῦ
ἐκ μόνου Πατρὸς ὁμοουσίου Υἱοῦ πρόοδος,
ἐπὶ δὲ τῶν κτισμάτων
ἢ ἐκ συναφείας ἄρρενός τε καὶ θηλείας
ὁμοουσίου ὑποστάσεως
πρόοδος. Ὅθεν γινώσκουμεν, ὡς οὐκ ἔστι
φύσεως τὸ γεννᾶσθαι,
ἀλλ’ ὑποστάσεως. Εἰ γὰρ φύσεως ἦν, οὐκ ἂν
ἐν τῇ αὐτῇ φύσει
τὸ γεννητὸν ἐθεωρεῖτο καὶ τὸ ἀγέννητον.
Ἐπομένως τοίνυν
ἐγέννησεν ἡ Ἁγία Θεοτόκος ἐν δυσὶ
γνωριζομένῃ ταῖς φύσεσι,
θεότητι μὲν ἐκ Πατρὸς γεννηθεῖσαν ἀχρόνως,
ἐπ’ ἐσχάτων δὲ
ἐν χρόνῳ ἐξ αὐτῆς σαρκωθεῖσαν καὶ σαρκί
τικτομένην.
Εἰ δὲ οἱ ἐρωτῶντες αἰνίττειντο, ὅτι ὁ γεννηθεὶς

ἐκ τῆς Ἁγίας Θεοτόκου δύο φύσεις ἐστὶ,
φαμέν· ναί, δύο φύσεις ἐστὶ·
«Θεὸς γὰρ ἐστὶν ὁ αὐτὸς καὶ ἄνθρωπος».
Ὁμοίως καὶ περὶ
τῆς σταυρώσεως, ἀναστάσεώς τε καὶ
ἀναλήψεως· οὐ φύσεως γὰρ
ταυτὰ ἐστίν, ἀλλ’ ὑποστάσεως. Ἐπαθεν οὖν ὁ
Χριστὸς ὁ ἐν δύο
φύσεσιν ὢν τῇ παθητῇ φύσει ἐσταυρώθη τε·
σαρκὶ γὰρ ἐπὶ σταυροῦ
ἐκρέματο καὶ οὐ θεότητι. Ἐπεὶ ἂν εἴπωσιν ἡμῖν
ἐρωτῶσιν·
Δύο φύσεις ἀπέθανον; Οὐχί, ἐροῦμεν. Οὐκοῦν
οὐδὲ δύο φύσεις
ἐσταυρώθησαν, ἀλλ’ ἐγεννήθη ὁ Χριστὸς,

που γράφονται με δύο «ν»,
δεν εἶναι χαρακτηριστικά της φύσεως ἀλλὰ της
υποστάσεως. Ἡ θεία φύση
λοιπὸν εἶναι ἀγέννητη (με ἓνα «ν»), δηλαδή
ἀκτιστη, ἐνῶ ὅλα τα μετέπειτα
ἀπὸ τῆ θεία φύση εἶναι γενητὰ (με ἓνα «ν»),
δηλαδή κτιστά. Καὶ στη θεία καὶ
ἀκτιστη φύση τὸ ἀγέννητο βέβαια θεωρεῖται στὸν
Πατέρα
–διότι δεν γεννήθηκε–, ἐνῶ τὸ γεννητὸ στὸν Υἱό –
διότι γεννήθηκε προαιώνια
ἀπὸ τὸν Πατέρα–, ἐνῶ τὸ ἐκπορευτὸ θεωρεῖται στὸ
Ἅγιο Πνεῦμα.
Καὶ ἀπὸ κάθε εἶδος ζῶων τα πρῶτα εἶναι ἀγέννητα,
ὄχι ὁμοῦς ἀγέννητα
(ἀκτιστα)· διότι ὁ Δημιουργὸς τα ἐπλασε, δεν
γεννήθηκαν ἀπὸ ὁμοιά τους
ζῶα. Καθὼς ἡ γένεση εἶναι δημιουργία, ἐνῶ ἡ
γέννηση στὸ Θεὸ εἶναι
ἡ προέλευση τοῦ ὁμοουσίου Υἱοῦ ἀπὸ μόνου τὸν
Πατέρα· ἐνῶ στα κτίσματα
ἡ προέλευση ἀπὸ τὴν ὁμοούσια ὑπόσταση γίνεται
ἀπὸ τὴ συνάφεια
τοῦ ἀρσενικοῦ με τὸ θηλυκό. Γνωρίζουμε, λοιπὸν,
ὅτι ἡ γέννηση δεν ἀνήκει
στὴ φύση ἀλλὰ στὴν ὑπόσταση. Διότι, ἀν ἀνῆκε
στὴ φύση, δεν θα εἴχαμε
στὴν ἴδια φύση καὶ τὸ γεννητὸ καὶ τὸ ἀγέννητο.
Ἐπομένως, ἡ ἁγία Θεοτόκος
γέννησε ὑπόσταση που τὴν γνωρίζουμε με δύο
φύσεις, με τὴ θεία φύση
που γεννήθηκε προαιώνια ἀπὸ τὸν Πατέρα καὶ με
τὴν ἀνθρώπινη, που τοὺς
ἐσχάτους καιροὺς σαρκώθηκε μέσα της καὶ
γεννήθηκε με σάρκα.
Εἰάν αυτοὶ που ρωτοῦν ὑπαινίσσονταν ὅτι αὐτὸς
που γεννήθηκε ἀπὸ
τὴν ἁγία Θεοτόκο εἶναι δύο φύσεις, θ’
ἀπαντήσουμε· ναί, εἶναι δύο φύσεις·
«διότι ὁ ἴδιος εἶναι καὶ Θεὸς καὶ ἄνθρωπος». Τὸ
ἴδιο καὶ γιὰ τὴ σταύρωση,
τὴν ἀνάσταση καὶ τὴν ἀνάληψη· δεν εἶναι αὐτὰ
χαρακτηριστικά της φύσεως,
ἀλλὰ της υποστάσεως. Ὁ Χριστὸς, λοιπὸν, ἐνῶ
εἶναι με δύο φύσεις, ἐπάθε με
τὴ παθητὴ φύση καὶ σταυρώθηκε· διότι
κρεμάσθηκε στὸ σταυρὸ με τὴ σάρκα
καὶ ὄχι με τὴ θεότητα. Ἐπειδὴ θὰ πουν σε μας, που
τοὺς ρωτάμε·
Δύο φύσεις πέθαναν; Ὁχι, θ’ ἀπαντήσουμε. Δεν
σταυρώθηκαν, λοιπὸν, οὔτε
δύο φύσεις, ἀλλὰ γεννήθηκε ὁ Χριστὸς, δηλαδή ὁ

ἦτοι ὁ Θεὸς Λόγος
ἐνανθρωπήσας, ἐγεννήθη σαρκί, ἐσταυρώθη
σαρκί, ἔπαθε σαρκί,
ἀπέθανε σαρκί, ἀπαθoύς μεινάσης αὐτοῦ τῆς
θεότητος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 81. Πῶς πρωτότοκος λέγεται ὁ
μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ
Πρωτότοκός ἐστιν ὁ πρῶτος γεννηθεὶς, εἴτε
μονογενής,
εἴτε καὶ πρὸ ἄλλων ἀδελφῶν. Εἰ μὲν οὖν
ἐλέγετο ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ
πρωτότοκος, μονογενὴς δὲ οὐκ ἐλέγετο,
ὑπενόησαμεν ἂν κτισμάτων
αὐτὸν εἶναι πρωτότοκον ὡς κτίσμα
ὑπάρχοντα. Ἐπειδὴ δὲ
καὶ πρωτότοκος καὶ μονογενὴς λέγεται, δεῖ δὲ
καὶ ἀμφοτέρα
τηρῆσαι ἐπ' αὐτοῦ. «Πρωτότοκον» μὲν αὐτὸν
φάμεν
«πάσης κτίσεως», ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς ἐκ τοῦ
Θεοῦ καὶ ἡ κτίσις
ἐκ τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' αὐτὸς μὲν ἐκ τῆς οὐσίας
τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς
μόνος ἀχρόνως γεγεννημένος εἰκότως Υἱὸς
μονογενὴς πρωτότοκος
καὶ οὐ πρωτόκτιστος λεχθήσεται· ἡ γὰρ κτίσις
οὐκ ἐκ τῆς οὐσίας
τοῦ Πατρὸς, ἀλλὰ θελήματι αὐτοῦ ἐκ τοῦ μὴ
ὄντος εἰς τὸ εἶναι
παρήχθη.
«Πρωτότοκος δὲ ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς»·
μονογενὴς γὰρ ὢν
καὶ ἐκ μητρὸς, ἐπειδὴ περ μετέσχηκεν αἵματος
καὶ σαρκὸς
παραπλησίως ἡμῖν καὶ ἄνθρωπος γέγονε.
Γεγόναμεν δὲ καὶ ἡμεῖς
δι' αὐτοῦ υἱοὶ Θεοῦ υἰοθετηθέντες διὰ τοῦ
βαπτίσματος· αὐτὸς
ὁ φύσει Υἱὸς τοῦ Θεοῦ πρωτότοκος ἐν ἡμῖν
τοῖς θέσει καὶ χάριτι
υἱοῖς Θεοῦ γενομένοις καὶ ἀδελφοῖς αὐτοῦ
χρηματίσασι γέγονεν.
Ἦθεν ἔλεγεν· «Ἀναβαίνω πρὸς τὸν Πατέρα
μου καὶ Πατέρα ὑμῶν.»
Οὐκ εἶπε· «Πατέρα ἡμῶν», ἀλλὰ «πατέρα
μου», φύσει δῆλον,
καὶ «Πατέρα ὑμῶν» χάριτι, καὶ «Θεὸν μου καὶ
Θεὸν ὑμῶν».
Καὶ οὐκ εἶπε «Θεὸν ἡμῶν», ἀλλὰ «Θεὸν
μου», –ἂν διέλης λεπταῖς
ταῖς ἐπινοίαις τὸ ὀρώμενον ἐκ τοῦ

Λόγος του Θεοῦ, που πήρε
σάρκα· γεννήθηκε με τη σάρκα, σταυρώθηκε με τη
σάρκα, ἔπαθε με τη σάρκα,
πέθανε με τη σάρκα, ἐνῶ ἡ θεότητά του ἔμεινε
απαθής.

Πῶς λέγεται ὁ μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ
πρωτότοκος.
Πρωτότοκος εἶναι αὐτὸς που γεννήθηκε πρῶτος,
εἴτε μονογενής
εἴτε πρὶν ἀπὸ τους ἄλλους ἀδελφούς, Ἀν βέβαια
λεγόταν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ
πρωτότοκος καὶ δὲν λεγόταν μονογενής, θα
υπονοοῦσαμε ὅτι αὐτὸς εἶναι
πρωτότοκος ἀπὸ τα δημιουργήματα, ἐπειδὴ τάχα
εἶναι δημιούργημα. Ἐπειδὴ
ὅμως λέγεται καὶ πρωτότοκος καὶ μονογενής,
πρέπει νὰ διατηρήσουμε
σ' αὐτὸν καὶ τα δύο. Τον ονομάζουμε «πρωτότοκο
ὅλης τῆς δημιουργίας»,
ἐπειδὴ καὶ ὁ ἴδιος προήλθε ἀπὸ το Θεό καὶ ἡ κτίσις
ἐγίνε ἀπὸ το Θεό·
αὐτὸς βέβαια, ἐπειδὴ ἔχει γεννηθεῖ προαιωνίως
μόνος ἀπὸ τὴν οὐσία
τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα, δικαιολογημένα θα
ονομασθεῖ μονογενὴς Υἱὸς καὶ
πρωτότοκος, ὄχι ὅμως πρωτοδημιούργητος. Διότι ἡ
κτίσις δὲν προήλθε
ἀπὸ τὴν οὐσία τοῦ Πατέρα ἀλλὰ με τὸ θέλημά του
οδηγήθηκε
ἀπὸ τὴν ἀνυπαρξία στὴν ὑπαρξη.
Εἶναι «πρωτότοκος ἀνάμεσα σε πολλοὺς
ἀδελφούς», διότι ἦταν μονογενὴς
καὶ ἀπὸ μητέρα καὶ ἐπειδὴ ἐγίνε μέτοχος τοῦ
αἵματος καὶ σάρκας με παρόμοιο
τρόπο με μας καὶ ἐγίνε ἄνθρωπος. Μέσω αὐτοῦ
γίναμε κι εμεῖς υἱοὶ τοῦ
Θεοῦ, ἀφοῦ υἰοθετηθήκαμε με τὸ βάπτισμα· ὁ ἴδιος
ὁ κατὰ φύσιν Υἱὸς τοῦ
Θεοῦ ἐγίνε πρωτότοκος μεταξύ μας, οἱ ὁποῖοι ἀπὸ
θέση καὶ κατὰ χάρι
υἱοὶ τοῦ Θεοῦ γίναμε καὶ ονομασθήκαμε ἀδελφοί
του.
Γι' αὐτὸ ἔλεγε: «Ἀνεβαίνω πρὸς τὸν Πατέρα μου
καὶ Πατέρα σας».
Δὲν εἶπε, «Πατέρα μας», ἀλλὰ «πατέρα μου»,
δείχνοντας τὴ φυσικὴ σχέση·
καὶ εἶπε «Πατέρα σας» καὶ «Θεὸ μου καὶ Θεὸ σας»
δείχνοντας τὴ χάρι.
Δὲν εἶπε «Θεὸ μας» ἀλλὰ «Θεὸ μου» –για νὰ
ξεχωρίσεις με λεπτὲς ιδέες
τὸ φαινόμενο ἀπὸ τὸ νοούμενο– καὶ «Θεὸ σας», ὡς

νοουμένου—, και «Θεὸν ὑμῶν»
ὡς δημιουργὸν καὶ Κύριον.

Πρὸς τοὺς ἐρωτῶντας, εἰ ὑπὸ τὸ συνεχές
ποσὸν ἀνάγονται ἢ ὑπὸ τὸ
διωρισμένον αἱ δύο φύσεις! Αἱ τοῦ κυρίου
φύσεις οὔτε ἓν σῶμά
Αἱ τοῦ κυρίου φύσεις οὔτε ἓν σῶμά εἰσιν,
οὔτε ἐπιφάνεια οὔτε γραμμὴ, οὐ
τόπος, οὐ χρόνος, ἵνα ὑπὸ τὸ συνεχές ποσὸν
ἀναχθῶσι· ταῦτα γὰρ εἰσι
τὰ συνεχῶς ἀριθμούμενα. Ἦνωνται δὲ αἱ τοῦ
κυρίου φύσεις ἀσυγχύτως
καθ' ὑπόστασιν καὶ διήρηται ἀδιαιρέτως
λόγῳ καὶ τρόπῳ τῆς διαφορᾶς.
Καὶ ὧ μὲν τρόπῳ ἦνωνται, οὐκ ἀριθμοῦνται
οὐ γὰρ λέγομεν δύο
ὑποστάσεις εἶναι τὰς φύσεις τοῦ Χριστοῦ ἢ
δύο κατὰ τὴν ὑπόστασιν, ὧ
δὲ τρόπῳ ἀδιαιρέτως διήρηται, ἀριθμοῦνται
δύο γὰρ εἰσι φύσεις λόγῳ
καὶ τρόπῳ τῆς διαφορᾶς· ἠνωμένοι γὰρ καθ'
ὑπόστασιν καὶ ἐν ἀλλήλαις
περιχωροῦσαι ἀσυγχύτως ἦνωνται τὴν εἰς
ἀλλήλας μεταβολὴν οὐ
δεξάμεναι, τὴν οἰκείαν ἐκάστη φυσικὴν
διαφορὰν καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν
διασώζουσα· τὸ γὰρ κτιστὸν μεμένηκε
κτιστόν, καὶ τὸ ἄκτιστον ἄκτιστον.
Τῷ τρόπῳ τοίνυν τῆς διαφορᾶς καὶ μόνῳ
ἀριθμούμεναι ὑπὸ τὸ
διωρισμένον ποσὸν ἀναχθήσονται. Ἀδύνατον
γὰρ τὰ κατὰ μηδὲν
διαφέροντα ἀριθμεῖσθαι· καθὸ δὲ διαφέρουσι,
κατὰ τοῦτο καὶ ἀριθμοῦνται,
οἷον ὁ Πέτρος καὶ ὁ Παῦλος, καθὸ μὲν
ἦνωνται, οὐκ ἀριθμοῦνται τῷ
λόγῳ γὰρ τῆς οὐσίας ἐνούμενοι δύο φύσεις
οὐδὲ εἰσὶν οὐδὲ λέγονται, καθ'
ὑπόστασιν δὲ διαφέροντες δύο ὑποστάσεις
λέγονται. Ὡστε ἡ διαφορὰ
αἰτία τοῦ ἀριθμοῦ. ἢ

δημιουργό και Κύριο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 82. Περὶ πίστεως καὶ
βαπτίσματος.
Ὁμολογοῦμεν δὲ ἓν βάπτισμα εἰς ἄφεσιν
ἁμαρτιῶν καὶ εἰς ζωὴν
αἰώνιον· τὸ γὰρ βάπτισμα τὸν τοῦ Κυρίου
θάνατον δηλοῖ.
Συνθαπτόμεθα γοῦν τῷ Κυρίῳ διὰ τοῦ
βαπτίσματος, ὡς φησιν

Για την πίστη και το βάπτισμα.
Ὁμολογοῦμε, ἐπίσης, ἓν βάπτισμα για την ἄφεση
τῶν ἁμαρτιῶν μας και για
αἰώνια ζωὴ· διότι το βάπτισμα φανερῶνει το
θάνατο του Κυρίου.
Με το βάπτισμα, λοιπόν, θαπτόμαστε μαζί με τον
Κύριο, ὅπως λέει ο θεὸς
Ἀπόστολος. Ὁπως, δηλαδή, ο Κύριος πέθανε μία

ὁ θεὸς ἀπόστολος. Ὡσπερ οὖν ἅπαξ ἐτελέσθη ὁ τοῦ Κυρίου θάνατος, οὕτω καὶ ἅπαξ δεῖ βαπτίζεσθαι, βαπτίζεσθαι δὲ κατὰ τὸν τοῦ Κυρίου λόγον «εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος», διδασκομένους τὴν εἰς Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ Ἅγιον Πνεῦμα ὁμολογίαν. Ὅσοι τοίνυν εἰς Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ Ἅγιον Πνεῦμα βαπτισθέντες, μίαν φύσιν ἐν τρισὶν ὑποστάσεσι τῆς θεότητος διδαχθέντες αὐθις ἀναβαπτίζονται, οὗτοι ἀνασταυροῦσι τὸν Χριστόν, ὡς φησιν ὁ θεὸς ἀπόστολος· «Ἀδύνατον γὰρ τοὺς ἅπαξ φωτισθέντας καὶ τὰ ἐξῆς, «αὐθις ἀνακαινίζειν εἰς μετάνοιαν, ἀνασταυροῦντας ἑαυτοῖς τὸν Χριστόν καὶ παραδειγματίζοντας». Ὅσοι δὲ μὴ εἰς τὴν Ἁγίαν Τριάδα ἐβαπτίσθησαν, τούτους δεῖ ἀναβαπτίζεσθαι. Εἰ γὰρ καὶ φησιν ὁ ἀπόστολος, ὅτι «εἰς Χριστόν» καὶ «εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐβαπτίσθημεν», οὐχ οὕτω δεῖν γίνεσθαι φησι τὴν ἐπίκλησιν τοῦ βαπτίσματος, ἀλλ' ὅτι τύπος τοῦ θανάτου τοῦ Χριστοῦ ἐστὶ τὸ βάπτισμα· διὰ γὰρ τῶν τριῶν καταδύσεων τὰς τρεῖς ἡμέρας τῆς τοῦ Κυρίου ταφῆς σημαίνει τὸ βάπτισμα. Τὸ οὖν εἰς Χριστόν βαπτισθῆναι δηλοῖ τὸ πιστεύοντας εἰς αὐτὸν βαπτίζεσθαι. Ἀδύνατον δὲ εἰς Χριστόν πιστεῦσαι μὴ διδαχθέντας τὴν εἰς Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ Ἅγιον Πνεῦμα ὁμολογίαν. Χριστὸς γὰρ ἐστὶν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος, ὃν ἔχρισεν ὁ Πατὴρ τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι, ὡς φησιν ὁ θεὸς Δαυὶδ· «Διὰ τοῦτο ἔχρισέ σε ὁ Θεὸς ὁ Θεός σου ἔλαιον ἀγαλλιάσεως παρὰ τοὺς μετόχους σου». Καὶ Ἡσαΐας ἐκ προσώπου τοῦ Κυρίου· «Πνεῦμα Ἅγιον ἐπ' ἐμέ, οὗ εἵνεκεν ἔχρισέ με». Τὴν μέντοι ἐπίκλησιν τοὺς οἰκειοὺς μαθητὰς ὁ Κύριος διδάσκων ἔλεγε· «Βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος».

φορά, ἐτσι πρέπει καὶ μία φορά να βαπτίζομαστε· καὶ να βαπτίζομαστε μάλιστα, σύμφωνα με τα λόγια του Κυρίου «στο ὄνομα του Πατέρα καὶ του Υἱοῦ καὶ του Ἁγίου Πνεύματος», ὥστε να διδασκόμαστε τὴν ὁμολογία τῆς πίστεως στον Πατέρα, τον Υἱὸ καὶ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα. Ὅσοι βέβαια, ἀφού βαπτίσθηκαν στο ὄνομα του Πατέρα, του Υἱοῦ καὶ του Ἁγίου Πνεύματος καὶ διδάχθηκαν ὅτι ἡ θεότητα εἶναι μία φύση σε τρεῖς ὑποστάσεις, μετὰ ὁμως πάλι βαπτίζονται, αὐτοὶ ξανασταυρώνουν τὸ Χριστό, ὅπως λέει ὁ θεὸς Ἀπόστολος: «Διότι εἶναι ἀδύνατο αὐτοὶ που μία φορά φωτίσθηκαν» καὶ τὰ λοιπὰ, «πάλι να επιστρέφουν στη μετάνοια· διότι με τὴ στάση τους ξανασταυρώνουν καὶ διαπομπεύουν τὸ Χριστό». Ὅσοι ὁμως δεν βαπτίσθηκαν στην Ἁγία Τριάδα, αὐτοὶ πρέπει να ξαναβαπτίζονται. Διότι, ἀν καὶ λέει ὁ Ἀπόστολος ὅτι «βαπτισθήκαμε στο Χριστό καὶ τὸ θάνατό του», δεν λέει ὅτι ἐτσι πρέπει να γίνεται ἡ ἐπίκληση τοῦ βαπτίσματος, ἀλλ' ὅτι τὸ βάπτισμα ἀποτελεῖ τύπο τοῦ θανάτου τοῦ Χριστοῦ· διότι τὸ βάπτισμα με τὶς τρεῖς καταδύσεις συμβολίζει τὴν τριήμερη ταφὴ τοῦ Κυρίου. Τὸ να βαπτισθούμε, λοιπόν, στο ὄνομα τοῦ Χριστοῦ φανερώνει τὸ να βαπτίζομαστε σ' αὐτόν με πίστη. Καὶ εἶναι ἀδύνατο να πιστεύσουμε στο Χριστό, ἀν δεν ἀποδεχθούμε τὴν ὁμολογία πίστεως στον Πατέρα, τον Υἱὸ καὶ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα. Διότι ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ Υἱὸς τοῦ ζωντανοῦ Θεοῦ, τον ὁποῖο ὁ Πατέρας ἔχρισε με τὸ Ἅγιο Πνεῦμα, ὅπως λέει ὁ προφήτης Δαβὶδ: «Γι' αὐτὸ ὁ Θεὸς Πατέρας σου σε ἔχρισε με λάδι ἀγαλλιάσεως περισσότερο ἀπὸ τους μετόχους σου. Καὶ ὁ Ἡσαΐας λέει ἐκ μέρους τοῦ Κυρίου: «Τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιο ἦλθε πάνω μου καὶ με ἔχρισε». Διδάσκοντας ὁμως ὁ Κύριος τους μαθητὲς του ἔλεγε τὴν ἐπίκληση: «Να τους βαπτίζετε στο ὄνομα τοῦ Πατέρα καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος». Ἐπειδὴ, δηλαδή, ὁ Θεὸς μᾶς ἐπλασε να εἴμαστε

Ἐπειδὴ γὰρ ἐπ' ἀφθαρσία πεποίηκεν ἡμᾶς ὁ
Θεός, παραβάντας δὲ
τὴν σωτήριον αὐτοῦ ἐντολὴν φθορᾶ θανάτου
κατεδίκασεν,
ἵνα μὴ ἀθάνατον ᾖ τὸ κακόν, συγκαταβάς τοῖς
δούλοις
ὡς εὐσπλαγχνος καὶ καθ' ἡμᾶς γενόμενος τῆς
φθορᾶς
διὰ τοῦ ἰδίου πάθους ἐλυτρώσατο, ἐπήγασεν
ἡμῖν ἐκ τῆς ἀγίας
καὶ ἀχράντου αὐτοῦ πλευρᾶς πηγὴν ἀφέσεως·
ὕδωρ μὲν
εἰς ἀναγέννησιν καὶ ἔκπλυσιν τῆς τε ἀμαρτίας
καὶ τῆς φθορᾶς,
αἷμα δὲ ποτὸν ζωῆς αἰδίου πρόξενον.
Ἐντολὰς δὲ ἡμῖν δέδωκε δι' ὕδατος
ἀναγεννᾶσθαι καὶ Πνεύματος
δι' ἐντεύξεως καὶ ἐπικλήσεως τῷ ὕδατι
ἐπιφοιτῶντος τοῦ Ἁγίου
Πνεύματος. Ἐπειδὴ γὰρ διπλοῦς ὁ ἄνθρωπος,
ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος,
διπλὴν ἡμῖν ἔδωκε καὶ τὴν κάθαρσιν, δι'
ὕδατος τε καὶ Πνεύματος·
τοῦ μὲν Πνεύματος τὸ «κατ' εἰκόνα καὶ καθ'
ὁμοίωσιν» ἐν ἡμῖν
ἀνακαινίζοντος, τοῦ δὲ ὕδατος διὰ τῆς τοῦ
Πνεύματος χάριτος
καθαίροντος τὸ σῶμα τῆς ἀμαρτίας καὶ τῆς
φθορᾶς ἀπαλλάττοντος,
καὶ τὴν μὲν τοῦ θανάτου εἰκόνα ἐκπληροῦντος
τοῦ ὕδατος, τὸν δὲ
τῆς ζωῆς ἀρραβῶνα παρεχομένου τοῦ
Πνεύματος.
Ἀπ' ἀρχῆς γὰρ «Πνεῦμα Θεοῦ τοῖς ὕδασιν
ἐπεφέρετο». Καὶ ἄνωθεν
ἡ Γραφὴ μαρτυρεῖ τῷ ὕδατι, ὡς ἔστι
καθαρητήριον. Ἐπὶ Νῶε
δι' ὕδατος ὁ Θεὸς τὴν κοσμικὴν ἀμαρτίαν
κατέκλυσε. Δι' ὕδατος
πᾶς ἀκάθαρτος κατὰ τὸν νόμον καθαίρεται,
καὶ αὐτῶν τῶν ἱματίων
πλυνομένων τῷ ὕδατι. Ἔδειξεν Ἡλίας τὴν
χάριν τοῦ Πνεύματος
συμμεμιγμένην τῷ ὕδατι, ὕδατι φλέξας τὴν
ὀλοκαύτωσιν.
Καὶ σχεδὸν ἅπαντα κατὰ τὸν νόμον ὕδατι
καθαρίζονται
—τὰ γὰρ ὀρατὰ σύμβολα τῶν νοουμένων
εἰσίν—, ἢ μέντοι
ἀναγέννησις κατὰ ψυχὴν γίνεται· πίστις γὰρ
υἱοθετεῖν οἶδε
καίτοι ὄντας κτίσματα διὰ τοῦ Πνεύματος

ἀφθαρτοί, ὅταν
παρακούσαμε τὴν σωτήρια ἐντολή του μας
τιμώρησε με τὴ φθορά
του θανάτου, για να μὴ γίνεи το κακό ἀθάνατο· ἀπὸ
εὐσπλαγχνία ὁμως ἐδειξε
μακροθυμία σε μας τους δούλους του, ἔγινε σαν κι
εμᾶς και μας λύτρωσε
με το Πάθος του ἀπὸ τὴ φθορά· ἀπὸ τὴν ἀγία και
ἀμόλυντη πλευρά του
πήγασε ο κρουνὸς τῆς συγχωρήσεώς μας. Πήγασε
νερό για να μας
ἀναγεννήσει και να μας ξεπλύνει ἀπὸ τὴν ἀμαρτία
και τὴ φθορά,
ἐνὼ το αἷμα ὡς ποτό μας χάρισε τὴν αἰώνια ζωή.
Ἀκόμη, μας ἔδωσε ἐντολές ν' ἀναγεννηθούμε με το
νερό και το Πνεῦμα
με προσευχή και ἐπικλήση, καθὼς το Ἅγιο Πνεῦμα
ἐπιφοιτᾶ στο νερό.
Και ἐπειδὴ ὁ ἄνθρωπος εἶναι διπλός, ἀπὸ ψυχὴ και
σῶμα,
ἔδωσε να εἶναι διπλὴ και ἡ κάθαρσή μας, με το
νερό και το Πνεῦμα.
Το Πνεῦμα ἀπὸ τὴ μια ἀνανεώνει μέσα μας το
«κατ' εἰκόνα και
καθ' ὁμοίωσή», ἐνὼ το νερό ἀπὸ τὴν ἄλλη με τὴ
χάρι του Ἁγίου Πνεύματος
καθαρίζει το σῶμα ἀπὸ τὴν ἀμαρτία και το
ἀπαλλάσσει ἀπὸ τὴ φθορά·
διότι το νερό εἰκονίζει (με τον κατακλυσμὸ) το
θάνατο, ἐνὼ το Πνεῦμα
χορηγεῖ τον ἀρραβῶνα τῆς ζωῆς.
Πράγματι, ἀπὸ τὴν ἀρχή (τῆς δημιουργίας) «το
Πνεῦμα του Θεοῦ «πετούσε»
πάνω ἀπὸ τα νερά». Και ἡ Ἁγία Γραφή δίνει τὴ
μαρτυρία ἀπὸ το Θεὸ ὅτι το
νερό εἶναι καθαρητικό. Τὴν ἐποχὴ του Νῶε ο Θεὸς
με τον κατακλυσμὸ των
νερῶν ξεπλυνε τὴν ἀμαρτία του κόσμου. Σύμφωνα
με το νόμο, κάθε
ἀκάθαρτος με το νερό ξεπλένεται· και τα ρούχα
ἀκόμη με το νερό καθαρίζουν.
Ὁ Ἡλίας φανέρωσε τὴ χάρι του Πνεύματος
ἀνάμεικτη με το νερό, καθὼς μ'
αὐτὸ ἔβαλε φωτιά στα σφάγια τῆς θυσίας. Και ὅλα
σχεδόν, σύμφωνα με το
νόμο, καθαρίζονται με το νερό —διότι τα ὀρατὰ
συμβολίζουν τα νοούμενα—,
και γίνεται ἡ ἀναγέννηση τῆς ψυχῆς· διότι ἡ πίστη,
παρόλο που εἴμαστε
δημιουργήματα, γνωρίζει με το Ἅγιο Πνεῦμα να
μας κάνει παιδιά του Θεοῦ
και να μας οδηγεῖ στην ἀρχαία μακαριότητα.

καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν ἀνάγειν μακαριότητα.
Ἡ μὲν οὖν τῶν ἁμαρτιῶν ἄφεσις πᾶσιν
ὁμοίως διὰ τοῦ βαπτίσματος
δίδεται, ἡ δὲ χάρις τοῦ Πνεύματος κατὰ τὴν
ἀναλογίαν τῆς πίστεως
καὶ τῆς προκαθάρσεως. Νῦν μὲν οὖν διὰ τοῦ
βαπτίσματος
τὴν ἀπαρχὴν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος
λαμβάνομεν, καὶ ἀρχὴ
ἑτέρου βίου γίνεται ἡμῖν ἡ παλιγγενεσία καὶ
σφραγίς
καὶ φυλακτήριον καὶ φωτισμός.
Χρῆ δὲ πάσῃ δυνάμει ἀσφαλῶς τηρεῖν
ἑαυτοὺς καθαρούς
ἀπὸ ῥυπαρῶν ἔργων, ἵνα μὴ πάλιν ὡσπερ
κύων ἐπὶ τὸν ἴδιον ἔμετον
ἐπιστρέψαντες δούλους πάλιν ἑαυτοὺς τῆς
ἁμαρτίας ποιήσωμεν.
«Πίστις γὰρ χωρὶς ἔργων νεκρά ἐστίν»,
ὁμοίως καὶ ἔργα
χωρὶς πίστεως· ἡ γὰρ ἀληθὴς πίστις διὰ τῶν
ἔργων δοκιμάζεται.
Βαπτιζόμεθα δὲ εἰς τὴν Ἁγίαν Τριάδα, ὅτι
αὐτὰ τὰ βαπτιζόμενα
χρῆζει τῆς Ἁγίας Τριάδος εἰς τὴν αὐτῶν
σύστασιν τε καὶ διαμονήν,
καὶ ἀδύνατον μὴ συμπαρεῖναι ἀλλήλαις τὰς
τρεῖς ὑποστάσεις·
ἀχώριστος γὰρ ἡ Ἁγία Τριάς.
Πρῶτον βάπτισμα τὸ τοῦ κατακλυσμοῦ εἰς
ἐκκοπὴν ἁμαρτίας.
Δεύτερον τὸ διὰ τῆς θαλάσσης καὶ τῆς
νεφέλης· σύμβολον γὰρ
ἡ μὲν νεφέλη τοῦ Πνεύματος, ἡ θάλασσα δὲ
τοῦ ὕδατος.
Τρίτον τὸ νομικόν· πᾶς γὰρ ἀκάθαρτος
ἀπελούετο ὕδατι,
ἔπλυνε τε τὰ ἱμάτια καὶ οὕτως εἰσήει εἰς τὴν
παρεμβολήν.
Τέταρτον τὸ Ἰωάννου εἰσαγωγικὸν ὑπάρχον
καὶ εἰς μετάνοιαν
ἄγον τοὺς βαπτιζομένους, ἵνα εἰς Χριστὸν
πιστεύσωσιν·
«ἐγὼ γὰρ ὑμᾶς», φησί, «βαπτίζω ἐν ὕδατι· ὁ
δὲ ὀπίσω μου ἐρχόμενος,
αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ καὶ
πυρί». Προκαθαίρει οὖν
ὁ Ἰωάννης ἐπὶ τὸ Πνεῦμα διὰ τοῦ ὕδατος.
Πέμπτον τὸ τοῦ Κυρίου
βάπτισμα, ὃ αὐτὸς ἐβαπτίσατο. Βαπτίζεται δὲ
οὐχ ὡς αὐτὸς
χρῆζων καθάρσεως, ἀλλὰ τὴν ἐμὴν

Ἡ ἄφεσις τῶν ἁμαρτιῶν, βέβαια, δίνεται ὁμοίως
σε ὅλους με τὸ βάπτισμα,
ἐνῶ ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος δίνεται ἀνάλογα με τὴν
πίστη καὶ τὸν αγώνα
τῆς καθάρσεως που προηγείται. Τώρα, ὁμοίως, με τὸ
βάπτισμα
παίρνουμε τὴν πρώτη δωρεά τοῦ Ἁγίου Πνεύματος,
καὶ ἡ ἀναγέννηση
με τὸ βάπτισμα γίνεται για μας ἡ ἀρχὴ νέας ζωῆς
καὶ σφραγίδα
ασφάλεια καὶ φωτισμός.
Πρέπει μάλιστα με ὅλη τὴ δυνάμη μας να
διατηροῦμε σίγουρα τὸν εαυτὸ μας
καθαρό ἀπὸ βρωμερές πράξεις, ὥστε να μὴ
ἐπιστρέψουμε πάλι σαν τὸ σκυλί
στα «ξεράσματά» του καὶ κάνουμε ξανά τὸν εαυτὸ
μας δούλο τῆς ἁμαρτίας.
«Διότι, ἡ πίστις χωρὶς τὰ ἔργα εἶναι νεκρή», ὁμοίως
καὶ τὰ ἔργα
χωρὶς τὴν πίστη, ἐπειδὴ ἡ ἀληθινὴ πίστη
ἀποδεικνύεται με τὰ ἔργα.
Βαπτιζόμεστε στο ὄνομα τῆς Ἁγίας Τριάδος, διότι
τὰ ἴδια τὰ βαπτιζόμενα
χρειαζόνται τὴν Ἁγία Τριάδα για τὴν ὑπαρξὴ καὶ
διατήρησή τους· διότι δεν
δυνατὸν να μὴν παρούσες συγχρόνως οἱ τρεῖς
υποστάσεις,
ἐπειδὴ ἡ Ἁγία Τριάδα εἶναι ἀχώριστη.
Πρῶτο βάπτισμα εἶναι ὁ κατακλυσμὸς, για να
κοπεῖ ἡ ἁμαρτία.
Δεύτερο βάπτισμα διαμέσου τῆς θαλάσσης καὶ τῆς
νεφέλης· διότι ἡ νεφέλη
συμβολίζει τὸ Πνεῦμα, ἐνῶ ἡ θάλασσα τὸ νερό.
Τρίτο βάπτισμα εἶναι τὸ νομικόν· διότι κάθε
ἀκάθαρτος λουζόταν με τὸ νερό,
ἐπλενε τὰ ρούχα του καὶ ἐπειτα εἰσερχόταν στο
στρατόπεδο.
Τέταρτο βάπτισμα ἦταν τοῦ Ἰωάννου, που ἦταν
εἰσαγωγικὸ καὶ ὡδηγοῦσε
τοὺς βαπτισμένους σε μετάνοια, για να πιστέψουν
στο Χριστό·
«Εγὼ, λέει, σας βαπτίζω με τὸ νερό· αὐτὸς ὁμοίως
που ἐρχεται πίσω μου
αὐτὸς θα σας βαπτίσει με τὸ Ἅγιο Πνεῦμα καὶ
φωτιά». Καθαρίζει, λοιπόν,
πρῶτα ὁ Ἰωάννης με τὸ νερό για να δεχθῶν τὸ
Πνεῦμα. Πέμπτο βάπτισμα
εἶναι τοῦ Κυρίου, τὸ ὁποῖο αὐτὸς βαπτίσθηκε. Καὶ
βαπτίζεται ὄχι διότι
χρειαζόταν καθάρση, ἀλλὰ για να οικειοποιηθεῖ τὴ
δική μου καθάρση
καὶ να συντρίψει τὰ κεφάλια τῶν δαιμόνων μέσα

οἰκειούμενος κάθαρσιν,
ἵνα συντρίψῃ τὰς κεφαλὰς τῶν δρακόντων ἐπὶ
τοῦ ὕδατος,
ἵνα κλύσῃ τὴν ἁμαρτίαν καὶ πάντα τὸν
παλαιὸν Ἀδὰμ ἐνθάψῃ
τῷ ὕδατι, ἵνα ἀγιάσῃ τὸν βαπτιστὴν, ἵνα
πληρώσῃ τὸν νόμον,
ἵνα τὸ τῆς Τριάδος ἀποκαλύψῃ μυστήριον, ἵνα
τύπος
καὶ ὑπογραμμὸς ἡμῖν πρὸς τὸ βαπτίζεσθαι
γένηται. Βαπτίζομεθα
δὲ ἡμεῖς τὸ τέλειον τοῦ Κυρίου βάπτισμα, τὸ
δι' ὕδατος τε
καὶ Πνεύματος.
Πυρὶ δὲ λέγεται βαπτίζειν Χριστὸς· ἐν εἶδει
γὰρ πυρίνων γλωσσῶν
ἐπὶ τοὺς ἀγίους ἀποστόλους τὴν τοῦ
Πνεύματος χάριν ἐξέχεεν,
ὡς φησιν αὐτὸς ὁ Κύριος· «Ὅτι Ἰωάννης μὲν
ἐβάπτισεν ὕδατι,
ὕμεῖς δὲ βαπτισθήσεσθε ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ καὶ
πυρὶ οὐ μετὰ πολλὰς
ταύτας ἡμέρας», ἢ διὰ τὸ τοῦ μέλλοντος
πυρὸς κολαστικὸν
βάπτισμα. Ἐκτον τὸ διὰ μετανοίας καὶ
δακρύων ὄντως ἐπίπονον.
Ἐβδομον τὸ δι' αἵματος καὶ μαρτυρίου, ὃ καὶ
αὐτὸς Χριστὸς
ὑπὲρ ἡμῶν ἐβάπτισατο ὡς λίαν αἰδέσιμον καὶ
μακάριον,
ὅσον δευτέροις οὐ μολύνεται ρύποις. Ὁγδοὸν
τὸ τελευταῖον,
οὐ σωτήριο, ἀλλὰ τῆς μὲν κακίας
ἀναιρετικόν—οὐκ ἔτι γὰρ κακία
καὶ ἁμαρτία πολιτεύεται—, κολάζον δὲ
ἀτελεύτητα.
Σωματικῶ δὲ εἶδει, ὡσεὶ περιστερὰ
κατεφοίτησε τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον
ἐπὶ τὸν Κύριον τὴν ἀπαρχὴν τοῦ ἡμετέρου
ὑποδεικνύον
βαπτίσματος καὶ τιμῶν τὸ σῶμα, ἐπεὶ καὶ
τοῦτο, ἦγουν τὸ σῶμα,
τῇ θεώσει Θεὸς καὶ ἅμα που ἄνωθεν εἵθισται
περιστερὰ λύσιν
κατακλυσμοῦ εὐαγγελίζεσθαι. Ἐπὶ δὲ τοὺς
ἀγίους ἀποστόλους
πυροειδῶς κάτεισι· Θεὸς γὰρ ἔστιν, «ὃ δὲ
Θεὸς πῦρ καταναλίσκον
ἔστι».
Τὸ ἔλαιον ἐν τῷ βαπτίσματι παραλαμβάνεται
μηνύον τὴν χρίσιν
καὶ χριστοῦς ἡμᾶς ἐργαζόμενον καὶ τὸν τοῦ

στο νερό,
να ξεπλύνει την αμαρτία και να βουλιάξει ὅλο τον
παλαιὸ Ἀδὰμ μέσα
στο νερό, ν' αγιάσει τον βαπτιστή, να συμπληρώσει
το νόμο,
ν' αποκαλύψει το μυστήριο της Τριάδος, να γίνει
σε μας
τύπος και υπογραμμὸς για το βάπτισμα.
Βαπτίζομαστε το τέλειο
βάπτισμα του Κυρίου, αὐτὸ που γίνεται με το νερό
και το Πνεῦμα.
Λέγεται επίσης ὅτι ο Χριστὸς βαπτίζει με φωτιά·
διότι με μορφή πυρίνων
γλωσσῶν ἔχυσε πάνω στους ἀγίους ἀποστόλους τη
χάρη του Ἁγίου
Πνεύματος, ὅπως λέει ο ἴδιος ο Κύριος: «Διότι ο
Ἰωάννης μας βάπτισε
με νερό, ἐνῶ εσεῖς θα βαπτισθεῖτε με το Ἅγιο
Πνεῦμα και τη φωτιά μετὰ ἀπὸ
λίγες ἡμέρες»· ἢ (μας βαπτίζει) με το βάπτισμα της
τιμωρίας της φωτιάς της
μελλούσης κολάσεως. Ἐκτο βάπτισμα εἶναι της
μετανοίας και των δακρύων,
που εἶναι πολὺ κουραστικό. Ἐβδομο βάπτισμα
εἶναι του αἵματος και
του μαρτυρίου, το οποίο και ο ἴδιος ο Χριστὸς
βαπτίσθηκε για χάρη μας, που
εἶναι πολὺ σεβαστό και μακάριο, διότι δεν
μολύνεται με ἄλλη ἀκαθαρσία.
Ὁγδοο και τελευταῖο βάπτισμα, ὄχι σωτήριο, που
καταστρέφει ὁμως την
κακία και τιμωρεῖ αἰώνια, καθὼς δεν εξουσιάζει
πλέον η κακία και η αμαρτία.
Το Πνεῦμα το Ἅγιο κατέβηκε πάνω στον Κύριο σαν
περιστέρι με σῶμα
κάνοντας την πρώτη ἀρχὴ του δικού μας
βαπτίσματος και τιμώντας
το σῶμα· διότι και αὐτό, δηλαδή το σῶμα, γίνεται
με τη θέωση Θεός.
(Εμφανίζεται σαν περιστέρι) επειδὴ ἀπὸ την ἀρχὴ
αὐτὸ εἶχε τη συνήθεια
να φέρει την χαρμόσυνη εἶδηση του τέλους του
κατακλυσμοῦ. Στους ἀγίους
ἀποστόλους πάλι κατέβηκε σαν φωτιά· διότι (η
φωτιά) δηλώνει το Θεό,
«καθὼς ο Θεὸς εἶναι φωτιά που ὅλα τα κατακαίει».
Το λάδι στο βάπτισμα χρησιμοποιεῖται διότι δείχνει
τη χρίση μας
καθιστώντας μας χρισμένους· μας υπόσχεται την
ευσπλαγχνία του Θεοῦ
μέσω του Ἁγίου Πνεύματος, επειδὴ και το

<p>Θεοῦ ἡμῖν ἐπαγγελλόμενον διὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἔλεον, ἐπεὶ καὶ κάρφος ἐλαίας τοῖς ἐκ τοῦ κατακλυσμοῦ περιωθεῖσιν ἢ περιστερὰ κεκόμικεν. Ἐβαπτίσθη Ἰωάννης τὴν χεῖρα ἐπιθείς ἐπὶ τὴν θειάν τοῦ Δεσπότη κορυφὴν καὶ τῷ ἰδίῳ αἵματι. Οὐ χρή ὑπερτίθεσθαι τὸ βάπτισμα, ὅτε δι' ἔργων ἢ πίστεως τῶν προσιόντων μαρτυρηθῆ. Ὁ ἐν δόλῳ προσιῶν τῷ βαπτίσματι κατακριθήσεται μᾶλλον ἢ ὠφεληθήσεται.</p>	<p>περιστέρι ἔφερε κλαδί ελιάς σε ὅσους σώθηκαν ἀπὸ τον κατακλυσμό. Ο Ἰωάννης βαπτίσθηκε ακουμπώντας το χέρι του στο ιερό κεφάλι του Κυρίου· βαπτίσθηκε επίσης και με το αίμα του. Δεν πρέπει ν' αναβάλλεται το βάπτισμα, όταν έχει διαπιστωθεῖ ἡ ἐμπρακτὴ πίστη αὐτῶν που προσέρχονται. Αὐτός που προσέρχεται με δόλο στο βάπτισμα περισσότερο θα καταδικασθεῖ παρά θα ὠφεληθεῖ.</p>
<p>ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 83. Περί πίστεως. Ἡ μέντοι πίστις διπλῆ ἐστίν. «Ἔστι γὰρ πίστις ἐξ ἀκοῆς». Ἀκούοντες γὰρ τῶν θείων Γραφῶν πιστεύομεν τῇ διδασκαλίᾳ τοῦ Πνεύματος. Αὕτη δὲ τελειοῦται πᾶσι τοῖς νομοθετηθεῖσιν ὑπὸ Χριστοῦ, ἔργῳ πιστεύουσα, εὐσεβοῦσα καὶ τὰς ἐντολὰς πράττουσα τοῦ ἀνακαινίσαντος ἡμᾶς. Ὁ γὰρ μὴ κατὰ τὴν παράδοσιν τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας πιστεύων ἢ κοινῶν διὰ τῶν ἀτόπων ἔργων τῷ Διαβόλῳ ἄπιστός ἐστίν. «Ἔστι δὲ» πάλιν «πίστις ἐλπίζομένων ὑπόστασις, πραγμάτων ἔλεγχος οὐ βλεπομένων» ἢ ἀδίστακτος καὶ ἀδιάκριτος ἐλπίς τῶν τε ὑπὸ Θεοῦ ἡμῖν ἐπηγγελμένων καὶ τῆς τῶν αἰτήσεων ἡμῶν ἐπιτυχίας. Ἡ μὲν οὖν πρώτη τῆς ἡμετέρας γνώμης ἐστίν, ἢ δὲ δευτέρα τῶν χαρισμάτων τοῦ Πνεύματος. Ἰστέον, ὅτι διὰ τοῦ βαπτίσματος περιτεμνόμεθα ἅπαν τὸ ἀπὸ γενέσεως κάλυμμα, ἦτοι τὴν ἁμαρτίαν καὶ Ἰσραηλῖται πνευματικοὶ καὶ Θεοῦ λαὸς χρηματίζομεν.</p>	<p>Για την πίστη. Ἡ πίστη βέβαια εἶναι δύο εἰδῶν. «Υπάρχει δηλαδή πρῶτα πίστη που δημιουργεῖται ἀπὸ τὴν ἀκοή». Ακούμε δηλαδή τις θείες Γραφές και πιστεύομε στη διδαχὴ του Ἁγίου Πνεύματος. Αὐτὴ ὁμως γίνεται τέλεια, ὅταν εἶναι πίστη ἐμπρακτὴ σε ὅλα ὅσα ο Χριστός νομοθέτησε, ὅταν σέβεται και εφαρμόζει τις ἐντολές Αὐτοῦ που μας ἀνακαίνισε. Αὐτός που δεν πιστεύει σύμφωνα με τὴν παράδοση τῆς ὅλης Ἐκκλησίας ἢ συμμετέχει στις ἀπαράδεκτες πράξεις του Διαβόλου, αὐτός εἶναι ο ἄπιστος. (Δεύτερο εἶδος) «πίστεως εἶναι ἡ πραγμάτωση ὅσων ἐλπίζομε, ἡ ἀπόδειξη πραγμάτων που δεν βλέπομε»· ἢ εἶναι ἀναμφίβολη και ἀδιάκριτη ἐλπίδα των υποσχέσεων του Θεοῦ σε μας και ἡ ἐκπλήρωση των αἰτημάτων μας. Το πρῶτο εἶδος πίστεως εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς δικῆς μας θελήσεως, ἐνῶ το δεύτερο ἀποτελεῖ ἓνα ἀπὸ τα χαρίσματα του Ἁγίου Πνεύματος. Πρέπει να γνωρίζομε ὅτι με το βάπτισμα ἀποκόπτεται ὅλο τὸ βάρος που εἴχαμε ἀπὸ τὴ δημιουργία μας, δηλαδή ἡ ἁμαρτία, και γινόμεστε πνευματικὸς Ἰσραὴλ και λαὸς του Θεοῦ.</p>
<p>ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 84. Περί σταυροῦ, ἐν ᾧ ἔτι και περὶ πίστεως «Ὁ λόγος ὁ τοῦ σταυροῦ τοῖς μὲν ἀπολλυμένοις μωρία ἐστίν, τοῖς δὲ σωζομένοις ἡμῖν δύναμις Θεοῦ ἐστίν». «Ὁ μὲν γὰρ πνευματικὸς πάντα ἀνακρίνει, ψυχικὸς δὲ ἄνθρωπος</p>	<p>Για το σταυρό, και ἀκόμη για τὴν πίστη. «Ὁ λόγος για το σταυρό ἀποτελεῖ ἀνοησία γι' αὐτοὺς που εἶναι να χαθούν, ἐνῶ γιὰ ὅσους πρόκειται να σωθούν εἶναι δύναμη του Θεοῦ. «Διότι ο ἄνθρωπος που ἔχει Πνεῦμα Θεοῦ τα εξετάζει ὅλα, ἐνῶ ο ἄνθρωπος</p>

οὐ δέχεται τὰ τοῦ Πνεύματος». Μωρία γάρ ἐστι τοῖς μὴ πίστει δεχομένοις καὶ τὸ ἀγαθὸν καὶ παντοδύναμον τοῦ Θεοῦ λογισζόμενοις, ἀλλ' ἀνθρωπίνους καὶ φυσικοῖς λογισμοῖς ἐρευνῶσι τὰ θεῖα· πάντα γὰρ τὰ τοῦ Θεοῦ ὑπὲρ φύσιν εἰσὶ καὶ λόγον καὶ ἔννοιαν. Εἰ γὰρ τις λογίσσεται, ὅπως ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι τίνος τε ἔνεκεν παρήγαγεν ὁ Θεὸς τὰ πάντα, καὶ φυσικοῖς λογισμοῖς φθάσαι βουληθῆ, οὐ καταλαμβάνει· ψυχικὴ γὰρ ἐστὶν ἡ γνώσις αὐτῆ καὶ δαιμονιώδης. Εἰ δέ τις πίστει χειραγωγούμενος ἀγαθὸν καὶ παντοδύναμον καὶ ἀληθὲς καὶ σοφὸν καὶ δίκαιον τὸ θεῖον λογίσσεται, εὐρήσει πάντα λεία καὶ ὁμαλὰ καὶ ὁδὸν εὐθειᾶν. Ἐκτὸς γὰρ πίστεως ἀδύνατον σωθῆναι· πίστει γὰρ πάντα, τὰ τε ἀνθρώπινα τὰ τε πνευματικά, συνίστανται. Οὕτε γὰρ γεωργὸς ἐκτὸς πίστεως τέμνει γῆς αὐλάκα, οὐκ ἔμπορος μικρῷ ξύλῳ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν τῷ μαινομένῳ τῆς θαλάσσης πελάγει παραδίδωσιν, οὐ γάμοι συνίστανται, οὐκ ἄλλο τι τῶν ἐν τῷ βίῳ. Πίστει νοοῦμεν ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι τὰ πάντα τῆ τοῦ Θεοῦ δυνάμει παρῆχθαι· πάντα, τὰ τε θεῖα καὶ τὰ ἀνθρώπινα, πίστει κατορθοῦμεν. Πίστις δέ ἐστὶν ἀπολυπραγμόνητος συγκατάθεσις. Πᾶσα μὲν οὖν πρᾶξις καὶ θαυματουργία Χριστοῦ μεγίστη καὶ θεῖα καὶ θαυμαστή, ἀλλὰ πάντων ἐστὶ θαυμαστότερον ὁ τίμιος αὐτοῦ σταυρὸς. Δι' οὐδενὸς γὰρ ἑτέρου ὁ θάνατος κατήρηται, ἢ τοῦ προπάτορος ἁμαρτία λέλυται, ὁ ᾄδης ἐσκύλευται, ἢ ἀνάστασις δεδώρηται, δύναμις ἡμῖν τοῦ καταφρονεῖν τῶν παρόντων καὶ αὐτοῦ τοῦ θανάτου δέδοται, ἢ πρὸς τὴν ἀρχαίαν μακαριότητα ἐπάνοδος κατώρθωται, πύλαι παραδείσου ἠνοίγησαν, ἢ φύσις ἡμῶν

της λογικῆς δε δέχεται τα πνευματικά». Αποτελεῖ δηλαδή ανοησία για ὅσους δεν τον δέχονται με πίστη και δεν υπολογίζουν την αγαθότητα και παντοδυναμία του Θεοῦ, ἀλλὰ εξετάζουν τα θεῖα με ἀνθρώπινους και φυσικοῦς λογισμοῦς· διότι ὅλα τα θεῖα ξεπερνούν τη φύση, τη λογικὴ και τη σκέψη. Εἴδη δηλαδή κανεὶς σκεφτεῖ, πῶς ο Θεὸς τα δημιουργῆσε ὅλα ἀπὸ την ἀνυπαρξία στην ὑπαρξὴ και για ποιά αἰτία, και θελήσει να τα συλλάβει με τη λογικὴ της φύσεώς του, δεν θα τα καταφέρει· διότι αὐτὴ ἡ γνώση εἶναι ψυχικὴ και διαβολικὴ. Εἴδη ὁμως κάποιος, με οδηγὸ την πίστη, σκεφτεῖ ὅτι ο Θεὸς εἶναι ἀγαθός, παντοδύναμος, ἀληθινός, σοφός και δίκαιος, τότε θα διαπιστώσει ὅτι ὅλα εἶναι ὁμαλὰ και κανονικά και ο δρόμος ευθύς. Δεν εἶναι δυνατόν να σωθούμε χωρὶς την πίστη· διότι ὅλα, και τα ἀνθρώπινα και τα πνευματικά, υφίστανται με την πίστη. Οὕτε δηλαδή ο γεωργὸς χωρὶς πίστη ἀνοίγει το αὐλάκι του χωραφιοῦ, οὕτε ο ἔμπορος ἐμπιστεύεται τη ζωὴ του σε μικρὸ πλοῖο μέσα στο φουρτουνιασμένο πέλαγος της θάλασσας, οὕτε γάμοι γίνονται, οὕτε κάτι ἄλλο ἀπὸ τα βιωτικά. Με την πίστη δεχόμεστε ὅτι ὅλα ἔχουν προέλθει ἀπὸ την ἀνυπαρξία στην ὑπαρξὴ με τη δύναμη του Θεοῦ· ὅλα, και τα θεῖα και τα ἀνθρώπινα, τα κατορθώνουμε με την πίστη. Η πίστη εἶναι συγκατάθεση χωρὶς πολλὴ ἔρευνα. Κάθε πράξη βέβαια και κάθε θαῦμα του Χριστοῦ εἶναι πολὺ μεγάλο, θεῖο και σπουδαῖο, ἀλλὰ το πιο θαυμαστό ἀπ' ὅλα εἶναι ο τίμιος σταυρὸς του. Διότι, με τίποτε ἄλλο δεν καταργήθηκε ο θάνατος, δεν συγχωρέθηκε ἡ ἁμαρτία του προπάτορά μας, δεν ἔχασε ο ἄδης τα θύματά του, δεν μας δόθηκε ὡς δῶρο ἡ ἀνάσταση, δεν μας δόθηκε ἡ δύναμη να περιφρονούμε τα παρόντα και τον ἴδιο ἀκόμη το θάνατο, δεν πετύχαμε την ἐπανόδο μας στην παλαιὰ μακαριότητα, δεν μας ἀνοίχθηκε ο Παράδεισος, δεν κάθισε ἡ φύση μας στα δεξιὰ του Θεοῦ,

ἐκ δεξιῶν τοῦ Θεοῦ
κεκάθικε, τέκνα Θεοῦ καὶ κληρονόμοι
γεγόναμεν,
εἰ μὴ διὰ τοῦ σταυροῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν
Ἰησοῦ Χριστοῦ.
Διὰ σταυροῦ γὰρ ταῦτα πάντα κατώρθωται.
» Ὅσοι γὰρ ἐβαπτίσθημεν εἰς Χριστόν», φησὶν
ὁ ἀπόστολος,
«εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐβαπτίσθημεν». Ὅσοι
δὲ εἰς Χριστόν
ἐβαπτίσθημεν, Χριστόν ἐνεδυσάμεθα.
Χριστὸς δὲ ἐστὶ «Θεοῦ δύναμις
καὶ σοφία». Ἴδου ὁ θάνατος τοῦ Χριστοῦ, ἦτοι
ὁ σταυρὸς
τὴν ἐνυπόστατον τοῦ Θεοῦ σοφίαν καὶ
δύναμιν ἡμᾶς περιέβαλε.
Δύναμις δὲ Θεοῦ ἐστὶν ὁ λόγος ὁ τοῦ
σταυροῦ, ἢ ὅτι τὸ δυνατόν
τοῦ Θεοῦ, ἦτοι ἡ κατὰ τοῦ θανάτου νίκη δι'
αὐτοῦ ἡμῖν
πεφανέρωται, ἢ ὅτι, ὡσπερ τὰ τέσσαρα ἄκρα
τοῦ σταυροῦ
διὰ τοῦ μέσου κέντρου κρατοῦνται καὶ
συσφίγγονται,
οὕτω διὰ τῆς τοῦ Θεοῦ δυνάμεως τό τε ὕψος
καὶ τὸ βάθος,
μῆκος τε καὶ πλάτος, ἦτοι πᾶσα ὁρατὴ τε καὶ
ἀόρατος κτίσις
συνέχεται.
Οὗτος ἡμῖν σημεῖον δέδοται ἐπὶ τοῦ μετώπου,
ὄν τρόπον τῷ Ἰσραὴλ
ἡ περιτομὴ· δι' αὐτοῦ γὰρ οἱ πιστοὶ τῶν
ἀπίστων ἀποδυστάμεθά τε
καὶ γνωρίζομεθα. Οὗτος θυρεὸς καὶ ὄπλον καὶ
τρόπαιον
κατὰ τοῦ Διαβόλου. Οὗτος σφραγίς, ἵνα μὴ
θίγη ἡμῶν ὁ ὀλοθρευτὴς,
ὡς φησὶν ἡ Γραφή. Οὗτος τῶν κειμένων
ἀνάστασις, τῶν ἐστῶτων
στήριγμα, ἀσθενῶν βακτηρία, ποιμαινομένων
ράβδος,
ἐπιστρεφόντων χειραγωγία, προκοπόντων
τελείωσις,
ψυχῆς σωτηρία καὶ σώματος, πάντων τῶν
κακῶν ἀποτρόπαιον,
πάντων ἀγαθῶν πρόξενος, ἀμαρτίας
ἀναίρεσις, φυτὸν ἀναστάσεως,
ξύλον ζωῆς αἰώνιου.
Αὐτὸ μὲν οὖν τὸ τίμιον ξύλον ὡς ἀληθῶς καὶ
σεβάσμιον,
ἐν ᾧ ἑαυτὸν εἰς θυσίαν ὑπὲρ ἡμῶν Χριστὸς
προσενήνοχεν,

δεν γίναμε παιδιά και κληρονόμοι του Θεοῦ, παρὰ
μόνον (πετύχαμε ὅλα
τα παραπάνω) με το σταυρὸ του Κυρίου μας Ἰησοῦ
Χριστοῦ.
Με το σταυρὸ δηλαδή κατορθώσαμε ὅλα αὐτά.
Διότι, λέει ο Ἀπόστολος, «ὄσοι βαπτισθήκαμε στο
ὄνομα του Χριστοῦ,
δοκιμάσαμε το θάνατό του». Καὶ ὄσοι
βαπτισθήκαμε στο Χριστό,
ντυθήκαμε το Χριστό. Ο Χριστὸς δηλαδή «εἶναι ἡ
δύναμη καὶ ἡ σοφία
του Θεοῦ». Να, ο θάνατος του Χριστοῦ, δηλαδή ο
σταυρὸς,
μας ἐντυσε με τὴν ἐνυπόστατη σοφία καὶ δύναμη
του Χριστοῦ.
Καὶ το κήρυγμα για το σταυρὸ εἶναι δύναμη του
Θεοῦ ἢ διότι ἡ δύναμη
του Θεοῦ, δηλαδή ἡ νίκη σε βάρος του θανάτου,
μας δόθηκε χάρις σ' αὐτόν,
ἢ διότι, ὅπως ακριβῶς οἱ τέσσερις κεραίες του
σταυροῦ
κρατοῦνται στέρεες ἀπὸ το κέντρο που ὑπάρχει στο
μέσον,
ἐτσι με τὴ δύναμη του Θεοῦ συγκρατεῖται το ὕψος
καὶ το βάθος,
το μήκος καὶ το πλάτος, δηλαδή ὅλη ἡ ὁρατὴ καὶ
ἀόρατη δημιουργία.
Αὐτὸς (ο σταυρὸς) μας δόθηκε σαν σημάδι πάνω
στο μέτωπό μας, ὅπως στον
Ἰσραὴλ δόθηκε ἡ περιτομὴ· μ' αὐτόν οἱ πιστοὶ
ξεχωρίζουμε ἀπὸ τους
ἀπίστους καὶ γινόμαστε γνωστοί. Αὐτὸς εἶναι ἡ
σημαία, τὸ ὄπλο καὶ
τὸ τρόπαιο ἐνάντια στο Διάβολο. Αὐτὸς εἶναι ἡ
σφραγίδα, για να μην μας
κτυπά ο ἐξολοθρευτὴς μας, ὅπως λέει ἡ Ἁγία
Γραφή. Αὐτὸς εἶναι ἡ ἀνάσταση
τῶν νεκρῶν, τὸ στήριγμα αὐτῶν που στέκονται, τὸ
ραβδί που μας ποιμαίνει,
ἡ χειραγωγία τῶν μετανοούντων, ἡ τελείωση
αὐτῶν που προοδεύουν,
ἡ σωτηρία τῆς ψυχῆς καὶ του σώματος, ἡ
ἀπόκρουση ὅλων τῶν κακῶν,
ο πρόξενος ὅλων τῶν ἀγαθῶν, ἡ κατάργηση τῆς
ἀμαρτίας, τὸ φυτὸ τῆς
ἀναστάσεως, τὸ ξύλο τῆς αἰώνιας ζωῆς.
Πρέπει λοιπὸν να προσκυνούμε ὡς ἀληθινὰ
σεβαστὸ αὐτὸ τὸ τίμιον ξύλο,
πάνω στο ὁποῖο ο Χριστὸς πρόσφερε για μας θυσία
τον εαυτὸ του,
διότι ἀγιάσθηκε με τὴν ἀφή του ἀγίου σώματος καὶ
αἱματός του· πρέπει να

ὡς ἁγιασθὲν τῇ ἀφῆ τοῦ ἁγίου σώματος καὶ αἵματος εἰκότως προσκυνητέον, τοὺς ἥλους, τὴν λόγχην, τὰ ἐνδύματα καὶ τὰ ἱερά αὐτοῦ σκηνώματα, ἅτινά εἰσιν ἡ φάτνη, τὸ σπήλαιον, ὁ Γολγοθᾶς ὁ σωτήριος, ὁ ζωοποιὸς τάφος, ἡ Σιών τῶν ἐκκλησιῶν ἡ ἀκρόπολις, καὶ τὰ ὅμοια· ὡς φησιν ὁ θεοπάτωρ Δαυὶδ· «Εἰσελευσόμεθα εἰς τὰ σκηνώματα αὐτοῦ, προσκυνήσομεν εἰς τὸν τόπον, οὗ ἔστησαν οἱ πόδες αὐτοῦ». Ὅτι δὲ τὸν σταυρὸν λέγει, δηλοῖ τὸ ἐπόμενον· «Ἀνάστηθι, Κύριε, εἰς τὴν ἀνάπαυσίν σου»· ἔπεται γὰρ τῷ σταυρῷ ἡ ἀνάστασις. Εἰ γὰρ τῶν ἐρωμένων ποθητὸν οἶκος καὶ κλίνη καὶ περιβόλαιον, πόσω μᾶλλον τὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτήρος, δι' ὧν καὶ σεσῶσμεθα; Προσκυνοῦμεν δὲ καὶ τὸν τύπον τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιῦ σταυροῦ, εἰ καὶ ἐξ ἑτέρας ὕλης γένηται, οὐ τὴν ὕλην τιμώντες –μὴ γένοιτο, ἀλλὰ τὸν τύπον ὡς Χριστοῦ σύμβολον. Ἐφη γὰρ τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς διατιθέμενος· «Τότε φανήσεται τὸ σημεῖον τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῷ οὐρανῷ», τὸν σταυρὸν λέγων. Διὸ καὶ ταῖς γυναῖξιν ἔλεγεν ὁ τῆς ἀναστάσεως ἄγγελος· «Ἰησοῦν ζητεῖτε τὸν Ναζαρητὸν τὸν ἐσταυρωμένον;»· καὶ ὁ ἀπόστολος· «Ἡμεῖς δὲ κηρύσσομεν Χριστὸν ἐσταυρωμένον». Πολλοὶ μὲν γὰρ Χριστοὶ καὶ Ἰησοῖ, ἀλλ' εἰς ὁ ἐσταυρωμένος. Οὐκ εἶπε λελογχευμένον, ἀλλ' «ἐσταυρωμένον». Προσκυνητέον τοίνυν τὸ σημεῖον τοῦ Χριστοῦ. Ἐνθα γὰρ ἂν ᾖ τὸ σημεῖον, ἐκεῖ καὶ αὐτὸς ἔσται. Τὴν δὲ ὕλην, ἐξ ἧς ὁ τύπος τοῦ σταυροῦ συνίσταται, εἰ καὶ χρυσὸς ἢ λίθοι εἶεν τίμιοι, μετὰ τὴν τοῦ τύπου, εἰ τύχοι, διάλυσιν οὐ προσκυνητέον. Πάντα τοίνυν τὰ Θεῷ ἀνακείμενα προσκυνοῦμεν αὐτῷ τὸ σέβας προσάγοντες. Τοῦτον τὸν τίμιον σταυρὸν προετύπωσε τὸ

προσκυνοῦμε τα καρφιά, τη λόγχη, τα ενδύματα και τους αγίους τόπους του, ὅπως εἶναι ἡ φάτνη, τὸ σπήλαιον, ὁ σωτήριος Γολγοθᾶς, ὁ ζωοποιὸς τάφος, ἡ Σιών, ἡ μητέρα τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τα παρόμοια, ὅπως λέει ὁ θεοπάτωρ Δαβὶδ· «Θα εἰσελθούμε στα σκηνώματά του, θα προσκυνήσουμε στον τόπο ὅπου καρφώθηκαν τα πόδια του». Ὅτι ἐννοεῖ τὸ σταυρὸ, το φανερώνει καὶ τὸ ἐπόμενο· «Ἀναστήσου, Κύριε, ἀπὸ τὸ τόπο ὅπου ἔχεις ἀναπαυθεῖ»· διότι ἡ ἀνάστασις ἀκολουθεῖ τὸ σταυρὸ. Καὶ ἀν οἱ ἐρωτευμένοι ποθοῦν πολὺ τὸ σπίτι, τὸ κρεβάτι καὶ τὸ σκέπασμά τους, πόσο πολὺ περισσότερο (δεν θα ποθούμε) τα πράγματα τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτήρα μας, με τα οποία ἔχουμε σωθεῖ; Προσκυνοῦμε μάλιστα καὶ τὸ σχῆμα τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιῦ σταυροῦ, ἀκόμη κι ἀν εἶναι κατασκευασμένο ἀπὸ διαφορετικὸ υλικό· διότι, ἀλίμονο, δεν τιμάμε τὴν ὕλη, ἀλλὰ τὸ σχῆμα σαν σύμβολο τοῦ Χριστοῦ. Ἀφοῦ σὴν διαθήκη τοῦ πρὸς τοὺς μαθητὲς τοῦ εἶπε· «Τότε τὸ σημεῖο τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου θα φανερωθεῖ στὸν οὐρανό», καὶ ἐννοοῦσε τὸ σταυρὸ. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ ἄγγελος, πὺ παρουσιάσθηκε στὶς γυναῖκες μετὰ τὴν Ἀνάστασι, τίς εἶπε· «Ψάχνετε τὸν Ἰησοῦ τὸ Ναζωραῖο, τὸν σταυρωμένο;»· καὶ ὁ Ἀπόστολος εἶπε ἐπίσης· «Ἐμεῖς κηρύσσομε τὸν σταυρωμένο Χριστό». Πολλοὶ δηλαδὴ εἶναι οἱ «Χριστοὶ» καὶ οἱ «Μεσίες», ἀλλὰ ἓνας ὁ σταυρωμένος. Καὶ δεν εἶπε λογιζόμενο, ἀλλὰ σταυρωμένο. Πρέπει, λοιπόν, να προσκυνάμε τὸ σημεῖο τοῦ Σταυροῦ. Διότι ὅπου εἶναι αὐτὸ τὸ σημεῖο, καὶ Ἀυτὸς ἐκεῖ θα εἶναι. Καὶ τὴν ὕλη πάλι, ἀπὸ τὴν ὅποια εἶναι φτιαγμένο τὸ σχῆμα τοῦ σταυροῦ, εἴτε εἶναι χρυσάφι εἴτε πολύτιμοι λίθοι, μετὰ τὴν διάλυση τοῦ σχήματος, εἰάν τυχόν συμβεῖ, δεν πρέπει να τὸ προσκυνάμε. Διότι προσκυνάμε ὅλα τα ἀφιερώματα στὸ Θεὸ ἀπονέμοντας τὸ σεβασμό σ' Αὐτόν. Αὐτόν τὸν τίμιον σταυρὸ προτύπωσε τὸ ξύλο τῆς ζωῆς πὺ ὁ Θεὸς φύτευσε μέσα στὸν παράδεισο· ἐπειδὴ, δηλαδὴ, ὁ θάνατος προήλθε ἀπὸ (τὴ

ξύλον τῆς ζωῆς
τὸ ἐν παραδείσῳ ὑπὸ Θεοῦ πεφυτευμένον·
ἐπεὶ γὰρ διὰ ξύλου
ὁ θάνατος, ἔδει διὰ ξύλου δωρηθῆναι τὴν
ζωὴν καὶ τὴν ἀνάστασιν·
Ἰακώβ πρῶτος προσκυνήσας τὸ ἄκρον τῆς
ράβδου Ἰωσήφ
τόν σταυρόν εἰκόνισε καὶ ἐνηλλαγμέναις ταῖς
χερσὶ τοῦ υἱοῦ
Ἰωσήφ εὐλόγησας, καὶ τὸ σημεῖον τοῦ
σταυροῦ διέγραψε
σαφέστατα ῥάβδος Μωσαϊκῆ σταυροτύπως
τὴν θάλασσαν πλήξασα
καὶ σώσασα μὲν τὸν Ἰσραήλ, Φαραὼ δὲ
βυθίσασα, χεῖρες
σταυροειδῶς ἐκτεινόμεναι καὶ τὸν Ἀμαλήκ
τροποῦμεναι,
ξύλῳ τὸ πικρὸν ὕδωρ γλυκαινόμενον καὶ
πέτρα ῥηγγυμένη
καὶ προχέουσα νάματα, ῥάβδος τῷ Ἀαρὼν τὸ
τῆς ἱεραρχίας
ἀξίωμα χρηματίζουσα, ὄφις ἐπὶ ξύλου
θριαμβευόμενος
ὡς νενέκρωται τοῦ ξύλου τοῦς νεκρὸν
ὀρώντας τὸν ἐχθρὸν
διασῶζοντος τοῦς πιστεύοντας, ὡς Χριστὸς ἐν
σαρκὶ ἁμαρτίας
ἁμαρτίαν οὐκ εἰδύια προσήλωται. Μωσῆς ὁ
μέγας· «Ὁψεσθε», βοῶν,
«τὴν ζωὴν ὑμῶν ἐπὶ ξύλου κρεμαμένην
ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν
ὑμῶν», Ἡσαΐας· «Ὅλην τὴν ἡμέραν διεπέτασα
τὰς χεῖράς μου
πρὸς λαὸν ἀπειθοῦντα καὶ ἀντιλέγοντα». Οἱ
τοῦτο προσκυνοῦντες
τῆς μερίδος τύχοιμεν Χριστοῦ τοῦ
ἐσταυρωμένου. Ἀμήν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 85. Περί τοῦ προσκυνεῖν κατὰ
ἀνατολάς
Οὐχ ἀπλῶς, οὐδ' ὡς ἔτυχε, κατὰ ἀνατολάς
προσκυνοῦμεν,
ἀλλ' ἐπειδὴ ἐξ ὀρατῆς τε καὶ ἀοράτου, ἦτοι
νοητῆς καὶ αἰσθητῆς
συντεθείμεθα φύσεως, διπλῆν καὶ τὴν
προσκύνησιν τῷ Δημιουργῷ
προσάγομεν, ὡσπερ καὶ τῷ νῶ ψάλλομεν καὶ
τοῖς σωματικοῖς
χειλεσι, καὶ βαπτίζομεθα ὕδατι τε καὶ
Πνεύματι, καὶ διπλῶς
τῷ Κυρίῳ ἐνούμεθα τῶν μυστηρίων
μετέχοντες

γεύσει) του ξύλου, ἔπρεπε καὶ ἡ ζωὴ καὶ ἡ
ἀνάστασις νὰ δοθῆναι μέσω ξύλου.
Πρῶτος ὁ Ἰακώβ ἐξεικόνισε τὸ σταυρὸν, με τὴν
προσκύνησιν στὴν ἄκρη
τοῦ ραβδιοῦ τοῦ Ἰωσήφ καὶ ὅταν σταυροειδῶς
εὐλόγησε με τὰ χέρια
τὰ παιδιὰ τοῦ Ἰωσήφ· τὸ ραβδί τοῦ Μωϋσῆ, ἐπίσης,
διέγραψε με πολὺ σαφῆ
τρόπο τὸ σημεῖο τοῦ σταυροῦ, ὅταν χτύπησε τὴ
θάλασσα καὶ ἔσωσε τὸν λαὸ
τοῦ Ἰσραὴλ καταποντίζοντας τὸν Φαραὼ· τὸ ἴδιο
καὶ τὰ χέρια
ποῦ υψώθηκαν σὲ σχῆμα σταυροῦ καὶ οἱ
Ἀμαληκίτες νικῆθηκαν·
ἀκόμη, τὸ πικρὸ νερὸ με τὸ ξύλο ἐγίνε γλυκὸ, ὁ
βράχος (με τὸ ξύλο) ἀνοίξε
καὶ πήγασε νερό· τὸ ραβδί τοῦ Ἀαρὼν, ἐπίσης, ποῦ
δείχνει τὸ ιερατικὸ
ἀξίωμα· τὸ φίδι ἀκόμη ποῦ οδηγεῖται σὲ θρίαμβο
νεκρωμένο πάνω σὲ ξύλο·
ἐπειδὴ τὸ ξύλο ἔσωζε αὐτοὺς ποῦ ἐβλεπαν τὸν
ἐχθρὸν νὰ εἶναι νεκρὸς
καὶ ὅσοι πιστεύουν ὅτι ὁ Χριστὸς ἔχει σταυρωθεῖ
με τὸ σῶμα τῆς
ἀμαρτίας, ἀν καὶ εἶναι ἀναμάρτητος. Ὁ μέγας
Μωϋσῆς λέει: «Θα δεῖτε
αὐτὸν ποῦ εἶναι ἡ ζωὴ σας νὰ εἶναι κρεμασμένος
σὲ ξύλο ἀπέναντί σας»·
καὶ ὁ Ἡσαΐας λέει ἐπίσης: «Ὅλη τὴν ἡμέρα ἀπλώσα
τὰ χέρια μου σὲ
ἀνυπάκουο καὶ ἀντιρρησία λαό». Ὅσοι
προσκυνᾶμε αὐτό (τὸ ξύλο τοῦ
σταυροῦ) μακάρι νὰ ἀξιωθοῦμε τὴν κληρονομία
τοῦ σταυρωμένου Χριστοῦ.
Ἀμήν.

Για τὴν προσκύνησιν πρὸς τὴν ἀνατολή.
Δεν προσκυνᾶμε ἀπλᾶ καὶ τυχαία πρὸς τὴν
ἀνατολή, ἀλλὰ ἐπειδὴ
ἔχουμε πλασθεῖ ἀπὸ ὀρατῆ καὶ ἀόρατη φύση,
δηλαδὴ ἀπὸ νοητῆ
καὶ αἰσθητῆ, γι' αὐτὸ καὶ προσφέρουμε στο
Δημιουργὸ διπλὴ προσκύνησιν,
ὅπως ἀκριβῶς ψάλλουμε καὶ με τὸ νοῦ καὶ με τὰ
χεῖλη τοῦ σώματος,
καὶ ὅπως βαπτίζομαστε με τὸ νερὸ καὶ τὸ Ἅγιο
Πνεῦμα, καὶ ὅπως ἐνωμόμαστε
με τὸν Κύριο με διπλὸ τρόπο, καὶ με τὴ μετοχὴ στα
μυστήρια
καὶ με τὴ χάρη τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

καὶ τῆς τοῦ Πνεύματος χάριτος.
Ἐπεὶ τοίνυν «ὁ Θεὸς φῶς ἐστὶ» νοητόν, καὶ
«ἥλιος δικαιοσύνης»
καὶ «ἀνατολή» ἐν ταῖς Γραφαῖς ὠνόμασται ὁ
Χριστός, ἀναθετέον
αὐτῷ τὴν ἀνατολήν εἰς προσκύνησιν· πᾶν γὰρ
καλὸν τῷ Θεῷ
ἀναθετέον, ἐξ οὗ πᾶν ἀγαθὸν ἀγαθύνεται.
Φησὶ δὲ καὶ ὁ θεῖος Δαυὶδ·
«Αἱ βασιλεῖαι τῆς γῆς, ἄσατε τῷ Θεῷ, ψάλατε
τῷ Κυρίῳ
τῷ ἐπιβεβηκότῃ ἐπὶ τὸν οὐρανὸν τοῦ οὐρανοῦ
κατὰ ἀνατολάς».
Ἔτι δέ φησιν ἡ Γραφή· «Ἐφύτευσεν ὁ Θεὸς
παράδεισον ἐν Ἐδέμ
κατὰ ἀνατολάς, ἔνθα τὸν ἄνθρωπον, ὃν
ἔπλασεν, ἔθετο»,
ὃν παραβάνατα ἐξώρισεν τοῦ παραδείσου
«ἀπέναντί τε
τοῦ παραδείσου τῆς τρυφῆς» κατώκισεν, ἐκ
δυσμῶν δηλαδὴ.
Τὴν οὖν ἀρχαίαν πατρίδα ἐπιζητοῦντες καὶ
πρὸς αὐτὴν ἀτενίζοντες
τῷ Θεῷ προσκυνούμεν.
Καὶ ἡ σκηνὴ δὲ ἡ Μωσαϊκὴ κατὰ ἀνατολάς
εἶχε τὸ καταπέτασμα
καὶ τὸ ἱλαστήριον. Καὶ ἡ φυλὴ τοῦ Ἰούδα ὡς
τιμιωτέρα,
ἐξ ἀνατολῶν παρενέβαλε. Καὶ ἐν τῷ
περιωνύμῳ δὲ
τοῦ Σολομώντος ναῷ ἢ τοῦ Κυρίου πύλη
κατὰ ἀνατολάς διέκειτο.
Ἀλλὰ μὴν καὶ ὁ Κύριος σταυρούμενος ἐπὶ
δυσμᾶς ἑώρα, καὶ οὕτω
προσκυνούμεν πρὸς αὐτὸν ἀτενίζοντες. Καὶ
ἀναλαμβάνόμενος
πρὸς ἀνατολάς ἀνεφέρετο, καὶ οὕτως αὐτῷ οἱ
ἀπόστολοι
προσεκύνησαν, καὶ οὕτως ἐλεύσεται, ὃν
τρόπον ἠθέασαντο
αὐτὸν πορευόμενον εἰς τὸν οὐρανόν, ὡς
αὐτὸς ὁ Κύριος ἔφησεν·
«Ὡσπερ ἡ ἀστραπὴ ἐξέρχεται ἀπὸ ἀνατολῶν
καὶ φθάνει
ἕως δυσμῶν, οὕτως ἔσται ἡ παρουσία τοῦ
Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου».
Αὐτὸν οὖν ἐκδεχόμενοι ἐπὶ ἀνατολάς
προσκυνούμεν. Ἄγραφος δὲ
ἐστὶν ἡ παράδοσις αὕτη τῶν ἀποστόλων·
πολλὰ γὰρ ἀγράφως
ἡμῖν παρέδωκαν.

Ἐπειδὴ, λοιπόν, ὁ Θεὸς εἶναι «νοητό φῶς» καὶ
«ἥλιος τῆς δικαιοσύνης» καὶ
επειδὴ ὁ Χριστὸς ἔχει μέσα στην Ἁγία Γραφή τὸ
ὄνομα «ἀνατολή», πρέπει
να τοῦ αφιερώσουμε τὴν ἀνατολήν γιὰ προσκύνησιν·
διότι καθεστὴ καλὸ πρέπει
ν' αφιερώνεται στο Θεό, ἀπὸ τὸν ὁποῖο προέρχεται
κάθε ἀγαθόν. Λέει μάλιστα
ὁ προφήτης Δαβὶδ· «Οἱ βασιλεῖες τῆς γῆς υμνεῖστε
τὸ Θεόν, ψάλατε τὸν Κύριον
ποῦ ἔχει ἀνεβεί στὸν ἀνώτατο οὐρανὸ πρὸς τὴν
ἀνατολήν».
Καὶ ἀκόμη λέει ἡ Γραφή· «Ὁ Θεὸς φύτευσε
παράδεισον ἀνατολικά στὴν Ἐδέμ
ὅπου ἐγκατάστησε τὸν ἄνθρωπον ποῦ ἐπλασε»· καὶ
ὅταν αὐτὸς
ἔκανε τὴν παρακοήν, τὸν ἐξώρισε ἀπὸ τὸν
παράδεισον καὶ τὸν ἐγκατάστησε
«ἀπέναντι ἀπὸ τὸν παράδεισον τῆς ἀπολαύσεως»,
δηλαδὴ πρὸς τὴ δύση.
Ἐπιζητούμε, λοιπόν, τὴν πρώτην πατρίδα μας καὶ γι'
βλέπουμε πρὸς αὐτήν
(ἀνατολικά) καὶ προσκυνούμε τὸ Θεόν.
Καὶ ἡ σκηνὴ τοῦ Μωϋσῆ εἶχε τὸ καταπέτασμα καὶ
τὸ ἱλαστήριον πρὸς τὴν
ἀνατολήν. Καὶ ἡ φυλὴ τοῦ Ἰούδα, ὡς ἡ πιο
ἐκλεκτὴ, ἦταν παραταγμένη
ἀνατολικά. Καὶ στὸ φημισμένον Ναὸ τοῦ
Σολομώντα
ἡ πύλη τοῦ Κυρίου ἦταν πρὸς τὴν ἀνατολήν.
Ὁ Κύριος ὅμως, ὅταν σταυρωνόταν, ἐβλέπε πρὸς
τὴ δύση, καὶ ἔτσι τὸν
προσκυνούμε βλέποντας τὸ πρόσωπό του. Καὶ
ὅταν ἀναλήφθηκε, πρὸς τὴν
ἀνατολήν ἀνέβαινε, καὶ ἔτσι οἱ Ἀπόστολοι τὸν
προσκύνησαν·
καὶ πάλι ἔτσι θα ἔλθει (στὴ Δευτέρα Παρουσία), με
τὸν τρόπο ποῦ τὸν εἶδαν
ν' ἀναλαμβάνεται στὸν οὐρανόν, ὡς ὁ ἴδιος ὁ
Κύριος εἶπε·
«Ὡς ἡ ἀστραπὴ βγαίνει ἀπὸ τὴν ἀνατολήν καὶ
φθάνει ἕως τὴ δύση,
ἔτσι θα γίνῃ καὶ ἡ (δευτέρα) παρουσία τοῦ Υἱοῦ
τοῦ ἀνθρώπου».
Προσμένοντάς τὸν, λοιπόν, προσκυνούμε
ἀνατολικά. Καὶ αὐτὸ ἀποτελεῖ
ἀγραφὴ ἀποστολικὴ παράδοσις· διότι πολλὰ μας τα
παράδοσαν χωρὶς
να τα γράψουν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 86. Περί τῶν ἁγίων καὶ ἀχράντων τοῦ Κυρίου μυστηρίων Ὁ ἀγαθὸς καὶ πανάγαθος καὶ υπεράγαθος Θεός, ὁ ὅλος ὢν ἀγαθότης, διὰ τὸν ὑπερβάλλοντα πλοῦτον τῆς αὐτοῦ ἀγαθότητος οὐκ ἠγέσχετο μόνον εἶναι τὸ ἀγαθόν, ἦτοι τὴν ἑαυτοῦ φύσιν ὑπὸ μηδενὸς μετεχόμενον. Τούτου χάριν ἐποίησε πρῶτον μὲν τὰς νοεράς καὶ οὐρανίους δυνάμεις, εἶτα τὸν ὄρατον καὶ αἰσθητὸν κόσμον, εἶτα ἐκ νοεροῦ καὶ αἰσθητοῦ τὸν ἄνθρωπον. Πάντα μὲν οὖν τὰ ὑπ' αὐτοῦ γενόμενα κοινωνοῦσι τῆς αὐτοῦ ἀγαθότητος κατὰ τὸ εἶναι· αὐτὸς γὰρ ἔστι τοῖς πᾶσι τὸ εἶναι, ἐπειδὴ «ἐν αὐτῷ εἰσι τὰ ὄντα», οὐ μόνον ὅτι αὐτὸς ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι αὐτὰ παρήγαγεν, ἀλλ' ὅτι ἢ αὐτοῦ ἐνέργεια τὰ ὑπ' αὐτοῦ γενόμενα συντηρεῖ καὶ συνέχει· ἐκ περισσοῦ δὲ τὰ ζῶα· κατὰ τε γὰρ τὸ εἶναι καὶ κατὰ τὸ ζῶησ μετέχειν κοινωνοῦσι τοῦ ἀγαθοῦ. Τὰ δὲ λογικὰ καὶ κατὰ τὰ προειρημένα μὲν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ λογικόν, καὶ ταῦτα μᾶλλον· οἰκειότερα γὰρ πῶς εἰσι πρὸς αὐτόν, εἰ καὶ πάντων οὗτος ὑπέγκειται ἀσυγκρίτως. Ὁ μέντοι ἄνθρωπος λογικὸς καὶ αὐτεξούσιος γενόμενος, ἐξουσίαν εἴληφεν ἀδιαλείπτως διὰ τῆς οἰκειᾶς προαιρέσεως ἐνοῦσθαι τῷ Θεῷ, εἴ γε διαμένει ἐν τῷ ἀγαθῷ, τουτέστι τῇ τοῦ κτίσαντος ὑπακοῇ. Ἐπειδὴ τοίνυν ἐν παραβάσει τῆς τοῦ πεποιηκότος αὐτὸν ἐντολῆς γέγονε καὶ θανάτῳ καὶ φθορᾷ ὑποπέπτωκεν, ὁ Ποιητὴς καὶ Δημιουργὸς τοῦ γένους ἡμῶν διὰ σπλάγχνα ἐλέους αὐτοῦ ὠμοιώθη ἡμῖν κατὰ πάντα γενόμενος ἄνθρωπος χωρὶς ἁμαρτίας καὶ ἠνώθη τῇ ἡμετέρᾳ φύσει. Ἐπειδὴ γὰρ μετέδωκεν ἡμῖν τῆς ἰδίας εἰκόνας καὶ τοῦ ἰδίου πνεύματος καὶ οὐκ ἐφνυλάξαμεν, μεταλαμβάνει αὐτὸς τῆς

Για τα ἅγια καὶ ἀχραντα μυστήρια τοῦ Κυρίου. Ὁ ἀγαθὸς καὶ πανάγαθος καὶ υπεράγαθος Θεός, που ἔχει τὴν πληρότητα τῆς ἀγαθωσύνης, ἐξαιτίας τῆς υπερβολικῆς ἀγαθότητός του, δὲν ἠθέλε νὰ ὑπάρχει μόνον ἡ δική του ἀγαθὴ φύση καὶ κανεῖς νὰ μὴν μετέχει σ' αὐτήν. Γι' αὐτὸ τὸ λόγο πρῶτα ἐπλασε τὶς νοερές καὶ οὐράνιες δυνάμεις, ἐπειτα τὸν ὄρατό καὶ αἰσθητό κόσμον καὶ τέλος τὸν ἄνθρωπον, που ἀποτελεῖται καὶ ἀπὸ νοερό καὶ ἀπὸ αἰσθητό μέρος. Ὅλα ὅσα Αὐτὸς δημιούργησε μετέχουν στὴ δική του ἀγαθότητα ὅσον ἀφορᾶ στὴν ὑπαρξή τους· διότι Αὐτὸς τοὺς χάρισε τὴν ὑπαρξή, ἐπειδὴ «τὰ δημιουργήματα ὑπάρχουν ἀπ' αὐτόν»· ὄχι διότι μόνον Αὐτὸς τα ἔφερε ἀπὸ τὴν ἀνυπαρξία στὴν ὑπαρξή, ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ δική του ἐνέργεια συντηρεῖ καὶ συγκρατεῖ τὰ δημιουργήματά του. Περισσότερο βέβαια τὰ ζωντανὰ πλάσματά του· διότι μετέχουν στὸ ἀγαθὸ καὶ λόγω τῆς ὑπάρξεώς τους καὶ λόγω τῆς μετοχῆς τους στὸ γεγονός τῆς ζωῆς. Τα λογικὰ ὄντα πάλι μετέχουν περισσότερο, καὶ στα προαναφερθέντα καὶ στὴ λογική· διότι εἶναι πιο κοντὰ σ' Αὐτόν, ἀν καὶ βέβαια Αὐτὸς τα ξεπερνᾶ σὲ ἀσύγκριτο βαθμό. Ὁ ἄνθρωπος, λοιπόν, με τὸ νὰ γίνε λογικὸς καὶ αὐτεξούσιος, ἔχει πάρει τὴν ἐξουσία νὰ ἐνώνεται συνεχῶς με τὸ Θεὸ μέσω τῆς δικῆς του θελήσεως· με τὴν προϋπόθεση βέβαια νὰ παραμένει στὸ ἀγαθὸ, νὰ υπακούει δηλαδὴ στὸ Δημιουργό. Ἐπειδὴ, λοιπόν, ἐγίνε παραβάτης τῆς ἐντολῆς τοῦ Δημιουργοῦ του καὶ ἐπέσε στὴν κατάσταση τοῦ θανάτου καὶ τῆς φθοράς, ὁ Πλάστης καὶ Δημιουργὸς τοῦ γένους μας, χάρις στὴν πολλή του εὐσπλαγχνία, ἐγίνε ἄνθρωπος ὁμοῖος με μας σὲ ὅλα —ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἁμαρτία—, καὶ ἐνώθη με τὴ φύση μας. Ἐπειδὴ δηλαδὴ μας μετέδωσε τὴν εἰκόνα του καὶ τὸ πνεῦμα του καὶ δὲν τὸ τηρήσαμε, γίνεται ὁ ἴδιος μέτοχος τῆς φτωχῆς καὶ ἀδύναμης φύσεώς μας, γιὰ νὰ μας καθαρῖσει καὶ νὰ μας κάνει

πτωχής και ἀσθενοῦς
ἡμῶν φύσεως, ἵνα ἡμᾶς καθάρη και
ἀφθαρτίση και μετόχους πάλιν
τῆς αὐτοῦ καταστήση θεότητος.
Ἔδει δὲ μὴ μόνον τὴν ἀπαρχὴν τῆς ἡμετέρας
φύσεως ἐν μετοχῇ
γενέσθαι τοῦ κρείττονος, ἀλλὰ και πάντα τὸν
βουλόμενον
ἄνθρωπον και δευτέραν γέννησιν γεννηθῆναι
και τραφῆναι
τροφὴν ξένην και τῇ γεννήσει πρόσφορον και
οὕτω φθάσαι
τὸ μέτρον τῆς τελειότητος. Διὰ μὲν τῆς αὐτοῦ
γεννήσεως,
ἦτοι σαρκώσεως και τοῦ βαπτίσματος και τοῦ
πάθους
και τῆς ἀναστάσεως ἠλευθέρωσε τὴν φύσιν
τῆς ἁμαρτίας
τοῦ προπάτορος, τοῦ θανάτου, τῆς φθορᾶς,
και τῆς ἀναστάσεως
ἀπαρχὴ γέγονε και ὁδὸν και τύπον ἑαυτὸν και
ὑπογραμμὸν τέθεικεν,
ἵνα και ἡμεῖς τοῖς αὐτοῦ ἀκολουθήσαντες
ἴχνησι γενόμεθα θέσει,
ὅπερ αὐτὸς ἐστὶ φύσει, υἱοὶ και κληρονόμοι
Θεοῦ και αὐτοῦ
συγκληρονόμοι. Ἔδωκεν οὖν ἡμῖν, ὡς ἔφην,
γέννησιν δευτέραν,
ἵνα ὡσπερ γεννηθέντες ἐκ τοῦ Ἀδάμ
ὡμοιώθημεν αὐτῷ,
κληρονομήσαντες τὴν κατάραν και τὴν
φθοράν, οὕτω και ἐξ αὐτοῦ
γεννηθέντες, ὁμοιωθῶμεν αὐτῷ και
κληρονομήσωμεν
τὴν τε ἀφθαρσίαν και τὴν εὐλογίαν και τὴν
δόξαν αὐτοῦ.
Ἐπειδὴ δὲ πνευματικὸς ἐστὶν οὗτος ὁ Ἀδάμ,
ἔδει και τὴν γέννησιν
πνευματικὴν εἶναι, ὁμοίως και τὴν βρώσιν·
ἀλλ' ἐπειδὴ διπλοῖ
τινὲς ἐσμεν και σύνθετοι, δεῖ και τὴν γέννησιν
διπλὴν εἶναι,
ὁμοίως και τὴν βρώσιν σύνθετον. Ἡ μὲν οὖν
γέννησις ἡμῖν δι' ὕδατος
και Πνεύματος δέδοται, φημί δὴ τοῦ ἁγίου
βαπτίσματος, ἡ δὲ βρώσις
αὐτὸς ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς, ὁ Κύριος ἡμῶν
Ἰησοῦς Χριστὸς
ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς.
Μέλλων γὰρ τὸν ἐκούσιον ὑπὲρ ἡμῶν
καταδέχεσθαι θάνατον
ἐν τῇ νυκτί, ἐν ᾗ ἑαυτὸν παρεδίδου, διαθήκην

ἀφθαρτους και μέτοχους
και πάλιν τῆς θεότητός του.
Ἐπρεπε, λοιπόν, ὄχι μόνον ἡ πρώτη ἀρχὴ τῆς
φύσεώς μας (ὁ Ἀδάμ)
να μετᾶσχει στο ἀνώτερο (Θεό), ἀλλὰ και κάθε
ἄνθρωπος που θέλει,
να μπορεῖ να ξαναγεννηθεῖ για δευτέρη φορά και
να τραφεῖ με ξένη τροφή
και κατάλληλη για τὴν αναγέννησή του, και ἔτσι να
φθάσει
στην τελειότητα. Με τὴ γέννησή του βέβαια,
δηλαδή με τὴ σάρκωση, τὸ βάπτισμα, τὸ πάθος
και τὴν ἀνάστασή του ἐλευθέρωσε τὴ φύση του
προπάτορά μας
ἀπὸ τὴν ἁμαρτία, τὸ θάνατο και τὴ φθορά και ἔγινε
ἡ πρώτη ἀρχὴ
τῆς ἀναστάσεως· ἔκανε τὸν εαυτό του παράδειγμα,
τύπο και υπογραμμὸ,
ὥστε κι εμεῖς ν' ἀκολουθήσουμε στ' ἀχνάρια του·
και, ἐνῶ αὐτὸς εἶναι
φυσικὸς γιὸς, εμεῖς να γίνουμε θεοὶ γιοὶ και
κληρονόμοι τοῦ Θεοῦ και
συγκληρονόμοι δικοὶ του. Μας χάρισε, ὅπως εἶπα,
δευτέρη γέννηση,
ὥστε ὅπως, ὅταν γεννηθήκαμε ἀπὸ τὸν Ἀδάμ,
γίναμε ὁμοιοὶ του
και κληρονομήσαμε τὴν τιμωρία και τὴ φθορά,
ἔτσι και τώρα
που γεννηθήκαμε ἀπ' Αὐτόν, να γίνουμε ὁμοιοὶ
δικοὶ Του και
να κληρονομήσουμε τὴν ἀφθαρσία, τὴν εὐλογία
και τὴ δόξα του.
Ἀκόμη, ἐπειδὴ ὁ ἴδιος ὁ Ἀδάμ εἶναι πνευματικὸς,
ἔπρεπε και ἡ γέννησή του
να εἶναι πνευματικὴ· τὸ ἴδιο και ἡ τροφή του. Ἀλλὰ
ἐπειδὴ ὀρισμένοι εἴμαστε
διπλοὶ και σύνθετοι, πρέπει και ἡ γέννησή μας να
εἶναι διπλὴ, τὸ ἴδιο
και ἡ τροφή μας σύνθετη. Ἡ γέννηση βέβαια μας
δόθηκε με τὸ νερό και τὸ
Ἅγιο Πνεῦμα, ἐννοῶ δηλαδή με τὸ ἅγιο βάπτισμα·
ἡ τροφή μας ὁμως εἶναι
ὁ ἴδιος ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς που κατέβηκε ἀπὸ τὸν
ουρανό, ὁ Κύριός μας
Ἰησοῦς Χριστὸς.
Διότι, ὅταν ἐπρόκειτο να καταδεχθεῖ τὸν ἐκούσιο
θάνατο για χάρι μας,
τὴ νύχτα που θα παρέδιδε τὸν εαυτό του ἀφήσε νέα
διαθήκη
στους ἁγίους μαθητὲς και ἀποστόλους του και
μέσω αὐτῶν
σε ὅλους ὅσοι πιστεύουν σ' αὐτόν. Στο υπερῶο,

καινήν διέθετο
τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ μαθηταῖς καὶ ἀποστόλοις καὶ
δι' αὐτῶν
πᾶσι τοῖς εἰς αὐτὸν πιστεύουσιν. Ἐν τῷ
ὑπερώῳ τοῖνυν
τῆς ἁγίας καὶ ἐνδόξου Σιών τὸ παλαιὸν πάσχα
μετὰ τῶν μαθητῶν
αὐτοῦ φαγὼν καὶ πληρώσας τὴν παλαιὰν
διαθήκην νίπτει
τῶν μαθητῶν τοὺς πόδας, σύμβολον τοῦ
ἁγίου βαπτίσματος
παρεχόμενος. Εἶτα κλάσας ἄρτον ἐπεδίδου
αὐτοῖς λέγων·
«Λάβετε, φάγετε, τοῦτό μου ἐστὶ τὸ σῶμα τὸ
ὑπὲρ ὑμῶν κλόμενον
εἰς ἄφεςιν ἁμαρτιῶν». Ὁμοίως δὲ λαβὼν τὸ
ποτήριον ἐξ οἴνου
καὶ ὕδατος μετέδωκεν αὐτοῖς λέγων· «Πίετε ἐξ
αὐτοῦ πάντες·
τοῦτό μου ἐστὶ τὸ αἷμα τῆς καινῆς διαθήκης
τὸ ὑπὲρ ὑμῶν
ἐκχυνόμενον εἰς ἄφεςιν ἁμαρτιῶν· τοῦτο
ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν
ἀνάμνησιν. Ὅσακις γὰρ ἂν ἐσθίητε τὸν ἄρτον
τοῦτον
καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο πίνητε, τὸν θάνατον
τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου
καταγγέλλετε καὶ τὴν ἀνάστασιν αὐτοῦ
ὁμολογεῖτε, ἕως ἂν ἔλθῃ».
Εἰ τοῖνυν «ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ζῶν ἐστὶ καὶ
ἐνεργῆς» καὶ «πάντα,
ὅσα ἠθέλησεν ὁ Κύριος, ἐποίησεν»· εἰ εἶπε·
«Γενηθῆτω φῶς,
καὶ ἐγένετο· γενηθῆτω στερέωμα, καὶ
ἐγένετο»· εἰ «τῷ λόγῳ Κυρίου
οἱ οὐρανοὶ ἐστερεώθησαν, καὶ τῷ πνεύματι
τοῦ στόματος αὐτοῦ
πᾶσα ἡ δύναμις αὐτῶν»· εἰ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ
ὑδὼρ τε καὶ πῦρ
καὶ ἄηρ καὶ πᾶς ὁ κόσμος αὐτῶν τῷ λόγῳ
Κυρίου συνετελέσθησαν
καὶ τοῦτο δὴ τὸ πολυθρύλλητον ζῶον ὁ
ἄνθρωπος· εἰ θελήσας αὐτὸς
ὁ Θεὸς Λόγος ἐγένετο ἄνθρωπος καὶ τὰ τῆς
Ἁγίας Ἀειπαρθένου
καθαρά καὶ ἀμόμητα αἵματα ἑαυτῷ ἀσπόρως
σάρκα ὑπεστήσατο,
οὐ δύναται τὸν ἄρτον ἑαυτοῦ σῶμα ποιῆσαι
καὶ τὸν οἶνον
καὶ τὸ ὕδωρ αἷμα;
Εἶπεν ἐν ἀρχῇ· «Ἐξαγαγέτω ἡ γῆ βοτάνην
χόρτου», καὶ μέχρι

λοιπὸν,
τῆς ἁγίας καὶ ἐνδόξου Σιών, ἀφοῦ ἔφαγε τὸ παλαιὸν
Πάσχα με τοὺς μαθητῆς
του καὶ ολοκλήρωσε τὴν Παλαιὰ Διαθήκη, στη
συνέχεια νίπτει
τα πόδια τῶν μαθητῶν του, παραδίδοντας σύμβολο
του ἁγίου βαπτίσματος.
Ἐπειτα ἔκοψε τὸν ἄρτο καὶ τὸν μοίρασε σ' αὐτούς
λέγοντας:
«Πάρτε νὰ φάτε, αὐτὸ εἶναι τὸ σῶμα μου ποὺ
κόπηκε (θυσιάστηκε) γιὰ τὴ
συγχώρεση τῶν ἁμαρτιῶν σας». Παρόμοια, πήρε
καὶ τὸ ποτήριο με κρασί
καὶ νερό καὶ τοὺς το πρόσφερε λέγοντας: «Ὅλοι νὰ
πιεῖτε ἀπ' αὐτό·
αὐτὸ εἶναι τὸ αἷμα τῆς νέας διαθήκης ποὺ χύνεται
γιὰ σας, νὰ συγχωρεθοῦν
οἱ ἁμαρτίες σας· αὐτὸ νὰ τὸ κάνετε γιὰ νὰ με
θυμάστε.
Ὅσες φορές δηλαδὴ τρώτε αὐτὸν τὸν ἄρτο καὶ
πίνετε αὐτὸ
τὸ ποτήριο, κηρύσσετε τὸ θάνατο τοῦ Υἱοῦ τοῦ
ἀνθρώπου καὶ ὁμολογεῖτε
τὴν ἀνάστασή του, ἕως νὰ ἐλθεῖ (πάλι με τὴ
δευτέρα παρουσία του).
Ἐάν, λοιπὸν, «ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ εἶναι ζωντανὸς καὶ
δραστικὸς» καὶ
«ὁ Κύριος ἔκανε ὅλα ὅσα θέλησε», καὶ ἀκόμη ὅταν
εἶπε «νὰ γίνῃ φῶς,
καὶ ἐγίνε καὶ νὰ γίνῃ τὸ στερέωμα, καὶ ἐγίνε»·
«εἰάν οἱ οὐρανοὶ στερεώθηκαν
με τὸ λόγο τοῦ Κυρίου, καὶ ὅλη ἡ δύναμή τους
στηρίζεται στὸ πνεῦμα
ποὺ βγήκε ἀπὸ τὸ στόμα του»· εἰάν ὁ οὐρανός, ἡ
γῆ, τὸ νερό, ἡ φωτιά,
ὁ αἶρας καὶ ὅλα τὰ συναφῆ τους δημιουργήθηκαν
με τὸ λόγο τοῦ Κυρίου,
ἀκόμη καὶ αὐτὴ ἡ ἀξιοθαύμαστη ὑπαρξὴ, ὁ
ἄνθρωπος· εἰάν με τὴ θέλησή του
ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς Λόγος ἐγίνε ἄνθρωπος καὶ ἔκανε
χωρὶς ἀνδρικό σπέρμα
σάρκα τοῦ τα καθαρά καὶ ἀμόλυντα αἵματα τῆς
Ἁγίας Ἀειπαρθένου,
πὼς θα τοῦ εἶναι ἀδύνατο νὰ μεταβάλλῃ τὸν ἄρτο
σε σῶμα τοῦ καὶ τὸ κρασί
καὶ τὸ νερό σε αἷμα τοῦ;
Εἶπε στὴν ἀρχὴ (τῆς δημιουργίας): «Ἡ γῆ νὰ βγάλῃ
χορτάρι»· καὶ μέχρι τώρα
με τὴ βροχὴ ποὺ πέφτει ἡ γῆ βγάζει τὰ ἴδια χόρτα,
διότι ἡ θεία ἐντολὴ τὴν παρακινεῖ καὶ τῆς δίνει
δύναμη.
Εἶπε ὁ Θεός: «Αὐτὸ εἶναι τὸ σῶμα μου», καὶ «αὐτό

τοῦ νῦν τοῦ ὑετοῦ γινομένου ἐξάγει τὰ ἴδια βλαστήματα τῷ θείῳ συναυνομένη καὶ δυναμουμένη προστάγματι.
Εἶπεν ὁ Θεός· «Τοῦτό μου ἐστὶ τὸ σῶμα», καὶ «Τοῦτό μου ἐστὶ τὸ αἷμα», καὶ· «Τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμήν ἀνάμνησιν» καὶ τῷ παντοδυνάμῳ αὐτοῦ προστάγματι, ἕως ἂν ἔλθῃ, γίνεται οὕτω γὰρ εἶπεν· «Ἔως ἂν ἔλθῃ». Καὶ γίνεται ὑετὸς τῆς καινῆς ταύτης γεωργίας διὰ τῆς ἐπικλήσεως ἢ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐπισκιάζουσα δύναμις· ὡσπερ γὰρ πάντα, ὅσα ἐποίησεν, ὁ Θεὸς τῆς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐνεργείᾳ ἐποίησεν, οὕτω καὶ νῦν ἢ τοῦ Πνεύματος ἐνεργείᾳ τὰ ὑπὲρ φύσιν ἐργάζεται, ἃ οὐ δύναται χωρῆσαι, εἰ μὴ μόνῃ πίστις. «Πῶς ἔσται μοι τοῦτο», φησὶν ἡ ἀγία Παρθένος, «ἐπεὶ ἄνδρα οὐ γινώσκω;» Ἀποκρίνεται Γαβριήλ ὁ ἀρχάγγελος· «Πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σέ, καὶ δύναμις ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι». Καὶ νῦν ἐρωτᾷς· Πῶς ὁ ἄρτος γίνεται σῶμα Χριστοῦ καὶ ὁ οἶνος καὶ τὸ ὕδωρ αἷμα Χριστοῦ; Λέγω σοι κἀγώ· Πνεῦμα ἅγιον ἐπιφοιτᾷ καὶ ταῦτα ποιεῖ τὰ ὑπὲρ λόγον καὶ ἔννοιαν. Ἄρτος δὲ καὶ οἶνος παραλαμβάνεται· οἶδε γὰρ ὁ Θεὸς τὴν ἀνθρωπίνην ἀσθενείαν, ὡς τὰ πολλὰ γὰρ τὰ μὴ κατὰ τὴν συνήθειαν τετριμμένα ἀποστρέφεται δυσχεραίνουσα· τῆς οὖν συνήθους συγκαταβάσει κεχρημένος διὰ τῶν συνήθων τῆς φύσεως ποιεῖ τὰ ὑπὲρ φύσιν· καὶ ὡσπερ ἐπὶ τοῦ βαπτίσματος, ἐπειδὴ ἔθος τοῖς ἀνθρώποις ὕδατι λούεσθαι καὶ ἐλαίῳ χρίεσθαι, συνέζευξε τῷ ἐλαίῳ καὶ ὕδατι τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος καὶ ἐποίησεν αὐτὸ λουτρὸν ἀναγεννήσεως, οὕτως, ἐπειδὴ ἔθος τοῖς ἀνθρώποις ἄρτον ἐσθίειν ὕδωρ τε καὶ οἶνον πίνειν, συνέζευξεν αὐτοῖς τὴν αὐτοῦ θεότητα καὶ πεποίηκεν αὐτὰ σῶμα καὶ αἷμα αὐτοῦ, ἵνα διὰ τῶν συνήθων καὶ κατὰ

εἶναι το αἷμα μου», καὶ «αὐτὸ να το κάνετε για να με θυμάσθε»· καὶ πράγματι, με το παντοδύναμο πρόσταγμά του, αὐτὸ γίνεται ἕως να ἔλθει πάλι. Διότι ἔτσι εἶπε: «ἕως ὅτου ἔλθει». Καὶ πέφτει βροχὴ για τη νέα καλλιέργεια με την ἐπικλήση της δυνάμεως του Ἁγίου Πνεύματος που ὅλα τα σκεπάζει. Ὅπως δηλαδή ὅλα, ὅσα ο Θεὸς ἐφτιαξε, τα ἐφτιαξε με την ἐνεργεία του Ἁγίου Πνεύματος, ἔτσι καὶ τώρα ἡ ἐνεργεία του Πνεύματος πραγματοποιεῖ τα υπερφυσικά, τα ὁποῖα δεν μπορεῖ να τα χωρέσει ο νους, παρά μόνον ἡ πίστη. «Πῶς θα μου συμβεῖ αὐτό, αφού δεν ἔχω σχέση με ἄνδρα;», αναρωτιέται ἡ ἀγία Παρθένος. «Τῆς ἀπαντᾷ ο ἀρχάγγελος Γαβριήλ: «Τὸ Ἅγιο Πνεῦμα θα σε επισκεφτεῖ καὶ ἡ δύναμη τοῦ ὑψίστου Θεοῦ θα σε σκεπάσει». Καὶ συ τώρα ρωτᾷς: πῶς ὁ ἄρτος γίνεται σῶμα Χριστοῦ καὶ τὸ κρασί καὶ τὸ νερό αἷμα Χριστοῦ; Σου ἀπαντᾷ ἐγώ: τὸ Ἅγιο Πνεῦμα τα ἐπιφοιτᾷ καὶ τα μεταβάλλει υπερβαίνοντας τὴ λογικὴ καὶ τὴ σκέψη. Παίρνουμε (στὴ μετάληψη) ἄρτο καὶ οἶνο· διότι ὁ Θεὸς γνωρίζει τὴν ἀνθρώπινη ἀδυναμία, ἡ ὁποία ἀποφεύγει συνήθως αὐτὰ τα ὁποῖα δεν τα γνώρισε με τὴ χρήση, αφού τὴ στενοχωροῦν. Δείχνοντας, λοιπόν, τὴ γνωστὴ του συγκατάβαση πραγματοποιεῖ τα υπερφυσικά με μέσα γνωστά στὴ φύση μας. Καὶ ὅπως στὸ βάπτισμα, ἐπειδὴ οἱ ἀνθρώποι συνηθίζουν να λούζονται με νερό καὶ να χρίονται με λάδι, σύνδεσε με τὸ λάδι καὶ τὸ νερό τὴ χάρι τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ τὸ ἔκανε λουτρό ἀναγεννήσεως, ἔτσι κι ἐδῶ, ἐπειδὴ οἱ ἀνθρώποι συνήθως τρώνε ψωμί καὶ πίνουν νερό, σύνδεσε μ' αὐτὰ τα δύο τὴ θεότητά του καὶ τα μετέβαλε σε σῶμα καὶ αἷμα δικό του, ὥστε με τα συνηθισμένα καὶ φυσικά να οδηγοῦμαστε στα υπερφυσικά. Τὸ σῶμα που (κοινωνάμε) καὶ προήλθε ἀπὸ τὴν ἀγία Παρθένο εἶναι ἀληθινά σῶμα ἐνωμένο με τὴ θεία φύση· δεν κατεβαίνει ἀπὸ τὸν οὐρανὸ τὸ σῶμα που

φύσιν
ἐν τοῖς ὑπὲρ φύσιν γενώμεθα.
Σώμά ἐστιν ἀληθῶς ἠνωμένον θεότητι, τὸ ἐκ
τῆς ἁγίας Παρθένου
σῶμα, οὐχ ὅτι αὐτὸ τὸ σῶμα τὸ ἀναληφθὲν
ἐξ οὐρανῶν κατέρχεται,
ἀλλ' ὅτι αὐτὸς ὁ ἄρτος καὶ ὁ οἶνος
μεταποιεῖται εἰς σῶμα καὶ αἷμα
Θεοῦ. Εἰ δὲ τὸν τρόπον ἐπιζητεῖς, πῶς γίνεται,
ἄρκει σοι ἀκοῦσαι,
ὅτι διὰ Πνεύματος Ἁγίου, ὡσπερ καὶ ἐκ τῆς
ἁγίας Θεοτόκου
διὰ Πνεύματος Ἁγίου ἐαυτῷ καὶ ἐν ἐαυτῷ ὁ
Κύριος σάρκα
ὑπεστήσατο· καὶ πλέον οὐδὲν γινώσκωμεν,
ἀλλ' ὅτι ὁ Λόγος
τοῦ Θεοῦ ἀληθῆς καὶ ἐνεργῆς ἐστι καὶ
παντοδύναμος,
ὁ δὲ τρόπος ἀνεξερεύνητος.
Οὐ χεῖρον δὲ καὶ τοῦτο εἰπεῖν, ὅτι, ὡσπερ
φυσικῶς διὰ τῆς βρώσεως
ὁ ἄρτος καὶ ὁ οἶνος καὶ τὸ ὕδωρ διὰ τῆς
πόσεως εἰς σῶμα καὶ αἷμα
τοῦ ἐσθίουτος καὶ πίνοντος μεταβάλλεται, καὶ
οὐ γίνεται ἕτερον
σῶμα παρὰ τὸ πρότερον αὐτοῦ σῶμα, οὕτως
ὁ τῆς προθέσεως
ἄρτος, οἶνός τε καὶ ὕδωρ διὰ τῆς ἐπικλήσεως
καὶ ἐπιφοιτήσεως
τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ὑπερφυῶς μεταποιεῖται
εἰς τὸ σῶμα
τοῦ Χριστοῦ καὶ αἷμα, καὶ οὐκ εἰσι δύο, ἀλλ'
ἓν καὶ τὸ αὐτό.
Γίνεται τοίνυν τοῖς πίστει ἀξίως
μεταλαμβάνουσιν
εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν καὶ εἰς ζωὴν αἰώνιον καὶ
εἰς φυλακτήριον
ψυχῆς τε καὶ σώματος, τοῖς δὲ ἐν ἀπιστίᾳ
ἀναξίως μετέχουσιν
εἰς κόλασιν καὶ τιμωρίαν, καθάπερ καὶ ὁ τοῦ
Κυρίου θάνατος
τοῖς μὲν πιστεύουσι γέγονε ζωὴ καὶ ἀφθαρσία
εἰς ἀπόλαυσιν
τῆς αἰωνίου μακαριότητος, τοῖς δὲ ἀπειθοῦσι
καὶ τοῖς κυριοκτόνοις
εἰς κόλασιν καὶ τιμωρίαν αἰώνιον.
Οὐκ ἔστι τύπος ὁ ἄρτος καὶ ὁ οἶνος τοῦ
σώματος καὶ αἵματος
τοῦ Χριστοῦ –μὴ γένοιτο–, ἀλλ' αὐτὸ τὸ
σῶμα τοῦ Κυρίου
τεθεωμένον, αὐτοῦ τοῦ Κυρίου εἰπόντος·
«Τοῦτό μού ἐστι» οὗ τύπος

αναλήφθηκε, ἀλλὰ ὁ ἴδιος ὁ ἄρτος καὶ ὁ οἶνος
μεταβάλλονται σε σῶμα καὶ
αἷμα Θεοῦ. Καὶ εἴθις νὰ μάθεις τὸν τρόπο –
πῶς γίνεται–, σου ἀρκεῖ
ν' ἀκούσεις ὅτι γίνεται ἀπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος· ὅπως
ἀκριβῶς ὁ Κύριος
πῆρε γιὰ τὸν εαυτὸ τοῦ σάρκα ἀπὸ τῆς ἁγίας
Θεοτόκου μέσω τοῦ Ἁγίου
Πνεύματος. Καὶ δὲν γνωρίζουμε τίποτε
περισσότερο, ἀλλὰ μόνον
ὅτι ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀληθινός, δραστήριος
καὶ παντοδύναμος,
ἐνῶ ὁ τρόπος (τῆς σαρκώσεως) ἀνεξερεύνητος.
Καλὸ εἶναι νὰ πούμε καὶ τὸ ἐξῆς, ὅτι, ὅπως εἶναι
φυσιολογικὸ στο φαγητὸ
τὸ ψωμί, τὸ κρασί καὶ τὸ νερό με τὴν πρόσληψή
τους νὰ μεταβάλλονται
σε σῶμα καὶ αἷμα αὐτοῦ ποὺ τα τρώει καὶ τα πίνει,
καὶ δὲν σχηματίζεται
διαφορετικὸ σῶμα ἀπὸ τὸ προηγούμενο, ἔτσι καὶ ὁ
ἄρτος τῆς προθέσεως,
τὸ κρασί καὶ τὸ νερό με τὴν ἐπίκληση καὶ τὴν
ἐπιφοίτηση
τοῦ Ἁγίου Πνεύματος μεταποιεῖται με
ὑπερφυσικὸ τρόπο στο σῶμα
καὶ τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ· καὶ δὲν εἶναι δύο
σώματα, ἀλλὰ ἓν καὶ τὸ ἴδιο.
Καὶ γίνεται σ' αὐτοὺς ποὺ με πίστη μεταλαμβάνουν
επάξια
ἄφεση τῶν ἁμαρτιῶν, αἰώνια ζωὴ καὶ φυλακτήριον
τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματός τους, ἐνῶ, σε ὅσους με
ἀπιστία κοινωνοῦν
ἀνάξια, γίνεται κολαστήριον καὶ τιμωρία· ὅπως καὶ
ὁ θάνατος τοῦ Κυρίου
ἐγένεε στους πιστοὺς ζωὴ καὶ ἀφθαρσία γιὰ ν'
ἀπολαύσουν
τὴν αἰώνια μακαριότητα, ἐνῶ στους ἀνυπάκουους
καὶ φονιάδες τοῦ Κυρίου
ἐγένεε τιμωρία καὶ αἰώνια κόλαση.
Ὁ ἄρτος καὶ ὁ οἶνος δὲν εἶναι πρότυπο τοῦ
σώματος καὶ αἵματος
τοῦ Χριστοῦ –ἀλίμονο–, ἀλλὰ εἶναι τὸ ἴδιο τὸ
θεωμένο σῶμα τοῦ Κυρίου,
ὅπως τὸ εἶπε ὁ ἴδιος ὁ Κύριος: «Αὐτὸ εἶναι τὸ
σῶμα μου», ὄχι πρότυπο
τοῦ σώματος, καὶ ὄχι πρότυπο τοῦ αἵματος ἀλλὰ
«τὸ αἷμα μου»·
καὶ πρὶν πεῖ αὐτό, εἶχε πεῖ στους Ἰουδαίους, ὅτι,
«εἴθις δὲν φάτε τὴ σάρκα
τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, δὲν θὰ ἔχετε αἰώνια ζωὴ.
Διότι ἡ σάρκα μου εἶναι ἀληθινὸ φαγητὸ καὶ τὸ
αἷμα μου ἀληθινὸ ποτό»·

του σώματος αλλά «τὸ σῶμα», και οὐ τύπος τοῦ αἵματος ἀλλὰ «τὸ αἷμα», και πρὸ τούτου τοῖς Ἰουδαίοις, ὅτι, «εἰ μὴ φάγητε τὴν σάρκα τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, οὐκ ἔχετε ζωὴν αἰώνιον. Ἦ γὰρ σὰρξ μου ἀληθῆς ἐστὶ βρῶσις, και τὸ αἷμά μου ἀληθῆς ἐστὶ πόσις», και πάλιν· «Ὁ τρώγων με ζήσεται». Διὸ μετὰ παντὸς φόβου και συνειδήσεως καθαρᾶς και ἀδιστακτοῦ πίστεως προσέλθωμεν, και πάντως ἔσται ἡμῖν, καθὼς πιστεύομεν, μὴ δισταζόντες. Τιμήσωμεν δὲ αὐτὸ πάση καθαρότητι, ψυχικῇ τε και σωματικῇ· διπλοῦν γὰρ ἐστὶ. Προσέλθωμεν αὐτῷ πόθῳ διακαεῖ και σταυροειδῶς τὰς παλάμας τυπώσαντες τοῦ ἐσταυρωμένου τὸ σῶμα ὑποδεξώμεθα· και ἐπιθέντες ὀφθαλμοὺς και χεῖλη και μέτωπα τοῦ θείου ἄνθρακος μεταλάβωμεν, ἵνα τὸ πῦρ τοῦ ἐν ἡμῖν πόθου προσλαβὼν τὴν ἐκ τοῦ ἄνθρακος πύρωσιν καταφλέξῃ ἡμῶν τὰς ἀμαρτίας και φωτίσῃ ἡμῶν τὰς καρδίας και τὴ μετουσίᾳ τοῦ θείου πυρὸς πυρωθῶμεν και θεωθῶμεν. Ἄνθρακα εἶδεν Ἡσαΐας· ἄνθραξ δὲ ξύλον λιτὸν οὐκ ἔστιν, ἀλλ' ἠνωμένον πυρί· οὕτως και ὁ ἄρτος τῆς κοινωνίας οὐκ ἄρτος λιτός ἐστίν, ἀλλ' ἠνωμένος θεότητι· σῶμα δὲ ἠνωμένον θεότητι οὐ μία φύσις ἐστίν, ἀλλὰ μία μὲν τοῦ σώματος, τῆς δὲ ἠνωμένης αὐτῷ θεότητος ἕτερα· ὥστε τὸ συναμφοτέρον οὐ μία φύσις, ἀλλὰ δύο. Ἄρτω και οἴνω ἐδέξιοῦτο Μελχισεδέκ τὸν Ἀβραάμ ἐκ τῆς τῶν ἀλλοφύλων κοπῆς ὑποστρέφοντα, ὁ ἱερεὺς τοῦ Θεοῦ τοῦ Ὑψίστου. Ἐκείνη ἡ τράπεζα ταύτην τὴν μυστικὴν προεικόνιζε τράπεζαν, ὃν τρόπον ἐκεῖνος ὁ ἱερεὺς τοῦ ἀληθινοῦ ἀρχιερέως Χριστοῦ τύπος ἦν και εἰκόνισμα· «Σὺ» γὰρ, φησὶν, «ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ». Τοῦτον τὸν ἄρτον οἱ ἄρτοι εἰκόνιζον τῆς προθέσεως. Αὕτη γάρ

και αλλοῦ εἶπε· «Αὐτὸς που με τρώει θα ζεῖ». Γι' αὐτὸ με κάθε φόβο, με καθαρὴ συνείδηση και αμετεώριστη πίστη ας πλησιάσουμε· και οπωσδήποτε, εἴαν δεν ἀμφιβάλλωμε, θα συμβεῖ σε μας ἀνάλογα με τὴν πίστη μας. Και ας τιμήσουμε αὐτὸ με κάθε καθαρότητα, ψυχικὴ και σωματικὴ· διότι εἶναι διπλό. Ας το πλησιάσουμε με θερμὸ πόθο, και σταυρώνοντας τὶς παλάμες τῶν χερῶν μας να δεχθῶμε το σῶμα τοῦ σταυρωμένου (Κυρίου)· να προσηλώσουμε τὰ μάτια, τὰ χεῖλη και τὰ μέτωπα και να μεταλάβωμε το θεῖο ἄνθρακα, ὥστε ἡ φωτιά τοῦ πόθου μας να ἐνωθεῖ με τὴ φωτιά τοῦ ἄνθρακα, να κατακάψει τὶς ἀμαρτίες μας και να φωτίσει τὶς καρδιές μας· ἐτσι, με τὴ μετοχὴ μας στὴ θεῖα φωτιά να πυρποληθῶμε και να θεωθῶμε. Ὁ Ἡσαΐας εἶδε ἄνθρακα· και ὁ ἄνθρακας δεν εἶναι ἀπλὸ ξύλο, ἀλλὰ ἐνωμένο με φωτιά· ἐτσι και ὁ ἄρτος τῆς θείας κοινωνίας δεν εἶναι ἀπλὸς ἄρτος, ἀλλὰ ἐνωμένος με τὴ θεότητα. Και τὸ σῶμα που ἐχει ἐνωθεῖ με τὴ θεότητα, δεν εἶναι μία φύση, ἀλλὰ ἄλλη εἶναι ἡ φύση τοῦ σώματος και ἄλλη ἡ φύση τῆς θεότητος που εἶναι ἐνωμένη μ' αὐτὸ· ἐπομένως, εἶναι και τὰ δύο μαζί, ὄχι μία ἀλλὰ δύο φύσεις. Ὁ Μελχισεδέκ, ὁ ἱερεὺς τοῦ ὑψίστου Θεοῦ, φιλοξένησε τὸν Ἀβραάμ με ἄρτο και οἶνο, ὅταν ἐκεῖνος ἐπέστρεφε ἀπὸ τὴ σφαγὴ τῶν ἀλλοεθνῶν. Ἡ τράπεζα ἐκείνη προεικόνιζε αὐτὴ τὴ μυστικὴ τράπεζα, ὅπως ἀκριβῶς ἐκεῖνος ὁ ἱερεὺς ἦταν τύπος και εἰκόνα τοῦ ἀληθινοῦ ἀρχιερέα Χριστοῦ. Διότι εἶπε (για τὸ Χριστό): «Σὺ εἶσαι αἰώνιος ἱερεὺς σύμφωνα με τὸν τύπο τοῦ Μελχισεδέκ». Και οἱ ἄρτοι τῆς προθέσεως ἀπεικόνιζαν αὐτὸ τὸν ἄρτο. Διότι αὐτὴ εἶναι ἡ καθαρὴ θυσία, ἡ ἀναίμακτη δηλαδή, τὴν ὁποία μέσω τοῦ προφήτη ὀρίσε ὁ Κύριος να τοῦ τὴν προσφέρουμε ἀπὸ τὴν ἀνατολὴ ἕως τὴ δύση τοῦ ἡλίου. Εἶναι τὸ σῶμα και τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ που συνιστᾶ τὴν ψυχὴ

ἔστιν ἡ καθαρὰ θυσία,
δηλαδή και ἀναίμακτος, ἦν ἀπὸ ἀνατολῶν
ἡλίου μέχρι δυσμῶν
αὐτῷ προσφέρεσθαι διὰ τοῦ προφήτου ὁ
Κύριος ἔφησε.
Σῶμά ἐστι και αἷμα Χριστοῦ εἰς σύστασιν τῆς
ἡμετέρας ψυχῆς τε
και σώματος χωροῦν, οὐ δαπανώμενον, οὐ
φθειρόμενον,
οὐκ εἰς ἀφεδρώνα χωροῦν –μὴ γένοιτο–, ἀλλ’
εἰς τὴν ἡμῶν οὐσίαν τε
και συντήρησιν, βλάβης παντοδαποῦς
ἀμυντήριον, ῥύπου παντὸς
καθαρτήριον· ἂν μὲν χρυσὸν λάβη κίβδηλον,
διὰ τῆς κριτικῆς
πυρώσεως καθαίρει, ἵνα μὴ ἐν τῷ μέλλοντι
σὺν τῷ κόσμῳ
κατακριθῶμεν. Καθαίρει γὰρ νόσους και
παντοίας ἐπιφοράς,
καθὼς φησιν ὁ θεῖος ἀπόστολος· «Εἰ γὰρ
ἑαυτοὺς ἐκρίνομεν,
οὐκ ἂν ἐκρινόμεθα. Κρινόμενοι δὲ ὑπὸ
Κυρίου παιδεύομεθα,
ἵνα μὴ σὺν τῷ κόσμῳ κατακριθῶμεν». Και
τοῦτο ἐστίν, ὃ λέγει·
«Ὡστε ὁ μετέχων τοῦ σώματος και τοῦ
αἵματος τοῦ Κυρίου
ἀναξίως κρῖμα ἑαυτῷ ἐσθίει και πίνει». Δι’
αὐτοῦ καθαιρόμενοι
ἐνούμεθα τῷ σώματι τοῦ Κυρίου και τῷ
Πνεύματι αὐτοῦ
και γινόμεθα σῶμα Χριστοῦ.
Οὗτος ὁ ἄρτος ἐστίν ἡ ἀπαρχὴ τοῦ μέλλοντος
ἄρτου, ὅς ἐστιν
ὁ ἐπιούσιος· τὸ γὰρ «ἐπιούσιον» δηλοῖ ἢ τὸν
μέλλοντα, τούτέστιν
τὸν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος, ἢ τὸν πρὸς
συντήρησιν τῆς οὐσίας ἡμῶν
λαμβάνομενον. Εἴτε οὖν οὕτως, εἴτε οὕτως, τὸ
τοῦ Κυρίου σῶμα
προσφυῶς λεχθήσεται· πνεῦμα γὰρ ζωοποιῶν
ἐστίν ἡ σὰρξ
τοῦ Κυρίου, διότι ἐκ τοῦ ζωοποιοῦ Πνεύματος
συνελήφθη·
«τὸ γὰρ γεγεννημένον ἐκ τοῦ Πνεύματος
πνευμά ἐστι».
Τοῦτο δὲ λέγω οὐκ ἀναιρῶν τὴν τοῦ σώματος
φύσιν,
ἀλλὰ τὸ ζωοπιὸν και θεῖον τούτου δηλῶσαι
βουλόμενος.
Εἰ δὲ και τινες «ἀντίτυπα» τοῦ σώματος και
τοῦ αἵματος τοῦ Κυρίου

και το σῶμα μας, χωρὶς να δαπανᾶται και να
φθείρεται
ἢ ν’ αποβάλλεται στον ἀφεδρώνα –ποτέ να μην
γίνει κάτι τέτοιο– ἀλλὰ
συνιστά τὴν οὐσία μας και τὴ συντηρεῖ· ἀποτελεῖ
οχύρωμα για κάθε εἶδους
βλάβη και καθαρτήριο κάθε ἀκαθαρσίας. Ἀν
βέβαια δεχθεῖ νοθευμένο
χρυσάφι, τὸ καθαρίζει με τὴν φωτιά τῆς κρίσεως,
για να μην καταδικασθούμε
στὴ μέλλουσα κρίση μαζί με τὸν κόσμο. Καθαρίζει
δηλαδή με ἀρρώστιες
και κάθε λογῆς ἐπιθέσεις, ὅπως λέει ὁ θεῖος
ἀπόστολος· «Ἐάν κρίναμε τὸν
εαυτό μας, δεν θα κρινόμεσταν. Κι ὅταν
κρινόμεσθε, ὁ Κύριος μας τιμωρεῖ,
για να μην κατακριθούμε μαζί με τὸν κόσμο». Και
αὐτὸ εἶναι ἐκεῖνο που λέει:
«Ἐπομένως, αὐτὸς που κοινωνεῖ ἀνάξια τὸ σῶμα
και τὸ αἷμα τοῦ Κυρίου,
τρώει και πίνει καταδίκη για τὸν εαυτό του».
Καθαριζόμεσθε μ’ αὐτὸ
και ἐνωόμεσθε με τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου και με τὸ
Πνεῦμα τοῦ
και γινόμεσθε σῶμα Χριστοῦ.
Αὐτὸς ὁ ἄρτος εἶναι ἡ πρώτη ἀρχὴ τοῦ
μέλλοντικῶ ἄρτου μας, ὁ ὁποῖος
εἶναι ὁ ἐπιούσιος· ἡ λέξι «ἐπιούσιος» σημαίνει ἢ
τὸν μέλλοντικὸ ἄρτο,
τῆς μέλλουσας δηλαδή ζωῆς, ἢ αὐτὸν που τρώμε
για τὴ συντήρησι
τῆς υπάρξεώς μας. Εἴτε ἐτσι, λοιπὸν, εἴτε ἀλλιῶς,
τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου
θα ἐνοηθεῖ κατάλληλα· διότι ἡ σὰρκα τοῦ Κυρίου
εἶναι πνεῦμα
που ζωοποιεῖ, ἐπειδὴ συνελήφθη ἀπὸ τὸ ζωοπιὸ
Πνεῦμα.
«Διότι αὐτὸ που ἐχει γεννηθεῖ ἀπὸ τὸ Πνεῦμα εἶναι
πνεῦμα».
Αὐτὸ ὅμως τὸ λέω χωρὶς να καταργῶ τὴ φύσι τοῦ
σώματος,
ἀλλὰ θέλω να φανερώσω τὸ ζωοπιὸ και θεῖο τοῦ
γνώρισμα.
Ἀν και ὀρισμένοι ὀνόμασαν τὸν ἄρτο και τὸν οἶνο
ἀντίτυπα τοῦ σώματος
και τοῦ αἵματος τοῦ Κυρίου, ὅπως εἶπε ὁ θεοφόρος
Βασίλειος,
δεν τα ὀνόμασαν μετὰ τὸν ἀγιασμό, ἀλλὰ προτοῦ
ν’ ἀγιασθῶν,
ἐπειδὴ ἐτσι ὀνόμασαν τὴν προσφορά.
Λέγεται μετὰληψη· διότι μ’ αὐτὴν μεταλαμβάνουμε
τὴ θεότητα τοῦ Ἰησοῦ.

τὸν ἄρτον καὶ τὸν οἶνον ἐκάλεσαν, ὡς ὁ θεοφόρος ἔφη Βασίλειος, οὐ μετὰ τὸ ἁγιασθῆναι εἶπον, ἀλλὰ πρὶν ἁγιασθῆναι αὐτὴν τὴν προσφορὰν οὕτω καλέσαντες. Μετάληψις λέγεται· δι' αὐτῆς γὰρ τῆς Ἰησοῦ θεότητος μεταλαμβάνομεν. Κοινωνία λέγεται τε καὶ ἔστιν ἀληθῶς διὰ τὸ κοινωνεῖν ἡμᾶς δι' αὐτῆς τῷ Χριστῷ καὶ μετέχειν αὐτοῦ τῆς σαρκός τε καὶ τῆς θεότητος· κοινωνεῖν δὲ καὶ ἐνοῦσθαι καὶ ἀλλήλοις δι' αὐτῆς· ἐπεὶ γὰρ ἐξ ἑνὸς ἄρτου μεταλαμβάνομεν, οἱ πάντες ἓν σῶμα Χριστοῦ καὶ ἓν αἷμα καὶ ἀλλήλων μέλη γινόμεθα, σύσσωμοι Χριστοῦ χρηματίζοντες. Πάση δυνάμει τοῖνυν φυλαζώμεθα, μὴ λαμβάνειν μετάληψιν αἰρετικῶν, μήτε διδόναι. «Μὴ δώτε γὰρ τὰ ἅγια τοῖς κυσίν», φησὶν ὁ Κύριος, «μηδὲ ρίπτετε τοὺς μαργαρίτας ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν χοίρων», ἵνα μὴ μέτοχοι τῆς κακοδοξίας καὶ τῆς αὐτῶν γενώμεθα κατακρίσεως. Εἰ γὰρ πάντως ἔνωσὶς ἔστι πρὸς Χριστὸν καὶ πρὸς ἀλλήλους, πάντως καὶ πᾶσι τοῖς συμμεταλαμβάνουσιν ἡμῖν κατὰ προαίρεσιν ἐνοῦμεθα· ἐκ προαίρεσεως γὰρ ἡ ἔνωσις αὕτη γίνεται, οὐ χωρὶς τῆς ἡμῶν γνώμης. «Πάντες γὰρ ἓν σῶμα ἔσμεν, ὅτι ἐκ τοῦ ἑνὸς ἄρτου μεταλαμβάνομεν» καθὼς φησὶν ὁ θεῖος ἀπόστολος. «Ἀντίτυπα» δὲ τῶν μελλόντων λέγονται οὐχ ὡς μὴ ὄντα ἀληθῶς σῶμα καὶ αἷμα Χριστοῦ, ἀλλ' ὅτι νῦν μὲν δι' αὐτῶν μετέχομεν τῆς Χριστοῦ θεότητος, τότε δὲ νοητῶς διὰ μόνης τῆς θέας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 87. Περὶ τῆς γενεαλογίας τοῦ Κυρίου καὶ περὶ τῆς ἁγίας Θεοτόκου. Περὶ τῆς ἁγίας ὑπερυμνήτου Ἀειπαρθένου καὶ Θεοτόκου Μαρίας ἐν τοῖς προλαβοῦσι μετρίως διαλαβόντες καὶ τὸ καιριώτατον

Λέγεται καὶ εἶναι ἀληθινὴ κοινωνία, ἐπειδὴ μέσω αὐτῆς βρισκόμαστε εμεῖς σε κοινωνία με το Χριστό καὶ μετέχομε στη σάρκα καὶ τη θεότητά του. Ἀκόμη μέσω αὐτῆς εἴμαστε σε κοινωνία καὶ ἐνότητα μεταξύ μας. Ἐπειδὴ δηλαδὴ μεταλαμβάνομε ἀπὸ τον ἑνα ἄρτο, ὅλοι γινόμεστε ἑνα σῶμα καὶ ἑνα αἷμα Χριστοῦ καὶ μεταξύ μας μέλη, με το να γινόμεστε σύσσωμοι του Χριστοῦ. Γι' αὐτό, με ὅλη μας τη δύναμη ας προσέξουμε να μην παίρνομε μετάληψη αἰρετικῶν, οὔτε να δίνουμε. Διότι ο Κύριος λέει, «μη δώστε τα ἅγια στους σκύλους μήτε τους μαργαρίτες σας να τους ρίψετε στα γουρούνια», για να μη γίνουμε συνένοχοι στη κακοδοξία τους καὶ δεχθούμε τη δική τους τιμωρία. Διότι, αν (η μετάληψη) εἶναι βέβαιη ἔνωση με το Χριστό καὶ μεταξύ μας, τότε οπωσδήποτε ἐνωτόμαστε με την προαίρεση με ὅλους ὅσοι μεταλαμβάνουν μαζί με μας· ἀφοῦ αὐτή η ἔνωση δεν γίνεται χωρὶς τη συγκατάθεσή μας, ἀλλὰ με τη θέλησή μας. «Ὅλοι, δηλαδή, εἴμαστε ἑνα σῶμα, διότι κοινωνάμε ἀπὸ το ἑνα ἄρτο», ὅπως λέει ο θεῖος ἀπόστολος. Καὶ λέγονται ἀντίτυπα των μελλοντικῶν, ὄχι διότι δεν εἶναι πραγματικά σῶμα καὶ αἷμα Χριστοῦ, ἀλλὰ διότι τώρα μόνο μ' αὐτά μετέχομε στη θεία φύση του Χριστοῦ, ἐνὸς τότε νοητά με τη θέα του μόνον.

Για τη γενεαλογία του Κυρίου καὶ για την ἁγία Θεοτόκο. Για την ἁγία καὶ υπερύμνητη αειπάρθενο Θεοτόκο Μαρῖα στα προηγούμενα (κεφάλαια) ἐκθέσαμε με λεπτομέρειες καὶ παρουσιάσαμε το σπουδαιότερο, ὅτι εἶναι καὶ ονομάζεται

παραστήσαντες, ὡς κυρίως καὶ ἀληθῶς
Θεοτόκος ἔστι τε
καὶ ὀνομάζεται, νῦν τὰ λείποντα
προσαναπληρώσωμεν.
Αὕτη γὰρ τῆ προαιωνίῳ προγνωστικῆ βουλή
τοῦ Θεοῦ
προορισθεῖσα καὶ διαφόροις εἰκόσι καὶ λόγοις
προφητῶν
διὰ Πνεύματος Ἁγίου εἰκονισθεῖσά τε καὶ
προκηρυχθεῖσα
ἐν τῷ προωρισμένῳ καιρῷ ἐκ Δαυιδικῆς ρίζης
ἐβλάστησε
διὰ τὰς πρὸς αὐτὸν γενομένας ἐπαγγελίας.
«Ὁμοσε γὰρ Κύριος»,
φησί, «τῷ Δαυὶδ ἀλήθειαν, καὶ οὐ μὴ ἀθετήσῃ
αὐτόν· ἐκ καρποῦ
τῆς κοιλίας σου θήσομαι ἐπὶ τοῦ θρόνου σου»,
καὶ πάλιν·
«Ἄπαξ ὤμοσα ἐν τῷ ἁγίῳ μου, εἰ τῷ Δαυὶδ
ψεύσομαι.
Τὸ σπέρμα αὐτοῦ εἰς τὸν αἰῶνα μένει· καὶ ὁ
θρόνος αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος
ἐναντίον μου καὶ ὡς ἡ σελήνη κατηρτισμένη
εἰς τὸν αἰῶνα,
καὶ ὁ μάρτυς ἐν οὐρανῷ πιστός». Καὶ Ἡσαΐας·
«Ἐξανατελεῖ ράβδος
ἐξ Ἰεσσαί, καὶ ἄνθος ἐκ τῆς ρίζης
ἀναβήσεται».
Ὅτι μὲν οὖν ὁ Ἰωσήφ ἐκ Δαυιδικῆς φυλῆς
κατάγεται, Ματθαῖος
καὶ Λουκᾶς, οἱ ἱερώτατοι εὐαγγελισταί,
διαρρήδην ὑπέδειξαν·
ἀλλ' ὁ μὲν Ματθαῖος ἐκ Δαυὶδ διὰ
Σολομώντος κατάγει τὸν Ἰωσήφ,
ὁ δὲ Λουκᾶς διὰ Νάθαν. Τῆς δὲ ἁγίας
Παρθένου τὴν γέννησιν
καὶ ἀμφοτέροι παρεσιώπησαν.
Χρῆ οὖν εἰδέναι, ὡς οὐκ ἦν ἔθος Ἑβραίοις,
οὐδὲ τῆ θείᾳ Γραφῇ
γενεαλογεῖσθαι γυναῖκας. Νόμος δὲ ἦν μὴ
μνηστεύεσθαι φυλὴν
ἐξ ἑτέρας φυλῆς. Ὁ δὲ Ἰωσήφ ἐκ Δαυιδικοῦ
καταγόμενος φύλου,
δίκαιος ὑπάρχων (τοῦτο γὰρ αὐτῷ μαρτυρεῖ
τὸ θεῖον Εὐαγγέλιον),
οὐκ ἂν παρανόμως τὴν ἁγίαν Παρθένον πρὸς
μνηστείαν ἠγάγετο,
εἰ μὴ ἐκ τοῦ αὐτοῦ σκίπτρου κατήγετο. Δείξας
τοίνυν
τὸ τοῦ Ἰωσήφ καταγώγιον ἠρκέσθη.
Χρῆ δὲ καὶ τοῦτο εἰδέναι, ὡς νόμος ἦν ἀγόνου
ἀνδρὸς τελευτῶντος

κατεξοχὴν καὶ ἀληθινά
Θεοτόκος· τῶρα ὁμῶς θα συμπληρώσωμε τὰ
υπόλοιπα.
Αὕτη δηλαδὴ ἦταν προορισμένη ἀπὸ τὴν
προαιώνια καὶ προγνωστικῆ
βούληση τοῦ Θεοῦ καὶ με διάφορες προεικονίσεις
καὶ λόγια τῶν προφητῶν
προεικονίστηκε καὶ προαναγγέλλθηκε με τὴ χάρι
τοῦ Ἁγίου Πνεύματος·
καὶ ὅταν ἦλθε ὁ καθορισμένος καιρὸς, γεννήθηκε
ἀπὸ τὴ γενιά τοῦ Δαβὶδ
σύμφωνα με τὶς υποσχέσεις που εἶχαν δοθεῖ σ'
αὐτόν. Διότι λέει, «ὁ Κύριος
υποσχέθηκε στ' ἀλήθεια στο Δαβὶδ καὶ δε θα
αθετήσῃ τὴν υπόσχεση· (εἶπε)
ἀπὸ τὸν καρπὸ τῶν ἀπογόνων σου θα βάλω στο
θρόνο σου». Καὶ ἀλλοῦ λέει:
«μία φορά υποσχέθηκα στον ἐκλεκτό μου, δεν θα
πῶ ψέματα στο Δαβὶδ.
Οἱ ἀπόγονοί του θα διατηρηθοῦν στους αἰῶνες· ὁ
θρόνος του θα λάμπει
σαν τὸν ἥλιο μπροστά μου, σαν τὴ σελήνη θα εἶναι
στέρους στους αἰῶνες
καὶ στον οὐρανὸ θα ὑπάρχει ἀξιόπιστος
μάρτυρας». Καὶ ὁ Ἡσαΐας λέει:
«Θα προέλθῃ ραβδί ἀπὸ τὸν Ἰεσσαί καὶ θα βγῆ
ανθὸς ἀπὸ τὴ ρίζα του».
Ὁ Ματθαῖος καὶ ὁ Λουκᾶς, οἱ ἀξιόπιστοι
εὐαγγελιστὲς εἶπαν κατηγορηματικὰ
ὅτι ὁ Ἰωσήφ κατάγεται σίγουρα ἀπὸ τὴ φυλὴ τοῦ
Δαβὶδ. Ἀλλά,
ἐνῶ ὁ Ματθαῖος ἀναφέρει ὅτι κατάγεται ἀπὸ τὸ
Δαβὶδ μέσω τοῦ Σολομώντος,
ὁ Λουκᾶς λέει ἀπὸ τὸ Νάθαν. Τὴ γέννηση ὁμῶς τῆς
ἁγίας Παρθένου
καὶ οἱ δύο τὴν ἀποσιώπησαν.
Πρέπει, λοιπόν, νὰ γνωρίζουμε ὅτι δεν συνήθιζαν
οἱ Ἑβραῖοι οὔτε ἡ Ἁγία
Γραφή νὰ γενεαλογοῦν γυναῖκες. Ὑπῆρχε νόμος νὰ
μὴ μνηστεύεται ἡ μία
φυλὴ ἀπὸ τὴν ἄλλη. Ὁ Ἰωσήφ πάλι, ἐφόσον
καταγόταν ἀπὸ τὴ φυλὴ
τοῦ Δαβὶδ, ὄντας δίκαιος (διότι αὐτὸ βεβαιώνει γι'
αὐτόν τὸ ἱερό Εὐαγγέλιο),
δεν θα μνηστευόταν παράνομα τὴν ἁγία Παρθένο,
παρὰ μόνον ἀν καταγόταν ἀπὸ τὴν ἴδια βασιλικὴ
γενιά. Γι' αὐτὸ τοῦ ἦταν
ἀρκετὸ νὰ δείξει τὴν καταγωγή τοῦ Δαβὶδ.
Πρέπει μάλιστα νὰ γνωρίζουμε καὶ τὸ ἐξῆς, ὅτι
υπῆρχε νόμος, ὅταν πέθαινε
ἕνας ἀτεκνὸς ἄνδρας, ὁ ἀδελφὸς του νὰ νυμφεύεται
τὴ γυναῖκα

τὸν τούτου ἀδελφὸν τὴν τοῦ τετελευτηκότος
γαμετὴν πρὸς γάμον
ἄγεσθαι καὶ ἐγείρειν σπέρμα τῷ ἀδελφῷ. Τὸ
οὖν τικτόμενον
κατὰ φύσιν μὲν τοῦ δευτέρου, ἦτοι τοῦ
γεγεννηκότος ἦν,
κατὰ δὲ νόμον τοῦ τελευτήσαντος.
Ἐκ τῆς σειρᾶς τοίνυν τοῦ Νάθαν τοῦ υἱοῦ
Δαυὶδ Λευὶ ἐγέννησε
τὸν Μελχὶ καὶ τὸν Πάνθηρα· ὁ Πάνθηρ
ἐγέννησε τὸν Βαρπάνθηρα
οὕτως ἐπικληθέντα. Οὗτος ὁ Βαρπάνθηρ
ἐγέννησε τὸν Ἰωακείμ·
Ἰωακείμ ἐγέννησε τὴν ἀγίαν Θεοτόκον. Ἐκ δὲ
τῆς σειρᾶς
Σολομώντος, τοῦ υἱοῦ Δαυὶδ Ματθάν ἔσχε
γυναῖκα, ἐξ ἧς ἐγέννησε
τὸν Ἰακώβ. Τελευτήσαντος δὲ τοῦ Ματθάν,
Μελχὶ ἐκ τῆς φυλῆς
τοῦ Νάθαν, ὁ υἱὸς Λευί, ἀδελφὸς δὲ τοῦ
Πάνθηρος, ἔγημε τὴν γυναῖκα
τοῦ Ματθάν, μητέρα δὲ τοῦ Ἰακώβ, καὶ ἐξ
αὐτῆς ἔσχε τὸν Ἡλεί.
Ἐγένοντο οὖν ἀδελφοὶ ὁμομήτριοι Ἰακώβ καὶ
Ἡλεί, ὁ μὲν Ἰακώβ
ἐκ τῆς φυλῆς Σολομώντος, ὁ δὲ Ἡλεί ἐκ φυλῆς
Νάθαν. Ἐτελεύτησε δὲ
ὁ Ἡλεί, ὁ ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ Νάθαν ἄπαις· καὶ
ἔλαβεν Ἰακώβ,
ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ὁ ἐκ τῆς φυλῆς
Σολομώντος, τὴν γυναῖκα αὐτοῦ
καὶ ἀνέστησε σπέρμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ καὶ
ἐγέννησε τὸν Ἰωσήφ.
Ὁ οὖν Ἰωσήφ φύσει μὲν ἔστιν υἱὸς Ἰακώβ ἐκ
τοῦ καταγωγίου
τοῦ Σολομώντος, κατὰ δὲ νόμον Ἡλεί τοῦ ἐκ
Νάθαν.
Ἰωακείμ τοίνυν τὴν σεμνὴν τε καὶ ἀξιέπαινον
Ἄνναν πρὸς γάμον
ἠγάγετο. Ἄλλ' ὥσπερ ἡ πάλαι Ἄννα
στειρεύσασα δι' εὐχῆς
καὶ ἐπαγγελίας τὸν Σαμουὴλ ἐγέννησεν, οὕτω
καὶ αὕτη διὰ λιτῆς
καὶ ἐπαγγελίας πρὸς Θεοῦ τὴν Θεοτόκον
κομίζεται, ἵνα κἄν τούτῳ
μηδενὸς τῶν περιφανῶν καθυστερίζοιτο·
τίκτει τοιγαροῦν ἡ χάρις
(τοῦτο γὰρ ἡ Ἄννα ἐρμηνεύεται) τὴν Κυρίαν
(τοῦτο γὰρ
τῆς Μαρίας σημαίνει τὸ ὄνομα· Κυρία γὰρ
ὄντως γέγονε
πάντων τῶν ποιημάτων τοῦ Δημιουργοῦ

του πεθαμένου και να τεκνοποιεῖ για τον αδελφό
του. Το παιδί που γεννιόταν
ανήκε, σύμφωνα με τη φύση, στο δεύτερο (άνδρα),
δηλαδή σ' αυτόν
που το γέννησε, ενώ, σύμφωνα με το νόμο, ανήκε
σ' αυτόν που είχε πεθάνει.
Από τη γενιά, λοιπόν, του Νάθαν, του υιού του
Δαβίδ, ο Λευὶ γέννησε
το Μελχί και τον Πάνθηρα· ο Πάνθηρας γέννησε
αυτόν που ονομάστηκε
Βαρπάνθηρας. Αυτός ο Βαρπάνθηρας γέννησε τον
Ἰωακείμ·
και ο Ἰωακείμ γέννησε την αγία Θεοτόκο. Από τη
γενιά πάλι του Σολομώντα,
του γιου του Δαβίδ, ο Ματθάν πήρε γυναίκα, από
την οποία γέννησε
τον Ἰακώβ. Όταν πέθανε ο Ματθάν, ο Μελχί από
τη φυλή του Νάθαν,
γιός του Λευί, ἀδελφός του Πάνθηρα, νυμφεύθηκε
τη γυναίκα
του Ματθάν, τη μητέρα του Ἰακώβ, και απ' αυτήν
ἀπόκτησε τον Ἡλεί.
Ἦταν, λοιπόν δύο ἀδελφοὶ ἀπὸ την ἴδια μητέρα, ο
Ἰακώβ και ο Ἡλεί· ο Ἰακώβ
ἦταν ἀπὸ τη φυλή του Σολομώντα, ενώ ο Ἡλεί ἀπὸ
τη φυλή του Νάθαν.
Πέθανε και ο Ἡλεί, ἀπὸ τη φυλή του Νάθαν,
ἀτεκνος· και πήρε ο Ἰακώβ,
ο ἀδελφός του ἀπὸ τη φυλή του Σολομώντα, τη
γυναίκα του (του Ἡλεί)
και τεκνοποίησε για λογαριασμό του ἀδελφού του
και γέννησε τον Ἰωσήφ.
Ὁ Ἰωσήφ, δηλαδή, σύμφωνα με τη φύση εἶναι γιος
του Ἰακώβ ἀπὸ τη γενιά
του Σολομώντα, ενώ σύμφωνα με το νόμο εἶναι
γιος του Ἡλεί ἀπὸ τη γενιά
του Νάθαν.
Ὁ Ἰωακείμ λοιπόν πήρε για γυναίκα του τη σεμνή
και ἀξιέπαινη Ἄννα.
Και ὅπως ἀκριβῶς ἡ παλαιά Ἄννα, ὄντας στεῖρα,
γέννησε το Σαμουήλ
με προσευχή και υπόσχεση, ἔτσι και αὐτή με
προσευχή και υπόσχεση
ἀποκτά τη Θεοτόκο με τη χάρι του Θεοῦ, για να
μη υπολείπεται και σ' αὐτό
ἀπὸ καμιά ἔνδοξη προσωπικότητα. Γεννά, λοιπόν,
ἡ χάρις
(διότι αὐτό σημαίνει το ὄνομα Ἄννα) την Κυρία
(και αὐτό σημαίνει
το ὄνομα της Μαρίας· διότι πράγματι ἐγινε ἀληθινή
Κυρία,
καθὼς ἐγινε μητέρα του Δημιουργοῦ ὅλων των

χρηματίσασα μήτηρ).
Τίκεται δὲ ἐν τῷ τῆς προβατικῆς τοῦ Ἰωακείμ οἴκῳ καὶ τῷ ἱερῷ
προσάγεται. Εἶτα ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ
φυτευθεῖσά τε καὶ πιανθεῖσα
τῷ Πνεύματι, ὡσεὶ ἐλαία κατάκαρπος, πάσης
ἀρετῆς καταγώγιον
γένονε, πάσης βιωτικῆς καὶ σαρκικῆς
ἐπιθυμίας τὸν νοῦν
ἀποστήσασα καὶ οὕτω παρθένον τὴν ψυχὴν
τηρήσασα
σὺν τῷ σώματι, ὡς ἔπρεπε, τὸν Θεὸν
ἐγκόλπιον ὑποδέχασθαι
μέλλουσαν· ἅγιος γὰρ ὢν ἐν ἁγίοις
ἀναπαύεται. Οὕτω τοίνυν
ἁγιωσύνην μετέρχεται καὶ ναὸς ἅγιος καὶ
θαυμαστός
τοῦ ὑψίστου Θεοῦ ἀναδείκνυται ἄξιος.
Ἐπειδὴ δὲ ἐπετήρει τὰς παρθένας ὁ τῆς ἡμῶν
σωτηρίας ἐχθρός
διὰ τὴν Ἡσαΐου πρόρρησιν· «Ἴδου ἡ παρθένος
ἐν γαστρὶ ἔξει»,
φήσαντος, «καὶ τέξεται υἱόν, καὶ καλέσουσι τὸ
ὄνομα αὐτοῦ
Ἐμμανουήλ, ὃ ἔστι μεθερμηνευόμενον μεθ’
ἡμῶν ὁ Θεός»,
ὡς ἂν δελεάσῃ τὸν ἐν σοφίᾳ ἀει ἀβρυνόμενον
«ὁ δρασσόμενος
τοὺς σοφοὺς ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτῶν», πρὸς
μνηστείαν ἢ νεάνις
τῷ Ἰωσήφ ὑπὸ τῶν ἱερέων δίδοται, ὁ καινὸς
τόμος τῷ γράμματι
εἰδότε· ἡ δὲ μνηστεία φυλακὴ τε τῆς Παρθένου
ὑπῆρχε
καὶ τοῦ τὰς παρθένας ἐπιτηροῦντος
ἀποβουκόλημα.
«Ὅτε δὲ ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου»,
ἀπεστάλη ἄγγελος Κυρίου
πρὸς αὐτὴν τὴν τοῦ Κυρίου εὐαγγελιζόμενος
σύλληψιν· οὕτως τε
συνεῖληφε τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, τὴν τοῦ
Πατρὸς ἐνυπόστατον
δύναμιν, «οὐκ ἐκ θελήματος σαρκὸς οὐδὲ ἐκ
θελήματος ἀνδρός»,
ἦτοι συναφείας καὶ σποράς, ἀλλ’ ἐκ τῆς τοῦ
Πατρὸς εὐδοκίας
καὶ συνεργίας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος·
ἐχορήγησέ τε τῷ κτίστῃ
τὸ κτισθῆναι καὶ τῷ πλάστῃ τὸ πλασθῆναι καὶ
τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ
καὶ Θεῷ τὸ σαρκωθῆναι καὶ ἀνθρωπισθῆναι
ἐκ τῶν ἀγνῶν

δημιουργημάτων).
Γεννιέται μάλιστα στο σπίτι του Ιωακείμ δίπλα
στην Προβατική (κολυμβήθρα)
καὶ ὀδηγεῖται στο Ἱερό (του Ναοῦ του Σολομώντα).
Ἐπειτα, με το να φυτευθεῖ
στον οἶκο του Θεοῦ καὶ να εὐδοκιμήσει με το
Πνεῦμα, σαν πολυφορτωμένη
ελαία, ἐγινε το σκεῦος κάθε ἀρετῆς· ἀπομάκρυνε το
νοῦ της ἀπὸ κάθε βιωτικὴ
καὶ σαρκικὴ ἐπιθυμία, καὶ ἔτσι διατήρησε τὴν ψυχὴ
της μαζί με το σῶμα
παρθένο, ὅπως ἔπρεπε, καθὼς ἐπρόκειτο στο
μέλλον να ἐγκολπωθεῖ το Θεό·
διότι, αὐτός που εἶναι ἅγιος ἐπαναπαύεται στους
ἁγίους. Ἐτσι, λοιπόν,
ἀποκτᾶ ἁγιωσύνη καὶ ἀναδεικνύεται ναὸς ἅγιος καὶ
θαυμαστός
τοῦ ὑψίστου Θεοῦ.
Ὁ ἐχθρὸς ὅμως της σωτηρίας μας παραμόνευε τις
παρθένας κοπέλες
ἐξαιτίας της προφητείας του Ἡσαΐα, που εἶπε «να,
ἡ παρθένος κόρη
θα συλλάβει καὶ θα γεννήσει γιο που θα τον
ονομάσουν
Ἐμμανουήλ καὶ που σημαίνει ο Θεός εἶναι μαζί
μας»·
ἀλλὰ (ο Θεός) «που παγιδεύει τοὺς σοφοὺς μέσα
στην πανουργία τους»,
για να τον ξεγελάσει που καμάρωνε για τὴ σοφία
του, (ἐπιτρέπει) οἱ ἱερεῖς
να δώσουν τὴν κοπέλα στον Ἰωσήφ ὡς μνηστὴ του·
το ἀγραφο βιβλίο δίνεται
σ’ αὐτὸν που γνώριζε γράμματα. Ἡ μνηστεία,
λοιπόν, ἦταν ἡ ἀσφάλεια
τῆς Παρθένου καὶ το ξεγέλασμα αὐτοῦ που
παραμόνευε τις παρθένας.
«Καὶ ὅταν ἦλθε ὁ προορισμένος χρόνος», ο
ἄγγελος Κυρίου στάλθηκε
πρὸς αὐτὴν καὶ τῆς ἔφερε το εὐχάριστο μήνυμα τῆς
συλλήψεως τοῦ Κυρίου.
Καὶ ἔτσι συνέλαβε τὸν Υἱὸ τοῦ Θεοῦ, τὴν
υποστατικὴ δύναμη τοῦ Πατέρα,
«χωρὶς να ικανοποιήσει τὴ σαρκικὴ ἐπιθυμία ἢ τὴ
θέληση ενός ἀνδρα»,
χωρὶς δηλαδή σαρκικὴ μίξη καὶ ἀνδρικό σπέρμα,
ἀλλὰ με τὴ θέληση τοῦ
Πατέρα καὶ τὴ συνεργία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. (Ἡ
Θεοτόκος) πρόσφερε
στον κτίστη τὴν κτίση του, στον πλάστη τὴ
δημιουργία του, καὶ στον Υἱὸ
τοῦ Θεοῦ καὶ Θεό τὴν ἐνσάρκωση καὶ τὴν
ἐνανθρώπηση ἀπὸ τις καθαρές

καὶ ἀμολύντων αὐτῆς σαρκῶν καὶ αἱμάτων, τὸ
τῆς προμήτορος
ἀποπληροῦσα χρέος· ὡσπερ γὰρ ἐκείνη
συναφείας ἐκτός ἐξ Ἀδάμ
πεπλαστούργηται, οὕτω καὶ αὕτη τὸν νέον
Ἀδάμ ἀπεκύησε
νόμῳ κυήσεως τικτόμενον καὶ ὑπὲρ φύσιν
γεννήσεως.
Τίκεται γὰρ ἀπάτωρ ἐκ γυναικὸς ὁ ἐκ
Πατρὸς ἀμήτωρ·
καὶ ὅτι μὲν ἐκ γυναικὸς νόμῳ κυήσεως, ὅτι δὲ
ἄνευ πατρὸς,
ὑπὲρ φύσιν γεννήσεως· καὶ ὅτι μὲν τῷ
εἰθισμένῳ χρόνῳ
(τὸν γὰρ ἔννεαμηνιαῖον τελέσας καὶ τῷ
δεκάτῳ ἐπιβάς γεννᾶται),
νόμῳ κυήσεως, ὅτι δὲ ἀνωδίνως, ὑπὲρ θεσμὸν
γεννήσεως·
ἧς γὰρ ἡδονὴ οὐ προηγῆσατο, οὐδὲ ὠδίν
ἐπηκολούθησε,
κατὰ τὸν προφήτην τὸν λέγοντα· «Πρὶν
ὠδίνησεν, ἔτεκε», καὶ πάλιν·
«Πρὶν ἔλθειν τὸν καιρὸν τῶν ὠδίνων, ἐξέφυγε
καὶ ἔτεκεν ἄρσεν».
Γεγέννηται τοίνυν ἐξ αὐτῆς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ
καὶ Θεὸς σεσαρκωμένος,
οὐ θεοφόρος ἄνθρωπος, ἀλλὰ Θεὸς
σεσαρκωμένος, οὐχ ὡς προφήτης
ἐνεργεῖα χριόμενος, παρουσίᾳ δὲ ὅλου τοῦ
χρίοντος, ὥστε ἄνθρωπον
μὲν γενέσθαι τὸ χρίσαν καὶ Θεὸν τὸ
χριόμενον, οὐ μεταβολῆ φύσεως,
ἀλλ' ἐνώσει τῇ καθ' ὑπόστασιν. Ὁ αὐτὸς γὰρ
ἦν, ὃ τε χρίων
καὶ ὁ χριόμενος· χρίων ὡς Θεὸς ἑαυτὸν ὡς
ἄνθρωπον.
Πῶς οὖν οὐ Θεοτόκος ἢ Θεὸν σεσαρκωμένον
ἐξ αὐτῆς γεννήσασα;
Ὅντως κυρίως καὶ ἀληθῶς Θεοτόκος καὶ
Κυρία, καὶ πάντων
κτισμάτων δεσπόζουσα, δούλη καὶ μήτηρ τοῦ
Δημιουργοῦ
χρηματίσασα. Ὅσπερ δὲ συλληφθεῖς παρθένον
τὴν συλλαβοῦσαν
ἐτήρησεν, οὕτω καὶ τεχθεῖς τὴν αὐτῆς
παρθενίαν ἐφύλαξεν ἄτρωτον
μόνος διελθὼν δι' αὐτῆς καὶ κεκλεισμένην
τηρήσας αὐτήν·
δι' ἀκοῆς μὲν ἢ σύλληψις, ἢ δὲ γέννησις διὰ
τῆς συνήθους
τῶν τικτομένων ἐξόδου, εἰ καὶ τινες
μυθολογοῦσι διὰ τῆς πλευράς

καὶ ἀμολύντες σάρκες καὶ ἀπὸ το αἷμα της,
ξεπληρώνοντας το χρέος
της προμήτορος (Εύας). Διότι, ὅπως ἐκείνη
πλάστηκε ἀπὸ τον Αδάμ
χωρὶς σαρκική ἔνωση, ἔτσι καὶ αὐτὴ γέννησε το
νέο Αδάμ, ο οποίος
γεννήθηκε καὶ σύμφωνα με το νόμο της φύσεως
καὶ με τρόπο υπερφυσικό.
Διότι αὐτός, που γεννήθηκε ἀπὸ Πατέρα χωρὶς
μητέρα, γεννιέται ἀπὸ μητέρα
χωρὶς πατέρα. Ἡ γέννησή του ἀπὸ μητέρα εἶναι
φυσικό γεγονός, ἐνῶ
ἡ γέννησή του χωρὶς πατέρα εἶναι υπερφυσικό· ἡ
γέννησή του
στον καθορισμένο χρόνο (γεννιέται ἀφού
συμπλήρωσε ἐννέα μήνες
κυοφορίας καὶ εἰσήλθε στο δέκατο) εἶναι σύμφωνα
με το νόμο της κυήσεως·
ἡ γέννησή του ὅμως χωρὶς πόνους ξεπερνᾶ τους
νόμους της γεννήσεως·
ὅπου δηλαδή δεν προηγῆθηκε ἡδονή, ἐκεῖ οὔτε
πόνος ἀκολούθησε,
σύμφωνα με τα λόγια του προφήτη: «Γέννησε, πρὶν
πονέσει»· καὶ ἀλλοῦ
που λέει: «προτοῦ να φθάσει ἡ ὥρα των πόνων,
ξέφυγε καὶ γέννησε ἀγόρι».
Ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, λοιπόν, καὶ σαρκωμένος Θεὸς
γεννήθηκε ἀπ' αὐτήν·
δεν γεννήθηκε σαν ἄνθρωπος που δέχθηκε μέσα
του το Θεό (θεοφόρος), ἀλλὰ
σαν Θεὸς που ἔλαβε σάρκα· δεν ἦταν σαν
προφήτης που χριεῖται με ἐνέργεια,
ἀλλ' ἦταν παρὼν ὅλος αὐτός που χριεῖ, ὥστε αὐτός
που ἔκανε τὴ χρίση
να γίνεῖ ἄνθρωπος καὶ αὐτός που χρίσθηκε να γίνεῖ
Θεός· χωρὶς ἡ φύση
να μεταβληθεῖ ἀλλὰ να ἐνωθεῖ ὑποστατικά. Ὁ ἴδιος
ἦταν καὶ αὐτός που ἔχριε
καὶ αὐτός που χρίονταν· ὡς Θεὸς ἔχριε τον εαυτό
του ὡς ἄνθρωπο.
Πῶς, λοιπόν, αὐτὴ που γέννησε ἀπὸ τα σπλάγχνα
της το σαρκωμένο Θεό δεν
εἶναι Θεοτόκος; Ναι, πραγματικά καὶ ἀληθινά εἶναι
Θεοτόκος καὶ Κυρία
καὶ Δέσποινα ὅλων των δημιουργημάτων, διότι
ἐγίνε δούλη καὶ μητέρα
του Δημιουργοῦ. Καὶ ὅπως Αὐτός με τὴ σύλληψη
διατήρησε παρθένο αὐτήν
που τον συνέλαβε, ἔτσι καὶ με τὴ γέννηση του
διατήρησε τὴν παρθενία της
ἀπείραχτη, διότι μόνος πέρασε ἀπ' αὐτήν καὶ τὴ
φύλαξε ἀλώβητη.

αὐτὸν τεχθῆναι τῆς Θεομήτορος. Οὐ γὰρ
ἀδύνατος ἦν
καὶ διὰ τῆς πύλης διελθεῖν καὶ ταύτης μὴ
παραβλάψαι τὰ σήμαντρα.
Μένει τοίνυν καὶ μετὰ τόκον παρθένος ἡ
Ἀειπάρθεος οὐδαμῶς ἀνδρὶ
μέχρι θανάτου προσομιλήσασα. Εἰ γὰρ καὶ
γέγραπται·
«Καὶ οὐκ ἔγνω αὐτήν, ἕως οὗ ἔτεκε τὸν υἱὸν
αὐτῆς
τὸν πρωτότοκον», ἰστέον ὅτι πρωτότοκός
ἔστιν ὁ πρῶτος γεννηθεὶς,
εἰ καὶ μονογενῆς εἶη. Τὸ μὲν γὰρ
«πρωτότοκον» πρῶτον γεννηθῆναι
δηλοῖ, οὐ πάντως δὲ καὶ ἑτέρων συνεμφαίνει
γέννησιν. Τὸ δὲ «ἕως»
τὴν μὲν τοῦ ὠρισμένου χρόνου προθεσμίαν
σημαίνει, οὐκ ἀποφάσκει
δὲ τὸ μετὰ ταῦτα· φησὶ γὰρ ὁ Κύριος· «Καὶ
ἰδοὺ ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι
πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας τοῦ
αἰῶνος», οὐχ ὡς μετὰ
τὴν τοῦ αἰῶνος συντέλειαν χωριστησόμενος.
Φησὶ γοῦν
ὁ θεῖος ἀπόστολος· «Καὶ οὕτως πάντοτε σὺν
Κυρίῳ ἔσόμεθα»,
μετὰ τὴν κοινὴν ἀνάστασιν λέγων.
Πῶς γὰρ ἂν Θεὸν γενήσασα καὶ ἐκ τῆς τῶν
παρηκολουθηκότων
πεύρας τὸ θαῦμα γνωρίσασα ἀνδρὸς
συνάφειαν κατεδέξατο;
Ἄπαγε. Οὐ σωφρονούντος λογισμοῦ τὰ
τοιαῦτα νοεῖν,
μὴ ὅτι καὶ πράττειν.
Ἄλλ' αὕτη ἡ μακαρία καὶ τῶν ὑπὲρ φύσιν
δωρεῶν ἀξιωθείσα
τὰς ὠδῖνας, ἃς διέφυγε τίκτουσα, ταύτας ἐν τῷ
τοῦ πάθους καιρῷ
ὑπέμεινε ὑπὸ τῆς μητρικῆς συμπαθείας τῶν
σπλάγχων
τὸν σπαραγμὸν ἀνατλάσασα καί, ὄν Θεὸν ἔγνω
διὰ γεννήσεως,
τοῦτον ὡς κακοῦργον ἀναιρούμενον
βλέπουσα ὡς ῥομφαίᾳ
τοῖς λογισμοῖς ἐσπαράττετο· καὶ τοῦτο ἔστι·
«Καὶ σοῦ δὲ αὐτῆς
τὴν ψυχὴν διελεύσεται ῥομφαία». Ἀλλὰ
μεταβάλλει τὴν λύπην
ἢ χαρὰ τῆς ἀναστάσεως Θεὸν τὸν σαρκὶ
θανόντα κηρύττουσα.

Ἡ σύλληψις ἐγένετο μετὰ τὸ ἀκουσθῆναι (τῶν λόγων τοῦ
αγγέλου) καὶ τὴν γέννησιν
μετὰ τὴν συνηθισμένην ἐξοδὸν τῶν ἐμβρύων (ἀπὸ τῆς
κοιλίας), ἀν καὶ ορισμένοι
πλάθουσι μύθους ὅτι αὐτὸς γεννήθηκε ἀπὸ τῆς
πλευρᾶς τῆς Θεοτόκου.
Δεν ἦταν, δηλαδή, ἀδύνατο γιὰ τὸ Θεὸ καὶ νὰ
περάσει ἀπὸ μέσα τῆς
καὶ νὰ μὴν πειράξει τὴν σφραγίδα τῆς παρθενίας
τῆς.
Ἡ Ἀειπάρθεος παραμένει, λοιπὸν, καὶ μετὰ τὸν
τόκον παρθένος, χωρὶς,
ὡς τὸ θάνατό τῆς, νὰ συννευρεθῆι καθόλου με
ἄνδρα. Διότι, ἀν καὶ ἔχει γραφῆι,
«καὶ (ὁ Ἰωσήφ ὁ Μνήστωρ) δὲν εἶχε σχέση μ'
αὐτὴν, ἀκόμη καὶ ὅταν γέννησε
τὸν πρωτότοκον γιὸ τῆς», πρέπει νὰ γνωρίζουμε ὅτι
ὁ πρωτότοκος εἶναι αὐτός
ποῦ γεννήθηκε πρῶτος, ἀκόμη καὶ ἂν ἦταν
μοναχογιός. Ἡ λέξις «πρωτότοκος»,
δηλαδή, σημαίνει αὐτὸν ποῦ γεννήθηκε πρῶτος,
καὶ δὲν δηλώνει
υποχρεωτικὰ καὶ τὴν γέννησιν ἄλλων (παιδιῶν). Ἡ
λέξις πάλι «ἕως»
δείχνει βέβαια τὴν προθεσμίαν τοῦ περιορισμένου
χρόνου, ἀλλὰ δὲν ἀποκλείει
τὰ επακόλουθα. Λέει, γιὰ παράδειγμα, ὁ Κύριος·
«Καὶ νὰ, ἐγὼ εἰμαι μαζί σας
ὅλες τὶς ἡμέρες ἕως τὸ τέλος τῶν αἰῶνων», χωρὶς
αὐτὸ νὰ σημαίνει
ὅτι θὰ τοὺς ἀποχωρισθῆι μετὰ τὸ τέλος τῶν
αἰῶνων. Διότι λέει
ὁ θεῖος ἀπόστολος· «Καὶ ἐτσι πάντοτε θὰ εἴμαστε
μαζί με τὸν Κύριον»,
ἐννοώντας μετὰ τὴν ἀνάστασιν τῶν πάντων.
Πῶς, δηλαδή, θὰ καταδεχόταν τὴν συνένωσιν με
ἄνδρα, ἀφότου γέννησε
τὸ Θεὸ καὶ γνώρισε τὸ θαῦμα ἀπὸ τὴν πείραν τῶν
σημείων ποῦ ἔχουν
ἀκολουθήσει; Μὴ βλασφημεῖς. Αὐτὲς οἱ σκέψεις
δὲν χαρακτηρίζουν συνετό
νοῦ, καὶ μῆτε βέβαια κάποιον ποῦ νὰ τὰ πράττει.
Αὐτὴ ὅμως ἡ τρισευτυχισμένη, ποῦ ἀξιώθηκε τὶς
υπερφυσικὰς δωρεὰς,
δοκίμασε τὴν ὥραν τοῦ πάθους (τοῦ γιου τῆς) τοὺς
πόνους ποῦ γλύτωσε
κατὰ τὸν τοκετό τῆς· ἀπὸ μητρικὴν ἀγάπην ὑπέμεινε
τὸ σπαραγμὸν
τῶν σπλάγχων τῆς· Αὐτὸν ποῦ γνώρισε ὡς Θεὸ με
τὴν γέννησιν,
τὸν βλέπει ὡς κακοῦργο νὰ σταυρώνεται· αὐτὲς οἱ
σκέψεις τὴν ξεσκίζουν

	<p>σαν κοφτερό μαχαίρι. Κι αυτή είναι η έννοια της φράσεως, «και τη δική σου ψυχή θα διατρυπήσει κοφτερό μαχαίρι». Αλλά, η χαρά της αναστάσεως διαλύει τη λύπη, διότι διακηρύσσει ότι αυτός που πέθανε με σάρκα είναι Θεός.</p>
<p>ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 88. Περί τῶν ἁγίων καὶ τῆς τῶν λειψάνων αὐτῶν τιμῆς Τιμητέον τοὺς ἁγίους ὡς φίλους Χριστοῦ, ὡς τέκνα καὶ κληρονόμους Θεοῦ, ὡς φησιν Ἰωάννης ὁ θεολόγος εὐαγγελιστῆς· «Ὅσοι δὲ ἔλαβον αὐτόν, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι». «Ὡστε οὐκέτι εἰσὶν δούλοι, ἀλλ’ υἱοί· εἰ δὲ υἱοί, καὶ κληρονόμοι, κληρονόμοι μὲν Θεοῦ, συγκληρονόμοι δὲ Χριστοῦ». Καὶ ὁ Κύριος ἐν τοῖς ἱεροῖς εὐαγγελίοις τοῖς ἀποστόλοις φησὶν· «Ὑμεῖς φίλοι μου ἔστε. Οὐκέτι ὑμᾶς καλῶ δούλους· ὁ γὰρ δούλος οὐκ οἶδε, τί ποιεῖ αὐτοῦ ὁ Κύριος». Εἰ δὲ καὶ «Βασιλεὺς βασιλέων καὶ Κύριος κυριευόντων» καὶ «Θεὸς θεῶν» ὁ Δημιουργὸς τῶν πάντων καὶ Κύριος λέγεται, πάντως οἱ ἅγιοι θεοὶ τε καὶ κύριοι καὶ βασιλεῖς. Τούτων Θεὸς ὁ Θεὸς καὶ Κύριος καὶ βασιλεὺς ἔστι καὶ λέγεται. «Ἐγὼ γὰρ εἶμι», φησὶ τῷ Μωσεί, «Θεὸς Ἀβραάμ καὶ Θεὸς Ἰσαὰκ καὶ Θεὸς Ἰακώβ». Καὶ Θεὸν Φαραὼ τὸν Μωσῆν ὁ Θεὸς ἐποίησεν. Θεοὺς δὲ λέγω καὶ βασιλεῖς καὶ κυρίους οὐ φύσει, ἀλλ’ ὡς τῶν παθῶν βασιλεύσαντας καὶ κυριεύσαντας καὶ τὴν τῆς θείας εἰκόνας ὁμοίωσιν, καθ’ ἣν καὶ γεγένηται, ἀπαραχάρακτον φυλάξαντας –βασιλεὺς γὰρ λέγεται καὶ ἡ τοῦ βασιλέως εἰκὼν– καὶ ὡς ἐνώθεντας Θεῷ κατὰ προαίρεσιν καὶ τοῦτον δεξαμένους ἔνοικον καὶ τῇ τούτου μεθέξει γεγονότας χάριτι, ὅπερ αὐτὸς ἔστι φύσει. Πῶς οὖν οὐ τιμητέον τοὺς θεράποντας καὶ φίλους καὶ υἱοὺς τοῦ Θεοῦ χρηματίσαντας; Ἡ γὰρ πρὸς τοὺς εὐγνώμονας τῶν ὁμοδούλων</p>	<p>Για την τιμή των Αγίων και των λειψάνων τους. Πρέπει να τιμάμε τους αγίους σαν φίλους του Χριστού, σαν τέκνα και κληρονόμους του Θεού, όπως λέει ο θεολόγος Ιωάννης ο ευαγγελιστής: «όσοι τον αποδέχθηκαν, τους έδωσε τη χάρη να γίνουν παιδιά του Θεού». «Επομένως, καθόλου δεν είναι δούλοι, αλλά παιδιά· και εφόσον είναι παιδιά, είναι και κληρονόμοι· είναι κληρονόμοι του Θεού και συγκληρονόμοι του Χριστού. Και ο Κύριος, επίσης, στα ιερά ευαγγέλια λέει στους αποστόλους: «Εσεῖς εἰστε φίλοι μου. Δεν σας καλῶ πλέον δούλους· διότι ο δούλος δεν γνωρίζει τί κάνει ο Κύριός του». Και αν ο Δημιουργός του σύμπαντος και Κύριος ονομάζεται «Βασιλιάς των βασιλέων, Κύριος των αρχόντων και Θεός των θεών», τότε οπωσδήποτε οι Άγιοι ονομάζονται θεοί, κύριοι και βασιλεῖς. Ο Θεός και Κύριος και βασιλιάς είναι και ονομάζεται Θεός αυτών (των αγίων). Λέει στο Μωϋσή: «Εγὼ εἶμαι ὁ Θεὸς τοῦ Ἀβραάμ, ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσαάκ καὶ ὁ Θεὸς τοῦ Ἰακώβ. Ἐπίσης, ὁ Θεὸς ἀνέδειξε τὸ Μωϋσῆ Θεὸ τοῦ Φαραώ. Λέγοντας θεοὺς, βασιλεῖς καὶ κυρίους δὲν ἐννοῶ ὅτι εἶναι ἀπὸ τῆ φύση τους. Ἐπειδὴ ὁμως ἐξουσίασαν καὶ κυριάρχησαν στα πάθη καὶ διαφύλαξαν ἀπείραχτη τῆ θεία εἰκόνα, σύμφωνα με τὴν ὁποία πλάσθηκα –διότι καὶ ἡ εἰκόνα τοῦ βασιλιά βασιλιάς καλεῖται– καὶ ἐπειδὴ ἐνώθηκα με τὸ Θεὸ με τὴ θέλησή τους καὶ τὸν δέχθηκα ἐνοικό τους καὶ ἐγιναν κατὰ χάρι, με τὴν κοινωνία τους μ’ αὐτόν, ὅ,τι εἶναι ὁ ἴδιος στὴ φύση του, (γι’ αὐτὸ τους ὀνομάζω ἔτσι). Πῶς, λοιπόν, δὲν πρέπει νὰ τιμάμε αὐτοὺς που ἐγιναν ὑπῆρέτες, φίλοι καὶ παιδιά τοῦ Θεοῦ; Διότι ἡ τιμὴ</p>

τιμή ἀπόδειξιν ἔχει τῆς πρὸς τὸν κοινὸν
Δεσπότην εὐνοίας.
Οὗτοι ταμεία Θεοῦ καὶ καθαρὰ γεγόνασι
καταγῶγια· «Ἐνοικήσω
γὰρ ἐν αὐτοῖς», ὁ Θεὸς φησι, «καὶ
ἐμπεριπατήσω καὶ ἔσομαι αὐτῶν
Θεός». Ὅτι μὲν οὖν «ψυχαὶ δικαίων ἐν χειρὶ
Θεοῦ, καὶ οὐ μὴ ἄφηται
αὐτῶν θάνατος», φησὶν ἡ θεία Γραφή· ὁ
θάνατος γὰρ τῶν ἁγίων
ὑπνος μᾶλλον ἐστὶ ἢ θάνατος. «Ἐκοπίασαν
γὰρ εἰς τὸν αἰῶνα
καὶ ζῆσονται εἰς τέλος», καὶ· «Τίμιος ἐναντίον
Κυρίου ὁ θάνατος
τῶν ὁσίων αὐτοῦ». Τί οὖν τιμώτερον τοῦ ἐν
χειρὶ εἶναι Θεοῦ;
Ζωὴ γὰρ ἐστὶν ὁ Θεὸς καὶ φῶς καὶ οἱ ἐν χειρὶ
Θεοῦ ὄντες ἐν ζωῇ
καὶ φωτὶ ὑπάρχουσιν.
Ὅτι δὲ διὰ τοῦ νοῦ τοῖς σώμασιν αὐτῶν
ἐνώκησεν ὁ Θεός,
φησὶν ὁ ἀπόστολος· «Οὐκ οἶδατε, ὅτι τὰ
σώματα ὑμῶν ναὸς
τοῦ ἐνοικοῦντος ἐν ὑμῖν Πνεύματος Ἁγίου
ἐστίν;» «Ὁ δὲ Κύριος
τὸ πνεῦμά ἐστι», καὶ· «Εἴ τις τὸν ναὸν τοῦ
Θεοῦ φθείρει, φθερεῖ
τοῦτον ὁ Θεός». Πῶς οὖν οὐ τιμητέον τοὺς
ἐμψύχους ναοὺς
τοῦ Θεοῦ, τὰ ἔμψυχα τοῦ Θεοῦ σκηνώματα;
Οὗτοι ζῶντες
ἐν παρρησίᾳ τῷ Θεῷ παρεστήκασι.
Πηγὰς ἡμῖν σωτηρίους ὁ Δεσπότης Χριστὸς
τὰ τῶν ἁγίων
παρέσχετο λείψανα, πολυτρόπως τὰς
εὐεργεσίας πηγάζοντα,
μύρον εὐωδίας βρύνοντα. Καὶ μηδεὶς ἀπιστεῖτω.
Εἰ γὰρ ἐξ ἀκροτόμου
πέτρας ὕδωρ ἐν ἐρήμῳ, ἐπήγαγε βουλομένου
Θεοῦ καὶ ἐκ σιαγόνος
ὄνου τῷ Σαμψὼν διψῶντι, ἐκ μαρτυρικῶν
λειψάνων μύρον εὐώδες
ἀναβλύζειν ἄπιστον; Οὐδαμῶς, τοῖς γε εἰδόσι
τὴν τοῦ Θεοῦ δύναμιν
καὶ τὴν τῶν ἁγίων παρ' αὐτοῦ τιμὴν.
Ἐν τῷ νόμῳ πᾶς ὁ νεκροῦ ἀπτόμενος
ἀκάθαρτος ἐχρημάτιζεν,
ἀλλ' οὐχ οὗτοι νεκροί. Ἀφ' οὗ γὰρ ἡ αὐτοζωή,
ὁ τῆς ζωῆς αἴτιος,
ἐν νεκροῖς ἐλογίσθη, τοὺς ἐπ' ἐλπίδι
ἀναστάσεως καὶ τῇ εἰς αὐτὸν
πίστει κοιμηθέντας οὐ νεκροὺς

προς τους ἀξιους συνδούλους μας αποδείχνει την
καλὴ διάθεσή μας
προς τον κοινὸ Δεσπότη.
Αὐτοὶ ἔχουν αναδειχθεῖ καθαρὰ κατοικητήρια καὶ
καταλύματα του Θεοῦ.
Διότι ὁ Θεὸς λέει, «θα εγκατασταθῶ μέσα τους, θα
περπατήσω καὶ θα εἶμαι
Θεὸς τους». Καὶ ἀκόμη ἡ Ἁγία Γραφή βεβαιώνει
ὅτι «οἱ ψυχές των δικαίων
εἶναι στα χέρια του Θεοῦ καὶ ὁ θάνατος δεν τις
αγγίζει· διότι ὁ θάνατος
των ἁγίων εἶναι περισσότερο ὑπνος παρά θάνατος.
«Κόπιασαν δηλαδή
στη ζωὴ τους καὶ στο τέλος θ' απολαύσουν τη
ζωή»· καὶ ἀκόμη (λέει ἡ Ἁγία
Γραφή): «ὁ θάνατος των ἁγίων του Κυρίου εἶναι
πολύτιμος».
Διότι τι πολυτιμότερο ὑπάρχει ἀπὸ το να βρίσκεται
κανεὶς στα χέρια
του Θεοῦ; Ὁ Θεός, λοιπόν, εἶναι ζωὴ καὶ φως καὶ
ὅσοι βρίσκονται στα χέρια
του Θεοῦ, ζουν μέσα στη ζωὴ καὶ το φως.
Επίσης, ὁ ἀπόστολος βεβαιώνει ὅτι ὁ Θεός
κατοίκησε στα σώματά τους
μέσω του νοῦ: «Δεν γνωρίζετε, λέει, ὅτι τα σώματά
σας εἶναι ναὸς
του Ἁγίου Πνεύματος που ενοικεῖ μέσα σας;».
Επίσης (λέει): «Ὁ Κύριος
εἶναι πνεῦμα» καὶ «αν κάποιος καταστρέφει το ναὸ
του Θεοῦ, θα τον
καταστρέψει με τη σειρά του ὁ Θεός». Πῶς,
λοιπόν, δεν πρέπει να τιμάμε
τους ἐμψύχους ναοὺς του Θεοῦ, τα ἔμψυχα
κατοικητήριά του; Αὐτοί, ὄντας
στη ζωὴ, στέκονται με παρρησία μπροστὰ στο Θεό.

Ὁ Δεσπότης Χριστὸς μᾶς χάρισε τα λείψανα των
ἁγίων σαν πηγές σωτηρίας,
επειδὴ παρέχουν τις ευεργεσίες με πολλοὺς
τρόπους καὶ αναβλύζουν
ευωδιαστὸ μύρο. Καὶ κανεὶς να μην ἀμφιβάλλει.
Διότι, αν ὁ ἀπόκρημνος
καὶ σκληρὸς βράχος, με τη θέληση του Θεοῦ,
ἀνάβλυσε νερό στην ἐρημο,
καὶ το ἴδιο ἡ σιαγὼνα του γαῖδουριού, ὅταν ὁ
Σαμψὼν δίψασε, πῶς εἶναι
ἀπίστευτο τα λείψανα των μαρτύρων να μην
αναβλύζουν ευωδιαστὸ μύρο;
Καθόλου δεν εἶναι, γι' αὐτοὺς που γνωρίζουν τη
δύναμη του Θεοῦ
καὶ την τιμὴ που Αὐτὸς ἀποδίδει στους ἁγίους.
Σύμφωνα με το Μωσαϊκὸ Νόμο, ὅποιος ἀγγίξε

προσαγορεύομεν. Νεκρὸν γὰρ σῶμα
πῶς θαυματουργεῖν δύναται; Πῶς οὖν δι'
αὐτῶν δαίμονες
ἀπελαύνονται, ἀσθενεῖς θεραπεύονται, τυφλοὶ
ἀναβλέπουσι,
λεπροὶ καθαίρονται, πειρασμοὶ καὶ ἀνία
λύονται, πᾶσα δόσις ἀγαθὴ
ἐκ τοῦ Πατρὸς τῶν φῶτων δι' αὐτῶν τοῖς
ἀδιστάκτῳ πιστεῖ αἰτοῦσι
κάτεισι;
Πόσα ἂν ἔκαμες, ἵνα προστάτην εὐρῆς θνητῶ
σε βασιλεῖ
προσάγοντα καὶ ὑπὲρ σοῦ πρὸς αὐτὸν τοὺς
λόγους ποιούμενον;
Τοὺς οὖν προστάτας τοῦ γένους παντὸς τοὺς
τῷ Θεῷ ὑπὲρ ἡμῶν
τὰς ἐντεύξεις ποιούμενους οὐ τιμητέον; Ναὶ
μὴν τιμητέον,
ναοὺς ἐγείροντας τῷ Θεῷ ἐπὶ τῷ τούτων
ὀνόματι,
καρποφορίας προσάγοντας, τὰς τούτων
μνήμας γεραίροντας
καὶ ἐν αὐταῖς εὐφραينوμένους πνευματικῶς,
ἵνα οἰκεία
τῶν συγκαλούντων ἢ εὐφροσύνη γένηται, ἵνα
μὴ θεραπεύειν
πειρώμενοι τοῦμπαλιν αὐτοὺς παροργίσωμεν.
Οἷς μὲν γὰρ Θεὸς
θεραπεύεται, καὶ οἱ τούτου θεράποντες
εὐφρανθήσονται·
οἷς δὲ προσοχθίζει Θεός, καὶ οἱ τούτου
προσοχθιοῦσιν ὑπασπισταί.
«Ἐν ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς
πνευματικαῖς» καὶ κατανύξει
καὶ τῶν δεομένων ἐλέω τοὺς ἀγίους πιστοὶ
θεραπεύσωμεν,
οἷς μάλιστα καὶ Θεὸς θεραπεύεται. Στήλας
αὐτοῖς ἐγείρωμεν
ὄρωμένας τε εἰκόνας καὶ αὐτοὶ ἔμψυχοι στήλαι
καὶ εἰκόνες αὐτῶν
τῇ τῶν ἀρετῶν μιμήσει γενώμεθα.
Τὴν Θεοτόκον ὡς κυρίως καὶ ἀληθῶς Θεοῦ
μητέρα τιμήσωμεν·
τὸν προφήτην Ἰωάννην ὡς πρόδρομον καὶ
βαπτιστὴν ἀπόστολόν τε
καὶ μάρτυρα· «οὔτε γὰρ ἐν γεννητοῖς
γυναικῶν μείζων Ἰωάννου
ἐγήγερται», ὡς ὁ Κύριος ἔφησε, καὶ τῆς
βασιλείας αὐτὸς πρῶτος
κῆρυξ γεγένηται. Τοὺς ἀποστόλους ὡς
ἀδελφοὺς τοῦ Κυρίου
καὶ αὐτόπτας καὶ ὑπηρέτας τῶν αὐτοῦ

νεκρὸ γινόταν ἀκάθαρτος·
ἀλλὰ αὐτοὶ (οἱ ἅγιοι) δὲν εἶναι νεκροί. Αφότου,
δηλαδή, ἡ αυτοζωὴ καὶ πηγὴ
τῆς ζωῆς συγκαταριθμήθηκε στους νεκρούς, δὲν
ονομάζουμε νεκρούς αὐτούς
που κοιμήθηκαν με τὴν ἐλπίδα τῆς ἀναστάσεως καὶ
τὴν πίστη σ' Αὐτόν.
Διότι, πῶς νεκρὸ σῶμα μπορεῖ νὰ θαυματουργεῖ;
Πῶς με αὐτά (τα λείψανα
τῶν ἁγίων) τα δαιμόνια φυγαδεύονται, οἱ ἀσθενεῖς
θεραπεύονται, οἱ τυφλοὶ
βλέπουν, οἱ λεπροὶ καθαρίζονται, οἱ πειρασμοὶ καὶ
οἱ θλίψεις εξαφανίζονται,
καὶ μέσω αὐτῶν κάθε καλὴ δωρεὰ κατέρχεται ἀπὸ
τον Πατέρα τῶν φῶτων
σ' αὐτούς που με ἀκλόνητη πίστη τὴν ζητοῦν;
Πόσα θα ἐδίνες, γιὰ νὰ βρῆς μεσάζοντα νὰ σε
παρουσιάσει
σε θνητὸ βασιλιά καὶ νὰ πει σ' αὐτόν καλὸ λόγο γιὰ
σένα;
Ἀναλογικά, δὲν πρέπει νὰ τιμάμε τοὺς προστάτες
ὅλου τοῦ ἀνθρωπίνου
γένους που προσεύχονται στὸ Θεὸ γιὰ μας;
Ἀσφαλῶς πρέπει νὰ τοὺς τιμάμε,
καὶ ναοὺς ν' ἀνεγείρουμε στὸ Θεὸ με τ' ὀνομά
τους,
καὶ καρπούς νὰ τοὺς προσφέρουμε, καὶ νὰ τιμάμε
τις μνήμες τους
καὶ νὰ πανηγυρίζουμε πνευματικὰ σ' αὐτές, ὥστε ἡ
χαρὰ νὰ τοὺς εἶναι
ἀρεστή, που μας συνάζουν, γιὰ νὰ μὴ συμβαίνει
τὸ ἀντίθετο,
στὴν προσπάθειά μας νὰ τοὺς τιμήσουμε, νὰ τοὺς
ἐξοργίζουμε. Διότι μ' αὐτά
που ὁ Θεὸς λατρεύεται, μ' αὐτά καὶ οἱ ἐκλεκτοὶ
υπηρέτες τοῦ θα χαροῦν·
καὶ με ὅσα ὁ Θεὸς δυσἀρεστεῖται, μ' αὐτά καὶ οἱ
ἀκόλουθοί του
θα δυσἀρεστηθοῦν. Ἀς τιμήσουμε, λοιπόν,
(ἀγαπητοί μου) πιστοὶ, τοὺς ἀγίους
«με ψαλμοὺς, ὕμνους καὶ πνευματικὰ ἄσματα», με
κατάνυξη καὶ ἐλεημοσύνη
τῶν φτωχῶν, με τὰ ὁποῖα κατεξοχὴν ὁ Θεὸς
λατρεύεται. Ν' ἀνεγείρουμε
πρὸς τιμὴ τοὺς προσκυνητάρια καὶ ορατὲς εἰκόνες,
καὶ οἱ ἴδιοι
ν' ἀναδειχθοῦμε ἐμψυχα προσκυνητάρια καὶ
εἰκόνες τοὺς με τὴ μίμηση τῶν ἀρετῶν τους.
Ἀς τιμήσουμε τὴ Θεοτόκο κατεξοχὴν καὶ ἀληθινὰ
σαν μητέρα τοῦ Θεοῦ·
τον προφήτη Ἰωάννη σαν πρόδρομο, βαπτιστὴ,
ἀπόστολο καὶ μάρτυρα·

παθημάτων, οὓς «προγνοὺς προώρισε συμμόρφους τῆς εἰκόνας τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ· πρῶτον ἀποστόλους, δεύτερον προφήτας, τρίτον ποιμένας καὶ διδασκάλους». Τοὺς τε τοῦ Κυρίου μάρτυρας ἐκ παντὸς τάγματος ἐκλελεγμένους ὡς στρατιώτας Χριστοῦ καὶ τὸ αὐτοῦ πεπωκότας ποτήριον τὸ τε τοῦ ζωοποιοῦ αὐτοῦ θανάτου βαπτισθέντας βάπτισμα ὡς κοινωνοὺς τῶν παθημάτων αὐτοῦ καὶ τῆς δόξης, ὧν ταξίαρχος ὁ πρωτοδιάκονος Χριστοῦ καὶ ἀπόστολος καὶ πρωτομάρτυς Στέφανος· καὶ τοὺς ὁσίους πατέρας ἡμῶν τοὺς θεοφόρους ἀσκητὰς, τοὺς τὸ χρονιώτερον καὶ ἐπιπονώτερον μαρτύριον τῆς συνειδήσεως διαθλήσαντας, «οἱ περιήλθον ἐν μηλωταῖς, ἐν αἰγείοις δέρμασιν, ὑστερούμενοι, θλιβόμενοι, κακοχούμενοι, ἐν ἐρημίαις πλανώμενοι καὶ ὄρεσι καὶ σπηλαίοις καὶ ταῖς ὄπαις τῆς γῆς, ὧν οὐκ ἦν ἄξιος ὁ κόσμος». Τοὺς πρὸ τῆς χάριτος προφήτας, πατριάρχας, δικαίους τοὺς προκατηγγελκότας τὴν τοῦ Κυρίου παρουσίαν. Τούτων πάντων ἀναθεωροῦντες τὴν πολιτείαν ζηλώσωμεν τὴν πίστιν, τὴν ἀγάπην, τὴν ἐλπίδα, τὸν ζῆλον, τὸν βίον, τὴν καρτερίαν τῶν παθημάτων, τὴν ὑπομονὴν μέχρι αἵματος, ἵνα καὶ τῶν τῆς δόξης στεφάνων αὐτοῖς κοινωνήσωμεν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 89. Περί εἰκόνων
Ἐπειδὴ δέ τινες ἡμῖν καταμέμφονται προσκυνουσί τε καὶ τιμῶσι τὴν τε τοῦ Σωτῆρος καὶ τῆς Δεσποίνης ἡμῶν εἰκόνα, ἔτι δὲ καὶ τῶν λοιπῶν ἁγίων καὶ θεραπόντων Χριστοῦ, ἀκουέτωσαν,

διότι, ὅπως εἶπε ὁ Κύριος, «καμιὰ γυναῖκα δὲν γέννησε μεγαλύτερη προσωπικότητα ἀπὸ τὸν Ἰωάννη»· αὐτὸς ἀναδείχθηκε ὁ πρῶτος κήρυκας τῆς βασιλείας του. (Ἀς τιμήσουμε) τοὺς ἀποστόλους σαν ἀδελφοὺς τοῦ Κυρίου, μάρτυρας καὶ διακόνους τῶν παθῶν του, «τοὺς οὐοίους ὁ Θεὸς καὶ Πατέρας, κατὰ τὴν πρόγνωσή του, τοὺς προόρισε νὰ εἶναι σύμμορφοι με τὴν εἰκόνα τοῦ Υἱοῦ του· πρῶτα ἀποστόλους, ἔπειτα προφῆτες καὶ τρίτο ποιμένες καὶ δασκάλους». (Ἀς τιμήσουμε) τοὺς μάρτυρες τοῦ Κυρίου, που ἔχουν διαλεχτεῖ ἀπὸ κάθε τάξη, σαν στρατιῶτες Χριστοῦ καὶ σαν ἀνθρώπους που ἔχουν πιεῖ τὸ ποτήρι του καὶ βαπτίσθηκαν τὸ βάπτισμα τοῦ ζωοποιοῦ θανάτου του καὶ σαν μετόχους στα παθήματα καὶ τὴ δόξα, τῶν οὐοίων ηγέτης εἶναι ὁ πρωτοδιάκονος, ἀπόστολος καὶ πρωτομάρτυρας τοῦ Χριστοῦ Στέφανος. (Ἀς τιμήσουμε) τοὺς ὁσίους πατέρες μας καὶ θεοφόρους πατέρες, που ἀγωνίσθηκαν τὸ πιο μακροχρόνιο καὶ ἐπίπονο μαρτύριο τῆς συνειδήσεως· «αὐτοῖ τριγύρισαν με μηλωτές, με δέρματα προβάτων, με στερήσεις, θλίψεις, κακουχίες, περιπλανώμενοι στις ἐρήμους, τα ὄρη, τα σπήλαια, τις τρύπες τῆς γῆς· ὁ κόσμος δὲν εἶναι ἀντάξιός τους». (Ἀς τιμήσουμε) τοὺς προ Χριστοῦ προφῆτες, τοὺς πατριάρχες, τοὺς δικαίους οἱ οὐοῖοι προκατήγγειλαν τὴν ἔλευση τοῦ Κυρίου. Ἐξετάζοντας ὅλων αὐτῶν τὴν βιωτὴ, ἀς ποθήσουμε τὴν πίστη, τὴν ἀγάπη, τὴν ἐλπίδα, τὸ ζῆλο, τὸ βίο, τὴν ἀντοχὴ στα παθήματα, τὴν ὑπομονὴ μέχρι νὰ χύσουν τὸ αἷμα τους, γιὰ νὰ γίνουμε συμμέτοχοι καὶ στα στεφάνια τῆς δόξης τους.

Για τις εἰκόνες.
Ἐπειδὴ ὀρισμένοι μας κατηγοροῦν ὅτι προσκυνούμε καὶ τιμῶμε τὴν εἰκόνα τοῦ Σωτῆρα καὶ τῆς Δέσποινάς μας, καὶ ἀκόμη τις εἰκόνες τῶν υπολοίπων ἁγίων καὶ διακόνων τοῦ Χριστοῦ, ἀς μάθουν

ὡς ἐξ ἀρχῆς ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον κατ' οἰκείαν εἰκόνα ἐποίησε.
Τίνος οὖν ἔνεκεν ἀλλήλους προσκυνοῦμεν, εἰ μὴ ὡς κατ' εἰκόνα Θεοῦ πεποιημένους; Ὡς γάρ φησιν ὁ θεοφόρος καὶ πολὺς τὰ θεῖα Βασίλειος, «ἡ τῆς εἰκόνης τιμὴ ἐπὶ τὸ πρωτότυπον διαβαίνει»· πρωτότυπον δέ ἐστι τὸ εἰκονιζόμενον, ἐξ οὗ τὸ παράγωγον γίνεται. Τίνος ἔνεκεν ὁ Μωσαϊκὸς λαὸς τῇ σκηνῇ κυκλόθεν προσεκύνει, εἰκόνα καὶ τύπον φερούση τῶν ἐπουρανίων, μᾶλλον δὲ τῆς ὅλης κτίσεως; Φησὶ γοῦν ὁ Θεὸς τῷ Μωσεί· «Ὁρα, ποιήσεις πάντα κατὰ τὸν τύπον τὸν δειχθέντα σοι ἐν τῷ ὄρει». Καὶ τὰ Χερουβὶμ δὲ τὰ σκιαζόντα τὸ ἰλαστήριον οὐχὶ ἔργα χειρῶν ἀνθρώπων ἦν;

Τί δὲ ὁ ἐν Ἱεροσολύμοις περιώνυμος ναός; Οὐχὶ χειροποίητος καὶ ἀνθρώπων τέχνῃ κατεσκευασμένος; Ἡ δὲ θεία Γραφή κατηγορεῖ τῶν προσκυνούντων τοῖς γλυπτοῖς, ἀλλὰ καὶ τῶν θυόντων τοῖς δαιμονίοις. Ἔθνον μὲν καὶ Ἕλληνας, ἔθνον δὲ καὶ Ἰουδαίους· ἀλλ' Ἕλληνας μὲν δαίμοσιν, Ἰουδαίους δὲ τῷ Θεῷ. Καὶ ἀπόβλητος μὲν ἡ τῶν Ἑλλήνων θυσία ἦν καὶ κατάκριτος, ἡ δὲ τῶν δικαίων τῷ Θεῷ εὐαπόδεκτος.
«Ἔθυσεν γὰρ Νῶε, καὶ ὠσφράνθη ὁ Θεὸς ὄσμην εὐωδίας», τῆς ἀγαθῆς προαιρέσεως καὶ τῆς πρὸς αὐτὸν εὐνοίας τὸ εὐώδες ἀποδεχόμενος. Οὕτω τὰ μὲν τῶν Ἑλλήνων γλυπτά, ἐπεὶ δαιμόνων ἦσαν ἐξεικονίσματα ἀπόβλητά τε καὶ ἀπηγορευμένα τυγχάνουσι. Πρὸς δὲ τούτοις τοῦ ἀοράτου καὶ ἀσωμάτου καὶ ἀπεριγράπτου καὶ ἀσηματίστου Θεοῦ τίς δύναται ποιήσασθαι μίμημα; Παραφροσύνης τοίνυν ἄκρας καὶ ἀσεβείας τὸ σχηματίζειν τὸ θεῖον. Ἐντεῦθεν ἐν τῇ Παλαιᾷ οὐκ ἦν τετριμμένη ἡ τῶν εἰκόνων χρῆσις. Ἐπεὶ δὲ ὁ Θεὸς διὰ σπλάγχνα ἐλέους αὐτοῦ κατὰ ἀλήθειαν γέγονεν ἄνθρωπος διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν, οὐχ ὡς

ὅτι ἐξαρχῆς ὁ Θεὸς ἐπλασε τὸν ἄνθρωπο σύμφωνα με τὴν δική του εἰκόνα.
Για ποιό λόγο, για παράδειγμα, προσκυνούμε ο ἕνας τον ἄλλο, παρά μόνο διότι ἔχουμε πλασθεῖ κατ' εἰκόνα Θεοῦ; Διότι, ὅπως λέει ὁ θεοφόρος καὶ βαθύς γνώστης τῶν θεῶν Βασίλειος, «ἡ τιμὴ πρὸς τὴν εἰκόνα ἀπευθύνεται στο πρωτότυπο· καὶ πρωτότυπο εἶναι τὸ εἰκονιζόμενο πρόσωπο, τοῦ οἴοιου γίνεται ἀντίγραφο. Για ποιό λόγο, ἀκόμη, ὁ λαὸς τοῦ Μωϋσῆ προσκυνούσε γύρω ἀπὸ τὴ σκηνή, που εἰκόνιζε καὶ προτύπωνε τὰ ἐπουράνια ἢ καλύτερα ὅλη τὴ δημιουργία; Λέει μάλιστα ὁ Θεὸς στο Μωϋσῆ: «Πρόσεξε, να τα κάνεις ὅλα σύμφωνα με τὸ πρότυπο που εἶδες στο Ὄρος». Καὶ τὰ Χερουβείμ, ἐπίσης, που ἐρίχναν τὴ σκιά τους στο θυσιαστήριο, δὲν ἦταν ἀνθρώπινα κατασκευάσματα; Τί ἦταν πάλι ὁ περίφημος ναὸς τῶν Ἱεροσολύμων; Δὲν ἦταν χειροποίητος καὶ κτισμένος με τὴν ἀνθρώπινη τέχνη; Ἡ Ἁγία Γραφή ὁμῶς κατηγορεῖ αὐτοὺς που προσκυνοῦν τὰ γλυπτά, ἀλλὰ καὶ ὅσους θυσιάζουν στα δαιμόνια. Θυσίαζαν βέβαια οἱ εἰδωλολάτρες, θυσίαζαν ὁμῶς καὶ οἱ Ἰουδαῖοι· οἱ εἰδωλολάτρες θυσίαζαν στους δαίμονες, ἐνῶ οἱ Ἰουδαῖοι στο Θεό. Καὶ ἡ θυσία τῶν εἰδωλολατρῶν ἦταν ἀπορριπτέα καὶ κατακριτέα, ἐνῶ τῶν δικαίων εὐπρόσδεκτη ἀπὸ τὸ Θεό.
«Θυσίασε, δηλαδή, ὁ Νῶε καὶ μύρισε ὁ Θεὸς ὄσμή εὐωδίας», καθὼς με τὴν εὐωδία ἀποδέχτηκε τὴν καλὴ προαίρεση καὶ τὴν ευχαριστία (τοῦ Νῶε) πρὸς αὐτόν. Ἔτσι, τὰ γλυπτά τῶν εἰδωλολατρῶν, ἐπειδὴ ἀπεικόνιζαν δαίμονες εἶναι ἀπορρίψιμα καὶ ἀπαγορευμένα. Ἐπιπλέον, ποῖός μπορεῖ να φτιάξει ὁμοίωμα τοῦ ἀοράτου, ἀσωμάτου, ἀπερίγραπτου καὶ ἀσηματίστου Θεοῦ; Ἡ ἀπεικόνιση τοῦ θεοῦ ἀποτελεῖ ἀκραία παραφροσύνη καὶ ἀσεβεία. Γι' αὐτὸ ἡ χρῆσις εἰκόνων δὲν ἦταν συνηθισμένη στὴν Παλαιὰ Διαθήκη. Ἀφότου ὁμῶς ὁ Θεός, ἀπὸ τὴν πολλή του ἀγάπη, ἐγένε ἀληθινός ἄνθρωπος για τὴ σωτηρία μας, ὅχι ὅπως

τῷ Ἀβραάμ ὤφθη
ἐν εἶδει ἀνθρώπου, οὐχ ὡς τοῖς προφήταις,
ἀλλὰ κατ' οὐσίαν ἀληθῶς
γένονεν ἄνθρωπος διέτριψέ τε ἐπὶ τῆς γῆς «καὶ
τοῖς ἀνθρώποις
συναναστράφη», ἔθαυματούργησεν, ἔπαθεν,
ἔσταυρώθη, ἀνέστη,
ἀνελήφθη, καὶ πάντα ταῦτα κατὰ ἀλήθειαν
γένονε, καὶ ὥράθη
ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, ἐγράφη μὲν εἰς
ὑπόμνησιν ἡμῶν καὶ διδαχῆν
τῶν τηνικαῦτα μὴ παρόντων, ἵνα μὴ
ἔωρακότες, ἀκούσαντες δὲ
καὶ πιστεύσαντες τύχωμεν τοῦ μακαρισμοῦ
τοῦ Κυρίου.
Ἐπεὶ δὲ οὐ πάντες ἴσασι γράμματα οὐδὲ τῇ
ἀναγνώσει σχολάζουσιν,
οἱ πατέρες συνείδον ὡσπερ τινὰς ἀριστείας ἐν
εἰκόσι ταῦτα
γράφεσθαι εἰς ὑπόμνησιν σύντομον. Ἀμέλει
πολλάκις μὴ κατὰ νοῦν
ἔχοντες τὸ τοῦ Κυρίου πάθος, τὴν εἰκόνα τῆς
Χριστοῦ σταυρώσεως
ιδόντες, τοῦ σωτηρίου πάθους εἰς ἀνάμνησιν
ἐλθόντες, πεσόντες
προσκυνοῦμεν οὐ τῇ ὕλῃ, ἀλλὰ τῷ
εἰκονιζομένῳ, ὡσπερ οὐ τῇ ὕλῃ
τοῦ Εὐαγγελίου οὐδὲ τῇ τοῦ σταυροῦ ὕλῃ
προσκυνοῦμεν,
ἀλλὰ τῷ ἐκτυπώματι. Τί γὰρ διαφέρει
σταυρὸς μὴ ἔχων
τὸ τοῦ Κυρίου ἐκτύπωμα τοῦ ἔχοντος;
Ὡσαύτως καὶ τῆς Θεομήτορος· ἡ γὰρ εἰς
αὐτὴν τιμὴ
εἰς τὸν ἐξ αὐτῆς σαρκωθέντα ἀνάγεται.
Ὁμοίως καὶ τὰ τῶν ἁγίων
ἀνδραγαθήματα ἐπαλείφοντα ἡμᾶς πρὸς
ἀνδρείαν καὶ ζῆλον
καὶ μίμησιν τῆς αὐτῶν ἀρετῆς καὶ δόξαν
Θεοῦ. Ὡς γὰρ ἔφημεν,
ἢ πρὸς τοὺς εὐγνώμονας τῶν ὁμοδούλων τιμὴ
ἀπόδειξιν ἔχει
τῆς πρὸς τὸν κοινὸν δεσπότην εὐνοίας, καὶ ἡ
τῆς εἰκόνας τιμὴ
πρὸς τὸ πρωτότυπον διαβαίνει. Ἔστι δὲ
ἄγραφος ἡ παράδοσις
ὡσπερ τὸ κατὰ ἀνατολὰς προσκυνεῖν, τὸ
προσκυνεῖν σταυρὸν
καὶ ἕτερα πλείστα τούτοις ὅμοια.
Φέρεται δὲ καὶ τις ἱστορία, ὡς ὁ Κύριος τῷ
Αὐγάρῳ
τῆς Ἐδεσσηνῶν πόλεως βασιλεύοντι

εμφανίσθηκε στον Ἀβραάμ
με μορφή ἀνθρώπου, οὔτε ὅπως στους προφῆτες,
ἀλλὰ ἐγίνε στην οὐσία
ἀληθινά ἀνθρωπος· ἐξῆσε πάνω στη γῆ «καὶ
συναναστράφηκε με τους
ἀνθρώπους», ἔκανε θαύματα, ἔπαθε, σταυρώθηκε,
ἀναστήθηκε,
ἀναλήφθηκε καὶ ὅλα αὐτὰ ἦταν ἀληθινὰ γεγονότα·
οἱ ἀνθρώποι τον εἶδαν
καὶ τα ἔγραψαν αὐτὰ για να τα γνωρίσουμε κι
εμεῖς, καὶ να τα διδαχθῶν
ὄσοι δεν ἐξῆσαν ἐκεῖνη την εποχὴ, για ν'
αξιωθούμε το μακαρισμὸ
τοῦ Κυρίου (που λέει) ὅτι, αν καὶ δεν εἶδαμε,
ἀκούσαμε μόνο καὶ πιστέψαμε.
Ἐπειδὴ ὁμως δεν γνωρίζουν ὅλοι γράμματα καὶ
οὔτε ασχολοῦνται
με τη μελέτη, οἱ Πατέρες αποφάσισαν ν'
ἀπεικονισθῶν αὐτὰ σε εἰκόνες,
ὅπως ἀπεικονίζονται κάποια ἀνδραγαθήματα, για
σύντομη ὑπενθύμιση.
Διότι, χωρὶς ἀμφιβολία, πολλές φορές, ἐνῶ δεν
ἔχουμε στο νοῦ το πάθος
τοῦ Κυρίου, βλέποντας την εἰκόνα τῆς
σταυρώσεως του Χριστοῦ, θυμόμαστε
το σωτήριο πάθος του καὶ κάνοντας μετάνοια
προσκυνοῦμε ὄχι την ὕλη,
ἀλλὰ το εἰκονιζόμενο πρόσωπο· ὅπως ἀκριβῶς, δεν
προσκυνοῦμε την ὕλη
του Εὐαγγελίου ἢ του σταυροῦ ἀλλὰ το σχῆμα.
Διότι, σε τί διαφέρει
ὁ σταυρὸς που δεν ἔχει τη μορφή του Κυρίου ἀπὸ
ἐκεῖνον που την ἔχει;
Το ἴδιο καὶ με τη Θεοτόκο· ἡ τιμὴ, δηλαδή, πρὸς τὸ
πρόσωπό της
ἀπευθύνεται στο γιό της, που ἔλαβε σάρκα ἀπ'
αυτὴν. Παρόμοια, καὶ τα
κατορθώματα των ἁγίων μας παρακινοῦν στην
ἀνδρεία, το ζῆλο,
τη μίμηση τῆς ἀρετῆς τους καὶ για τη δόξα του
Θεοῦ.
Διότι, ὅπως εἶπαμε,
ἡ τιμὴ πρὸς τους συνδούλους μας, που
ἀποδείχτηκαν εὐγνώμονες, φανερώνει
την καλὴ διάθεση πρὸς τον κοινὸ δεσπότη· καὶ ἡ
τιμὴ πρὸς την εἰκόνα
ἀπευθύνεται στο πρωτότυπο (πρόσωπο). Ὑπάρχει
ἀκόμη ἀγραφὴ παράδοσις,
ὅπως προσκυνούμε στραμένοι στην ἀνατολή, να
προσκυνοῦμε καὶ το σταυρὸ·
καὶ ἄλλες πολλές παρόμοιες παραδόσεις.
Διηγούνται κι ἓνα σχετικὸ περιστατικὸ. Ὅταν ο

ζωγράφον ἀποστείλαντι
τὴν τοῦ Κυρίου ὁμοιογραφῆσαι εἰκόνα μὴ
δυνηθέντος τοῦ ζωγράφου
διὰ τὴν ἀποστὶλβουσαν τοῦ προσώπου
λαμπρότητα, αὐτὸς ἰμάτιον
τῷ οἰκείῳ καὶ καὶ θεῷ καὶ ζωοποιῷ προσώπῳ
ἐπιθείς
ἐναπομάζασθαι τῷ ἰματίῳ τὸ ἑαυτοῦ
ἀπεικόνισμα
καὶ οὕτως ἀπέστειλε τοῦτο ποθοῦντι τῷ
Αὐγάρῳ.
Ἵτι δὲ καὶ πλείστα οἱ ἀπόστολοι ἀγράφως
παραδεδώκασι,
γράφει Παῦλος, ὁ τῶν ἐθνῶν ἀπόστολος·
«Ἄρα οὖν, ἀδελφοί,
στήκετε καὶ κρατεῖτε τὰς παραδόσεις ἡμῶν, ἅς
ἐδιδάχθητε,
εἴτε διὰ λόγου εἴτε δι' ἐπιστολῆς ἡμῶν». Καὶ
πρὸς Κορινθίους·
«Ἐπαινῶ δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, ὅτι πάντα μου
μέμνησθε καί,
καθὼς παρέδωκα ὑμῖν, τὰς παραδόσεις
κατέχετε».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 90. Περί γραφῆς
Εἷς ἐστὶν ὁ Θεὸς ὑπὸ τε Παλαιᾶς Διαθήκης καὶ
Καινῆς κηρυττόμενος,
ὁ ἐν Τριάδι ὑμνούμενός τε καὶ δοξαζόμενος,
τοῦ Κυρίου φήσαντος·
«Οὐκ ἦλθον καταλύσαι τὸν νόμον, ἀλλὰ
πληρῶσαι». Αὐτὸς γὰρ
τὴν ἡμῶν σωτηρίαν εἰργάσατο, ὑπὲρ ἧς πᾶσα
Γραφή
καὶ ἅπαν μυστήριον. Καὶ πάλιν· «Ἐρευνάτε
τὰς Γραφάς·
αὗται γὰρ μαρτυροῦσι περὶ ἐμοῦ». Καὶ τοῦ
ἀποστόλου εἰπόντος·
«Πολυμερῶς καὶ πολυτρόπως πάλαι ὁ Θεὸς
λαλήσας τοῖς πατέρασιν
ἡμῶν ἐν τοῖς προφήταις, ἐπ' ἐσχάτων τῶν
ἡμερῶν τούτων
ἐλάλησεν ἡμῖν ἐν Υἱῷ». Διὰ Πνεύματος τοίνυν
Ἁγίου ὃ τε νόμος
καὶ οἱ προφῆται, εὐαγγελιστῶν καὶ ἀπόστολοι
καὶ ποιμένες
ἐλάλησαν καὶ διδάσκαλοι.
«Πᾶσα τοίνυν Γραφή θεόπνευστος πάντως
ὠφέλιμος».
Ἵσπερ κάλλιστον καὶ ψυχοφελέστατον ἐρευνᾶν
τὰς θείας Γραφάς.
Ἵσπερ γὰρ δένδρον παρὰ τὰς διεξόδους τῶν
ὕδατων πεφυτευμένον,

Αὐγάρως βασίλευε
στην πόλη της Ἐδεσσας, ἔστειλε ἓνα ζωγράφο για
να κάνει πανομοιότυπη
εἰκόνα με τη μορφή του Κυρίου. Ο ζωγράφος ὁμως
δεν τα κατάφερε,
διότι το πρόσωπο του Κυρίου ἔλαμπε
εκθαμβωτικά. Τότε ο ἴδιος Κύριος
ἀγγίξε ἓνα κομάτι ὑφασμα στο θεῖο καὶ ζωοποιό
πρόσωπό του
καὶ αποτύπωσε σ' αὐτό τη μορφή του. Ἐτσι,
ἔστειλε το ὑφασμα στον Αὐγάρω
με την απεικόνιση που τόσο ποθοῦσε.
Επίσης, οἱ Ἀπόστολοι μας ἔχουν μεταφέρει πολλές
ἀγραφες παραδόσεις,
ὅπως γράφει ο ἀπόστολος των ἐθνῶν Παῦλος:
«Ἐπομένως, ἀδελφοί,
προσέχετε να διατηρεῖτε τις παραδόσεις μας, που
σας διδάξαμε
εἴτε προφορικά εἴτε γραπτά. Καὶ τους Κορινθίους
(γράφει):
«Σας ἐπαινώ, ἀδέλφια μου, διότι θυμάσθε ὅλα τα
δικά μου,
καὶ διατηρεῖτε τις παραδόσεις που σας μετάδωσα».

Για την Αγία Γραφή.
Ένας είναι ο Θεός που υμνεῖται καὶ δοξάζεται ως
Τριάδα καὶ τον οποίο
κηρύσσει ἡ Παλαιὰ καὶ ἡ Καινὴ Διαθήκη,
σύμφωνα με τα λόγια του Κυρίου:
«Δεν ἦλθα να καταργήσω το νόμο, ἀλλὰ να τον
συμπληρώσω». Διότι Αὐτός
πραγματοποίησε τη σωτηρία μας, για την οποία
ομιλεῖ ὅλη ἡ Γραφή
καὶ ὅλα τα μυστήρια. Καὶ πάλι λέει: «Ἐρευνάτε τις
Γραφές, ἐπειδὴ αὐτές
μιλοῦν για μένα». Καὶ ο Ἀπόστολος εἶπε:
«Σε πολλές περιπτώσεις
καὶ με πολλοὺς τρόπους ο Θεὸς μίλησε τον παλιό
καιρό στους πατέρες μας
μέσω των προφητῶν, καὶ τις τελευταίες αὐτές
ἡμέρες μας μίλησε
μέσω του Υἱοῦ». Με τη χάρι του Ἁγίου
Πνεύματος, λοιπόν,
ο νόμος, οἱ προφῆτες, οἱ εὐαγγελιστές, οἱ
ἀπόστολοι, οἱ ποιμένες
καὶ οἱ δάσκαλοι μίλησαν».
«Κάθε Γραφή, λοιπόν, εἶναι θεόπνευστη καὶ πολὺ
ωφέλιμη». Ἐπομένως,
εἶναι πολὺ ωραῖο καὶ πολὺ ωφέλιμο στην ψυχὴ να
ἐρευνᾶμε τις θεῖες Γραφές.
Ὅπως ακριβῶς ἓνα δένδρο που εἶναι φυτεμένο στο
μέρος που υπάρχουν

οὕτω καὶ ψυχὴ τῇ θεῖα ἀρδευομένη Γραφῇ
παιίνεται καὶ καρπὸν
ῥιμὸν δίδωσι, πίστιν ὀρθόδοξον, καὶ
ἀειθαλέσι τοῖς φύλλοις,
ταῖς θεαρέστοις, φημί, ὠραῖζεται πράξεσι·
πρὸς τε γὰρ πρᾶξιν
ἐνάρετον καὶ θεωρίαν ἀθόλωτον ἐκ τῶν ἁγίων
Γραφῶν ῥυθμιζόμεθα.
Πάσης γὰρ ἀρετῆς παράκλησιν καὶ κακίας
ἀπάσης ἀποτροπὴν
ἐν ταύταις εὐρίσκομεν. Ἐὰν οὖν ἐσόμεθα
φιλομαθεῖς, ἐσόμεθα
καὶ πολυμαθεῖς· ἐπιμελεία γὰρ καὶ πόνω καὶ τῇ
τοῦ διδόντος χάριτι
κατορθοῦνται ἅπαντα. «Ὁ γὰρ αἰτῶν
λαμβάνει καὶ ὁ ζητῶν
εὐρίσκει καὶ τῷ κρούοντι ἀνοιγήσεται».
Κρούσωμεν τοίνυν εἰς τὸν κάλλιστον
παράδεισον τῶν Γραφῶν,
τὸν εὐώδη, τὸν γλυκύτατον, τὸν ὠραιότατον,
τὸν παντοίοις
νοερῶν θεοφόρων ὀρνέων κελαδήμασι
περιηχοῦντα ἡμῶν τὰ ὦτα,
τὸν ἀπτόμενον ἡμῶν τῆς καρδίας, καὶ
λυπουμένην μὲν
παρακαλοῦντα, θυμουμένην δὲ κατευνάζοντα
καὶ χαρᾶς αἰδίου
ἐμπιπλῶντα, τὸν ἐπιβιβάζοντα ἡμῶν τὴν
διάνοιαν
ἐπὶ τὰ χρυσαυγὴν μετάφρενα τῆς θείας
περιστερᾶς καὶ ὑπέρλαμπρα
καὶ ταῖς φανωτάταις αὐτῆς πτέρυξι πρὸς τὸν
μονογενῆ Υἱὸν
καὶ κληρονόμον τοῦ φυτουργοῦ τοῦ νοητοῦ
ἀμπελῶνος ἀνάγοντα
καὶ δι' αὐτοῦ τῷ Πατρὶ τῶν φώτων
προσάγοντα.
Ἄλλὰ μὴ παρέργως κρούσωμεν, προθύμως δὲ
μᾶλλον καὶ ἐπιμόνως·
μὴ ἐκκακήσωμεν κρούοντες· οὕτω γὰρ ἡμῖν
ἀνοιγήσεται.
Ἐὰν ἀναγνῶμεν ἅπαξ καὶ δις καὶ μὴ
διαγνῶμεν, ἃ ἀναγινώσκουμεν,
μὴ ἐκκακήσωμεν, ἀλλ' ἐπιμείνωμεν,
ἀδολεσχῆσωμεν, ἐρωτήσωμεν·
«ἐπερώτησον» γὰρ, φησὶν, «τὸν πατέρα σου,
καὶ ἀναγγελεῖ σοι,
τοὺς πρεσβυτέρους σου, καὶ ἐροῦσί σοι». Οὐ
γὰρ πάντων ἡ γνῶσις.
Ἀρυσώμεθα ἐκ τῆς τούτου τοῦ παραδείσου
πηγῆς ἀέννα
καὶ καθαρῶτατα νάματα ἀλλόμενα εἰς ζωὴν

πολλὰ νερά, ἔτσι καὶ ἡ ψυχὴ που ἀρδεύεται με τὴν
Ἁγία Γραφή, εὐδοκιμεῖ
καὶ ἀποδίδει ῥιμοὺς καρπῶν, δηλαδή ὀρθόδοξη
πίστιν, καὶ εἶναι στολισμένη
με αειθαλὴ φύλλα, με δηλαδή θεάρεστες πράξεις.
Διότι οἱ ἅγιες Γραφές
μας ὁδηγοῦν σὲν ἐνάρετες πράξεις καὶ τὴν καθαρὴ
θεωρητικὴ γνῶσι,
επειδὴ μέσα σ' αὐτές βρίσκουμε τὴν προτροπὴν γιὰ
κάθε ἀρετὴ καὶ τὴν
ἀποτροπὴν γιὰ κάθε κακία. Ἀν εἴμαστε, λοιπὸν,
φιλομαθεῖς, θὰ εἴμαστε
καὶ πολυμαθεῖς· διότι ὅλα τὰ πετυχαίνει ἡ
ἐπιμέλεια, ὁ κόπος καὶ ἡ χάρις
που δίνει ὁ Θεός. «Καθόσον, αὐτὸς που ζητᾶ
παίρνει, αὐτὸς που ψάχνει
βρίσκει καὶ αὐτὸς που χτυπᾶ τὴν πόρτα του
ἀνοίγουν».
Ἄς χτυπήσουμε, λοιπὸν τὴν πόρτα τοῦ πολὺ ὠραῖο
παραδείσου τῶν Γραφῶν,
που εἶναι μυρωδάτος, πολὺ γλυκὺς καὶ ὠραῖος καὶ
γεμίζει τ' αὐτιά μας
με κάθε εἶδος κελαδήματα τῶν νοερῶν θεοφόρων
πηγῶν·
αὐτὸς (ὁ παράδεισος τῶν Γραφῶν) ἀγγίζει τὴν
καρδιά μας καὶ, ὅταν αὐτὴ
εἶναι λυπημένη τὴν παρηγορεῖ, ὅταν εἶναι
ταραγμένη τὴν ηρεμεῖ
καὶ τὴ γεμίζει με ἀνέκφραστη χαρὰ· ἀνεβάζει τὸ
νοῦ μας
στὰ χρυσαυγὴ καὶ ὑπέρλαμπρα ἐνδότερα τοῦ νοῦ
τοῦ «θείου περιστερίου»,
το ὁποῖο με τὰ φωτεινὰ φτερά του μας ὁδηγεῖ στο
μονογενῆ Υἱὸ
καὶ κληρονόμο τοῦ γεωργοῦ τοῦ νοητοῦ
ἀμπελῶνα,
καὶ μέσω αὐτοῦ μας παρουσιάζει στὸν Πατέρα τῶν
φώτων.
Ὅμως, ἄς μὴ χτυπήσουμε τὴ θύρα με ἀδιαφορία,
ἀλλὰ με περισσότερη
προθυμία καὶ ἐπιμονή· ἄς μὴν ἀποθαρρυνθούμε
κρούοντας· διότι ἔτσι
θὰ μας ἀνοίξει τὴ θύρα. Ἀν, δηλαδή, διαβάσουμε
μία καὶ δύο φορές καὶ
δὲν καταλάβουμε αὐτὰ που διαβάσαμε, ἄς μὴν
ἀποθαρρυνθούμε, ἀλλὰ
να ἐπιμείνουμε, να ἐντρυφήσουμε, να ρωτήσουμε.
Διότι λέει (ἡ Γραφή),
«ρώτησε τὸν πατέρα σου καὶ θὰ σε πληροφορήσει,
ρώτησε τοὺς
πρεσβυτέρους καὶ θὰ σου πουν». Διότι ἡ γνῶσις δὲν
εἶναι κτῆμα ὅλων.

αιώνιον,
έντροφήσωμεν, ἀπλήστως κατατροφήσωμεν·
τὴν γὰρ χάριν
ἀδάπανον κέκτηνται. Εἰ δέ τι καὶ παρὰ τῶν
ἔξωθεν χρήσιμον
καρπώσασθαι δυνηθεῖμεν, οὐ τῶν
ἀπηγορευμένων ἐστὶ.
Γενώμεθα δόκιμοι τραπεζῖται τὸ μὲν γνήσιον
καὶ καθαρὸν χρυσίον
σωρεύοντες, τὸ δὲ κίβδηλον παραιτούμενοι.
Λάβωμεν λόγους
καλλίστους, θεοὺς δὲ γελοίους καὶ μύθους
ἄλλοτρίους τοῖς κυσίν
ἀπορρίψωμεν· πλείστην γὰρ ἐξ αὐτῶν κατ'
αὐτῶν ἰσχὺν κτήσασθαι
δυνηθεῖμεν.
Ἰστέον δέ, ὡς εἴκοσι δύο βίβλοι εἰσὶ τῆς
Παλαιᾶς Διαθήκης
κατὰ τὰ στοιχεῖα τῆς Ἑβραϊδος φωνῆς. Εἴκοσι
δύο γὰρ στοιχεῖα
ἔχουσιν, ἐξ ὧν πέντε διπλοῦνται, ὡς γίνεσθαι
αὐτὰ εἴκοσι ἑπτὰ·
διπλοῦν γὰρ ἐστὶ τὸ Χάφ καὶ τὸ Μέμ καὶ τὸ
Νοῦν καὶ τὸ Φι
καὶ τὸ Σαδί. Διὸ καὶ αἱ βίβλοι κατὰ τοῦτον τὸν
τρόπον εἴκοσι δύο
μὲν ἀριθμοῦνται, εἴκοσι ἑπτὰ δὲ εὐρίσκονται
διὰ τὸ πέντε ἐξ αὐτῶν
διπλοῦσθαι. Συνάπτεται γὰρ ἡ Ῥουθ τοῖς
Κριταῖς καὶ ἀριθμεῖται
παρ' Ἑβραίοις μία βίβλος· ἡ πρώτη καὶ
δευτέρα τῶν Βασιλειῶν μία
βίβλος· ἡ τρίτη καὶ ἡ τετάρτη τῶν Βασιλειῶν
μία βίβλος· ἡ πρώτη
καὶ ἡ δευτέρα τῶν Παραλειπομένων μία
βίβλος· ἡ πρώτη
καὶ ἡ δευτέρα τοῦ Ἑσδρα μία βίβλος.
Οὕτως οὖν σύγκεινται αἱ βίβλοι ἐν
πεντατεύχοις τέτρασι,
καὶ μένουσιν ἄλλαι δύο, ὡς εἶναι τὰς
ἐνδιαθέτους βίβλους οὕτως·
πέντε νομικάς· Γένεσιν, Ἑξοδον, Λευιτικόν,
Ἀριθμούς, Δευτερονόμιον·
αὕτη πρώτη πεντάτευχος, ἢ καὶ νομοθεσία.
Εἶτα ἄλλη πεντάτευχος,
τὰ καλούμενα Γραφεῖα, παρὰ τισὶ δὲ
Ἁγιόγραφα, ἃτινὰ ἐστὶν οὕτως·
Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ, Κριταὶ μετὰ τῆς Ῥουθ,
Βασιλειῶν πρώτη
μετὰ τῆς δευτέρας, βίβλος μία, Βασιλειῶν
τρίτη μετὰ τῆς τετάρτης,
βίβλος μία, καὶ αἱ δύο τῶν Παραλειπομένων,

Ἀς ἀντλήσουμε ἀπὸ τὴν πηγὴν τοῦ παραδείσου τα
πάντοτε ἀναβλύζοντα
καὶ ολοκάθαρα νερά που μας προσφέρουν τὴν
αἰώνια ζωή·
ας τ' ἀπολαύσουμε, ας τα χαρούμε με ἀπληστία·
διότι ἔχουν ἀνεξάντλητη
τὴ χάρη. Ἀν πάλι μπορέσουμε ν' ἀποκομίσουμε
κάτι ωφέλιμο ἀπὸ τους
εκτός Ἐκκλησίας, δὲν εἶναι ἀπαγορευμένο.
Ἀς γίνουμε ἐπιτυχημένοι τραπεζῖτες
συσσωρεύοντας τὸ ἀτόφιο καὶ καθαρὸ
χρυσάφι καὶ ἀποφεύγοντας τὸ νοθευμένο. Ἀς
δεχθούμε τους ωραιότατους
λόγους καὶ ας πετάξουμε τους γελοῖες καὶ ξένες
μυθολογίες στα σκυλιά·
διότι θα μπορέσουμε ν' ἀποκτήσουμε ἀπ' αὐτοὺς
μεγάλῃ δύναμη ἐναντίον τους.
Πρέπει, ἐπίσης, νὰ γνωρίζουμε ὅτι τα βιβλία τῆς
Παλαιᾶς Διαθήκης εἶναι
εἴκοσι δύο, σύμφωνα με τα γράμματα τῆς
Ἑβραϊκῆς γλώσσας. Διότι αὐτὴ ἔχει
εἴκοσι δύο γράμματα, ἀπὸ τα ὁποῖα τα πέντε
διπλασιάζονται, γιὰ νὰ γίνουν
αὐτὰ εἴκοσι ἑπτὰ· διπλό δηλαδὴ εἶναι τὸ Χάφ, τὸ
Μέμ, τὸ Νουν, τὸ Φι
καὶ τὸ Σαδί. Γι' αὐτὸ καὶ τα βιβλία, σύμφωνα μ'
αὐτὸν τρόπο, ἀριθμοῦνται
εἴκοσι δύο, ἀλλὰ εἶναι εἴκοσι ἑπτὰ, ἐπειδὴ πέντε
ἀπ' αὐτὰ διπλασιάζονται.
Ἐνώνεται, δηλαδὴ, τὸ βιβλίον τῆς Ρουθ με τῶν
Κριτῶν καὶ οἱ Ἑβραῖοι
τα υπολογίζουν ὡς ἓνα βιβλίον· ἓνα βιβλίον
ἀριθμοῦνται ἡ πρώτη καὶ δευτέρῃ
τῶν Βασιλειῶν· ἓνα, ἐπίσης, ἡ τρίτη καὶ τέταρτη
Βασιλειῶν· ἓνα βιβλίον ἀκόμη
ἡ πρώτη καὶ δευτέρῃ τῶν Παραλειπομένων καὶ ἓνα
ἡ πρώτη καὶ δευτέρῃ
τοῦ Ἑσδρα.
Ἔτσι, λοιπόν, τα βιβλία συναποτελοῦν τέσσερις
πεντατεύχους καὶ
υπολείπονται ἄλλα δύο, ὥστε τα βιβλία που
περιλαμβάνονται στὸν Κανόνα
νὰ εἶναι τα ἐξῆς· τα νομικά πέντε· ἡ Γένεση, ἡ
Ἑξοδος, τὸ Λευιτικόν,
οἱ Αριθμοὶ καὶ τὸ Δευτερονόμιον· αὐτὴ εἶναι ἡ
πρῶτη πεντάτευχος, ἡ ὁποία
λέγεται καὶ νομοθεσία. Ἐπειτα εἶναι ἡ ἄλλη
πεντάτευχος, που λέγεται
Γραφεῖα, καὶ ἀπὸ ὀρισμένους Ἁγιόγραφα, τα εἶναι
εἶναι τα ἐξῆς·
Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ, Κριτῆς με τὴ Ρουθ, πρώτη καὶ
δευτέρῃ Βασιλειῶν

βίβλος μία·
αὕτη δευτέρα πεντάτευχος. Τρίτη πεντάτευχος
αἱ στιχήρεις βίβλοι·
τοῦ Ἰώβ, τὸ Ψαλτήριον, Παροιμίαι
Σολομώντος, Ἐκκλησιαστής
τοῦ αὐτοῦ, τὰ Ἄσματα τῶν ἁσμάτων τοῦ
αὐτοῦ.

Τετάρτη πεντάτευχος, ἡ προφητικὴ· τὸ
δωδεκαπρόφητον,
βίβλος μία, Ἡσαΐας, Ἰερεμίας Ἰεζεκιήλ, Δανιήλ.
Εἶτα τοῦ Ἑσδρα,
αἱ δύο εἰς μίαν συναπτόμεναι βίβλον, καὶ ἡ
Ἑσθήρ. Ἡ δὲ Πανάρετος,
τουτέστιν ἡ Σοφία τοῦ Σολομώντος, καὶ ἡ
Σοφία τοῦ Ἰησοῦ,
ἦν ὁ πατήρ μὲν τοῦ Σιράχ ἐξέθετο Ἑβραϊστί,
Ἑλληνιστί δὲ
ἠρμήνευσεν ὁ τοῦτου μὲν ἕγγονος Ἰησοῦς, τοῦ
δὲ Σιράχ υἱός·
ἐνάρετοι μὲν καὶ καλαί, ἀλλ' οὐκ ἀριθμοῦνται
οὐδὲ ἔκειντο
ἐν τῇ κιβωτῷ.

Τῆς δὲ Νέας Διαθήκης εὐαγγέλια τέσσαρα· τὸ
κατὰ Ματθαῖον,
τὸ κατὰ Μάρκον, τὸ κατὰ Λουκᾶν, τὸ κατὰ
Ἰωάννην·
Πράξεις τῶν ἁγίων ἀποστόλων διὰ Λουκᾶ τοῦ
εὐαγγελιστοῦ·
καθολικαὶ ἐπιστολαὶ ἑπτὰ· Ἰακώβου μία,
Πέτρου δύο, Ἰωάννου τρεῖς,
Ἰούδα μία· Παύλου ἀποστόλου ἐπιστολαὶ
δεκατέσσαρες,
Ἀποκάλυψις Ἰωάννου εὐαγγελιστοῦ,
κανόνες τῶν ἁγίων ἀποστόλων διὰ
Κλήμεντος.

(ένα βιβλίο), τρίτη και τέταρτη Βασιλειῶν (ένα
βιβλίο)

και τα δύο Παραλειπόμενα (πάλι ένα βιβλίο)·
αυτή είναι η δεύτερη πεντάτευχος. Τρίτη
πεντάτευχος είναι τα στιχηρά βιβλία·
δηλαδή, ο Ἰώβ, το Ψαλτήρι, οι Παροιμίες του
Σολομώντα, ο Εκκλησιαστής
του ίδιου, το Ἄσμα Ἀσμάτων, πάλι του ίδιου
συγγραφέα (Σολομώντα).

Τέταρτη πεντάτευχος είναι η προφητικὴ· οἱ δώδεκα
(μικροὶ) προφῆτες,
ένα βιβλίο, ο Ἡσαΐας, ο Ἰερεμίας, ο Ἰεζεκιήλ, ο
Δανιήλ. Ἐπειτα τα δύο βιβλία
τοῦ Ἑσδρα που αποτελοῦν ένα και η Ἑσθήρ. Καὶ ἡ
Πανάρετος, δηλαδή
ἡ Σοφία τοῦ Σολομώντα και ἡ Σοφία τοῦ Ἰησοῦ,
την οποία ο πατέρας
τοῦ Σιράχ ἔγραψε στα εβραϊκά, και στα ελληνικά
την ἐρμήνευσε
ο ἐγγονός τοῦ Ἰησοῦς, ο γιος τοῦ Σιράχ. Εἶναι
ἠθικά και καλά βιβλία,
ἀλλὰ δεν υπολογίζονται στον ἀριθμό (τῶν βιβλίων
τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης)
και οὔτε ἦταν τοποθετημένα μέσα στην κιβωτό.
Και (ο Κανόνας) τῆς Καινῆς Διαθήκης εἶναι τα
τέσσαρα Εὐαγγέλια·
τοῦ Ματθαίου, τοῦ Μάρκου, τοῦ Λουκά και τοῦ
Ἰωάννη· ἐπίσης,
οἱ Πράξεις τῶν ἁγίων Ἀποστόλων που ἔγραψε ο
εὐαγγελιστὴς Λουκάς·
ἀκόμη, οἱ ἑπτὰ Καθολικὲς Ἐπιστολές· μία τοῦ
Ἰακώβου, δύο τοῦ Πέτρου,
τρεις τοῦ Ἰωάννου, μία τοῦ Ἰούδα· οἱ δεκατέσσερις
ἐπιστολές τοῦ ἀποστόλου
Παύλου, ἡ Ἀποκάλυψη τοῦ εὐαγγελιστῆ Ἰωάννη
και οἱ Κανόνες τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, που ἔγραψε
ο Κλήμης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 91. Περί τῶν ἐπὶ Χριστοῦ
λεγομένων.
Τῶν ἐπὶ Χριστοῦ λεγομένων τρόποι γενικοὶ
εἰσὶ τέσσαρες·
Α' τὰ μὲν γὰρ και πρὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως
ἀρμόσει αὐτῷ,
Β' τὰ δὲ ἐν τῇ ἐνώσει, Γ' τὰ δὲ μετὰ τὴν
ἐνωσιν, Δ' τὰ δὲ μετὰ
τὴν ἀνάστασιν.
Α' Καὶ τῶν πρὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως μὲν
τρόποι εἰσὶν ἕξ. α' Τὰ μὲν
γὰρ αὐτῶν τὸ συναφές τῆς φύσεως και τὸ
πρὸς τὸν Πατέρα
ὁμοούσιον δηλοῖ ὡς τὸ «Ἐγὼ και ὁ Πατήρ ἓν

Γι' αὐτὰ που λέγονται για το Χριστό.
Υπάρχουν τέσσερις γενικοὶ τρόποι αὐτῶν που
λέγονται για το Χριστό:
Α' ὅσα ἀφοροῦν στα γεγονότα πρὶν τὴν
ἐνανθρώπησή του,
Β' ὅσα ἀφοροῦν στην ἐνανθρώπηση, Γ' στα μετὰ
τὴν ἐνανθρώπηση και
Δ' στα μετὰ τὴν ἀνάσταση.
Α' Καὶ υπάρχουν ἕξι τρόποι γι' αὐτὰ (που
λέγονται) πρὶν ἀπὸ
τὴν ἐνανθρώπηση: α' Ἀλλὰ ἀπ' αὐτὰ δηλώνουν τὴ
συνάφεια και τὸ ὁμοούσιο
τῆς φύσεώς του πρὸς τὸν Πατέρα, ὅπως τα χωρία
«Ἐγὼ και ὁ Πατέρας

έσμεν» και «ὁ ἑώρακῶς
ἐμέ ἑώρακε τὸν Πατέρα» και τὸ «Ὁς ἐν
μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων»
και τὰ τοιαῦτα.
β' Τὰ δὲ τὸ τέλειον τῆς ὑποστάσεως ὡς τὸ
«Υἱὸς τοῦ Θεοῦ»
και «χαρακτήρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ» και τὸ
«μεγάλῃς βουλήσ
ἄγγελος, θαυμαστός, σύμβουλος» και τὰ
ὅμοια.
γ' Τὰ δὲ τὴν ἐν ἀλλήλαις τῶν ὑποστάσεων
περιχώρησιν
ὡς τὸ «ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ, και ὁ Πατὴρ ἐν
ἐμοί»
και τὴν ἀνεκφοίτητον ἴδρυσιν ὡς «λόγος»,
«σοφία και δύναμις»
και «ἀπαύγασμα». Ὁ τε γὰρ λόγος ἐν τῷ νῶ -
λόγον δὲ φημι
τὸν οὐσιώδη-, και ἡ σοφία ὁμοίως, και ἐν τῷ
δυναμένῳ ἢ δύναμις,
και ἐν τῷ φωτὶ τὸ ἀπαύγασμα ἀνεκφοιτήτως
ἴδρυσται,
ἐξ αὐτῶν πηγάζομενα.
δ' Τὰ δὲ ὡς ἐξ αἰτίου τοῦ Πατρὸς ὡς τὸ «ὁ
Πατὴρ μου μεῖζων
μου ἔστιν»· ἐξ αὐτοῦ γὰρ ἔχει τό τε εἶναι και
πάντα, ὅσα ἔχει,
τὸ μὲν εἶναι γεννητῶς και οὐ δημιουργητικῶς
ὡς τὸ «Ἐγὼ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐξῆλθον», «κἀγὼ
ζῶ διὰ τὸν Πατέρα»,
πάντα δέ, ὅσα ἔχει, οὐ μεταδοτικῶς οὔτε
διδασκτικῶς,
ἀλλ' ὡς ἐξ αἰτίου ὡς τὸ «οὐ δύναται ὁ Υἱὸς
ποιεῖν ἄφ' ἑαυτοῦ οὐδέν,
ἐὰν μὴ τι βλέπη τὸν Πατέρα οὔτω ποιοῦντα».
Εἰ μὴ γὰρ ὁ Πατὴρ
ἔστιν, οὐδὲ ὁ Υἱὸς· ἐκ τοῦ Πατρὸς γὰρ ὁ Υἱὸς
και ἐν τῷ Πατρὶ
και οὐ μετὰ τὸν Πατέρα. Ὅμοίως και, ἃ ποιεῖ,
ἐξ αὐτοῦ
και σὺν αὐτῷ· μία γὰρ και ἡ αὐτή, οὐχ ὁμοία,
ἀλλ' ἡ αὐτή
τοῦ Πατρὸς και τοῦ Υἱοῦ και τοῦ Ἁγίου
Πνεύματος θέλησις
ἐνέργεια τε και δύναμις.
ε' Τὰ δὲ ὡς τῆς πατρικῆς εὐδοκίας διὰ τῆς
αὐτοῦ ἐνεργείας
πληρουμένης οὐχ ὡς δι' ὄργανου ἢ δούλου,
ἀλλ' ὡς δι' οὐσιώδους
και ἐνυποστάτου αὐτοῦ Λόγου και σοφίας και
δυνάμεως
διὰ τὸ μίαν ἐν Πατρὶ και Υἱῷ θεωρεῖσθαι

εἶμαστε ἓνα», τὸ «ὅποιος εἶδε ἐμένα εἶδε και τὸν
Πατέρα» και τὸ «Αὐτὸς ἔχει
τὴν μορφὴν τοῦ Θεοῦ» και τὰ παρόμοια.
β' Ἀλλὰ δηλώνουν τὴν τελειότητα τῆς ὑποστάσεώς
του, ὅπως τὸ «Υἱὸς
τοῦ Θεοῦ», τὸ «χαρακτήρας τῆς ὑποστάσεώς του»
και τὸ «αγγελιαφόρος
τῆς σπουδαίας βουλῆς του, θαυμαστός σύμβουλος»
και τὰ παρόμοια.
γ' Ἀλλὰ χωρία φανερώνουν τὴν
ἀλληλοπεριχώρησιν τῶν ὑποστάσεων,
ὅπως τὸ «ἐγὼ εἶμαι με τὸν Πατέρα και ὁ Πατέρας
με μένα»·
ἀκόμη ἀλλὰ δηλώνουν τὴν ἀδιάκοπη διαμονὴ ὅπως
«λόγος», «σοφία
και δύναμις» και «ἀπαύγασμα». Διότι ὁ λόγος εἶναι
πάντοτε με τὸ νοῦ
–ἐννοῶ τὸ λόγο που ἔχει ὑπαρξὴ– και ἡ σοφία τὸ
ἴδιο, και ἡ δύναμις εἶναι
πάντα σ' αὐτὸ που ἔχει δύναμις, και ἡ ἀκτινοβολία
εἶναι πάντοτε στο φῶς,
ἐπειδὴ πηγάζουν ἀπ' αὐτά.
δ' Ἀλλὰ χωρία δηλώνουν ὅτι προήλθε ἀπὸ τὸν
Πατέρα ὡς αἶτιο, ὅπως
«ὁ Πατέρας μου εἶναι μεγαλύτερός μου»· διότι ἀπ'
αὐτὸν ἔχει και τὴν ὑπαρξὴ
και ὅλα ὅσα ἔχει· τὴν ὑπαρξὴ τὴν ἔχει με γέννησιν
και ὄχι με δημιουργία,
ὅπως (τα χωρία) «Ἐγὼ προήλθα ἀπὸ τὸν Πατέρα»
και «ἐγὼ ζῶ
για τὸν Πατέρα». Και ὅλα ὅσα ἔχει, δὲν τα ἔχει ἀπὸ
μετάδοσιν ἢ διδασκαλία,
ἀλλὰ ἀπὸ τὸν (Πατέρα) ὡς αἶτιο, ὅπως τὸ (χωρίο)
«ὁ Υἱὸς δὲν μπορεῖ μόνος
του να κάνει κάτι, ἀν δὲν βλέπει τὸν Πατέρα να το
κάνει». Εἰάν, δηλαδή, δὲν
ὑπάρχει ὁ Πατέρας, δὲν ὑπάρχει και ὁ Υἱὸς· ὁ Υἱὸς
προέρχεται
ἀπὸ τὸν Πατέρα και εἶναι με τὸν Πατέρα και ὄχι
μετὰ τὸν Πατέρα. Το ἴδιο,
και ὅσα κάνει, με αἶτιο και συνεργὸ αὐτὸν (τὸν
Πατέρα) τα κάνει. Διότι
ἡ θέλησιν, ἡ ἐνέργεια και ἡ δύναμις τοῦ Πατέρα,
τοῦ Υἱοῦ και τοῦ Ἁγίου
Πνεύματος εἶναι μία και ἴδια, και ὄχι παρόμοια.
ε' Ἀλλὰ πάλι (χωρία) φανερώνουν ὅτι ἡ εὐδοκία
τοῦ Πατέρα ἐκπληρώνεται
με τὴν δικήν του (τοῦ Υἱοῦ) ἐνέργεια, ὄχι βέβαια
ἐνεργώντας σαν ὄργανο
ἢ δούλος, ἀλλὰ σαν πραγματικὸς και ἐνυπόστατος
Λόγος και σοφία και
δύναμὴ του (τοῦ Πατέρα), ἐπειδὴ μία κίνησιν

κίνησιν, ὡς τὸ
«Πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο», καὶ τὸ «ἀπέστειλε
τὸν Λόγον αὐτοῦ
καὶ ἰάσατο αὐτούς», καὶ τὸ «ἵνα γνῶσιν, ὅτι σὺ
με ἀπέστειλας».
στ' Τὰ δὲ προφητικῶς· καὶ τούτων τὰ μὲν ὡς
μέλλοντα,
οἶον «ἐμφανῶς ἦξε», καὶ τὸ τοῦ Ζαχαρίου
«ἰδοῦ ὁ βασιλεὺς σου
ἔρχεται σοι», καὶ τὸ ὑπὸ Μιχαίου εἰρημένον
«ἰδοῦ Κύριος ἐκπορεύεται
ἐκ τοῦ τόπου αὐτοῦ καὶ καταβήσεται καὶ
ἐπιβήσεται
ἐπὶ τὰ ὑψηλά τῆς γῆς»· τὰ δὲ μέλλοντα ὡς
παρωχηκότα·
«Οὗτος ὁ Θεὸς ἡμῶν μετὰ ταῦτα ἐπὶ τῆς γῆς
ᾤφθη
καὶ τοῖς ἀνθρώποις συναναστράφη», καὶ τὸ
«Κύριος ἔκτισέ με
ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ εἰς ἔργα αὐτοῦ», καὶ «διὰ
τοῦτο ἔχρισέ σε
ὁ Θεὸς ὁ Θεὸς σου ἔλαιον ἀγαλλιάσεως παρὰ
τοὺς μετόχους σου»
καὶ τὰ τοιαῦτα.
Τὰ μὲν οὖν πρὸ τῆς ἐνώσεως καὶ μετὰ τὴν
ἔνωσιν ἐπ' αὐτῷ
λεχθήσεται, τὰ δὲ μετὰ τὴν ἔνωσιν πρὸ τῆς
ἐνώσεως οὐδαμῶς,
εἰ μήτιγε προφητικῶς, ὡς ἔφημεν.
Β' Τῶν δὲ ἐν τῇ ἐνώσει τρόποι εἰσὶ τρεῖς. Ἄ
Ἦτε μὲν γὰρ
ἐκ τοῦ κρείττονος τὸν λόγον ποιούμεθα,
θέωσιν τῆς σαρκὸς
καὶ λόγῳσιν καὶ ὑπερύψωσιν λέγομεν καὶ τὰ
τοιαῦτα,
τὸν προσγενόμενον τῇ σαρκὶ πλοῦτον ἐκ τῆς
πρὸς τὸν ὕψιστον Θεὸν
Λόγον ἐνώσεώς τε καὶ συμφυΐας ἐμφαίνοντες.
β' Ἦτε δὲ ἀπὸ τοῦ ἐλάττονος, σάρκωσιν τοῦ
Λόγου, ἐνανθρώπησιν,
κένωσιν, πτωχείαν, ταπεινώσιν φαμεν· ταῦτα
γὰρ καὶ τὰ τοιαῦτα
ἐκ τῆς πρὸς τὸ ἀνθρώπινον κράσεως
ἐπιλέγεται τῷ Λόγῳ τε
καὶ Θεῷ.
γ' Ἦτε δὲ ἐξ ἀμοιβῶν ἅμα, ἔνωσιν, κοινωνίαν,
χρίσιν, συμφυΐαν,
συμμόρφωσιν καὶ τὰ τοιαῦτα φάσκομεν. Διὰ
τοῦτον οὖν
τὸν τρίτον τρόπον οἱ προλελεγμένοι δύο
τρόποι λέγονται.
Διὰ γὰρ τῆς ἐνώσεως δηλοῦται, τί ἔσχεν

νοεῖται στον Πατέρα καὶ
τον Υἱό, ὅπως τα (χωρία) «Ὅλα ἐγέναν ἀπ' αὐτόν»,
το «ἀπέστειλε το Λόγο
του καὶ τοὺς θεράπευσε» καὶ το «για να γνωρίσουν
ὅτι συ με ἀπέστειλες».
Ἄλλα (χωρία) λέγονται προφητικά· κι ἀπ' αὐτά
ἄλλα ὡς μέλλοντα να συμβοῦν,
ὅπως το «θα ἔλθει ολοφάνερα», ἢ αὐτό του
Ζαχαρίου «να, ἐρχεται ο βασιλιάς
σου» καὶ αὐτό που εἶπε ο Μιχαίας, «να, ο Κύριος
φεύγει
ἀπὸ τον τόπο του καὶ θα κατέβει καὶ θα ἀνέβει στα
υψηλά μέρη της γης»·
ἄλλα πάλι δείχνουν τα μέλλοντα σαν παρελθόντα,
ὅπως:
«Ἐπειτα, αὐτός ο Θεός μας φανερώθηκε στη γη
καὶ συναναστράφηκε με τοὺς ἀνθρώπους», ἢ το
(χωρίο) «ο Κύριος μ' ἐφτιαξε
ἀρχὴ τῶν σχεδίων του για τα ἔργα του» καὶ το «γι'
αὐτό ο Κύριος ο Θεός
σου σε ἔχρισε με λάδι ἀγαλλιάσεως περισσότερο
ἀπὸ τοὺς μετόχους σου»
καὶ τα παρόμοια.
Εκεῖνα που λέγονται γι' αὐτόν πρὶν τὴν σάρκωσή
του, θα του εἰπωθοῦν καὶ
μετὰ ἀπ' αὐτήν· ἐνὼ ἐκεῖνα που του ἀποδίδονται
μετὰ τὴν ἐνώση, καθόλου
δεν λέγονται πρὶν ἀπ' αὐτήν, παρὰ μόνον
προφητικά, ὅπως εἶπαμε.
Β' Οἱ τρόποι τῶν λόγων που ἀναφέρονται στὴν
ἐνώση εἶναι τρεῖς:
α' Ὦταν, πρώτα, κάνουμε ἀρχὴ ἀπὸ το ἀνώτερο·
τότε ομιλοῦμε
για θέωση τῆς σαρκας, για «λόγωση», ὑπερύψωση
καὶ τα παρόμοια,
φανερώνοντας τον πλοῦτο που προστέθηκε στὴ
σάρκα ἀπὸ τὴν ἐνώση καὶ
σύνδεσή της με τον ὕψιστο Θεὸ Λόγο.
Ἐπειτα, ὅταν κάνουμε ἀρχὴ ἀπὸ το κατώτερο, τότε
λέμε για σάρκωση
του Λόγου, για ἐνανθρώπηση, κένωση, πτωχεία καὶ
ταπεινώση· αὐτά δηλαδὴ
καὶ τα παρόμοια ἀποδίδονται στο Θεὸ Λόγο
ἐξαιτίας τῆς ἐνώσεώς του
με τὴν ἀνθρώπινη φύση.
Ὦταν πάλι ομιλοῦμε ξεκινώντας καὶ ἀπὸ τα δύο
ταυτόχρονα, κάνουμε λόγο
για ἐνώση, κοινωνία, χρίση, φυσικὴ σύνδεση,
συμμόρφωση καὶ τα παρόμοια.
Οἱ δύο προηγούμενοι τρόποι λέγονται γι' αὐτόν τον
τρίτο τρόπο.
Διότι με τὴν ἐνώση φανερώνεται τί ἀπόκτησε το

ἐκότερον
ἐκ τῆς τοῦ συνυφεστῶτος αὐτῷ ἀρμογῆς καὶ
περιχωρήσεως·
διὰ γὰρ τὴν καθ' ὑπόστασιν ἔνωσιν ἢ σὰρξ
τεθεῶσθαι λέγεται
καὶ Θεὸς γενέσθαι καὶ ὁμόθεος τῷ Λόγῳ· καὶ
ὁ Θεὸς Λόγος
σαρκωθῆναι καὶ ἄνθρωπος γενέσθαι καὶ
κτίσμα λέγεσθαι
καὶ ἔσχατος καλεῖσθαι, οὐχ ὡς τῶν δύο
φύσεων μεταβληθειῶν
εἰς μίαν φύσιν σύνθετον –ἀδύνατον γὰρ ἐν μιᾷ
φύσει ἅμα τὰ ἐναντία
φυσικὰ γενέσθαι–, ἀλλ' ὡς τῶν δύο φύσεων
καθ' ὑπόστασιν
ἐνωθειῶν καὶ τὴν εἰς ἀλλήλας περιχώρησιν
ἀσύγχυτον
καὶ ἀμετάβλητον ἔχουσῶν. Ἡ δὲ περιχώρησις
οὐκ ἐκ τῆς σαρκός,
ἀλλ' ἐκ τῆς θεότητος γέγονεν· ἀμήχανον γὰρ
τὴν σάρκα
περιχωρήσαι διὰ τῆς θεότητος, ἀλλ' ἡ θεία
φύσις ἅπαξ περιχωροῦσα
διὰ τῆς σαρκός ἔδωκε καὶ τῇ σαρκὶ τὴν πρὸς
αὐτὴν ἄρρητον
περιχώρησιν, ἣν δὴ ἔνωσιν λέγομεν.
Ἰστέον δέ, ὡς ἐπὶ τοῦ πρώτου καὶ δευτέρου
τρόπου τῶν ἐν τῇ ἐνώσει
τὸ ἀνάπαλιν θεωρεῖται. Ὅτε γὰρ περὶ τῆς
σαρκός τὸν λόγον
ποιούμεθα, θέωσιν καὶ λόγωσιν καὶ
ὑπερύψωσιν καὶ χρίσιν φαμέν·
ἀπὸ μὲν γὰρ τῆς θεότητος ταῦτα, περὶ δὲ τὴν
σάρκα θεωρεῖται.
Ὅτε δὲ περὶ τοῦ Λόγου, κένωσιν, σάρκωσιν,
ἐνανθρώπησιν,
ταπεινώσιν καὶ τὰ τοιαῦτα, ἅτινα, ὡς ἔφημεν,
ἐκ τῆς σαρκός
ἐπιλέγεται τῷ Λόγῳ τε καὶ Θεῷ· αὐτὸς γὰρ
ταῦτα ὑπέμεινεν ἐκόν.
Γ' Τῶν δὲ μετὰ τὴν ἔνωσιν τρόποι εἰσὶ τρεῖς.
Πρῶτος ὁ τῆς θείας
φύσεως δηλωτικὸς, ὡς τὸ «ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ
καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐμοί»,
καὶ «ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἔσμεν», καὶ πάντα,
ὅσα πρὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως αὐτῷ
ἐπιλέγεται,
ταῦτα καὶ μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν αὐτῷ
ἐπιλεχθήσεται
πλὴν τοῦ μὴ εἰληφέναι σάρκα καὶ τὰ ταύτης
φυσικά.
Δεύτερος ὁ τῆς ἀνθρωπίνης ὡς τὸ «τί με

καθένα
ἀπὸ τῆς σύναψης καὶ περιχώρησης αὐτοῦ με το οποίον
συνδέθηκε.
Ἐξαιτίας τῆς υποστατικῆς ἐνώσεως λέγεται ὅτι ἡ
σάρκα ἔχει θεωθεῖ
καὶ ἐγένεθεός καὶ ὁμόθεος με το Λόγο· καὶ ὁ Θεός
Λόγος
σαρκώθηκε καὶ ἐγένεθε ἄνθρωπος καὶ θεωρεῖται
κτίσμα
καὶ ὀνομάζεται «ἐσχατος», ὄχι διότι τάχα οἱ δύο
φύσεις μεταβλήθηκαν σε μία
σύνθετη φύση –διότι εἶναι ἀδύνατο τα ἀντίθετα
φυσικά γνωρίσματα
να ἐνωθῶν ταυτόχρονα σε μία φύση–, ἀλλὰ διότι
οἱ δύο φύσεις ἐνώθηκαν
υποστατικά καὶ διατηροῦν μεταξύ τους ἀσύγχυτη
καὶ ἀμετάβλητη
τὴν περιχώρησιν. Καὶ ἡ περιχώρησιν δὲν ἐγένεθε
ἐξαιτίας τῆς σαρκός,
ἀλλὰ χάρις στη θεότητα. Διότι εἶναι ἀδύνατο ἡ
σάρκα να περιχωρήσει
μέσω τῆς θεότητος, ἀλλὰ ἡ θεία φύση με το να
περιχωρήσει μία φορά
μέσω τῆς σαρκός ἔδωσε καὶ στη σάρκα τὴν
ἀνέκφραστη περιχώρησιν
πρὸς αὐτήν, τὴν ὀποία ὀνομάζουμε ἐνωσιν.
Πρέπει ἀκόμη να γνωρίζουμε ὅτι στον πρῶτο καὶ
δευτερο τρόπο αὐτῶν που
λέγονται για τὴν ἐνωσιν νοεῖται το ἀντίστροφο.
Ὅταν, δηλαδή, μιλοῦμε
για τὴ σάρκα, κάνουμε λόγο για θέωση, λόγωση,
υπερύψωση καὶ χρίση·
διότι αὐτὰ προέρχονται βέβαια ἀπὸ τὴ θεότητα,
ἀλλὰ νοοῦνται σχετικά με τὴ
σάρκα. Ὅταν πάλι ὀμιλοῦμε για το Λόγο, κάνουμε
λόγο για κένωση, σάρκωση,
ἐνανθρώπησιν, ταπεινώσιν καὶ τα παρόμοια, τα
ὀποία, ὀπως εἶπαμε,
ἀποδίδονται στο Λόγο καὶ Θεὸ ἀπὸ τὴ σάρκα· διότι
αὐτὸς ὑπέμεινε αὐτὰ
με τὴ θέλησή του.
Εἶναι πάλι τρεῖς οἱ τρόποι γι' αὐτὰ που ἀποδίδονται
μετὰ τὴν ἐνωσιν. Πρῶτος
εἶναι αὐτὸς που δείχνει τὴ θεία φύση, ὀπως «ἐγὼ
εἶμαι με τον Πατέρα καὶ
ὁ Πατέρας με μένα» ἢ «ἐγὼ καὶ ὁ Πατέρας εἶμαστε
ένα»· καὶ ὀλα ὀσα
του ἀποδίδονται πρὶν τὴν ἐνανθρώπησιν,
ἐκτός του ὅτι δὲν προσέλαβε σάρκα καὶ τα φυσικά
τῆς ιδιώματα,
αὐτὰ θα του ἀποδοθῶν καὶ μετὰ τὴν
ἐνανθρώπησιν.

ζητείτε ἀποκτείναι
ἄνθρωπον, ὃς τὴν ἀλήθειαν ὑμῖν λελάληκα;»
καὶ τὸ «οὕτω δεῖ
ὑψωθῆναι τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου» καὶ τὰ
τοιαῦτα.
Τούτων δὲ τῶν ἀνθρωποπρεπῶς ἐπὶ τοῦ
Σωτήρος Χριστοῦ
λεγόμενων καὶ γεγραμμένων, εἴτε ἐν ῥήμασιν
εἴτε ἐν πράγμασιν,
τρόποι εἰσὶ ἕξι.
Ἄ Τὰ μὲν γὰρ αὐτῶν κατὰ φύσιν οἰκονομικῶς
πέπρακται τε
καὶ λέλεκται, οἷον ὁ ἐκ Παρθένου τόκος, ἡ
καθ' ἡλικίαν αὔξησις τε
καὶ προκοπή, ἡ πείνα, ἡ δίψα, ὁ κόπος, τὸ
δάκρυον, ὁ ὕπνος,
ἡ τῶν ἡλῶν τρήσις, ὁ θάνατος καὶ τὰ τοιαῦτα,
ὅσα φυσικὰ
καὶ ἀδιάβλητα πάθη ὑπάρχουσιν· ἐν τούτοις
γὰρ ἅπασιν μίξις μὲν ἐστὶ
τοῦ θεοῦ πρὸς τὸ ἀνθρώπινον, πλὴν τοῦ
σώματος ἀληθῶς εἶναι
πιστεύεται, οὐδὲν τούτων τοῦ θεοῦ
πάσχοντος, δι' αὐτῶν δὲ
τὴν ἡμῶν οἰκονομοῦντος σωτηρίαν.
β' Τὰ δὲ κατὰ προσποιήσιν, οἷον τὸ ἐρωτᾶν
«ποῦ τεθείκατε
Λάζαρον;», ὁ ὑπὸ τὴν συκὴν δρόμος, τὸ
ὑποδύεσθαι,
ἡγουν ὑπαναχωρεῖν, ἡ προσευχή, τὸ
«προσεποιήσατο πορρωτέρω
πορεύεσθαι». Τούτων γὰρ καὶ τῶν
παραπλησιῶν οὔτε ὡς Θεός
οὔτε ὡς ἄνθρωπος ἐχρηζε, πλὴν
ἀνθρωποπρεπῶς ἐσχηματίζετο,
πρὸς ὅπερ ἡ χρεία καὶ τὸ λυσιτελὲς ἀπῆτει,
οἷον τὴν μὲν προσευχὴν
διὰ τὸ δεῖξαι, ὡς οὐκ ἔστιν ἀντίθεος καὶ ὡς
αἰτίαν αὐτοῦ τιμῶν
τὸν Πατέρα· τὸ ἐρωτᾶν οὐκ ἀγνοῶν, ἀλλ' ἵνα
δείξῃ,
ὡς κατὰ ἀλήθειαν ἐστὶν ἄνθρωπος μετὰ τοῦ
εἶναι Θεός·
τὸ ὑπαναχωρεῖν, ἵνα διδάξῃ μὴ προπετεῦεσθαι
μηδ' ἑαυτοὺς
προδιδόναι.
γ' Τὰ δὲ κατ' οἰκείωσιν καὶ ἀναφορὰν ὡς τὸ
«Θεέ μου, Θεέ μου,
ἵνα τί με ἐγκατέλειπες;» καὶ τὸ «μὴ γνόντα
ἁμαρτίαν ὑπὲρ ἡμῶν
ἁμαρτίαν ἐποίησε», καὶ τὸ «γενόμενος ὑπὲρ
ἡμῶν κατάρρα»,

Δεύτερος τρόπος εἶναι αὐτός που δείχνει τὴν
ἀνθρώπινη φύση, ὅπως
«γιατί ζητάτε νὰ με σκοτώσετε, ἕναν ἄνθρωπο που
σας εἶπα τὴν ἀλήθεια;»
ἢ το «ἔτσι ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου πρέπει ν'
ἀνυψωθεῖ», καὶ τὰ παρόμοια.
Ἀπ' αὐτὰ πάλι που ἔχουν λεχθεῖ καὶ γραφεῖ για τὸ
Σωτήρα Χριστό,
με ἀνθρωπομορφικό τρόπο, εἴτε στα λόγια εἴτε στα
γεγονότα, οἱ τρόποι ἕξι εἶναι.
Ἄλλα, δηλαδή, απ' αὐτὰ ἔχουν γίνεαι καὶ λεχθεῖ
σύμφωνα με τὸ φυσικό σχέδιο
τῆς θείας οἰκονομίας, ὅπως ἡ γέννηση ἀπὸ τὴν
Παρθένο, ἡ σωματικὴ
ἀνάπτυξη καὶ πρόοδος, ἡ πείνα, ἡ δίψα, ὁ κόπος, τὰ
δάκρυα, ὁ ὕπνος,
τὸ τρύπημα τῶν καρπιῶν, ὁ θάνατος καὶ τὰ
παρόμοια, ὅσα ἀποτελοῦν
τὰ φυσικὰ καὶ ἀδιάβλητα πάθη. Διότι σ' ὅλα αὐτὰ
ἐνώνεαι ἡ θεία με τὴν
ἀνθρώπινη φύση· θεωρεῖται ὁμως ὅτι ἀνήκουν
πραγματικά μόνο στο σῶμα,
χωρὶς τὸ θεῖο νὰ παθαίνει τίποτε απ' αὐτὰ, ἀλλὰ
οἰκονομεῖ με αὐτὰ
τὴ σωτηρία μας.
Ἄλλα λέγονται προσποιητὰ, ὅπως τὸ ἐρώτημα
«ποῦ θάψατε τὸ Λάζαρο;»,
ἢ ὅπως ἡ πορεία με τὴ συκία, ἡ φυγὴ κρυφά,
δηλαδή ἡ ἀποχώρηση, ἡ προσευχή, «ἡ προσποίηση
ὅτι θα πορευθεῖ
μακρύτερα». Διότι απ' αὐτὰ καὶ τὰ παρόμοια δὲν
εἶχε ἀνάγκη οὔτε ὡς Θεός
οὔτε ὡς ἄνθρωπος, ὁμως προσποιούνταν με τρόπο
που ταιριάζει στους
ἀνθρώπους, ἀνάλογα με τὴν ἀνάγκη· καὶ
ἀπαιτοῦσε τὸ ωφέλιμο, ὅπως τὴν
προσευχή, για νὰ δείξει ὅτι δὲν εἶναι ἀσεβής καὶ
ὅτι τιμοῦσε τὸν Πατέρα του
ὡς αἰτιό του. Ρωτοῦσε ὄχι ἀπὸ ἀγνοία, ἀλλὰ για νὰ
δείξει ὅτι,
ἐκτός του ὅτι εἶναι Θεός, εἶναι καὶ ἀληθινά
ἄνθρωπος.
Καὶ ἀποχώρησε κρυφά, για νὰ διδάξει νὰ μὴν
εἶμαστε ἀπερίσκεπτοι
στους κινδύνους καὶ νὰ μὴν παραδίνουμε τὸν
εαυτό μας στους ἐχθρούς.
Ἄλλα πάλι λέγονται οἰκεία καὶ ἀναφορικά με τὴν
ἀνθρώπινη φύση, ὅπως τὸ
(χωρὶς) «Θεέ μου, γιατί μ' ἐγκατέλειπες;», τὸ
«αὐτός που δε γνώριζε τὴν
ἁμαρτία, ἔκανε τὴν ἁμαρτία για μας», τὸ «ἐγίνε
καταραμένος ἐξαιτίας μας»

καὶ τὸ «αὐτὸς ὁ Υἱὸς ὑποταγῆσεται τῷ ὑποτάξαντι αὐτῷ τὰ πάντα». Οὔτε γὰρ ὡς Θεὸς οὔτε ὡς ἄνθρωπος ἐγκατελείφθη ποτὲ ὑπὸ τοῦ Πατρὸς, οὔτε ἁμαρτία οὔτε κατὰρα γέγονεν, οὔτε ὑποταγῆναι χρήζει τῷ Πατρί. Καθὸ μὲν γὰρ Θεὸς ἴσος ἐστὶ τῷ Πατρὶ καὶ οὐδὲ ἐναντίος οὐδὲ ὑποτεταγμένος, καθὸ δὲ ἄνθρωπος οὐδέπω ἀνήκοος γέγονε τοῦ γεννήτορος, ἵνα ὑποταγῆς δεηθῆ. Τὸ ἡμέτερον τοίνυν οἰκειούμενος πρόσωπον καὶ μεθ' ἡμῶν τάσσων ἑαυτὸν ταῦτα ἔλεγεν· ἡμεῖς γὰρ ἡμεν οἱ ἁμαρτίας καὶ κατὰρας ἔνοχοι ὡς ἀπειθεῖς καὶ παρήκοοι καὶ διὰ τοῦτο ἐγκαταλελειμμένοι. δ' Τὰ δὲ διὰ τὴν κατ' ἐπίνοιαν διαίρεσιν. Ἐὰν γὰρ τῇ ἐπινοίᾳ διέλῃς τὰ τῇ ἀληθείᾳ ἀχώριστα, ἤτοι τὴν σάρκα ἐκ τοῦ Λόγου, λέγεται καὶ δούλος καὶ ἀγνοῶν· καὶ γὰρ τῆς δούλης καὶ ἀγνοούσης φύσεως ἦν καί, εἰ μὴ ἦνωτο τῷ Θεῷ Λόγῳ ἢ σάρξ, δούλη ἦν καὶ ἀγνοοῦσα, ἀλλὰ διὰ τὴν πρὸς Θεὸν Λόγον καθ' ὑπόστασιν ἔνωσιν οὔτε δούλη ἦν οὔτε ἡγνῶει. Οὕτω καὶ Θεὸν ἑαυτοῦ τὸν Πατέρα ἐκάλεσεν. ἐ Τὰ δὲ διὰ τὴν πρὸς ἡμᾶς φανέρωσίν τε καὶ πίστωσιν ὡς τὸ «Πάτερ, δόξασόν με τῇ δόξῃ, ἣ εἶχον πρὸ τοῦ τὸν κόσμον εἶναι παρὰ σοῖ» —αὐτὸς μὲν γὰρ δεδοξασμένος ἦν τε καὶ ἔστιν, ἀλλ' ἡμῖν οὐκ ἦν φανερωθεῖσα καὶ πιστωθεῖσα ἡ δόξα αὐτοῦ—, καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου εἰρημένον «τοῦ ὀρισθέντος Υἱοῦ Θεοῦ ἐν δυνάμει, κατὰ πνεῦμα ἀγιωσύνης, ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶν» —διὰ γὰρ τῶν θαυμάτων καὶ τῆς ἀναστάσεως καὶ τῆς ἐπιφοιτήσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐφανέρωθη καὶ ἐπιστώθη τῷ κόσμῳ, ὅτι Υἱὸς ἐστὶ τοῦ Θεοῦ—, καὶ τὸ «προέκοπτε σοφίᾳ καὶ χάριτι». στ' Τὰ δὲ κατὰ τὴν τοῦ Ἰουδαίων προσώπου οἰκειώσιν μετὰ τῶν Ἰουδαίων ἀριθμῶν ἑαυτὸν, ὡς πρὸς τὴν Σαμαρεῖτίν φησιν· «Ἔμεῖς προσκυνεῖτε, ὃ οὐκ οἶδατε, ἡμεῖς

καὶ το «ὁ ἴδιος ὁ Υἱὸς θα ὑποταγῆ σ' αὐτὸν που ὑπόταξε τα πάντα». Διότι ποτέ, οὔτε σαν Θεὸ οὔτε σαν ἄνθρωπο, ὁ Πατέρας του τον εγκατάλειψε, οὔτε ἔκανε ἁμαρτία, οὔτε ἐγίνε καταραμένος, οὔτε χρειάζεται να ὑποταγῆ στον Πατέρα. Επειδὴ εἶναι Θεός, εἶναι ἴσος με τον Πατέρα καὶ δεν εἶναι ἀντίθετος ἢ δούλος· καὶ επειδὴ εἶναι ἄνθρωπος ποτέ δεν ἐγίνε ἀνυπάκουος στο γεννήτορά του, για να χρειασθεῖ τὴν ὑποταγή. Αὐτὰ τα ἔλεγε, επειδὴ ἔκανε δικό του το δικό μας πρόσωπο καὶ επειδὴ ἔβαζε τον εαυτό του με μας· διότι εμεῖς ἡμασταν οἱ ἔνοχοι τῆς ἁμαρτίας καὶ τῆς κατὰρας, εφόσον ἡμασταν ἀπειθεῖς, ἀνυπάκουοι καὶ γι' αὐτὸ ἐγκαταλελειμμένοι. Ἄλλα λέγονται για τὴν υποθετικὴ διαίρεση. Ἀν, δηλαδή, διαιρέσεις θεωρητικὰ αὐτὰ που ἀληθινὰ εἶναι ἀχώριστα, δηλαδή τὴ σάρκα ἀπὸ το Λόγο, τότε ονομάζεται καὶ δούλος καὶ ἄνθρωπος με ἀγνοία· ἡ σάρκα μάλιστα ἦταν στοιχεῖο τῆς δούλης καὶ ἀγνοούσης φύσεως καὶ, ἀν δεν εἶχε ἐνωθεῖ με το Θεὸ Λόγο, θα ἦταν πάντα δούλη καὶ μέσα στην ἀγνοία· ἐξαιτίας ὅμως τῆς ὑποστατικῆς ἐνώσεως με το Θεὸ Λόγο οὔτε δούλη ἦταν οὔτε στην ἀγνοία. Καὶ ἔτσι ὀνόμασε τον Πατέρα Θεὸ του. Ἄλλα λέγονται σύμφωνα με τὴ φανέρωση καὶ τὴν πιστοποίησή του σε μας, ὅπως το χωρίο «Πατέρα μου, δόξασέ με με τὴ δόξα που εἶχα, πρὶν ὁ κόσμος δημιουργηθεῖ —διότι ὁ ἴδιος ἦταν καὶ εἶναι δοξασμένος, ἀλλὰ ἡ δόξα του δεν εἶχε φανερωθεῖ καὶ βεβαιωθεῖ σε μας—, καὶ το (χωρίο) που ὁ ἀπόστολος ἔχει πει, ὅτι «ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ὀρίσθηκε με δύναμη καὶ πνεῦμα ἀγιωσύνης, ἀναστημένος ἀπὸ τους νεκρούς», —διότι με τα θαύματα, τὴν ἀνάσταση καὶ τὴν ἐπιφοίτηση τοῦ Ἁγίου Πνεύματος φανερώθηκε καὶ ἐπιβεβαιώθηκε στον κόσμο ὅτι εἶναι Υἱὸς τοῦ Θεοῦ—, καὶ το (χωρίο) «προόδευε στη σοφία καὶ τὴ χάρη». Ἄλλα λέγονται για να παρουσιασθεῖ οἰκεῖος στους Ἰουδαίους, τάσσοντας τον εαυτό του με τους Ἰουδαίους, ὅπως

προσκυνοῦμεν, ὃ οἶδαμεν,
ὅτι ἡ σωτηρία ἐκ τῶν Ἰουδαίων ἐστίν». Τρίτος τρόπος ὁ τῆς μιάς ὑποστάσεως δηλωτικὸς καὶ τοῦ συναμφοτέρου παραστατικὸς, οἷον τὸ «ἐγὼ ζῶ διὰ τὸν Πατέρα, καὶ ὁ τρώγων με, κἀκεῖνος ζήσεται δι' ἐμέ», καὶ τὸ «ὑπάγω πρὸς τὸν Πατέρα, καὶ οὐκέτι θεωρεῖτέ με», καὶ τὸ «οὐκ ἂν τὸν Κύριον τῆς δόξης ἐσταύρωσαν», καὶ τὸ «οὐδεὶς ἀναβέβηκεν εἰς τὸν οὐρανόν, εἰ μὴ ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς, ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὢν ἐν τῷ οὐρανῷ» καὶ τὰ τοιαῦτα. Δ' Καὶ τῶν μετὰ τὴν ἀνάστασιν τὰ μὲν εἰσι θεοπρεπῆ, ὡς τὸ «βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος», ὡς Θεοῦ δηλονότι, καὶ τὸ «ἰδοὺ ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος» καὶ τὰ τοιαῦτα –ὡς γὰρ Θεὸς ἐστὶ μεθ' ἡμῶν–, τὰ δὲ ἀνθρωποπρεπῆ, ὡς τὸ «ἐκράτησαν αὐτοῦ τοὺς πόδας», καὶ τὸ «κἀκεῖ με ὄψονται» καὶ τὰ τοιαῦτα. Τῶν δὲ μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἀνθρωποπρεπῶν τρόποι εἰσὶ διάφοροι. Τὰ μὲν γὰρ ἀληθῶς, ἀλλ' οὐ κατὰ φύσιν, ἀλλὰ κατ' οἰκονομίαν πρὸς τὸ πιστώσασθαι, ὅτι αὐτὸ τὸ παθὸν σῶμα ἀνέστη, ὡς οἱ μάλωπες, ἢ βρώσις καὶ ἡ πόσις ἢ μετὰ τὴν ἀνάστασιν, τὰ δὲ ἀληθῶς κατὰ φύσιν ὡς τὸ μεταβαίνειν τόπους ἐκ τόπων ἀμόχθως καὶ τὸ διὰ τῶν θυρῶν κεκλεισμένων εἰσελθεῖν, τὰ δὲ κατὰ προσποίησιν ὡς τὸ «προσεποιήσατο πορρωτέρω πορεύεσθαι», τὰ δὲ τοῦ συναμφοτέρου, ὡς τὸ «ἀναβαίνω πρὸς τὸν Πατέρα μου καὶ Πατέρα ὑμῶν καὶ Θεόν μου καὶ Θεὸν ὑμῶν», καὶ τὸ «εἰσελεύσεται ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης», καὶ τὸ «ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τῆς μεγαλωσύνης ἐν τοῖς ὑψηλοῖς»,

λέει στη Σαμαρείτιδα:
«Εσεῖς προσκυνεῖτε αὐτὸ που δεν γνωρίζετε, ἐνὸς εμεῖς προσκυνούμε αὐτὸ που γνωρίζουμε, διότι ἡ σωτηρία προέρχεται ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους». Τρίτος τρόπος εἶναι αὐτὸς που δηλώνει τὴν μίαν ὑπόστασιν καὶ παριστάνει τὴν συνένωση τῶν δύο φύσεων, ὅπως (το χωρίο) «ἐγὼ ζῶ γιὰ τὸν Πατέρα, καὶ αὐτὸς που με τρώει καὶ ἐκεῖνος θὰ ζεῖ γιὰ μένα», τὸ (χωρίο) «πηγαίνω πρὸς τὸν Πατέρα μου καὶ πλέον δεν θὰ με βλέπετε», τὸ (χωρίο) «δεν θὰ σταύρωναν τὸν Κύριο τῆς δόξης», τὸ (χωρίο) «κανεῖς δεν ἀνέβηκε στὸν οὐρανὸ παρά μόνον αὐτὸς που κατέβηκε ἀπὸ τὸν οὐρανὸ, ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, που εἶναι στὸν οὐρανὸ», καὶ τὰ παρόμοια. Καὶ ἀπ' αὐτὰ που λέγονται μετὰ τὴν ἀνάστασιν, ἀλλὰ εἶναι που ἀρμόζουν στὸ Θεό, ὅπως (το χωρίο) «να βαπτίζετε αὐτοὺς στὸ ὄνομα τοῦ Πατέρα, τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος», ἐπειδὴ δηλαδὴ εἶναι Θεός, καὶ τὸ «να, ἐγὼ θὰ εἶμαι μαζί σας πάντοτε ἕως τὸ τέλος τοῦ κόσμου» καὶ τὰ παρόμοια –διότι ὡς Θεός εἶναι μαζί μας– ἀλλὰ πάλι (χωρία) ἀρμόζουν στὸν ἀνθρώπο, ὅπως τὸ «κράτησαν τὰ πόδια του» καὶ τὸ «ἐκεῖ θὰ με δουν» καὶ τὰ παρόμοια. Γιὰ ὅσα πάλι, μετὰ τὴν ἀνάστασιν, ἀρμόζουν στὸν ἀνθρώπο ὑπάρχουν διάφοροι τρόποι. Ἀλλὰ, δηλαδὴ, λέγονται ἀληθινά, ὄχι ὅμως σύμφωνα με τὴ φύσιν, ἀλλὰ σύμφωνα με τὴν οἰκονομία, γιὰ νὰ βεβαιωθούμε ὅτι τὸ ἴδιο τὸ σῶμα που ἔπαθε, ἀναστήθηκε, ὅπως οἱ μωλωπισμοί, ἡ βρώση καὶ ἡ πόση μετὰ τὴν ἀνάστασιν· ἀλλὰ λέγονται ἀληθινά σύμφωνα με τὴ φύσιν, ὅπως ἡ μετάβαση χωρὶς κόπο ἀπὸ τόπο σε τόπο καὶ ἡ εἴσοδος μέσα ἀπὸ κλειστὲς πόρτες· ἀλλὰ πάλι προσποιητά, ὅπως τὸ «προσποιοῦντο ὅτι θὰ πάει πιο μακριά»· καὶ ἀλλὰ ἀνήκουν καὶ στὶς δύο φύσεις, ὅπως τὸ «ἀναβαίνω πρὸς τὸν Πατέρα καὶ Πατέρα σας καὶ Θεὸ μου καὶ Θεὸ σας»,

τὰ δὲ ὡς μεθ' ἡμῶν ἑαυτὸν τάττοντος τῷ
τρόπῳ
τῆς κατὰ ψιλὴν ἐπίνοιαν διαιρέσεως ὡς τὸ
«Θεὸν μου καὶ Θεὸν ὑμῶν».
Δεῖ οὖν τὰ μὲν ὑψηλὰ προσνέμειν τῇ θεῖᾳ καὶ
κρείττονι φύσει
παθῶν καὶ σώματος, τὰ δὲ ταπεινὰ τῇ
ἀνθρωπίνῃ, τὰ δὲ κοινὰ
τῷ συνθέτῳ, ἤγουν τῷ ἐνὶ Χριστῷ, ὅς ἐστι
Θεὸς καὶ ἄνθρωπος,
καὶ εἰδέναι ἀμφοτέρα ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ
Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ
Χριστοῦ· ἐκάστου γὰρ τὸ ἴδιον γινώσκοντες
καὶ ἀμφοτέρα ἐξ ἐνὸς
πραττόμενα βλέποντες ὀρθῶς πιστεύομεν καὶ
οὐ πλανηθησόμεθα.
Ἐξ ὧν ἀπάντων τῶν μὲν ἐνωθεισῶν φύσεων ἡ
διαφορὰ γινώσκεται
καὶ «ὅτι μὴ ταυτόν», ὡς φησὶν ὁ θεϊότατος
Κύριλλος, «ἐν ποιότητι
φυσικῇ θεότης τε καὶ ἀνθρωπότης». Εἶς γε μὴν
Υἱὸς καὶ Χριστὸς
καὶ Κύριος, καὶ ὡς ἐνὸς ὄντος ἐν αὐτοῦ καὶ τὸ
πρόσωπον
κατ' οὐδένα τρόπον διὰ τὴν ἐπίγνωσιν τῆς
φυσικῆς διαφορᾶς
μεριζομένης τῆς καθ' ὑπόστασιν ἐνώσεως.

καὶ το «θα εἰσέλθει ὁ βασιλιάς τῆς δόξης»,
καὶ το «κάθισε στα δεξιὰ τῆς μεγαλωσύνης του στα
υψηλά»·
καὶ ἄλλα λέγονται, ἐπειδὴ ἔβαλε τὸ εαυτό του
μεταξὺ μας, με τὸν τρόπο τῆς
απλῆς θεωρητικῆς διαιρέσεως, ὅπως τὸ (χωρίο) «ὁ
Θεὸς μου καὶ Θεὸς σας».
Πρέπει, λοιπόν, ν' αποδίδουμε τὰ υψηλὰ στη θεία
φύση που εἶναι ἀνώτερη
ἀπὸ τὰ πάθη καὶ τὸ σῶμα, ἐνῶ τὰ ταπεινὰ στη
ἀνθρώπιν· καὶ τὰ κοινὰ
ν' αποδίδουμε στη σύνθετη (υπόσταση), δηλαδή
στον ἕνα Χριστό, ὁ οποίος
εἶναι Θεὸς καὶ ἄνθρωπος, καὶ νὰ γνωρίζουμε ὅτι
καὶ τὰ δύο εἶναι φύσεις
τοῦ ἐνὸς καὶ αὐτοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ.
Διότι, ἀν γνωρίζουμε
τὸ ἰδιαίτερο γνώρισμα τοῦ καθένα καὶ βλέπουμε
ὅτι ἕνας ἐνεργεῖ καὶ τὰ δύο,
τότε πιστεύουμε ὀρθά καὶ δὲν θὰ πλανηθούμε.
Ἀπ' ὅλα αὐτὰ διακρίνεται ἡ διαφορὰ τῶν φύσεων
που ἐνώθηκαν καὶ
«δὲν εἶναι τὸ ἴδιο ἡ φυσικὴ ποιότητα τῆς θείας καὶ
ἀνθρωπίνης φύσεως»,
ὅπως λέει ὁ θεϊότατος Κύριλλος. Ἕνας εἶναι,
λοιπόν, ὁ Υἱὸς καὶ Χριστὸς
καὶ Κύριος, καὶ ἐπειδὴ εἶναι ἕνας, ἕνα εἶναι καὶ τὸ
πρόσωπό του,
χωρὶς, με κανένα τρόπο, νὰ διαιρεῖται ἡ
υποστατικὴ ἐνωση, γιὰ νὰ φανεῖ
ἡ διαφορὰ τῶν φύσεων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 92. Ὅτι οὐκ ἔστι τῶν κακῶν
αἴτιος ὁ θεός.
Χρὴ εἰδέναι, ὅτι ἔθος τῇ θεῖᾳ Γραφῇ τὴν
παραχώρησιν τοῦ Θεοῦ
ἐνέργειαν αὐτοῦ καλεῖν, ὡς ὅταν λέγῃ ὁ
ἀπόστολος
ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστολῇ· "Ἡ οὐκ ἔχει
ἐξουσίαν ὁ κεραμεὺς
τοῦ πηλοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ φυράματος ποιῆσαι,
ὃ μὲν εἰς τιμὴν σκευός,
ὃ δὲ εἰς ἀτιμίαν;» Ὅτι μὲν γὰρ αὐτὸς ποιεῖ καὶ
ταῦτα κάκεινα·
μόνος γὰρ αὐτὸς ἐστὶ τῶν ἀπάντων
Δημιουργός, ἀλλ' οὐκ αὐτὸς
τίμια κατασκευάζει ἢ ἀτιμα, ἀλλ' ἡ οἰκεία
ἐκάστου προαίρεσις.
Καὶ τοῦτο δῆλον, ἐξ ὧν ὁ αὐτὸς ἀπόστολος ἐν
τῇ πρὸς Τιμόθεον
δευτέρᾳ ἐπιστολῇ φησὶν· «Ἐν μεγάλῃ οἰκίᾳ
οὐκ ἔστι μόνον σκεῦη

Ὅτι ὁ Θεὸς δὲν εἶναι αἴτιος τῶν κακῶν.
Πρέπει νὰ γνωρίζουμε ὅτι ἡ Ἁγία Γραφή συνηθίζει
νὰ ονομάζει
τὴν παραχώρησιν τοῦ Θεοῦ ἐνέργεια, ὅπως ὅταν
λέει ὁ ἀπόστολος
στὴν πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστολὴ του· «Μήπως δὲν
ἔχει τὴ δυνατότητα
ὁ ἀγγειοπλάστης ἀπὸ τὸ ἴδιο υλικὸ νὰ φτιάξει
σκευὸς χρήσιμον καὶ σκευὸς
ἀχρηστο;». Ὁ ἴδιος, δηλαδή, φτιάχνει καὶ τὸ ἕνα
καὶ τὸ ἄλλο.
Διότι μόνον αὐτὸς εἶναι ὁ Δημιουργός ὅλων, ἀλλὰ
τὰ σκευὴ τὰ χρήσιμα
ἢ ἀχρηστα δὲν τὰ φτιάχνει ὁ ἴδιος, ἀλλὰ ἡ
προσωπικὴ διάθεσις τοῦ καθένα.
Καὶ αὐτὸ εἶναι φανερό ἀπ' ὅσα ὁ ἴδιος ἀπόστολος
λέει στὴ δευτέρῃ ἐπιστολῇ
τοῦ στο Τιμόθεο· «Στο πλούσιο σπίτι δὲν ὑπάρχουν
μόνον χρυσὰ
καὶ ἀσημένια σκευὴ, ἀλλὰ καὶ ξύλινα καὶ

χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ, ἀλλὰ καὶ ξύλινα καὶ ὀστράκινα, καὶ ἃ μὲν εἰς τιμὴν, ἃ δὲ εἰς ἀτιμίαν. Ἐὰν οὖν τις ἐκκαθάρῃ ἑαυτὸν ἀπὸ τούτων, ἔσται σκεῦος εἰς τιμὴν, ἡγιασμένον καὶ εὐχρηστον τῷ Δεσπότη, εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἡτοιμασμένον».

Δῆλον δέ, ὡς ἐκουσίως ἡ κάθαρσις γίνεται· «Ἐὰν γὰρ τις», φησὶν, «ἐκκαθάρῃ ἑαυτόν», ἡ δὲ ἀκόλουθος ἀντιστροφή ἀντιφωνεῖ· ἐὰν δὲ μὴ ἐκκαθάρῃ, ἔσται σκεῦος εἰς ἀτιμίαν, ἄχρηστον τῷ Δεσπότη, συντριβῆς ἄξιον. Τὸ οὖν προκείμενον ῥητὸν καὶ τὸ «συνέκλεισεν ὁ Θεὸς πάντα εἰς ἀπειθειαν», καὶ τὸ «ἔδωκεν αὐτοῖς ὁ Θεὸς πνεῦμα κατανύξεως, ὀφθαλμοὺς τοῦ μὴ βλέπειν καὶ ὠτα τοῦ μὴ ἀκούειν»· ταῦτα πάντα οὐχ ὡς τοῦ Θεοῦ ἐνεργήσαντος ἐκληπτέον, ἀλλ' ὡς τοῦ Θεοῦ παραχώρησαντος διὰ τὸ αὐτεξούσιον καὶ τὸ ἀβίαστον εἶναι τὸ καλόν.

Τὴν οὖν παραχώρησιν αὐτοῦ ὡς ἐνέργειαν καὶ ποίησιν αὐτοῦ λέγειν σύνηθες τῇ θείᾳ Γραφῇ. Ἀλλὰ μὴν καὶ ὅτε φησὶ «τὸν Θεὸν κτίζειν κακὰ καὶ μὴ εἶναι ἐν πόλει κακίαν, ἦν ὁ Κύριος οὐκ ἐποίησεν», οὐ κακῶν αἴτιον τὸν Θεὸν δείκνυσιν, ἀλλ', ἐπειδὴ δισέμφατον τὸ τῆς κακίας ὄνομα, δύο σημαῖνον· ποτὲ μὲν γὰρ τὸ τῆ φύσει κακὸν δηλοῖ, ὅπερ ἐναντίον ἐστὶ τῇ ἀρετῇ καὶ τῇ τοῦ Θεοῦ θελήσει, ποτὲ δὲ τὸ πρὸς τὴν ἡμετέραν αἴσθησιν κακὸν καὶ ἐπίπονον, ἡγουν τὰς θλίψεις καὶ ἐπαγωγὰς. Αὐταὶ δὲ τῷ μὲν δοκεῖν κακαὶ εἰσιν ἀλγεῖναι τυγχάνουσαι, τῇ δὲ ἀληθείᾳ ἀγαθαί· ἐπιστροφῆς γὰρ καὶ σωτηρίας γίνονται τοῖς συνιοῦσι πρόξενοι· ταῦτα διὰ Θεοῦ γίνεσθαι φησὶν ἡ Γραφή.

Ἰστέον δέ, ὡς καὶ τούτων ἡμεῖς ἐσμὲν αἴτιοι· τῶν γὰρ ἐκουσίων κακῶν τὰ ἀκούσιὰ εἰσιν ἔκγονα.

Καὶ τοῦτο δὲ ἰστέον, ὅτι ἔθος τῇ Γραφῇ τινα ἐκβατικῶς ὀφείλοντα λέγεσθαι αἰτιολογικῶς λέγειν, ὡς τὸ «σοὶ

οστράκινα, καὶ ἀπὸ αὐτὰ ἄλλα εἶναι γιὰ καλὴν χρῆσιν καὶ ἄλλα ὄχι. Εἴαν, λοιπὸν, κάποιος καθαρίσει τὸν ἑαυτό του ἀπὸ αὐτὰ (τα ἀχρηστα), θα εἶναι χρήσιμο σκεῦος, αγιασμένο καὶ ἀρεστό στο Δεσπότη, ἔτοιμο γιὰ κάθε καλὸ ἔργο».

Καὶ εἶναι φανερό ὅτι ἡ κάθαρση γίνεται με τὴ θέλησή μας. Διότι λέει, «εἴαν κάποιος καθαρίσει τὸν ἑαυτό του», ἐννοεῖται ὅτι ἡ ἀντίθετη φράση ἀποτελεῖ τὸν ἀντίλογο· εἴαν, δηλαδή, κάποιος δὲν καθαρίσει τὸν ἑαυτό του, θα εἶναι ἀχρηστο σκεῦος, ἀχρεῖαστο στο Δεσπότη, ἀξιο νὰ πεταχθεῖ. Τὸ συζητούμενο, λοιπὸν χωρίο καὶ τὸ «ὁ Θεὸς οδήγησε ὅλους σε ἀνυπακοή», ὅπως καὶ τὸ (χωρίο) «ὁ Θεὸς τοὺς χάρισε πνεῦμα κατανύξεως, μάτια νὰ μὴ βλέπουν καὶ αὐτιά νὰ μὴ ἀκούουν», ὅλα αὐτὰ δὲν πρέπει νὰ τα ἐννοήσουμε ὡς ἐνέργειες τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ ὡς παραχώρηση του, ἐπειδὴ τὸ καλὸ εἶναι αὐτεξούσιο καὶ ἀβίαστο.

Ἡ Ἁγία Γραφή, λοιπὸν, συνηθίζει νὰ χαρακτηρίζει τὴν παραχώρηση τοῦ Θεοῦ ὡς ἐνέργεια καὶ ἔργο του. Καὶ μάλιστα ὅταν λέει, «ὁ Θεὸς φτιάχνει τὰ κακὰ καὶ δὲν ὑπάρχει κακία στὴν πόλη, τὴν ὁποία νὰ μὴν τὴν ἐφτιαξε ὁ Θεός», δὲ σημαίνει αὐτὸ τὸ πρᾶγμα ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι αἴτιος τῶν κακῶν, ἐπειδὴ τὸ ὄνομα τῆς κακίας ἐκφράζει δύο πρᾶγματα καὶ ἔχει δύο σημασίες· ἄλλοτε, δηλαδή, σημαίνει τὸ φυσικὸ κακὸ, τὸ ὁποῖο εἶναι ἀντίθετο στὴν ἀρετὴ καὶ τὴ θέληση τοῦ Θεοῦ, καὶ ἄλλοτε σημαίνει τὴν κακία καὶ ταλαιπωρία σύμφωνα με τὴ δική μας ἀντίληψη, δηλαδή τὶς θλίψεις καὶ κακουχίες. Αὐτές, λοιπὸν, φαινομενικὰ ἀποτελοῦν κακίες, ἐπειδὴ εἶναι ὀδυνηρές, ἐνῶ στὴν πραγματικότητα βγαίνουν σε καλὸ· διότι γίνονται αἰτία ἐπιστροφῆς καὶ σωτηρίας σ' αὐτοὺς ποὺ τὶς δοκιμάζουν. Ἡ Γραφή λέει ὅτι αὐτές οἱ θλίψεις γίνονται με παραχώρηση Θεοῦ.

Καὶ πρέπει νὰ γνωρίζουμε ὅτι ἐμεῖς εἴμαστε αἴτιοι καὶ αὐτῶν· διότι τὰ ἀθέλητα κακὰ προκαλοῦν καὶ αὐτὰ (κακὰ) ποὺ ἔρχονται με τὴ θέλησή μας.

Πρέπει ἀκόμη νὰ γνωρίζουμε καὶ τὸ ἐξῆς, ὅτι ἡ

μόνω ἤμαρτον
καὶ τὸ πονηρὸν ἐνώπιόν σου ἐποίησα, ὅπως ἂν
δικαιωθῆς
ἐν τοῖς λόγοις σου καὶ νικήσης ἐν τῷ
κρίνεσθαί σε·
οὐ γὰρ ὁ ἁμαρτήσας, ἵνα νικήσῃ ὁ Θεός,
ἤμαρτεν,
οὔτε δὲ ὁ Θεὸς ἐδεῖτο τῆς ἡμῶν ἁμαρτίας, ἵνα
ἐκ ταύτης νικητῆς
ἀναφανῆ· φέρει γὰρ ἀσυγκρίτως κατὰ πάντων
καὶ μὴ ἁμαρτανόντων τὰ νικητήρια
δημιουργὸς ὢν
καὶ ἀκατάληπτος καὶ ἄκτιστος καὶ φυσικὴν
ἔχων τὴν δόξαν
καὶ οὐκ ἐπίκτητον· ἀλλ' ὅτι ἡμῶν
ἁμαρτανόντων οὐκ ἄδικός ἐστιν
ἐπιφέρων τὴν ὀργὴν καὶ μετανοοῦσι
συγχωρῶν,
νικητῆς τῆς ἡμετέρας κακίας ἀναδείκνυται.
Οὐκ ἐπὶ τούτῳ δὲ
ἡμεῖς ἁμαρτάνομεν, ἀλλ' ὅτι οὕτως ἀποβαίνει
τὸ πρᾶγμα,
ὥσπερ, ἐὰν κάθηται τις ἐργαζόμενος, φίλος δὲ
τις ἐπιστῆ, φησίν,
ὅτι, ἵνα μὴδὲ σήμερον ἐργάσωμαι, παρεγένετο
ὁ φίλος.
Ὁ μὲν οὖν φίλος οὐχ, ἵνα μὴ ἐργάσῃται,
παρεγένετο,
οὔτῳ δὲ ἀπέβη· ἀσχολούμενος γὰρ περὶ τὴν
τοῦ φίλου ὑποδοχὴν
οὐκ ἐργάζεται. Λέγεται δὲ ταῦτα ἐκβατικά, ὅτι
οὕτως ἀποβαίνουσι
τὰ πράγματα. Οὐ θέλει δὲ ὁ Θεὸς μόνος εἶναι
δίκαιος,
ἀλλὰ πάντας ὁμοιοῦσθαι αὐτῷ κατὰ δύναμιν.

Ἁγία Γραφή συνηθίζει
ορισμένα που επιβάλλεται να λέγονται ως
αποτελεσμα, να τα λέει ως αιτία,
ὅπως το (χωρίο) «μπροστά σου μόνο αμαρτάνω και
κάνω το πονηρό,
για να εκπληρωθούν τα λόγια σου και να
δικαιωθούν οι κρίσεις σου»·
δεν αμάρτησε ο αμαρτωλός, για να δικαιωθεί με τη
νίκη του ο Θεός,
οὔτε πάλι ο Θεός εξαρτόταν από τη δική μας
αμαρτία, για να βγει απ' αυτήν
νικητής. Διότι χωρίς σύγκριση η δόξα της νίκης του
ανήκει περισσότερο
απ' όλους, ακόμη κι απ' αυτούς που δεν
αμάρτησαν, επειδή είναι
ο Δημιουργός, ακατάληπτος, άκτιστος και έχει τη
δόξα από τη φύση του
και όχι ως απόκτημα. Διότι αποδεικνύεται νικητής
της κακίας μας·
και όταν εμεῖς αμαρτάνουμε, δεν είναι άδικος που
οργίζεται εναντίον μας·
και όταν μετανοοῦμε, μας συγχωρεῖ. Και εμεῖς
βέβαια
δεν αμαρτάνουμε σκόπιμα, αλλά διότι έτσι
συμβαίνουν τα πράγματα·
ὅπως ακριβώς, αν αναπαύεται κανείς από την
εργασία του, και έλθει κάποιος
φίλος του, λέει ότι ήλθε φίλος και δεν θα εργασθῶ
σήμερα.
Ο φίλος βέβαια δεν ήλθε, για να μην εργασθεῖ,
αλλά έτσι συνέπεσε·
και επειδή ασχολεῖται με τη φιλοξενία του φίλου,
δεν εργάζεται.
Και αυτά λέγονται σύμφωνα με το αποτέλεσμα,
διότι έτσι τα πράγματα
καταλήγουν. Ο Θεός όμως δεν επιθυμεί να είναι ο
μόνος δίκαιος,
αλλά ὅλοι, κατὰ δύναμη, να του ομοιάσουν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 93. Ὅτι οὐ δύο ἀρχαί
Ὅτι οὐ δύο ἀρχαί, μία ἀγαθὴ καὶ μία πονηρά,
ἐντεῦθεν εἰσόμεθα·
ἐναντία γὰρ ἀλλήλοις τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ
πονηρὸν καὶ ἀλλήλων
φθαρτικὰ καὶ ἐν ἀλλήλοις ἢ σὺν ἀλλήλοις οὐχ
ὑφιστάμενα. Ἐν μέρει
τοῖνυν τούτων ἕκαστον ἔσται τοῦ παντός. Καὶ
πρῶτον μὲν
περιγραφῆσονται οὐχ ὑπὸ τοῦ παντός μόνον,
ἀλλὰ καὶ ὑπὸ μέρους
τοῦ παντός τούτων ἕκαστον.
Ἐπειτα τίς ὁ τὴν χώραν ἐκάστω

Ὅτι δεν υπάρχουν δύο αρχές.
Θα μάθουμε από το εξής, ότι δεν υπάρχουν δύο
αρχές, μία αγαθή και μία
πονηρή: διότι το αγαθό και το πονηρό είναι
αντίθετα μεταξύ τους, και το ένα
καταστρέφει το άλλο, και δεν υπάρχουν το ένα
μέσα στο άλλο ούτε
συνυπάρχουν. Γι' αυτό το καθένα απ' αυτά θα
υπάρχει σ' ενα μόνο μέρος
από το ὅλο. Και πρώτα βέβαια το καθένα απ' αυτά
θα οριστεί όχι μόνον
από το ὅλο, αλλά από το ένα μέρος του ὅλου.
Ἐπειτα, ποιός είναι αυτός που καθορίζει την

ἀποτεμόμενος; Οὐ γὰρ ἀλλήλοις
συνενεχθῆναι καὶ συμβιβασθῆναι φήσουσιν,
ἐπεὶ οὐ κακὸν τὸ κακὸν
εἰρήνην ἄγον πρὸς τὸ ἀγαθὸν τε
συμβιβαζόμενον, οὐδ' ἀγαθὸν
τὸ ἀγαθὸν πρὸς τὸ κακὸν φιλικῶς
διακείμενον. Εἰ δὲ ἕτερος ὁ τούτων
ἐκάστω τὴν οἰκείαν ἀφώρισε διατριβήν,
ἐκεῖνος μᾶλλον ἔσται Θεός.
Ἀνάγκη δὲ καὶ δυοῖν θάτερον ἢ ἄπτεσθαι καὶ
φθείρειν ἀλλήλους
ἢ εἶναι τι μέσον, ἐν ᾧ οὐδὲ τὸ ἀγαθὸν οὐδὲ τὸ
κακὸν ἔσται,
ὥσπερ τι διάφραγμα διείργον ἐξ ἀλλήλων
ἀμφότερα.
Καὶ οὐκέτι δύο, ἀλλὰ τρεῖς ἀρχαὶ ἔσονται.
Ἀνάγκη δὲ καὶ τούτων τὸ ἕτερον ἢ εἰρηνεύειν,
ὅπερ τὸ κακὸν
οὐ δύναται –τὸ γὰρ εἰρηνεῦον οὐ κακόν–, ἢ
μάχεσθαι,
ὅπερ τὸ ἀγαθὸν οὐ δύναται –τὸ γὰρ
μαχόμενον οὐ τελέως ἀγαθόν–,
ἢ τὸ μὲν κακὸν μάχεσθαι, τὸ δὲ ἀγαθὸν μὴ
ἀντιμάχεσθαι,
ἀλλ' ὑπὸ τοῦ κακοῦ φθειρεσθαι, ἢ αἰεὶ
λυπεῖσθαι καὶ κακοῦσθαι,
ὅπερ οὐ τοῦ ἀγαθοῦ γνώρισμα. Μία τοίνυν
ἀρχὴ ἀγαθῆ
πάσης κακίας ἀπηλλαγμένη.
Ἄλλ' εἰ τοῦτο, φασί, πόθεν τὸ κακόν;
Ἀμήχανον γὰρ ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ
τὸ κακὸν ἔχειν τὴν γένεσιν. Φαμέν οὖν, ὅτι τὸ
κακὸν οὐδὲν ἕτερόν
ἐστὶν εἰ μὴ τοῦ ἀγαθοῦ στέρησις καὶ ἐκ τοῦ
κατὰ φύσιν
εἰς τὸ παρὰ φύσιν παρατροπή· οὐδὲν γὰρ
κακὸν κατὰ φύσιν.
Πάντα γάρ, ὅσα ἐποίησεν ὁ Θεός, καλὰ λίαν,
καθὸ γέγονεν.
Οὕτω τοίνυν μένοντα, καθὼς ἔκτισται, «καλὰ
λίαν εἰσίν»,
ἐκουσίως δὲ ἀνεκφοιτῶντα ἐκ τοῦ κατὰ φύσιν
καὶ εἰς τὸ παρὰ φύσιν
ἐρχόμενα, ἐν τῷ κακῷ γίνονται.
Κατὰ φύσιν μὲν οὖν πάντα δοῦλα καὶ ὑπήκοα
τοῦ Δημιουργοῦ.
Ὅταν οὖν ἐκουσίως τι τῶν κτισμάτων
ἀφηνιάσῃ καὶ παρήκοον
τοῦ ποιήσαντος αὐτὸ γένηται, ἐν ἑαυτῷ
συνεστήσατο τὴν κακίαν·
κακία γὰρ οὐκ οὐσία τίς ἐστὶν, οὐδὲ οὐσίας
ιδίωμα, ἀλλὰ συμβεβηκός,

περιοχὴ τοῦ καθενός; Διότι δὲν
θα πουν ὅτι συγκρούσθησαν μεταξύ τους καὶ
συμφιλιώθηκαν, ἐπειδὴ τὸ κακὸν
παύει νὰ εἶναι κακὸν, ὅταν εἰρηνεύει καὶ
συμφιλιώνεται με τὸ ἀγαθόν· καὶ τὸ
ἀγαθὸν παύει νὰ εἶναι ἀγαθόν, ἀν συμφιλιώνεται με
τὸ κακόν. Ἀν ὅμως αὐτός
που καθόρισε γιὰ τὸν καθένα ἀπ' αὐτὰ τὴν περιοχὴ
τοῦ εἶναι ἄλλος, ἐκεῖνος
μᾶλλον εἶναι ὁ Θεός.
Εἶναι υποχρεωτικὸν νὰ συμβαίνει τὸ ἓνα ἀπὸ τὰ
δύο: ἢ νὰ σχετίζονται καὶ
νὰ καταστρέφει τὸ ἓνα τὸ ἄλλο ἢ νὰ ὑπάρχει κάτι
ενδιάμεσο στο ὁποῖο δὲν
θα ὑπάρχει οὔτε ἀγαθὸν οὔτε τὸ κακόν, ὅπως
ἀκριβῶς κάποιο διάφραγμα που
διαχωρίζει καὶ τὰ δύο μεταξύ τους. Καὶ ἔτσι δὲν θα
ὑπάρχουν δύο
ἀλλὰ τρεῖς ἀρχές.
Εἶναι ἀκόμη ἀνάγκη καὶ τὸ ἓνα ἀπ' αὐτὰ ἢ νὰ
εἰρηνεύει, πρᾶγμα τὸ ὁποῖο δὲν
μπορεῖ νὰ τὸ κάνει τὸ κακόν –διότι αὐτὸ που
εἰρηνεύει δὲν εἶναι κακόν– ἢ νὰ
πολεμά, πρᾶγμα που τὸ ἀγαθὸν δὲν μπορεῖ νὰ τὸ
κάνει –διότι αὐτὸ που πολεμά
δὲν εἶναι τελείως ἀγαθόν· ἢ τὸ μὲν κακόν νὰ πολεμᾷ
καὶ τὸ ἀγαθὸν νὰ μὴν
ανταποδίδει τὸν πόλεμο, ἀλλὰ νὰ καταστρέφεται
ἀπὸ τὸ κακόν ἢ διαρκῶς νὰ
λυπάται καὶ νὰ κακοπαθεῖ, πρᾶγμα που δὲν εἶναι
γνώρισμα τοῦ ἀγαθοῦ. Διότι
μία ἀρχὴ τοῦ ἀγαθοῦ ὑπάρχει, ἡ ὁποία εἶναι
ελεύθερη ἀπὸ κάθε κακία.
Ἀλλὰ, ρωτοῦν, ἀν συμβαίνει αὐτό, ἀπὸ που
προέρχεται τὸ κακόν; Διότι εἶναι
ἀδύνατο νὰ δημιουργηθεῖ τὸ κακόν ἀπὸ τὸ ἀγαθόν.
Λέμε, λοιπόν, ὅτι τὸ κακόν
δὲν τίποτε ἄλλο παρὰ στέρηση τοῦ ἀγαθοῦ καὶ
παρεκτροπή ἀπὸ τὴ φυσικὴ
κατάσταση στὴν παρά φύσιν· διότι κανένα κακόν δὲν
ἀποτελεῖ φυσικὴ
κατάσταση. Ὅλα, δηλαδή, ὅσα ὁ Θεός
δημιούργησε εἶναι πολὺ καλά,
σύμφωνα με τὸ δημιουργικὸν τοῦ σκοπὸν. Ἀν,
λοιπόν, παραμένουν ἔτσι,
ὅπως δημιουργήθηκαν, «εἶναι πολὺ καλά»: ἀν
ὅμως ἀπομακρυνθοῦν με τὴν
θέλησίν τους ἀπὸ τὴ φυσικὴν κατάσταση καὶ ἐλθοῦν
στο παρά φύσιν,
καταλήγουν στο κακόν.
Στὴν κατὰ φύσιν βέβαια κατάσταση ὅλα εἶναι
υπόδουλα καὶ υπάκουα

ἦτοι ἐκ τοῦ κατὰ φύσιν εἰς τὸ παρὰ φύσιν
ἐκούσιος παρατροπή,
ὄπερ ἐστὶν ἡ ἁμαρτία.
Πόθεν οὖν ἡ ἁμαρτία; Τῆς αὐτεξουσίου
γνώμης τοῦ Διαβόλου
εὕρημα. Κακὸς οὖν ὁ Διάβολος; Καθὸ μὲν
γέγονεν, οὐ κακός,
ἀλλ' ἀγαθός· ἄγγελος γὰρ λαμπρὸς καὶ
φωτεινός
ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ ἔκτισται, αὐτεξούσιος
ὡς λογικός, ἐκουσίως τε
τῆς κατὰ φύσιν ἀρετῆς ἀπεφοίτησε καὶ ἐν τῷ
ζόφῳ τῆς κακίας
γέγονε, Θεοῦ μακρυνθείς τοῦ μόνου ἀγαθοῦ
καὶ φωτοποιού·
ἐξ αὐτοῦ γὰρ πᾶν ἀγαθὸν ἀγαθύνεται, καὶ
καθόσον ἐξ αὐτοῦ
μακρύνεται γνώμη (οὐ γὰρ τόπῳ), ἐν τῷ
κακῷ γέγονεν.

στο Δημιουργό. Ὄταν, λοιπόν, με τη θέλησή του
κάποιο δημιούργημα
επαναστατήσει και παρακούσει στο δημιουργό του,
σηματίζει μέσα του
την κακία· η κακία, δηλαδή, δεν είναι κάποια
ουσία, ούτε χαρακτηριστικό
κάποιας υπάρξεως, αλλά είναι κάποιο συμβάν,
δηλαδή θεληματική εκτροπή
ἀπὸ τῆ φυσικῆ στῆν παρὰ φύσῆ κατὰσταςῆ,
πράγμα που εἶναι ἡ αμαρτία.
Απὸ πού, λοιπόν, προήλθε ἡ αμαρτία; Εἶναι
εφεύρημα τῆς αὐτεξουσίας
γνώμης τοῦ Διαβόλου. Εἶναι, δηλαδή, ὁ Διάβολος
κακός; Σύμφωνα με τῆ
δημιουργία του δεν εἶναι κακός ἀλλὰ καλός· διότι ὁ
Δημιουργός τον ἐπλάσε
λαμπρό και φωτεινό ἄγγελο, αὐτεξούσιο ὡς λογικό
ον· με τῆ θέλησή του
ὄμως εγκατάλειψε τῆ φυσικῆ ἀρετῆ και ἐπέσε στο
σκοτάδι τῆς κακίας,
με τῆν ἀπομάκρυνσή του ἀπὸ το μόνο ἀγαθὸ και
φωτοποιό Θεό.
Διότι ἀπ' Αὐτόν προέρχεται κάθε ἀγαθό, και
ἀνάλογα ὅποιος με τῆν ἀπόφασή
του (και ὄχι τοπικά) ἀπομακρύνεται ἀπ' Αὐτόν,
πέφτει στο κακό.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 94. Τίνος ἔνεκεν προγινώσκων
ὁ Θεὸς τοὺς ἁμαρτάνειν
καὶ μὴ μετανοεῖν μέλλοντας ἔκτισεν.
Ὁ Θεὸς δι' ἀγαθότητα ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ
εἶναι παράγει
τὰ γινόμενα καὶ τῶν ἐσομένων προγνώστης
ἐστίν. Εἰ μὲν οὖν
μὴ ἔμελλον ἔσεσθαι, οὐδ' ἂν κακοὶ ἔμελλον
ἔσεσθαι,
οὐδ' ἂν προεγινώσκοντο. Τῶν γὰρ ὄντων αἱ
γνώσεις,
καὶ τῶν πάντως ἐσομένων αἱ προγνώσεις·
πρῶτον γὰρ τὸ εἶναι,
καὶ τότε τὸ καλὸν ἢ κακὸν εἶναι. Εἰ δὲ
μέλλοντας ἔσεσθαι
διὰ τὴν τοῦ Θεοῦ ἀγαθότητα τὸ κακοὺς ἐξ
οἰκειᾶς προαιρέσεως
μέλλειν ἔσεσθαι ἐκώλυσεν αὐτοὺς γενέσθαι,
τὸ κακὸν ἐνῖκα ἂν
τὴν τοῦ Θεοῦ ἀγαθότητα. Ποιεῖ τοιγαροῦν ὁ
Θεὸς ἀγαθὰ ἅπαντα,
ἃ ποιεῖ· ἕκαστος δὲ ἐξ οἰκειᾶς προαιρέσεως
καλὸς τε καὶ κακὸς
γίνεται.
Εἰ καὶ τοίνυν ἔφη ὁ Κύριος· «Συνέφερε τῷ

Για ποιό λόγο, αν και ο Θεός γνώριζε εκ των
προτέρων ὅτι αὐτοὶ ἐπρόκειτο
να αμαρτήσουν και να μη μετανοήσουν, τους
δημιούργησε.
Ὁ Θεὸς ἀπὸ καλωσύνη δημιουργεῖ τα ὄντα ἀπὸ τῆν
ἀνυπαρξία στῆν ὑπαρξῆ
και προγνωρίζει αὐτά που θα συμβοῦν. Ἀν, βέβαια,
δεν ἐπρόκειτο
να ὑπάρχουν, οὐτε κακοὶ ἐπρόκειτο να γίνουν και
οὐτε θα εἶχε γίνεῖ
ἡ πρόβλεψη τῆς δημιουργίας τους. Διότι οἱ γνώσεις
ἀφοροῦν σε ὄ,τι ὑπάρχει
και οἱ προγνώσεις σε ὄ,τι θα ὑπάρξει· προηγείται,
δηλαδή, ἡ ὑπαρξῆ,
και ἀκολουθεῖ ἡ καλή ἢ κακή ὑπαρξῆ. Εἰάν ὄμως
(τα ὄντα) ἐπρόκειτο
να δημιουργηθοῦν ἀπὸ τῆν ἀγαθότητα του Θεοῦ
ἀλλὰ κατόπιν θα γίνονταν
κακοὶ ἐξαιτίας τῆς δικῆς τους θελήσεως, και γι'
αὐτό το λόγο ὁ Θεός
αρνοῦνταν να τα δημιουργήσει, τότε το κακό θα
νικούσε τῆν ἀγαθότητα
του Θεοῦ. Ὁ Θεός, ὄμως, πλάθει ἀγαθὰ ὄλα τα
ὄντα που δημιουργεῖ·
και καθένας με τῆ δικῆ του θέληση γίνεται καλὸς ἢ

ἄνθρωπῳ ἐκείνῳ,
εἰ οὐκ ἐγεννήθη», οὐ τὴν οἰκείαν κτίσιν
κακίζων ἔλεγεν,
ἀλλὰ τὴν ἐξ οἰκείας προαιρέσεως καὶ
ράθυμίας ἐπιγενομένην
τῷ κτίσματι αὐτοῦ κακίαν. Ἡ γὰρ τῆς οἰκείας
γνώμης ράθυμία
ἄχρηστον αὐτῷ τὴν τοῦ Δημιουργοῦ
εὐεργεσίαν ἐποίησεν,
ὡσπερ ἄν, εἴ τις πλοῦτον καὶ ἀρχὴν παρὰ
βασιλέως ἐγχειρισθεὶς
τυραννήσει τὸν εὐεργέτην, ὃν ἀξίως
χειρῳσάμενος τιμωρήσεται,
εἰ μέχρι τέλους τῆ τυραννίδι κατίδοι τοῦτον
ἐναπομένοντα.

κακός.
Μολονότι εἶπε ὁ Κύριος, «συνέφερε σ' ἐκεῖνον τὸν
ἄνθρωπο
να μὴ γεννιόταν», το ἔλεγε ὄχι επικρίνοντας το
δημιούργημά του,
ἀλλὰ ἐπέκρινε τὴν κακία που προστέθηκε στο
πλάσμα του, ἐξαιτίας τῆς
θελήσεως καὶ ραθυμίας του. Διότι ἡ ραθυμία τῆς
γνώμης τοῦ πλάσματος
αχρήστευσε τὴν εὐεργεσία τοῦ Δημιουργοῦ, ὅπως
ακριβῶς συμβαίνει
μὲ κάποιον που, ἐνῶ ὁ βασιλιάς του ἔδωσε πλοῦτο
καὶ ἐξουσία, αὐτός
φέρεται ἀχάριστα στον εὐεργέτη· (ὁ βασιλιάς)
αὐτόν θα τὸν δέσει καὶ θα τὸν
τιμωρήσει, ἀν τὸν δεῖ μέχρι τέλος νὰ παραμένει
στὴν ἐξουσία τοῦ τυράννου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 95. Περὶ νόμου Θεοῦ καὶ
νόμου ἁμαρτίας
Ἀγαθὸν τὸ θεῖον καὶ ὑπεράγαθον, καὶ τὸ
τούτου θέλημα·
τούτο γὰρ ἀγαθόν, ὅπερ ὁ Θεὸς βούλεται.
Νόμος δὲ ἐστὶν ἡ τούτου
διδάσκουσα ἐντολή, ἵν' ἐν αὐτῷ μένοντες ἐν
φωτὶ ὦμεν.
Ἡ ἐντολὴς ἡ παράβασις ἁμαρτία ἐστίν. Αὕτη
δὲ
διὰ τῆς τοῦ Διαβόλου προσβολῆς καὶ τῆς
ἡμετέρας ἀβιάστου
καὶ ἔκουσίου παραδοχῆς συνίσταται· λέγεται
δὲ καὶ αὕτη νόμος.
Ἐπιβαίνων οὖν ὁ τοῦ Θεοῦ νόμος τῷ νῶ
ἡμῶν ἐφέλκεται
πρὸς ἑαυτὸν καὶ νύττει τὴν ἡμετέραν
συνείδησιν. Λέγεται δὲ
καὶ ἡ ἡμετέρα συνείδησις νόμος τοῦ νοῦς
ἡμῶν. Καὶ ἡ προσβολὴ δὲ
τοῦ πονηροῦ, τουτέστιν ὁ νόμος τῆς ἁμαρτίας,
ἐπιβαίνων
τοῖς μέλεσι τῆς σαρκὸς ἡμῶν δι' αὐτῆς ἡμῖν
προσβάλλει. Ἄπαξ γὰρ
παραβάντες ἔκουσίως τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ καὶ
τὴν προσβολὴν
τοῦ πονηροῦ παραδεξάμενοι ἔδωκαμεν αὐτῇ
εἴσοδον,
πραθέντες ὑφ' ἑαυτῶν τῇ ἁμαρτίᾳ. Ὅθεν
ἐτοίμως ἄγεται τὸ σῶμα
ἡμῶν πρὸς αὐτήν. Λέγεται οὖν καὶ ἡ
ἐναποκειμένη τῷ σώματι ἡμῶν
ὀσμή καὶ αἴσθησις τῆς ἁμαρτίας, ἥτοι
ἐπιθυμία καὶ ἡδονή

Σχετικὰ με τὸ νόμο τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ νόμο τῆς
ἁμαρτίας.
Τὸ θεῖο εἶναι ἀγαθὸ καὶ ὑπεράγαθο, καὶ τὸ θέλημά
τοῦ ἐπίσης·
διότι ἀγαθὸ εἶναι ὅποιο θέλει ὁ Θεός. Καὶ ἡ ἐντολή
που τὸ διδάσκει ἀποτελεῖ
νόμο, ὥστε, τηρώντας τὸ θέλημά του, μένουμε
μέσα στο φῶς.
Καὶ ἡ παράβασις αὐτῆς τῆς ἐντολῆς εἶναι ἁμαρτία.
Αὕτη (ἡ ἁμαρτία)
συνίσταται ἀπὸ τὴν ἐπίθεση τοῦ Διαβόλου καὶ ἀπὸ
τὴ δική μας
ἀβίαστη καὶ θεληματικὴ ἀποδοχή· καὶ αὕτη
μάλιστα ονομάζεται νόμος.
Ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ, λοιπόν, κυριαρχώντας πάνω
στο νοῦ μας, τὸν ἐλκύει
πρὸς τὸν εαυτό του καὶ παροτρύνει τὴ συνείδησή
μας. Καὶ ἡ συνείδησή μας
μάλιστα λέγεται νόμος τοῦ νοῦ μας. Καὶ ἡ ἐπίθεση
τοῦ πονηροῦ πάλι,
δηλαδή ὁ νόμος τῆς ἁμαρτίας, κυριαρχεῖ
πάνω στα μέλη τῆς σάρκας μας καὶ μέσω αὐτῆς
μας ἐπιτίθεται.
Διότι, ἀν παραβούμε ἕνα φορὰ τὸ νόμο τοῦ Θεοῦ
καὶ συγκατατεθούμε
στὴν ἐπίθεση τοῦ πονηροῦ, ἀνοίξαμε τὸ δρόμο
στὴν ἁμαρτία καὶ τῆς
πουλήσαμε δούλο τὸν εαυτό μας. Γι' αὐτό, τὸ
σῶμα μας μὲ προθυμία
ὀδηγεῖται πρὸς αὐτήν. Ἀκόμη ἡ μυρουδιά καὶ ἡ
αἴσθησις τῆς ἁμαρτίας
που ὑπάρχει στο σῶμα μας, δηλαδή ἡ ἐπιθυμία καὶ
ἡ ἡδονή τοῦ σώματος,
ονομάζεται νόμος που ὑπάρχει στα μέλη τῆς

τοῦ σώματος, νόμος ἐν τοῖς μέλεσι τῆς σαρκὸς ἡμῶν.

Ὁ μὲν οὖν νόμος τοῦ νοός μου, ἦτοι ἡ συνείδησις, συνήδεται τῷ νόμῳ τοῦ Θεοῦ, ἦτοι τῇ ἐντολῇ καὶ ταύτην θέλει. Ὁ δὲ νόμος τῆς ἀμαρτίας, ἦτοι ἡ προσβολή, διὰ τοῦ νόμου τοῦ ἐν τοῖς μέλεσιν, ἦτοι τῆς τοῦ σώματος ἐπιθυμίας καὶ ῥοπῆς καὶ κινήσεως καὶ τοῦ ἀλόγου μέρους τῆς ψυχῆς, ἀντιστρατεύεται τῷ νόμῳ τοῦ νοός μου, τουτέστι τῇ συνειδήσει, καὶ αἰχμαλωτίζει με καὶ θέλοντα τὸν τοῦ Θεοῦ νόμον καὶ ἀγαπῶντα καὶ μὴ θέλοντα τὴν ἀμαρτίαν κατὰ ἀνάκρασιν διὰ τε τοῦ λείου τῆς ἡδονῆς καὶ τῆς τοῦ σώματος ἐπιθυμίας καὶ τοῦ ἀλόγου μέρους τῆς ψυχῆς, ὡς ἔφην, πλανᾷ καὶ πείθει δουλεῦσαι τῇ ἀμαρτίᾳ· ἀλλ' «ὁ Θεὸς τὸ ἀδύνατον τοῦ νόμου, ἐν ᾧ ἠσθένει ὁ νόμος διὰ τῆς σαρκός, πέμψας τὸν Υἱὸν αὐτοῦ ἐν ὁμοιώματι σαρκὸς ἀμαρτίας» —σάρκα μὲν γὰρ ἀνέλαβεν, ἀμαρτίαν δὲ οὐδαμῶς—, «κατέκρινε τὴν ἀμαρτίαν ἐν τῇ σαρκί, ἵνα τὸ δικαίωμα τοῦ νόμου πληρωθῇ ἐν τοῖς μὴ κατὰ σάρκα περιπατοῦσιν, ἀλλὰ κατὰ Πνεῦμα. Τὸ γὰρ Πνεῦμα συναντιλαμβάνεται τῇ ἀσθενείᾳ ἡμῶν» καὶ παρέχει δύναμιν τῷ νόμῳ τοῦ νοός ἡμῶν κατὰ τοῦ νόμου τοῦ ἐν τοῖς μέλεσιν ἡμῶν. Τὸ γὰρ «τί προσευξόμεθα, καθὼς δεῖ, οὐκ οἶδαμεν, ἀλλ' αὐτὸ τὸ Πνεῦμα ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν στεναγμοῖς ἀλαλήτοις», τουτέστι διδάσκει ἡμᾶς, τί προσευξόμεθα. Ὡστε ἀδύνατον, εἰ μὴ δι' ὑπομονῆς καὶ προσευχῆς, τὰς ἐντολὰς τοῦ Κυρίου κατεργάσασθαι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 96. Κατὰ Ἰουδαίων περὶ τοῦ Σαββάτου. Σάββατον ἢ ἐβδόμη ἡμέρα κέκληται, δηλοῖ δὲ τὴν κατάπαυσιν· ἐν αὐτῇ γὰρ «κατέπαυσεν ὁ Θεὸς ἀπὸ τῶν ἔργων αὐτοῦ»,

σάρκας μας.

Ὁ νόμος, λοιπόν, του νου, δηλαδή η συνείδηση, ευχαριστεῖται με το νόμο του Θεοῦ, δηλαδή με την εντολή, και αυτήν θέλει. Ὁ νόμος ὁμως τῆς ἀμαρτίας, δηλαδή η ἐπίθεση (του διαβόλου), με το νόμο που κυριαρχεῖ στα μέλη (του σώματος), δηλαδή με την ἐπιθυμία, τὴ ροπή και τὴ κίνηση του τοῦ σώματος και του ἀλόγου μέρους τῆς ψυχῆς, πολεμά το νόμο του νου μου —εννοῶ τὴ συνείδηση— και με αἰχμαλωτίζει· και ἐνῶ θέλω και ἀγαπῶ το νόμο του Θεοῦ και δεν θέλω τὴν ἀμαρτία, σύμφωνα με τὴν ἐξέταση, με τὴ γλυκύτητα τῆς ἡδονῆς και τὴν ἐπιθυμία του σώματος και του ἀλόγου μέρους τῆς ψυχῆς, ὅπως εἶπα, με ἀποπλανᾷ και με πείθει να διαπράξω τὴν ἀμαρτία. «Ὁ Θεός, ὁμως, τὴν ἀδυναμία του νόμου, ἐπειδὴ ὁ νόμος ἐξαιτίας τῆς σάρκας ἦταν ἀσθενής, ἀποστέλλοντας τὸν Υἱὸ του σε ὁμοίωμα τῆς ἀμαρτωλῆς σάρκας —πῆρε δηλαδή τὴ σάρκα, ὁχι ὁμως τὴν ἀμαρτία— καταδίκασε τὴν ἀμαρτία στη σάρκα, για να ἐκπληρωθεῖ ἡ δίκαιη ἀπαίτηση του νόμου σ' αὐτούς που δεν βαδίζουν σύμφωνα με τὴ σάρκα ἀλλὰ σύμφωνα με το Πνεῦμα. Διότι το Πνεῦμα μας βοηθαεῖ στην ἀδυναμία μας» και δίνει τὴ δύναμη στο νόμο του νου μας να στραφεῖ ἐναντίον του νόμου των μελών τῆς σάρκας μας. Διότι το χωρίο «δεν ξέρουμε τί να προσευχηθούμε, ὅπως πρέπει, ἀλλὰ αὐτὸ το Πνεῦμα μεσιτεῦει για χάρη μας με στεναγμούς ἀλάλητους», μας διδάσκει, τί θα προσευχηθούμε. Ἐπομένως εἶναι ἀδύνατο να ἐκτελέσουμε τις ἐντολές του Κυρίου, παρά μόνον με ὑπομονή και προσευχή.

Ἐναντίον των Ἰουδαίων, σχετικά με το Σάββατο. Ἡ ἐβδόμη ἡμέρα ἔχει ὀνομασθεῖ Σάββατο και φανερώνει τὴν ξεκούραση· διότι αὐτὴ τὴν ἡμέρα «ὁ Θεὸς ἀναπαύθηκε ἀπὸ τα ἔργα του», ὅπως λέει ἡ Ἁγία Γραφή. Γι' αὐτὸ ὁ ἀριθμὸς (των

ὡς φησιν ἡ Γραφή. Διὸ καὶ μέχρις ἑπτὰ ὁ τῶν
ἡμερῶν ἀριθμὸς
προβαίνων πάλιν ἀνακυκλοῦται καὶ ἀπὸ τῆς
πρώτης ἄρχεται.
Οὗτος ὁ ἀριθμὸς τίμιος παρὰ Ἰουδαίοις τοῦ
Θεοῦ προστάξαντος
τιμᾶσθαι αὐτὸν –οὐχ ὡς ἔτυχεν, ἀλλὰ καὶ
μετὰ βαρυτάτων
τῶν ἐπὶ τῇ παραβάσει ἐπιτιμιῶν. Οὐχ ἀπλῶς
δὲ τοῦτο προσέταξεν,
ἀλλὰ διὰ τινὰς μυστικῶς τοῖς πνευματικοῖς τε
καὶ διορατικοῖς
κατανοουμένας αἰτίας.
Ὡς ἐμέ γοῦν γινῶναι τὸν ἀμαθῆ, ἴν' ἐκ τῶν
κατωτέρων
καὶ παχυτέρων ἄρξωμαι· Εἰδῶς ὁ Θεὸς τὸ
παχὺ τε καὶ φιλόσαρκον
καὶ πρὸς τὴν ὕλην ὄλωσ ἐπιρρεπὲς τοῦ
Ἰσραηλῖτου λαοῦ,
ἅμα δὲ καὶ τὸ ἀδιάκριτον· πρῶτον μὲν, «ἵνα ὁ
δούλος
καὶ τὸ ὑποζύγιον ἀναπαύσεται», ὡς
γέγραπται· ἐπειδὴ ἀνήρ
«δίκαιος οἰκτεῖρει ψυχὰς κτηνῶν αὐτοῦ», ἅμα
δὲ ἵνα καὶ σχολῆν
ἄγοντες ἐκ τοῦ περὶ τὴν ὕλην περισπασμοῦ
πρὸς Θεὸν συνάγωνται
«ἐν ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς
πνευματικαῖς» καὶ μελέτῃ
τῶν θείων Γραφῶν ἅπασαν τὴν ἐβδόμη
ἀναλίσκοντες
καὶ ἐν τῷ Θεῷ καταπαύοντες.
Ὅτε μὲν γὰρ οὐκ ἦν νόμος, οὐ Γραφή
θεόπνευστος,
οὐδὲ τὸ Σάββατον Θεῷ ἀφιέρωτο. Ὅτε δὲ ἡ
θεόπνευστος Γραφή
διὰ Μωσέως ἐδόθη, ἀφιέρωθη τῷ Θεῷ τὸ
Σάββατον,
ὡς ἂν περὶ τὴν ταύτης μελέτην ἐν αὐτῷ
ἀδολεσχῆσωσιν
οἱ μὴ πάντα τὸν βίον τῷ Θεῷ ἀφιερῶντες, οἱ
μὴ πόθω τῷ Δεσπότη
ὡς Πατρὶ δουλεύοντες, ἀλλ' ὡς δούλοι
ἀγνώμονες, κἄν μικρὸν
καὶ ἐλάχιστον μέρος τῆς ἑαυτῶν ζωῆς τῷ Θεῷ
ἀποτέμονται,
καὶ τοῦτο φόβω τῶν ἐπὶ τῇ παραβάσει
εὐθυνῶν καὶ ἐπιτιμήσεων·
«δικαίω γὰρ νόμος οὐ κείται», ἀλλ' ἀδίκους.
Ἐπεὶ πρῶτος Μωσῆς τεσσαράκοντα ἡμερῶν
καὶ αὐθις ἑτέρων
τεσσαράκοντα νηστεία προσεδρεύσας τῷ

ἡμερῶν) προχωρεῖ μέχρι
το ἐπτὰ, επανέρχεται καὶ ἀρχίζει πάλι ἀπὸ τὴν
πρώτη ἡμέρα.
Ο ἀριθμὸς αὐτὸς εἶναι σεβαστὸς στους Ἰουδαίους,
επειδὴ ὁ Θεὸς πρόσταξε
να τον σέβονται –ὄχι με χαλαρότητα–, ἀλλὰ καὶ με
πολύ αυστηρὲς τιμωρίες
σε περίπτωση παραβάσεως. Καὶ δὲν το διέταξε
αὐτὸ χωρὶς λόγο,
ἀλλὰ γιὰ κάποιους λόγους που γίνονται ἀντιληπτοὶ
με μυστικὸ τρόπο
ἀπὸ τους προχωρημένους πνευματικὰ καὶ τους
διορατικοὺς.
Ὅπως, λοιπὸν, ἐγὼ ὁ ἀμαθὴς γνωρίζω –γιὰ νὰ
ἀρχίσω ἀπὸ τὰ κατώτερα
καὶ χονδροειδῆ–, ἐπειδὴ ὁ Θεὸς γνώριζε τὴν
ἀναισθησία, τὴ φιλοσαρκία
καὶ τὴ ροπή τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ πρὸς τὴν ὕλη,
καὶ συγχρόνως
τὴν ἀδιακρισία του, γι' αὐτὸ πρῶτα (καθιερῶναι
τὴν ἀνάπαυση τῆς ἐβδόμης
ἡμέρας) «γιὰ ν' ἀναπαύονται οἱ δούλοι καὶ τὰ
μεταφορικὰ ζῶα», ὅπως λέει
ἡ Γραφή, ἐπειδὴ «ὁ δίκαιος ἄνθρωπος λυπάται τὰ
ζῶα του»·
καὶ παράλληλα, γιὰ νὰ διακόπτουν τὴν
ἀπασχόλησίν τους με τὰ υλικά καὶ νὰ
συγκεντρώνονται νὰ υμνήσουν τὸ Θεὸ «με
ψαλμοὺς, ὕμνους
καὶ πνευματικὰ ἄσματα»· με τὴ μελέτη τῶν θείων
Γραφῶν νὰ περνοῦν ὅλη
τὴν ἐβδομὴ ἡμέρα καὶ ν' ἀναπαύονται σύμφωνα με
τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ.
Ὅταν, δηλαδή, δὲν υπήρχε νόμος, δὲν υπήρχε οὔτε
θεόπνευστη Γραφή
οὔτε τὸ Σάββατο ἦταν ἀφιερῶμένο στο Θεό. Ὅταν
ὅμως ἡ θεόπνευστη Γραφή
δόθηκε με τὸ Μωϋσῆ, τότε καὶ τὸ Σάββατο
ἀφιερῶθηκε στο Θεό,
γιὰ νὰ ἐντρυφούν στη μελέτη τῆς κατὰ τὴ διάρκεια
του (τοῦ Σαββάτου)
ὄσοι δὲν ἀφιερῶνουν ὅλη τους τὴ ζωὴ στο Θεό καὶ
ὄσοι δὲν υπηρετοῦν
με πόθο τὸ Θεὸ ὡς Πατέρα· ἀλλὰ, σαν ἀχάριστοι
δούλοι, κὶ ὅταν ἀκόμη
ἀφιερῶνουν ἓνα μικρὸ καὶ ἐλάχιστο μέρος τῆς
ζωῆς τους στο Θεό,
τὸ ἀφιερῶνουν ἀπὸ φόβο γιὰ τὶς εὐθύνες τῆς
παραβάσεως καὶ τὶς τιμωρίες.
Βέβαια, «δὲν υφίσταται νόμος γιὰ τὸν δίκαιο»,
ἀλλὰ γιὰ τους ἀδίκους.
Ὅταν πρῶτος ὁ Μωϋσῆς ἔμεινε κοντὰ στο Θεό

Θεῶ, πάντως
καί τοῖς Σάββασι διὰ τῆς νηστείας ἐκάκου
ἑαυτὸν, τοῦ νόμου
μὴ κακοῦν ἑαυτοὺς ἐν τῇ τοῦ Σαββάτου
ἡμέρᾳ προστάσσοντος.
Εἰ δὲ φαῖεν, ὅτι πρὸ τοῦ νόμου τοῦτο, τί
φήσουσι περὶ τοῦ Θεοσβίτου
Ἡλιοῦ τεσσαράκοντα ἡμερῶν ὁδὸν ἀνύσαντος
ἐν βρώσει μιᾶ;
Οὗτος γὰρ οὐ μόνον διὰ τῆς νηστείας, ἀλλὰ
καὶ διὰ τῆς ὁδοιορίας
ἐν τοῖς Σάββασι τῶν τεσσαράκοντα ἡμερῶν
ἑαυτὸν κακώσας
ἔλυσεν τὸ Σάββατον· καὶ οὐκ ὠργίσθη τούτῳ ὁ
τὸν νόμον δεδωκώς,
ἀλλὰ καὶ ὡς ἀρετῆς ἔπαθλον ἐν Χωρήβ
ἑαυτὸν ἐνεφάνισεν.
Τί δὲ περὶ Δανιὴλ φήσουσιν; Οὐχὶ τρεῖς
ἐβδομάδας διετέλεσεν ἄσιτος;
Τί δὲ πᾶς Ἰσραήλ; Οὐ περιτέμνει τὸ παιδίον ἐν
Σαββάτῳ, εἰ τύχοι,
ὀκταήμερον; Οὐχὶ δὲ καὶ τὴν μεγάλην
νηστείαν, ἣν νενομοθέτηται,
εἰ ἐν Σαββάτῳ κατανήσοι, νηστεύουσι; Οὐχὶ
δὲ καὶ οἱ ἱερεῖς
καὶ οἱ Λευῖται ἐν τοῖς τῆς σκηνῆς ἔργοις
βεβηλοῦσι τὸ Σάββατον
καὶ ἀναίτιοι εἰσιν; Ἀλλὰ καὶ κτήνος, ἂν εἰς
βόθρον ἐμπέσοι
ἐν Σαββάτῳ, ὁ μὲν ἀνασπᾶσας ἀναίτιος, ὁ δὲ
παριδῶν κατάκριτος.
Τί δὲ πᾶς Ἰσραήλ; Οὐχὶ ἑπτὰ ἡμέρας τὴν τοῦ
Θεοῦ κιβωτὸν
περιφέροντες τὰ Ἱεριχούνια τείχη περιήεσαν,
ἐν αἷς πάντως ἦν
καὶ τὸ Σάββατον;
Ὡς οὖν ἔφην, σχολῆς ἕνεκα τῆς πρὸς Θεόν,
ἵνα κἂν σμικροτάτην
ἀπόμοιραν αὐτῷ ἀπονέμωσι καὶ
ἀναπαύσωνται ὃ τε δούλος
καὶ τὸ ὑποζύγιον, ἢ τοῦ Σαββάτου τήρησις
ἐπινενόητο τοῖς νηπίοις
ἔτι καὶ ὑπὸ τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου
δεδουλωμένοις, τοῖς σαρκικοῖς
καὶ μηδὲν ὑπὲρ τὸ σῶμα καὶ τὸ γράμμα
ἐννοῆσαι δυναμένοις.
«Ὅτε δὲ ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου,
ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς
τὸν Υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ, γενόμενον ἐκ
γυναικὸς ἄνθρωπον,
γενόμενον ὑπὸ νόμον, ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον
ἐξαγοράσῃ,

σαράντα ἡμέρες
καὶ πάλι ἄλλες σαράντα ἡμέρες ἔμεινε
νηστεύοντας, ὡποσδήποτε νήστευε
καὶ τα Σάββατα καὶ ταλαιπωροῦσε τον εαυτό του,
παρόλο που ο νόμος
πρόσταζε να μην ταλαιπωροῦν τον εαυτό τους την
ἡμέρα του Σαββάτου.
Αν ὅμως ισχυρισθούν ὅτι αὐτὸ γινόταν πρὶν ἀπὸ τὸν
νόμο, τι θα πουν
για τὸ Θεοσβίτη Ηλία, ὁ ὁποῖος διήνυσεν δρόμο
σαράντα ἡμερῶν μ' ἓνα γεῦμα;
Αὐτός, δηλαδή, ταλαιπώρησε τον εαυτό του καὶ
κατάργησε τὴν ἀργία
τοῦ Σαββάτου ὄχι μόνον με τὴ νηστεία, ἀλλὰ καὶ
με σαρανταήμερη πορεία
καὶ τὶς ἡμέρες τοῦ Σαββάτου· καὶ ὁ Θεός, που
ἔδωσε τὸ νόμο, δὲν θύμωσε
μαζὶ του, ἀλλὰ για να ἐπιβραβεύσει τὴν ἀρετὴ του,
τοῦ ἐμφανίσθηκε
στο (ὄρος) Χωρήβ.
Καὶ τί θα πουν για τὸν Δανιὴλ; Δὲν πέρασε τρεῖς
εβδομάδες χωρὶς φαγητό;
Καὶ τί κάνει ὁ Ἰσραηλιτικὸς λαός; Ἀν συμβεῖ ἓνα
ἀγόρι να οἰδοῖσει
τὸ Σάββατο, δὲν του κάνει περιτομὴ; Καὶ πάλι, δὲν
τηροῦν τὴ μεγάλη νηστεία,
που τὴν θέσπισε ὁ νόμος, καὶ τὴν ἡμέρα τοῦ
Σαββάτου, ἀν τυχόν συμπέσει;
Ἀλλὰ καὶ οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ Λευῖτες δὲν καταργοῦν τὸ
Σάββατο με τὴν ὑπηρεσία
στὴ Σκηνή, καὶ κανένας δὲν τοὺς κατηγορεῖ;
Ἀκόμη καὶ τὸ ζῶο, ἀν τὴν ἡμέρα
τοῦ Σαββάτου πέσει στο βόθρο, αὐτός που τὸ
ἀνασύρει εἶναι ἀθῶος, ἐνῶ
αὐτός που τὸ παραμελεῖ εἶναι ἐνοχος; Τί ἔκανε
ὄλος ὁ λαός του Ἰσραὴλ;
Δὲν περιέφερε τὴν Κιβωτὸ τοῦ Θεοῦ γύρω ἀπὸ τὰ
τείχη τῆς Ἱεριχούς
επτὰ ἡμέρες, μέσα στις ὁποῖες ἦταν ὡποσδήποτε
καὶ τὸ Σάββατο;
Ὅπως εἶπα, λοιπόν, ἡ τήρηση τοῦ Σαββάτου
καθιερώθηκε γι' αὐτούς
οἱ ὁποῖοι εἶναι νήπιοι πνευματικὰ καὶ δὲν μποροῦν
να καταλάβουν
περισσότερο ἀπὸ τὰ σωματικὰ καὶ τὸ γράμμα (τοῦ
νόμου)· ἐγίνε για
ν' ἀναπαύονται καὶ να λατρεύουν τὸ Θεό, να του
αφεριώνουν λίγο καιρό,
καὶ να ξεκουράζονται καὶ ὁ δούλος καὶ τὸ
μεταφορικὸ ζῶο.
«Ὅταν ὅμως ἦλθε ὁ κατάλληλος καιρός, ὁ Θεός
ἔστειλε στον κόσμο

ἵνα τὴν υἰοθεσίαν ἀπολάβωμεν». Ὅσοι γὰρ ἐλάβομεν αὐτόν, ἔδωκεν ἡμῖν ἐξουσίαν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι, τοῖς πιστεύουσιν εἰς αὐτόν. Ὡστε οὐκέτι ἐσμὲν δούλοι ἀλλ' υἱοί, οὐκέτι ὑπὸ νόμον ἀλλ' ὑπὸ χάριν· οὐκέτι μερικῶς τῷ Κυρίῳ δουλεύοντες ἐκ φόβου, ἀλλὰ πάντα τὸν τῆς ζωῆς χρόνον αὐτῷ ἀνατιθέμενοι ὀφείλοντες καὶ αἰεὶ τὸν δούλον, τὸν θυμὸν λέγω καὶ τὴν ἐπιθυμίαν, ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας καταπαύοντες καὶ τῷ Θεῷ σχολάζειν ἐπιτρέποντες· τὴν μὲν ἐπιθυμίαν ἅπασαν αἰεὶ πρὸς Θεὸν ἀνατείνοντες, τὸν δὲ θυμὸν κατὰ τῶν τοῦ Θεοῦ δυσμενῶν καθοπλίζοντες· καὶ τὸ ὑποζύγιον, ἦτοι τὸ σῶμα, ὁμοίως τῆς μὲν δουλείας τῆς ἁμαρτίας ἀναπαύοντες, ταῖς δὲ θείαις ἐντολαῖς ἐξυπηρετεῖσθαι προτρέποντες. Ταῦτα ὁ πνευματικὸς ἡμῖν ἐντέλλεται τοῦ Κυρίου νόμος, καὶ οἱ τοῦτον φυλάσσοντες ὑπέρτεροι τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου γεγόνασιν· ἐλθόντος γὰρ τοῦ τελείου τὸ ἐκ μέρους κατήρηται, καὶ τοῦ καλύμματος τοῦ νόμου, ἦτοι τοῦ καταπετάσματος, διὰ τῆς τοῦ Σωτῆρος διαρραγέντος σταυρώσεως καὶ τοῦ Πνεύματος πυρίναις γλώσσαις ἐκλάμψαντος τὸ γράμμα κατήρηται, τὰ σωματικὰ πέπανται καὶ ὁ τῆς δουλείας νόμος πεπλήρωται καὶ νόμος ἐλευθερίας ἡμῖν δεδωρηται. Καὶ εορτάζομεν τὴν τελείαν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως κατάπαυσιν, φημὶ δὴ τὴν τῆς ἀναστάσεως ἡμέραν, ἐν ἣ ἡμᾶς ὁ Κύριος Ἰησοῦς, ὁ τῆς ζωῆς ἀρχηγὸς καὶ Σωτὴρ, εἰς τὴν ἐπηγγελμένην τοῖς πνευματικῶς τῷ Θεῷ λατρεύουσι κληρουχίαν εἰσήγαγεν, εἰς ἣν αὐτὸς πρόδρομος ἡμῶν εἰσήλθεν, ἀναστὰς ἐκ νεκρῶν καὶ ἀνοιγόντων αὐτῷ τῶν οὐρανίων πυλῶν ἐν δεξιᾷ τοῦ Πατρὸς κεκάθικε σωματικῶς, ἔνθα καὶ οἱ τὸν πνευματικὸν τηροῦντες νόμον εἰσελεύσονται. Ἡμῖν τοίνυν τοῖς τῷ πνεύματι στοιχοῦσι καὶ οὐ

τον μονογενῆ του Υἱό, που ἐγίνε ἀνθρώπος ἀπὸ γυναίκα, σύμφωνα με τις διατάξεις του νόμου, για να λυτρώσει τους υποκείμενους στο νόμο, και ἔτσι ὅλοι να γίνουμε παιδιά του». Καὶ ὅσοι τον δεχθήκαμε, μας ἔδωσε το δικαίωμα, εφόσον πιστεύουμε σ' αὐτόν, να γίνουμε παιδιά του Θεοῦ. Επομένως, δεν εἴμαστε πλέον δούλοι ἀλλὰ υἱοί· δεν εἴμαστε στην ἐξουσία του νόμου, ἀλλὰ της χάριτος. Δεν υπηρετοῦμε τον Κύριο, κατὰ ἓνα μέρος της ζωῆς μας, ἀπὸ φόβο, ἀλλὰ οφείλουμε να του εμπιστευόμαστε ὅλη μας τη ζωὴ και πάντοτε σταματάμε το δούλο, ἐννοῶ το θυμὸ και την ἐπιθυμία, να διαπράττει την ἁμαρτία και τον κάνουμε να υπηρετεῖ το Θεό. Υψώνουμε συνεχῶς ὅλη μας την ἐπιθυμία πρὸς το Θεό και οπλίζουμε το θυμὸ μας ἐναντίον των ἐχθρῶν του Θεοῦ. Παρόμοια και το υποζύγιό μας, το σῶμα δηλαδή, το ἐλευθερώνουμε ἀπὸ το δουλικὸ φορτίο της ἁμαρτίας και το παρακινούμε να ἐκτελεῖ με προθυμία τις θείες ἐντολές. Αὐτὰ μας παραγγέλλει ο πνευματικὸς νόμος του Κυρίου και ὅσοι τον τηροῦν ἔχουν γίνει ἀνώτεροι ἀπὸ το νόμο του Μωϋσῆ· διότι, ὅταν ἐλθεῖ το τέλειο, το μερικὸ καταργεῖται, και ὅταν με τη Σταύρωση του Σωτῆρα σχίσθηκε τὸ κάλυμμα του νόμου, το καταπέτασμα δηλαδή, και το Ἅγιο Πνεῦμα ἔλαμψε με πύρινες γλώσσες, τότε καταργήθηκε τὸ γράμμα του νόμου, τα σωματικὰ ἔργα σταμάτησαν, ο νόμος της δουλείας ἐκπλήρωσε την ἀποστολή του και μας δόθηκε ο νόμος της ἐλευθερίας. Εορτάζουμε πλέον την τέλεια ἀνάπαυση της ἀνθρωπίνης φύσεως, ἐννοῶ την εορτὴ της ἀναστάσεως, κατὰ την ὁποία ο Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστός, ο ἀρχηγὸς της ζωῆς και Σωτῆρας, μας ἔδωσε την κληρονομία που εἶχε υποσχεθεῖ σ' αὐτούς που λατρεύουν πνευματικὰ το Θεό· σ' αὐτὴν Αὐτὸς πρῶτος εἰσήλθε για λογαριασμό μας, ἀφοῦ ἀναστήθηκε ἀπὸ τους νεκρούς και ἀνοίξε Αὐτὸς τις πύλες του οὐρανοῦ και κάθησε με το σῶμα του

τῷ γράμματι
πᾶσα ἢ τῶν σαρκικῶν ἐστὶν ἀπόθεσις καὶ ἡ
πνευματικὴ λατρεία
καὶ πρὸς Θεὸν συνάφεια. Περιτομὴ μὲν γάρ
ἐστὶν ἢ τῆς σωματικῆς
ἡδονῆς καὶ τῶν περιττῶν καὶ οὐκ ἀναγκαίων
ἀπόθεσις· ἀκροβυστία
γὰρ οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν εἰ μὴ δέρμα, ἡδονικοῦ
μορίου περίττωμα.
Πᾶσα δὲ ἡδονὴ μὴ ἐκ Θεοῦ καὶ ἐν Θεῷ
γινομένη περίττωμα ἡδονῆς
ἐστὶν· ἢς τύπος ἡ ἀκροβυστία. Σάββατον δὲ ἡ
ἐκ τῆς ἀμαρτίας
κατάπαυσις. Ὡστε ἀμφοτέρωθεν ἐν τυγχάνουσι
καὶ οὕτως ἀμφοτέρωθεν
ἅμα ὑπὸ τῶν πνευματικῶν τελούμενα, οὐδὲ
τὴν τυχοῦσαν
παρανομίαν ἐργάζονται.
Ἔτι δὲ ἰστέον, ὅτι ὁ ἐπτὰ ἀριθμὸς πάντα τὸν
παρόντα χρόνον δηλοῖ,
ὡς φησὶν ὁ σοφώτατος Σολομῶν· «Δοῦναι
μερίδα τοῖς ἐπτὰ καὶ γε
τοῖς ὀκτώ». Καὶ ὁ θεηγόρος Δαυὶδ περὶ τῆς
ὀγδόης ψάλλον
περὶ τῆς μελλούσης μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν
ἀνάστασιν καταστάσεως
ἔψαλλε. Τὴν ἑβδόμην οὖν ἡμέραν ἀργίαν
ἄγειν ἐκ τῶν σωματικῶν,
τοῖς δὲ πνευματικοῖς ἐνασχολεῖσθαι
προστάσων ὁ νόμος μυστικῶς
πάντα τὸν χρόνον τῷ ἀληθινῷ Ἰσραὴλ καὶ
νοῦν ὀρῶντα Θεὸν
ἔχοντι ὑπέφηνε, τῷ Θεῷ ἑαυτὸν προσάγειν
καὶ ὑπεράνω
τῶν σωματικῶν γίνεσθαι.

στα δεξιὰ του Πατέρα του·
εκεῖ θα εἰσέλθουν καὶ ὅσοι τηροῦν τὸν πνευματικὸ
νόμο.
Ὅλη, λοιπόν, ἡ ἀπόθεση τῶν σαρκικῶν ἔργων, ἡ
πνευματικὴ λατρεία
καὶ ἡ ἔνωση με τὸ Θεὸ εἶναι γιὰ μας που βαδίζουμε
σύμφωνα με τὸ Πνεῦμα
καὶ ὄχι με τὸ γραπτὸ νόμο. Διότι περιτομὴ εἶναι ἡ
αποβολὴ τῆς σωματικῆς
ἡδονῆς, τῶν περιττῶν καὶ τῶν ἀχρήστων· ἐνῶ
ἀκροβυστία δὲν εἶναι τίποτε
ἄλλο παρά δέρμα, περίττωμα τοῦ γεννητικοῦ
μορίου τῆς ἡδονῆς. Μάλιστα,
κάθε ἡδονὴ που δὲν προέρχεται ἀπὸ τὸ Θεὸ καὶ δὲν
γίνεται σύμφωνα με
τὸ Θεὸ, εἶναι περίττωμα τῆς ἡδονῆς· ἡ ἀκροβυστία
ἀποτελεῖ τὸν τύπο τῆς·
ἐνῶ τὸ Σάββατο (συμβολίζει) τὴν κατάπαυση ἀπὸ
τὴν ἀμαρτία. Ἐπομένως,
καὶ τὰ δύο εἶναι ἓνα, καὶ ἔτσι, ὅταν πνευματικοὶ
ἄνθρωποι ἐκτελοῦν
καὶ τὰ δύο, δὲν κάνουν τὴν παραμικρὴ παράβαση.
Πρέπει ἀκόμη νὰ γνωρίζουμε ὅτι ὁ ἀριθμὸς ἐπτὰ
φανερῶναι ὅλο τὸ χρόνο
τῆς παρουσίας ζωῆς, ὅπως λέει ὁ σοφώτατος
Σολομῶν· «Νὰ δώσεις μερίδα
στοὺς ἐπτὰ καὶ τοὺς ὀκτώ». Καὶ ὁ θεηγόρος Δαβὶδ,
ψάλλοντας τὴν ὀγδοὴ
ἡμέρα, ἔψαλλε γιὰ τὴ μελλοντικὴ κατάσταση μετὰ
τὴν ἀνάστασι τῶν νεκρῶν.
Ὁ νόμος, λοιπόν, δίνοντας ἐντολὴ τὴν ἑβδόμη
ἡμέρα ν' ἀναπαύονται
ἀπὸ τὰ σωματικὰ ἔργα καὶ ν' ἀσχολοῦνται με τὰ
πνευματικὰ, φανέρωσε
με μυστικὸ τρόπο ὅτι πρέπει καθ' ὅλο τὸ χρόνο ὁ
ἀληθινὸς Ἰσραηλίτης,
που ἔχει νοῦ καὶ βλέπει τὸ Θεὸ, νὰ ὀδηγεῖ τὸν
ἑαυτὸ του στο Θεὸ
καὶ νὰ ξεπερνᾷ τὰ σωματικὰ ἔργα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 97. Περὶ παρθενίας
Κακίζουσιν οἱ σαρκικοὶ τὴν παρθενίαν, καὶ εἰς
μαρτυρίαν
προβάλλονται οἱ φιλήδονοι τὸ «ἐπικατάρατος
πᾶς, ὃς οὐκ ἐγείρει
σπέρμα ἐν τῷ Ἰσραὴλ». Ἡμεῖς δὲ φάμεν τῷ ἐκ
Παρθένου σαρκωθέντι
Θεῷ Λόγω θαρρήσαντες, ὡς ἡ παρθενία
ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς
ἐφυτεύθη τῇ φύσει τῶν ἀνθρώπων· ἐκ
παρθένου γὰρ γῆς ὁ ἄνθρωπος
πεπλαστούργηται, ἐκ μόνου Ἀδάμ ἢ Εὐᾶ

Γιὰ τὴν Παρθενία.
Οἱ σαρκικοὶ ἄνθρωποι συκοφαντοῦν τὴν παρθενία
καὶ, ὄντας φιλήδονοι,
ἐπικαλοῦνται ὡς ἀπόδειξη τὸ (χωρίο)
«καταραμένος νὰ εἶναι ὅποιος δὲν
αφήνει ἀπογόνους στὸν Ἰσραὴλ». Ἐμεῖς ὅμως,
παίρνοντας θάρρος ἀπὸ τὸ Θεὸ
Λόγο που γεννήθηκε ἀπὸ Παρθένο, ἰσχυρίζομαστε
ὅτι ἡ παρθενία ἐξαρχῆς
δόθηκε ἀπὸ τὸ Θεὸ στὴ φύση τῶν ἀνθρώπων.
Πράγματι, ὁ ἄνθρωπος
πλάσθηκε ἀπὸ τὴν παρθένο γῆ, ἡ Εὐᾶ

ἔκτισται, ἐν παραδείσῳ
παρθενία ἐπολιτεύετο. Φησὶ γοῦν ἡ θεία
Γραφή, ὅτι «γυμνοὶ ἦσαν,
ὃ τε Ἀδὰμ καὶ ἡ Εὐά, καὶ οὐκ ἤσχύοντο».
Ἦνίκα δὲ παρέβησαν,
«ἔγνωσαν, ὅτι γυμνοὶ ἦσαν», καὶ αἰσχυνθέντες
ἔρραψαν ἑαυτοῖς
περιζώματα. Καὶ μετὰ τὴν παράβασιν, ὅτε
ἤκουσε «ὅτι γῆ εἶ
καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσῃ», ὅτε διὰ τῆς
παραβάσεως θάνατος
εἰς τὸν κόσμον εἰσήλθε, τότε «ἔγνω Ἀδὰμ
Εὐάν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ,
καὶ συνέλαβε καὶ ἐγέννησεν». Ὡστε διὰ τὸ μὴ
ἐκτριβῆναι
καὶ ἀναλωθῆναι τὸ γένος ὑπὸ τοῦ θανάτου ὁ
γάμος ἐπινενόηται,
ὡς ἂν διὰ τῆς παιδοποιίας τὸ γένος τῶν
ἀνθρώπων διασωζῆται.
Ἄλλ' ἐροῦσι τυχόν· Τί οὖν τὸ «ἄρρεν καὶ
θῆλυ» βούλεται
καὶ τὸ «αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε»; Πρὸς ὃ
λέξομεν,
ὅτι τὸ μὲν «αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε» οὐ
πάντως
τὸν διὰ γαμικῆς συναφείας πληθυσμὸν δηλοῖ.
Ἐδύνατο γὰρ ὁ Θεὸς
καὶ ἐτέρῳ τρόπῳ τὸ γένος πληθύναι, εἰ τὴν
ἐντολήν μέχρι τέλους
ἐτήρησαν ἀπαραράκτον. Ἄλλ' εἰδὼς ὁ Θεὸς
τῇ προγνώσει αὐτοῦ,
«ὅ πάντα εἰδὼς πρὶν γενέσεως αὐτῶν», ὡς
μέλλουσιν ἐν παραβάσει
γίνεσθαι καὶ θανάτῳ κατακρίνεσθαι,
προλαβὼν ἐποίησε τὸ ἄρρεν
καὶ θῆλυ καὶ αὐξάνεσθαι καὶ πληθύνεσθαι
προσέταξεν. Ὅδῳ τοίνυν
κατέλθωμεν καὶ ἴδωμεν τὰ τῆς παρθενίας
αὐχῆματα·
ταύτων δὲ καὶ ἀγνείας εἰπεῖν.
Νῶε εἰς τὴν κιβωτὸν εἰσελθεῖν
προστασσομένου καὶ κόσμου σπέρμα
φυλάττειν ἐγχειριζόμενος οὕτω προστάττεται·
«Εἰσελθε σύ», φησί,
«καὶ οἱ υἱοὶ σου καὶ ἡ γυνὴ σου καὶ αἱ γυναῖκες
τῶν υἱῶν σου».
Διεῖλεν αὐτοὺς ἐκ τῶν γυναικῶν, ὡς ἂν μετὰ
τῆς ἀγνείας τὸ πέλαγος
καὶ τὸ παγκόσμιον ἐκεῖνο ναύαγιον
διαδράσαιεν. Μετὰ μέντοι
τὴν τοῦ κατακλυσμοῦ κατάπαυσιν· «Ἐξελθε
σύ», φησί,

δημιουργήθηκε ἀπὸ τον Ἀδὰμ μόνο καὶ
ἡ παρθενία βασίλευε στον παράδεισο. Λέει
μάλιστα ἡ Ἁγία Γραφή, ὅτι
«ο Ἀδὰμ καὶ ἡ Εὐά, παρόλο που ἦταν γυμνοί, δεν
ντρέπονταν». Ὄταν ὁμοῦς
ἔκαναν τὴν παρακοή, τότε «ἐνίωσαν ὅτι ἦταν
γυμνοί» καὶ ἀπὸ ντροπῆς
ἔρραψαν ρούχα γιὰ τον εαυτό τους. Καὶ μετὰ τὴν
παράβασιν, ὅταν ὁ Ἀδὰμ
ἄκουσε «ὅτι ἀπὸ τῆ γῆ προήλθες καὶ στὴ γῆ θὰ
καταλήξεις» καὶ ἐξαιτίας
τῆς παραβάσεως εἰσήλθε ὁ θάνατος στὴ ζωὴ μας,
τότε «ἤλθε σε ἐπαφὴ με τὴ
γυναῖκα του Εὐά, καὶ αὐτὴ συνέλαβε καὶ γέννησε».
Ἐπομένως, ὁ γάμος
ἐπινοήθηκε γιὰ νὰ μὴ χαθεῖ καὶ εξαφανισθεῖ ἀπὸ τὸ
θάνατο τὸ ἀνθρώπινο
γένος, γιὰ νὰ μπορέσει νὰ διασωθεῖ με τὴ γέννηση
τῶν παιδιῶν.
Ἀλλὰ ἴσως μας ἀντεῖπουν: Τότε, τί χρειάζεται (ἡ
διάκριση) σε «αρσενικό καὶ
θηλυκό (φύλο)» καὶ τὸ (χωρίο που λέει) «αυξηθεῖτε
κι πολλαπλασιασθεῖτε»;
Θ' ἀπαντήσουμε σ' αὐτὰ ὅτι τὸ μὲν «αυξηθεῖτε κι
πολλαπλασιασθεῖτε»
δεν σημαίνει οἰωσδήποτε τὸν πολλαπλασιασμό με
τὴν ἔνωση του γάμου.
Διότι μποροῦσε ὁ Θεὸς καὶ με ἄλλο τρόπο νὰ
πολλαπλασιάσει τὸ ἀνθρώπινο
γένος, εἰάν αὐτὸ τηροῦσε ἀπαραβάτη τὴν ἐντολὴ ὡς
τὸ τέλος. Ἀλλὰ, ἐπειδὴ
ὁ προγνώστης ὁ Θεός, που «γνωρίζει τὰ πάντα,
πρὶν ἀκόμη δημιουργηθῶν»,
γνώριζε ὅτι πρόκειται νὰ κάνουν τὴν παράβασιν καὶ
νὰ τιμωρηθῶν
με θάνατο, πρόλαβε καὶ ἔκανε ἀρσενικό καὶ
θηλυκό καὶ ἔδωσε τὴν ἐντολὴ
τῆς αὐξήσεως καὶ του πολλαπλασιασμοῦ. Ἀς
ἐπιστρέψουμε, ὁμοῦς, στὸ θέμα
γιὰ νὰ ἐξετάσουμε τὰ κατορθώματα τῆς παρθενίας·
εἶναι τὸ ἴδιο νὰ μιλήσουμε
καὶ γιὰ τὴν ἀγνότητα.
Ὄταν ὁ Νῶε πῆρε τὴν ἐντολὴ νὰ εἰσελθεῖ στὴν
κιβωτὸ καὶ ἀνέλαβε νὰ σώσει
τὴ φύτρη τῶν ἀνθρώπων, προστάχθηκε τὰ ἐξῆς:
«Μπες μέσα (στὴν κιβωτὸ)
ἐσύ, οἱ γιοί σου, ἡ γυναῖκα σου καὶ οἱ γυναῖκες τῶν
γίων σου».
(Ὁ Θεός) τοὺς ξεχώρισε ἀπὸ τὶς γυναῖκες, γιὰ νὰ
γλυτώσουν με τὴν ἀγνότητα
τὴ φουρτούνα καὶ τὸ παγκόσμιον ἐκεῖνο ναύαγιο.
Μετὰ ὁμοῦς ἀπὸ τὴν παύση

«και ή γυνή σου και οί υιοί σου και αί γυναίκες τών υιών σου».

Ίδου πάλιν διά τόν πληθυσμόν ό γάμος συγκεχώρηται.

Είτα Ηλίας, ό πυρίπνους άμαρτηλάτης και ούρανοφοίτης,

ούκ άγαμίαν ήσπάζετο και τώ ύπέρ ανθρώπους έμαρτυρήθη

μετεωρίσματο; Τίς ούρανούς έκλεισε; Τίς νεκρούς ήγειρε;

Τίς Ιορδάνην έτεμεν; Ούχ ό παρθένος Ηλίας; Έλισσαίος δέ,

ό τούτου φοιτητής, ού τήν ίσην άρετήν έπιδειξάμενος έν διπλασίω

τήν χάριν τοϋ Πνεύματος αίτήσας έκληρονόμησε;

Τί δέ οί τρεις παίδες; Ού παρθενίαν άσκήσαντες πυρός κρείττους

γεγόνασι διά τής παρθενίας τών σωμάτων άναλώτων τώ πυρί

γεγονότων; Ού Δανιήλ, οϋ τώ σώματι παρθενία στομωθέντι

θηρών όδόντες έμπαρεΐναι ούκ ίσχυσαν; Ού μέλλων

τοίς Ισραηλίταις ό Θεός όπτάνεσθαι άγνίζειν τό σώμα προσέταπτεν;

Ούχι οί Ιερείς έαυτούς άγνίζοντες οϋτω τών άδύτων έπέβαινον

και τας θυσίας προσήγον; Ούχ ό νόμος μεγάλην εύχήν

τήν άγνεΐαν άνηγόρευσε;

Χρή τοιγαροϋν έπί τό πνευματικώτερον λαμβάνειν τό νομικόν

πρόσταγμα. Έστι γάρ σπέρμα πνευματικόν δι' άγάπης και φόβου

Θεοϋ συλλαμβανόμενον έν τή ψυχική γαστρι ώδινούση και τικτούση

πνεύμα σωτηρίας. Οϋτω δέ έκληπτέον και τό «μακάριος, ός έχει

σπέρμα έν Σιών και οικείους έν Ιερουσαλήμ».

Τί γάρ, κ'αν πόρνος ή, κ'αν μέθυσος και είδωλολάτρης, μακάριός

έστιν, εί μόνον έχει σπέρμα έν Σιών και οικείους έν Ιερουσαλήμ; Ούδεις εύ φρονών τοϋτο έρεΐ.

Παρθενία τό τών άγγέλων πολίτευμα, τό πάσης άσωμάτου φύσεως

ιδίωμα. Ταϋτα λέγομεν οϋ τόν γάμον κακίζοντες –μη γένοιτο–

οΐδαμεν γάρ τόν Κύριον έν τή παρουσία αύτοϋ τόν γάμον

εύλογήσαντα και τόν είπόντα: «Τίμιος ό γάμος

του κατακλυσμού του είπε (ο Θεός): «Βγες έξω

(από την κιβωτό)

εσύ, οι γιοί σου, η γυναίκα σου και οι γυναίκες των γιών σου».

Και να, πάλι επιτρέπει το γάμο για τον πολλαπλασιασμό.

Έπειτα ο Ηλίας, ο πυρφόρος και ουρανοδρόμος αρματηλάτης,

δεν προτίμησε την αγαμία και δεν απέκτησε την καλή μαρτυρία με την

υπεράνθρωπη αρετή του; Ποιός έκλεισε τους ουρανούς; Ποιός ανέστησε

νεκρούς; Ποιός διαΐρεσε τον Ιορδάνη; Δεν ήταν ο παρθένος Ηλίας; Αλλά και

ο μαθητής του Ελισσαίος δεν επέδειξε την ίδια αρετή και, όταν το ζήτησε,

δεν πήρε ως κληρονομία διπλάσια (από τον Ηλία) τη χάρη του Πνεύματος;

Και τί έγινε με τους τρεις παίδες; Με την άσκηση της παρθενίας δεν φάνηκαν

πιο ανθεκτικοί από τη φωτιά, επειδή τα παρθενικά τους σώματα έγιναν

άκαυστα; Δεν ήταν πάλι ο Δανιήλ, που η παρθενία του σώματος εμπόδισε

τα δόντια των θηρίων να να μπηχθούν σ' αυτό; Δεν ήταν ο Θεός, που για να

εμφανισθεί στους Ισραηλίτες απαιτούσε να αγνίσουν το σώμα τους;

Δεν ήταν οι ιερείς που καθάριζαν τον εαυτό τους, για να εισέλθουν στα άδυστα

(του Ναού) και να προσφέρουν τις θυσίες; Δεν ήταν ο νόμος που διακήρυξε

την αγνότητα ως μεγάλη ευλογία; Πρέπει, λοιπόν, την εντολή του νόμου να τη θεωρούμε με πνευματικό νόημα.

Υπάρχει, δηλαδή, πνευματικό σπέρμα που με αγάπη και φόβο Θεού

συλλαμβάνεται μέσα στην κοιλιά της ψυχής, και η οποία κοιλοπονεί και γεννά

πνεύμα σωτηρίας. Έτσι πρέπει να εννοήσουμε και το (χωρίο) «ευτυχισμένος

όποιος έχει παιδιά στη Σιών και συγγενείς στην Ιερουσαλήμ». Τί εννοεί,

δηλαδή; Ακόμη κι αν είναι πόρνος ή μέθυσος ή είδωλολάτρης, είναι ευτυχής,

εφόσον έχει παιδιά στη Σιών και συγγενείς στην Ιερουσαλήμ; Κανένας

συνετός άνθρωπος δεν θα ισχυριστεί κάτι τέτοιο. Η παρθενία είναι το πολίτευμα των αγγέλων, το

γνώρισμα όλης της ασωμάτου φύσεως. Και τα λέμε αυτά χωρίς να κατηγορούμε

το γάμο –αλίμονό μας–,

καὶ ἡ κοίτη ἀμίαντος»·
 ἀλλὰ καλοῦ κρείττονα τὴν παρθενίαν
 γινώσκοντες. Ἐν τε γὰρ
 ταῖς ἀρεταῖς εἰσὶν ἐπιτάσεις καὶ ὑφέσεις,
 ὁμοίως καὶ ἐν ταῖς κακίαις.
 Γινώσκομεν, ὅτι γάμου ἔκγονοι πάντες βροτοὶ
 μετὰ τοὺς τοῦ γένους
 ἀρχηγέτας. Ἐκεῖνοι γὰρ παρθενίας εἰσὶ καὶ οὐ
 γάμου πλαστούργημα·
 ἀλλ' ἡ ἀγαμία ἀγγέλων ἐστίν, ὡς ἔφημεν,
 μίμημα.
 Ὅσω τοιγαροῦν ἄγγελος ἀνθρώπου
 ὑπέρτερος, τοσοῦτω παρθενία
 γάμου τιμιωτέρα. Τί δὲ λέγω ἄγγελος; Αὐτὸς ὁ
 Χριστὸς
 τῆς παρθενίας τὸ κλέος, οὐ μόνον ἐκ Πατρὸς
 ἀνάρχως, ἀρρευστῶς
 καὶ ἀσυνδυάστως γεγεννημένος, ἀλλ' ὅτι καὶ
 ἄνθρωπος καθ' ἡμᾶς
 γενόμενος ὑπὲρ ἡμᾶς ἐκ Παρθένου συναφείας
 ἄνευ σεσαρκωμένος
 καὶ αὐτὸς παρθενίαν τὴν ἀληθῆ καὶ παντελεῖ
 δεικνύς ἐν ἑαυτῷ.
 Ὅθεν καὶ ταύτην ἡμῖν οὐκ ἐνομοθέτησε μὲν·
 «οὐ γὰρ πάντες χωροῦσι
 τὸν λόγον», ὡς αὐτὸς ἔφησεν· ἔργῳ δὲ ἡμᾶς
 ἐξεπαίδευσεν
 καὶ πρὸς ταύτην ἡμᾶς ἐνεδυνάμωσε. Τίνι γὰρ
 οὐκ ἔστι σαφές,
 ὅτι παρθενία ἐν ἀνθρώποις νῦν πολιτεύεται;
 Καλὴ μὲν ἡ τεκνογονία, ἣν ὁ γάμος
 συνέστησε, καὶ καλὸς ὁ γάμος
 διὰ τὰς πορνείας, ταύτας περικόπτων καὶ τὸ
 λυσσωδὲς τῆς ἐπιθυμίας
 διὰ τῆς ἐννόμου μίξεως οὐκ ἐὼν πρὸς
 ἀνόμους ἐκμαίνεσθαι πράξεις.
 Καλὸς ὁ γάμος, οἷς οὐ πάρεστιν ἐγκράτεια·
 κρείττων δὲ ἡ παρθενία,
 ψυχῆς τεκνογονίαν αὔξουσα καὶ Θεῷ καρπὸν
 ὄριμον,
 τὴν προσευχὴν, προσάγουσα. «Τίμιος ὁ γάμος
 καὶ ἡ κοίτη ἀμίαντος·
 πόρνους δὲ καὶ μοιχοὺς κρινεῖ ὁ Θεός».

διότι γνωρίζουμε ὅτι ὁ Κύριος με τὴν παρουσία του
 εὐλόγησε τὸ γάμο
 καὶ εἶπε: «Νὰ εἶναι τίμιος ὁ γάμος καὶ τὸ νυφικὸ
 κρεβάτι ἀμόλυντο»·
 ἀναγνωρίζουμε ὁμῶς τὴν παραθενία ὡς καλύτερη
 ἀπὸ τὸ καλὸ. Διότι καὶ
 ἀνάμεσα στις ἀρετὲς ὑπάρχουν ἀνώτερες καὶ
 κατώτερες, ὅπως καὶ στις
 κακίες. Γνωρίζουμε ὅτι, μετὰ τοὺς ἀρχηγούς του
 ἀνθρωπίνου γένους, ὅλοι
 οἱ θνητοὶ εἶναι καρπὸς τοῦ γάμου. Διότι ἐκείνους
 (ἀρχηγούς) δημιούργησε
 ἡ παρθενία καὶ ὄχι ὁ γάμος· ἐνῶ ἡ ἀγαμία, ὅπως
 εἶπαμε, εἶναι μίμηση
 τῆς ἀγγελικῆς ζωῆς.
 Καὶ ὅσο ὁ ἄγγελος εἶναι ἀνώτερος ἀπὸ τὸν
 ἄνθρωπο, τόσο ἡ παρθενία εἶναι
 πιο πολυτίμη ἀπὸ τὸ γάμο. Καὶ γιατί ἀναφέρω τὸν
 ἄγγελο; Ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς
 ἡ δόξα τῆς παρθενίας, ὄχι μόνον γεννήθηκε ἀπὸ τὸν
 Πατέρα αἰώνια, ἀλλὰ καὶ
 χωρὶς ρεύση καὶ ἐπαφή· καὶ πάλι ἐγένε ἀνθρώπος
 σαν κι ἐμᾶς, γιὰ χάρι μᾶς,
 χωρὶς νὰ γεννηθεῖ με σαρκικὴ σχέση ἀλλὰ ἀπὸ
 Παρθένου·
 καὶ ὁ ἴδιος πραγματοποιοῦσε στὸν εαυτό του τὴν
 ἀληθινὴ καὶ τέλεια παρθενία.
 Γι' αὐτὸ καὶ δὲν τὴν ἔδωσε ὡς νόμο σε μᾶς· «διότι,
 ὅπως εἶπε ὁ ἴδιος,
 δὲν τὴν ἀντέχουν ὅλοι». Μᾶς τὴν δίδαξε ὁμῶς στὴν
 πράξη
 καὶ μᾶς ἐνίσχυσε πρὸς αὐτήν. Διότι, ποιοὺς δε
 γνωρίζει ξεκάθαρα
 ὅτι τώρα ἡ παρθενία εἶναι τρόπος ζωῆς μεταξύ τῶν
 ἀνθρώπων;
 Ἡ τεκνογονία, ἡ ὁποία προκύπτει ἀπὸ τὸ γάμο,
 εἶναι βέβαια καλὴ· καὶ ὁ γάμος
 εἶναι καλὸς γιὰ τὴν ἀποφυγὴ τῆς πορνείας, διότι
 τὴν περιορίζει· ἡ λυσσασμένη
 ἐπιθυμία, με τὴ νόμιμη σχέση, δὲν ἐκτρέπεται σε
 διαστροφικὲς πράξεις.
 Εἶναι καλὸς ὁ γάμος γιὰ ὅσους δὲν ἔχουν
 ἐγκράτεια. Ἀνώτερη ὁμῶς εἶναι
 ἡ παρθενία, ἐπειδὴ αὐξάνει τὴν καρποφορία τῆς
 ψυχῆς καὶ προσφέρει
 στὸ Θεὸ σαν ὄριμο καρπὸ τὴν προσευχή. «Ὁ
 γάμος νὰ εἶναι τίμιος καὶ τὸ νυφικὸ
 κρεβάτι ἀμόλυντο, διότι ὁ Θεὸς θὰ τιμωρήσει τοὺς
 πόρνους καὶ τοὺς μοιχοὺς».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 98. Περί τῆς περιτομῆς
 Ἡ περιτομή πρὸ νόμου ἐδόθη τῷ Ἀβραάμ

Για τὴν Περιτομή.
 Ἡ περιτομή δόθηκε στὸν Ἀβραάμ πρὶν ἀπὸ τὸ

μετά τὰς εὐλογίας,
μετὰ τὴν ἐπαγγελίαν, σημεῖον ἀποδιαστέλλον
αὐτὸν καὶ τοὺς αὐτοῦ
οἰκογενεῖς ἐκ τῶν ἐθνῶν, μεθ' ὧν
συναναστρέφετο. Καὶ δὴλον·
ὅτε γὰρ ἐν τῇ ἐρήμῳ τεσσαράκοντα ἔτη ὁ
Ἰσραὴλ μόνος καθ' ἑαυτὸν
διέτριπεν οὐ συναναμειγμένος ἑτέρῳ ἔθνει,
ὅσοι ἐν τῇ ἐρήμῳ
ἐγεννήθησαν, οὐ περιετμήθησαν· ἡνίκα δὲ
Ἰησοῦς διεβίβαζεν αὐτοὺς
τὸν Ἰορδάνην, περιετμήθησαν, καὶ γέγονε
δεύτερος νόμος περιτομῆς.
Ἐπὶ Ἀβραάμ γὰρ ἐδόθη νόμος περιτομῆς, εἶτα
ἐπαύσατο
ἐν τῇ ἐρήμῳ τεσσαράκοντα ἔτη. Καὶ πάλιν ἐκ
δευτέρου ἔδωκεν
ὁ Θεὸς τῷ Ἰησοῦ νόμον περιτομῆς μετὰ τὸ
διαβῆναι τὸν Ἰορδάνην,
καθὼς ἐν τῇ βίβλῳ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ
γέγραπται· «ὑπὸ δὲ τοῦτον τὸν
καιρὸν εἶπεν Κύριος τῷ Ἰησοῦ· Ποίησον
σεαυτῷ μαχαίρας πετρίνας
ἐκ πέτρας ἀκροτόμου καὶ καθίσας περίεμε
τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ
ἐκ δευτέρου», καὶ μετ' ὀλίγα· «Ἐπὶ
τεσσαράκοντα γὰρ καὶ δύο ἔτη
ἀνέστραπται Ἰσραὴλ ἐν τῇ ἐρήμῳ τῇ
Βατταρίτιδι, καὶ διὰ τοῦτο
ἀπερίτμητοι αὐτῶν ἦσαν οἱ πλεῖστοι τῶν
μαχίμων,
τῶν ἐξεληλυθότων ἐκ γῆς Αἰγύπτου, οἱ
ἀπειθήσαντες ταῖς ἐντολαῖς
τοῦ Θεοῦ, οἷς καὶ διώρισε μὴ ἰδεῖν αὐτοὺς τὴν
γῆν τὴν ἀγαθὴν,
ἦν ὤμοσε Κύριος τοῖς πατράσιν ἡμῶν δοῦναι
αὐτοῖς, γῆν ῥέουσαν
γάλα καὶ μέλι. Ἄντι δὲ τούτων ἀντικατέστησε
τοὺς υἱοὺς αὐτῶν,
οὓς Ἰησοῦς περιέεμε, διὰ τὸ γεγενῆσθαι
αὐτοὺς ἀπεριτμήτους
κατὰ τὴν ὁδόν». Ὡστε σημεῖον ἦν ἡ περιτομὴ
ἀφορίζον τὸν Ἰσραὴλ
ἐκ τῶν ἐθνῶν, οἷς συναναστρέφετο.
Τύπος δὲ ἦν τοῦ βαπτίσματος. Καθάπερ γὰρ ἡ
περιτομὴ οὐ χρειώδης
μέλος ἀποτεμνεί τοῦ σώματος, ἀλλὰ
περίττωμα ἄχρηστον,
οὕτω διὰ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος τὴν
ἁμαρτίαν περιτεμνόμεθα·
ἡ δὲ ἁμαρτία δὴλον ὡς περίττωμα ἐπιθυμίας
ἐστὶ καὶ οὐ χρειώδης

νόμο, μετὰ ἀπὸ εὐλογίας
καὶ ὑπόσχεση τοῦ Θεοῦ· ἦταν σημάδι γὰρ νὰ
ξεχωρίζει αὐτὸς καὶ
οἱ συγγενεῖς ἀπὸ τοὺς εἰδωλολάτρεις, με τοὺς
οποίους ζούσαν μαζί. Καὶ εἶναι
ξεκάθαρο: ὅταν ὁ Ἰσραηλιτικὸς λαὸς περιπλανιόταν
στὴν ἐρημο σαράντα
χρόνια, ἐζήσε μόνος τοῦ χωρὶς ν' αναμιχθεῖ με
ἄλλο ἔθνος· καὶ ὅσοι
γεννήθηκαν ἐκεῖ, δὲν περιτμήθηκαν. Περιτμήθηκαν,
ὅταν ὁ Ἰησοῦς (τοῦ Ναυῆ)
τοὺς πέρασε ἀπὸ τὸν Ἰορδάνην καὶ ἐγένε ο δεῦτερος
νόμος τῆς περιτομῆς.
Τὴν εποχὴ, δηλαδὴ, τοῦ Ἀβραάμ δόθηκε ὁ νόμος
τῆς περιτομῆς καὶ ἐπειτα
σταμάτησε στὴν ἐρημο γὰρ σαράντα χρόνια. Καὶ
πάλι, γὰρ δευτέρη φορά,
ὁ Θεὸς ἔδωσε στὸν Ἰησοῦ τὸ νόμο τῆς περιτομῆς,
μετὰ τὴ διάβαση
τοῦ Ἰορδάνην, ὅπως περιγράφεται στὸ βιβλίον Ἰησοῦ
τοῦ Ναυῆ: «Ἐκεῖνη
τὴν εποχὴ ὁ Κύριος εἶπε στὸν Ἰησοῦ: Κάνε γὰρ γιὰ τὸν
εαυτὸ σου πέτρινα
κοφτερά μαχαίρια καὶ νὰ κάνεις γὰρ δευτέρη φορά
περιτομὴ στους γιους
τοῦ Ἰσραὴλ»· καὶ λίγο παρακάτω (λέει): «Γιὰ
σαράντα δύο χρόνια
ὁ Ἰσραηλιτικὸς λαὸς περιφέρονταν στὴν ἐρημο τῆς
Βαττάρης καὶ γι' αὐτὸ
οἱ περισσότεροι μάχιμοι ἄνδρες, που εἶχαν φύγει
ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο,
ἦταν ἀπερίτμητοι· ἐπειδὴ δὲν ὑπάκουσαν στὶς
ἐντολές τοῦ Θεοῦ,
(ὁ Κύριος) ὅρισε ὅτι δὲν θὰ τοὺς ἀφήσει νὰ δουν
τὴ γῆ τῆς ἐπαγγελίας,
τὴν ὁποία ὁ Κύριος ὀρκίστηκε ὅτι θὰ δώσει στους
πατέρες μας, γῆ που ῥεεῖ
μέλι καὶ γάλα. Καὶ στὴ θέση τοὺς ἔβαλε τοὺς γιους
τοὺς, στους ὁποίους
ὁ Ἰησοῦς ἔκανε περιτομὴ, ἐπειδὴ ἦταν ἀπερίτμητοι
λόγω τῆς οδοιπορίας». Ἐπομένως, ἡ περιτομὴ ἦταν σημάδι που ξεχώριζε
τὸν Ἰσραηλιτικὸν λαόν
ἀπὸ τὰ εἰδωλολατρικὰ ἔθνη, με τὰ ὁποία ζούσε
μαζί.
Ἦταν μάλιστα τύπος τοῦ βαπτίσματος. Διότι, ὅπως
ἡ περιτομὴ ἀποκόπτει ἓνα
ἀχρείαστο μέλος τοῦ σώματος, ἀχρηστο
πλεόνασμα,
ἔτσι καὶ με τὸ ἅγιο βάπτισμα ἀποκόπτουμε τὴν
ἁμαρτία.
Καὶ εἶναι φανερό ὅτι ἡ ἁμαρτία ἀποτελεῖ ἀχρηστο

ἐπιθυμία· ἀδύνατον γάρ τινα μηδ' ὅλως ἐπιθυμῆν ἢ τέλεον ἀγευστον ἡδονῆς εἶναι, ἀλλὰ τὸ ἄχρηστον τῆς ἡδονῆς ἦτοι ἡ ἄχρηστος ἐπιθυμία τε καὶ ἡδονή, τουτέστιν ἡ ἀμαρτία, ἣν περιτέμνει τὸ ἅγιον βάπτισμα παρέχον ἡμῖν σημεῖον τὸν τίμιον σταυρὸν ἐπὶ τοῦ μετώπου, οὐκ ἐξ ἔθνῶν ἀφορίζον ἡμᾶς –πάντα γὰρ τὰ ἔθνη τοῦ βαπτίσματος ἔτυχον καὶ τῷ σημείῳ τοῦ σταυροῦ ἐσφραγίσθησαν–, ἀλλ' ἐν ἐκάστῳ ἔθνεϊ τὸν πιστὸν ἀποδιαστέλλον τοῦ ἀπίστου. Τῆς τοίνυν ἀληθείας ἐμφανισθείσης ἀνόνητος ὁ τύπος καὶ ἡ σκιά. Ὡστε περιττὸν νῦν τὸ περιτέμνεσθαι καὶ ἐναντίον τοῦ ἁγίου βαπτίσματος. «Ὁ γὰρ περιτεμνόμενος χρεωστὴ ὄλον τὸν νόμον τηρῆσαι»· ὁ δὲ Κύριος, ἵνα πληρώσῃ τὸν νόμον, περιετιμήθη· καὶ πάντα δὲ τὸν νόμον καὶ τὸ Σάββατον ἐτήρησεν, ἵνα πληρώσῃ καὶ στήσῃ τὸν νόμον. Ἀφ' οὗ δὲ ἐβαπτίσθη καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα τοῖς ἀνθρώποις ἐνεφανίσθη ἐν εἴδει περιστεῶς καταβαίνον ἐπ' αὐτόν, ἔκτοτε ἡ πνευματικὴ λατρεία καὶ πολιτεία καὶ ἡ τῶν οὐρανῶν βασιλεία κεκήρυκται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 99. Περὶ τοῦ ἀντίχριστου Χρῆ γινώσκεις, ὅτι δεῖ τὸν ἀντίχριστον ἐλθεῖν. Πᾶς μὲν οὖν ὁ μὴ ὁμολογῶν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ Θεὸν ἐν σαρκὶ ἐληλυθέναι καὶ εἶναι Θεὸν τέλειον καὶ γενέσθαι ἄνθρωπον τέλειον μετὰ τοῦ μείναι Θεὸν ἀντίχριστός ἐστιν. Ὅμως ἰδιοτρόπως καὶ ἐξαιρέτως Ἀντίχριστος λέγεται ὁ ἐπὶ τῇ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος ἐρχόμενος. Χρῆ τοιγαροῦν πρῶτον κηρυχθῆναι τὸ εὐαγγέλιον ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσι, καθὼς ἔφη ὁ Κύριος, καὶ τότε ἐλεύσεται εἰς ἔλεγχον τῶν ἀντιθέων Ἰουδαίων. Ἐφη γὰρ αὐτοῖς ὁ Κύριος· «Ἐγὼ ἦλθον ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Πατρὸς μου, καὶ οὐ λαμβάνετε με·

περίττωμα τῆς ἐπιθυμίας, ἀχρείασθη ἡδονῇ· διότι εἶναι ἀδύνατον να μην έχει κανεῖς καμία ἐπιθυμία ἢ να εἶναι τελείως ἀπειρος τῆς ἡδονῆς, ἀλλὰ ἐδῶ εἶναι ἡ ἀχρησθη ἡδονῇ καὶ ἀχρησθη ἐπιθυμία, δηλαδή ἀμαρτία. Το ἅγιο βάπτισμα αὐτὴν ἀποκόπτει προσφέροντας σε μας ὡς σημάδι τὸν τίμιον σταυρὸ στο μέτωπο, χωρὶς να μας ξεχωρίζει ἀπὸ τα ἔθνη –διότι ὅλα τα ἔθνη βαπτίσθησαν καὶ σφραγίσθησαν με το σημεῖο του σταυροῦ–, ἀλλὰ σε κάθε ἔθνος διακρίνει τὸν πιστὸ ἀπὸ τὸν ἀπίστο. Ἀφοῦ, λοιπόν, ἡ ἀλήθεια φανερώθηκε, ὁ τύπος καὶ ἡ σκιά δεν ἔχουν νόημα. Ἐπομένως, τώρα ἡ περιτομὴ εἶναι περιττὴ καὶ ἀντίθετη στο ἅγιο βάπτισμα. «Διότι αὐτὸς που περιτέμνεται, υποχρεώνεται να τηρήσει ὅλο το νόμο». Κι ὁ Κύριος, για να τηρήσει τὸ νόμο, δέχθηκε τὴν περιτομὴ. Καὶ τήρησε ὅλο τὸ νόμο καὶ τὴν ἀργία του Σαββάτου, για να συμπληρώσει καὶ ἀνορθώσει τὸ νόμο. Ἀφότου ὁμοῦς βαπτίσθηκε καὶ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα φανερώθηκε μπροστὰ στους ἀνθρώπους να κατεβαίνει πάνω του με μορφή περιστερίου, ἀπὸ τότε ἔχει κηρυχθεῖ ἡ πνευματικὴ λατρεία καὶ ζωὴ, καὶ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

Για τὸν Ἀντίχριστο. Οφείλουμε να γνωρίζουμε ὅτι ὁ ἀντίχριστος πρέπει να ἐλθεῖ. Καθένας βέβαια που δεν παραδέχεται ὅτι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ Θεὸς ὁ ἴδιος, δεν ἔχει σαρκωθεί, ὅτι δεν εἶναι τέλειος Θεὸς καὶ δεν ἐγίνε τέλειος ἄνθρωπος παραμένοντας Θεός, αὐτὸς εἶναι ἀντίχριστος. Ὅμως ἰδιαίτερα καὶ ξεχωριστὰ Ἀντίχριστος ὀνομάζεται αὐτὸς που θα ἐλθεῖ στα τέλη τῶν αἰῶνων. Πρῶτα, δηλαδή, πρέπει τὸ εὐαγγέλιο να κηρυχθεῖ σε ὅλα τα ἔθνη, ὅπως εἶπε ὁ Κύριος, καὶ τότε (ὁ Ἀντίχριστος) θα ἐλθεῖ για να ἐλέγξει τὴν ἀσέβεια τῶν Ἰουδαίων. Διότι ὁ Κύριος τους εἶπε: «Ἐγὼ ἦλθα ἀπεσταλμένος ἀπὸ τὸν Πατέρα μου, καὶ δεν με δέχεσθε·

ἔρχεται ἄλλος ἐν τῷ ὀνόματι τῷ ἰδίῳ, κάκεινον λήψεσθε».

Καὶ ὁ ἀπόστολος· «Ἄνθ' ὧν τὴν ἀγάπην τῆς ἀληθείας οὐκ ἐδέξαντο εἰς τὸ σωθῆναι αὐτούς, καὶ διὰ τοῦτο πέμψει αὐτοῖς ὁ Θεὸς ἐνέργειαν πλάνης εἰς τὸ πιστεῦσαι αὐτούς τῷ ψεύδει, ἵνα κριθῶσι πάντες οἱ μὴ πιστεύσαντες τῇ ἀληθείᾳ, ἀλλ' εὐδοκήσαντες ἐν τῇ ἀδικίᾳ».

Οἱ οὖν Ἰουδαῖοι Υἱὸν Θεοῦ ὄντα τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ Θεὸν οὐκ ἐδέξαντο, τὸν δὲ πλάνον Θεὸν ἑαυτὸν λέγοντα δέξονται. Ὅτι γὰρ Θεὸν ἑαυτὸν ἀποκαλέσει, ὁ ἄγγελος τῷ Δανιὴλ διδάσκων οὕτω φησίν· «Ἐπὶ θεοὺς τῶν πατέρων αὐτοῦ οὐ συνήσει».

Καὶ ὁ ἀπόστολος· «Μὴ τις ὑμᾶς ἐξαπατήσῃ κατὰ μηδένα τρόπον, ὅτι, ἐὰν μὴ ἔλθῃ ἡ ἀποστασία πρῶτον καὶ ἀποκαλυφθῇ ὁ ἄνθρωπος τῆς ἀνομίας, ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας ὁ ἀντικείμενος καὶ ὑπεραιρόμενος ἐπὶ πάντα λεγόμενον θεὸν ἢ σέβασμα, ὥστε αὐτὸν εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ ὡς θεὸν καθίσει ἀποδεικνύντα ἑαυτὸν, ὅτι ἔστι θεός».

Εἰς τὸν ναὸν δὲ τοῦ Θεοῦ οὐ τὸν ἡμέτερον, ἀλλὰ τὸν παλαιόν, τὸν Ἰουδαϊκόν. Οὐ γὰρ ἡμῖν, ἀλλὰ τοῖς Ἰουδαίοις εἰσελεύσεται· οὐχ ὑπὲρ Χριστοῦ ἀλλὰ κατὰ Χριστοῦ καὶ τῶν τοῦ Χριστοῦ, διὸ καὶ Ἀντίχριστος λέγεται.

Δεῖ τοίνυν πρῶτον κηρυχθῆναι τὸ εὐαγγέλιον ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσι.

«Καὶ τότε ἀποκαλυφθήσεται ὁ ἄνομος, οὗ ἔστιν ἡ παρουσία κατ' ἐνέργειαν τοῦ σατανᾶ ἐν πάσῃ δυνάμει καὶ σημείοις καὶ τέρασι ψεύδους καὶ ἐν πάσῃ ἀπάτῃ τῆς ἀδικίας ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις, ὃν ὁ Κύριος ἀνελεῖ τῷ ῥήματι τοῦ στόματος αὐτοῦ καὶ καταργήσει τῇ παρουσίᾳ τῆς ἐπιφανείας αὐτοῦ». Οὐκ αὐτὸς τοίνυν ὁ Διάβολος γίνεται ἄνθρωπος κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου ἐνανθρώπησιν –μὴ γένοιτο–, ἀλλ' ἄνθρωπος ἐκ πορνείας τίκτεται καὶ ὑποδέχεται

θα ἔλθῃ ὁμως ἄλλος ἀπὸ δικῆ του πρωτοβουλία, και εκείνον θα τον δεχθείτε».

Και ο ἀπόστολος (λέει): «Επειδὴ δεν δέχθηκαν την αγάπη και την αλήθεια (δηλαδή το Χριστό), για να σωθούν, γι' αυτό και ο Θεός θα τους στείλει μια πλάνη, για να πιστέψουν στο ψέμα, και έτσι να καταδικασθούν ὅλοι ὅσοι δεν πίστεψαν στην αλήθεια, ἀλλὰ τους ἄρεσε η ἀδικία».

Οἱ Ἰουδαῖοι, λοιπόν, αν και ο Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστός εἶναι Υἱός του Θεοῦ και Θεός ο ἴδιος, δεν τον δέχθηκαν, ἐνὸς θα δεχθὸν τον ἀπατεῶνα που θα διαδίδει ὅτι δήθεν εἶναι Θεός. Και πως θα τολμήσει να καλέσει τον εαυτό του Θεό, το πληροφορεῖ ο ἄγγελος στο Δανιὴλ με τα ἐξῆς λόγια: «Δεν θα φροντίζει τους θεοὺς των πατέρων του».

Το λέει και ο ἀπόστολος: «Κανείς με κανένα τρόπο να μην σας ἐξαπατήσῃ· διότι (δε θα ἔρθῃ ἡ ἡμέρα ἐκείνη της κρίσεως), ἐὰν δεν ἔλθῃ πρῶτα ἡ ἀποστασία και δεν φανερωθεῖ ὁ ἄνθρωπος της ἀδικίας, ὁ γιός της ἀπώλειας, αὐτός που ἀντιτάσσεται και ὑψώνει τον ἐναντία σε καθέναν που λέγεται θεός ἢ σέβασμα, ὥστε αὐτός να καθίσει σαν θεός στο ναὸ του Θεοῦ, για να δείχνῃ τον εαυτό του ὅτι εἶναι θεός». Ἐννοεῖ, βέβαια, ὅχι το δικό μας ναὸ του Θεοῦ, ἀλλὰ τον παλαιό, τον Ἰουδαϊκό. Διότι δεν θα ἔλθῃ σε μας, ἀλλὰ στους Ἰουδαίους· δεν θα ἔλθῃ για το Χριστό, ἀλλὰ ἐναντίον του Χριστοῦ και των χριστιανῶν, γι' αὐτό και ονομάζεται Ἀντίχριστος.

Πρέπει, λοιπόν, πρῶτα να κηρυχθεῖ το εὐαγγέλιο σε ὅλα τα ἔθνη.

«Και τότε θα φανερωθεῖ ὁ ἄνομος, του οποίου ἡ παρουσία θα εἶναι σύμφωνα με την ἐνέργεια του σατανᾶ με πολλή δύναμη, με σημεία και τέρατα ψεύδους, με κάθε ἀπάτη ἀδικίας σ' αὐτούς που χάνονται· αὐτὸν ὁ Κύριος Ἰησοῦς θα ἐξολοθρεύσει με την πνοή του στόματός του και θα τον καταργήσει με την ἐπιφάνεια της παρουσίας του». Ὁ Διάβολος βέβαια δεν γίνεται ἄνθρωπος, ὅπως ὁ Κύριος ἐγένε ἄνθρωπος –αλίμονό μας–, ἀλλὰ γεννιέται πρῶτα ἕνας ἄνθρωπος με τρόπο

πᾶσαν τὴν ἐνέργειαν τοῦ Σατανᾶ. Προειδῶς γὰρ ὁ Θεὸς τὸ ἄτοπον τῆς μελλούσης αὐτοῦ προαιρέσεως παραχωρεῖ ἐνοικῆσαι ἐν αὐτῷ τὸν Διάβολον.
Τίκεται τοίνυν ἐκ πορνείας, ὡς ἔφημεν, καὶ ἀνατρέφεται λεληθότως καὶ αἰφνίδιον ἐπανίσταται καὶ ἀνταίρει καὶ βασιλεύει.
Καὶ ἐν τοῖς προοιμίοις μὲν τῆς βασιλείας αὐτοῦ, μᾶλλον δὲ τυραννίδος, ὑποκρίνεται ἁγιοσύνην· ἥνικα δὲ ἐπικρατῆς γένηται, διώκει τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ καὶ ἐκφραίνει πᾶσαν τὴν πονηρίαν αὐτοῦ. Ἐλεύσεται δὲ «ἐν σημείοις καὶ τέρασι ψεύδους» πεπλασμένοις καὶ οὐκ ἀληθέσι καὶ τοὺς σαθρὰν καὶ ἀστήρικτον τὴν βᾶσιν τῆς διανοίας ἔχοντας ἀπατήσῃ καὶ ἀποστήσῃ ἀπὸ Θεοῦ ζῶντος, ὥστε σκανδαλισθῆναι, «εἰ δυνατόν, καὶ τοὺς ἐκλεκτούς».
Ἀποσταλήσεται δὲ Ἐνώχ καὶ Ἡλίας ὁ Θεοσβίτης καὶ ἐπιστρέψουσιν καρδίας πατέρων ἐπὶ τέκνα, τουτέστι τὴν συναγωγὴν ἐπὶ τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ τὸ τῶν ἀποστόλων κήρυγμα, καὶ ὑπ' αὐτοῦ ἀναιρεθήσονται. Καὶ ἐλεύσεται ὁ Κύριος ἐξ οὐρανοῦ, ὃν τρόπον οἱ ἅγιοι ἀπόστολοι ἐθεάσαντο αὐτὸν πορευόμενον εἰς τὸν οὐρανόν, Θεὸς τέλειος καὶ ἄνθρωπος τέλειος, μετὰ δόξης καὶ δυνάμεως καὶ ἀνελεῖ τὸν ἄνθρωπον τῆς ἀνομίας, τὸν υἱὸν τῆς ἀπωλείας, τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ.
Μηδεὶς τοίνυν ἀπὸ γῆς ἐκδεχέσθω τὸν Κύριον, ἀλλ' ἐξ οὐρανοῦ, ὡς αὐτὸς ἡμᾶς ἠσφαλίσατο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 100. Περὶ ἀναστάσεως
Πιστεύομεν δὲ καὶ εἰς ἀνάστασιν νεκρῶν.
Ἔσται γάρ, ὄντως ἔσται νεκρῶν ἀνάστασις. Ἀνάστασιν δὲ λέγοντες σωμάτων φαρὰν ἀνάστασιν. Ἀνάστασις γάρ ἐστι δευτέρα τοῦ πεπτωκότος στάσις·

πορνικὸν καὶ δέχεται μετὰ ὅλην τὴν ἐνέργειαν τοῦ Σατανᾶ. Επειδὴ, δηλαδή, ὁ Θεὸς προγνωρίζει τὴν διαστροφή τῆς μελλοντικῆς προαιρέσεως (αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου), ἐπιτρέπει (ὁ Θεός) νὰ μπει μέσα του ὁ Διάβολος. Γεννιέται, λοιπόν, (ὁ Ἀντίχριστος) ὅπως εἶπαμε, με πορνεία, καὶ ἀνατρέφεται κρυφά· καὶ ξαφνικὰ ἐπαναστατεῖ, ἀνταρτεῦει καὶ κυριαρχεῖ ὡς βασιλιάς. Καὶ στὴν ἀρχὴ τῆς βασιλείας του – ἢ καλύτερα τῆς τυραννίας του –, προσποιεῖται ἀγιότητα· ὅταν ὁμως στερωθεῖ καλὰ στὴν ἐξουσία, τότε καταδιώκει τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ καὶ ἐκδηλώνει ὅλη τὴν πονηριά του. Καὶ θὰ ἔλθει «με σημεία καὶ τέρατα ψεύτικα», πλαστά καὶ ὄχι ἀληθινά· θὰ εξαπατήσῃ καὶ θὰ ἀπομακρύνει ἀπὸ τὸ ζωντανὸ Θεὸ ὅλους αὐτοὺς που ἔχουν ετοιμόρροπη καὶ χωρὶς θεμέλιο τὴ βάση τῆς διάνοιάς τους, με ἀποτέλεσμα νὰ σκανδαλισθοῦν «καὶ οἱ ἐκλεκτοί, ἀν εἶναι δυνατόν».
Τότε θὰ ἀποσταλεῖ ὁ Ἐνώχ καὶ ὁ Ἡλίας ὁ Θεοσβίτης καὶ θὰ ἐπιστρέψουν οἱ καρδιές τῶν πατέρων κοντὰ στα παιδιὰ τους· θὰ ἐπιστρέψει, δηλαδή, ἡ συναγωγὴ κοντὰ στὸν Κύριό μας Ἰησοῦ Χριστό καὶ στὸ κήρυγμα τῶν ἀποστόλων, καὶ τότε (ὁ Ἀντίχριστος) θὰ τους φονεύσει. Καὶ ἀμέσως ὁ Κύριος θὰ ἔλθει ἀπὸ τὸν οὐρανό, ὅπως ἀκριβῶς οἱ ἅγιοι ἀπόστολοι τὸν εἶδαν ν' ἀνεβαίνει στὸν οὐρανό, με δόξα καὶ δύναμη, δηλαδή ὡς τέλειος Θεὸς καὶ τέλειος ἄνθρωπος, καὶ θὰ ἐκμηδενίσει με τὴν πνοή του τὸ στόματός του τὸν ἄνθρωπο τῆς ἀδικίας καὶ γιὸ τῆς ἀπωλείας (τὸν Ἀντίχριστο).
Κανεὶς, λοιπόν, ἀς μὴν περιμένει ὁ Κύριος νὰ ἔλθει ἀπὸ τὴ γῆ, ἀλλὰ ἀπὸ τὸν οὐρανό, ὅπως ὁ ἴδιος μας το βεβαίωσε.

Για τὴν Ἀνάσταση.
Πιστεύουμε ἐπίσης καὶ στὴν ἀνάσταση τῶν νεκρῶν. Θὰ γίνῃ πράγματι ἡ ἀνάσταση τῶν νεκρῶν. Ὄταν λέμε ἀνάσταση, ἐννοοῦμε τὴν ἀνάσταση τῶν σωμάτων. Διότι ἀνάσταση εἶναι τὸ δευτερο ζωντάνεμα αὐτοῦ που ἔχει

αἱ γὰρ ψυχαὶ ἀθάνατοι οὕσαι πῶς
ἀναστήσονται; Εἰ γὰρ θάνατον
ὀρίζονται χωρισμὸν ψυχῆς ἀπὸ σώματος,
ἀνάστασις ἔστι πάντως
συνάφεια πάλιν ψυχῆς καὶ σώματος καὶ
δευτέρα τοῦ διαλυθέντος
καὶ πεσόντος ζώου στάσις. Αὐτὸ οὖν τὸ σῶμα
τὸ φθειρόμενον
καὶ διαλυόμενον, αὐτὸ ἀναστήσεται
ἄφθαρτον· οὐκ ἀδυνατεῖ γὰρ
ὁ ἐν ἀρχῇ ἐκ τοῦ χοῦς τῆς γῆς αὐτὸ
συστησάμενος πάλιν ἀναλυθὲν
καὶ ἀποστραφὲν εἰς τὴν γῆν, ἐξ ἧς ἐλήφθη
κατὰ τὴν τοῦ Δημιουργοῦ
ἀπόφασιν, πάλιν ἀναστήσεται αὐτό.
Εἰ γὰρ μὴ ἔστιν ἀνάστασις, «φάγωμεν καὶ
πίωμεν», τὸν ἐνήδονον
καὶ ἀπολαυστικὸν βίον μετέλθωμεν. Εἰ οὐκ
ἔστιν ἀνάστασις,
ἐν τίνι τῶν ἀλόγων διαφέρομεν; Εἰ οὐκ ἔστιν
ἀνάστασις,
μακαρίσωμεν τὰ θηρία τοῦ ἀγροῦ τὸν ἄλυπον
ἔχοντα βίον.
Εἰ οὐκ ἔστιν ἀνάστασις, οὐδὲ Θεὸς ἔστιν οὐδὲ
πρόνοια,
αὐτομάτως δὲ πάντα ἄγονταί τε καὶ φέρονται.
Ἴδοὺ γὰρ ὀρώμεν
πλείστους δικαίους μὲν πενομένους καὶ
ἀδικουμένους καὶ μηδεμιᾶς
ἐν τῷ παρόντι βίῳ τυγχάνοντας ἀντιλήψεως,
ἀμαρτωλοὺς δὲ
καὶ ἀδίκους ἐν πλούτῳ καὶ πάσῃ τρυφῇ
εὐθηνούντας.
Καὶ τίς ἂν τοῦτο δικαιοκρισίας ἢ σοφῆς
προνοίας ἔργον εὖ φρονῶν
ὑπολάβοι; Ἔσται οὖν, ἔσται ἀνάστασις.
Δίκαιος γὰρ ὁ Θεὸς
καὶ τοῖς ὑπομένουσιν αὐτὸν μισθαποδότης
γίνεται. Εἰ μὲν οὖν
ἡ ψυχὴ μόνη τοῖς τῆς ἀρετῆς ἀγῶσιν
ἐνήθλησε,
μόνη καὶ στεφανωθήσεται. Καὶ εἰ μόνη ταῖς
ἡδοναῖς ἐνεκυλίσθη,
μόνη δικαίως ἂν ἐκολάζετο· ἀλλ' ἐπεὶ μήτε
τὴν ὑπαρξίν
κεχωρισμένην ἔσχον μήτε τὴν ἀρετὴν μήτε
τὴν κακίαν ἢ ψυχὴ
μετήλθε δίχα τοῦ σώματος, δικαίως ἄμφω ἅμα
καὶ τῶν ἀμοιβῶν
τεύξονται.
Μαρτυρεῖ δὲ καὶ ἡ θεία Γραφή, ὅτι ἔσται
σωμάτων ἀνάστασις.

πεθάνει· διότι οἱ ψυχές, που εἶναι ἀθάνατες, πῶς θα
ἀναστηθούν; Ἄν πράγματι
ὀρίζουν ὡς θάνατο τὸ χωρισμὸς τῆς ψυχῆς ἀπὸ το
σῶμα, τότε οπωσδήποτε
ἀνάστασις εἶναι ἡ ἐνωση τῆς ψυχῆς πάλι με το
σῶμα καὶ δευτέρη ἀνόρθωση
τῆς υπάρξεως που πέθανε καὶ διαλύθηκε. Το ἴδιο,
λοιπὸν, σῶμα
που φθάρθηκε καὶ διαλύθηκε, θα ἀναστηθεῖ
ἄφθαρτο. Διότι αὐτός που το
ἐπλασε στὴν ἀρχὴ ἀπὸ το χῶμα τῆς γῆς μπορεῖ καὶ
πάλιν νὰ το ἀναστήσει,
παρόλο που λύθηκε στὰ στοιχεῖα του καὶ
ἐπέστρεψε στὴ γῆ, ἀπὸ τὴν ὁποία
πλάσθηκε με ἀπόφαση τοῦ Δημιουργοῦ.
Διότι, ἀν δὲν ὑπάρχει ἀνάστασις, «ας φάμε καὶ
πιούμε», ας ἐπιδιώξουμε
τὴ ζωὴ τῶν ἡδονῶν καὶ τῶν ἀπολαύσεων. Ἄν δὲν
ὑπάρχει ἀνάστασις,
σε τί διαφέρομε ἀπὸ τὰ ἄλογα ζῶα; Ἐάν δὲν
ὑπάρχει ἀνάστασις,
ας μακαρίσουμε τὰ θηρία τοῦ δάσους που ἡ ζωὴ
τοὺς κυλά χωρὶς λύπη.
Ἄν δὲν ὑπάρχει ἀνάστασις, οὔτε Θεὸς ὑπάρχει, οὔτε
ἡ πρόνοιά του,
καὶ ὅλα γίνονται στὴν τύχη. Βλέπουμε, γιὰ
παράδειγμα, πάρα πολλοὺς
δίκαιους νὰ εἶναι φτωχοί, ν' ἀδικούνται καὶ νὰ μὴν
ἔχουν στὸν παρόντα
βίον καμιά βοήθεια· ἀντίθετα, ἀμαρτωλοὶ καὶ ἀδικοὶ
νὰ εὐημεροῦν μέσα στὸν πλοῦτο καὶ κάθε
ἀπόλαυση.
Καὶ ποιὸς λογικὸς ἄνθρωπος θα το θεωροῦσε αὐτὸ
δίκαιη καὶ σοφὴ πράξις;
Θα γίνεῖ, λοιπὸν, θα γίνεῖ ἡ ἀνάστασις. Διότι ὁ
Θεὸς εἶναι δίκαιος
καὶ βραβεύει με μισθὸ αὐτοὺς που τὸν υπακούν. Ἄν
βέβαια ἡ ψυχὴ
ἀγωνίσθηκε μόνη στὸν ἀγῶνα τῶν ἀρετῶν,
καὶ μόνη αὐτὴ θα βραβευθεῖ. Κι ἀν μόνη τῆς ἔπεσε
στο βούρκο τῶν ἡδονῶν,
θά ἦταν δίκαιο μόνη αὐτὴ νὰ τιμωροῦνταν. Ἀλλὰ,
ἐπειδὴ οὔτε ἡ (ἀνθρώπινη)
ὑπαρξὴ ἔχει δύο χωριστὰ μέρη, οὔτε ἡ ψυχὴ
ἐργάσθηκε τὴν ἀρετὴ ἢ
τὴν κακίαν ξεχωριστὰ ἀπὸ το σῶμα, εἶναι δίκαιο καὶ
τὰ δύο (ψυχὴ καὶ σῶμα)
νὰ λάβουν τὶς ἀμοιβές.
Μάλιστα, ἡ Ἁγία Γραφή βεβαιώνει ὅτι θα γίνεῖ
ἀνάστασις τῶν σωμάτων.
Λέει, λοιπὸν, ὁ Θεὸς στὸ Νῶε μετὰ τὸν

Φησὶ γοῦν ὁ Θεὸς πρὸς Νῶε μετὰ τὸν κατακλυσμὸν· "Ὡς λάχανα χόρτου δέδωκα ὑμῖν τὰ πάντα. Πλήν κρέας ἐν αἵματι ψυχῆς οὐ φάγεσθε· καὶ γὰρ τὸ ὑμέτερον αἷμα τῶν ψυχῶν ὑμῶν ἐκζητήσω, ἐκ χειρὸς πάντων τῶν θηρίων ἐκζητήσω αὐτὸ καὶ ἐκ χειρὸς παντὸς ἀνθρώπου ἀδελφοῦ αὐτοῦ ἐκζητήσω τὴν ψυχὴν αὐτοῦ. Ὁ ἐκχέων αἷμα ἀνθρώπου, ἀντὶ τοῦ αἵματος αὐτοῦ ἐκχυθήσεται, ὅτι ἐν εἰκόνι Θεοῦ ἐποίησα τὸν ἄνθρωπον». Πῶς ἐκζητήσῃ τὸ αἷμα τοῦ ἀνθρώπου ἐκ χειρὸς πάντων τῶν θηρίων, ἢ ὅτι ἀναστήσῃ τὰ σώματα τῶν ἀνθρώπων τῶν ἀποθνησκόντων; Οὐ γὰρ ἀντὶ τοῦ ἀνθρώπου ἀποθανεῖται τὰ θηρία. Καὶ πάλιν τῷ Μωσέϊ· «Ἐγὼ εἰμι ὁ Θεὸς Ἀβραάμ καὶ Θεὸς Ἰσαὰκ καὶ Θεὸς Ἰακώβ. Οὐκ ἔστιν ὁ Θεὸς νεκρῶν Θεός» τῶν ἀποθανόντων καὶ οὐκέτι ἐσομένων, ἀλλὰ ζώντων, ὧν αἱ ψυχαὶ μὲν ἐν χειρὶ αὐτοῦ ζῶσι, τὰ δὲ σώματα πάλιν διὰ τῆς ἀναστάσεως ζήσεται. Καὶ ὁ θεοπάτωρ Δαυὶδ φησὶ πρὸς τὸν Θεόν· «Ἄντανελεῖς τὸ πνεῦμα αὐτῶν, καὶ ἐκλείψουσι καὶ εἰς τὸν χοῦν αὐτῶν ἐπιστρέψουσιν». Ἴδου περὶ τῶν σωμάτων ὁ λόγος. Εἶτα ἐπάγει· «Ἐξαποστελεῖς τὸ Πνεῦμά σου, καὶ κτισθήσονται, καὶ ἀνακαινιεῖς τὸ πρόσωπον τῆς γῆς». Καὶ Ἡσαΐας δέ· «Ἀναστήσονται οἱ νεκροί, καὶ ἐγερθήσονται οἱ ἐν τοῖς μνημείοις». Δῆλον δέ, ὡς οὐχ αἱ ψυχαὶ ἐν τοῖς μνημείοις τίθενται, ἀλλὰ τὰ σώματα. Καὶ ὁ μακάριος δὲ Ἰεζεκιήλ· «Καὶ ἐγένετο», φησὶν, «ἐν τῷ με προφητεύσαι, καὶ ἰδοὺ σεισμός, καὶ προσήγαγε τὰ ὀστά, ὀστέον πρὸς ὀστέον, ἕκαστον πρὸς τὴν ἁρμονίαν αὐτοῦ. Καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ ἐπεγένετο αὐτοῖς νεῦρα, καὶ σάρκες ἀνεφύοντο, καὶ ἀνέβαινον ἐπ' αὐτὰ καὶ περιετάθη αὐτοῖς δέρματα ἐπάνωθεν». Εἶτα διδάσκει,

κατακλυσμὸν· «Σας τα ἐπιτρέπω ὅλα ἕως τα λάχανα καὶ τα χόρτα. Ὡμὸ ὅμως κρέας, με τὴ ζωὴ καὶ τὸ αἷμα του, δεν θα φάτε· καὶ οπωσδήποτε τὸ αἷμα καὶ τὴ ζωὴ σας θα τα ζητήσω πίσω ἀπὸ τα θηρία που τα κατασπάραξαν, ὅπως τὴ ζωὴ κάθε ἀνθρώπου θα τὴ ζητήσω πίσω ἀπὸ τὸ χέρι του ἀδελφοῦ του (που τον σκότωσε). Ὅποιος χύσει αἷμα ἀνθρώπου, ἀπὸ ἀνθρώπο θα χυθεῖ τὸ αἷμα του, διότι ἐπλασα τὸν ἀνθρώπο σύμφωνα με τὴν εἰκόνα του Θεοῦ». Πῶς θα ζητήσῃ πίσω τὸ αἷμα του ἀνθρώπου ἀπὸ τα θηρία που τον κατασπάραξαν, παρὰ μόνον με τὸ ὅτι θα ἀναστήσῃ τα σώματα τῶν ἀνθρώπων που πέθαναν; Διότι δεν εἶναι δυνατόν να πεθάνουν θηρία σε ἀντάλλαγμα τῶν ἀνθρώπων. Καὶ πάλιν λέει στο Μωϋσή· «Ἐγὼ εἰμι ὁ Θεὸς του Ἀβραάμ, του Ἰσαὰκ καὶ του Ἰακώβ. Ὁ Θεὸς δεν εἶναι Θεὸς τῶν νεκρῶν», δηλαδή αὐτῶν που πέθαναν καὶ δεν θα υπάρχουν πια, ἀλλὰ τῶν ζωντανῶν, τῶν ὁποίων οἱ ψυχές βρῖσκονται στα χέρια του, ἐνῶ τα σώματά τους θα ζήσουν πάλιν με τὴν ἀνάστασή τους. Καὶ ὁ θεοπάτωρ Δαβὶδ λέει στο Θεό· «Θ' ἀφαιρέσεις τὸ πνεῦμα τους καὶ θα χαθοῦν, καὶ θα ἐπιστρέψουν στη γῆ τους». Να, ἐδῶ γίνεται λόγος για τα σώματα. Ἐπειτα προσθέτει· «Θ' ἀποστελεῖς τὸ πνεῦμα σου καὶ θα πλασθοῦν καὶ θα ἀνανεώσεις τους κατοίκους τῆς γῆς». Καὶ ὁ Ἡσαΐας πάλιν λέει· «Οἱ νεκροὶ θ' ἀναστηθοῦν καὶ θα βγουν ἐξω ἀπὸ τους τάφους». Εἶναι γνωστὸ ὅτι στους τάφους ἐναποτίθενται τα σώματα καὶ ὄχι οἱ ψυχές. Καὶ ὁ μακάριος Ἰεζεκιήλ λέει· «Καὶ μόλις προφήτευσα, να, ἐγίνε σεισμός καὶ συναρμολογήθηκαν τα ὀστά, ἕνα πρὸς ἕνα, τὸ καθένα στη θέση του. Καὶ παρατήρησα, ἀμέσως προστέθηκαν νεῦρα σ' αὐτά, φύτρωσαν σάρκες καὶ σχηματίσθηκε καὶ τα περιέβαλε ἀπὸ παντοῦ δέρμα». Στη συνέχεια, ἀναφέρει, πῶς με τὴν προσταγή ἐπανήλθε ἡ ζωὴ (σ' αὐτά). Καὶ ὁ θεὸς Δανιήλ λέει· «Τὸν καιρὸ ἐκεῖνο θα σηκωθεῖ ὁ Μιχαήλ,

πῶς κελευσθέντα ἐπανήλθε τὰ πνεύματα.
Καὶ ὁ θεῖος Δανιήλ φησι· «Καὶ ἐν τῷ καιρῷ
ἐκείνῳ ἀναστήσεται
Μιχαήλ ὁ ἄρχων ὁ μέγας, ὁ ἐστηκὼς ἐπὶ τοὺς
υἱοὺς τοῦ λαοῦ σου·
καὶ ἔσται καιρὸς θλίψεως, θλίψις, οἷα οὐ
γένονεν, ἀφ' οὗ γεγένηται
ἔθνος ἐπὶ τῆς γῆς, ἕως τοῦ καιροῦ ἐκείνου. Καὶ
ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ
σωθήσεται ὁ λαός σου, πᾶς ὁ εὐρεθείς
γεγραμμένος ἐν τῷ βιβλίῳ.
Καὶ πολλοὶ τῶν καθευδόντων ἐν γῆς χώματι
ἐγερθήσονται,
οὗτοι εἰς ζωὴν αἰώνιον, καὶ οὗτοι εἰς
ὄνειδισμόν καὶ αἰσχύνην
αἰώνιον. Καὶ οἱ συνιόντες ἐκλάμπουσιν ὡς ἡ
λαμπρότης
τοῦ στερεώματος, καὶ ἀπὸ τῶν δικαίων τῶν
πολλῶν, ὡς οἱ ἀστέρες
εἰς τοὺς αἰῶνας καὶ ἔτι ἐκλάμπουσιν». «Πολλοὶ
τῶν καθευδόντων
ἐν γῆς χώματι», λέγων, «ἐξεγερθήσονται»,
δῆλον, ὡς ἀνάστασιν
ἐμφαίνει σωμάτων· οὐ γὰρ δήπου τις φήσειε
τὰς ψυχὰς ἐν γῆς
χώματι καθεύδειν.
Ἄλλὰ μὴν καὶ ὁ Κύριος ἐν τοῖς ἱεροῖς
Εὐαγγελίοις τὴν τῶν σωμάτων
ἀριδὴλως ἀνάστασιν παραδέδωκεν.
«Ἀκούσονται» γάρ, φησίν,
«οἱ ἐν τοῖς μνημείοις τῆς φωνῆς τοῦ Υἱοῦ τοῦ
Θεοῦ, καὶ ἐξελεύσονται
οἱ τὰ ἀγαθὰ ποιήσαντες εἰς ἀνάστασιν ζωῆς, οἱ
δὲ τὰ φαῦλα
πράξαντες εἰς ἀνάστασιν κρίσεως». Ἐν τοῖς
μνημείοις δὲ τὰς ψυχὰς
ποτε τῶν εὐφρονούντων εἶποι τις οὐκ ἂν;
Οὐ λόγῳ δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἔργῳ τὴν τῶν
σωμάτων ὁ Κύριος
ἀνάστασιν ἐφάνερωσε. Πρῶτον μὲν
τεταρταῖον καὶ ἤδη φθαρέντα
καὶ ὀδωδότα ἐγείρας τὸν Λάζαρον· οὐ ψυχρὴν
γὰρ ἔστερημένην
σώματος, ἀλλὰ καὶ σῶμα σὺν τῇ ψυχῇ, καὶ
οὐχ ἕτερον, ἀλλ' αὐτὸ
τὸ φθαρὲν ἤγειρε. Πῶς γὰρ ἂν ἐγινώσκετο ἢ
ἐπιστεύετο
ἢ τοῦ τεθνεώτος ἀνάστασις μὴ τῶν
χαρακτηριστικῶν
τῆς ὑποστάσεως ἰδιωμάτων ταύτην
συνιστώντων; Ἄλλὰ Λάζαρον
μὲν πρὸς ἔνδειξιν τῆς οἰκείας θεότητος καὶ

ὁ μέγας ἄρχοντας, ὁ ὁποῖος στέκεται γιὰ τους
γιους του λαοῦ σου·
καὶ θα εἶναι καιρὸς θλίψεως, τέτοια θλίψη που ποτέ
δεν ἔγινε ἕως τότε,
αφότου εμφανίσθηκαν οἱ λαοὶ τῆς γῆς. Καὶ τον
καιρὸ ἐκεῖνο (τῆς θλίψεως)
θα σωθεῖ ὁ λαός σου, καθένας που θα βρεθεῖ
γεγραμμένος στο βιβλίο.
Καὶ πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς που κοιμούνται μέσα στο
χώμα τῆς γῆς
θ' ἀναστηθοῦν, ἄλλοι γιὰ αἰώνια ζωὴ καὶ ἄλλοι γιὰ
καταδίκη καὶ αἰώνια
ντροπή. Καὶ οἱ συνετοὶ θα λάμπουν ὅπως ἡ
λαμπρότητα
τοῦ ἑναστρου ουρανοῦ, καὶ αὐτοὶ που εἶναι πολὺ
δίκαιοι θα λάμπουν
στην αἰωνιότητα
ἀκόμη περισσότερο ἀπὸ τὰ ἀστέρα». Με τὴ φράση
«πολλοὶ
που κοιμούνται στο χῶμα τῆς γῆς θ' ἀναστηθοῦν»,
εἶναι φανερό ὅτι ἐννοεῖ
τὴν ἀνάστασι τῶν σωμάτων. Διότι ποτέ δεν θα
ἔλεγε κάποιος ὅτι οἱ ψυχές
κοιμούνται στο χῶμα τῆς γῆς.
Ἀλλὰ καὶ ὁ Κύριος στα ἱερά Εὐαγγέλια ολοφάνερα
κήρυξε τὴν ἀνάστασι
τῶν σωμάτων. Λέει, γιὰ παράδειγμα: «Ὅσοι
κείτονται πεθαμένοι
στους τάφους θ' ἀκούσουν τὴ φωνὴ τοῦ Υἱοῦ τοῦ
Θεοῦ καὶ θ' ἀναστηθοῦν·
ὅσοι ἔκαναν τὰ καλὰ ἔργα θ' ἀναστηθοῦν γιὰ τὴ
ζωή, ἐνῶ ὅσοι ἔκαναν
τὰ κακὰ θ' ἀναστηθοῦν γιὰ τὴν καταδίκη».
Κανένας, λοιπόν, λογικὸς
ἄνθρωπος δεν λέει ποτέ ὅτι στους τάφους κείτονται
οἱ ψυχές.
Καὶ ὁ Κύριος πιστοποίησε τὴν ἀνάστασι τῶν
σωμάτων ὄχι μόνον με λόγια
ἀλλὰ καὶ με ἔργα. Πρῶτα, βέβαια, με τὴν
τετραήμερη ἐγερση τοῦ Λαζάρου,
που ἤδη εἶχε διαλυθεῖ καὶ μύριζε· μάλιστα, δεν
ἀνάστησε ψυχὴ χωρὶς σῶμα,
ἀλλὰ καὶ τὸ σῶμα μαζί με τὴν ψυχὴ· καὶ ὄχι ἄλλο
σῶμα, ἀλλὰ τὸ ἴδιο
που εἶχε διαλυθεῖ. Διότι, πῶς θα γινόταν γνωστὴ
καὶ πιστευτὴ
ἡ ἀνάστασι τοῦ πεθαμένου, ἀν δεν διατηροῦσε τὰ
χαρακτηριστικὰ ἰδιώματα
που συνιστοῦν τὴν ὑπόστασή τῆς; Καὶ τὸ Λάζαρο
βέβαια τον ἀνάστησε,
γιὰ ν' ἀποδείξει τὴ θεότητά του καὶ νὰ βεβαιώσῃ
τὴ δική του καὶ δική μας

πίστωσιν τῆς αὐτοῦ τε
καὶ ἡμῶν ἀναστάσεως ἤγειρε, πάλιν
ὑποστρέφειν μέλλοντα
εἰς θάνατον.
Αὐτὸς δὲ ὁ Κύριος ἀπαρχὴ τῆς τελείας καὶ
μηκέτι θανάτῳ
ὑποπιπτούσης ἀναστάσεως γέγονε. Διὸ δὴ καὶ
ὁ θεῖος ἀπόστολος
Παῦλος ἔλεγεν· «Εἰ νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται,
οὐδὲ Χριστὸς ἐγήγερται.
Ἄρα οὖν ματαία ἡ πίστις ἡμῶν· ἄρα ἔτι ἐσμέν
ἐν ταῖς ἁμαρτίαις
ἡμῶν». Καὶ ὅτι «Χριστὸς ἐγήγερται, ἀπαρχὴ
τῶν κεκοιμημένων».
Καί· «Πρωτότοκος ἐκ νεκρῶν». Καὶ πάλιν· «Εἰ
γὰρ πιστεύομεν,
ὅτι Ἰησοῦς ἀπέθανε καὶ ἀνέστη, οὐτῶ καὶ ὁ
Θεὸς τοὺς κοιμηθέντας
διὰ τοῦ Ἰησοῦ ἄξει σὺν αὐτῷ». «Οὕτως» ἔφη,
ὡς ὁ Κύριος ἀνέστη.
Ἵτι δὲ ἡ τοῦ Κυρίου ἀνάστασις σώματος
ἀφθαρτισθέντος
καὶ ψυχῆς ἔνωσις ἦν (ταῦτα γὰρ τὰ
διαιρεθέντα), δῆλον· ἔφη γάρ·
«Λύσατε τὸν ναόν, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις
οἰκοδομήσω αὐτόν».
Μάρτυς δὲ ἀξιόπιστος τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον,
ὡς περὶ τοῦ ἰδίου ἔλεγε
σώματος. «Ψηλαφήσατέ με καὶ ἴδετε», φησί,
τοῖς οἰκείοις μαθηταῖς
ὁ Κύριος πνεῦμα δοκοῦσιν ὄραν, «ὅτι ἐγὼ
εἶμι καὶ οὐκ ἠλλοίωμαι·
ὅτι πνεῦμα σὰρκα καὶ ὀστέα οὐκ ἔχει, καθὼς
ἐμὲ θεωρεῖτε ἔχοντα».
«Καὶ τοῦτο εἰπὼν ἔδειξεν αὐτοῖς τὰς χεῖρας
καὶ τὴν πλευρὰν»
καὶ τῷ Θωμᾷ προτείνει πρὸς ψηλάφησιν. Ἄρα
οὐχ ἰκανὰ ταῦτα
τὴν τῶν σωμάτων πιστώσασθαι ἀνάστασιν;
Πάλιν φησὶν ὁ θεῖος ἀπόστολος· «Δεῖ γὰρ τὸ
φθαρτὸν τοῦτο
ἐνδύσασθαι ἀφθαρσίαν, καὶ τὸ θνητὸν τοῦτο
ἐνδύσασθαι ἀθανασίαν».
Καὶ πάλιν· «Σπείρεται ἐν φθορᾷ, ἐγείρεται ἐν
ἀφθαρσίᾳ·
σπείρεται ἐν ἀσθενείᾳ, ἐγείρεται ἐν δυνάμει·
σπείρεται ἐν ἀτιμίᾳ,
ἐγείρεται ἐν δόξῃ· σπείρεται σῶμα ψυχικόν»,
ἦτοι παχύ τε
καὶ θνητόν, «ἐγείρεται σῶμα πνευματικόν»,
ἄτρεπτον, ἀπαθές,
λεπτόν· τοῦτο γὰρ σημαίνει τὸ «πνευματικόν»,

ἀνάστασις, ἀν καὶ (ὁ Λάζαρος) ἐπρόκειτο πάλιν νὰ
ἐπιστρέψει στὸ θάνατο.
Ὁ ἴδιος ὅμως ὁ Κύριος ἐγένετο ἡ πρώτη ἀρχὴ τῆς
τελείας ἀναστάσεως, ἡ ὁποία
δεν υποπίπτει στὸ θάνατο. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ θεῖος
ἀπόστολος Παῦλος ἔλεγε:
«Ἐάν οἱ νεκροὶ δεν θ' ἀναστηθοῦν, οὔτε ὁ Χριστὸς
ἔχει ἀναστηθεῖ.
Ἐπομένως, ἡ πίστις μας εἶναι μάταιη καὶ
βρισκόμαστε ἀκόμη μέσα
στὶς ἁμαρτίες μας». Καὶ λέει ἀκόμη: «Ἀναστήθηκε
ὁ Χριστὸς, ἡ ἀρχὴ γιὰ τὴν
ἐγερση τῶν νεκρῶν». Ἐπίσης λέει: «Πρώτος βγήκε
ἀπὸ τοὺς νεκρούς».
Καὶ ἀκόμη: «Ἀν πιστεύουμε ὅ τι ὁ Ἰησοῦς πέθανε
καὶ ἀναστήθηκε, με τὸν ἴδιο
τρόπο ὁ Θεὸς με τὸν Ἰησοῦ θὰ ἐγείρει καὶ τοὺς
νεκρούς μαζί του».
Εἶπε τὴ φράση «με τὸν ἴδιο τρόπο», ὅπως δηλαδὴ ὁ
Κύριος ἀναστήθηκε.
Καὶ εἶναι φανερό ὅτι ἡ ἀνάστασις τοῦ Κυρίου ἦταν
ἔνωσις τοῦ σώματος,
ποῦ ἐγένετο ἀφθαρτο, καὶ τῆς ψυχῆς (διότι αὐτὰ τα
δύο εἶχαν χωρισθεῖ μεταξὺ
τους): εἶπε μάλιστα (ὁ Κύριος): «Γκρεμίστε τὸ ναό,
καὶ μέσα σε τρεῖς ἡμέρες
θὰ τὸν ξανακτίσω».
Καὶ τὸ ἱερὸ Εὐαγγέλιο ἀποτελεῖ ἀξιόπιστο μάρτυρα
ὅτι
ἐννοοῦσε (με τὴν παραπάνω φράση) τὸ σῶμα του».
Λέει, ἐπίσης, ὁ Κύριος
στους μαθητὲς του, ποῦ νόμιζαν πως βλέπουν
φάντασμα: «Ἀγγίξτε με καὶ
γνωρίστε ὅτι ἐγὼ ὁ ἴδιος εἶμαι καὶ δεν ἔχω ἀλλάξει·
διότι (τὸ φάντασμα)
δεν ἔχει σὰρκα καὶ ὀστά, ὅπως βλέπετε νὰ ἔχω
ἐγώ».
«Καὶ ἀφοῦ εἶπε τὰ λόγια αὐτὰ, τοὺς ἔδειξε τὰ χέρια
καὶ τὴν πλευρὰ του»,
καὶ καλεῖ τὸ Θωμᾶ νὰ τὸν ἀγγίξει. Ἐπομένως, αὐτὰ
δεν εἶναι ἀρκετὰ
γιὰ νὰ βεβαιώσουν τὴν ἀνάστασις τῶν σωμάτων;
Λέει, ἐπίσης, ὁ θεῖος ἀπόστολος: «Πρέπει αὐτὸ τὸ
φθαρτὸ (σῶμα)
νὰ γίνε ἀφθαρτο καὶ τὸ ἴδιο τὸ θνητὸ (σῶμα) νὰ
γίνε ἀθάνατο».
Καὶ πάλιν λέει: «Πεθαίνει (σῶμα) φθαρτὸ καὶ
ἀνασταίνεται ἀφθαρτο·
πεθαίνει ἀσθενικό καὶ ἀνασταίνεται δυνατό·
πεθαίνει ἀσημο
καὶ ἀνασταίνεται ἐνδοξο· πεθαίνει σῶμα ψυχικό
(δηλαδὴ υλικό καὶ θνητό)

οἶον τὸ τοῦ Κυρίου
σῶμα μετὰ τὴν ἀνάστασιν κεκλεισμένων τῶν
θυρῶν διερχόμενον,
ἀκοπίατον, τροφῆς, ὕπνου καὶ πόσεως
ἀνευδεές. «Ἔσονται γάρ»,
φησὶν ὁ Κύριος, «ὡς οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ»·
οὐ γάμος ἔτι,
οὐ τεκνογονία. Φησὶ γοῦν ὁ θεῖος ἀπόστολος·
«Ἡμῶν γὰρ
τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει, ἐξ οὗ καὶ
Σωτήρα ἀπεκδεχόμεθα
Κύριον Ἰησοῦν, ὃς καὶ μετασχηματίζει τὸ
σῶμα τῆς ταπεινώσεως
ἡμῶν εἰς τὸ γενέσθαι αὐτὸ σύμμορφον τῷ
σώματι τῆς δόξης αὐτοῦ»·
οὐ τὴν εἰς ἑτέραν μορφήν μεταποίησιν λέγων
—ἄπαγε—,
τὴν ἐκ φθορᾶς δὲ μᾶλλον εἰς ἀφθαρσίαν
ἐναλλαγὴν.
«Ἄλλ’ ἐρεῖ τις· Πῶς ἐγείρονται οἱ νεκροί;» Ὡ
τῆς ἀπιστίας!
Ὡ τῆς ἀφροσύνης! Ὁ χοῦν εἰς σῶμα βουλήσει
μόνη μεταβαλῶν,
ὁ μικρὰν ὕλης ράνίδα τοῦ σπέρματος ἐν
μήτρᾳ αὔξειν προστάξας
καὶ τὸ πολυειδές τοῦτο καὶ πολύμορφον
ἀποτελεῖν τοῦ σώματος
ὄργανον, οὐχὶ μᾶλλον τὸ γεγονὸς καὶ
διαρρῦν ἀναστήσει πάλιν
βουληθεῖς;
«Ποῖω δὲ σώματι ἔρχονται; Ἄφρον!» εἰ τοῖς
τοῦ Θεοῦ λόγοις
οὐ πιστεύειν ἢ πῶρωςις συγχωρεῖ, κἂν τοῖς
ἔργοις πιστεue.
«Σὺ γάρ, ὃ σπείρεις, οὐ ζωοποιεῖται, ἐὰν μὴ
ἀποθάνῃ· καὶ ὃ σπείρεις,
οὐ τὸ σῶμα τὸ γενησόμενον σπείρεις, ἀλλὰ
γυμνὸν κόκκον, εἰ τύχοι,
σίτου ἢ τινος τῶν λοιπῶν. Ὁ δὲ Θεὸς αὐτῷ
δίδωσι σῶμα,
καθὼς ἠθέλησε, καὶ ἐκάστῳ τῶν σπερμάτων
τὸ ἴδιον σῶμα».
Θέασαι τοίνυν ὡς ἐν τάφοις ταῖς αὔλαξι τὰ
σπέρματα
καταχωννύμενα. Τίς ὁ τούτοις ρίζας ἐντιθεῖς,
καλάμην καὶ φύλλα,
καὶ ἀστάχιας καὶ τοὺς λεπτοτάτους ἀνθέρικας;
Οὐχ ὁ τῶν ὄλων
Δημιουργός; Οὐ τοῦ τὰ πάντα τεκτηναμένου
τὸ πρόσταγμα;
Οὕτω τοίνυν πιστεue καὶ τῶν νεκρῶν τὴν
ἀνάστασιν ἔσεσθαι

καὶ ἀνασταίνεται σῶμα πνευματικόν», δηλαδή
ἀτρεπτο, ἀπαθές, αὔλο.
Το «πνευματικόν» (σῶμα) ἔχει αὐτὴν τὴν ἐννοια,
ὅπως εἶναι τὸ σῶμα
τοῦ Κυρίου, τὸ ὁποῖο μετὰ τὴν ἀνάστασίν του
διαπερνᾷ κλειστὰς πόρτες,
δεν κουράζεται, δεν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ τροφῆς, ὕπνου
καὶ πιότη. Βεβαιώνει
ὁ Κύριος: «θα εἶναι (μετὰ τὴν ἀνάστασιν) σαν
ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ»· οὔτε γάμος
οὔτε παιδιὰ. Καὶ λέει ὁ θεῖος ἀπόστολος: «Ἡ
ἀληθινὴ ζωὴ μας
εἶναι στὸν οὐρανόν, ἀπ’ ὅπου περιμένουμε τὸν
Σωτήρα μας
Κύριο Ἰησοῦ, ὁ ὁποῖος καὶ θ’ ἀλλάξει τὴ μορφή του
ταπεινοῦ σώματός μας,
για νὰ ομοιάσει στὴν ὄψη τοῦ δικοῦ του ἐνδόξου
σώματος». Δεν ἐννοεῖ,
βέβαια, —ἀλίμονο κάτι τέτοιο—, τὴν ἀλλαγὴν μας σε
ἄλλη μορφή, ἀλλὰ ἐννοεῖ
τὴν ἀλλαγὴν μας ἀπὸ τὴν κατάστασιν τῆς φθορᾶς σ’
αὐτὴν τῆς ἀφθαρσίας.
Θα ρωτήσῃ ὅμως κάποιος: Πῶς θ’ ἀναστήθουν οἱ
νεκροί; Πῶ, πῶ, ἀπιστία!
Πῶ, πῶ, ἀνοησία! Αὐτὸς ποὺ μετέβαλε τὸ χῶμα σε
σῶμα μόνον με τὴ βούλησίν
του, Αὐτὸς ποὺ ἔδωκε ἐντολὴν σε μιὰ μικρὴν
σταγόνα τοῦ σπέρματος
ν’ αὐξηθεῖ μέσα στὴ μήτρα καὶ νὰ σχηματίσῃ αὐτὸ
τὸ πολυσχιδές καὶ
πολύμορφο ὄργανον τοῦ σώματος, δεν θα μπορέσῃ
καὶ πάλιν με τὴ βούλησίν
του ν’ ἀναστήσῃ αὐτὸ ποὺ δημιουργήθηκε καὶ στὴ
συνέχεια διαλύθηκε;
«Με ποῖόν σῶμα θ’ ἀναστήθουν; (ρωτάει).
Ἀνόητε!». Ἐὰν ἡ πῶρωσή σου
δεν σου ἐπιτρέπει νὰ πιστεύεις στα λόγια τοῦ
Θεοῦ, τουλάχιστον πιστεue
στα ἔργα του. «Ἐσὺ αὐτὸ ποὺ σπείρεις δεν
φυτρώνει, ἐὰν δεν θαφτεῖ· καὶ δεν
σπείρεις τὸ φυτὸ ποὺ θα φυτρώσῃ, ἀλλὰ γυμνὸν
σπῆρον, εἴτε τύχει σταριού
εἴτε κάτι ἄλλο. Ὁ Θεὸς ὅμως εἶναι ποὺ δίνει,
σύμφωνα με τὴ θέλησίν του,
τὸν κορμὸν σ’ αὐτὸ (τὸ σπῆρον)· παρόμοια δίνει στὸ
κάθε σπῆρον τὸ δικὸν του
κορμόν». Δες, λοιπόν, πῶς οἱ σπῆροι παραχῶνονται
μέσα στα αὐλάκια
σαν σε τάφους. Ποιὸς εἶναι αὐτὸς ποὺ τοὺς δίνει
ρίζες, κορμὸν καὶ φύλλα,
στάχια καὶ πολὺ λεπτὰ καλάμια. Δεν εἶναι ὁ
Δημιουργός των πάντων;

θεία βουλήσει και νεύματι· σύνδρομον γὰρ ἔχει τῆ βουλήσει τὴν δύναμιν.
Ἄναστησόμεθα τοιγαροῦν τῶν ψυχῶν πάλιν ἐνουμένων τοῖς σώμασιν ἀφθαριζόμενοις και ἀποδυόμενοις τὴν φθορὰν και παραστησόμεθα τῷ φοβερῷ τοῦ Χριστοῦ βήματι· και παραδοθήσεται ὁ Διάβολος και οἱ δαίμονες αὐτοῦ και ὁ ἄνθρωπος αὐτοῦ, ἤγουν ὁ Ἀντίχριστος, και οἱ ἀσεβεῖς και οἱ ἁμαρτωλοὶ εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, οὐχ ὑλικὸν, οἶον τὸ παρ' ἡμῖν, ἀλλ' οἶον εἰδείη Θεός. Οἱ δὲ τὰ ἀγαθὰ πράξαντες ἐκλάμπουσιν ὡς ὁ ἥλιος σὺν ἀγγέλοις εἰς ζοὴν αἰώνιον σὺν τῷ Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ, ὁρῶντες αὐτὸν ἀεὶ, και ὁρώμενοι και ἄληκτον τὴν ἀπ' αὐτοῦ εὐφροσύνην καρπούμενοι, αἰνοῦντες αὐτὸν σὺν τῷ Πατρὶ καὶ Ἁγίῳ Πνεύματι, εἰς τοὺς ἀπείρους αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Δεν εἶναι ἡ ἐντολὴ αὐτοῦ που τα κατασκεύασε ὅλα;
Παρόμοια, λοιπόν, πιστενε ὅτι θα γίνεи και ἡ ἀνάσταση των νεκρῶν, με τὴ θεία βούληση και τὸ θεῖο πρόσταγμα· διότι ἡ δύναμή του συνεργεῖ ἀμέσως με τὴ βούλησή του.
Θ' ἀναστηθούμε, λοιπόν, με τὴν ἐνωση πάλι των ψυχῶν με τα σώματα, τα οποία θα γίνουи ἀφθαρτα και θ' αποβάλλουи τὴ φθορά· και θα παρουσιασθούμε στο φοβερό κριτήριο του Χριστοῦ.
Τότε ο Διάβολος, οἱ δαίμονές του, ο ἄνθρωπός του, —ο Ἀντίχριστός ἐννοῶ—, και ὅλοι οἱ ἀσεβεῖς και οἱ ἁμαρτωλοὶ θα παραδοθούи στο αἰώνιο πυρ, ὄχι τὸ υλικό, ὅπως ἡ φωτιά που ἐμεῖς ἔχουμε, ἀλλὰ σ' αὐτό που ο Θεός γνωρίζει. Τότε, ὅσοι ἔκαναν τα καλά ἔργα θα λάμπουи σαν τὸν ἥλιο στην αἰώνια ζοὴ μαζί με τοὺς ἀγγέλους και με τὸν Κύριό μας Ἰησοῦ Χριστό, τὸν οποίο θα βλέπουи συνεχῶς· με τὴ θέα του θα ἀπολαμβάνουи τὴν ἀτελείωτη χαρά που προσφέρει, και θα τὸν δοξολογούи μαζί με τὸν Πατέρα και τὸ Ἅγιο Πνεῦμα στην ἀπειρη αἰωνιότητα. Ἀμήν.